TUS (Abraham, Lusitanus)

is medica admiranda, in qua exempla mon=
sa, rara,nova,mirabilia,circa abditas mor=
m sausas,signa,eventus,atque curationes
bita, diligentissie proponuntur - Lugduni,
etan,1637 - In 8° piena pergamena origina=
rontesp.rosso e nero con bella vignetta
sa in rame,pp.(48)-634-(28).

1993 L.

Fondazione Diabete To
Museo del Diabete
Libri Antichi
16

221/13

21/4/93

MUSEO DEL DIABETE
della Associazione
KAREN B[illegible]UNI BÖCHER
Via B[illegible] 2 - Tel. 011/4477127
10[illegible] TORINO

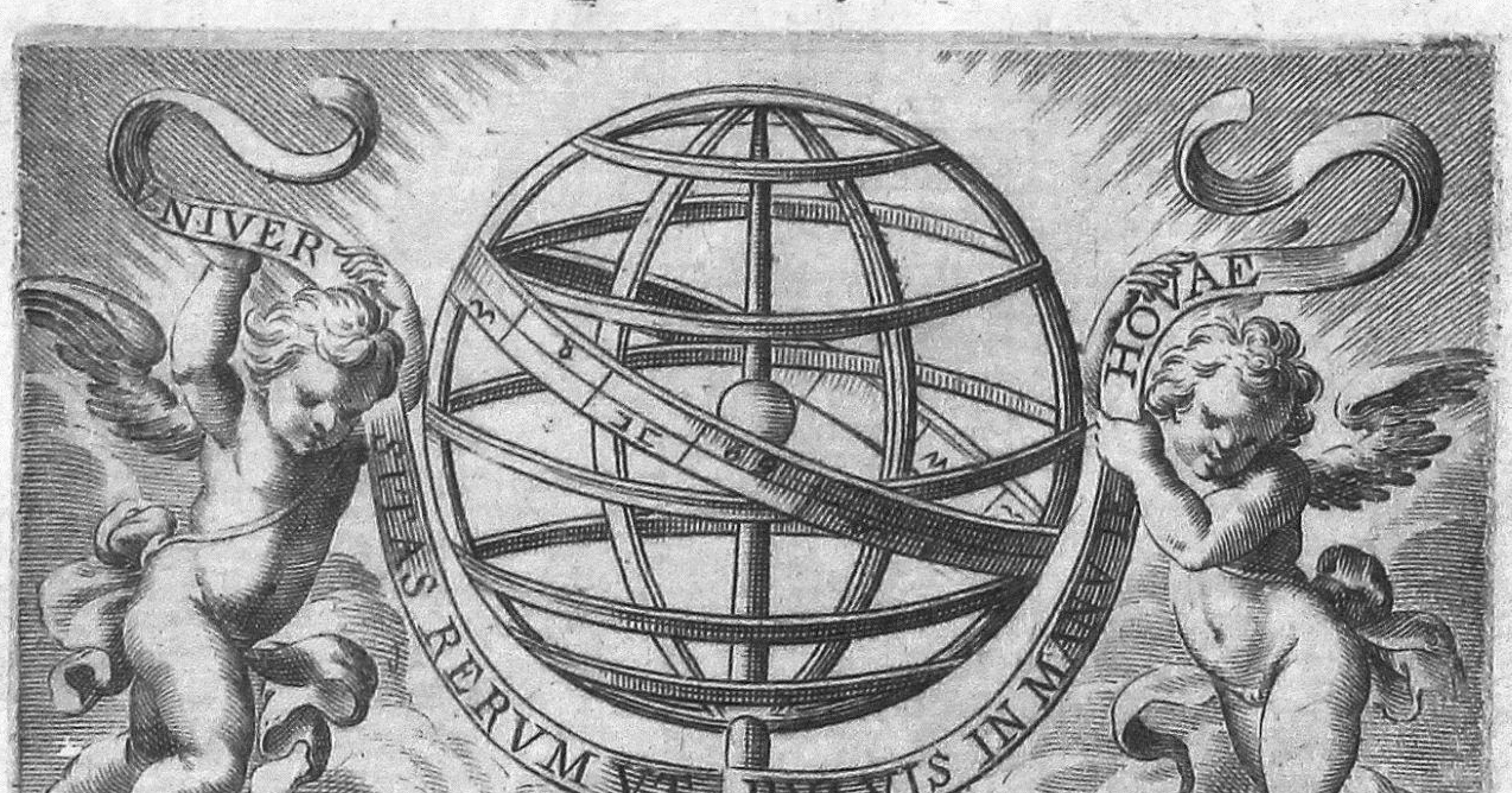
B6

ZACVTI LVSITANI,

Medici, & Philoſophi præſtantiſſimi,

PRAXIS MEDICA ADMIRANDA:

IN QVA, EXEMPLA MONSTROSA, Rara, Noua, Mirabilia, circa abditas morborum cauſas, ſigna, euentûs, atque curationes exhibita, diligentiſſimè proponuntur.

LVGDVNI,

Apud IOANNEM-ANTONIVM HVGVETAN, viâ Mercatoriâ, ad inſigne Sphæræ.

M. DC. XXXVII.

Illuſtriſſimo, Generoſiſſimo, ac ſtrenuiſſimo Heroi,

D. HENRICO DE NASSAV,

COMITI NASSAVIÆ, Cattimeliboci, Viandæ, Deciæ, & Spigelbergæ, Domino in Bielſteyn, Baroni in Liesfeld, Gubernatori, & Capitaneo Generali Friſiæ, Groningæ, Omlandiæ, & Drentiæ, Ordinis Teutonici Commendatori Prouinciali, & legionis German. in Illuſtr. Ord. Gen. exerc. pr.

QVANQVAM nec fortuna mea, nec eruditio, nec vlla omnino virtus eiuſmodi eſt, *Excellentiſſime Comes*, vt licitum mihi putem, hanc ad te ſcri-

bere Epiſtolam: tanta tamen dignitatis, ſplendoris, gloriæq́; tuæ, tantáque laudum tuarum iam per omnium ora volitantium perculit admiratio, vt ſponte ſuâ calamus ipſe, teſtari animum, ſignificare voluntatem, gratias agere denique totius ætatis noſtræ nomine geſtiat: Nam profectò ſi breuitas Epiſtolaris, aut ſi ratio temporis pateretur, ipſa me faceret audaciorem veritas, vt oſtendere tentarem, nullius vnquam veterum, nec Laureas, nec Auratos currus, cum tuis, tuorúmque maiorum poſſe rebus, factíſque prorſus immortalibus comparari. Hæc ſunt quæ me non inuitum compulerunt, vt tibi Magnati inclyto, bonarum artium fautori integerrimo, literatorum amatori amabili, hanc ſecundam ſtudiorum meorum fœturam conſecrarem. Cùm enim primas ingenij mei primitias *Sereniſſimo* FREDERICO HENRICO *Aurantiorum Principi Maximo*, tibi,

tibi, arctiſſimo conſanguinitatis gradu connexo, dicarem, quas ille, cùm ſit in ſtudioſos valdè propenſus, benignè, & perhumaniter excepit; poſt hunc, nullum inueni, qui generis nobilitate, & auitis virtutibus te ampliùs ſplenderet, ſub cuius ſecuriſſimo patrocinio, & amœniſſimo vmbraculo, hanc opellam à calumniantium furibundâ linguâ tutam fore confido. Quare illam impolitam, inermem, alacri, quam eius tenuior exigit genitura, animi tui generoſitate, promptitudine, & tuâ, qua ſemper in ſcientiæ auidos eſſe ſoles, benignitate, & beneuolentiâ, in tuam clientelam ſuſcipe, amplectere, foue. Quo enim titulo inſignita fœlicior prodibit in lucem?

Cerno enim te, audacis naturæ miraculum, Procerum ſpecimen fulgentiſſimum. Cerno excelſam ſtirpem tuam, Imperatoribus, Regibus, Principibus, tot ſæculorum perennitate in

hunc vſque diem mirificè effulgentem. Cerno *Parentem tuum*, *Comitem* ERNESTVM CASIMIRVM, *Principem* ſempiternâ memoriâ digniſſimum, *Patrem Patriæ* fœliciſſimum, fideliſſimum, acerrimum, & inuictum hoſtium propugnatorem, qui infracto animo, illorum ſuperbos exercitus, inſtructiſſimas phalanges, munitiſſimas acies, ſolâ maieſtate proſternens, ſolo nomine, ſolo virtutis miraculo infrænauit. Denique, verbo vno dicam: patriſſas. Nam quæ in te minimè eſt ſimulata fides, priùs in optimo, & ſtrenuo progenitore tuo habitauit. O te fortunatum! cui contigit vnum atque idem præſtantiſſimum, atque coniunctiſſimum, exemplar: Tu enim es pacis, armorumque arbiter, piiſſimus, prudentiſſimus, integerrimus, prouidentiſſimus, candidiſſimarum virtutum vnicum propugnaculum, benignitatis exemplum, probitatis

compendium,

compendium, pietatis fulcrum, magnanimitatis aſylum, eruditionis norma, eloquentiæ fundamentum, Generoſitatis ſedes; conſtantiæ ſella, temperantiæ auctor, demùm noſtræ ætatis fortiſſimus Atlas. Hæ omnes incomparabiles virtutes, & excellentes dotes in te altiori gradu cùm emineant, verè teſtari poſſumus, quod vno huius generoſæ arboris ramo auulſo, alter naſcitur aureus, & ſimili frondeſcit virga metallo. Te enim Heroëm maximum miratur orbis, maximo rerum vſu, inauditâ prudentiâ, illuſtri gloriâ, fœlicitate incredibili, admirabili facundiâ, ſolertiſſimo ingenio, omnium ferè linguarum peritiâ, caſtiſſimâ eloquutione prædìtum. Quo factum eſt, vt æternos in hominibus titulos iam tibi pepereris, amoris erga ſubditos, (nam totius FRISIÆ omnibus acclamantibus es *Gubernator* vigilantiſſimus) parentis omnium, ornatoris ſtudioſorum,

dioſorum, omnium denique ſcientiarum cultoris admirabilis. Ingens denique eſt, ac planè dicam, magnitudine tuâ non inferior, artis noſtræ genius & ſpiritus: nam tùm in mediis bellorum flammis, tùm pace vigente habuiſti in deliciis, de humani corporis arcanis, intimis viſceribus, & medicæ doctrinæ reconditis problematibus percontari.

Ego cum à pueritia ſententiam Salluſtij cedro digniſſimam mente conciperem, quâ monet, ne mortales vitam ſilentio tranſeant velut pecora, quæ natura ventri prona, & obedientia finxit, ſed ſtudio literarum impalleſcentes, aliqua in vſum publicum proferant, quæ noſtræ caducæ mortalitati conferre queant, idcircò in aſperioribus medicæ artis cliuis inſudans, abdita, in reconditis ſacrariis immerſa, & abſtruſa, vigilanti curâ rimari, excolere, perpolire, immò

mò etiam locupletare, per tot annos, indefeſſo, quanquam admodum ingrato labore, ac tandem licèt publicis ſtudiorum meorum negotiis occupatiſſimus, in lucem emittere decreui, in quibus ingreſſus ſum gurgitem vaſtum, ſperans à te *Monarchâ tanto* patrocinium, ne inuidorum obruar maledictis. Quapropter ad illuſtriſſimas nobilitatis tuæ aras, hoc opuſculum, velut votiuam tabellam appendo, vt pretium quod ex ſe non habet, inde poſſit comparare. Hoc etſi exiguum, deuotiſſimæ tamen meæ mentis in tui obſeruantiam, certiſſimum ſignum, ſereno vultu accipe, animoque candido. Sic Artaxerxes inuictus Perſarum Rex iter faciens, ab operario ac plebeio homine, vtrâque manu hauſtam è profluente aquam (quia nihil habebat aliud) hilari vultu accepit, exiſtimans non minùs regiam decere maieſtatem, ac humanitatem,

 parua

parua benignè accipere, quàm magna largiri.

Salue ergò, *Generoſiſsime Comes*, térque, quatérque clariſſime, clare imaginibus, clare propriis titulis, publicis muneribus: Salue totius Belgij ornamentum, ſalue Europæ iubar auguſtiſſimum, vniuerſi orbis ſidus coruſcans, & me, qui manus tuas munificentiſſimas exoſculor, à viperinis morſibus tuetor eorum, qui Inuidiâ, peſte ſanè peſtilentiſſimâ exagitati, ſecundis aliorum rebus cruciantur, & ingemiſcunt. Te enim patrono ſingulari, illorum arcebitur virulentus liuor, & radius noxius extinguetur, ne huius operis relangueſcat nitor, aut conflacceſcat gratia. Si enim nutu tuo conatûs noſtros probes, & auctoritatis tuæ præſidio confirmes, illorum maledicentiâ non ero infectus vſque ad tabem: nam in eorum impiis viſceribus habitant perniciosæ

niciosæ Gorgones, inſanientes Furiæ, fœdæ Harpyiæ, improbæ Sirenes, Scyllæ biformes, horrendi Struthiones, rapaces Gryphi, auidi Dracones, & quicquid fatalium monſtrorum vſpiam, aut infœlicis portenti coacta natura abhorret, ibi omne virtutum genus ſuos patitur carnifices, atque tyrannos. Sed habenas calamo, fortè iſta tibi audire nefas eſt, & mihi illa tacere onus. Quare hæc immania monſtra, illorum conſilia horrenda, truces mores, nefarias cohortes, tuâ Herculeâ, & inuictâ clauâ labefacta, ſolo æqua, doma. Hoc ſi feceris, illi ilia rumpent, & ego tuo iucundiſſimo halitu, velut Antidoto ſuauiſſimo recreatus, ab horum inauſpicata, infœlicique natura immunis, tuas immortali gloriâ digniſſimas laudes, pleniſſimis tibiis buccinabor, in aliis operibus quæ imperij tui legibus ſtabilita, propediem lucis vſurâ fruentur, fa-

uente

uente illo ſine cuius numine nihil eſt in homine. Hoc ergo tenue munuſculum, *Potentiſſime Comes*, (vt ſoles omnia) irrefragabili tuâ auctoritate, velut numen præſentiſſimum, protegas, ſupplex exoro. Vale, ac diu viue, Auguſto fœlicior, Traiano melior.

Excellentiſſimæ Magnificentiæ tuæ
Deditiſſimus ſeruus,

ZACVTVS LVSITANVS, D. M.

ZACVTI

ZACVTI LVSITANI, AD SINCERÆ MEDICINÆ CVLTORES, PRÆFATIO.

PERFERVNTVR quotidie ad me, benigne lector, manipulatim ex toto Medicorum præſtantiſsimorum cætu literæ, quibus ad reliquos pollicitos, De Medicorum Principum Hiſtoriâ, *libros cudendos certatim me inuitant. At cùm mens mea variis intenta negotiis dormitet penitus, & ægrotet, ægra quoque ob curas, quibus continuò diſturbor, quieſcat miſera nunquam, ſed fruſtra paſsim inquieta vagetur: (nam vbi molliter iacere cupit, altè cadit; vbi medicinam ſperat ſalubriorem, venenum haurit peſtilentius:) idcircò eos arduis quæſtionibus, difficilibus dubiis, miris obſeruationibus expolitos luci hactenus dare non potui, in quibus eorum ſuperbiam retundo, & infræno, qui tumentibus criſtis, nullo nixi rationum fulcro, ſed ſolius veritatis obſcurandæ æſtro impulſi, ſaniſsimam* Galeni, Medicorúmque Principum, *& à multis ſæculis confirmatam doctrinam conuellere auſi ſunt.*

Accedit

Accedit alia potiſſima cauſa, me, reciprocos nouercantis fortunæ æſtûs expertum, eos propriis ſumptibus prælo committere non poſſe. Typographi verò moroſi ſunt, teſtudineóque gradu incedunt. Nec mirum: Nam fremente Marte, ſæuiente Bellonâ, Europa, & præſertim Germania, bello conturbata eſt, atque confuſa, & ob prædonum copiam, illi maritimâ mercaturâ nequeunt libros vllo lucro diſtrahere. Ego verò cùm nullum diem, Apellis *exemplo duxerim ſine lineâ, & literarum, virtutíſque ſtudio, ſic monente* Galeno, *& à teneris annis totus prurire cœperim, & doctos, ſtudioſóſque genuinâ quadam beneuolentiâ proſequar, aliquem ex Dactylothecâ meâ carbunculum, in medicæ facultatis Gazophylacium, interim, quoüſque expectatæ pacis dies omnibus illuceſcat, conferre volui, quòd hominem ſic oporteat viuere, vt ſe aliquando vixiſſe doceat poſteros. Quo autem ſcribendi genere lectorem nunc recreare poſſem, dubius & anceps animo hæſi. Occurrit poſtremò argumentum vtiliſſimum, cuius dulcedine Lector delinitus animum reficiet cum vtilitate ſumma, in quo, ni fallor, miſcui vtile dulci. Quamobrem humili ingenij noſtri aurâ, quæcunque ea eſt, in Saporem vnum imagine quadam apum, mirè diuerſa confudimus libamenta, vbi*

ex ſuccis Odoraminum variis reliquum fieret ſpiramentum vnum. Et ſic De Praxi Medicâ Admirandâ, *libros tres, ſereno vultu accipe, & exporrectâ fronte: quorum nectare, nî fallor, irroratus, & veluti Cardiaco præſtantiſſimo refectus, faſtidioſam Lipothymiam, quam longa, & tædioſa practicorum cohors inferre ſæpè ſolet, arcere poteris. In iis à vertice capitis vſque ad imum calcanei reperies monſtroſos morbos, non frequentes, & curationis facilis, ſed abditos, intricatos, mirabiles, rariſſimos, in quorum cognitione, vel peritiſſimi Medici multoties naufragium fecêre, quorum infortunio tibi præcauens, alienóque præpoſtero medendi modo edoctus, pedem ab hoc reuoces, & auxiliis nouiſſimis, & peregrinis munitus ægros ab orci faucibus liberare queas. Non ignoro, ante me, viros ſcientiſſimos, vſu dexterrimos, in curandis morbis fæliciſſimos, tum publicè, tum priuatim, exempla ſcitu digniſſima propoſuiſſe, quæ* Marcellus Donatus, & Ioannes Schenckius, indefeſſæ lectionis viri *in Synopſi veluti collegerunt: At cùm poſt eos quotidie ex inexhauſtis naturæ theſauris, noua ſubinde in medica ſcientia emergant, rara, abſtruſa, & meris Labyrinthis inuoluta, quæ cùm ſint in intimis viſcerum penetralibus recondita, ea rimari, tam difficile eſt, quàm eſſe Medicum,*

Medicum, idcircò hæc, pro mearum virium captu abſoluta, admiranda exempla, in artis gloriam, hominum ſaluti conſulens, propalare decreui: maximè cùm in his, ex auctoribus lectiſsimis propenſione diligenti, repaſtinentur multa parùm illis animaduerſa. Obſcurior quidem mea fama eſt, fictilibus tamen prolibatum ſimpulis commeminimus, ac inter vinum, & epulas non ſpretum ſæpè aquæ potum. Quæ immenſis laboribus, actuoſam medicinæ partem, per multos annos in faciendâ praxi occupatiſsimi; quin vigilanti ſtudio, lectione aſsiduâ comparauimus, ea neque ferè pertrita, immò nec obolita quidem in album promuntur. Non me latet nullum eſſe tam doctum, qui libitinarum morſus, & rabiem declinet. Video enim ſcienticulos quoſdam fullones, incautos iuuenes, deliros & otioſos ſenes, medicinæ hypocritas, totius medicinæ exortes, inuidos, qui, Medici titulo luxuriantes, & inſoleſcentes, caperatâ fronte, acutis naribus, ſubductitiis ſuperciliis, me lacerabunt dente omnium mordaciſsimo, & rabidiſsimo. Sed cùm non ſit curandum quid de nobis homunculi, ſed quid viri docti loquantur, hæc miſerabilia monſtra, omnibus faſtidioſa, humano generi valdè infenſa contemno, & profl o. Quis enim porrectis pedibus nihil timentem

ſecurum me putet dormire ſomnum? Quùm etiamſi roſas loquerer, eſſent tamen quibus meæ roſæ olerent vrticam. Omnium linguas cohibere velle, manifeſta dementia eſt: culpam apud omnes deprecari, tàm difficile, quàm facile à multis naſo ſuſpendi. Quare, hæc, lector optime, inter ſcientes ſcientiſſime, medicæ doctrinæ ſpeculator auide, in cuius mente altioris præfloreſcunt virtutis & candoris propagines, nil niſi heroïcum, nil niſi acutiſſimum redolentes, in tua ſecuriſſima ſapientiæ arce conſtituo, ſecurus quid tentent calumniæ, quid moliatur inuidia, quæ etſi ſint ſeminuda, atque inuolucria, ardentibus tamen ingenij ingenui tui radiis aduerſa ſtatuo, perinde atque aquila, quam ferunt implumes pullos, ac nuper calido ex ouo pronatos orienti Soli obiicere. Si enim intrepidè ad illos expoſita, non conniuenti pupillâ ſuffigant intuitum, illa referemus in nidum, & vt legitimum fœtum educabimus: Si verò eorum minùs compta ſit doctrina, nec ſit neruoſa, præſtans ac iucunda, velut alienum partum, ac nothum exponemus, aut tute ipſum magis, tanquam Muſarum hoſtem proiice, & in profluentem aliquem demerge: erit enim hoc nobis non tam gratum, quàm quod gratiſſimum. Interim ſi has raras, & memorabiles obſeruationes,

in quibus veterum, & recentiorum illuſtres ſententiæ elucent, omnigenâ doctrinâ refertiſſimæ, vſui medico vtiles inueneris, benignè recipias, rogo: nam & ego quaſi vnius aluearis plures fauos compoſui, qui ſi lectoribus mella videbuntur, næ ego me putabo mellis eſſe medullam, vt Cethegum olim Suadæ exiſtimauit Ennius. Vale.

DOCTORI
ZACVTO LVSITANO,
Medico præclariſſimo,

STEPHANVS RODERICVS
Caſtrenſis Luſitanus,

In Celeberrima Piſana Academia, Primarius Medicinæ Profeſſor.

INCREDIBILI ſanè gaudio me literæ tuæ, vrbanitatis, & amoris plenæ affecerunt, quibus tomum tuum de capitis affectibus primum (quo nihil iucundius mihi offerri poterat) addidiſti. Munuſculũ? immò pretioſam gemmam, ſub cuius exigua mole ingens latet æſtimatio. Quæris quid de opere ſentiam? Ingenuè loqui amicum decet, abſit adulandi praua conſuetudo. Inſtitutum mihi ſummoperè placuit, quippe Principum hiſtorias enarrando, per vniuerſos medicæ facultàtis campos diſcurrendi occaſionem es nactus. In ære es qui omnes te expoſiturum pollicitaris, exigam

 creditor,

creditor, immò procurator: nam vt proſequaris, communia ſunt vota. Primum hoc volumen Romam viris admodũ doctis inibi medicinam facientibus miſi, inuidus forem nî bona optima amicis communicarem. Applauſu fuit acceptum, magis ſequentibus applaudetur. Ita libet augurari; quippe, vt dici ſolet, ex vngue leonem agnoſco. Laudant in te omnes ſtylum facilem, elegantem, admirantur eruditionem, amant varietatem, amplectuntur cenſuram. Noli angi, ſi te debitorem dixi, creditorem etiam ſtatuo. Sed dum, vel ſaltim ſecundo de ſpiritalium, & naturalium partium affectibus in lucem emittendo libro, quam excitâſti, cupio ſedare ſitim, ante eum, hoc oblato me ſummoperè recreâſti. Quid enim, per Deum Immortalem, his rariſſimis obſeruationibus vtilius, elegantius, aut illuſtrius? in quibus & exemplorum nouitas, inuẽtionis ſubtilitas, & ſinceræ medicinæ cognitio facilè elucent. Ex his colligo te vnum eſſe perpaucorum, qui ætate noſtrâ, in qua literæ jacent, eloquentiam cum ſapientiæ ſtudio coniunxerunt. Ego quidem, *ſolertiſſime* ZACVTE, non poſſum tacere quæ ſentio, aut non ſentire ea quæ de te, omnium in auctorũ monumentis verſatiſſimo

proferri

proferri debent. Sed vtinam eſſet is meæ mentis captus, vt pro meritis tuis de te ſentirem. Scias tamen quæcunque loquimur, longè eſſe minora iis quæ concipimus. Admirari te poſſunt omnes, imitari tàm pauci, quàm nemo reprehendere. Ipſe enim ſtylus tuus, cui tu tàm malè faues, mirùm me afficit, atque oblectat. Ita eſt doctus, grauis, neruoſus, compoſitus, eruditus, excuſſus, ingenioſus, & quod plus eſt in noſtrâ arte progreſſis vtiliſſimus, in quo nihil triuiale, nihil expoſitum, nihil vulgatum, quin mirum, abditum, inuium, ſeu ſermonis elegantiam, & ornatum, ſeu illuſtrium medicorum, quibus vndique ſcatet, Sententias ſpectes. Quare nominis, & gloriæ hoc tibi honeſtiſſimi laboris pretium erit, ſoluet protinus quicunque legerit. Quidni? vt eximij potores optimo vino primoribus labris guſtato exclamant, ſic qui tua ſcripta legerit, præ admiratione acclamabit. Bibet docti cum gaudio ſuauiſſimum doctrinæ tuæ liquorem, ex limpidiſſimis fontibus, hoc eſt ex veterum, & Iuniorum monumentis exhauſtum, & per ampliſſimum canalem, videlicet per amplitudinem ingenij tui deductum. Apollinis agros hoc noſtro æuo valdè aridos, mihi crede, adaquabis,

quabis, & Rempublicam medicã, hoc officio, beneficio potiùs deuincies, pro quo nõ deerunt docti qui te ſemper, & vbique laudent, quamuis (quæ miſera eſt noſtri ſæculi conditio) potiùs à te edocti, theſaurum, vnde ſibi diuitias comparabunt, occultabunt. Perge ergò in hoc ſtadio in communem ſtudioſorum vtilitatem, & à me beneuolentiæ nodo iam tibi pridem deuincto, quicquid ab amico optimo ſperare licet, tibimet poteris meo nomine polliceri. Vale, vt valeant ij quos arte tuâ valere facis.

IN LIBRVM
Medicum, ſummi & eximij viri
ZACVTI LVSITANI,
MEDICI CELEBERRIMI.

CRedimus: haud ſolos Hiſpania ſufficit hoſtes,
Nec Batauûm terris ſemper iniqua nocet.
Quæ toties gladios, nunc ecce Machaona mittit,
Atque aliquà nobis conſuluiſſe cupit.
Scilicet Heſperiis veniens ZACVTVS *ab oris,*
Ad leges Lacheſin cogit adeſſe ſuas.
Et formidati protendens tempora fati,
In populos aliquid cum Ioue iuris habet.
Quin iam naſcentes abeunt in ſecula libri,
Scriptáque poſteritas quæ ſtudioſa leget.
Seu generoſa nouos ſtringit cenſura magiſtros,
Seu Coüm recoquit pagina docta ſenem.
Illic tota ſuos aperit Medicina receſſus,
Præſidiiſque nouis nititur alma ſalus.
Belga tibi faciles aude promittere ſoles,
Manat ab aduerſo iam tibi vita Tago.

C. BARLÆVS

ẽ 4 D. NICO

D. NICOLAI FONTANI,
Ioannis Filij, Sapphicum,
In laudem
Expertiſſimi, Clariſſimi, Doctiſſimique viri,
D. ZACVTI LVSITANI,
Medicorum Coryphæi.

MVlta ZACVTVS *monimenta laude*
Digna conſcripſit, memoranda cunctis
Posteris, ſed quod modò ſcriptitauit,
Vſque triumphat.
Ingenj vires, cerebrique ſuccum
Viuidum expreſſit medicando fortem:
Par erit nunquam, ſimilemque nulla
Secula prodent.
Alme *tu* Pæon, *ſimul Æſculapi*
Magne, qui Diuis medicamen adfers,
Eſte vos huius memores alumni
Auxiliantes.
Najades *vos nunc* Batauæ *precamur,*
Eſte ZACVTO *placidæ, coronas*
Floreas huius capiti parantes
Vſque virentes.
Hic enim Phœbi celebrauit artes,
Nec laborandi modus vllus huic eſt:
Vos laboranti Medico leuamen
Addite gratum.

INVITATIO

INVITATIO
AD
PRAXIM MEDICAM
Admirandam,

Clariſſimi, & Experientiſſimi viri,

D. ZACVTI LVSITANI,

Medici veracis, atque fidelis.

ZAcutus iſte quem benigne tu Lector
Vides, profectò eſt magnus inter auctores,
Seu tu prioris, ſiue reſpicis noſtri
Secli Medentes: & ſcientiâ magnus,
Et arte: viuidiſque viribus mentis:
Experientiam dedêre quæ ſummam.
Hæc ſcripta volue, iudicabis hoc mecum.
Nam dictio ipſa docta, florida, arguta.
Quid ſenſa? promit rara, mira, monſtroſa
Exempla morborum: videre quæ praxis
Occaſionem diligens, medicique
Manu dedit ſolerte tempus, & dextrâ.
Vis ſanitatem, corporiſque conſtanter
Seruare robur? vis ſqualentibus tutò
Viſceribus mederier, ſalutare
Auxilium, citúmque languidis ferre?
Docebit vnumquodque. Meliùs vt poſſint,
Hac cenſione pura reddit Zacutus,
Magiſque ſplendida ingenij ſui luce
Tibi dat. Aude tangere, atque luſtrare:

Ego fallor, aut ad ipſa templa te ducet
Apollinis, domóſque Hygéæ ſacratas
Secretiore tramite, & viâ rectâ.
Ubi ſit artis Hippocraticæ verus,
Et ſine labe cultus. Vnde fas, quicquid
Aut Ratio, rerum magiſter aut Vſus
Obeſſe, vel prodeſſe morbis monſtrauit,
Auferre, & omnibus, quod tu voles, ægris
Remedium communicare. Quid dico?
INGREDERE: *dictis plura ſcio reperturum.*

IOANNIS ANTONIDES
Vander LINDEN *Medici.*

IN

IN LAVDEM
D. ZACVTI LVSITANI,
Medici acutiſſimi.

Z*ACVTE, dum multis medicinam porrigis ægris,*
Te Medicum ægrorum prædicat omnis homo.
At ſimul appellet iam te Medicum Medicorum,
Dum Medicam medicis artibus addis opem.

SIMON BRENIVS.

Ad libri Authorem.

N*I fuerit de gente Midæ, liuore tumeſcit*
Monſtrifero, & clauam prouocat Herculeam,
Qui tua, monſtrorum domitor, monumenta, ZACVTE,
Luſtrat, & Herculeis ſplendidiora negat.

Faciebat C. SPONIVS
D. M. Lugd.

In laudem Excellentiſſimi

D. ZACVTI LVSITANI, MEDICI, AC PHILOSOPHI INCOMPARABILIS.

Techna nitet phœbæa viris limata peritis,
Dixeris ad ſummum iam perueniſſe nitorem,
Deeſſe nihil, ſupereſſe nihil; iuraueris vſque,
Atqui lenta dies docet vlteriora, priorque
Ignorat, quæ poſterior benè diſpicit ætas,
Noſtraque rimantur priſcis incognita ſæclis,
Sic placitum ſuperis, exponere cuncta labori,
Inuentiſque nouis artes cumulare vetuſtas,
Et vigiles generare viros, auidoſque ſciendi
Quos inter cluet eximius medicando ZACVTVS,
Qui genio pollens memori, ſolerteque multum,
Nullum non mouit lapidem, quò ſæcula noſtra
Excitet ad ſtudium, illuſtretque Machaonis artem;
Et Medicis prodeſſe queat, quò norma medendi,
Iuſta magis, faciliſque malo ſit libera mendo;
Plura ſtupenda refert naturæ thaumata paſſim,
Oblectatque nouis, rariſque euentibus aures,
Dignus hic ergo legi, dignus, ſtudioſa iuuentus
Quem colat aſſiduè, quem tollat ad æthera Phœbus,
Aonij præſul montis, quem Muſa ſolutum,
Nexibus à fati duris, in ſæcula ſeruet.

IOH. HYLANDROS M. D
Artium Magiſter.

AVCTORVM SYLLABVS,

QVORVM AVCTORITATE, ATQVE SENTENTIIS HOC Opus condecoratur.

A*VCTORES omnes, quorum in hoc Opere mentio fit, ſi lubet, vide, inuenies è ſuis fontibus fidè exhauſtos. Inter hos,* Hippocrates, Galenus, Auicenna, *cæterique* Medicinæ Principes, *eminent, & excellunt. Iuniorum verò clariſſimorum pariter vtimur diſciplinâ: Sunt enim hi artis noſtræ ſtrenui duces, Anteſignani, & Coryphæi, doctrinâ inſignes, multiplicíque experimento percelebres. Eorum in his libris opiniones libenter amplectimur, rariſſimè conuellimus. Contrà fecimus in libris* De Medicorum Principum Hiſtoria, *in quibus medicinæ Theoremata agitantes, ardua loca conciliauimus, nouiſſimas quæſtiones explicuimus, & ſic licitum fuit nobis, pro Principum tutela, illorum ſententias ad Cleanthis lucernam expendere. At in praxi exercenda,* odio-

ſum

ſum eſt, & indecorum, artifices eſſe diſcordes: nam teſte Silio Italico lib. 11. belli Punici:

——— Pax optima rerum,
Quas homini nouiſſe datum eſt, pax vna triumphis
Innumeris potior.

Vt enim libr. 3. de art. amandi cecinit Ouidius,

Candida pax homines, trux decet ira feras.

SACRA SCRIPTVRA.

ACTVARIVS.
Adrian. Spigelius.
Adolphus Occo.
Adolphus Scribonius.
Adolphus Vorſtius.
Aëtius.
Ælianus.
Ælianus Montaltus Luſitanus.
Albertus Magnus.
Albucaſis.
Albumazar.
Alexand. Aphrodiſæus.
Alexander Benedictus.
Alexander Maſſaria.
Alexander Trajanus.
Alexander Trallianus.
Aloyſius Mundella.
Alphonſus Lupeus.
Alzaharauius.
Amatus Luſitanus.
Ambroſius Nonnius Luſitanus.
Ambroſius Pareus.
Andreas Alcazar.
Andreas Bacchius.
Andreas Eborenſis.
Andreas Lacuna.
Andreas Laurentius.
Andreas Mathiolus.
Andreas Tiraquellus.
Andreas Veſalius.
Antonius Beniuenius.
Antonius Caſſalenus.

Antonius

Antonius Crucius Luſitanus.
Antonius Gomez Luſitanus.
Antonius Guainerius.
Antonius Liberalis.
Antonius Maria Bettus.
Antonius Mizaldus.
Antonius Muſa Braſauolus.
Antonius Poncius à Cruce.
Antonius Santorellus.
Antonius Scenebergus.
Antonius *Vander* Linden.
Antonius Valleſius.
Anutius Foëſius.
Apuleius.
Ariſtoteles.
Aretæus.
Arnardus Villanouanus.
Athenæus.
Auerroës.
Auenzoar.
Auicenna.
Aurelius Minadoüs.

B

Balduinus Ronſſéus.
Balthazar Brunnerus.
Baptiſta Codronchius.
Bartholomæus Anglicus.
Bartholom. Perdulcis.
Barthol. Caſſaneus.
Barthol. Euſtachius.
Benedictus à Caſtro Luſitanus.
Bernardus Gordonius.
Bonaciolus.
Briſſotus.
Brodæus.

C

Caſpar à Coſta Luſitan.
Caſpar Bauhinus.
Carolus Cluſius.
Carolus à Petra Alba.
Caſtor Durantes.
Cœlius Aurelianus.
Cœlius Rhodoginus.
Chalmetéus Vergeſacus.
Chriſtophorus à Vega.
Chriſtoph. Cachetus.
Chriſtoph. à Coſta.
Chriſtoph. de Honeſtis.
Chriſtoph. Landinus.
Chryſippus.
Coiterus.
Columella.
Conciliator.
Conradinus.
Conradus Geſnerus.
Cornelius Agrippa.
Cornelius Celſus.
Cornelius Gemma.

Daniel

D

Daniel Mylius.
Daniel Sennertus.
Deſiderius Iacotius.
Didacus Moranus Luſitanus.
Dinus Florentinus.
Diſarius.
Diocles.
Diodorus Siculus.
Diogenes Laërtius.
Dionyſius Daca.
Dominicus Mannus.
Donatus Anton. ab Alto mari.
Donatus Santorus.
Duncanus Bornettus.
Durantes Scacchus.

E

Emmanuel Stupanus.
Euonymus.

F

Fabius Paulinus.
Felix Platerus.
Franciſcus Aluares Luſitanus.
Franciſc. Friſemilica.
Franciſc. Arcæus.
Franciſc. Ioëlius.
Franciſc. Pecettus Cœleſtinus.
Franc. Picus Mirandula.
Franciſc. Rouſſetus.
Franciſc. Rueus.
Franciſc. Valleriola.
Franciſc. Valleſius.
Ferdinandus Mena.
Ferdinandus Ponzettus.
Ferdinandus Rodericus Cardozus Luſitan.
Fortunatus Plempius.
Fulgoſius.

G

Galenus.
Garzias ab Horto Luſitan.
Garzias Lopius Luſitan.
Gabriel Fallopius.
Geberus.
Gentilis Fulginas.
Georgius Bertinus Campanus.
Georgius Valla.
Georgius Agricola.
Gregorius Horſtius.
Guido Cauliacenſis.
Gulielmus Copus.
Gulielmus Fabric. Hildanus.
Gulielmus Rondeletius.

H

Hali Abbas.
Henricus à Bra.
Henricus ab Heer.
Henricus Petræus.
Hercules Saxonia.

Hermannus

Hermannus Follinus.
Hermolaus Barbarus.
Hieremias Sachetus.
Hieronymus Cardanus.
Hieronym. Capiuacius.
Hieronym. Accorombonus.
Hieronym. Fabric. Aq. pendens.
Hieronym. Fracaſtorius.
Hieronym. Gabucinus.
Hieronym. Mercurialis.
Hieronymus Nonnius Luſitanus.
Hieronym. Montanus.
Hieron. Montuus.
Hieron. Rubeus.
Hieron. Saluanarola.
Hippocrates Cous.
Hippolytus Brillus.
Homerus.
Horatius Augenius.

I

Iacobus Dalechampius.
Iacobus de Partibus.
Iacobus Foroliuienſis.
Iacobus Fontanus.
Iacobus Hollerius.
Iacobus Pons.
Iacobus Syluius.
Iacobus VVeckerus.
Ioannes Argenterius.
Ioan. Anton. Saracenus.
Ioannes Baptiſta Perſona.
Ioannes Baptiſta Siluaticus.
Ioannes Baptiſta Theodozius.
Ioan. Brauus.
Ioan. Bruyerinus.
Ioann. Camara Buſthemantinus.
Ioan. Colle.
Ioan. Crato.
Ioan. Damaſcenus.
Ioan. Fernelius.
Ioan. Freitagius.
Ioan. Vigo.
Ioan. Guinterius.
Ioan. Arculanus.
Ioan. Heurnius.
Ioan. Hucherus.
Ioan. Iuuenis.
Ioan. Manardus.
Ioan. Meſuë.
Ioan. Piſtorius Niddanus.
Ioan. Rhenanus.
Ioan. Renodæus.
Ioan. Ieſſenius.
Ioan. Remellinus.
Ioan. Riolanus.
Ioan. Ruëllius.
Ioan. Schenkius.
Ioan. Serapio.

Ioan. Varandæus.
Ioſephus Langius.
Ioſterius de Ioſteriis.
Iſhac Iſraëlita.
Iſidorus.
Iuſtinianus.
Iulius Alexandrinus.
Iulius Guaſtauinius.
Iulius Palmarius.
Iulius Cæſar Claudinus.
Iulius Cæſar Scaliger.

L

Laurentius Ioubertus.
Laurentius Surius.
Leonardus Iacchinus.
Leonardus Fuchſius.
Leuinus Lemnius.
Lælius Biſciola.
Lucretius.
Ludouicus Duretus.
Ludouicus Gardinius.
Ludouic. Lemoſius Luſitanus.
Ludouic. Nonnius Antuerp.
Ludouicus Mercatus.
Ludouicus Septalius.

M

Macrobius.
Marcus Tul. Cicero.
Matthias Cornax.
Matthæus Gradius.
Matthias Lobellius.
Malachias Geiger.
Matthias Vntzerus.
Marcus Gattinaria.
Marcus Varro.
Marſilius Ficinus.
Marcellus Donatus.
Marcellus Virgilius.
Martinus Del Rio.
Martinus Rulandus.
Mauricius Cordæus.
Michaël Ioan. Paſchalius.
Michaël Guauaſſetius.

N

Nicolaus Leonicenus.
Nicolaus Fontanus.
Nicolaus Framboſarius.
Nicolaus Monardus.
Nicolaus Maſſa.
Nicolaus Piſo.
Nicolaus Rorarius.
Nicolaus Tulpius.

O

Oribaſius.
Ouidius.
Otto Heurnius.
Otto Caſmannus.

P

Paulus Ægineta.
Paulus Zacchias.
Petrus Andreas Canonherius.
Petr. Bayrus.

Petrus

Petrus Bellonius.
Pet. Droëtus.
Pet. Foreſtus.
Pet. Garzias Carrerius.
Petr. Lopius Luſitanus.
Pet. de Oſma.
Pet. de Peramato.
Pet. Poterius.
Pet. Paulus Pereda.
Pet. Pena.
Pet. Pichottus.
Pet. Mercatus.
Pet. Vaëzius Luſitan.
Petr. Salius.
Pet. Toloſanus.
Pet. Talpa.
Pet. de Tuſignano.
Polyænus.
Platearius.
Plinius.
Plutarchus.
Plato.
Ptolemæus.
Philippus Ingraſſia.

Q

Quintus Curtius.

R

Rhaſis.
Rabbi Moſſes.
Raphaël Moxius.
Raphaël Volaterranus.
Realdus Columbus.
Reinerus Solenander.
Rembertus Dodonæus.
Renatus Charterius.
Renatus Morellus.
Robertus de Fluctibus.
Rodericus à Caſtro Luſitanus.
Roder. à Fonſeca Luſit.
Rodolphus Magiſter.

S

Sanctorus Sanctorius.
Sanctes de Arduynis.
Sebaſtianus Meyerus.
Sebaſtianus Paparella.
Seneca.
Simon Genuenſis.
Seuerinus Pinæus.
Simon Simonius.
Sixtus Senenſis.
Solinus.
Stephanus Roderic. Caſtrenſis Luſitan.
Stobæus.
Strabo.

T

Taddæus Dunus.
Theodorus Collado.
Theodorus Zuingerus.
Theophraſtus.
Theophraſtus Paracelſus.
Theuetus.
Terillus.
Toſſippus à Coſta.

Thomas à Veiga Luſitanus.
Thom. Fienus,
Thom. Eraſtus.
Thom. Iordanus.
Tobias Knoblochius.

V

Vaſcus Caſtellus Luſitanus.
Valuerda Olyſiponenſis.
Victor Trincauellius.
Vgo Senenſis.
Vierus.
Vidus Vidius Senior.
Vidus Vidius Iunior.
Vlyſſes Aldroandus.
VVolfgangus Franzius.

CATALOGVS

CATALOGVS SINGVLORVM MORBORVM IN HISCE LIBRIS deſcriptorum.

POSTQVAM hoc opus ad vmbilicum perduxi, ab amicis, quibus nec deeſſe poſſum, nec volo, perſuaſus, alia rara, nec infrugifera exempla, complementi loco, in calce notaui, quorum titulos in hoc indice ſeriatim diſpoſui: & licèt eorum numeri primâ facie tibi inæquales videantur, certi tamen ſunt: quare vno aſpectu, folium in quo morbi ſunt deſcripti, facilè inuenies: hæc te prius admonitum eſſe oportuit.

LIBER PRIMVS.

De Capitis, & Spiritalium Partium affectibus.

DE Alopecia.	Pag. 1
De Porrigine.	2
De Achoribus.	4

De Hydrocephalo. 554
De Cerebro. 5
De Cephalæa. 6
De Cephalalgia. 7
De Temporum pulſatione. 530
De Ebrietate. 576
De Phrenitide. 11
De Lethargo. 13
De Apoplexia. 15
De Epilepſia. 17
De Paralyſi. 31
De Stupore. 35
De Vertigine. 36
De Tremore. 36
De Conuulſione. 38
De Conuulſione flatulenta. 39
De Incubo. 40
De Noctambulis. 41
De Melancholia. 42
De Inſania. 46
De Cœcitate. 48
De Lachrymis. 49
De Gutta Serena. 51
De Ophthalmia. 53
De Strabiſmo. 57
De Epiphora. 58
De Palpebrarum moro. 60
De Palpebrarum Paralyſi. 62
De Palpebrarum Pediculis. 62
De Aurium dolore. 63
De Aurium Verminatione. 64
De Parotidibus. 66
De Narium Morbis. 67

De Gutta Roſacea. 70
De Gutta Rubra. 72
De Faciei Formica Corroſiua. 73
De Nigredine faciei. 73
De Liuore faciei. 527
De Linguæ lapide. 75
De Linguæ Verrucis. 75
De Linguæ Tumore. 77
De Linguæ Paralyſi. 78
De Palati vlceribus. 79
De Dentium dolore. 80
De Fœtore oris. 83
De Oris vlceribus. 84
De Gingiuarum Hæmorrhagia. 86
De Epulide. 88
De Angina. 89
De Gurgulione. 92
De Tonſillarum vlceribus. 93
De Gulæ reſolutione. 96
De Axillarum fœtore. 98
De Tuſſi. 99
De vocis læſione. 100
De Raucedine. 103
De Pulmonibus. 103
De Pulmonis Hydrope. 105
De Pulmonis Tuberculo. 108
De Pleuritide. 112
De Pleuritide Annua. 542
De Pleuritide duplici. 545
De Suppuratione. 117
De Tabe Aſthmatica. 123
De Orthopnœâ. 584
De Mammillarum Cancro. 126

De Nutricis electione. 133
De ſputo Sanguinis. 134
De Phthiſi. 136
De Tabe Dorſali. 140
De Tabe Mucronatæ Cartilaginis. 142
De Tabe Infantili. 144
De Contabeſcentia puerorum. 581
De Tabe Annua. 540
De Tabe Gallica. 145
De Tabe Coxaria. 146
De Atrophia. 150
De Tabe Pericardij. 152
De Inflammatione Pericardij. 154
De Corde. 155
De Cordis Palpitatione. 156
De Syncope. 158
De Syncope Cardiaca. 159
De Animi deliquio. 161
De Animi Pathematis. 162

LIBER SECVNDVS.

De Naturalium, Genitalium, & Inferiorum partium affectibus.

DE Ventriculi dolore. 165
De Verruca ventriculi. 167
De Attritione Ventriculi. 168
De Ardore Ventriculi. 169
De Hectica Ventriculi. 170
De Imbecillitate Ventriculi. 172
De Ructu. 175

De

De Melancholia Hypochondriaca. 176
De Melancholica Mœſtitia. 179
De cibi faſtidio. 180
De Vomitu. 182. & 551
De Pica. 553
De Cholera. 185
De Dyſenteria. 186
De Diarrhœa. 190
De Alui fluxu Lapidoſo. 589
De Colico dolore. 193
De Iliaco dolore. 198
De Vmbilici dolore. 202
De Vermibus. 203
De Hepate. 209
De Hepatis Phlogoſi. 210
De Hepatis Ardore. 211
De Hepatis Scirrho. 213
De Vrina. 274
De Lienis dolore. 214
De Lienis Scirrho. 215
De Morbo Regio. 216
De Ictero Nigro. 397. & 597
De Hydrope. 218. & 615
De Lumborum dolore. 231
De Calculo Renum. 232
De Calculo Veſicæ. 235. & 598
De Trichiaſi. 237
De Iſchuria. 238
De Mictu Sanguinis. 242
De Ardore Vrinæ. 243
De Diabete. 244
De Inguinum dolore. 245
De Hæmorrhoidibus. 246

De Hernia Aquoſa. 249
De Vtero. 252
De Vteri Tumore. 253
De Nympha. 260
De Vteri Pruritu. 262
De Vteri furore. 264
De Vteri ſtrangulatu. 266
De Vteri Procidentia. 268
De Vteri Vlceribus. 269
De Vteri Profluuio. 271
De Vteri dolore. 273
De Menſtruis. 274
De Menſtruorum Stillicidio. 277
De Menſtruorum Suppreſſione. 278
De Pene Virili. 284
De Colis Palpitatione. 286
De Penis duritie. 288
De Penis Conuulſione. 550
De Nimio Coitu. 289
De Minuendo Coitu. 291
De Veneris abſtinentia. 292
De Ignauia Genitalium. 295
De Gonorrhœa. 302
De Gonorrhœa Virulenta. 303
De Sterilitate. 318
De Conceptione. 320
De Grauidatione. 323
De Ignorata Grauidatione. 330
De Falſa Grauidatione. 331
De Mola ventoſa. 334
De Mola Aquoſa. 336
De Mola Carnoſa. 337
De Mola Membranoſa. 339
De

De Partu. 341
De Partus difficultate. 342
De Abortu. 343
De fœtu Mortuo. 346
De Sphincteris Reſolutione. 353
De Coxendicis dolore. 355
De Gonagra. 359
De Tibiæ dolore. 365
De Arthritide. 367
De Podagra. 370
De Tophis Articulorum. 375
De dolore Vago. 525
De dolore Calcanei. 377
De dolore Plantæpedis. 379
De pede ſummo. 586

LIBER TERTIVS.

De Febribus, & variis affectibus.

DE Febri Diaria. 383
De Synocho Imputri. 386
De Synocho Putri. 388
De febri Ardente. 391. & 538
De febri Purpurea. 394
De febri Liuida. 395
De febri Alba. 398
De febri Rheumatica. 402
De febri Puncticulari. 409
De febri Culiculari. 411
De febri Ampulloſa. 413
De febri Eſſeroſa. 415

De Febri Anxioſa. 417
De febri Sudorifera. 418
De febri Rigorifera. 420
De febri Singultuoſa. 421
De febri Laſſitudinaria. 422
De febri Syncopali minuta. 422
De febri Syncopali humoroſa. 424
De febri Colliquante. 426
De febri Lipyria. 427
De febri Epiala. 429
De tertiana Exquiſita. 431
De tertiana Notha. 434
De febri Quotidiana. 435
De febri Semitertiana. 436
De febri Quartana. 437
De febri Erratica. 438
De febri Decimana. 440
De febri Hectica. 441
De febri Hectica cum putrida complicata. 442
De Peſte. 444
De febri Peſtifera. 451
De Carbunculo peſtilenti. 555
De Bubone peſtifero. 558
De Variolis. 454
De Morbillis. 456
De febri Maligna. 457
De Morbis Cutaneis. 459
De Sanguinis Miſſione. 463
De Hirudinibus. 471
De Scarificatione. 474
De Purgatione. 476
De Sudore. 479
De Sudore fœtido. 480

De Sudore ſanguineo. 481
De Sudore Nigro. 482
De Sudore frigido. 574
De excreſcentiis Carneis. 483
De Vlceribus. 596
De Nodis. 535
De obeſitate nimia. 533
De gracilitate ſumma. 567
De Venenis. 485
De Rabie. 492
De Alexipharmacis. 498
De Monſtris. 504
De Morbis nouis. 508
De Morbis trans naturam. 600
De Conſuetudine. 515
De Idioſyncraſia. 521
De Incuria Miniſtrorum. 603
De Inſcitia Medicorum. 610

PRÆLVDIVM.

MEDICOS NATVRA PRVDENTES INTEREST, in exemplis exercitari.

D*IVINISSIMVS Hippocrates lib. de lege, num.2.* ſic præfatur: *Primùm quidem igitur omnium naturâ opus eſt. Naturâ enim repugnante irrita ſunt omnia,* &c. Summoperè ergo in Medico expetitur natura, hoc eſt, naturalis quædam potentia, habilitas, genius, & natiua propenſio ad curandum: nam *quod ex libris acquiritur, multum eſt; quod verò ſuperadditum eſt, infinitum, & incomprehenſibile eſt*, dicebat *Auicenna in præfatione.* Inſuper *Medicum oportet eſſe naturâ prudentem*, inquit *Galenus lib. 8. meth. cap. 9. & benè exercitatum.* Hic enim cæteris valdè excellit, vt docuit *Magiſter lib. 2. acut. com. 36. Proinde naturalem, & prudentem Medicum, exercitari maximè conuenit: neque enim ſatisfaciunt ad exactam cognitionem vniuerſales methodi.*

methodi. Sunt autem exemplorum ea pro potioribus habenda, quæ ipſi oculis vſurpauimus, quando, ſi omnes qui docere, ſcriberéve aliquid ſunt aggreſsi, ea priùs operibus oſtendiſſent, prorſus paucula quædam falsò dicerentur. Nunc verò plerique alios docere tentant, quæ nec ipſi vnquam fecerunt, nec aliis oſtenderunt. Hæc lib.9. meth. cap.4. & cap. 6. ſic ait : *Pro comperto habentes non licere vllius artis ſcientiam nanciſci, niſi & methodum quandam habueris per vniuerſalia vocata Theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris. Cùm neque fieri poſsit, vt ſine multiplici in ægris ſingulatim exercitatione, quod ex vſu ſit, facias*, &c. Repetit *lib. 2. meth. cap.4. & lib.2. cap.3. de cauſis pulſuum:* Nam *non curatur homo communis, & generalis, ſed noſtrûm quiſque, alius videlicet aliud temperamentum, naturamque obtinens*, vt rectè monuit *Galenus lib. 3. meth. cap.7.* Ob hanc cauſam *glorioſus Auenzoar lib.1. theizir, tract.16. cap.6.* Se, ſuas & aliorum hiſtorias enarrâſſe refert, vt eſſent exemplum cæteris. Qua de cauſa *Hippocrates, Galenus, Principes omnes, Latinobarbari, Claſsici*, in ſuis libris memorabiles reliquerunt obſeruationes, & nos, tantos viros imitati, hæc rara, & non infrugifera exempla in

communem

communem vtilitatem, quæ ſemper ab ingenuo homine præponenda eſt, emittimus in lucem, in quibus ſi multa diſplicеant, & correctionem expoſtulent, ea abſque morſu, & inſectatione tuetor, & ſicut optimum medicum, atque Philoſophum decet, benignè interpretator. Quare & nobis, ſi quid minùs ad prudentiæ ſolem, coctum damus, condonandum: non enim ex iis ſumus, qui perfectiſſima nos ſcribere cenſemus, ſed illorum numero volumus adiungi, *qui & ſcribendo proficiunt, & proficiendo ſcribunt.* Quare tuâ intereſt, quùm prudens ſis, & arte *Hippocraticâ dignus, quæ in hoc opere de nouo ſunt inuenta, multâ proſequi gratiâ.*

ZACVTI LVSITANI, DE PRAXI MEDICA ADMIRANDA.

Liber Primus.

De Capitis, & Spiritalium partium affectibus.

OBSERVATIO I.

De Alopecia.

Ad renaſcendos, & denigrandos pilos, auxilium peregrinum.

CONTVMAX & importuna affectio, Alopecia eſt, præſertim ſi gallica ſit, in qua licèt ſolùm capitis, & barbæ pili ſenſim citra aliam corporis læſionem ferè defluant; multoties tamen ita premit, deforméſque homines reddit, per-

tinacitérque affligit, vt pluribus celebratis præſidiis vix ſuccumbat. In *Braſilienſi regno*, præcipuè in ciuitate dicta *Pernambucho* reperiuntur plures arbores, quæ ab incolis vocantur *Ginibabo*, quarum fructus mali Medici ſuperat magnitudinem. Color illi ineſt viridis, obſcurus. Ex hoc fructu manu compreſſo diſtillat aqua colore, ſapore, & liquiditate ſero lactis ſimillima. Hac ſi faciem, caput, barbam, manus, aut quamuis aliam partem abluas, illicò pili, & ablutæ partes nigerrimo colore ita inficiuntur, ac ſi atramento ſcriptorio eſſent delibutæ, & hic niger color ita octiduò firmus perſiſtit, vt licèt varia præſidia pro dealbandis infectis partibus miniſtres, deleri nequeat, quoúſque, hoc dierum numero tranſacto, partes delinitæ ſponte ſuâ ad priſtinum paulatim redeant colorem. Hæc aqua ad generandos pilos etiam eſt mirabilis. Conſeruatur in vaſe vitreo, aut cupreo per multos annos incorrupta, & ſic huic vſui apud Luſitanos, & occidentales ſummo eſt in pretio. Vtinam mercatores Luſitani, & Hollandi, qui oras illas ſæpè frequentant, eam mercimonij causâ ad nos aſportarent: nam præterquam quòd eſt mirabilis in dictos vſus, etiam citra vllam noxam opus ſuum conficit.

OBSERVATIO II.

De Porrigine.

Porrigo anguium decocto curata.

INfrequens affectus porrigo eſt, à Græcis vocata Ptiriaſis. Barbari furfurationem dicunt. Hæc licèt

licèt paſſio ſit cutis vniuerſæ, vt *Trallianus*, *lib.1. cap.4.* & *Paulus lib.3.cap.3.* affirmant; tamen capiti, ſuperciliis, barbæque communis eſt, ex *Celſo lib.6. cap.2.* è quibus partibus ſquamulæ furfurum inſtar decidere ſolent. Generatur hæc paſſio ex craſſa, fumidáque vaporatione, quandoque à pituitoſo humore, ſalſo, interdum à bilioſo, vel melancholico eleuata. Morbo hoc oppreſſus iuuenis quidam aulicus nullis vnquam auxiliis conſaneſcere potuit. Imperata diæta. Exhibitæ purgationes variæ, adminiſtratum balneum. Hirudines mariſcis non ſemel affixæ. Aſſumptum lactis ſerum multiplici lege præparatum. Phlebotomiæ ex gibbero, & ſaluatella celebratæ. Cauteria cruribus, & brachiis inuſta. Omnia fruſtrà. Tandem anguium decocto per quadraginta dies exhibito, nocturno tẽpore, tribus horis poſt cœnam, quantitate vnciarum ſex, adiecto ſaccharo, omninò conualuit. Nec mireris: Nam angues (viperas vocat *Ariſtoteles lib. 8. de generat. animal. cap.17.*) exiccant, abſtergunt, cutem mundificant, humorem ſuperfluum ad partes externas detrudunt, & natiuâ quadam ſorte prauam humoris qualitatem infrænant, ex *Plinio lib.30.cap.13.* & ſic elephanticis ſummo ſunt auxilio, vt celeberrimis hiſtoriis *lib.11.ſimpl.2. Galenus*, & *Aretæus lib.2. chroni.morb.cap.vlt.* confirmant. De quarum vi mira pro curandis affectibus cutaneis, electione, & præparandi ratione, pulchra ex veterum, & iuniorum penu *prædiximus lib.1.de Medicor. Princip. Hiſtor. in com. Hiſtor. vlt.*

OBSERVATIO III.

De Achoribus.

Reſtricto medicamentorum vi humore ex capitis vlceribus emanante, infantes ſubitò occumbunt.

SVmmus *Medicorum Antiſtes auream protulit ſententiam lib. de morb. ſacro, num.* 10. dum ſic ait. *Et quibuſcunque pueris exiſtentibus erumpunt vlcera in caput, & in aures, ac in reliquum corpus, & qui ſaliuoſi fiunt, ac mucoſi, hi ipſi proceſſu ætatis facilimè degunt: hîc enim abit, ac purgatur pituita, quam in vtero purgari oportebat, & qui ſic purgati fuerunt, Comitiali, ſiue ſacro morbo non prehenduntur*, &c. Plures vidi infantes, & pueros achoribus correptos, in quibus incauti medici, nullâ factâ huius oraculi commemoratione, matrum querimoniis perſuaſi, citra infantium, aut nutricum prouidentiam, vnguenta ſtyptica, & repellentia, capiti, parti ſanè præſtanti, adminiſtrârunt. Quo factum eſt, vt qui expulſo ad cutem humore ab epilepſia, cæteríſque grauiſſimis cerebri vitiis erant immunes, præſidiorum exiccantium vi, in Apoplexiam, Comitialem morbum, Conuulſionem, Cœcitatem, & mortem ſubitam, reſtagnante ad internas ſedes humore, incurrerint. Ab his ergo medicamentis Medici caueant eſt neceſſe.

OBSER

OBSERVATIO IV.

De Cerebro.

Sine Cerebro vixit quidam tribus annis.

DEcennis puer percuſſus eſt cum enſe in parte poſteriore capitis. Hic paſſus eſt vulnus ſatis magnum cum inciſione oſſis, velaminum, & deperditione ſubſtantiæ cerebri: nam hæc exiuit quantitate nucis iugulandis. Curatus conualuit citra noxam. Hic poſt tres annos confluentibus ſuccis ad partem debilem hydrocephalo correptus emoritur. Apertum caput ſine cerebro eſt inuentum. Dura meninx in conſpectu apparuit duplicata, Habebat tamen in ſe aquam limpidiſſimam, bonique odoris, quæ ab adſtantibus guſtata, inſipida videbatur. At in præſentia putrilaginis tantæ, iucundum odorem præſentiri, monſtroſum eſt, cùm ingens corruptio graueolentiam ex ſe prodat manifeſtam.

OBSERVATIO V.

Cultelli dimidium octennio intra cerebrum latens citra noxam.

MEretrix cùm in caupona nimiùm Baccho indulgeret, ebria, & rixabunda obuios quoſque obiurgabat. Ecce ab alio ebrio, longo ſatis, at acutiſſimo cultello, illi ſuper verticem capitis profundum inflictum eſt vulnus. Semimortua pluribus diebus ſine ſenſu & motu remanſit, deinde magno

labore curata euaſit. In huius poſt octo annos ex febri malignâ emortuæ, & in Xenodochio per anatomen diſſectæ capite, intra duram matrem, & cranium, dimidium cultelli, quo antea fuerat vulnerata, ferrugine obſitum, inuentum eſt. Hæc dum poſt vulnus vixit, munera domeſtica exercebat, & nullam vnquam facultatum rectricum, aut animalium actionum læſionem ſenſit. Lege apud *Hildanum lib. 2. centur. chirurg. 2.* pulchra de globulo ſclopetario intra cranium, & duram per ſex menſes citra vllam noxiam impacto. Nec mireris: Nam ſi inuenta eſt cerua quæ infixam geſtauit cordi antiquam ex venatione ſagittam, teſtante *Thoma à Veiga in operibus artis valdè inſigni, & fide digniſſimo, in com. cap. 1. lib. 5. Gal. de loc. affectis, verbo, ſequenti*; quid dubitandum ferrum in cerebro parte minùs præſtante ad vitam, diu potuiſſe eſſe infixum? Vide de cerebri mirabilibus vulneribus exempla prodigioſa, apud variæ lectionis viros *Marcel. Donat. lib. 5. de hiſt. Med. mirabili cap. 4. Valleriol. lib. 4. obſ. 9. & 10. & Schenckium lib. 1. obſ. de capitis vulneribus. Alexand. Benedict. lib. 4. anatom. cap. 24. qui vulneratum circa tempora ſagittâ, poſt annum 25. teli partem ſternutatione reieciſſe affirmat.*

OBSERVATIO VI.

De Cephalæa.

Cephalæâ diuturnâ concuſſus, expulſo per nares miro verme, conualuit.

GEnerari in cerebro vermes, implacabileſque dolores ex ea cauſa renaſci, *Auicennæ, Hollerij, Conradini,*

Conradini, *Coïteri*, & aliorum peritiſſimorum teſtimonio ratum eſt. Quidam cùm pertinaciſſimo, immaníque capitis dolore, nocturno præſertim tempore vexaretur, quem omnes Medici, morbum gallicum eſſe arbitrantes, ſudorificis, & guajacinis præſidiis, mercurialibúſque vnguentis ſæpiùs citra fructum macerauerant, velut deſperatus; cùm ſibi totum cerebrum terebello perforari videretur, & illæſis ſenſibus internis per vniuerſum cerebrum, conuulſiones pateretur, poſt varia purgantia adhibita, errhino vſus ex pipere, & caſtorio, parato, magnâ violentiâ, præcedentibus corporis tremoribus, ſternutamento excreuit per nares vermem nigrum, rotundum, obeſum, illis ſimillimum, quos in vetuſtiori caſeo reſeruari ſæpé videmus, excepto, quòd roſtro erat tantiſper acuto, quo expulſo à dolore immunis euaſit. Num autem in cerebri ſubſtantia, vel in duræ matris ſinubus tamdiu latuerit, explicat latè, at ingenuè *Alzarius à Cruce lib.3.centur. & reſponſion. medicinalium ferè per totum: lege Auic. interpretes in com. cap.3.1.3.tract.2. Cornel. Germam lib.1.coſmoc. cap. 4. Trincauel. lib.9. de curand. affect.cap.11.*

OBSERVATIO VII.

Sæuus capitis dolor, excitato fonticulo in ſumma manu, curatur,

IVuenis ſatis robuſtus, quùm truculentum diu pateretur capitis dolorem, & multis bienniò tentatis leuari non poſſet, relictis præſidiis expurgantibus,

gantibus, & occluſis crurum, & brachiorum cauteriis, quibus ad vacuandum humorem è capite per annum incaſsùm vſus eſt; tandem excitato fonticulo in manu dextra ſumma, quâ parte capitis ampliùs vrgebat dolor, inter indicem, & pollicem, in parte externa (Mercurij monticulum auerſum dicunt Chiromantici) omnino ſanus eſt factus. In hac enim parte excitatum cauterium, ob viciniam cùm carpo, vbi ramus cephalicæ excurrit, humorem peccantem è capite promptiùs exhaurit, ab affecta parte quàm longiſſimè reuellit, & cum morbi leuamine minùs vires deiicit.

OBSERVATIO VIII.

Immanis temporum dolor cum eorum palpitatione coniunctus, hirudinibus temporibus affixis curatur.

IN temporibus ſecandas eſſe arterias, veterum ſcientiſſimi plurimis in locis aſſeruêre, edocti à ſuo *Magiſtro Galeno, lib. de curand. rat. per ſang. miſ. cap. 22. & lib. 13. meth. cap. vlt.* licèt ob vaſa inſignia per tempora excurrentia, tum vulnera illarum partium lethalia ſint, tum arteriotomia valdè periculoſa. Cúmque ad hanc partem ſuapte naturâ debiliſſimam, ab infernis partibus, præſertímque ab vtero, craſſi, fœculentíque humoris copia irruat, intolerabilis dolor ſimul cum frequenti temporum palpitatione coniunctus ſæpè concitatur, vt plurium medicamentorum, vel etiam narcoticorum efficaciam contemnat. Tamen fidiſſimo experimento

mento à me compertum eſt, in ipſis temporibus, decem, aut duodecim hirudines circulariter imponere, ſic enim, extracto ſanguine limoſo, & multo, ægri à ſæuo cruciatu redduntur immunes, & eſt ſecurius arteriotomiâ auxilium.

OBSERVATIO IX.

Contumax cephalæa, ſectâ in cantho oculorum venâ, curatur.

QVædam, cephalæâ diu miſerrimè concuſſa, quùm fruſtra plurima tentâſſet auxilia, ſolâ ſectione venæ, quæ per angulos oculorum excurrit, curata eſt. Hæc vena apparet facillimè, ſi collum modicè, & axillas validè faſciâ conſtringas, ex cuius ſectione in dolore capitis, & in hemicranea plurimum ſequi iuuamentum teſtatur *Auicenna* 4. 1. *cap.* 20. *prope fin.*

OBSERVATIO X.

Dira Cephalæa venâ ſectâ in fronte, curatur.

QVantam vtilitatem in grauiſſimis capitis doloribus, & morbis, venæ ſectio in fronte afferat, luculentiſſimè oſtendit *Arabicæ familiæ auctor primarius* 4. 1. *cap.* 20. *prope fin.* dum ſic dicit: *Venæ ergò ſunt, ſicut vena frontis, quæ inter duo exiſtit ſupercilia, & ipſius quidem phlebotomia confert grauitati capitis, & propriè illi quæ eſt in poſteriore parte capitis, &*

grauati oculorum, & dolori capitis perſeueranti antiquo, &c. firmat *Paulus lib.6. cap.* 40. *in fin.* Hanc venam Medici ferè in acutis cerebri affectibus ſecare ſolẽt, poſtquam totum corpus exquiſitiſſimè vacuatum eſt, cùm locale remedium ſit, monente *Galeno lib.6. epid.ſect.2.com.9.&* 27. At in diuturnis morbis, quia ferè à cauſa frigida ſcaturiunt, ipſi eam contemnũt. Adoleſcens carnoſus, & rubicundus, truculento per multos annos premebatur dolore in toto capite, qui ad radices oculorum ferociſſimè ex interuallis cruciabat. Adſtante dolore, oculi rubebant, quos veluti emiſſitios, & foras protuberantes cerneres, aderant lachrymæ inuoluntariæ cum ardore, & ſenſatâ acrimoniâ perceptæ. In facie, & præſertim in maxillis ingens conſpiciebatur rubor cum motu oculorum turbulento, demùm dolore percitus veluti furibundus oberrabat, attamen citra febrẽ, ſitim, aut phlogoſim vllam. Quæſita ſcaturigo mali, eam medentes à flatu craſſo, & humoris pituitoſi copiâ emanare vnanimiter rati ſunt, ſicque multa interna, & externa calida admota fuêre remedia, ſed fruſtra, quum omnes abeſſent à cognitione veri; ſuperueniens ego, relictis auxiliis prolicientibus ſudores, æſtuariis, & calidiſſimis capiti impoſitis medicamentis, hunc dolorem à calidiſſimo ſanguine retento, minimè putrido, copioſo tamen, excalfacto, & acriori reddito, erodente, ac perforante membranas ortum habere mihi perſuadens, à capite, proprio primarióque affectu laborante; exhauriendum eſſe ſanguinem palàm oſtendi. Sicque reluctantibus omnibus, cephalicam tundo, cucurbitulas cum ſcarificatione occipiti adhibeo, & tandem bis ſectâ in fronte venâ dolorem denuò nullum eſt expertus.

Si

Si fortè verò citra dolorem oculorum rubor recrudeſcebat, venæ mediæ ſectione, & capiti balneo attemperante admoto leuabatur, ſic enim faciendum ſuadet *Magiſter lib.6. de ſanit. cap.9. §. Quando ſi ex calida intemperie caput malè habet, talia medicamenta noceant. Expedit igitur hos frequenti balneo potabilis aquæ fouere, quo & calidos vapores, qui in capite ſunt, euocemus, & totum capitis temperamentum melius reddamus*, &c.

OBSERVATIO XI.

De Phrenitide.

Phrenitis ſæua, artificioſâ vacuatione curata.

DVx ſtrenuus cùm phrenitide magnâ laboraret, & ob ferociſſimos, validóſque corporis motus ex ſiccitate neruorum contractos, illi nulla reuellentia poſſent adminiſtrari auxilia, quidam ex adſtantibus ſuaui cantu eum demulcens, pennam ad radicem multùm fiſſam, noſtro conſilio, & in ſtellæ effigiem paratam intra nares ex improuiſo intromiſit, ac fortiter circumduxit: quo facto tanta ex nare dextrâ ſequuta eſt hæmorrhagia (erat enim iuuenis, quadratus, & ſanguine turgens) vt copioſiſſimam æquaret phlebotomiam, quâ copiâ excretâ, natura à ſarcinâ leuata, reſiduum humorem per ſudorem, aluíque fluxum detruſit, & æger paulisper ad ſe rediens, conualeſcere cœpit.

OBSER

OBSERVATIO XII.

Phrenitis confirmata, cucurbitulâ in ſyncipite ſcarificata, curatur.

CVm inflammatio meninges cerebri occupat, eo modo quo phrenitis curanda eſt. Fœmina quædam, febri acuta laborans, neglectâ phlebotomiâ ob incuriam Medicorum, ex vigiliis, & dolore capitis, attracto ſanguine ad ſuperas partes, in ſæuam incidit phrenitidem, adeò vt iam captaret muſcas, & ad pedes lectuli iacens, continuò delirans, in horas moritura ſperaretur. Huic opem ferens, cucurbitulas dorſo, occipitíque ſcarificatas apponendas impero, ex fronte, naſique venulis ſanguinem exhaurio, & alia reuellentia auxilia procuro. Sed cùm debilis eſſet, nec ad ferendam cephalicæ ſectionem, aut purgantium medicamentorum vſum, vires eſſent ſatis, & nullus videretur eſſe remedio locus, in caſu conclamato, ad cucurbitulam, in ſyncipite ſcarificatam acceſſi, ex qua cùm ſanguis copiosè emanaret, contra Medicorum vota, ſana euaſit.

OBSERVATIO XIII.

Phrenitis vtiliter in lethargum tranſmutata.

PHrenitidis metaſtaſim in lethargum reprobam eſſe docuit *Galenus lib. 6. epid. ſect. 6. com. vlt.* §. *Contra verò non vtiliter phrenitis in veternum.* &c. ob multas cauſas hoc contingere certum eſt. Et licèt mutatio

mutatio iſta mala ſit ob virtutis imbecillitatem ex phrenitide contractam : Tamen cùm lethargus ſit morbus ignauior,& minùs acutus,ſi vires non ſunt ita deiectæ, ægrum liberari aliquando contingit. Miles fortis poſt 25.diem, è Phrenitide facta, & ferina in lethargum incidit. Hic cùm antea vigiliis eſſet, & inediâ confectus, ſomno profundo immerſus refocillauit vires,& ex interuallis expergefactus cibum aliqualiter pitiſſabat , & ad oblata meliùs reſpondebat. Somno, & cibo recreatâ naturâ , & bilis feruore remiſſo,ita præualuit contra morbum, vt ſuborta hæmorrhagia ægrum perfectæ ſanitati reſtitueret : quæ vacuatio licèt non ſit propria lethargo, ex *Gal.3. de criſib. cap.3. §.non tamen lethargus fluxum ſanguinis amat.* &c. quia humor craſſus, lethargi cauſa, non ita recludit ora venarum, quâ ratione in peripneumonia reprobatur *ab Auic.*10.3. *tract.*4. *cap.*10. tamen cùm multa portio bilis eſſet in cerebri meatibus impacta, ex præcedenti morbo, fluxu ſanguinis per nares, commodè vacuari potuit.

OBSERVATIO XIV.

De Lethargo.

Lethargus, cauterio curatus.

IN Apoplexia, Caro, aliiſve merè frigidis affectibus ad excitandam facultatem, liquandúmque tenacem ſuccum, toto priùs corpore, & cerebro vacuato,cauteria,clypeum candentis ferri,ſinapiſmos, & emplaſtra calidiſſima eſſe adhibenda, veteres, & recentiores

recentiores vnanimiter prædixerunt. Vocatus vt inuiſerem ægrum, qui poſt dies 30. inexpugnabili dormiendi neceſſitate correptus cum febricula lenta, ægrè palpebras attollere poterat, profundo ſomno immerſus. Hic varia reuellentia, & vacuantia erat expertus, quibus cùm non leuaretur, ad cauterium acceſſi cum vtilitate ſumma. Quare candenti ferramento cruſtas in vertice capitis excitaui, in occipite vnam, & circum circà multas: ex quibus cùm excitaretur æger, & ichores effluerent, expergefactus ad mentem rediit. Hoc auxilio præter omnium ſpem, omnibus tentatis, memini me bis caroticos perſanâſſe: hi enim, ignis ope, liquatâ pituitâ, & per multos dies per os, & nares excretâ, conualuêre.

OBSERVATIO XV.

Lethargus, criticâ ſurditate ſolutus.

IN malignis, turbulentíſque febribus ſurditatem ſuperuenientem ferè ſemper ſalutis eſſe prænunciam, noxiis humoribus ab intimis cerebri ſedibus, ad auditorios meatus, tanquam ad vicinas, minúſque præcipuas partes criſi quadam delatis, Arabum maximus confirmat *Auicenna* 4.3 *tract*. 1. *cap*. 3. dum ſic ait: *Nocumentum præterea auditus, quandóque accidit ſecundùm ſemitam criſium, & ſecundùm ſemitam permutationis materiæ in fine ægritudinum acutarum*, &c. Quidam, quùm in maligna febri poſt 17. diem, conuolante humore ad cerebrum à partibus inferis, dolore capitis intenſo, vigiliis, & delirio oppreſſus, fieret

fieret lethargicus, poſt multa remedia tentata, nullo alio quàm ſuperueniente ſurditate in die trigeſimo quarto poſt coctionem, conſaneſcere potuit.

OBSERVATIO XVI.

De Apoplexia.

Apoplecticus pro mortuo habitus, poſt duorum dierum ſpatium reuixit.

APoplecticos pro mortuis habitos, & ad foueam delatos, poſtea reuixiſſe tradit *Auic.* 3.1. *tract.* 5. *cap.* 12. agitant inter omnes *clariſſimus Gregorius Horſtius lib.* 7. *de Medic. Hiſtor. mirabil. cap.* 9. *Conciliator diff.* 182. illuſtrat mirabilibus exemplis *Fabricius Hildanus centur.* 2. *obſ. chirurg.* 95. *&* 96. Ego, mirum quid in piſcatore vidiſſe, teſtari bona fide poſſum, qui quùm viginti horis apoplecticus, toto corpore frigidus, lineo panno ad ſepulturam inuolutus, & conſutus in terra iacuiſſet, dum veſpillones, pro more, cadauer terræ mandaturi ad ſepulturam deferrent, raucum & ignotum clamorem audientes, feretrum ab humeris in terram deponunt, pannum circa os madidum, & ſpumâ plenum conſpiciunt, corpus detegunt. Ecce me, & duos ſocios Medicos, fortè ad conſultationem tranſeuntes magnâ acclamatione appellant, vt de vita hominis iudicium ferremus; acceſſimus, eius priùs in metacarpio arteriarum motiones explorantes, eas vrgere deprehendimus, ſicque adhibitis reuulſoriis auxiliis per cucurbitulas ſiccas, & acria Enemata, paulatim ad ſe redire cœpit, & poſt paucos dies pancraticè vixit.

OBSER

OBSERVATIO XVII.

Apoplecticus, apparente cruentâ ſpumâ, conclamatus, ſanguinis miſſionis ope mirabiliter euaſit.

ANtiquiſſimus Medicorum lib. 2. aph. 43. diuino quodam oraculo ſic prædixit: *Qui ſuffocantur, & à vita deficiunt, nondum tamen mortui ſunt, non referuntur in vitam, quibus ſpuma circa os apparet*, &c. *Fidiſſimus interpres in com.* Sic inquit. *Spuma cum ſanguine educta in ſuffocatis ſignum eſt exitiale, nam vehemens cordis incendium, violentam pulmonis agitationem, ſubſtantiæ pulmonis expreſſionem ſignificat, quæ aëri, & fuligini permixta ſpumam cruentam concitat.* &c. Hæc pronunciata magnâ ex parte veriſſima ſunt; ſi contrarium obtigerit, rariſſimum, & monſtroſum eſt, ex *Gal. lib. de fœt. format. cap. 1. & lib. 6. aph.* 58. Iacebat cadaueris inſtar in lecto æger immobilis, qui apoplexiâ concuſſus ſideratorum more ſubitò corruit in terram. Hic cùm triduò inhumatus, à Medicis pro deplorato derelictus, apparente circa os copioſâ ſpumâ cruentâ, veſpillonum aduentum expectaret, pro eius ſalute affines, Medicorum conſilio, nullum præſidium tentabant. Vxor renuentibus cæteris, me & alium ſocium conuocauit. Acceſſimus, pulſum exploramus, nullum inuenimus. At cùm eſſet vir robuſtus, corpore quadrato, & plethorico, facie ſubrubra, rubentibus oculis, & vini potu nimis eſſet vſus, hunc ex ſanguine ſubitò irruente, & ventriculos cerebri affatim obſtruente, & intercipiente, in hunc affectum lapſum fuiſſe

fuiſſe rati ſumus. Quare præfato priùs mortis periculo, ex vtrâque cephalicâ ſanguinem parcè detraximus. Factâ hac vacuatione, pulſus obſcuriſſimus tamen percipitur. Nos alacriores facti, altero die iterum ex eâdem venâ cruorem exhaurimus, ſemper tamen ad refocillandas vires, clyſteria, & emplaſtra nutrientia apponentes. His celebratis oculos aperire cœpit, & adſtantes cognoſcere. Tunc audaciùs, viribus robuſtioribus factis, è carpo, ſeu ramo cephalicæ ſanguinem adhuc vacuamus. Quibus omnibus vacuationibus exequutis, loquela eſt reſtituta, ſanitas inducta, & ad propria munia ſua ſcribendi exequenda ſe tranſtulit, licèt pedibus aliquantiſper vacillans, quæ impotentia ambulandi, vnguento roborante, & balneo ex muſto facillimè curationem recepit.

OBSERVATIO XVIII.

De Epilepſia.

Sæua Epilepſia è ſanguine orta, copioſâ venæ ſectione, curata.

G*Ordonius expertiſſimus auctor cap. de Epilepſia,* hunc morbum inſanabilē eſſe profitetur, quùm nullum Epilepticum in vita ſua curatum ſe vidiſſe ingenuè fateatur. Nos Auctorum multorum exemplo, plurimos perfectè medicamentorum ope ſanatos vidimus. Illuſtris quædam fœmina in anno 24. ætatis ſuæ conſtituta, robuſta, & ſanguine plena, horribili Epilepſiâ corripitur, nam oculos diſtortione violentè obuertēs, manúſque ferociter intorquens,

quens, tantâ, & tam reciprocâ totius corporis, & capitis agitatione ferebatur, cum mẽtis,& ſenſuum læſione, vt eam malis geniis oppreſſam diceres. Ad eius curationem accedo tanquam cum hydrâ luctaturus. Illico Theriacam aceto acerrimo commixtam, ori, & naribus adhibeo. Clyſteria acuta paro. Crura vinculis dolorificis ligo, cucurbitulas coſtis impono. Errhina fortiſſima adminiſtro. Tandem cùm paroxyſmus ſeptimus ſpatio 12. horarum eam immaniter affligeret, & metuerem, ne in Apoplexiam rueret affectus, ceſſante acceſſione cephalicam ferio. Hac vacuatione factâ octauus paroxyſmus eam multò mitior apprehendit, & aliquantiſper ad mentem rediit. His perſpectis, iterum copioſiùs alterius brachij cephalicam tundo. His celebratis vacuationibus, & enematum acrium vi, largè exoneratâ aluo, à tanto malo euaſit incolumis.

OBSERVATIO XIX.

Epilepſia è pollice excitata, cauſtico, pollici laboranti impoſito, curatur.

VIdi caſum mirabilem. Quidam pollicis ſiniſtræ manus tremorem diu habebat. Hoc ceſſante (aurâ venenatâ è pollice ad cerebrum aſcendente) illico Epilepſiâ corripiebatur. Cúmque ſæpius hoc vitium eum opprimeret,& pro eo propulſando plura iam eſſent Medici machinati auxilia; tandem cauterio actuali (ad priſcorum morem) pollici laboranti appoſito curatus eſt, nam ex vlcere ſanioſus ichor manauit corpioſè.

OBSER

OBSERVATIO XX.

Epileptici, ſyrupo Nicotianæ curati.

MIrabilia ſunt, quæ de Nicotianæ efficaciâ mirâ, pro frigidis profligandis morbis, referunt *Monardus, Cluſius, & alij,* diligentiſſimi aromatum ſcriptores. Sed mirabilius eſt, quod de ipſius poteſtate pro hoc debellando morbo expertus ſum. Plures grandes natu vidi, quibus plurima auxilia, tam ab occultâ, quàm manifeſtâ qualitate adhibita, nec cauteria in occipite, in capitis ambitu aperta, diúque ſeruata opitulari potuerunt, immò malo in pejus ingraueſcente vitam cum morte commutârunt, acceſſionibus ſæuiſſimis Epilepticis præhenſi, niſi hoc pretioſiſſimum præſidium, tantum malum extingueret. Fuit autem ſerapium ex melle, & ſucco foliorum viridium Nicotianæ paratum, quo, lambitiui modo, bellè priùs purgato corpore, tribus horis poſt cœnam, quadraginta dierum ſpatio, aſſumpto vnciarum trium quantitate, vſi ſunt, & nullus vnquam paſſus eſt recidiuam. Si deſit Nicotiana viridis, ſiccâ vtitor, illâ præſertim quæ odoris ſui acrimoniâ perceptâ nares illico percellit, & ſternutamenta citiſſimè mouet.

OBSERVATIO XXI.

Ab Epilepſia ſæua, vomitus ope præſeruatus.

PRo procuranda Epilepticâ acceſſione nocentiſſimum eſſe vomitum monuit *Clariſſimus Septa-*

*lius lib.6. caution. medicar. num.*50. dum ſic ait: *Caue ne in paroxyſmo Epilepſiæ vomitum prouoces, Vidi enim aliquos in inuaſione hoc tentantes, Scriptorum quorũdam auctoritate ductos, præcipitem in mortem ægros duxiſſe: ex violento enim illo motu, magis repleto capite, ac concitatâ materiâ in cerebro existente ad perfectam obſtructionem faciendam deducunt, vnde Apoplexia ſequi ſolet*, &c. Hoc in inſultu epileptico propulſando eſt veriſſimum. Cæterùm pro præſeruãdis ægris à Comitiali morbo, vacuatâ materiâ antecedente, quæ futurum hunc morbum debet excitare, vomitum, auxilium eſſe generoſiſſimum, hoc exemplo fiet manifeſtum. Mediocris ſortis homo ſæuiſſimam Epilepſiam ab ſtomacho concitatam ex interuallis patiebatur. Hanc præcedebant rugitus in ventre, illius murmur, ſputum multum, craſſum, & viſcidum, capitis rotatio, & tenebricoſa vertigo. Trienniò innumera fuit expertus citra vtilitatem auxilia. Miſer, cùm ſepties, & octies in menſe inſultu quateretur cum ferocitate multa, & debilis ad ferenda violentiora, quæ Medici proficua eſſe prædixerant, eſſet incapax, me conſulit. Faciliimum vomitorium præſcribo, quo quotidie ieiuno ventriculo cùm vteretur, toto anno ab hoc Herculeo morbo ſuperſtes euaſit. Vomitorium conſtabat ex vnciis quatuor decocti Nicotianæ ſiccæ, adiectâ vnciâ Amygdalini olei, cuius ope, bis, & ter ciebatur aluus, plurimam pituitam lentam, & mucoſam vomitu excernebat, & mouebantur ructus. Num autem in morbis ſupra iugulum vomitus ſit ex vſu, licèt humores ad caput deferre videatur, affirmatiuè inter omnes reſpondet *doctiſſimus Santorellius lib.* 22. *antepraxis cap.* 4. pluribus rationibus munitus. De

quo

quo argumento pulchra prædixerunt *Oribaſius lib. 1. Synopſ. 18. Mercat. 1. indicat. 9. & elegantiſſimus Fernelius lib. 3. meth. cap. 2.*

OBSERVATIO XXII.

Auxilium contra Epilepſiam præſtantiſsimum.

PVer natu admodum paruulus Epilepſiâ immani concutitur, qui in acceſſione ita ferociter agitabat caput, & oculos intorquebat, vt niſi ab aſſiſtentibus retineretur, è lectulo in terram proſiliret. Huic extra paroxyſmum varia ſunt imperata auxilia. In nucha cauterium affixum, de cuius vtilitate ſummâ tam multa prædicant *Iacchinus lib. 9. ad Almanſ. cap. 14. Rondelet. cap. 37. meth. Mercurial. lib. 2. variar. 2.* & plures alij. Cucupha ex medicamentis roborantibus cerebrum capiti impoſita, & pro ratione ætatis expurgantia exhibita. At nullo præſidio, niſi huius electuarij ope conualeſcere potuit, quo cùm per menſem ieiuno ventre quãtitate ſcrupuli vteretur, ab inſultu epileptico tutus remanſit, & deinde bienniò eo vſus, nullum in poſterum malum perſenſit. Huius forma eſto hæc:

℞. Confect. hyacinth. Confect. Alchermes, Electuar. de Gemmis, Lætificantis Rhaſis, an. ℨ. i. Theriac. ℨ. ß. Theriac. Smaragdor. ℨ. ii. Lapidis Belzaar. ℨ ii. ß. Aromatic. roſat. Diamargarit. vtriuſque, Diarrhodon Abbat. an. ℨ. ß. Diamoſchi, ℨ. i. Trochiſc. Galliæ moſcat. ℈. i. Margaritar. præparat. Rubinorum præparat. Granator. præpar. an. ℨ. i. Coral. rubri. ℨ. ii. Pœoniæ maris, Sem. eius.

Crany humani. Pullor. hirundinis aduſtor. an. ℈. ii. Pulu. vermium rubi. Rutæ ſiccæ an. ℈. i. Cornu cerui vſti. Vnicornu an. ℈. i. Raſuræ eboris vſti. Cinnamomi, an. ℈. i. ß. Cryſtalli præparat. ʒ. ß. Viſci quercini. ℈. i. Angelicæ, Flor. Anthos. Agalloch. electi. an. ʒ. i. Dictamni, Zedoariæ, Valerianæ, Been albi, Rubri, an. ℈. i. ß. Seric. crudi torrefacti. ℈. i. Galangæ, Sem. Ocymi. Cardamomi, an. ℈. i.

Pulueriſanda ſubtiliſſimè pulueriſentur, & ſequenti ſyrupo excipiantur:

℞. Sem. Meliſſæ. ʒ. i. Betonic. ʒ. ii. Flor. Stæchados. ʒ. ii. ß. Spicæ Indic. ʒ. ß. Saluiæ, m. ß. Sem. aniſi. Marathri, an. ʒ. i. Myrobalanor. Indor. tritor. num. xx. Flor. borrag. ʒ. i. Radic. acori. ʒ. ß.

Coque in lib. iiij. aq. ad duarum partium conſumptionem. Colaturæ addes mellis deſpumati ℥. iiij. Sacchar. electi, quod ſat ſit, vt fiat ſyrupus, quo prædicta excipies, & fiat electuarium, quod pro hoc domando morbo leonino, & contumaci valdè, aliiſque cerebri frigidis vitiis, tam in pueris, quàm natu maioribus, omnium efficaciſſimum ſemper ſum expertus. Cætera verò præſidia pro propulſando hoc morbo lege apud *Aelianum Montaltum Medicorum Iuniorum facilè principem, in Archipathologia tract. 2. cap. 16.*

OBSERVATIO XXIII.

Epilepſia poſt partum ſæua, hirudinibus internæ vteri parti applicatis, curatur.

POſt partum, præſertim violentum, aurâ venenatâ ab vteri ergaſtulo aſcendente, è ſuppreſſo, putrefactóque

putrefactóque menſtruo retento eleuatâ, diros, funeſtos, venenoſóſque morbos ab vtero tanquam à primario fonte ſcaturire, memorandâ quadam ſententiâ docuit *Magiſter lib.3.epid.ſect.3.com.73.* dum ait: *Quippe menſtruorum ſuppreſſio offendit, non tamen perinde, vt ſi à partu ſupprimantur, officit; quod non abundantiam modò, ſed inſignem etiam humorum pariant prauitatem: nam meliorem ſanguinem ad ſe fœtus nutrimenti causâ alliciens, relinquénſque deteriorem, cauſa eſt, vt prægnantes prauis humoribus impleantur, quos à partu euacuat natura*, &c. Fœmina quædam ex hac cauſa in truculentam Epilepſiam lapſa eſt, cum ſenſuum, ac mentis læſione: cui cùm ob vrgens periculum, bis ſecta eſſet ſaphena, quoniam purgatio poſt partum omnino erat minuta, & alia reuellentia auxilia in infernis partibus ad originem fluxionis in eodem die celebrata eſſent, tandem impoſitis tribus hirudinibus internæ parti vteri, filo appenſis, ne perreptarent intus, exhauſtâ largâ ſanguinis copiâ, meliùs habuit, & inſultus epilepticus conquieuit.

OBSERVATIO XXIV.

Epilepſiâ ab vtero grauidæ correptæ, ſectâ venâ in talo, tutò curantur.

MAtrona quædam nobilis cùm in ſeptimo mẽſe vtero gereret, optimo habitu prædita, denſæ contexturæ, venas latas habens, plurimo, benéque cocto ſanguine refertas, Epilepſiâ concutitur vehementi; quæ cùm in acceſſione faciem haberet

rubicundam, & oculos ſanguine plenos, ob morbi periculum, medentibus ſanguinis miſſio habita eſt ſaluberrima, ſed ex quâ parte eſſet celebranda, prorſus ignorant, nam ſi ab vtero eſt Epilepſia, nullum iuuamentum è brachio eſt, cùm ad originem, & originis principium ſit deueniendum: ſi in talo ſeces, præcipitas fœtum, ipſúmque, attractâ copiâ in corpore pleno ad vterum, ſuffocas. His rationibus commoti, hæſêre in vado. Me vocant. Intrepidè ter ex ſaphena cruorem exhaurio. Hoc celebrato præſidio perfectam conſequuta eſt ſanitatem, & ſuo tempore fœtum edidit in lucem.

OBSERVATIO XXV.

Epilepſiâ apprehenſa nonimeſtris, hirudinibus ſuper mariſcas affixis, conualuit.

FÆmina grauida nonimeſtris, carnoſa, & iuuenis, ex conſueta hæmorrhoidali euacuatione diu ſuppreſſâ, in grauiſſimam incidit Epilepſiam, quâ ceſſante melancholicum patiebatur delirium. Hæc præter acria enemata, & partium inferiorum diuerſiones, ſectáſque in vtróque talo venas, non niſi hirudinibus ter ſedi applicitis, conualuit, & fœliciſſimè peperit.

OBSER

OBSERVATIO XXVI.

Epilepſiâ grauiſsimâ concuſſus frequenter, ſectâ ex interuallis ſaphenâ, ab ea præſeruatur.

QVadragenarius robuſtus, & rubicundus, tantâ violentiâ ex interuallis epilepticis conuulſionibus premebatur, vt timor eſſet ne ex acceſſionum ſæuitie, in Apoplexiam rueret. Huic in acceſſione, & extra eam infinita propémodum remedia imperata, & pituitoſus humor, qui putabatur mali cauſa, crebris vacuationibus eſt exhauſtus. At hic Herculeus morbus, ſolùm Phlebotomiæ antidoto ſuccubuit. Cùm enim preſeruationis cauſâ, extra acceſſionem è talo ſanguinem ſingulis menſibus emitteret, tranſpiratis vaſis, vacuatâ copiâ ex nimis ſanguifico hepate regenitâ, & diſtracto ſanguine ad longinquas partes, ſeruato regimine, impoſterum benè habuit. Rectè ergo *Auctor non incelebris docuit lib. de curand. rat. per ſang. miſ.* 19. *Comitialibus morbis obnoxios ex cruribus eſſe vacuandos, quùm præſeruare ab imminentibus morbis voluerimus*: nam dari Epilepſiam à ſanguine, multis in locis ipſe docuit; explicat inter omnes *Petrus Salius, Medicus celeberrimus lib. de curat. morbor. partic. cap.* 3.

OBSERVATIO XXVII.

Epilepſia, actu fluentibus menſtruis, venæ ſectione in lepore naſi, curatur.

IVuencula, quadrata, & viribus ſatis firma, in crudelem Epilepſiam lapſa eſt, quam vertigo præ-

ceſſit tenebricoſa, & omnium rerum obliuio ſequuta eſt. Menſtrua, acceſſionis tempore, ritè fluebant. Hæc, factis vacuationibus in partibus infernis, leuari non potuit: cúmque affectus vrgeret acutie ſuâ, priùs cucurbitulis femoribus appoſitis, è Cephalicâ ſanguinem exhaurio, cucurbitulas ſpatulis ſcarificatas affigo, ex vena frontis ſanguinem emitto: tandem ſectione facta in lepore naſi, loqui cœpit, & reuixit.

OBSERVATIO XXVIII.

Epilepſia fortiſſima, ope ſtibij, curata.

STibium præparatum (vulgus Antimonium vocat) in debellandis vitiis melancholicis, præſertim ſi hic humor fæculentus à viis primis ſit longè ſemotus, diuinam vim propè obtinere, docuère recentiorum Clariſſimi. Vidi bajulum qui præcedentibus manuum geſticulationibus; linguæ inordinato motu, intenſâ Cephalalgiâ, pallore faciei, turbulentis imaginationum ſpectris, capitis rotatione, & obfuſcatione viſus, in terram concidebat ſideratorum inſtar: deinde humi proſtratus tantâ violentiâ corpus concutiebat, capûtque in gyrum vertebat, vt dæmonum præſtigiis illaqueatum diceres. Hic plurima per annum tentauit auxilia, ſed citra vtilitatem vllam: nam ter, quater, & pluries in menſe oppreſſus, à tam calamitoſo malo liber eſſe non poterat: at cùm euitari non poſſet, quin hic caliginoſus humor in corpore gigneretur, & hic præ ſui contumacia expurgantibus minimè ſuccumberet, tandem aſſumpto quater in vino ſtibij

rectè calcinati ſpiritu, euacuatáque pituita tenaci, cum plurimâ atrabilarij humoris copiâ permixta, per vtrúmque ventrem, à tanto vitio ſecurus eſt factus.

OBSERVATIO XXIX.

Epilepſia ex vlcere antiquo in lepore naſi occluſo, ſuborta, apertâ fontanellâ in tibiâ, curatur.

DVm hæc conſcriberem acceſſit ad me fœmina ſeptuagenaria, cui in lepore naſi, tribus quibuſque menſibus, vlcus repullulabat ſordidum, copioſam virulenti humoris quantitatem triduò ex ſe emittens, quo finito tempore, cicatrice pars obducebatur ſponte ſuâ: ſed cùm octodecim annis hoc pateretur malum, pancraticéque viueret, nullo partis, aut corporis dolore affecta, huius fœditatis pertæſa, nebulonis cuiuſdam conſilio, aperto, & emananti vlceri vnguëtum applicat Diapompholygos. Non pertranſiuit dies, quin præcedente immani Cephalalgiâ, Epilepſiâ deinde ſæuâ, quateretur. Huic occurrens, illicò ſectâ Cephalicâ, balano acri appoſito, crurum dolorificis vinculis, ipſam ab acceſſione liberaui. Cùm tamen ſuppreſsâ antiquâ vacuatione per menſes ſex, ipſa veluti fatua, & mentis inops remaneret, minimè ad quæſita reſpondens, purgationem impero, quæ à capite humorem repurgatum, ſolitúmque vacuari deturbet. Hac non conferente vacuatione, & ipsâ narrante, in primo die quando ichores per vlcus apertum manabant, ſentire

tire ſe eleuari humorem à partibus, inferis, & excitari ardorem in regione pubis, hoc attendens, ad originem fluxionis humorem reuocare ſtudui, ſícque factis fontanellis in cruribus in parte domeſtica, & emanante ſanie, ab amentiâ, à Comitiali morbo, & vlcere antiquo, facta eſt incolumis.

OBSERVATIO XXX.

Fœmina tres filias enixa, illicò poſt partum Epilepſiâ forti concuſſa, occubuit.

MVlier quadragenaria grauidationis tempore lauto cibo aſſueta, & nimio meri potui indulgens, Athletæ habitum repræſentabat: nam vaſto, ſpecioſo, & quadrato erat corpore, venas habebat ſanguine turgentes, ex interuallis patiebatur hæmorrhagiam. Hæc peperit filias duas nono menſe, & poſt tertiæ enixum, relictâ fortè portione ſanguinis craſſiore in vtero, ex qua, eleuatâ aurâ deleteriâ in cerebrum, ídque concutiente, ac lancinante, Epilepſiâ eſt correpta grauiſſimâ, in qua omnes artûs intorquebat, & ſpumam extra os egerebat copioſam. Tandem in vltimo paroxyſmo, víribus iam reſoluta occubuit, victa morbo, qui ſedulam remediorum adminiſtrationem contempſerat. *Quare habitus athletarum periculoſi: nam decidunt in deterius, ex Hip. 1. aph. 3. Quidquid enim ad ſummum peruenit, ad exitum properat*, monente *Senecâ*. Hinc *Celſus* dicebat, *Si plenior quis, & ſpecioſior, & coloratior ſeipſo factus videatur, ſuſpecta habere bona ſua debet.*

OBSER

OBSERVATIO XXXI.

Ex ſubito, & inopinato bombardarum terrore, puer Epilepſiâ correptus, & mortuus.

EX terrore, triſtitiâ, animi pathematis Epilepſiam cōcitari, Auctorum teſtimoniis ratū eſt, & præſertim in pueris, qui cùm fragiles ſint, & meticuloſi repentinis malis ampliùs ſunt obnoxij. Puer cùm iuxta oram maritimam natandi causâ verſaretur nudus, & eo inſcio tormentorum magiſter, illa, vt caneret itineri, exoneraret, audito bombardæ ſono, ex improuiſo conſternatus in terram cecidit, in eáque volutatus, & Epilepticis inſultibus concuſſus, intra horæ quadrantem extinctus eſt.

OBSERVATIO XXXII.

Ex vrinarum Anadrome Epilepſiâ correptus, magno labore curatur.

DVx quidam Gallus ſtrenuus quùm diu vrinæ ſuppreſſioni eſſet valdè obnoxius, ex gelidæ potu intempeſtiuo in idem recidit infortunium, ita vt nec vrinæ guttulam excerneret. Variis auxiliis non ceſſit affectus, quouſque ſeptem diebus, ſuppreſsâ ex toto vrinâ, retentâ, ac putrefactâ, & vapore fœtido eleuato, cerebrúmque concutiente, æger in ſæuam Epilepſiam incideret. Huic, poſt balneum emolliens, laxans, & aperiens, fomenta, inſeſſiones, & varia vnguenta, quùm iam diſſeminato ſero pér

vniuerſam

vniuerſam corporis molem, ſimilis cachectico eſſet, ſummam in hoc conclamato caſu vtilitatem attulêre præparatæ cantharides, quarum ſcrupulum cum oleo Amygdalino, poſtquam lamberet, calculum, cum mucore multo, & octo libras vrinæ excernens, ab Iſchuriâ, & Epilepſiâ liberatus eſt.

OBSERVATIO XXXIII.

Epilepſia aliquando hæreditaria.

Medicorum Scientiſſimus morbos quoſdam è ſemine genitali emanare, quod ſimilem inferat in fœtu morboſam qualitatem, quam ipſum à parentibus emiſſum, præ ſe tulerit, *lib. de natur. puer. & lib. de aër. loc.* conſtantiſſimè affirmauit: nam à morboſis parentum partibus morboſum ſemen excernitur; ſic Cæſij Cæſios, Diſtorti Diſtortos, Elephantici Elephanticos, Strumoſi Strumoſos, Podagrici Podagricos, Phthiſici Phthiſicos, Surdi Surdos, Calculoſi Calculoſos, & tandem Epileptici Epilepticos generant. Vidi ab hinc multis annis Luſitanum Epilepticum; cuius octo filij, & tres nepotes, in medio ætatis flore per multos annos, miſerrimè Epilepticis inſultibus excruciati, vitam ducebant, quos omnes hic inſuperabilis morbus vſque ad mortem, nullis proficientibus auxiliis, eſt comitatus, excepto infante vno, bis nepote; qui eodem tentatus morbo, cauterio ad nucham indito, & aliis cardiacis præſidiis exhibitis, præſertímque oblatâ Theriacâ Smaragdorum, ab eo in poſterum euaſit, cuius lapidis cardiacæ vires, pro hoc leonino morbo refrænando

refrænando eſſe eximias, omnes vnanimiter confirmant: renuat licèt ad rauim *Mundella epiſt.* 1. cuius rationes ex profeſſo conuellimus in *primo noſtro de Medic. Princip. Hiſtor. lib. in com. Hiſtor.* 22.

OBSERVATIO XXXIV.

De Paralyſi,

Ad Paralyſim, vnguentum præſtantiſſimum.

COmes quidam illuſtriſſimus, frequenti natationi aſſuetus, declinante die, poſt natationem ab aqua exiens, totum corpus conuelli ſenſit, mox in pedibus, & manibus, ſine motu & ſenſu remanſit: In domum receptus, Medicos in conſilium vocat, qui ex frigiditate aquæ, ipſum in Paralyſim incurriſſe conſtanter aſſeuerant: nec immeritò; nam prægreſſa cauſa hoc ita eſſe indicabat: aqua enim frigida cerebrum debilitat, Spiritus incraſſat, pigros ad motum reddit, arctat canales, & meatus per quos ſpiritus ad partes ſentientes deferri debet, & ſæpè innatum neruorum ignem extinguit, prout celeberrimo natatori Pariſiis in Sequana eueniſſe tradit *Heurnius artis noſtræ Coryphæus lib.* 5. *aph. con.* 17. qui cùm bis tranâſſet flumen; tertiò, medio in alueo periit. Huic, optimo vitæ regimine priùs inſtituto, purgationes varias inſtituunt, quæ roborarent, vnáque frigidum ſuccum exhaurirent: Fomenta ſpinali medullæ, partibúſque reſolutis adhibent, Vnguentáque etiam applicant, ex gummi ſpeciebus, oleiſque calidis, parata. Sed cùm iis nec tantillùm leuaretur, balnea expertus eſt naturalia: his, ſicut

ſudorificis

ſudorificis ex Ebeno paratis, & aliis præſidiis celebratis quùm non ſuccumberet affectus, tanquam incurabilis, à Medicis deſertus eſt. Vocatus, pro tanto malo; præſidium paro, cuius efficaciâ, plures reſolutione vniuerſali, & particulari vexatos, ad ſanitatem (Deo duce) perduxi: hoc applicito per menſem, à Paralyſi liber perfectam conſequutus eſt ſanitatem. Huius remedij deſcriptionem ſic accipe.

℞. Saluiæ, Sampſuchi, Lauri, Betonicæ, Roriſmarini, Origan. Calamenth. Stæchad. Maioranæ, Serpil. an. M. ß. Radic. Acori veri, Iréos recentis an. ℥. i. ß. Baccar. Lauri, Pyrethri, Cubebar. Nucis moſcat. Trium piper. an. ʒ. ß. Carnis Scillæ, ℥. i. Radic. Cucumer. agreſt. ʒ. ii. Chamæpyt. Chamædry. an. p. i. Sulphur. viui puluerisati, ℥. ß. Olei de Caſtorio, lib. ß. Olei Laurin. Rutacei, an. ℥. ij. Aquæ vitæ lib. ß. Aquæ ex florib. Arantior. ℥. iij. Vini potentiſſimi, lib. ij.

Coquantur omnia ad vini conſumptionem. Colaturæ adde

Serapin. Opoponac. Bdellij, an. ʒ. ij. Caſtor. ʒ. ij. Macis, Nucis moſchat. Styrac. Calamit. Caryophillor. Agallochi, an. ʒ. ij. Piper. longi, Pyrethri, an. ʒ. ß. Balſami ℥. ij. Olei de Liquidambar. ℥. j. Vnguent. Marciat. Aregon. Agrip. an. ℥. j. Olei de Laterib. De Terebinthin. an. ℥. ij. Olei Macis, Olei de ligno Guaiaco, an. ℥. j. Olei de Piperib. Roriſmarin. Aniſi, Salis, Angelicæ, Sulphur. de Thymo, an. ℥. j. Olei de Euphorbio ℥. j. ß. Axungiæ cati ſylueſtris, Axungiæ anſeris, an. ℥. ij. Pingued. taxi, ʒ. iij. Pingued. viperæ, ʒ. j. Olei vulpin. ℥. j. Medullæ cruris vaccæ. ʒ. ij. Succ. ebuli, Saluiæ. Meliſſæ, an. ℥. ij.

Miſce omnia, & cum cerâ quantum ſat eſt, in præfatis oleis liquatâ, reducantur ad formam vnguenti mediocris conſiſtentiæ.

OBSER

OBSERVATIO XXXV.

Paralyſis poſt partum, venâ ſectâ in talo, tutò curatur.

PAralyſis, morbus licèt ſit à frigido, & lento ſucco pronatus, aliquando tamen à calidiuſculo humore ortum ducit, in qua mittendum eſſe ſanguinem annuunt omnes. Si verò poſt partum concitetur, ſuppreſſo, & non ritè fluente menſtruo ſanguine, è qua parte hauriendus ſit ſanguis, non explicant Gynæciorum auctores, licèt ſit argumentum ambiguum, & difficultatibus plenum. Memini me vidiſſe fœminas verâ pedum reſolutione affectas, quibus poſt partum menſtrua pro plenitudinis ratione non reſpondebant. Has Medici, febre ardente correptas, purgationibus, localibúſque auxiliis, in reſolutis partibus applicitis, calidiſſimíſque aliis balneis excarnificârunt, phlebotomiam verentes omnino: nam ſi è gibbero celebretur, menſtrua ſupprimit, ſi è ſaphena fiat, attrahetur ad partem affectam ſanguis, & humores præcipiti lapſu ruentes, affectum deteriorem reddent. Sed cùm affectus hic à vaporoſa materiâ, ab vtero ad principia neruorum tranſmiſsâ, obſtructionem in eis inducente, viam per quam ſpiritus animalis deſcendit, intercipiente, & ſenſum, motúmque inferiorum partium inhibente, ortum duceret, & rectè lochia non procederent, vrgeret febris ex hac causâ pronata, eſſétque mulier rubicunda, muſculoſo, & benè compacto corpore prædita, haberétque venas latas, & ſanguine plenas, intrepidè è dextræ partis talo ſangui-

nem liberaliter exhaurio. Hac vacuatione celebrata, & obſtructionis cauſâ ablatâ, pedes mouere cœpit, & ſic ab altero pede iterum detracto ſanguine, cruribus affectis reſtitutus fuit ſenſus, & motus.

OBSERVATIO XXXVI.

Septuagenarius reſolutione affectus, ſolâ ſanguinis miſsione curatur.

MIles quidam robuſtus, & fortis, ſeptuageſimum ætatis ſuæ annum complens, poſtquam in Orientali plagâ quadraginta annis militarem artem profiteretur, & ob hanc cauſam, multo iam fractus labore, vigiliis confectus, & grauis annis, videretur exilis, & excarnis: tamen muſculoſo erat corpore, viuido colore conſtabat, venis latis, & ſanguine plenis, & vt ipſe dicebat, vſque ad eam ætatem paucisſimis, iiſque ſaluberrimis morbis fuerat tentatus, qui ferè hæmorrhagia ſoluebantur, cui, aduentante Vere, erat obnoxius: quæ omnia ex ſanguinis copiâ oriri, ipſius calidum, & humidum temperamentum comprobabat. Hic lateris ſiniſtri reſolutione corripitur, quam à ſanguinis vbertate obſtruente, & eius humiditate relaxante neruos ſcaturire ex dictis fit manifeſtum: nam faciem habebat intenſo rubore ſuffuſam, & ſputum rubrum, cum mucoſa pituita mixtum, ſimplici ſcreatu, excernebat. Ad eum vocatus, licèt ætatis ratione morbus immedicabilis videretur, aut ſaltem diuturnus, tamen curationem ſic ſum exorſus; Priùs iniecto Clyſtere emolliente, ex Baſilica dextri lateris ſanguinem

guinem exhaurio, & cùm plurima remediorum farrago, attenuantium, calefacientium, & roborantium in promptu eſſet: tamen veſperi eum inuiſens, ſenſum aliqualem in crure, & brachio reſolutis, ſe percipere inculcat: Ego audacior factus, licèt eſſet prouectæ ætatis, iterum altero die venam tundo, & excreto ſanguine, putrilagine infecto, brachium ſentire ſe perfectè dicebat: quam ob cauſam cùm melius haberet, & vires, detracta ſarcinâ, & deobſtructis vaſis, eſſent robuſtiores factæ, altero die, extracto per venam ſanguine, reſolutas partes mouere cœpit, & tandem poſt quartam Phlebotomiam, citra aliquod locale auxilium, motum brachio, & cruri affectis reſtitutum fuiſſe, inducta ſanitas, fidem indubiam fecit.

OBSERVATIO XXXVII.

De Stupore.

Ex decubitu ſub dio Stupor attonitus lethalis.

Vinearum cuſtos fortè cùm relicto tugurio in vinea per noctem obdormiiſſet ſub dio, manè ſtupidus, & veluti ſideratus inuentus eſt, qui ad domum in lectica conuerſus, nullis vnquam auxiliis conualeſcere potuit, ſed fatuus veluti, & ſtolidus in lecto permanens, & paucâ eſcâ, eáque inuitè acceptâ, nutritus, aphonus factus, extinctis ſpiritibus, & emortuis facultatibus in 12. die, animam egit. Nec mirum: Nam radij lunares qualitate humidâ, ac tenui, neruos feriunt, *quare ſub eius lumine dormire, malum, nam pallor, & capitis grauitas ſubſe-*

quuntur, *monente Galeno lib.* 2. *de dieb. decret.* 2. Ob quam cauſam *Lunæ radij*, *dormientes feriunt*, *ſtupidos*, *& ſenſibus obtorpentes reddunt*, vt doctè dicebat *Plutarchus lib.* 3. *probl.* 10. Cauſam quære apud *Macrob.* 7. *Saturnal. vlt.* nam Luna eſt cæteris humidior Planetis, ſi *Ptolomæo* fidis, *in quadripartito.*

OBSERVATIO XXXVIII.

De Vertigine.

Vertigo, cauterio ad bregma indito, curatur.

VIr quidam tenebricosâ vertigine adeò vexabatur, vt illi cerebrum ferè continuò in gyrum ageretur: cúmque plura expertus eſſet auxilia, & de fnturâ Apoplexiâ timor eſſet, nullo alio præſidio, (præter vacuationes vniuerſales, & particulares; celebratáſque in variis partibus fontanellas, ſetonémque nuchæ affixum) quàm cauterio bregmati impoſito, potuit perſanari: quo ſolo, plurimos, cerebri morbis exitialibus correptos, præter Medicorum votum, ad ſanitatem, vlceribus diu fluidis permanentibus, perduxi.

OBSERVATIO XXXIX.

De Tremore.

Tremor diuturnus, balnei artificialis ope, curatus.

IVuenis quidam crapulæ deditus, de manuum tremore moleſto, ac diuturno ſæpiſſimè conqueſtus eſt,

eſt, cum totius corporis cacochymiâ coniuncto, quæ ex mucoſæ pituitæ copia ortum ducebat: & licèt varia iam eſſet exequutus auxilia, quæ facultatem partium roborarent, & vnà humorem crudum, & lentum expellerent, (nunquam tamen conſaneſcere potuit,) de quorum genere ſunt, Ebeni, Smilacis aſperæ, & Chinæ decoctum, vnguenta, ſuffitus, fontanella cruri dexrro affixa, balneum ex muſto, vinaceis, ſale, calidiſſima arena, & ſanguine ex boue recenter mactato. Sed cùm neceſſitate coactus ad balnea naturalia proficiſci non poſſet, quæ illi ſalutaria eſſe prædixeram, eorum loco, artificialia domi paraui, quæ eaſdem facultates obtineant, hæc enim poſſe fieri ſimilia naturalibus *teſtis eſt locupletiſſimus Galenus lib. 1. ſimpl. cap. 4 & 3. de alim. facult. cap. 32. in fin. & 14. meth. cap. 15. in fin. §. Sin minus, ipſi ſimilem aliquam moliemur*, &c. Hoc ergo cum 25. diebus, bis in die, manè, & ſerò vſus eſſet, ſine tremore remanſit. Balnei apparatus eſto hic.

℞. Sampſuc. Artemiſi, Abſinth. Majoran. Saluiæ, Stœchad. Roriſmarini, an. M. i. Lauri, Primulæ veris, an. M. ß. Betonic. M. ij. Radic. Acori veri, Radic. Ireos recentis, Radic. Pæoniæ, an. ℥. ij. Folior. Centaur. minor. Iuæ arthritic. an. M. j. ß. Camomil. M. ij.

Coque omnia in ſufficienti quantitate vini generoſi, ad medias, factâ colaturâ, adde aq. lib. 1. Sulphur. viui ℥. ij. Nitri. ʒ. iij. Alumin. ʒ. v. iterum bulliant benè, & colentur, adde

Olei de Caſtor. Vulpin. an. ℥. ij. Olei Chamæmol. Lumbricor. Anethin. an. ℥ j. Olei Rutacei, de Nuce Indica, de Terebinthin. an. ℥. ij.

Iterum omnia bulliant, & ſeruetur decoctum.

OBSERVATIO XL.

De Conuulſione.

Conuulſio ſæua ex Zinaria bile pronata, dextræ ſaluatellæ ſectionis efficaciâ, curata.

QVot ſtupenda mala, & terroris plena ex bile æruginoſa, (Arabes Zinariam vocant) eueniāt, oſtendit celeberrimâ Hiſtoriâ *Galenus lib.* 12. *meth. vlt.& lib.*5. *aphor. com.*1. Nam à vehementiori aduſtione eam oriri, quàm porraceam, acriter contendit *inter Neotericos ſcientiſſimus Montaltus lib.*5. *Opticæ cap.*18. Quidam ſtudioſus, excarnis, & gracilis, cùm vigiliis corpus maceraret, in pruritum totius corporis lapſus eſt cum ardore, & mordaci calore in iecoris regione percepto. Poſt duos menſes conuulſione quatitur immani, quam ſyncope, extremorum frigus, pulſus paruitas, cardiogmos, deſperatio, maxillarum conuulſio, difficilis reſpiratio, oculorum diſtorſio, notabilis dentium fragor comitabantur, quæ omnia cùm inani vomendi cupiditate eſſent coniuncta, vel aſſumptum venenum, vel vermem interaneūm oſtentabant. Quare oleum copioſum tepidum aſſumitur, cuius ope bilem æruginea, vomitu, maximo cum labore excreuit copioſam, & ab anguſtia, quâ premebatur, liber euaſit. Tranſactis duobus menſibus hepar igneum, & habituali intemperie affectum, ſimilem generando humorem, eandem, immò truculentiorem tragœdiam excitauit. Nam tribus diebus continuò delirauit, aphonus factus, quo reuomito humore, lactis ope, ab ea eſt

factus

factus immunis. Quæſita ſcaturigo mali, eam ab intemperie iecoris calidâ emanare, hunc exitialem, & venenoſum humorem generantis, vnanimi medentium conſenſu ratum fuit. Parantur auxilia quæ iecur roborent, vnáque eius ſquallorem, ac phlogoſim mulceant, ac contemperent. Refrigerans victus ratio, ordo in omnibus ſex rebus non naturalibus rectus inſtituitur. Refrigerantes propinantur potiones, extrà eadem præſidia imponuntur. Impetrantur dulcis aquæ lauacra. Serum adminiſtratur multiplici refrigerantium ſylua conditum. Sectio venæ in ſuperis, & inferis partibus celebratur. Cauterium cruri affigitur. Hirudines ſæpiùs, hæmorroidalibus venis affiguntur. Demum nil non tentatum. At omnia fruſtrà. Nam ſingulis quibúſque menſibus conuulſio recurrebat ſæuis ſtipata ſymptomatis. Tandem Phlebotomiæ ex dextra Saluatella factæ antidoto ſuccubuit hic Leoninus morbus, quam cùm ſingulis menſibus parcè exerceret, à conuulſione omnino tutus remanſit. Nec mireris: hæc enim venæ ſectio prodeſt, incantamenti modo, ex *Gentili in com. cap. 24. Auic. 22. 3. tract. 2. quoniam cum hepate naturalem habet cognationem ex Paulo lib. 3. cap. 49.* de qua re pulchra, ni fallor, diximus, *lib. 1. de Medicor. Princip. Hiſtor. in com. Hiſtor. 54.*

OBSERVATIO XLI.

De Conuulſione flatulenta.

Conuulſio flatulenta, Ebeni decocto, curata.

F*Ernelius, auctor apprimè doctus, & elegans, ſed in Galenum nimis mordax lib. 5. patholog. cap. 3.* præ-

ter vulgatiſſimas conuulſionis ſpecies aliam deſcribit, *quam flatulentam appellat, (Gramphum Latini vocant) in qua manuum, pedúmque digiti, nonnunquam & crura vel extenduntur, vel in ſeſe contrahuntur, dolore ſummo, ſed eo breui, & qui frictione ſolâ miteſcat. Cauſa eſt, craſſus, lentúſque vapor in neruorum propaginibus impactus; qui illas haud ſecus atque Cytharæ chordas, implet, atque conuellit.* Hoc malo Anglus quidam ex breuibus interuallis miſerrimè premebatur, ita vt præ doloris acutie in animi deliquium ſæpè incurreret: huic varia ſunt diu imperata auxilia quæ mucoſum vacuarent humorem, vnà flatus craſſos abſumerent, & roborarent neruos, ſed ſolo Ebeni decocto ad quadraginta dies ebibito, cuius vi copioſus proliciebatur ſudor, ſuperſtes euaſit.

OBSERVATIO XLII.

De Incubo.

Incubo ſubitò emortuus.

FAmiliaris quidam meus in conſiſtente ætate conſtitutus, natiuâ ſorte melancholicus & triſtis, in ſomno, ſibi incumbere virum nigrum refert, qui clamitare cupienti vocis iter præcludebat, immò illum vinctum, & affixum tenebat noctibus ſingulis. Hic me conuenit. Illi periculum palàm facio, & nî exequatur auxilia, hunc fœculentum humorem circa præcordia inhærentem, & ſuo vapore tetro, fauces, diaphragma, pulmones, cerebrum, ſenſúſque omnes, viſis, & ſpectris horrendis offundentem,

dentem, euacuet, eiúſque malitiam cardiacis retundat, timebam ne in deteriorem labatur affectũ. Ille ſubridens me dicteriis obiurgat. Heus, inquit, amice, quid ais? tuas purgatiunculas flocci facio, contemno, proflo. Hoc merum eſt phantaſma, ludibrium merum. Nec plura moratus, me renuente muſæum deſeruit. Ecce, poſt ſoles duos, intempeſtâ nocte, frater eius, vt miſero accurram citò, me vocat. Adſum. Video eum in lecto iacentem, pallidum, frigidum, aphonum, vix ad vociferationes oculos aperientem, obliuioſum, ſtupidum, & ſoporoſum. Manu ſiniſtram thoracis partem tango, validiſſimã cordis palpitationem perſentio. Viſis his remedia paro, cucurbitulas adminiſtro, ſed ille ſtertore correptus poſt quadrantem, ſideratorum modo, vitam finiuit. Ne ergo temnas Ephialtem, quæ Apoplexiæ, aliorúmque grauiſſimorum morborum eſt præludium: nam *anteceſſor eſt vnius trium ægritudinum, aut Apoplexiæ, aut Epilepſiæ, aut Maniæ, vt ait Auicenna* 1.3.*tract.*5.*cap.*5.*& deſumpſit à Paulo lib.*3.*cap.* 15. Noui quendam, qui quamprimùm ſomno oppreſſus, ſibi videbatur canes nigros pectori illabi, & cor violenter comprimi. Hic multis celebratis, ſolâ ſtybij ope, euacuato per vtrumque ventrem tetro humore, conualuit.

OBSERVATIO XLIII.
De Noctambulis.

Noctambulus balneo curatus.

ADoleſcens bilioſus, & gracilis, inter dormiendum repente è lecto ſurgebat, arma capiens,

foréſque aperiens, furioſus veluti,& multa obmurmurans in plateam exibat,& ſolus rixabatur, hoſtes impetuosè confodere imaginatus, donec in terram cadens, parum abfuit, quin contorto gladio, vulnere ſibi in pectore inflicto, vitam adimeret. Expergefactus, timoréque perculſus, ne eodem modo noctu obambulans maiora pericula experiretur, me ad ſui vocat curationem. Huic cùm morbus ex nimia ſpirituum tenuitate, muſculorum,& neruorum robore, cerebri intemperie ſiccâ oriretur, quorum omnium cauſâ ad ſimiles actiones, iuuante forti imaginatione impelleretur, præter incraſſantem victum, retorridi humoris vacuationem, balneum maximo fuit auxilio.

OBSERVATIO XLIV.

De Melancholia.

Melancholicus ingenio, curatus.

QVidam in vanam incidit imaginationem, vt ſe frigere perpetuò arbitraretur, ſicque ardente Sirio ad ignem continuò accedens, ſe non poſſe calefieri prædicabat, niſi toto corpore vreretur. Quũque clam, furtímque in ignem ſe proijceret: tandem vinctus catenis, ſedens ſemper iuxta ignem, hac miſerabili imaginatione detentus, diem, noctémque miſer ducebat inſomnis. Pro cuius curatione (quum irrita eſſent amicorum conſilia) hoc ſum machinatus auxilium. Eum à capite vſque ad pedes ſummos, pelle lanigerâ cooperio, quæ aquâ vitæ priùs benè maduerat, eúmque ſic indutum totum comburo.

Accenſâ

Accenſâ flammâ, ipſe per dimidiæ horæ ſpatium conflagrans, & exardeſcens, ſaltu, tripudiiſque ita lætabatur, vt illicò ſe ſanum, & nimis calidum eſſe exclamaret, ſicque depoſita hac imaginatione intra paucos dies ſanus euaſit. Quare hic omniuarius morbus, ingenio, & aſtutiâ curandus eſt.

OBSERVATIO XLV.

Melancholicus miro artificio curatus.

NObiliſſimus quidam Luſitanus, gracilis, hirſutus, niger, cogitabundus, & triſtis, ſponte, nullóque præcedente affectu in eam incidit melancholicam imaginationem, vt peccata ſua nunquam à Deo eſſe remittenda continuò exclamaret; quúmque in hoc agone mœſtus, & macilentus perſeueraret, nullúmque ex muliercularum auxiliis, quæ ipſum ligatum, & ſagarum præſtigiis, incantamentíſque irretitum prædicabant, acciperet iuuamentum, Medicos conuocat, eóſque obnixè precatur, vt tanto malo auxilium parent, quorum beneficio peccata ſua à Deo ſoluenda eſſe ſperabat; in hoc enim ſalutis ſuæ, cardinem ſitum eſſe altâ voce adſtantibus, diu noctúque inculcabat: ſin minùs, cum dæmone, quem quotidie alloquebatur, in æternum, in mediis inferni pœnis vitam tranſacturum ſe affirmat. Conſulti Medici. Hi, de morbi cauſa, præſidiiſque diſputantes, in eam vnanimes conuenerunt ſententiã; vt ſæpiùs purgaretur corpus melanagogis, hirudines ano affigerentur, & exeitatis cauteriis in cruribus, balnea, & alia experiretur remedia, quæ tetrum hunc

hunc humorem natiuâ quadam proprietate infrænant, & coërcent, ſimúlque inſomnium, maciem, triſtitiámque oppugnant. Nec contempsêre confabulationes, ſalubria amicorum conſilia, ludos, & alia, quæ animum eius variis imaginationibus diſtractum poſſent demulcere. Quæ omnia citra fructum ſunt adminiſtrata vllum. Viſis his alio artificioſo præſidio vſi ſumus. Nec irritum fuit conſilium. Nam cubiculo rectè clauibus obſerato, nocte mediâ, in tecto, detractis priùs tegulis, Angelus artificialis apparuit, dexterâ gladium, læuâ accenſam facem oſtentans, qui ter eum ſuo nomine vocat, (retrò enim homo erat exili voce ſermonem pronuncians) quo audito, illicò ille è lectulo ſurgit, Angelum facie decorum, aſpectu pulchrum, ſimplici albâ veſte ornatum circumſpiciens, humi proſtratus adorat, illius ſermoni vehementer intentus; Angelus, ſcelera, & peccata omnia, quæque in vita ſua perpetrauerat, omnipotentis miſericordiâ eſſe remiſſa illi denunciat, & ſic, extinctâ face, nil ampliùs locutus, receſſit. Ille lætabundus oſtium tumultuosè ferit. Adſunt omnes, quibus hiſtoriam narrat. Antelucano tempore vocantur Medici, quos hilari excipit vultu. Gratulantur illi, iuſtum eum appellant. Ille mox edere incipit, dormit, & ſani hominis munia exequutus; nullum ampliùs malum perſenſit. Melancholici ergò ſi arte curari non poſſunt, induſtria, & fallaciis, quibus ſanari experientia confirmat, curandi ſunt.

OBSER

OBSERVATIO XLVI.

Melancholia ex ſuppreſſis hæmorrhoidibus orta, excitato ſupra lienem fonticulo, curatur.

BAro quidam illuſtris diu hæmorrhoidum dolore vexatus, ſingulis menſibus per mariſcas, craſſum fœculentúmque ſanguinem expurgabat; ſed cùm hæc conſueta fluxio ſupprimeretur, metu, & triſtitiâ correptus, aut fortè reſtagnante tetro ſanguine ad ſuperas partes, incidit in melancholiam. Huic præſidia omnia quæ humorem iſtum ad ſuam originem prouocarent, acta ſunt. Hirudinibus ſæpè aperiuntur mariſcæ, fiunt crurum lotiones ex medicamentis calidis paratæ, ſcarificantur crura, iteratur ſaphenarum ſectio, imperantur melanagoga, conſuluntur balnea, exhibentur Cardiaca, fontanellæ tibiis affiguntur. At cùm omnia fruſtrà tentarentur auxilia, & morbus ferociùs inuaderet, adeſſéntque flatus, & gurgulationes circa ſplenis regionem, ſupra lienem cauterium impono. Vix duo pertranſierant menſes, quando nigerrimi, & fuliginoſi humoris copiâ vacuatâ, omnimodam conſequutus eſt ſanitatem.

OBSERVATIO XLVII.

De Inſania.

Inſania ex ſuppreſsis hæmorrhoidibus orta, diuturnâ hæmorrhagiâ facta per inſenſilem porum in interfœmineo, curatur.

QVadragenarius natiuâ ſorte melancholicus, quùm per periodos ſanguinem tetrum apertis hæmorrhoidum tubis diu excerneret, vitam à melancholicis morbis maximè expeditam, huius vacuationis beneficio, tranſigebat. At cùm muliercularum conſilio, eas cohibere vellet, tantam ſanguinis fœditatem vt effugeret, hæmorrhoidales venas, vnguento ex aluminis vſti, ceruſæ, & ſublimati vſti puluere, & oleo cydoniorum conſtructo illeuit bis, aut ter. Sed quo euentu audi. Vix octo pertranſierant dies, quando reſtricto omnino ſanguine, regurgitantéque ad ſuperas partes in inſaniam deuenit. At exhibitis melanagogis, & apertis venis hæmorrhoidalibus ope hirudinum, ab eâ tutus euaſit. In poſterum verò natura morborum medicatrix, & quæ per oſſis meditullium peccantem humorem detrudit, vt futuris malis opem ferret, loco reſtrictarum hæmorrhoidum, vt conſuetam ſuppleret vacuationem, ſingulis menſibus per porum inſenſilem in interfœmineo ſanguinem biduò vacuabat. Si foramen, aut locum vnde ſanguis emanabat quãtitate vnius libræ luſtrares, nullo modo diſcernere poſſes quâ parte vacuatio facta eſſet. Inſtante fluxu, ſanguis

ſanguis ac ex inciſâ venâ fluebat. Quoniam verò locus hic grauiſſimis ex defluxione morbis eſt obnoxius, ſaphenæ ſectione ſingulo menſe facta, naturæ motum ſupplere ſtudui, ſed operam perdidi: nunquam motus ille impediri potuit, ſed toto vitæ decurſu vſque ad ſeptuageſimum annum, hanc citra moleſtiam patiens vacuationem à morbis ſuperſtes remanſit, poſt quod tempus, effœto iam calore natiuo, & debilioribus viribus factis citra incommodum ceſſauit, fluxus ſponte ſuâ, & ſic vſque ad annum 79. vitam producens, decrepitus iam factus vitam finiuit. Tantæ vtilitatis eſt in melancholicis affectibus vacuatio hæc hæmorrhoidalis, teſtante *Hip.lib.6.aph.*11.21.& alibi ſæpè cum Gal.vt ferini, melancholici affectus (qualis eſt ille qui à *Paulo lib.3.cap.*16. Lycanthropia, & *Auic.*1.3.*tract.*4.*cap.*21. & à latinioribus, vt refert *Manardus lib.*7.*epiſt.*3. *in init.* Lupina inſania vocatur, in qua homines noctu egreſſi lupos in omnibus imitantur,& donec dies illuceſcat, circa defunctorum monumenta plerunque vagantur,) eius ope curentur, veluti accidit cuidam iuueni natiuâ ſorte melancholico, ſqualido, ſubnigro, oculis toruis, & cauis prædito, qui cùm per deſerta vagaretur,& in lupum ſe eſſe conuerſum ratus eſſet, truces mores induens in omnes inſiliebat. Hic magno labore apprehenſus, omnia auxilia oblata renuens,ſpontinâ hæmorrhoidali vacuatione,& aquæ potu continuo,Epithymo,& Senâ decoctæ, & ſic citatâ aluo ad mentem rediit.

OBSER

OBSERVATIO XLVIII.

De Oculis.

Ex alapâ cœcitas.

EXorta inter duos milites rixâ, quùm alter manu ferreis chirothecis armata, alterum ex alto alapa percuſſiſſet, paucis pòſt horis percuſſus omnino cœcus eſt factus; cauſam quæris cum *Amato* 7. *centur.* 44? facilis eſt reſponſio. Illa enim ad violentum ictum referri poteſt, quo commota materia, ſursúmque elata, viſionis organa copia ſua occupauit, & ſequuta obſtructione, facultatis, & ſpirituum communicationem impediuit, nulla in exteriori oculi parte noxa percepta. Hæc eſt potiſſima cauſa apud *Beniuen. cap.* 10. ob quam ex alapa quidam Apoplexia ſuborta paucis horis iugulatus interiit. legendus *Marcellus lib.* 2. *de hiſt. mirab.* 11.

OBSERVATIO XLIX.

Cœcitas repentina ex morbo Gallico contracta.

EX perenni morbi Gallici fonte, mala funeſta, miſeranda, & terroris plena repullulare ſolent. Vidimus robuſtum virum, qui poſtquam concubuit cum famoſo ſcorto, poſt tres horas, obortis vlcuſculis, duríſque tumoribus in capitis parte anteriori, ex improuiſo cœcus euaſit. Huic etſi eſſent Alexipharmaca exhibita, cauteriúmque in nucha affixum, reſtitui tamen haud potuit. Tanta eſt gallici veneni pernicies, ac labes dira.

OBSERVA

OBSERVATIO L.

De Lachrymis.

Lachrymæ ſanguineæ diu per circuitus recurrentes.

ANnus agitur decimus quintus, ſi rectè recordor, quo monſtroſum exemplum in iuuene quodam notaui. Is ſingulis menſibus Vertigine premebatur, immani, ita, vt omnia illi circumagi viderentur, quo tempore velut fulmine ictus, clauſis oculis pronus in lecto iacebat, fatuus, torpidus, & veluti ſtupidus. Huic poſt validam capitis rotationem ſenſim ſanguis merus per oculorum canthos riuuli inſtar emanabat, quatuor, aut quinque vnciarum quantitate, placidè, ſine dolore, pruritu, ardore, aut oculorum rubedine vllâ, poſt cuius excretionem, ſedatâ in totum vertigine, & lenitis ſymptomatis quæ bidui ſpatio illum excruciabant, pancraticè viuebat. Ne ergò ob ſanguinis ad ſuperas partes decurſum, cerebri, & oculorum dira ſequerentur ſymptomata, Medicos ad ſui curationem conuocauit. Hi cùm hoc malum ex hepatis nimio feruore, ſanguinem bilioſum, tenuémque gignentis originem ducere vnanimiter aſſererent, victum frigidum, modicéque incraſſantem inſtituunt, venam ſecant, alterantia propinant, bilioſum humorem clementer expurgant, balnea applicant, fonticulos brachiis, & cruribus affigunt, ſed incaſſum: nam his diu celebratis ſanguineæ lachrymæ cum dictis ſymptomatibus effluere ſingulis menſibus non ceſ-

ſârunt. His perſpectis, ante ſanguinis fluxum, tribus, aut quatuor diebus, ſaphenarum ſectionem exequendam imperant, quâ retractione fluxum remetrahi poſſe ſperant. At cùm viderent opus hoc medentium labore, & conſilio perfici non poſſe, à curatione omnino abſtinuerunt, illam naturæ conſuetudini relinquentes, quæ ab euacuatione ſanguinis ordinatâ non ceſſans, hominem à morbis immunem, vſque ad multos annos, deduxit.

OBSERVATIO LI.

Ex Encanthide malè curata, Rhyas, & perpetuus lachrymarum fluxus, ſubſequuntur.

VBi ex vlcere caro in angulo maiori oculi, iuxta nares, excreſcit, Encanthida vocauêre Græci, *Paulus lib.3. cap.22. rubric.20. Celſus lib.7. cap.7. & Auicenna 3.1.tract.2.cap.16.* Hanc carunculæ excreſcentiam cùm Chirurgus quidam cauſticis medicamentis abſumere conaretur, eam imminuit: at ſubiectas glandulas ita attriuit, & exeſit, vt ſubſequutâ Rhyade, & maiori angulo dehiſcente perpetuus ſequeretur lachrymarum fluxus, qui multis adhibitis præſidiis, compeſci haud potuit: nam in eo loco glandulæ adſunt, vt humiditatem ſuperfluam ad oculos tendentem ſuſciperent, illóſque humectarent, atque irrigarent, ne eorum motu adeò frequenti exiccarentur. *Ne igitur per angulos excrementum effluat, néne aſſiduè lachrymemur, prædictis meatibus corpora hæc carnoſa fuerunt appoſita, quòd prohiberent*

rent quidem, ne oculorum excrementa per angulos vacuarentur, ad proprios autem meatus impellerent. Demonſtratio verò eius quod dicimus fuerit maxima, errores in quos ſæpenumero incidunt ij, qui Medicos ocularios ſeipſos nominant: nam acribus pharmacis, aut curatione chirurgicâ plus æquo de caruncula reſcindentes, Encanthida, id eſt carnis in maiori angulo excreſcentiam curantes, effluxum excrementis ea parte aperuerũt, quem affectum Rhyada quidam appellarunt, &c. Hæc diuiniſſimus Galenus lib.10.de vſu part.cap.11. Explicant Spigelius, Bartholomæus Perdulcis, Iacobus Fontanus, & alij peritiores Anatomici, qui, de vtilitate harum caruncularum mira prædicant. Lege de hac lachrymarum cauſa *Auic. 3. 3. tract.2. cap.22.* Illuſtrant *Mercurialis tract.de lachrymis, Iulius Caſſerius de ſenſuum Anatomia, cap.de ſenſu viſus.*

OBSERVATIO LII.

Guttæ ſerenæ ex viſualium neruorum obſtructione, curatio.

NVllum eſt membrum quod tot morborum genera patiatur, & in quorum agnitione plus Medici hallucinentur, quàm oculus; quùm tamen inter inſtrumentalia membra ſit minimum. Et ex multis morbis, vnus eſt *Amauroſis* vocatus, quando ſcilicet abſque manifesta occaſione viſus aufertur. *Auicenna* vocat viſus deſtructionem. Recentiores *Guttam Serenam* appellarunt. Hoc malo cùm premeretur puer quidam, & illæſo apparente oculo videndi actione prorſus careret, & diſtillatione à

capite, per multos annos, per oculos excretâ copioſâ materiâ, craſsâ, & ſordidâ, laboraret, hunc, obſtructione inſtrumenti, hoc eſt, viſualium neruorum, per quos vis viſiua ad cryſtalloidem fertur, eſſe affectum deprehendimus (alij meatus viſorios, ſeu opticos neruos appellârunt.) Nam hoc malum in obſtructionem horum neruorum *reycit Galenus lib. 1. de ſympt. cauſ. cap. 2.* & licèt non ſolùm in viſorio neruo, ſed etiam inter vitreum & cryſtallinum, retiformem & vitreum, choroidem & retiformem, ſcliroticam & choroidem, poſſet adeſſe aliqua obſtructio, à qua deferri viſorij ſpiritus prohiberentur, eadem tamen huius affectûs curatio erit. Vitium ſanè ab omnibus putatur incurabile. Nos hoc ordine ſumus curationem exorſi. Inſtituto regimine recto, celebratiſque auxiliis vniuerſalibus, quorum ope mucoſa excrementa ſunt vacuata, per triginta dies ſudationes imperauimus ex radice Chinæ, quarum vſu copioſus excitabatur ſudor. Deinde cucuphis exiccantibus, & lauacris ſupra caput admotis, raſis priùs benè pilis, vſi ſumus. Maſticatoria, & errhina medicamenta non prætermiſimus, quorum ope, tenax per os & nares excernebatur humor. Vt aures ſpirarent, quæ cum oculis maximè conſentiunt, cauſticum retro ipſas affiximus, & ſimul ſetonem nuchæ indidimus, vt per has partes vacuaretur humor in oculos delapſurus. Toto, & capite bellè repurgatis, à leuioribus collyriis incœpimus. Primum fuit verbenæ decoctum, puluis oſſis ſepiæ, ſuccus rutæ, fœniculi depuratus, aqua ſtillatitia ex raphanis, & eorum foliis Rhodomel, Mel cum marrubij ſucco, decoctum Euphraſiæ, Chelidoniæ. His factis inditum eſt teſtudinis fel,

cum

cum ſaccharo candido commixtum. Vinum album in quo aurum quinquies erat ignitum. At cùm lucem iam aliquantiſper videret, hoc deinceps auxilio, quod licet videtur contemptibile, eſt tamen mirabilis efficaciæ, viſum recuperauit, quod ita efficitur. Accipe fruſtula porcinæ carnis vetuſtæ, ea in minutiſſimas taleolas ſeca, ſerua in ollulâ paruiſſima ænea, adiecto ſale, & odorifero vino albo, poſt decem dies aqua ſtillabit, quæ ad recuperandum viſum, roborandos neruos, viſuales, auferendam obſtructionem mirificam opem præſtare fidiſſimo experimento adinueni. Vide *Auic.4.3.tract.1.cap.21. Mercat.lib.1.de morb.intern.20. Manard.15.epiſt.4.*

OBSERVATIO LIII.

De Ophthalmia.

Ophthalmia diuturna, dextræ ſaluatellæ ſectione curata.

SInistrum oculum dextro eſſe fortiorem, & videndo præſtare docuit *Galenus lib.6. epid. ſect.2. com.44. firmant Manardus 14. epiſt.4. Mercurialis in com. hiſtor.10. Leuinus 4.de occult. cap.4. & plures alij,* renuat licèt *Fortunatus Plempius, acris ingenij vir, qui nuperrimè lib.4. de Ophthalmographiâ probl.47. de hoc argumento diſſeruit.* Maior ergo cauſa arguitur quando oculus ſiniſter laborat. Quem cùm per plurium menſium ſpatium grauiſſima Ophthalmia exerceret, ex pluribus auxiliis celebratis, æger opem vix ſenſit vllam. Poſt quæ ad cauterium in nucha ac-

ceſſit, à quibus auxiliis minimè leuatus, in temporibus ter arterias ſecare coactus eſt, ſed incaſſum: nam ex temporum interuallis, calidiſſimâ de nouo fluxione ſubortâ, doloris ſæuitie premebatur immaniter, adeò vt oculus è propria ſede exilire videretur. Dolor vniuerſalium, & particularium præſidiorum vires contempſerat. Secta fuit deinde vena frontis, hirudines temporibus bis applicitæ, apertæ mariſcæ, adminiſtratum balneum, & parti dolenti diuerſimoda fomenta, & Anodyna impoſita. His cùm quieſceret malum, de nouo deinceps ferociùs recrudeſcebat. Origo mali quæſita, eam ab hepatis ſquallidi, & ignei intemperie calidâ emanare deprehendimus. Quúmque hæc pars, nec Epithematum ope, nec roborantibus medicamentis purgantibus, vt ſero lactis, flore caſſiæ fiſtulæ cum rheo permixtæ, & aliis, effici poſſet vegetior, ne bilioſum hunc, & mordacem humorem generaret, ad oculóſque, tanquam ad partem debilem tranſmitteret, vt attemperaretur iecur, dextram ſaluatellam tundere, præſtantiſſimum auxilium iudicauimus, quâ bis ſectâ, humore ad longinquas partes auocato, æger nunquam ampliùs malum præſenſit.

OBSERVATIO LIV.

Ophthalmia Gallica, Mercurij ope, curata.

F*Amigeratiſſimus auctor Vigo*, & qui in morbi gallici natura emedullanda primus omnium priori ſæculo inſudauit, nullum eſſe morbum aſſeruit qui cum illo complicari non poſſet. in *lib. de morb. gallico cap.* 1.

cap. 1.cùm ſic habet: *Diuerſos etiam oculorum morbos ab isto morbo pronatos multoties curauimus, præſertim ophthalmiam à materia frigida cum obſcuritate viſus,* &c. Quidam immania oculorum tormenta per annum integrum expertus, veluti deſperatus à remediis abſtinebat. Huic veluti cœco, coniunctiua tunica, cum ardore, rubedine, pruritu, palpebrarum aſperitate, puriſque copiâ per canthos aſſiduè emiſsâ, erat inflammata valdè. Hic plurima iam tentauerat auxilia, purgationes, phlebotomiam, fomenta, balnea, collyria, tum ſicca, tum humida, cauterium in nucha, hirudinum ſuper arterias temporales impoſitionem. Demum nihil non tentatum. Accedo ad eum tanquam cum hydra dimicaturus, acta præſidia inquiro, quæ rectâ methodo erant exequuta. Illicò præter Vigonis auctoritatem, occurrit alia clariſſimi Mercurialis in lib. de morbo gallico, quæ ſic monet: *Cùm videritis morbum quempiam communibus remediis non curari, putate eſſe morbum gallicum cognominatum,* &c. His perſuaſus diuinum quidpiam in corpore latere cum *Hippocrate diuino lib.* 1. *prog. aph.* 3. ſum diuinatus. Sícque ex ægro cœpi cunctantiùs perſcrutari, num eſſet aliquando paſſus morbum gallicum, aut cum fœda, obſcœnáque fœmina concubuiſſet, omnia negat: vnum ſolùm conſeſſus, ſe per noctem in lecto huius contagioſi morbi ſuſpicione non carente decubuiſſe. Hoc audito non ſolùm ad roborandum cerebrum, humores ex diuturnitate morbi craſſiores factos abſumendos, firmandas partes mandantes, ſudores decocto Smilacis aſperæ molliẽdos cenſeo, ſed ad gallici morbi veneficam vim refringendam aſſumendos impero. His, diebus viginti, attamen citra fructum, vſus eſt.

Quamobrem licèt in ſuperis partibus premeret affectio, & timor eſſet, ne vacuato humore per os, Mercurij vi, fluxio irrueret in oculos, & ingraueſceret ampliùs affectus: tamen cùm eſſet diuturnus, & confluentis humoris impetus ſedatus, vnguenta mercurialia, corpore præſertim exquiſitiſſimè expurgato, applicanda cenſui. His admotis dierum ſeptem curriculo, poſt copioſam ſputi vacuationem, dolores miteſcunt, euanuit inflammatio, mitigatus pruritus qui antea percipiebatur in palpebris, cum acrimonia multa, & ſic relicto ſolùm in brachio læuo fonticulo, vt ſpiraret cerebrum; & ſeruato victu, priſtinam recuperauit ſanitatem.

OBSERVATIO LV.

Ophthalmia ſæua, copioſiſſimâ venæ ſectione curata.

MOnachum vidi gracilem, & excarnem, ætate 45. annorum, & in victu, vt cæteri ſolent in communitatibus, ſobrium, & abſtemium, qui ſingulis menſibus oculorum inflammatione adeò ſæua cruciabatur, ingenti dolore oppreſſus, vt non expectato Medici, aut Chirurgi aduentu, ſibi ipſi venam in eodem die, humerariam, aut nigram abſcinderet, & impoſito vulneri digito, iterum, atque iterum fluere ſineret, quouſque dolor, tumor, rubedóque euaneſcerent, & ita immanis dolor hominem exercebat aliquando, ex feruentis, prurientiſque ſanguinis copiâ in has partes delapſi, concitata, vt multoties (res mira) 24. horarum ſpatio decies

ſanguinem

ſanguinem exhauriret, ita vt ſæpè in animi deliquium incurreret. Is licèt plurima præſeruationis causâ fuerit expertus auxilia, aperuerit fontanellas, balnea admiſerit, ſæpiùs clementer purgantia aſſumpſerit, & hæmorrhoïdalibus venis hirudines appoſuerit; tamen ſe nullo alio præſidio quàm hac copioſâ, iteratâque vacuatione iuuari confeſſus eſt; nec mireris: nam, vt dicebat *Philoſophus Cordubenſis lib. 7. collig. 31. in fine: monſtra accidunt in arte, quemadmodum in natura.*

OBSERVATIO LVI.

De Strabiſmo.

Strabiſmus laqueo ad nucham indito, curatur.

STrabiſmus ex mente *Pauli lib. 3. cap. 32.* affectus eſt, qui modò reſolutionem, mollitiémque muſculorum bulbum oculi mouentium, modò conuulſionem ſequitur. A ſiccitate conuellente facta ſtraboſitas, vt accidit in febribus acutis, inflammatoriíſque cerebri diſpoſitionibus, lethalis eſt. Ob nimiam humiditatem, vt contingit in pueris, vel lentorum humorum copiam ſi eueniat, curationem recipit aliquando. Ex hac cauſa iuuenis quidam de hoc affectu conqueſtus eſt, qui ne in ſæuiora mala laberetur, ſicut Epilepſiam, Karabitum, Vertiginem, & hos ſimiles morbos, quibus hoc affectu detenti ſunt obnoxij, ex mente *Auic. 3. 3. tract. 2. cap. 28.* medelam expoſtulat. Victus ratio exiccans imperata:

 corpus,

corpus, cerebrum, & oculi à ſuperfluo humore mũdati. Balnea roborantia capiti, & oculis admota, adhibita errhina, & maſticatoria, decoctũ Ebeni ad multos dies ebibitum, cuius ope copioſus mouebatur ſudor. Cauterium in brachio è regione affecti oculi impreſſum. His cùm diu celebratis conualeſcere non poſſet, tandem laqueo vſus eſt ad nucham indito, ex quo cùm ſanies fœtida longo tempore emanaret, ſanitatem omnimodam obtinuit.

OBSERVATIO LVII.

De Epiphora.

Epiphora Mirabilis.

EPiphoram vocat *Celſus lib.7. cap. 6.* pituitæ per oculorum angulos effluxum: At hoc nomen apud Græcos latiùs patet; comprehendit enim quamcunque humiditatum ad oculos delationem, ſiue per angulos, ſiue per totum oculum fiat, vt patet *ex Paulo lib.3. cap.32.* Alij oculi rheuma appellant. *Auicenna loc.cit.cap.26.* lachrymoſos dicit oculos, ſeu lachrymantes, súntque humidi humiditate aquoſa; *Coſtæus in com.* hoc vitium Epiphoram eſſe retur, adſtipulatur *Manardus lib.7.cap.2.* Hoc vitio Adoleſcens bienniò oppreſſus, quùm eſſet temperamento humido prædιtus, per nares primò multam pituitoſæ materiæ copiam continuò emittebat. Hac reſtrictâ, fluxio ad oculos corriuans Epiphoram genuit: nam aſſiduè per oculorum angulos, craſſum, & viſcidum humorem, & interdum filamenta alba,

lumbricorum

lumbricorum modo tenuium, excernebat cum fœtore ſummo, cum quibus aliquando vermiculi, cyronum inſtar, erant permixti. Hic licèt nullam grauedinem, dolorémue capitis haberet, quoniam tamen tractu temporis hic tenax ſuccus in altas cerebri ſedes reſtagnans, & coërcitus in oculorum centro periculoſos harum partium minatur morbos, de ſalute ſua illum conſulo, vt ſit ſolicitus. Quare victum exiccantem præſcribo, ſanguinem è mediana exhaurio, oculos, & cerebrum, huius mali fontem, à craſſo humore ſæpiùs repurgo. Caput tabellis aſſumptis roboro, exiccantibus vtor decoctis, cucuphis munio. Balnea naturalia adminiſtro, ſudorifica parata ex radice Chinæ, & Smilace aſperâ impero; cauteria in brachiis, & nucha affigo. Cruſtas candenti ferramento circum caput excito. Arterias in temporibus aduro, vt ſic intercipiatur fluxio in oculos expirans, frequenter errhinorum ope cerebrum euacuo. Demùm cùm æger ob habitualem cerebri debilitatem, viſus hebetudinem pateretur, & cœcitas immineret, in ſyncipite cauteriũ actuale impono. Ichores quindecim diebus emanârunt in copia multa, at citra leuamen vllum: vt tamen fluxio per ſynciput emanaret, iterum huic parti veſicatoria admoueo, quare vlceribus diu fluidis factis, natura peccantem humorem per ea excreuit, & paulatim fluxio ceſſauit ruere in oculos, & ſenſim ac ſine ſenſu, purgatione quater in anno celebratâ, æger priſtinam recuperauit ſanitatem, & ſi fortè per vlcera, quæ veſicatoriorum beneficio ſemper erant aperta, non emanabat humor, illicò oculorum caligine tentabatur. Adeò difficile eſt naturam à conſueta vacuatione detrahere. De Epiphoræ

ræ curatione præter cæteros legendus *Riolanus lib. de morbis oculor.cap.4.*

OBSERVATIO LVIII.

De Palpebris.

Palpebrarum Morus cauterio curatus

FÆminæ cuidam à marito in oculo læuo vehemens inflictum eſt pugnum. Paucis pôſt diebus ob commotum humorem in palpebræ ſuperioris externa parte versùs angulum majorem, tumor durus grandinis inſtar eſt enatus, qui nullis vnquam emollientibus, & diſſoluentibus cedens, trium annorum ſpatio ad tantam duritiem, paulatim accreuit cum indolentiâ ſummâ, & nucis iuglandis magnitudinem ſuperauit, vt morum *Auicennæ* diceres deſcriptum, 3.3.*tract*.3.*cap*.11. vel ſi Crithem *Celſi lib*.7.*cap*.7. vel Chalazium *Pauli lib*.3.*cap*.22. vocites, non errabis: dummodò conſtet hunc tumorem ex hordeolorum, aut nodorum numero eſſe, qui à gypſeâ pituitâ,terreno humori permixtâ,ortum ducit. Cùm enim fœmina hæc diſtillationibus eſſet obnoxia poſt percuſſionem, ad læſam partem, huiuſmodi materia pauxillatim confluxit, accedente inordinato victu, & potu pleniore, quo dum laborabat,vtebatur. Illa ad depellendum vitium turpiſſimum, & moleſtiſſimum, curationem implorat. Medentes vocati. *Hi* obſeruato priùs regimine,ſæpiùs expurgato corpore, fonticulo, qua parte oculus afficiebatur, in brachio adaperto,vt ſpiraret cerebrum,totum in inciſione curationis cardinem reponunt;

ponunt; nam ſic ſcalpelli vi inciſâ cute quidquid intùs humoris eſt, extrahendum eſſe rati ſunt; ſed illa ab hoc auxilio, chirurgorum carnificinam experiri recuſans, omnino abſtinuit. *Alij* curationem per ligaturam cum ſerico, aut filo tenuiſſimo aggreſſi ſunt, at fruſtra: nam radicis durities renitebatur valdè. *Quidam* decoctis emollientibus, & emplaſtris, vt viperino, de mucilaginibus, & aliis curare tentârunt, ſed incaſſum: quùm lapidoſitas nimia omnia contemneret. *Omnes* cauterium recuſârunt ob partis præſtantiam; nè fortè malignari & irritari humor poſſet, & vlcus cancroſum repullularet, quod timuit *Vigo lib. 4. de vlceribus cap. 12. de moro palpebrarum.* Iterum conſilium adhibitum. Ex omnibus *quidam*, tumorem hunc ſaxeum, nullo alio auxilio, quàm candenti ferramento emolliri poſſe ſperabat. Huic ex omnium voto curatio demandata: bis cauterium impreſſit me præſente, primâ vice in vertice, ſecundâ in latere tendente ad angulum paruum, ne ignis vis carunculam lachrymalem offenderet. Affixo cauterio, aquoſus, melleúſque humor cum ſanguine mixtus effluxit, & tumor minor eſt factus. Reliquum tuberculi corpus puluere præcipitati, priùs roſaceâ nutriti, eſt aſſumptum, ſimúlque eodem auxilio radices eradicatæ. Putrilago quæ mortuæ illi excreſcentiæ adhærere ſolet, aptis medicamentis abſterſa, & ſic vlcus cicatrice obductum. In hac curatione nihil accidit ſiniſtri, exceptis vlceribus quæ in ſuperciliis, & genis interdum emergebant, quæ ſectione venæ, & impoſitâ roſaceâ cum muliebri lacte ſtatim ceſſabant. *Pro curatione Mori palpebrarum conſule Arabum ſcientiſſimos. De ſimili tumore videndus Amatus 5. Cont. 99.*

OBSERVATIO LIX.

Palpebris reſolutis, remedium eximium.

QVidam cùm per niuoſa loca, vigente brumâ, iter faceret, in palpebrarum incidit reſolutionem; nam ablato ſenſu illarum, nec ſuperas, nec inferas palpebras mouere poterat; adeò enim inter ſe cohærentes habebat, vt ſolùm cum ſpecillo, aut vnguibus eas ad videndum attollere poſſet. Huic, præter totius, & capitis prouidentiam, vnguentum ex balſamo cum aqua vitæ commixtum, quo cilia, & palpebras illinebat, pluribus iam tentatis, ſummo fuit ex vſu.

OBSERVATIO LX.

Phthiriaſi palpebrarum, optimum præſidium.

IN toto corpore, palpebríſque oculorum pediculos innaſci, veterum doctiſſimi, locis citatis, confirmârunt, de quorum cauſa, materia, generatione, loco, inter alios, ſat multa, doctè tamen proponunt *Marcellus lib.* 1. *de hiſt. mirabil. cap.* 5. *& Mercurialis lib.* 1. *de morb. cutaneis cap.* 7. Quidam ita pediculis in ambabus palpebris vexabatur, vt præ pruritu, & dolore plures noctes inſomnes duceret. Ophthalmiáque corriperetur. Præter vniuerſalem vacuationem plura tentata ſunt auxilia, ſed rebelle malum huic ſolùm ſuccubuit; quod fidiſſimo experimento ſæpè ſum expertus.

♃. Argenti

℞. Argenti viui ℥. ß. Extingue cum humana Saliua, Et cum puluere Staphiſagriæ fiat vnguentum. Hoc linimento palpebras illine.

OBSERVATIO LXI.

De Aurium dolore.

Auris dolore diro oppreſſus, impoſito intra aurem Opio, emortuus.

HIſpanus quidam auris vehementiſſimo oppreſſus dolore plurimos dies inſomnis egit, in quibus vniuerſalia, & topica auxilia ſunt celebrata, ſed contulêre nihil. Hoc cruciatu miſerabiliter afflictus Pſeudomedicorum opem implorat. Hi, vt ſunt ignari, & audaces, medicamenta ex Opio ad prouocandum ſomnum, ſedandúmque dolorem intra aurem imponenda conſuluêre: quo iniecto, poſt horam paulò quieuit, illicò tamen ingenti tremore concuſſus, ſtupidus veluti, & amens remanſit, & præcedente vertigine, potentiis omnibus deinde extinctis, veluti ſideratus perpetuò obdormiuit.

OBSERVATIO LXII.

Auris dolore inflammatorio æger concuſſus, impoſito ſuppoſitorio opiato, extinctus.

AVrium dolorem acutum, & maximè cum febri continuâ, ac vehementi, periculoſum eſſe, memorabili

memorabili quadam ſententiâ docuit *Hippocrates lib.3.prog.13.* periculum enim ab eo delirij, mortíſque imminet. Quo cùm lancinaretur quidam diebus tribus, & cætera non iuuarent auxilia, Medici conſilio ad prouocandum ſomnum, ſopiendúmque dolorem, ſuppoſuit opiatam glandem, ſed cùm hic ex vigiliis, & dolore debilis eſſet, eâ appoſitâ, natiuóque calore extincto, ſupremo ſomno correptus eſt. Hoc multò antè edocuit *Auic.lib.3.tract.1.cap.4.in med.§. & iam teſtati ſumus nos vidiſſe, qui ſuppoſuit ſibi collyrium ex opio, & mortuus fuit.*

OBSERVATIO LXIII.

Verminatio in auribus.

PVer quinque annorum aſſiduis diſtillationibus aſſuetus, continuò per aures, fœtidam, cœnoſámque illuuiem emittebat. Ecce vno die auris ſpumâ obturata viſa eſt, & per interualla motus quidam percipiebatur in ipsâ rei cuiuſdam quæ eminere videbatur. Parentes rei nouitate ducti, me vocant; abſterſâ à ſpuma aure, capita multa apparuēre, quæ inter ſeſe ſubſultare videbantur, quorum vnum cùm altiùs emineret, volſellâ exemptum, vermem eſſe fidem fecit, ſimilem eis qui in vetuſtiori caſeo gigni ſolent. Hoc ablato, ſeptem qui remanſerant ſimili modo educti ſunt. Auris ipſa decocto lupinorum, & abſinthij abſtergitur, purgatio inſtituitur. Poſt quatuor menſes, alia auris ſimile infortunium ſenſit. Extractis ab eâ quinque vermibus, repurgato benè corpore, cerebro roborato, ſudorificis

dorificis ex Smilace aſpera exhibitis, fontanelláque in brachio adaperta, nullum ampliùs malum eſt expertus. Memini me aliquando, ter, vermiculos multos intra aures ex ſordida materia generatos vidiſſe, qui ſyronibus erant maiores, alij tam paruuli, vt vix videri poſſent.

OBSERVATIO LXIV.

Auris dolor inflammatorius, cucurbitulâ ſcarificatâ retro aures, euanuit.

D*Iuinus ſenex lib. 2. epidem. ſect. 6. poſt med. ſic præfatur : Ad auris dolorem cucurbitam affigito,* &c. Hæc memoranda ſententia ſummam attulit opem miſero cuidam, qui ex dolore auris atroci malè habens, omnibus præſidiis deſtitutus, vigilis, debilis, & amens factus, continuò febriens, in horas moriturus ſperabatur. Hic cùm ex venæ ſectione, cucurbitulis, coſtis, humeris, collo affixis, reuellentibus clyſteribus, expurgantibus, cæteríſque reuulſoriis auxiliis, ſicut & Anodynis intra aurem inditis, nullam ſentiret vtilitatem, cucurbitâ ſcarificatâ, iuxta aurium glandulas applicitâ, leuatus eſt, extracto enim copioſo ſanguine, inflammationéque reſolutâ, huius auxilij beneficio, omnino ſanus permanſit.

OBSERVATIO LXV.

De Parotidibus.

Vſtio in Parotidibus, ſalutaris.

PArotides in laborioſis febribus,& malignis, critico modo euenientes, humore craſſo, & multo à natura ad aurium glandulas expulſo, breuem admodum ſolutionem prænunciare, docuere *Hippocrates in lib.* 1. *epid. ſect.* 1. *text.* 10. *in Coacis præſagiis, & prædictionibus. Paul. lib.* 3. *cap.* 28. *Tral. lib.* 3. *cap.* 7. *Auic.* 1. 3. *tract.* 4. *cap.* 8. *&* 4. 3. *tract.* 1. *cap.* 24. At licèt hoc verum ſit, ſæpè tamen non ſunt minùs lethales, quàm febris ipſa cui ſuperueniunt: nam multoties non accreſcunt, ſed retrocedunt, quod eſt periculoſum, ex *Hip.* 6. *epid. ſect.* 4. *text.* 1. Et ſi accreſcunt, viget tamen febris, quæ natiuum ignem depopulatur deinceps. Aliquando eueniunt morbo exiſtente crudo, & ſuppuratis parotidibus mors contingit, *vt Craſtitonactæ, & Pictoris contigit ancillæ lib.* 1. *epid. ſect.* 2. 84. Interdùm humore intra venas concocto, parotis non æquabiliter matureſcit, quod reprobat *Hip.* 6. *epid. ſect.* 1. 13. Frequenter abeunt in ſcirrhum, fiſtulam, & vlcera praua, *vt accidit Clazomenio* 1. *epid. ſect.* 3. *text.* 27. Hæc omnia in peſtilenti ſæua conſtitutione accidiſſe ſum expertus *Anno* 1600. nam in peſte, febribus peſtiferis, omnia hæc, apparentibus parotidibus, contigiſſe vidi, adeò vt plures, pulicari febri prehenſi, occumberent, quibus parotides exoriebantur. Medici tanto infortunio perterriti aliam excogitârunt curandi methodum;

dum: nam apparente abſceſſu, & tantiſper excreſcente, citò, nullâ expectatâ ſuppuratione, vſtione vtebantur in ipſo tumore: ſic enim infixo cauterio, materiâ per ipſum vlcus expurgatâ, omnes ferè à morte euadebant. Cauterium ſit ex auro: nam præterquam quòd hoc metallum Cardiacum eſt, ex illo conſtructum cauterium, probatiſſimum, apud *Auic. 4.1. cap. 29. & lib. 2. tract. 2. cap. 78. Albucaſi lib. 1. de cauter. cap. 1.* quoniam vlcus exortum minùs ſordeſcit, & citiùs conſaneſcit.

OBSERVATIO LXVI.

De Narium morbis.

Prodigioſa narium hæmorrhagia, cauterio in planta pedis affixo, curatur.

MIræ ſunt narium hæmorrhagiæ, ex quibus vſque ad 40. libras ſanguinem profluxiſſe auctores fidiſſimi conteſtantur. Nos in muliere gracili, & excarni, ex hac parte, intra ſeptem dies ad triginta libras ſanguinis effluxiſſe vidimus. Nec dubites: nam vt optimè dicebat *Galenus lib. 6. epid. ſect. 3. 29. Multi haud modicâ ſanguinis copiâ redundant, gracilliſſimi tamen ſunt.* Hæc ergò fortè ob ſanguinis tenuitatem in tam copioſum fluxum lapſa eſt. Auxilia pro tanto malo applicita, fuere hæc: Victus incraſſans, reuellentia auxilia, perfrictiones, & vincula crurum, cucurbitulæ applicitæ plantis pedum, tibiis, Hypochondriis, & coſtis, ſanguinis miſſio, iterum atque iterũ, parca, & per vices adminiſtrata.

Fronti, naribus, teſtibus frigidiſſima medicamenta appoſita. Philonium Perſicum exhibitum. Requies Nicolai frequenter in iure auis diſſoluta, adiectâ plantaginis aquâ. Metus inopinatus illi incuſſus, terrores ſubiti illati. Tota facies, frigidiſſimâ niuali aquâ, irrorata. Demùm multa addidimus agglutinantia, ſtypica, & exiccantia, & quæ à ſpecifica forma huic fluxui reluctari creduntur. Denique cùm viribus eſſet exanimis, appoſito cauterio actuali in vtráque planta pedum, laceſſita natura, & irritata præſidij vehementiâ, curſum ſanguinis retraxit, & ea, Deo auſpice, omnino hæmorrhagiâ ceſſante, ſanata eſt. Quidam, ex acri catarrhosâ defluxione, quæ in fauces continuò emanabat, nocte quadam ex ore magnam ſanguinis copiam expuere cœpit. Perſpecta origine à qua ſtillabat cruor, inuentum foramen in raninâ venâ, quæ à mordaci humore exeſa fuit, ita amplum, vt lentem magnam occuparet, ex quo biduò riuuli copioſi fluxêre, adeò vbertim, vt librarum viginti pondus adæquarent: Intra foramẽ, formulæ oblongæ, nuclei pinei inſtar, admotæ, paratæ ex gypſo, puluere gummi Arabici, Aloës, Thuris, Sanguinis Draconis, Boli Armeni, pilorum leporis minutiſſimè contritorum, Hæmatitis, cum albumine oui. Reuellentia auxilia adminiſtrata, & alia quæ ſanguinem cogerent, & incraſſarent. Quibus, nec narcoticis, cùm hæmorrhagia compeſci non poſſet, cauterio in eádem pedis parte indito, ceſſauit omnino; foramen verò apertum ope ſarcoticorum, generatâ carne, natura occluſit.

OBSERVATIO LXVII.

Turundæ craſſæ, & concretæ, per nares excretæ, curatio, quæ hominem tandem ad interitum deduxit.

FAber quidam lignarius, naturâ pituitoſus, & temperamento humidus, ſæpiſſimè apud me conqueſtus eſt, quòd à longo tempore, quater, aut quinquies in anno turundam dimidij palmi longitudine per nares emittebat, quæ craſſitiem calami ſcriptorij, æquabat, muco obſitam, & concretam. Hanc præcedebant rotatio capitis, ingens Cephalalgia, oculorum obtenebratio, obliuio omnium rerum, ſopor, & totius capitis grauamen, quæ omnia triduò ante excretionem eum excruciabant. Quâ excretâ alacriter viuebat. Ne tamen in poſterum aliqua ſuborirentur, quæ damnum grauius inferre poſſent, Medicos conſuluit. Sed cùm morbus ex cerebri frigidâ, & humidâ intemperie ortum duceret, exiccantibus, & roborantibus debellandum eſſe arbitrantur. Purgationes miniſtrant, decoctum radicis Chinæ, ad triginta dies inſtituunt, errhina imperant, conſulunt maſticatoria, pileis, & lauacris exiccantibus capiti raſo applicitis ſuperfluam abſumunt humiditatem, brachio cauterium affigunt, tabellas, & conſeruas roborantes parant. His celebratis toto anno nullum malum perſenſit. At ob partem curatu difficilem, hoc eſt habitualem cerebri intemperiem, quæ cùm diuturna eſt, difficulter corrigitur, cùm de nouo, regenerato humore crudo,

 recrudeſce

recrudeſceret affectus, iterum, turundam craſſiſſimam, iiſdem, ſed ſæuioribus præcedentibus ſymptomatis, magno cum labore, ſternutationis ope, excreuit, & fatuus deinceps, & ſoporatus remanſit, qui poſt tres dies, ob copiam multi humoris in cerebro latentis, ſubitò Vertigine tenebricosâ, & tandem Apoplexiâ correptus, diem ſuum obiit.

OBSERVATIO LXVIII.

De Vitiis faciei.

Guttæ roſaceæ curatio.

ERuditiſſimus *Manardus lib. 7. epiſt. 2.* aureâ, in qua de nominibus morborum externas partes occupantium diſſeruit, in facie fieri refert quoddam malum, quod guttam roſeam plures appellant. *Vigo lib. 4. de vlceribus cap. 19. guttam roſaceam* nuncupauit: & *eſt quædam rubedo extranea circa naſum, & maxillarum poma, quæ cum puſtulis cruſtoſis ad modum paruæ lenticulæ affligit, & eſt vnum ex ſignis coarguentibus principium lepræ.* Hanc patiebatur iuuenis quidam Luſitanus, pulcher facie, & decorus aſpectu, qui hyberno tempore, calore ad interiores ſedes adacto, annorum quinque ſpatio, puſtulas vlceroſas, totam faciem deturpantes, habebat, & à quibus ichor emanabat flauus ita acris, & mordax, vt ob nimiam caliditatem, carnem exederet. Verno tempore pancraticè viuebat, patentibus cùm poris tranſpiraret corpus. Incidit in hoc vitium ex aſſiduo piperis vſu, quo in puluerem redacto veſcebatur; quâ de causâ iecur impensè incaluit. Et cùm timor eſſet,

eſſet, ne in Elephantiaſim, vt ferè ſolet, commigraret affectus, ipséque tantæ turpitudinis moleſtiâ afflictus, ſubtriſtis vitam duceret, me conſulit. Auxilia actitata inquiro. Inuenio fuiſſe phlebotomiam ex iecorariâ ſæpiùs repetitam, vacuationem per purgantia medicamenta, & refrigerantia apozemata, celebratam, ſerum lactis caprini ſimplex, & neſcio quæ localia exiccantia in facie applicita vnguenta, quibus, nec balneo cùm non leuaretur, immò recrudeſceret affectus, Medicus tandem, omnia ſe iam fuiſſe exequutum auxilia arbitratus, cum eo laborioſè luctatus, tanquam ab incurabili morbo, receſſit. Ego cùm à iecore nimiùm excalfacto, & retorrido, velut à prima origine promanare hunc morbum intelligerem, & habitualem in eo calidam intemperiem deprehenderem, ob quam hepar, nidore veluti quodam, infectum, vel ex puriſſimo alimento, calidum, bilioſum, exaſſatúmque humorem generabat, in auxiliis vehementioribus, & alio modo paratis, inſiſto, quæ non ſolùm iecur refrigerare, ſed vnà roborare viſcus nata eſſent. Qua de cauſa per menſem ſero lactis caprini vſus ſum, in quo alternis diebus madebant tum Rhab. Mirobalan. ſena, Epithym. Polypod. pulpa Caſ. Syrup. fumar. Maioris, Cichor. Nicol. Endiu. Gentil. de Sena, de Polypodio. Poſt hæc iterum in balneum miſimus, & duabus horis à balneo, ſyrupum ex iure pulli gallinacei, priùs refrigerantibus medicamentis ſaginati, & decocti, confectum offerebamus. Hirudines bis mariſcis affixæ, quarum ſuctu, ſanguinem æger, ſuper vas aquâ calidâ plenum ſedens, emiſit grumoſum, fæculentum, & nigrum. Verùm cùm malum, iis celebratis, ferociùs inſoleſceret, vt hu-

gimor ex partium diuturnâ debilitate neceſſariò gignendus ad imas, contrariáſque deferretur corporis partes, & ſpiraret iecur, fontanellam in dextro crure aperiendam curaui, ex qua, cùm impura ſordes emanaret, ſeruato regimine victus, & exiccatis omnino vlceribus, obeſior factus, priſtinum nitorem recuperauit, neque vnquam ipſe malum perſenſit. Hæc fuit huius Lernæi morbi, qui iuuenem miſerè, diúque cruciauerat, Herculea claua: nam, vt rectè dicebat *Mercurialis lib. de decorat. cap.* 13. *de maculis faciei: Præter hæc ſi in illo caſu cauteriorum vſus vtilis eſt, procul dubio in hoc, vt viderim ſolis cauteriis cruribus affixis, rubedines faciei penitus eſſe deletas.*

OBSERVATIO LXIX.

Guttæ rubræ curatio.

G*Vttam rabidam, ſeu rubram vocant Medici, quando cum maligno tumore facies intenſe rubeſcit, cum moleſtia ſumma.* Hoc vitio cùm laboraret quidam, & iam importunè vexatus, multiplicia expertus eſſet auxilia, quæ bilem retorridam expurgarent, deleteriámque vim humoris ſimul retunderent, (aderat enim Gallicæ luis ſuſpicio de quorum numero ſunt vacuantia, balnea, fontanellæ in brachiis, & dextro crure apertæ, vnguenta mercurialia, parti ipſi, & toti adminiſtrata, lactis caprini ſerum, ſaluatellarum ſectio, his nec tantillum leuatus eſt; ſed cùm adeſſet in facie calida intemperies, ob quam optimum alimentum, calor partis, in reprobum

reprobum ſuccum conuertebat, neque refrigerantia, & exiccantia medicamenta parti affectæ admota poſſent eſſe ex vſu, octo hirudines in facie apponendas curo, quibus affixis, & extracto craſſo ſanguine, fœdo, & nigro, ita leuatum eſt malum, vt poſt paucos dies puſtulis euaneſcentibus, nunquam recrudeſceret.

OBSERVATIO LXX.

Ad formicam faciei corroſiuam, celebre auxilium.

INter cætera præſtantiſſima auxilia, quæ, ad Herpetem exedentem, ſeu Formicam corroſiuam in facie ſubortam, à Medicis imperantur, hoc eſt nulli ſecundum, præcedentibus auxiliis celebratum. Accipe lanam albam, quam tonſores ex pannis tondecore ſolent: hæc vſta in teſta, nigerrimum acquirit colorem, trita, & Roſaceâ, aut Plantaginis aquâ permixta, atramentum ſcriptorium repræſentat. Hoc liquore vlcus circumcircà illine, mirabilem experieris vtilitatem: nam vlcus ſenſim exiccatur, & non ampliùs ſerpit.

OBSERVATIO LXXI.

Pro nigredine faciei, præſidium exoticum.

PRo nigris maculis poſt morbum Gallicum, aut exanthemata derelictis, pro fœminis quæ natiuâ ſorte nigellæ ſunt, & tantoperè anguntur, vt vultus,

colore, ex albo & rubro permixto decoretur, & pro aliis quæ maculas habent faciem deturpantes, vix reperies auxilium quod hoc ſit excellentius. Apud *Braſilienſes* præſertim iuxta ciuitatem vocatam *Pernambuquo* creſcit arbor quædam in nemoribus in multa copia, quæ vocatur ab incolis *Coqual*, eſt arbor notiſſima, lentiſco ſimillima. Huius corticem, ſi libræ vnius pondere in minutiſſima fruſtula diſſectum in ſexdecim libris aquæ, adiectis vnciis duabus aluminis decoquas, quouſque abſumatur pars dimidia, decoctum, colatum priùs, remanebit tam purum, & purpureo colore ita inſignitum, vt oſtri, aut papaueris rubri colorem æmuletur. Hac aquâ, ſi faciem abluas, præterquam quòd maculæ nigræ, rubrum ſplendentem colorem acquirunt, vultus ita roſeo colore ſuffunditur, vt fœminæ hac de cauſa, hoc decocto, veluti fuco rubro ad pulchritudinem conciliandam, faciem, labráque abluentes, formoſiores multò fiant, & plus ſpecioſæ. Hic purpureus, & pulcher color octiduò firmus perſiſtit, nec elui poteſt, etſi vultum abluas multoties aquâ. Tranſacto hoc tempore, nigricantis roſæ vultus induit colorem, & paulatim poſt quatuor dies remittitur omnino. At maculæ quæcunque eæ ſint in poſterum minimè repullulant. Quo decocto ſi iterum, antequam remittatur color, faciem laues, de nouo pristinus purpureus color, inſurgit. Vtinam Mercatores Luſitani, & Hollandenſes huius arboris cortices ad nos deferrent, quorum ope fucus pro fœminis parari poterat cæteris præſtantior, & innoxius: nam ex Arſenico ſublimato, Cerusâ, Camphorâ, & aliis ad decorem linimenta conſtruunt, quibus miſeræ incautæ, faciei rugas, gingiuarum vlcera,

vlcera, dentium nigredinem, cariem, oris fœtorem, loco pulchritudinis extemplò experiuntur.

OBSERVATIO LXXII.

De Vitiis linguæ.

Lapis ſupra mucronem linguæ enatus.

NObilis quidam catharrhoſis defluxionibus valdè obnoxius, quùm in parte linguæ externâ iuxta mucronem, tumore inſigni, & dolorifico quateretur, immaniter, *Aphonus* quaſi factus, Chirurgum vocat. Hic lauacra emollientia, & lenientia conſuluit, factáque inciſione, lapillus ſe prodit (citra ſperatum pus,) duriſſimus, læuis, ad magnitudinem nucis auellanæ, quo, volſellâ vi ſummâ extracto, tumor euanuit, & vulnere integrè ſanato, æger obtinuit ſanitatem.

OBSERVATIO LXXIII.

Verrucæ, gallicæ, in mucrone linguæ enatæ, hiſtoria, eiúſque curatio.

F*Allopius Medicus omnium calculo doctiſſimus, inter omnes lib. de morb. gallico cap.* 88. verrucarum curationem propoſuit eleganter, quas renaſci in balano, ano, gutture, radice linguæ, palato aſſeuerat. Ego præter plures in his partibus renatas, in mucrone linguæ exortam vidi in gallicato ægro ad nucis iuglandis paruæ magnitudinem, ex qua patiebatur,

batur vocis læſionem; nam ſermonem articulatum non proferebat, nec alimenta in ore rectè conterere poterat, quare liquida ſolùm eſitabat. Pro huius eradicatione, præter vniuerſalia auxilia, ſudorifica tentantur, topica parti apponuntur, ſed incaſſum. At cùm ferramentis ignitis, & medicamentis cauſticis multoties eſſet inuſta, & ligata funiculis materiâ erodente imbutis, in pediculo, quo carni tènaciter adhærebat, non ſolùm Chirurgorum operationem multoties deluſerat, immò excitatâ phlegmone, dolore, & ob attractionem humoris ſuperueniente anginâ, cui venæ ſectione eſt occurſum, Medicos à ſui curatione deterrebat, maximè cùm hæc eſſet de earum natura, quæ *Myrmecia* dicuntur, quæ ſi perfricentur, aut tractentur, punctionum ſenſum maiorem inferunt, ac ſi pars attrectata formicarum morſibus vellicaretur. Æger his preſſus anguſtiis, Medicos pactâ liberali mercede rogat, vt pro ſui ſalute veterum, & iuniorum monumenta reuoluant. Ego ſtipendij compendio adductus, amicos tota nocte conſului, hoc eſt, libros. Multas pro tanto malo remediorum myriades inueni. Octiduò tentaui. Omnia fruſtrà. Vltimò adij *Lacunam lib. 2. in Dioſcorid. in com. cap.* 171. qui pro verrucis curandis, nullum aliud præſidium vtilius eſſe inculcat, quam Chelidonij majoris folia (vulgò herbam hirundinariam vocant) piſta, cataplaſmatis formâ ſuper verrucoſam partem imponere. Ad ægrum lætabundus accedo remedium experturus, & emplaſtrum exertæ linguæ appono lineo panno inuolutũ, & in medio linguæ triplicato filo ſuauiter ligo: Non pertranſierant dies duo, quando verruca omnino contabuit, ita vt filo ſerico in radice ligata, illicò exciderit.

exciderit. Hoc exemplo edoctus, plures in volis manuum, & plantis pedum renatas, quæ miſerrimè ægros excruciauerant, radicitus hoc facili, at certiſſimo auxilio extirpaui.

OBSERVATIO LXXIV.

Linguæ portentoſus tumor, hirudinum ſuctu, curatus.

CVratio mira. Illuſtri cuidam Gallo poſtquàm poculis more patrio cum ſociis decertâſſet, ex nimio vini potu adeò lingua in portentoſam magnitudinem aucta eſt, vt vix deglutire, aut reſpirare poſſet, & ſic toto corpore liuidus, nigricante facie, ac ſubtumidâ, velut ſtrangulatus cùm in horas moriturus ſperaretur, & plura vacuantia, reuellentia non iuuarent auxilia, impero, vt quatuor magnæ hirudines, filo tenuiſſimo in caudice apprehenſæ, linguæ, (quam exertam habebat) affigantur. Sed quo euentu audi. Ita adhærentes ſuxerunt, vt breuiſſimo tempore ipſam exilem, tenuémque relinquerent, & ſic æger à periculo ſummo euaſit immunis.

OBSERVATIO LXXI.

Ingens linguæ tumor, ipſâ ſcarificatâ, ſanatur.

DEcem annorum puero ex catarrhoſâ defluxione adeò lingua in ingentem magnitudinem accreuit, vt ipſius ore contineri non poſſet, cui cùm

reuellentia

reuellentia per venam ſectam, collo, dorsóque impoſitas ſcarificatas cucurbitas, & acres clyſteres eſſent acta auxilia, & linguæ tumor mollis, laxúſque eſſet, ſcarificare linguam profundè, ſalubre mihi viſum eſt præſidium, quo celebrato, linguáque cum ſalita aqua ablutâ, (ne glutinarentur ſciſſuræ) tanta aquoſi humoris vacuatio facta eſt, vt illicò æger recuperauerit ſanitatem.

OBSERVATIO LXXVI.

Linguæ reſolutio, ſectis raninis, curata.

LInguæ caro eſt mollis, rara, laxa, ſpongiæ inſtar; hanc membrana tegit tenuiſſima, ori & palato communis, in quam nerui tertiæ, & quartæ coniugationis expanduntur, qui per ipſam diſſeminantur. His reſolutis, & à cerebro damno mutuato, interceptâ videlicet viâ, & à craſſo ſanguine obſtructâ, impeditóque libero commeatu facultatis tam motricis quàm ſenſificæ, in paralyſim totius linguæ quidam adoleſcens incurrit; nam guſtum, motum, & loquutionem omnino amiſerat. Hic varia tentauit auxilia quæ pro reſolutione vniuerſali imperari ſolent. His factis, cauterium nuchæ affixit, decoctum Ebeni per multos dies ebibit. Roborantia ſæpiùs aſſumpſit, apozemata, tabellas, opiatas. Poſteriori ceruicis parti, & retro aures diuerſimoda appoſuit vnguenta. Hæc profuêre nihil. At cùm eſſet robuſtus, & pletoricus, & maxillæ ruberent, ex venis ſub linguâ bis ſanguinem exhaurio, *Auicennæ auctoritate commotus. 6. 3. tract. 1. cap. 7. §. Et ſi exiſtimatur*

matur quòd cum humiditate dominetur ſanguis, phlebotomentur venæ linguæ, & ventoſetur mentum, &c. Hoc remedio celebrato, æger meliùs habuit, nam aliquali ſanguine emanante, recreata, & ventilata pars, & ope medicamentorum quibus abluebatur lingua, adjuta, ſubjectum humorem reſoluit, & æger ſenſum, motum, & ſermonem recuperauit.

OBSERVATIO LXXVII.

De Palati vlceribus.

Palati lacuna citra morbi gallici vitium deperdita, à natura aliquando repletur.

PAlati portionem ob virulentam luem carie exeſam procidere, nouum non eſt, ab acri tamen defluxione corrodi, ita vt minùs expreſsè, ſed obſcuriùs, & turpidiùs loquantur ægri, rarum eſt. Dum in hac deſcribendâ obſeruatione cogitarem, ecce inter alias doctiſſimorum virorum epiſtolas pro more in muſæo appenſas, legi vnam *excellentiſſimi Doctoris Benedicti à Caſtro Medici Hamburgenſis eruditiſſimi*, in qua notatum erat exemplum, quod nec eſt vulgare, nec frequens. Iuuenis ætatis 18. annorum, temperamento ſanguineus, ita cerebrum frigidum habebat, & ex eius naribus mucoſa pituita inſtillabat in copia tanta, vt difficulter reſpirare cogeretur; huic vena eſt ſecta, cucurbitæ ſcapulis affixæ, præparati humores, ſæpiùs expurgatum corpus. Horum ope ad tempus fluxio ceſſauit, at iterùm reuerſa, os, linguam & palatum ita affatim occupauit,

cupauit, vt palati lacuna decideret, cum oris vlceribus ſæuis, ingentíque linguæ tumore obortis. Iterum expurgatum corpus, fonticuli ad brachium, & nucham affixi. Roboratum cerebrum cucuphis, & tabellis exiccantibus. Imperata ex Ebeno ſudorifica, quibus omnibus affectus ſuccubuit, præter vlcus palati carioſum, quod cùm longum eſſet, laminâ argenteâ, vel aureâ repleri non poterat, quam adaptandam docent *Paræus lib. 22. cap. 3. Amatus lib. 5. cent. 14. Alexander Trajanus lib. 7. cap. 18. de morb. Gallico. Fallop. de eodem morbo, cap. 79. & alij.* Quare pugnatum abſtergentibus, & ſarcoticis, ſed cùm omnia citra fructum tentarentur, quoniam partes ſpermaticæ deperditæ regenerantur raro, natura quæ ſola ſibi ſufficit, paulatim vlcus, callo, quod rarum eſt, veſtiuit atque obduxit.

OBSERVATIO LXXVIII.

De Dentium dolore.

Ad dentium dolorem, remedium admirandum.

INter variós dentium morbos, dolorem inter maxima tormenta eſſe annumerandum tenet *Celſus l. 6. c. 9.* Hoc cùm delicatula fœmina per plures dies premeretur immaniter, & nulla celebrata auxilia poſſent eſſe ex vſu, me vocat. Impoſito præſidio ex remtempore dolor conquieuit, qui tot repetita remedia contempſerat. Huius mirabilis auxilij vera eſt origo hæc. Generantur *in Peruano regno, totóque Braſilienſi*

Braſilienſi tractu, in nemore, ſylueſtribúſque locis, præſertim iuxta ciuitatem vocatam *Pernambuquo* araneæ, quæ præterquam quòd mali Arantij magnitudinem ſuperant, etiam venenoſiſſimæ ſunt, quarum vngulam, mirâ quâdam, & occultâ proprietate dentium dolori opitulari, fidiſſimo atque frequentiſſimo experimento adinueni. Vngula hæc eſt dura, coloris ſubfuſci, ſimilis vngulæ pedis cancri, aculei inſtar acuta. Hac ſi dentem affectum tangas, aut intra os, iuxta gingiuas & dentem apponas, dolorem ex tempore lenit, & ne frangi, comminuíve dentibus poſſit, meliúſque parti dolenti adaptetur, & in ore retineatur, auro, vel argento incruſtari debet. Nec araneæ magnitudo fidem omnem ſuperare videatur, nam ea validiſſimis eſt nixa teſtibus. Narrat *Petrus de Oſma* in epiſtola miſſa *Monardo*, quam hic auctor refert in part. 2. hiſtor. aromatum, quæ ab *Occidentali Indiâ* adſportantur, in *Americana plaga*, in ciuitate vocatâ *Chile*, has araneas, & majores reperiri, & alia prodigioſa animalcula, quæ potiùs inter monſtra, quàm naturæ opera connumerari debent.

OBSERVATIO LXXIX.

Dentium dolor ſæuiſſimus, nive circumpoſitâ, ablatus.

MIles ſtrenuus, quùm à multis annis dentium dolore ex diſtillatione ſuborto per interualla quateretur, ita vno die, æſtatis tempore, liquatis crudis ſuccis, in tribus molaribus ſuperioribus dex-

tri lateris immani dolore eſt concuſſus, vt rabie quadam, & doloris ſæuitie preſſus, furibundus veluti, & amens, è domo vociferans exire vellet. Huic reuellentia primò omnia facta ſunt præſidia, mox Anodyna, Soporifera, immò ipſum Opium dentium cauo applicitum. Sed incaſſum omnia tentata: nam vehementiùs dolor ægrum vexabat. Demum niue, quâ aquam bibendam refrigerabat, fortuitò in ore detentâ, eáque iterum atque iterum acceptâ, à dolore intra horam immunis euaſit, & plures alij qui hoc præſidium ſunt experti, doloris ſæuitiem effugêre. Nam vt ait *Auicenna lib. 2. tract. 2. cap. 524. Aqua niuis ſedat dolorem dentium calidum*, &c.

OBSERVATIO LXXX.

Quidam ſæuo dentium dolore vexatus, impoſito intra dentis cauum Philonio, occubuit.

Corpora viuentium quidpiam ſimile mortificationi perpeti, ab omnium ex Opio, Hyoſcyamo, & Mandragora compoſitorum medicamentorum vſu, luculenter ſatis confirmat *Galenus lib. 2. & 3. de compoſit. medicamentor. ſec. loc. cap. 1. & lib. 8. eiuſdem cap. 3.* Et hoc ſequenti exemplo fiet manifeſtum. Quidam cùm pluribus diebus dolore dentis corroſi concuſſus vehementer, multis adhibitis præſidiis leuari non poſſet, amicorum conſilio, intra dentis cauum indidit Philonium Perſicum. Eo admoto, ſtupidus veluti, ſequuta auditus grauitate, extinctus eſt.

OBSERVATIO LXXXI.

De fœtore oris.

Pro fœtore oris, optimum præſidium.

ILluſtris quædam Matrona adeò fœdo, horribiliſque oris fœtore continuò premebatur, vt aſſiſtentes circa ipſam immorari non poſſent, pro quo domando vitio, à corruptis, putridiſque humoribus in ventriculo genitis ſuborto, cùm plurima tentâſſet auxilia, quæ tùm inutilem à ſtomacho vacuarent humorum copiam, vnáque ſuauitatem, & robur, ori ventriculóque conciliarent, & cauterium in crure incaſſum tamen affigeret. Tandem meo conſilio, pilulis his vnius menſis ſpatio aſſumptis, in poſterum ſuauem ſpirauit odorem, nam binas duabus horis poſt cœnam deuorabat, quæ grauem oris halitum emendant, ſuauitatem conciliant, & ructûs tædioſos abolent.

℞. Mirobalanor. emblic. Chebulor, an. ℥. ß. Roris marini, Semin. Citri, Myrrhæ, Sem. myrti, an. ℥. i. Cinnamomi, ℥. i. Galangæ, Malobathri, Hydropiper. Nucis Myriſticæ, an. ℈. i. Caryophyllor. ℈. ß. Galliæ moſchatæ, ℈. i. Aromatic. roſati, Diamoſchi dulcis, an. ℥. ß. Maſtichis, Coriandri, Aniſi, Sem. fœnicul. an. ℈. i. Moſchi odorati, Ambari, an. g. xx. Agalloch. elect. ℈. i. ß.

Pulueriſanda pulueriſentur, & deinde ad vmbram exiccentur, priùs vino odorifero, & aq. flor. Arantior. irrorata, deinde cum Balſami guttulis, & Rhodomelite fiant pilulæ ad modum ciceris, & decorentur.

OBSERVATIO LXXXII.

De Oris vlceribus.

In oris vlceribus Gallicis, Vnguenta Mercurialia imperanda.

AXioma apud Galenum eſt receptiſſimum *in lib.13. meth. 11. humores nunquam ad affectam partem eſſe trahendos, ſed quàm longiſſimè ab ipſa diuertendos.* Intelligendum de initio morbi, quando pars humorum copiâ repletur. Hoc non aduertentes Medici, in palati, oris, gurgulioníſque Gallicanis vlceribus, cane, & angue pejus, Mercurialia euitant vnguenta, quoniam Mercurij ope conuocatur, immò expurgatur per partem affectam noxius humor. Vidua quædam iuuenis ex commercio cum viro ſpurco, vlcera vteri præcedente gonorrhoeâ virulentâ, paſſa eſt. Hæc cùm eſſet à nobili ſtirpe oriunda, ob parentum metum, & pudorem, maluit ampliùs mori, quàm malum vel Medico patefacere. Poſt decem dies ſuperuenêre maculæ in fronte rotundo ſchemate ſiccæ, cum dextri brachij contractione coniunctæ. Tunc morbo oppreſſa negotium totum aperuit, quo tempore ob veneni intus ſerpentis vim effrænem Gurgulio iam vlceribus conſpurcari inceperat, quouſque tandem videbatur ex toto corroſus. Conſuluntur Medici, purgationes imperantur, ſudorifica ex Smilace aſpera exhibentur, & alia plura adminiſtrantur, quæ humoris virulenti efficaciam, ne vltrà ſerperet, retunderent. Sed fruſtra: nam morbus contumax, & peruicax ſolùm vnguen-

to Mercuriali nouies applicito ſuccubuit, & gargareon lacerum (quod mirum eſt) reſtitutum.

OBSERVATIO LXXXIII.

Ad oris, & genitalium vlcera deleteria, auxilium præſtans.

HIſtoria apud *Hiſpanos* trita, ſed propter exteros non reticenda. Inter auxilia celeberrima, quæ ad doloſa vlcera, & depaſcentia, præſertímque Gallica coërcenda, eorum putrilaginem abſumendam, vtilia ſunt, hoc præſidium obtinet principatum, nam ſua cauſtica vi, eorum malitiam, & virulentiam infrænat, de cuius vtilitate eximia nec Aromatum diligentiſſimi ſcriptores, nec *Garzias ab horto*, *Chriſtophorus à Coſta*, *Monardus*, immò nec *Cluſius ipſe, in inueſtigandis Indiarum arcanis laborioſiſſimi*, nec alij fecère commemorationem vllam. Cuius hiſtoriam referre non grauabor. *In nouo Orbe*, in prouinciâ dicta *Potoſi*, in ciuitate vocatâ *Lipis*, in aſperis montibus oritur lapis, cui ab incolis ciuitatis, iuxta quam naſcitur, inditum eſt nomen, quare appellatur *Lapis Lipis*. Hic intus habet colorem cæruleum, Sapphinrinum, cum traſparentia quadam. Duriſſimus eſt, ſed in minuta finditur fragmenta. Guſtu ita acris, & mordax, vt ſi tantillum iuxta linguam apponas, excitato ardore illam exulceret. Affertur à multis mercimonij cauſa, venditur in taleolas redactus, ita vt ſi eum è longinquo videris, parum diſtare à merce illa, à Luſitanis vocata *Anil*, & à Belgis dicta *Indigo* arbitreris: niſi

quod *Lipis*, clarum, & tranſparentem ſortitur colorem, merx verò illa aliquantulum obſcurum. Demum hic Lapis cætera ſui generis medicamenta longè antecellit, ſi grana eius quatuor in tenuiſſimum puluerem redacta in vnciis duabus aquæ roſarum, aut plantaginis per horam maceres, & aqua hac, quæ cærulea ſtatim fit, vlcera mundifices: aquæ enim vi, & mixtione, cauſtica & ignea eius vis lenitur ac miteſcit.

OBSERVATIO LXXXIV.

De Gingiuis.

Ex dente vi euulſo ingens hæmorrhagia ſequuta, facili remedio curata.

QVidam cùm dentis dolore premeretur immaniter, illum violento concuſſu ferri ope eduxit. Extracto eo, ex dilacerata arteria gingiuæ ſubdita, copioſa ſequuta eſt hæmorrhagia, ac ſi riuulus è fonte emanaret. Conuocantur Medici & Chirurgi, reuellentia adminiſtrant, venam ſecant, cucurbitulas coſtis multoties admouent, parti vnde fluebat ſanguis glutinantia, & ſtyptica applicant, vt gypſum, cum reſtrictiuis pulueribus, & albumine oui permixtum, adiectis Sarcocolla, telis aranearum, terra ſigillata, & lanugine adhærēte cortici interiori Caſtanearum. Chalcitidem vſtam imponunt, quæ potenter adſtringit, & cauſtica vi, ignis inſtar, fluorem omnem compeſcit, quam ſæpè cum vitriolo vſto (Græci Chalcanthum, Hiſpani *Copparoſa* vocant) quòd eaſdem cum Chalcitide obtinet

net facultates immiſcent. Sed cùm fluxus perſeueraret, digitum patientis imperant imponendum ſuper locum vnde fluor erumpit. Sed cùm his reprimi non poſſet, meo conſilio, locum puluere gummi Arabici implendum moneo, quod auxilium ita profuit, vt poſt tres horas fuerit omnino ſanguis reſtrictus: nam hoc gummi fit ex Acacia Ægypti ſpina, *& oppilat, obſtruit, refrigerat, glutinat, exiccat, quoniam gummi Acaciæ eſt fortius valdè, & ponitur propter hoc in Medicinis Theriacæ, inquit Auicenna lib. 2. tract. 2. cap. 316.*

OBSERVATIO LXXXV.

Immodicus ex Gingiuæ arteria ſanguinis fluor, emplaſtro Galenico ſuppreſſus.

MIles quidam ſtrenuus, dentem, cuius ſæuiſſimo cruciabatur dolore, ferro cùm extraheret violentia ſumma, ecce vehemens ſubſequutus ſanguinis fluxus ex arteria cui dens innitebatur. Sanguine biduò vbertim fluente, peritiſſimi Medici omnis generis obturantia extrà apponunt, reuellentia conſulunt præſidia præſtantiſſima, arteriam candenti ferramento inurunt. At incaſſum omnia acta: nam ſanguis maiori impetu proſiliens, eum in ſtatum morti valdè propinquum, viribus penè exhauſtis, reduxerat. Vocatus, Galenicum emplaſtrum ex Aloë, Thure, pilis leporis exactiſſimè trituratis, & mixtis cum candido oui, paruifacientibus Medicis, impono. Quo auxilio admoto intra paucas horas ſanguis omnino fuit ſuppreſſus, & æger à mortis

 faucibus

faucibus ereptus. Hoc pretioſiſſimo auxilio à ſe primum inuento *gloriatur Galenus lib.5. meth. 7.* inciſam in gibbero arteriam fuiſſe conglutinatam, *& lib.5. eiuſdem cap.4. & de curand. rat. per ſanguin. miſ. cap. vlt. appoſitis hiſtoriis huius auxilij præſtantiam confirmat, & ſummis laudum præconiis efferunt Auic. 4. 1. cap. 20. iuxta fin. Aëtius tetrab. 1. ſerm. 3. cap. 19. Trincauel. lib. 3. de compoſ. med. 18. & proprio exemplo illuſtrat Petrus de Peramato lib. de vacuand. rat. cap. 30.*

OBSERVATIO LXXXVI.

Sanguinis ex Gingiuis profluuium criticum.

AVrifaber cùm ex multo labore iuxta fornacem, in ardentem febrem incideret, & eſſet firmus, & fortis, copioſam celebrauit phlebotomiam, cuius vi ita leuatus eſt, vt in ſeptimo die, præcedente gingiuarum pruritu, & labij inferioris ingenti dolore, ex venula gingiuæ inferioris riuuli ſanguinei profluerent per tres continuos dies, in tanta quantitate, vt libras ampliùs quinque excederent, & quantò plus ſanguinis effluxerat, tantò magis remittebatur febris, qua omnino extincta, ſanguis ſponte ſua ceſſauit omnino.

OBSERVATIO LXXXVII.

Ex Epulide mors.

E*Pulis carnea eſt excreſcentia gingiuarum inter dentes, quæ ab inflammatione contracta ad intimos molares dentes pertinet: nonnunquam cum febri & dolore,* inquit

inquit Paulus lib. 3. *cap.* 26. *rubric.* 3. Hæc ſenſim ſæpè ad oui augetur magnitudinem, adeò vt loquendi, & mandendi adimat facultatem, *auctore Pareo lib.* 7. *cap.* 4. Mulier erat habitu melancholico, cui in gingiua inferiori externa caro excreuit dura, quæ paulatim ſpatio vnius anni in molem excreuit tantam, vt oui parui magnitudinem ſuperaret, cum dolore ſummo & graui odore: nam ex vlcuſculo tumoris ſanies quædam fœtida promanabat cum ſenſata acrimonia coniuncta. Adhibitum conſilium. Vnicum in inciſione remedium. Sic factum, ſed tanta hæmorrhagia ſequuta, vt illa viribus exhauſta, nullis proficientibus auxiliis, è vita diſceſſerit.

OBSERVATIO LXXXVIII.

De Angina.

Angina canina, cucurbitula ſub mento ſcarificata, curatur.

P*Ræfocatiuum malum faciens neceſſarium, vt ſit aſſiduatio apertionis oris, & proiectionis linguæ, nominatur caninum,* &c. *Dicebat Auic.* 9. 3. *tract.* 1. *cap.* 8. quoniam ægri ſuffocati, & veluti ſtrangulati, vt aërem attrahant, exertam habent linguam, canum inſtar, qui ardente Sirio ad captandum frigidiuſculum aërem, eam extra os prominentem habent. Hæc licèt apud *Hip. lib.* 3. *prog.* 8. celerrimè interimat, vt proprio exemplo firmauit *expertiſſimus Dodonæus lib. exemplor. medicinal.* 18. Ab hac tamen raró euaſio fit. Illa cùm fœmina quædam nullo apparente tumore

grauiter corriperetur, clauiculatos ex interuallis dentes habens, & magna cum violentia reſpirans, ita vt in horas ſtrangulari videretur, & neque cephalicæ, aut venarum ſub lingua ſectio, in occipite ſcarificatæ cucurbitæ, acria clyſteria illi opem ferre poſſent, tandem eodem die quo omnia ob procraſtinationis periculum acta ſunt, ſub mento ſcarificata cucurbita ſummo fuit auxilio, & aſſumptis deinde ſyrupis, excretáque per ſputum pituita craſſa, & multa, altero die meliùs habuit.

OBSERVATIO LXXXIX.

Angina acutiſsima, iugularibus venis ſectis, curatur.

HIſpanus quidam cùm acutiſſima angina in horas ſtrangulari videretur, & omnia vniuerſalia, & localia per venam ſectam, ſcarificatas in collo cucurbitulas, acres clyſteres eſſent celebrata auxilia, & ipſe nigricante facie velut emortuus jaceret: peritiſſimi Medici iugulares ſecandas imperarunt. Adfuit Chirurgus ſecandi arte dexterrimus. Illas ſanguine ad caput ruente, vaporéque multo impletas, turgentes, & conſpicuas reſecuit. Irreparabili ſanguinis fluxu ſequuto, ægróque lapſo in omnimodam virium iacturam, ſpes ſalutis abeſt, & nullus videtur remedio locus, quùm de eo, ob violentum ſanguinis fluxum, iam deſperarent omnes. Neque ex tempore inuentum fuit, quod opitularetur auxilium. Vocatus, accurro. Emplaſtrum Galenicum ſuperimpono, quo ipſe *lib.* 5. *meth.* 4. ad arteriarum,

riarum, & iugularium hæmorrhagias fœliciter vtitur, conſtátque ex iis quæ in Obſ. 79. ſuprà retulimus. Sícque collo commodè ligato, ægrum iam iam exhauſtum refocillo, qui poſt horas reſpirare, & loqui cœpit, & à morbo immunis reuixit. Nec mireris ad tam periculoſum remedium nos confugiſſe: nam præterquam quod ex *Auicennæ conſilio* 4.1. *cap.* 20. *hæ minuuntur in principio fortis ſquinantiæ, & coangustatione anhelitus : etiam quando ſalutis vnica eſt via, hæc licèt cum periculo tentanda: cùm ſatius ſit ægrum periclitari, quàm ſpe ademptâ certò perire, vt monuit Magiſter lib.* 10. *meth. cap.* 10. *Nam malo nodo malus cuneus quærendus eſt, raróque crudele malum non niſi crudeli depelli poteſt auxilio.*

OBSERVATIO XC.

Angina præfocatiua intra quatuor horas interficiens.

P*Ræfocationem caninam quandoque interficere intra primum diem & quartum tradidit Auicenna.* 9. 3. *tract.* 1. *cap.* 8. Attamen citò ſuffocatione prehenſos occumbere, auctorum teſtimoniis ratum eſt, firmátque *Trallianus lib.* 4. *cap.* 1. *tit. de ſanguin. miſ.* Caupo circa meridiem de gutturis inflammatione conqueri cœpit. Nullus tumor in faucibus apparuit. Dolor aderat internus, & reſpirandi difficultas ſumma. Cibus, ac potus aſſumptus illicò per os, & nares reiectus. Præceſſerat vehemens, copioſáque humorum è capite diſtillatio. Nulla pro temporis anguſtiis remedia celebrata profuêre, immò ſana mente, integríſque

integríſque ſenſibus intra quatuor horas febre validiſſima preſſus occubuit.

OBSERVATIO XCI.
De Gargaroone.
A præciſo gurgulione, tabes, mors.

QVantópere oporteat Medicos in gurgulionis vlceribus curandis eſſe ſolicitos, hoc exemplo fiet manifeſtum. Septem vidi ex hac cauſa tabidos effectos occubuiſſe, præter plurimos, qui ob vlcera Gallica, illo corroſo, & præciſo, vocis inſignem læſionem, aſthma, difficilem reſpirationem paſſi ſunt. Cur ita? Reſpondet *Peripateticorum Princeps Alexander 2. probl. 3.* quoniam frigidus aër rectâ ad pulmones delatus viâ penitiſſimè irruens ſanguinem cogit, tardiores ad motum pulmones facit, atque ita ex valido pulmonum conatu dirumpuntur vaſa, ſequitur ſputum ſanguinis, phthiſis, mors. Adde quòd coacti humóres in ſpiritales partes à cerebro diſtillantes, ibi hærentes, copia ſua, tuſſim mouent, & æger citra cruentam ſpuitionem tabe reſoluitur. Huius ergo partis vlceribus citiſſimè opitulandum: nam calida eſt, laxa, flaccida, & ob tenellam ſubſtantiam corruptioni facillimè obnoxia, quam ſecare periculoſum eſt apud *Hip. 3. prog.* 21. ex cuius reciſione plurima damna contigiſſe narrat *Gal.* 11. *de vſu part.* 10. ob multas cauſas.

OBSER

OBSERVATIO XCII.

De Faucium malignis vlceribus.

Biennis infans faucium lethalibus vlceribus affectus, triduò occubuit.

FAuces totam eam capacitatem appello, quæ hiante ore percipitur & ſi intra eam duas glandulas iuxta Iſthmum reponas, quæ tonſillæ, vel paristhmia dicuntur, quæ fauces, os, & linguam humiditate ſaliuoſa irrigant, non errabis. In his partibus ex humoris virulenti affluxu gignuntur carbunculoſæ inflammationes, quæ peſtis diræ, aut veneni promptiſſimi inſtar, contagio quodam, pueros, & adultos corripiunt, & ſæuis maleficentiſſimíſque ſtipatæ ſymptomatis citiſſimam necem inferre ſolent. Malum in Hiſpania non multis abhinc annis frequens. Vulgus Medicorum Hiſpano ſermone *Garrotillo* nuncupat, de cuius eſſentia, periculo, breuitate, & complicatione vſtiui, & vlceroſi tumoris, ac deleteria corruptione laconicè dicam. Hoc fuit preſſus biennis infans, ſanguineus, & obeſus. Primo die ex catarrhoſa defluxione in ſuffocationem penè incurrit, difficulter reſpirabat, & lac deglutiebat, & febri acuta affectus nec plorare poterat. In parte gutturis dextrâ externâ glanduloſus apparuit tumor cum dolore multo. Secundo die intra fauces vlcus viſum eſt ad nigrum vergens, quod putrilago, & mollities multa comitabantur, at ab ore fœtor horribilis prodibat, magnum certè corruptionis completæ indicium. Tertio die nullis adiutus

adiutus auxiliis ſtrangulatus, eſt extinctus. Hæc praua tonſillarum vlcera in peſtilenti conſtitutione ſæpè contingunt monente *Aëtio tetrab. 2. ſerm. 4. cap. 46.* Belgæ *Spruvve* appellant. Apparent ſæpè rubore ſaturato inſignita, aliquando alba, maculis ſimilia, cinereo colore prædita, & frequenter nigro, quæ breuiſſimo temporis ſpatio exulcerant, corrumpũt, putrefaciunt, & ad gangrænam deducunt, quæ omnia à bilioſo humore, pituitoſo, melancholico, aut ſanguine nimis aduſto, venenoſo tamen, maligna, & peſtilenti qualitate inquinato euenire res eſt manifeſta. Quibus omnibus partes validiſſimæ non ſolùm infeſtantur, ſed flaccidæ, tenellæ, & molles, quales ſunt gutturis, & faucium, quæ his deterrimis vitiis ampliùs ſunt obnoxiæ. Curatio citò adminiſtranda. Vniuerſalia præſidia pro ratione ætatis imperanda. Sanguinis detractio per venæ ſectionem, hirudines, aut ſcarificatas cucurbitas præire debet: nam reuellit, fluxionem citiſſimè deponit, & ab intimis faucium ſedibus noxium ſuccum exhaurit. Eodem die, ſi vrgeat multum affectus, imperanda purgatio; & ſi ſuffocationis periculum immineat, præſertim ſi depoſita ſufficienter fuerit plenitudo, cucurbitula ſub collo affigenda cum ſcarificatu. Leonicæ ſecandæ in adultis. Lingua ſi fortè ſit tumida, per latera ſcarificanda, vt docuit *Paulus lib. 3. cap. 27.* & ſi gurgulio intumeſcat, palatum ſcarificandum ex mente *Celſi lib. 4. cap. 4.* hirudines mento, collo, aurium glandulis affigendæ. Topica ſint, quæ non ſolùm fluxionem arceant, ſed venenoſam eius naturam infrænent, & retundant: hæc enim vlcera ob maleficam vim adiunctam ſtatim fiunt ſordida, fœtida, corroſiua, putrilaginoſa, &

ſtiomenoſa,

ſtiomenoſa, quùm ſint chironiis vlceribus maligniora, quæ antiquitas difficilia cognouerat. In pueris leuia apponenda; nam eorum mollis caro à vehementioribus irritatur vehementer. Satis eſt primo inſultu hordei decoctum cum roſaceo ſyrupo, ſerum lactis Caprini in quo conſerua roſarum madeſcat. Lac capræ, aut è quatuor ſeminibus frigidis extractum, & dilutum plantaginis aqua. Si non proſint, valentiora exiccantia ſunt ex vſu. Ea ſunt Vnguentum Ægyptiacum per ſe, vel cum aqua aluminoſa diſſolutum, quo partem colluere oportet. Cautè cauſtica in pueris tentanda, & admixta eis quæ eorum efficaciam retundant: nam non poſſumus impedire, quin aliquid eorum cum magno periculo deuorent. In adultis valentiora admouenda. Præter dicta ſummam opem præſtat aqua facta ex quatuor granis Arſenici, & modico viridis æris, liquatis in roſacea aqua. Et quia ſimile monſtrum ſolùm cedit ignis vi, aureo cauterio pars ſi mollis ſit, eſt vrenda. In cauterio parùm immorari licet, ne partes ſanæ vnà vrantur. Quare cauterium non ſit plurimùm ignitum, ſed vel inuolutum bolo armeno, aut panno lineo madido aquâ, vel in fiſtulam intromittatur: nam in hoc opere cauere oportet maximè Iſthmum ex *Aretæi conſilio lib. 1. de cura acut. cap. 9.* Aqua argentariorum, & oleum vitrioli ſuſpicione non carent, quòd ſanas partes interdum depaſcuntur, conuulſiones mouent, & ſua cauſtica vi, aſperam arteriam, œſophagum, & ventriculum vellicant, quæ partes conſortij lege coafficiuntur ſæpè.

OBSER

OBSERVATIO XCIII.

De Gula.

Gulæ reſolutio febri ardentiſsimæ ſuperueniens, vini potu curata.

D*Ioſcorides, totius ſanè naturæ interpres mirabilis lib.5. cap.6. poſt princip. vinum, venenorum omnium eſſe tutiſſimum Alexipharmacum diſertiſſimè aſſeruit, §. faciunt aduersùs venena, quæ exulcerando interimunt.* Fœmina quædam robuſta in febrem pulicarem contagioſam incidit cum lingua nigra, retorrida, & fuligini ſimili, quam ſitis clamoſa, calórque intolerabilis comitabantur. Hæc in 11. die aphona facta, difficultate deglutiendi corripitur, ita vt nec ſolida, nec liquida ingerere poſſet. Hanc affectionem in ardentibus febribus euenientem, tanquam à retorrido calore, & igneo pronatam, ex ſiccitate tunicæ externæ, & tranſuerſarum fibrarum, quibus gula, ſeu Pharynx eſt circumtexta, euenire Priſci monuêre, qua de cauſa ipſæ præ ſiccitate conſtringi ad cibi, potúſque deglutitionem nequeunt. Origine morbi perſpecta, faucibus, collo, vnguenta, lauacra, fomenta paramus, quæ extrà, & intrò admota partem humectarent, & inter præcipua balneo ex lacte caprino cum roſacea vſi ſumus, & alia omnia præſtitimus, quæ aduersùs incendium internum, ad bilioſique humoris acrimoniam domandam apta ſunt. Quibus cùm peiùs haberet, & ſine pulſu, exanimis veluti in horas moritura ſperaretur, facie prædita Hippocraticâ, decem dierum ſpatio

ſpatio nullo cibo vſa, nec clyſterum nutrientium ope adjuta, qui, ſi fortè erant iniecti, illicò remittebat. Demùm ſpiritu vitali penè abſumpto, quem calidiſſima febris poſtremò refrigerauit, vt verbis vtar *Galeni lib. 6. epid. ſect. 4. com. 29.* omni ope deſtituta, cadaueris inſtar ad pedes lectuli deuoluta, extremis frigidis, pulſu puſillo, labiorum liuore, fatalem terminum expectat. Quid in hoc agone agerem, ignoro prorſus. Vinum generoſum epotandum offero. Renuit ipſa; ipſum per ſyringem ejaculandum impero, ſícque factum eſt, vt guttulæ paulatim ea inuita in ſtomachum laberentur. Hac potiuncula, quæ vno die ſemunciam non exceſſit, aut ſaltem vini fragrantia, & odore recreata oculos aperire cœpit, & aſſiſtentes agnoſcere. Alacrior factus in eodem potu inſiſto, per ſiphonem ſeu canulam argenteam, portionem vini ingerendam curo, quæ majorem quantitatem ſuperabat. Ab hoc minimo vini hauſtu, ſenſim ac ſine ſenſu, octiduò ad maximam progreſſa eſt copiam, ita vt ſingulis diebus libram vnam, & ampliùs ebiberet, cùm illius potui antea non aſſueſceret. Robuſtior facta, offam vino delibutam pitiſſabat, quo tempore iam omnia verba articulatè proferebat, nitidior, ſpecioſior, & pinguior. Conquieuit ſitis, abfuit febris, lingua apparuit naturali colore ornata, vires robuſtiores ſunt factæ. Hæc, loco aquæ, ſolius vini potu erat contenta, quod affatim, & veluti ſine modo ingerebat, cuius vi ac efficacia, roborato ventriculo, qui ob veneni malitiam, mortificationi quidpiam ſimile erat perpeſſus *ex Gal. lib. 6. aph. 3.* OEſophagi fibris robuſtioribus factis, deuicta ac ſuperata noxij ac deleterij humoris qualitate, quæ deglutionis

 organa,

organa, & omnes propemodum officinas labefacta-uerat, factum eſt, vt quam non operoſa medentium manus, non accurata Medicorum diligentia, non vlla medicamentorum genera, pro moribunda derelictam, ſine voce, & ſine pulſu vllo, ſine ſenſibus, inter affines animam agentem ſanare potuerant, ope tamen Dei miſericordis, naturæque ſeſe exſuſcitantis, ac ſolius vini potu ſenſim reſpirare cœperit. Tanta eſt vini vis, ac in exhauſto corpore reficiendo efficacia, in quem potum, feræ & beſtiæ ipſæ, natura duce ſponte feruntur, eo delectantur, iuuantur, & in ſumma laſſitudine reficiuntur ob multas cauſas, quas accuratiſſimè ex auctorum penu citant diſertiſſimè, ex alienis *Lælius Biſciola tom. 2. horar. ſubſeciuar. lib. 5. cap. 3.* ex noſtris *eloquentiſſimus Canonherius Antuerpienſis lib. 2. de vini facult. admirand. ferè per totum.*

OBSERVATIO XCIV.

De Axillarum fœtore.

Axillarum fœtor intolerabilis, Fontanellis in cruribus apertis, euanuit.

MEdicum noui ſtudioſum & doctum, axillarum fœtore adeò intolerabili oppreſſum, vt hac de cauſa nullus ægrotans ad ſui curationem eum vocare vellet. Cúmque humiditas virulenta, & tetra ex axillis, ſudoris inſtar, emanaret, ecce ex ea parte, exeſa cute, vermiũ copia effluxit (res mira) qui ſironibus multò erant maiores, cui malo Hydrargyrium

drargyrium cum oleo illitum maximo fuit ex vſu, illo enim vermiculorum agmen victum eſt. Fœtor autem derelictus, quùm nec aſſiduis lotionibus, vnguentis odoriferis, nec veſtium munditie, vacuationibus, balneis, ſudorificis auxiliis poſſet emendari, quoniam nitroſus ab axillis continuò emanabat ichor, à quo teterrimus, & iniucundus odor ſentiebatur; tandem, cùm habitualis adeſſet internorum viſcerum intemperies, cuius cauſa ſpurci humoris, in dies magis ac magis repullulabat copia, ipſum cauteriis excitatis in cruribus curandum prædixi, quibus celebratis, ſaniéque per fonticulos emanante, & humore ad inferas partes diſtracto, intra paucos menſes ſanitatem obtinuit.

OBSERVATIO XCV.

De Tuſſi.

Calculus magnus tuſsi projectus.

QVadragenarius cum aſſiduis diſtillationibus à capite in pulmonem eſſet valdè obnoxius, cogeretúrque hac de cauſa Orthopnœa laborans plurimas noctes inſomnes ducere. Ecce duorum menſium ſpatio difficultate ſpirandi ita premebatur, vt veluti ſuffocari videretur. Medici varia conſulunt, expurgantia, expectorantia, & alia quæ ad extergendos lentos humores in cauitatibus pulmonum infarctos factitari ſolent. Cúmque tuſſi ſicca oppreſſus, anxietudine ſumma, & animi deliquio premeretur, excretâ primò tenacis viſcidæque pituitæ

 copiâ,

copiâ, eructauit calculum, durum, oblongum, aſperum, oſſis dactyli inſtar, & ita grauem, vt granorum 20. cum dimidio pondus æquaret, quo projecto, ad priſtinam ſanitatem factis aliis præſidiis commodis redactus eſt.

OBSERVATIO XCVI.

Tuſsis lapidoſa.

GEneroſus quidam vir, trienniò, ex interuallis, quotidie ſepties, aut pluries, cum ſicca tuſſi excernebat tres quatuórve calculos, non magnos, ſed qui granula ſinapi æquarent, colore candidos, duros, minutiſſimæ grandini ſimillimos. Hic cùm bona valetudine frueretur, omnia renuit auxilia, ſed cum damno ſuo: nam tuſſi vehementiſſima ſuperueniente, vaſe magno pulmonis diſrupto, ſanguinéque copioſè manante, proceſſu temporis, phthiſi conſumptus eſt.

OBSERVATIO XCVII.

De Vocis læſione.

Ex retenta gonorrhæa virulenta, aphonia ſuborta, fonticulis in inguine apertis, curatur.

R*Ectè quidem protulit Arabicæ familiæ anteſignanus 4.1. cap. 3. prope finem, hæc verba. Cúmque ventres*

ventris constrictio qui fluere ſolebat, aliquã ægritudinem poſſidere fecerit, illius vacuationis reuerſio ſecundùm pluſimum illi medicabitur, ſicut ab eo, quem constrictio ſaniei, aurium aut mucorum narium vertiginem poſſidere fecerit, eius reuerſio ipſam remouebit, &c. Quod Axioma de omnibus conſuetis euacuationibus, ſuppreſſis tamen, eſt intelligendum: nam, vt inquit Galenus *lib. 1. acut. 33. & lib. 3. eiuſdem 42. & 61. ſub vno exemplo cætera comprehenduntur.* Bajulus quidam cùm rusticus eſſet, & duræ ceruicis homo, medicamentorúmque impatientiſſimus, diuturnâ gonorrhœâ virulentâ laborans, tanti mali pertæſus, ſæpè virile membrum, teſtes, interfœmineum, ad compeſcendum fluxum, ardorémque vrinæ demulcendum, gelidiſſima aquâ incautè abluebat. Hic, reſtricto humore Aphonus factus, opem implorat. Secantur Saphenæ, clyſteria iniiciuntur, crurum frictionibus, & ligaturis retrahitur humor. Imperantur purgantia, & ad abſumendam materiem in vocis instrumentis imbibitam, nempe gutture, larynge, muſculis, & recurrentibus neruis, ſudorifica ex Smilace aſperâ adminiſtrantur. His non conferentibus, vacuationem æqualem virtute ſuppreſſæ excitaui, ſicque in inguinibus fonticulis excitatis, ab ipſiſque emanante ſanie, vocem amiſſam recuperauit.

OBSERVATIO XCVIII.

Aphoniæ, ex recurrentium neruorum infrigidatione contractæ, curatio.

INfrigidatis neruis recurrentibus ſubſequi Aphoniam, calorificiſque auxiliis eſſe perſanandam,

 celebri

celebri quadam hiſtoria propoſuit *Galenus lib.1. de locis affectis cap.6.* Hos neruos reſciſſos, interceptos, infrigidatos vocis deperditæ eſſe cauſam, nulli eſt non manifeſtum, quorum virtutem admirandam decantant *Galenus lib.7. de vſu part.16. Columbus lib. 14. de re Anatomica*, diſſerens accuratè de ſectione viua. Ante annos circiter triginta cùm iuuenis Medicinam facerem, vir quidam acceſſit ad nos, fortè vt tentaret ingenium: nam̃ à multis annis aphonus factus, & peritiſſimorum Medicorum opera vſus, reſtitui haud potuit. Malum eueniſſe refert ex decubitu in frigidiſſima terra, in qua per noctem, reſupinus, ardente Sirio, leuiſſima ſubucula ſolùm contectus obdormierat. Perſpecta origine, ex refrigeratione horum neruorum ſubortum malum coniecto. Attenuante, & exiccante victus ratione vtor ad quadraginta dies. Potus erat aqua mulſa. Collum, fauces, & totam aſperæ arteriæ regionem ad Laryngem vſque vnguentis foueo, paratis ex oleo Vulpino, Chamæmeli, Caſtor. & Lumbricorum. Ad fortiora acceſſi. Balneum paraui ex decocto Vrticæ, Iuæ Artheticæ, Baccar. lauri, Saluiæ, Rutæ, Roris marini, Stœchados, & granor. iuniperi. Poſt balneum profuit vnguentum hoc.

℞. Pingued. taxi, Vulp. Gallin. Anatis, Anſeris, Ciconiæ, an. ℥. j. Succi Saluiæ, & Abſinth. inſpiſſat. an. ℥. ß. Olei Laurini, Caſtor. Aniſi, an. ℥. ß.

Miſce, & cum cera fiat vnguentum. Ad expellendam materiem craſſam, flatulentam è neruis, ſudorem prouocaui octiduò ieiuno ventriculo exhibitâ ʒ. j. ß. theriac. præſtantiſſimæ, cum ℥. iiij. Aquæ Cardui benedicti, quo auxilio, in lecto ciebatur ſudor, qui profuit multum. Nec conjectura meum

fefellit

feſellit iudicium, quoniam ſanus factus poſt paucos dies ſermonem articulatum pronunciauit. *De horum neruorum vtilitatibus videndus Hieronymus Fabricius lib. de vocis organo part. 1. & 2. cap. 10.*

OBSERVATIO XCIX.

De Raucedine vocis.

Vocis raucedo, Gallici morbi ſignum eſt manifeſtum.

PErtinaci raucedini honeſtus quidam vir à multis annis erat obnoxius, adeò vt ab adſtantibus haud intelligi poſſet. Hic multa iam tentauerat auxilia, ſed nihil proficiebat. Ad eum vocatus, raucedinis huius cauſam penitiùs inquiro. Eum morbo Gallico laborare deprehendo: nam mulier cum qua nupſerat, habuerat maritum primum hac lue infectum; & ipſa quoque gracilis erat, & decolor. Ambo Zarſæ decocto curati. Mulier nitida, & pulchrior facta. Ille claram vocem habuit deinceps.

OBSERVATIO C.

De Pulmonibus.

Pulmonibus deſtitutus.

PVer ſeptemdecim annorum Phthiſi triennio oppreſſus, conſumptus obiit. In thoracis diſſecta regione, pulmones non ſunt inuenti, quoniam fortè præ tabo, laceri, ſuppurati, à puriſque acrimonia

moniâ laniati, & ab adurenti calore abſumpti ſunt, ita vt præter mucilaginem quandam aſperæ arteriæ adnatam, nihil ampliùs pulmonum loco conſpiceretur.

Doctor *Ludouicus Nonnius Medicus Antuerpienſis celeberrimus* hanc hiſtoriam, alia non ineleganti mihi communicata confirmauit. Puella trium annorum diuturnâ quartanâ laborans, ſubitò exſtincta. Aperto corpore, viſi ſunt pulmones adeò contabuiſſe, vt nullum illorum veſtigium appareret, ſed tantùm membrana plena purulentâ materiâ; cùm tamen nunquam vel de tuſſi (mirabile dictu) conqueſta fuiſſet, vel pus expuiſſet.

OBSERVATIO CI.

Dimidia pulmonum, & vaſorum annexorum parte per ſputum excreta, quidam pluribus menſibus vitam ſuſtinuit.

ANtuerpienſis Mercator Luſitanus laborauerat diu diſtillatione ſalſa, ex qua in ſputum ſanguinis floridum cum vehementi tuſſi lapſus eſt. Aderat febris non ignaua, tuſſis vehemens, ſpirandi difficultas maxima. Huic, conſilio docti Medici imperata eſt conſtringentium, & incraſſantium medicamentorum ſylua. Omnis generis diuerſiones factæ, ſed euitari non potuit, quin ex vaſorum pulmonis vulnere, obortâ inflammatione excitaretur vlcus, ex quo per annum tanta copia puris emiſſa, vt pelvim magnam quotidie ſcreando impleret. Hoc tempore præſcripta abſtergentia varia. Fontanella

nella brachio affixa, nam hæc in cauſa eſt ne vlcus ampliùs ſordeſcat. Conſolidantia exhibita. Tandem Phthiſi conſumptus miſerrimè vitam ducebat. At cùm vlcus eſſet virulentum magis, ipsíque vlcerati pulmones eſſent ſuppurati, & putrilagine fœdâ corrupti, eos laceros, partem poſt partem natura per ſputum cum ſummâ anguſtiâ, & ſtrangulationis periculo excernebat. Poſtmodum alba, & membranoſa corpora, cum hæmorrhagiâ copioſâ, animi deliquio, & virium omnimodâ jacturâ, cum vehementi tuſſi expellebat, quæ injecta in phialam aquâ plenam, eſſe portiones arteriæ venoſæ, Venæ arterioſæ, & aſperæ arteriæ propagines, indicabant manifeſtè: nam hæc vaſa in vniuerſam pulmonum ſubſtantiam riuos diffundunt. Demum cùm iam exhauſtis viribus non poſſet ramenta illa, quæ in dies magis, ac magis, ob acrimoniam puris, à corruptis pulmonibus ſeparabantur, expellere, factum eſt, vt iis in cor cæteráſque vitales partes reſtagnantibus, internus exſtingueretur ignis. In quo caſu hoc præcipuè admiratione dignum, ipſum ferè ſemper liberè reſpirare potuiſſe, nihílque in ipſis functionibus animalibus, atque naturalibus edendis, niſi quòd omnia imbecilliora erant, defeciſſe.

OBSERVATIO CII.

De Hydrope pulmonis.

Hydrops pulmonis, ſectione thoracis curatur.

NAuarchus quidam magnanimus, & diues, ex incauto victu, aſſiduis laboribus, & vigiliis in

difficilem incidit reſpirationem, quæ excretâ per os mucosâ pituitâ ceſſabat aliquantulum. Exercitium maritimum dimittens, & in otio viuens, in Cachexiam lapſus eſt Anaſarcæ prænunciam. Aucto malo, facie, ſcroto, pudendo, & ſummis pedibus nimis intumuit. Grauato præ humoris copiâ thorace, difficilior, crebriórque reſpiratio facta eſt. Aderant tuſſis ſicca, febris continua, lienis durities, inappetentia, grauis capitis dolor, caligo oculorum, & aurium tinnitus. Suſurrus quidam, ſeu ſonitus ad latus ſiniſtrum in thorace percipiebatur, ebullienti materiæ perſimilis. Solicitus de ſalute ſua quatuor conuocat Medicos, expertos & doctos. Horum *quidam* Aſthmaticum eſſe prædixit, *alius* Orthopnoicum, *alter* Cachecticum, *vltimus* tuberculum adeſſe in pulmone affirmat, & validas vnuſquiſque rationes in ſuam confirmationem afferebat: flatum tamen in cauitate pectoris incluſum eſſe fatebantur omnes, ab humore craſſo, glutinoſóque eleuatum. In harum opinionum varietate, affines quid faciant, prorſus ignorant. Me, & alium ſeniorem vocant. Inter nos iterum conſilium adhibitum, & re benè penſata, collatíſque per moram inter ſe ſententiis concluſum eſt, ſonitum illum in thorace perceptũ, non eſſe flatum, vt rebantur illi, ſed aquoſum humorem, velut in vtre ſemipleno incluſum, qui ab vna ad aliam partem agitatus, & fluctuans, ſonum illum edebat. Hunc, cùm longo temporis ſpatio iterum atque iterum expurgantium vi ſatis vacuatus eſſet, nullo alio præſidio, quàm ſectione thoracis curandum fore prædixi. Sic enim hydropem pulmonis, quo corripiebatur iſte, perſanat *Hippocrates*, dum hunc morbum depinxit *lib. 2. de internis*

affectionibus,

affectionibus, num. 26. *& lib.* 2. *de morb. num.* 66. *& num.* 50. *ſic inquit: Secato autem inter coſtas per nouaculam primùm cutem, deinde ſcalpello acuto, quod panniculo ſit alligatum,* &c. & ſuprà ſic dicebat. *Et quidam ab inferna aluo id eſſe putant, quùm videant ventrem magnum & pedes tumentes. Intumeſcunt enim hæc, ſi ſectionis tempus tranſgrediaris. Hunc ſiquidem ſi extrà intumuerit, intra coſtas ſectum curare oportet, multâ calidâ lotum velut ſuppuratos collocato, & quâ parte ſtrepitum perceperis, eâ ſecato, quàm potes in infimo loco, quò effluxio facilis contingat.* Sequitur *Auic.* 10. 3. *tract.* 4. *cap.* 15. & alij viri in arte clariſſimi, qui aquam in thoracis cauitate repertam ſectione eduxiſſe gloriantur, *& nec Hipp. quicquam fruſtrà conſcripſit* auctore *Galeno* 8. *de vſu part.* 7. Huius præſidij conſcius æger, vitæ cùm eſſet amantiſſimus, noſtro conſilio acquieſcere pollicitus eſt. Refectis viribus vocantur poſt triduum eruditi Chirurgi, qui ſectionem inter tertiam, & quartam coſtam in ſiniſtrâ parte cum nouacula, deinde ſcalpello profundè celebrarunt, eo modo, quo in ſuppuratorum ſectione ipſi ſæpiùs fuerant experti. Mirum dictu quanta aquæ cruentæ copia effluxit, loturæ carnium recenter mactatarum aſſimilis. Semel ob virium exhauſtum aqua tota non eſt educta, ſed paulatim quindecim diebus continuis extracta. Vbi hoc peractum eſt, æger poſt menſem, refectis viribus alacrior redditur, remiſſiùs febricitat, reſpirat faciliùs, appetit meliùs, dormit ſuauiùs. Pedes aliquantiſper detumuêre. Sanus euaſit, homo alioqui fortis, & in 35. anno ætatis ſuæ conſtitutus. De præcautione quid attinet dicere? Ne viſcera interna regeneratis iterum præ habituali intemperie aquoſis humoribus,

conglutinatis

conglutinatis iam vlceris labris, tragœdiam aliquam tranſactæ ſimilem excitarent, cauteria duo in brachiis, vnum in ſiniſtro crure affigenda curo, quorum ope euacuarentur ſuperflua, & partes ſpirarent. Electuaria ex Diagalangâ, Diacymino, Diacinnamomo, Theriacâ, & Mithridatio excepta, & mixta cum ſyrupo Abſinth. & Eupatorij per menſem aſſumenda præſcribo. Attenuantem, & exiccantem impero diætam. Sudorifica ex radice Chinæ, & Ebeno, 40. dierum ſpatio propino, quibus celebratis nullam poſteà paſſus eſt recidiuam.

OBSERVATIO CIII.

De Tuberculo Pulmonis.

Ex Pulmonis tuberculo plerumque mors.

Hippocrates, illuſtris Medicinæ dux lib. de morb. 2. num. 62. de tuberculo pulmonis primus omnium diſſeruit. Galenus lib. 4. de loc. affectis, cap. vlt. celebrem Antipatri hiſtoriam hoc affectu laborantis propoſuit. Aëtius ſummi ingenij vir, tetrab. 2. ſerm. 4. cap. 57. ſic illorum mentem explicat. Si quis per bonam valetudinem ſolitas actiones facere poteſt, ſi difficulter inſpirare inceperit, augeatúrque ſymptoma, neque inter reſpirandum ſtertere videatur, adhac nihil exſpuit, crudi tuberculi ortum ſuſpicari oportet, quando iuxta leues pulmonis arterias ipſum oriri contingit, & demum temporis diuturnitate aſperas arterias coarctans ſpirandi parit difficultatem, &c. Petrus Salius, Medicus celeberrimus, & expertiſſimus, & qui cum ſui, & artis gloria, rarorum affectuum

affectuum ab aliis practicis non exhibitorum curationem nouiſſimus conſcripſit, huius periculoſi, & infrequentis morbi fecit peculiarem commemorationem *lib. de affect. particularib. cap.* 21. Læues arteriæ obſtruuntur à duplici cauſâ, à ſuccis lentis, crudis; vel tuberculo crudo. Ab illâ cauſâ obſtructio orta, eadem præſidia expoſcit, quæ anheloſis vtilia eſſe cenſentur. Crudum tuberculum adeſſe his ſignis deprehendes. Si obſtructio non eſt facta, & Phyma, ſeu tuberculum non ſit completum, cor cùm neceſſariò compatiatur, (nam obſtructis iis arteriis non facilè recrementa fuliginoſa expelli poſſunt) ægri non ſunt ita proni in Syncopem, vel ſuffocationem. Si verò completa ſit obſtructio, fuliginoſis excrementis retentis, tunc Syncopes, & ſuffocationis periculum imminet. Deprehenditur obſtructio hæc à ſolo pulſu, nec vllum aliud indicium habet: in his enim nec tenſio, nec grauitas, nec dolor, nec reſpirandi difficultas, nec quid aliud moleſtum percipitur, quoniam affectio à materiâ pendet frigidâ, & in loco eſt nullam ſenſationem habente. Pulſus autem immutatur ab hac neceſſariò, quoniam organis & inſtrumentis læſis non poteſt non immutari pulſus. Hic omnem acquirit inæqualitatem, non ſolùm quæ in vnicâ pulſatione reperitur, ſed eam quam ſyſtematicam, ſeu collectiuam appellauit *Galenus*. Vnde pulſationes ſunt, magnæ, & paruæ, celeres, & tardæ, raræ, & frequentes, validæ, & imbecilles, inter quas aliæ decurtantur, aliquæ intermittunt. Cùm percipiunt ictum iſtum ægri, ſi eſt factum ab humoribus craſſis, agitatâ materiâ, & detruſâ à facultate, ſtatim reuocantur patientes, iiſdémque per certa interualla renouantur pulſationes tales. Si

ictus fiat à tuberculo obſtruente, non ita reuocantur, erítque indicium tuberculum augeri, nî à cauſa externa concitetur, ſicuti à copioſo vini potu, vehementi motu, irâ, altiori voce, aut à ſuperueniente diſtillatione exacerbetur. Si malum increſcat, & aſperis arteriis communicetur, adauctâ obſtructione, reſpirandi difficultas, quæ priùs non aderat, ſuperuenit. Tunc calor innatus languet, & refrigerato corde, ſufficientérque non ventilato, hepatis calor minuitur, tabeſcit corpus, & officinis nutritionis debilibus factis, oriuntur Cachexia, & Aſcites. Patientes premuntur Syncope, Lipothymiâ, & ſubortâ palpitatione, extincto & emortuo natiuo cordis igne, obſtructis omnino arteriis, ipſi ſubitò velvt ſtrangulati occumbunt. Difficilis affectus. Nam hæc tenax, & contumax materies ægrè concoquitur, & eſt in loco, vbi valida, & vehementia auxilia applicari nequeunt, & viro hæc curatio eget in arte perito, & qui incipientem morbum, qui ab ægro in initio ob nullum perceptum dolorem contemnitur, illicò cognoſcat. *Trallianus lib. 5. cap. 3.* de Phymate, quod in pulmone adnaſcitur, ſat plura de aëre, & potu præcepta inſtituit. *Auicenna 10. 3. tract. 4. cap. 13.* de curatione huius infrequentis affectûs nihil mentione dignum literis commendauit. Primò expurgandum corpus, ſi adeſt Plethora, minuendus ſanguis. Cauteria brachiis affigenda: huius enim præſidij ope humor à capite in ſpiritales partes confluxurus diuertitur, qui continuò tuberculi fouet augmentum. Propinentur deinde attenuantia, exiccantia, aromatica, & prouocantia ſputum, ea ſunt Cinnamomum, Galanga, Macis, Coſtus. Emolliendum, & diſcutiendum tuberculum. Hoc opus

præſtat

præſtat inter omnia decoctum Smilacis aſperæ, radicis Chinæ, Ebeni, aut ligni vocati Saſſafras. Horum præſidiorum efficaciâ, & præſertim decocto Smilacis ad plures dies exhibito, Scirrhoſos, & duros tumores poſſe emolliri, teſtis eſt *Fallopius lib. de morb. Gallic. cap. 63. & 68.* His factis difficilis curandi via admotis topicis ſubſequitur: nam ſi reſoluere ſtudeas medicamentis phyma, abſumpta parte craſſiore, reliquum induratum remanet. Si ſuppurationem tentes, præterquàm quòd incurabile vlcus relictum, ægros ad Phthiſim, & mortem deducit, (vt accidit Agaſi filiæ, quæ apud *Hipp. lib. 6. epid. ſect. 4. tex. 4.* ex tuberculo ſuppurato, fortè eſt emortua, cuius curationem non poſuit Hippocrates, perſanari poſſe non ſperans, *vt ſcitè inſignis monuit Valleſius in com.*) pus ab vlcere emanans in cor inſiliens inopinato hominem rapit, præſertim ſi ſenex ſit, debilis, gibbus, aut malè formato pectore; nam huius ſortis ægri ob thoracis anguſtiam facilè offenduntur. Maximum item vertitur periculum, quando cum acuta febri affectus coniungitur; nam indicationes curatiuæ inuicem repugnant, & cor gliſcens, & æſtuans non niſi multa aëris reſpiratione leuari poteſt, quæ ob ſpiritalium partium obſtructionem fieri nequit. Demum dirus eſt affectus hic, cum quo diu multúmque laborioſè luctatus, ſæpè oleum, & operam perdidi: nam ex viginti penè quos in vita mea curandos ſuſcepi, & in quibus præſidia dicta ſunt celebrata, tres euasêre Zarſæ decocto, qui in initio antequam tuberculum eſſet adauctum, & obſtructæ omnino eſſent arteriæ, magno tamen labore, & longo temporis ſpatio, curati ſunt. Cæteri Phthiſi conſumpti, qui-

dam

dam ſubitò emortui, alij præuia violentâ cordis palpitatione inopinatò è medio ſublati.

OBSERVATIO CIV.
De Pleuritide.

Pleuritis maligna, in initio mitiſsima apparẽs, neglectâ Phlebotomiâ, ſæuior facta, hirudinibus ſupra partem affectam impoſitis, magno labore curatur.

GEneroſiſſimum equitem Gallum quatuor docti Medici curabant pleuritide affectum, quæ ob paruum dolorem, mitem tuſſem, leniſſimam febrim, expectorantibus ſolis, fomentíſque curanda viſa eſt. Sed cùm hæc mitities ſymptomatũ cum internâ malignitate eſſet coniuncta, quinto die malitia manifeſtè deprehendi cœpit. Nam ablato omnino dolore delirare viſus eſt, inſomnis, vigil, & cohibito ſputo, Lipothymiâ ex interuallis vexabatur cum frigiditate extremorum, anxietudine, & phlogoſi internâ coniunctâ. Huic malo cùm occurrerem, & æger viribus eſſet penè exhauſtus, ſymptomatáque vehementiùs inualeſcerent, loco ſpretæ phlebotomiæ, cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis impono, quibus aliquantiſper leuatus reſipiſcere cœpit, cui deinde redintegratis viribus ſuper partem affectam, cucurbitulam cum ſcarificatu impono, quâ detractâ, hirudines ſex circumcirca admoueo, quæ tantam attulerunt vtilitatem, vt intra 17. diem, concocto ſputo, & facilè excreto, priſtinam recuperauerit ſanitatem.

OBSER

OBSERVATIO CV.

Pleuritis alui profluuio curata.

HIppocrates, *Medicæ facundiæ haud aſpernandus auctor*, in pleuritide alui fluxum condemnat *lib.6.aph.16.dum ſic dicit, Pleuritide, & Peripneumoniâ correpto, alui profluuium aduenians, malum. Quoniam, vt docet Galenus in com. Homini à talibus paſſionibus vexato profluuium alui ſuperueniens, malum eſt ſignum, quoniam ita ſe habentibus profluuium alui ſolet aduenire non potente hepate ad ſe trahere alimentum, neque conuertere in ſanguinem, & quandoque ventriculo idem alimentum corrumpente*, &c. Nam vacuatio quæ fit per ſputum, vt magis conueniens commendatur à *Galen.7.meth.7.& 2. ad Glauc.2.* Hoc verum eſt, ſi de frequenti euentu ſermo ſit, quomodo Axiomata Hippocratica ſunt accipienda, ex ipſo 6. *aph.*58. & 2.*aph.* 43. Nam vel ipſe Galenus in mediocri pleuritide cum ſignis coctionis alui profluuium approbat. Sic alui fluxu iudicatus eſt Adoleſcens quidam, qui lateris dolore, tuſſi aridâ, & aſſiduâ febri premebatur immaniter, & cùm ferociùs morbus abſque notabili vacuatione per ſputum excretâ inualeſceret, ſubortâ Diarrhœâ omnes de eius vitâ diffidebant. Cùm tamen vires eſſent valentes, & multa copia humoris eſſet in genere venoſo contenta, à quâ febris oriebatur, licèt largum alui profluuium infeſtaret, bonam ſpem concepi, maximè cùm coctio in vrinâ præcederet: nam vt optimè notauit *Auic.2.1.doct.1.cap.8.lienteria ſanat apoſtema lateris.* Quare cùm præcederet concoctio, adeſſet confe-

 rentia,

rentia, & tolerantia, febris remitteretur, dolor minùs moleſtaret, & poſt vndecimum diem contingeret fluxus, adjuuit, quoniam per hanc vacuationem criticè factam cauſa morbi fuit imminuta, vt inter omnes ait *Meſuë capite de pleuritide.* Quare æger à pleuritide, hac euacuatione facta euaſit immunis. Dum hæc ſcriberem, memini me hodie inuiſiſſe quinquagenarium Orthopnoicâ acceſſione vehementi oppreſſum, cui à 24. annis, hoc malo miſerrimè vexato, in initio paroxyſmi, & in fine, copioſum accidit alui profluuium, citra ſequutam per ſputum vacuationem vllam, & ita natura huic vacuationi eſt intenta, vt longiori tempore, quatuor, aut quinque dierum ſpatio acceſſio duret cum reſpirandi difficultate ſummâ, ſi aluus vbertim non reſponderit. Quamobrem alui fluxus in pleuritide, cæteriſque thoracis affectibus ſæpè vtilis eſt. *Vide Emmanuel. Stupanum in com. aph. Hip. fol. 284.*

OBSERVATIO CVI.

Pleuriticus in declinatione conſtitutus, vigiliarum cauſâ, epoto Philonio, cohibito ſputo interiit.

PLeuriticum inuiſebant tres non incelebres Medici, qui in 17. cùm expectorato multo, à dolore, & à febre videbatur meliùs habere. At cùm ob incendium bilioſi humoris in vaſis reperti, illiúſque ad cerebrum raptum, facta commotione & agitatione in ſpiritibus, deliraret & vigilaret nimis, ſtupefacientia propinanda imperant. Exhibetur Phi-

lonium

lonium quantitate drachmæ ſemis aſſumptum. Sed quo euentu, audi. Vix pertranſierat hora, quando placido obrepente ſomno, deinde ſuperueniente ſtertore ſummo,& ingenti difficultate ſpirandi obortâ, cohibito ſputo, liuidus factus totus,interiit.

OBSERVATIO CVII.

Pleuriticus procedente ſputo, purgatione intempeſtiuâ emoritur.

LIcèt *Galenus* Hippocratem vbique colat,& obſeruet, in multis tamen tacitè eum ſugillare viſus eſt, quæ ex profeſſo citat eruditiſſimus *Valleriola lib.* 5. *enarrat.* 2. (quidquid hæc loca commodam habeant explicationem) & ex iis vnus eſt *in lib.* 2. *acut.* 11. quo loco in pleuritide, purgationem conſulit, Peplio, & Elleboro celebratam, cùm in omni pleuritide tam aſcendenti, quàm deſcendenti, venæ ſectio præferenda ſit, ex veterum mente, ſic referente *Paulo lib.* 3. *cap.* 33. *& Galenus firmat in Hipp. com.& alibi paſſim.* Non nego purgationem ſummo aliquando eſſe ex vſu in affectu hoc, verùm quando ſputum procedit,natura diſtrahenda non eſt,& magis in augmento morbi,quo tempore oportet ſilentium habere. Nam vt bellè docuit *Galenus lib.* 4. *acut.* 76. *vel ſtatim ab initio, priuſquam in partem aliquam firmati ſunt humores, medicandum; vel poſtea quùm concocti fuerint*, &c. Hæc non aduertens quidam imprudens Medicus, qui licèt videret ægrum pleuritide affectum, in octauo die morbi conſtitutum, cum conferentiâ, per ſputum ſequutâ vacua-

tione multâ, eum tamen expurgauit, ſolâ febris vehementiâ perterritus, qui aſſumptâ potione ex Rhabarbaro, & Diaphœnico paratâ, cohibito ſputo, auctâ febri, dolore intenſiori facto, poſt quatuor dies è vitâ migrauit. *Sic mortuus eſt Scomphus lib. 5. epid. num.* 1. de quo ſic habet Hippocrates. *Scomphus in Oeniadis pleuritide correptus, mortuus eſt ſeptima delirus. Pharmacum autem bibit infrà purgans, priore ante potionem die mentis compos erat, & purgatus eſt non multum, quùm autem purgaretur, delirauit, &c. De intempeſtiuæ purgationis noxis in pleuritide, lege doctiſſimum Valleſium, in com.*

OBSERVATIO CVIII.

Pleuriticus in ſtatu poſitus, copioſâ venæ ſectione factâ occumbit.

IVuenis quadrato corpore præditus, ex copioſo muſti potu in ſæuam lapſus eſt pleuritidem. Ter in initio phlebotomatus, expectorabat cum facilitate multâ, aliquantiſper leuatus. Cùm morbus vergit ad ſtatum, omnia fiunt fortiora, non ex natura morbi, qui mitior erat, ſed ob temporis rationem, in quo, ob majorem conatum naturæ coquentis, majorem hac de cauſa ebullitionem factam, dolor auctus eſt, increuit febris, ſitis facta eſt vehementior, & licèt omnia eſſent ſæuiora, ſputum tamen optimè procedebat. Medicus ſymptomatum vehementiam ſolummodò attrendens, copioſiſſimam imperat phlebotomiam. Eâ celebratâ, deficiente facultate animali, quæ ad concoctionem, & excretionem

nem materiæ ſummè eſt neceſſaria, & in ſtatu magna ex parte eſt defatigata, *ex Gal. 2. aph. 29.* æger paulatim reſolui incepit, & poſt duos dies animum efflauit. Hunc euentum multò antea præſagierat cautus *Auicenna 10. 3. tract. 5. cap. 2. de curâ pleureſis.* dum ſic præfatur. *Quùmque phlebotomas, & euacuas, & non ſedantur accidentia, tunc ſcias, quòd prohibitio collectionis quam quæris, eſt difficilis. Non ergo iteres phlebotomiam, vt non congeletur materia, quæ eſt habitura collectionem, & illa eſt ex eis, quæ non digeruntur cum diminutione virtutis, & priuatione digeſtionis ſanguineæ ſuper materiam,* &c.

OBSERVATIO CIX.

De Suppuratione.

Empyemate correptus, pure per vrinam vacuato, conualuit.

PVrulentam materiam pectoris cauitate contentam, puram, per veſicam, & nullo prorſus alio ſucco infectam poſſe extrudi, veterum, & iuniorum comprobauit ſententia. Vias indicarunt peritiores Anatomici, quos doctè proponit *Marcellus Donatus lib. 3. de hiſtor. mirabil. cap. 9.* Renuant licèt *Mathiolus lib. 1. epiſt. 3. Fernelius 6. patholog. 10. Ioan. Matthæus Herbonenſis in ſua centur. difficult. 11.* quorum omnium tela multo antea repulerat acutè ſatis, & doctè *Iulius Alexandrinus epiſtolâ ſequenti apud Mathiolum.* Hoc ita eſſe hoc exemplo ampliùs fit manifeſtum. Quidam cùm pleuritide laboraret, & neque ſcreationis purgatione, neque ventris ſub-

ductione, neque venæ ſectione, fomentis, victúſque ratione leuaretur, jugi, indeſinentíque febri premebatur, vnde inflammatio in ſuppurationem abiit, iuxta *aph.8.ſect.5. Quicunque morbo laterali laborantes in 14. diebus non repurgantur, ij ad ſuppurationem vertuntur.* Creſcente malo, & ruptâ vomicâ (ſic enim eam appellat *Celſus lib.2.cap.7.*) Suppuratio, ſeu Empyema ſuperuenit, hoc eſt puris effuſio intra thoracis ſpatium, de quâ ſic loquitur *Hip.lib.5.aph.15. quicunque ex morbo laterali ſuppurantur, ſi in quadraginta diebus purgantur, à die quâ fit ruptio liberantur, ſi verò non, ad tabem tranſeunt.* Hoc tempore, febris noctu potiùs tenuis affligebat, tuſſiendi cupiditas aderat citra ſcreationem notabilem, ſudores infeſtabant, pondus ſentiebat in thorace, & cùm ad latus ſe conuertebat, onus ingens ſentiebat. Tunc multam puris copiam fœtidam quotidie per os emittebat. Ad hanc repurgandam, abſtergentium medicamentorum ſylua varia eſt imperata, & cùm tabeſcere inciperet, lactis aſinini, aut caprini potum conſului. At natura, quæ in commodum animantis, nouas, & inuſitatas vias in vacuationibus ſemper adinuenit, vt ait *Gal.lib.7. aph.54.* & maximè cùm corpus noſtrum viis innumeris conuenientibus ſit refertum, & totum tranſpirabile ſit, per vrinæ loca hanc puris copiam expellere ſatagit. Nam vno die mordaci materia à thorace protruſa ad renes, & deinde ad veſicam, ardorem vrinæ ſenſit, & quotidie acutiorem ſentiebat. Matulâ perſpectâ puris copia in fundo viſa eſt, & quantò magis ſtillicidio vrinæ vexabatur, & aliquando ob puris craſſitiem ſuppreſſione, tantò minorem per os excernebat puris quantitatem. Hic adjutus expectorantibus

tantibus medicamentis, nutritus priſſanâ quâ delectabatur, melle, iure pullorum gallinaceorum, ſaginatorum priùs Scabioſâ, Clycyrrhiſâ, foliis Ariſtolochiæ rotundæ, furfure, & Althæâ, in eum venit ſtatum, vt nullam per os, nec vrinam, puris guttulam emitteret, immò pinguiuſculus factus, & à febri immunis, ſanitatem obtinuit.

OBSERVATIO CX.

Suppuratio ex pleuritide, lactis potu curatur.

ABhinc 15. annis curaui ſenem qui ex pleuritide, Empyema eſt paſſus. Hunc febre aſſiduâ, tuſſi ſicca, ſputo ſaniei copioſæ, difficultate ſpirandi laborantem, & tabidum factum hoc modo curare ſum aggreſſus, qui iam Medicis deploratus videbatur, & mirum erat, ex quo loco tanta puris copia emanabat; nam quotidie libras duas excernebat. Huic præter alia quamplurima auxilia, lactis aſinini potus per tres menſes exhibitus miro fuit auxilio. Huius enim ope, puris copia omnino eſt imminuta. Refectum corpus, febricula euanuit. Tuſſis nulla.

OBSERVATIO CXI.

Empyema, ſectione curatur.

EX pleuritide in veram ſuppurationem lapſa eſt puella quædam, quæ decimum tertium annum

non compleuerat. Hæc nullis auxiliis adjuta, lactis potum aſſumpſit per plures dies, at citra leuamen vllum: nam cum multâ puris copiâ, per tuſſim excretâ, oculi fiebant caui, malæ rubebant, iugi premebatur febri, erat extenuata, & inappetens. De ſectione adminiſtrandâ, in quâ totius curationis cardinem eſſe repoſitum rebantur omnes, ob metum parentum, Medici nil loquuti ſunt. Ego verò facto præſagio, ne ſi fortè mors contingeret, noſtro adſcriberetur errori, negotium patefeci, addito vno, vt citò, ſi opus celebrandum erat, id exequeremur, iuxta Oraculum *Senis lib.6. epid. ſect.7.11.* dicentis, *Tabeſcentes ſtatim vrere oportet*. Nam ſi viſcera ſint debiliora facta, & corrupta, nullum poſtea æger remedium habet. Annuunt ipſi. Conuocantur Chirurgi. Hi ſaluberrimam eſſe affirmant. Reficitur triduò ægra. Iterum adhibitum conſilium. Omnes vnanimes conuenimus tantam copiam per ſputum non poſſe, niſi per ſectionem expurgari, quo caſu *lib.6. aph.27.* Galenus vſtionem exoptat. Et licèt hæc ob multas cauſas in ſuppuratis ſit admittenda, & Hipp. eam ampliùs approbet *loco cit. & lib.2. de morb. & de internis affectionibus, cum Gal.7. aph.45.* qui antiquos, vſſiſſe ſuppuratos affirmat: tamen ij ſectione inter tertiam & quartam coſtam in latere ſiniſtro, per nouaculam, & deinde per ſcalpellum profundè factam vſi ſunt, per quam fœtidi puris copia fuit euacuata, vt adſtantes horribili odore inficeret. Pus 20. diebus ſenſim eductum, abſterſum commodis auxiliis vlcus, conglutinatum, & puella à febri, & tuſſi libera, robuſtior facta, ſanata eſt.

OBSER

OBSERVATIO CXII.

Suppuratio thoracis, ex crudo, ſeroſóque humore ſuborta, commodis præſidiis curatur.

HIppocrates *lib. de carnibus, num.* 4. *cerebrum metropolim ac ſedem frigidi & glutinoſi eſſe aſſeruit.* Ab hac parte, defluente frigido humore in thoracem, fieri quandam ſuppurationis ſpeciem, *tradit lib.* 1. *de morbis, num.* 18. dum ſic inquit. *Fit autem ſuppuratio, ſi pituita ex capite diſtillet, & primùm quidem vtplurimum latenter defluit, tuſsímque tenuem exhibet, & ſputum paulò amarius ſolito, & aliquando tenuis adeſt calor,*&c. Eam ſic deſcribit *Fernelius lib.* 5. *patholog.cap.* 11. §. *Suppurationi interdum affine malum eſt, in quo magna thoracis capacitas, ſeroſo, pituitoſo, tenuique humore ſcatet, qui aut ex cerebro in aſperam arteriam, & pulmones tenuitate ſuâ affatim irruens, aut è reliquo corpore, aut etiam ex abdominis capacitate cæcis ductibus redundans eò penetrauit,*&c. *Accepit à Gal. lib.* 4. *de loc.* 7. §. *Si verò ſeroſus, aut pituitoſus humor ſubitò in thoracis ſpatium defluens, excitauerit ſpirandi difficultatem, æger tunc tenue ſputum, atque id ab initio quidem exiguum, ſed cum vehementi tuſſi,* &c. Morbi huius periculoſi ſigna, & curationem ſic accipe. Quinquagenarius ex nimiâ crudi, incoctique ſucci diſtillatione à capite in thoracis cauitatem delapſi, citra febrim, tuſſi ſiccâ oppreſſus, & ex quâ tenuis, & aquoſus emanabat humor, in dies magis ac magis extenuari toto corpore videbatur, difficili, frequẽti,

paruo anhelitu vexatus. Viſcera habebat ſcirrhoſa, natiuum calorem ſatis languidum, virtutes naturales impensè debiles. Oculorum palpebræ, facies, ſummique pedes erant œdematoſi. (Hyderon thoracis diceres) & venter aliquantulum tumebat. Huic, Medici qui pro cachectico curabant, balnea naturalia conſuluerant, ex quibus opem vix ſenſit vllam. His non proficientibus accedo ad eum. Primas vias leui expurganti exonero. Humorem crudum paulatim præparo, ipſum ex interuallis Hydragogis euacuo, nunc Agarico, nunc ſucco radicis Iréos, & Sambuci, aliquando Elaterio, quandoque pilulis de Nitro Alexandri, interdum trochiſcis Alhandal. His factis ad vſum Terebinthinæ in oui vitello cum Amygdalino diſſolutæ accedo; ſicut ad iuſculum galli veteris Bechicis medicamentis paratum. Aquoſo humore ſenſim educto, cauteria brachio, & cruri affigo. Decoctum radicis Chinarum ad multos dies exhibeo. Conſeruâ ex radice Iréos vtor. Theriacam, & Mithridatium cum Diacinnamomo, & Rhodomelite Perſico exceptam noctu propino, Veneris abſtinentiam euito, meri potum & victum exiccantem conſulo. Quibus, quinque menſium ſpatio celebratis, euaſit, & nullum ampliùs ſenſit incommodum.

OBSER

OBSERVATIO CXIII.

De Tabe Aſthmatica.

Ad tabem Aſthmaticam, fonticulus ſub axillis excitatus, mirè prodeſt.

ASthma, & Orthopnœa cùm inueteraſcunt, difficulter curari ſolent; licèt enim vacuetur humor in Thorace impactus, ne alius deinceps confluat, qui ex habituali cerebri intemperie regignitur, euitari non poteſt; quare malum in orbem redit, & per Paroxyſmos recurrens laceſſit, ac premit. Ex hoc vitio tanquam ex hydrâ ſæuiſſimâ, alia exitialia repullulant, vt pulmonis tuberculũ, hydrops, hæmoptyſis, thoracis immedicabiles abſceſſus, & plerumque tabes: cùm enim glutinoſiſſima pituita à capite in thoracem defluens, aſperæ arteriæ ramos, pulmoníſque propagines infarcit, & reſpirationis vias obſtruit, tunc non bonum paratur cordi refrigerium; hoc autem feruens, & retentis fuliginibus excandeſcens, humiditatem corporis depopulatur, & ſic animal contabeſcit, & tandem perit, continuâ tuſſi, difficilíque reſpiratione vexatum. Poſſe autem homines citra cruentam ſputionem tabe reſolui, certa res eſt apud eos, qui Hipp. & Galeni monumenta atterunt lectione aſſiduâ. Ille enim *lib. 2. de morb. num. 54.* tabem quandam deſcribit, quando ſputum multum, ac liquidum, & pus veluti grando tuſſiendo reiicitur. Eam proponit *Galenus* multorum exemplo, qui tuſſi oppreſſi, tabéque conſumpti interierunt, *in lib. 4. de loc. affect. cap. 8. & lib. 3. epid. ſect. 1.*

ſect. 1. *com.* 4. *& lib.* 6. *eiuſdem ſect.* 3. *com.* 36. explicat *Fernel.* 5. *pathol.* 10. Hunc affectum *tabem Aſthmaticam* vocare conſueui. Hac decennis puer triennio miſerrimè eſt concuſſus, qui nullis vnquam auxiliis expurgantibus, abſtergentibus thoracem, humidam & frigidam cerebri intemperiem corrigentibus; immò nec cauterio ad nucham, & bregma indito leuari potuit. Hic cùm ſemel in acceſſione, difficili reſpiratione oppreſſus veluti ſuffocari videretur, ſolùm tuberculo ſub alâ læuâ excitato ſponte conquieuit, qui cùm durus, & renitens eſſet, cauterio eſt emollitus, & in pus conuerſus. Apertâ vomicâ, ichoris virulenti copia emanauit: ne verò occluderetur vlcus, pila cerea eſt immiſſa. Cúmque trium menſium ſpatio ex fonticulo corrupti humores effluerent, à difficultate ſpirandi omnino ſanus euaſit. Hoc exemplo audacior factus, in aliis ægris ſimili morbo vexatis, idem auxilium tentare aggredior, excitatis fonticulis, aut impoſitis veſicatoriis ſub axillis. Multùm, crede mihi, profeci: quos enim generoſa præſidia ab aliis celebrata curare non potuerunt, hoc auxilium incantamenti modo ſummè iuuit. Vt autem pila cerea, aut ciceris granum è fonticulo non decidat, aut veſicatorium ſit firmum, axillas faſciâ ad humeros delatâ comprimas oportet. Nec mirum: partes enim ſpiritales, & præſertim pulmo, perpetuo motu, noxium humorem in axillas veluti in emunctoria ex præſcripto naturæ affatim detrudunt. In frigidis ergò thoracis affectibus hoc remedium eſt præſtantiſſimum, & ſuauius perforatione pectoris, quam Priſci in hoc peruicaci morbo conſuluerunt, vt ſic hac parte pertuſâ facilior ſpiratio fieret.

OBSER

OBSERVATIO CXIV.

Pro Aſthmate, ſyrupus magiſtralis laudatiſſimus.

QVadragenarius bienniò difficili reſpiratione correptus, adeò vehementiſſimâ acceſſione ex temporum interuallis premebatur, vt cum ſono, ſtertore, & anhelatione ſummâ, trium penè dierum ſpatio veluti ſtrangulatus cum liuore faciei in lecto iaceret, quoüſque excretâ pituitâ mucoſâ per os paulatim ad ſe rediret. Hic plura iam fuerat expertus auxilia, ex quibus vix vllum leuamen ſenſit, ſolúmque ex cauterio ad nucham indito aliquam vtilitatem ſe percepiſſe inculcabat, præſertim quùm puluerem Terebinthinæ cum ſyrupo de hyſſopo pitiſſabat. Hic aſſumpto alternis diebus hoc ſyrupo, & excreto per ſputum viſcido humore, conualuit, cuius forma eſto hæc.

℞. Fol. Nicotianæ viridis, aut Siccæ, M.i. Ariſtoloch. rotund. Enul. Campan. an. ℥.ij Hyſſop. montan. Capil. Vener. Flor. Viol. an. M.i. Paſſular. ſine acinis, ℥.iij. Glycyrrhiz. raſæ & contuſ. ℥.i.ß. Sem. Fœnugr. ℥.i. Caricar. Pinguium, num. vj. Dictamni, Origani, Praſſi, Scabioſæ, an. M.j. Sem. vrtic. Aneth. an. ʒ.ij. Aniſi, ʒ.j. Ligni Guaic. Similac. aſper. Radic. Chin. an. ℥.j. Tuſſilagin. M.j. Strobilor. num. xx. Dactylor. num. x.

Coque ſec. art. ad lib. iij. Colaturæ, adde ſucci Scillæ ℥.ß. Succi Enul. & Hyſſop. an. ℥.i bulliant, quoüſque ſucci abſumantur. Adde Balſami, aut Olei de Liquidambar ℥.ij. & cum melle, & Saccharo fiat ſyrupus.

OBSER

OBSERVATIO CXV.

De Cancro Mammillarum.

Cancer vlceratus, eſt contagioſus affectus.

NEotericorum Clariſſimi, qui de contagio ſcripſerunt, cancrum vlceratum inter affectûs contagioſos non reponunt. Cauſam quæris? nullam proponunt. Ea inter alias potiſſima reddi poteſt, quoniam igneus,& retorridus partis calor abſumit materiam fomitis (quâ de causâ bilioſæ febres contagioſæ non ſunt) , & ſeminarium contagionis eleuatum ab humore ſicco, cùm non ſit lentum , non hæret, immoratúrve per tempus ſufficiens ad agendum , inficiendúmque. Hunc autem affectum eſſe fomite , & contactu contagioſum , ratio cum experientia ſuadet. Nam in parte cancro vlcerato affectâ, fœtor adeſt veluti cadaueralis cum putrilagine multâ,quam partis calor omnino abſumere nequit, auctore *Fernelio lib.7. patholog. cap.* 2. ex quâ vapor grauis,& ſordidiſſimus eleuatur, qui putredine ſuâ, & virulentiâ vicinum corpus inquinat. Deinde Cancer idem eſt morbus cum Elephantiâ , *ex Paulo lib.4.cap.1. Auic.3.4.tract.3.cap.1. in fin.* Nam eſt lepra vnius membri (*clamitet contrà Cardanus lib.1.de venen. cap.12.*) Elephantiaſis autem non minùs, ac peſtilentia contagioſa eſt , *ex Paulo loc. cit. explicant eloquenter Valleriola lib. 6. enarrat.5. Marcel. lib.1. de histor. mirabil.* 4. Experimentum , præſtabit exemplum hoc.Paupercula mulier quùm cancrum vlceratum in mammillâ multis annis gereret,in lectulo decumbebat

decumbebat noctu cum filiis tribus. Omnes ſimili contagio affecti. Eâ emortuâ, poſt quinque annos duo hoc morbo confecti è vitâ migrârunt. Alter robuſtior, abſciſſo cancro, chirurgicâ manu, magno labore ſaluus euaſit.

OBSERVATIO CXVI.

Cancri memorabile exemplum.

MVlier ditiſſima, ætatis ſuæ anno 25. ex ſuppreſſis lochiis in Mirachialem melancholiam incidit. Hac affectione detentæ, infra mammillæ dextræ papillam, tumor durus, ciceris magnitudine, cum intenſiſſimo dolore, & pulſatione apparuit. Medici ad prouocanda menſtrua, humorémque melancholicum deturbandum præſidia parantes, ipſam à graui illo dolore fecerunt immunem, cæterùm maiorem in molem tumor ſemper accreuit, ita vt duorum annorum ſpatio liuidus, & radices emittens atro ſanguine plenas, mammillam totam iam comprehenderet, pauliſper vlcerari incipiens. Curantium conſilio nullum topicum auxilium impoſitum, licèt de totius prouidentiâ eſſent nimis ſoliciti. Humoris nigri vacuandi causâ exhibitum lactis ſerum multiplici lege confectum. Cardiaca ex interuallis exhibita, cruribus affixa cauteria, mariſcis hirudines ſæpiùs admotæ. Applicitum balneū. His factis, quæ retorridum humorem expurgant, eius virulentam vim infrænant, ad ſtybij præparati vſum pondere g. iij. cum Rhodoſaccharo permixtum acceſſit cum leuamine multo; nam vacuato humore

humore pici liquidæ ſimillimo, alacrior reddita, ſaniùs viuens, ad oblata rectiùs ſe habebat, ſolo victûs regimine vſa. At cùm internæ partes habituali intemperie laborarent, regenerato de nouo humore ſordidius fiebat vlcus, cui malo purgatio leuis erat ex vſu. Hoc modo annis vigintiquatuor, cum morbo luctata, remediorum pertæſa, auxilia renuit, ſícque increſcente tumore vlcus crudeliter ſerpit. Illa viſis his, mihíque non credens, dicenti cancrum hunc non eſſe irritandum, ſed ſolùm blandè præſidiis ſuauibus tractandum, quæ etſi non ſanent, incremento tamen mali obſiſtunt, Medicum adit prõptam ſanitatem promittentem; itaque eſt experta, quàm eſſet damnoſa, quæ reliquorum vlcerum more, cancri ſuſcipitur curatio. Nam Medicus cùm remollientibus, & attrahentibus vſus eſſet, in tantam hæmorrhagiam eſt delapſa, vt licèt hæc aptis cohiberetur auxiliis, tumor tamen, efferatâ inflammatione, & dolore intenſiori oborto, ita increuit, & ſerpendo ſeſe profundiùs inſinuauit, vt mammillam totam depaſceret. Iam ipſa decolor erat, extenuata, & debilis. Tunc horribilis fœtor, & velut cadaueroſus in domo ſentiebatur, maximè quando extractis turundis, fœtida, virulentáque manabat illuuies. Regrediens Medicus ſecreto quodam firmiſſimo audacter ſalutem pollicetur. Annuit ipſa. Ille neſcio quæ cauſtica imponit. His irritatum vlcus, ſerpénſque ad axillas & humeros, brachium totum menſis ſpatio corroſit, & coſtas inuadens, ipſas exeſit. Demùm vlcere cauernoſiore facto, & corroſo Pericardio, cor (mirum dictu) detectum cernentium oculis moueri triduò viſum eſt. Ipſa verò refrigerato interno igne, obortâ ſyncope è vita

vita diſceſſit. Cancro ergò affecti, vt in longius tempus vitam producant, palliatiuâ curâ tractandi ſunt.

OBSERVATIO CXVII.

Cancri ſuper Oculum enati Hiſtoria rariſſima.

DVm hæc meditarer, ſubitò vocatus ab ægro, è domo diſceſſi. Mihi paulùm deambulanti occurrit *Doctor Nicolaüs Fontanus, Medicus arcanorum medicorum explorator ſedulus, & in ſtudioſos valdè propenſus.* Opportunè, inquit, aduenisti *Zacute*, jungénſque dexteram dexteræ, proximi namque ſumus domui, ex quâ egredior, & Cancri notaui admirabile exemplum, itaque oro, vt vnà mecum ad videndum hunc rarum morbum, ad ægram accedas: cui ego; Dispeream, ſi te non fuerim comitatus, quùm illicò ab ægro, qui ſanè malè ægrotat, receſſerim. Quare vir amiciſſime tantiſper expecta; nam ſine vllâ omnino morâ præſidia proponam. Regreſſus cum illo, reperimus in domo tres expertos Chirurgos, & antea accerſitos tres Medicos Artis Phœbææ præſtantiſſimos alumnos: inter hos aderat *D. Nicol. Tulpius Reipub. Amſteldamenſis Senator Conſultiſſimus, & Medicinæ, Chirurgiæq; Profeſſor celeberrimus, vir ingenij acumine, præexcellenti rerum vſu, & admirandâ rerum omnium cognitione præditus.*

Vixerat Fœmina vſque ad annum 78. ſana, & pro ætatis ratione, ſatis viribus firma, hæc cùm ſuæ ſpõtis eſſet, omnibus cibariis indiſcriminatim, & pro-

miſcuè vtebatur. Poſt hoc tempus in ſupercilio oculi ſiniſtri, natus eſt tumor, fabæ magnitudine, coloris nigricantis, qui potiùs dici poterat ex liuido, & rubro permixtus, quem ardor ſenſatus, & pruritus ingens comitabantur. Illa tumorem temnens, quùm eſſet decrepita, de applicandis medicamentis non fuit ſolicita. Tumor exulcerari incipiens paulatim peruenit ad Nucis Iuglandis magnitudinem, lato, craſſo, tenacíque pediculo cuti adhærens. Demum poſt annum & dimidium, ad tantam molem deuenit, vt oculum contegeret, & videndi actionem impediret, quo tempore ad mali Cydonei magnitudinem accreuit, ita vt naſi ſuperiorem partem occuparet. Vlcus hoc erat aliqualiter durum, circumcircà vlceribus paruulis reſperſum, è quibus virulenta ſanies emanabat. In medio morbi curſu alius ſupra ſuturam Coronalem renatus eſt tumor, etiam rotundus, & magis faſtigiatus, qui cum maiori duritie, & punctione à ciceris magnitudine incipiens, ad Pyri mediocris molem accreuit, & in vlcus degenerauit ſtatim, è quo purulentus effluebat liquor. Vnum ſolùm erat in his tumoribus notabile, quòd licèt ab humore eſſent craſſo & aduſto pronati, in Lunæ augmento, & declinatione decreſcebant, & accreſcebant. Nec mirum: Luna enim cùm ſit humidior cæteris Planetis, ex *Macrobio lib.* 1. *in ſomn. Scipion. cap.* 11. *Gal. lib.* 3. *de dieb. decretor. cap.* 2. maximam in hæc inferiora habet poteſtatem, cùm ea ſit minor Sole, ex *Ariſt. lib.* 4. *de generat. animal. cap. vlt. & Marſil. Ficino lib.* 6. *in Plotini librum.* Ob hanc cauſam 4. 1. *cap.* 21. *Auic.* ſolùm in Lunæ augmento cucurbitulas imponit, quia *tunc augmentatur cerebrum in craniis, & humores augentur,*

& alia

& alia admiranda in noſtris corporibus contingunt.

Sed adhuc dubius in luto hærebo, inquies certè, ſi huius curationem non exponas; nam difficilis ſanè videtur, & periculoſa. Etſi enim hoc vlcus non eſſet verè cancroſum, quoniam carebat inæqualitate, duritie calloſâ, dolore, punctione, nec venas habebat tetro ſanguine plenas, & ex vlceribus fœdus non exibat vapor, odorem horribilem eructans, nec labia eſſent craſſa, prætumida, viridia, foris inuerſa, horrida aſpectu, tamen cancroſorum vlcerum inſtar hoc erat tractandum. Quare licèt plurimis modis curandus ſit Cancer, vacuatione humoris melancholici, repulſione, & digeſtione in parte affectâ celebratâ, partis roboratione, vſtione, & exciſione. Attamen cùm hic Cancroſus tumor ſupra has partes præſtantes eſſet pertinaciter impactus, & ægra anicula eſſet, viribus conſtans inualidis, ſolâ præuiſione, hoc eſt Palliatiuâ curâ vſi ſumus. Quare optimo regimine inſtituto, vacuatione clementi ex interuallis pro virium tenore ſuauiter imperatâ, nempe ſero lactis caprini cum foliis ſenæ, ſemine Aniſi præparato, in quo per noctem vnciæ duæ Syrupi Fumariæ maduerant, aut prunis ex ſenâ paratis, aut aliquo Electuario humorem melancholicum educente vtebamur. Parti decoctum roborans, & abſtergens fuit admotum, ſuperpoſito vnguento Diapompholygos. His, & cauterio in brachio affixo, vt ſpiraret cerebrum, ſuáque excrementa ad ignobiles partes detruderet, contenti ſumus. Nam *hæc vlcera melius eſt non attingere*, iuxta ſenis Oraculum *lib.6. aph.38. ob multas cauſas, quas fusè referunt Celſus lib.5. aph.28. Actuarius lib.2. cap.12. Ioan.*

Guido tract.4. doct.1. cap.4. Paulus, & alij, & refert Franciſcus Arcæus lib.2. de vulnerib. cap.3.

Huic exemplo aliud vtilius adiungam. Narrauit mihi Medicus, ſtudioſus & doctus, ſe vidiſſe ægrum, cui in ſiniſtræ manûs volâ renatus eſt cancer, qui per plures annos eum miſerè excarnificauit vlceratus, ſæuis doloribus, & punctionibus illum immaniter excrucians, quoûſque in eam molem accreuit, vt totam manum occuparet, iuxta carpum excitatis horridis vlceribus illum affligens. Hic cùm diues eſſet, plures Medicos, & Chirurgos in collegium admiſit. Illi, in varias diſtracti opiniones, ægrum in deſperationem veluti redegerunt. Ex his vnus ſolùm ſecuram ſanitatem pollicetur, háncque comparandam brachij abſciſſione ratus eſt. Æger cùm continuâ hæmorrhagiâ premeretur, quæ ex vlceribus ob corroſa vaſa emanabat, & ſic eſſet decolor, exilis, & debilis, maluit ſemel dolorem pati, quàm immedicabiliter tot preſſus ærumnis, vitam ducere. Quare abſciſſo brachio infra cubitum, ſuppreſſo ſanguine vbertim ob ſectionem manante, & conuenienti alimento nutritus, poſt paucos dies priſtinum habitum recuperauit. *Melior ergo eſt abſciſſio vnius membri, quàm mors totius*, dicebat *Arabum maximus Auicenna* 7. 4. *& melior eſt aliquando inſignis noxa, quàm mors, auctore Magiſtro lib.* 12. *meth. cap.* 1. In poſterum ne ex habituali partium intemperie humor hic aduſtus regenitus recidiuam pareret, præſeruatione opus fuit: ſicque vtens commodâ diætâ, expurgatione humoris nigri per Epicraſin celebratâ, attamen ſuaui, & leni, & fonticulo in crure ſiniſtro excitato, vt noxius humor ad imas vergeret corporis partes, nullũ poſtea malũ præſenſit.

OBSER

OBSERVATIO CXVIII.

De Nutricis electione.

Nutrix, menſtruata non ſit.

INfans priore nutrice emortuâ, alterius lac ſuxit. Hoc vſus per totum corpus multis vlceribus eſt fœdatus. Conſulti Medici, ſecundæ nutricis lac optimum eſſe affirmant, quoniam hæc omnes bonæ nutricis dotes adimplebat. Vocatus ego contrarium ſuaſi, quùm menſtruata eſſet. Hic enim ſanguis motus, libidinem prouocat, turbat corpus, humores calefacit, purum ſanguinem in lac conuertendum conſpurcat, & ſanguine per menſtrua erumpente, lac minuitur, quùm lactis, & menſtruorum vna ſit ſubſtantia. Hac de cauſâ fœdi colores, faſtidia, vomitus, alui fluxus, febriculæ, puſtulæ per cutem, & vlcera repullulant, quùm ex fœdiſſimi ſanguinis ad menſtrua aceruati commercio reliquus pro alimento infantis præexiſtens, tantam labem contrahat, vt potiùs veneni, quàm nutrimenti vires induat. Hinc ſcaturiunt infantibus Epilepſiæ, Paraplexiæ, difficilis reſpiratio, macies, & alia grauiſſima emanant, quùm ab vtero ad mammas maximus adſit conſenſus. His in conſilio propoſitis, alij palinodiam recantantes dedêre manus. Tunc infans alteri non menſtruatæ alendus committitur. Hinc factum eſt, vt per menſem, aſſumpto hoc lacte, pinguior euaſerit, & exiccatis, cicatricéque obductis vlceribus, ſpecioſior factus, priſtinum habitum receperit. Quare nutrice menſtruatâ nihil deterius.

Renuat licet *Chriſtophorus à Vega lib. 2. art. medic. ſect. 7. cap. 1. rubric. 2. cuius rationes alibi confutabimus.*

OBSERVATIO CXIX.

De Sanguinis ſputo.

Ad Sanguinis ex quacunque parte profluuium, remedium rarum.

BRaſilienſis quædam fœmina è ciuitate *Pernambuquo* oriunda, ex ſuppreſſis menſtruis in ſputum ſanguinis incidit, cum vomitu, & dolore circa ſplenis regionem percepto, quúmque ſanguis eſſet grumoſus, & niger, ab ſplene in ventrem delatus, Lipothymiam concitabat. In initio celebratæ ſunt reuulſiones per venam ſectam poplitis, hirudines hæmorrhoidalibus venis impoſitas, cucurbitulas, & pharmaca plura, quæ tum peccantem humorem exhaurirent, tum humoris noxij nocumentum ad inferiora propellerent. Tandem fluxu non ceſſante, reſolutis viribus, albicantem colorem, & palpebrarum inflationem cùm pati inciperet, & refrigerato hepate, debilíque ſplene, morbus omnia remedia contemneret, de ſalute ſuâ deſperabat. Ipſa cogitabunda, & triſtis vnâ nocte anxiè mente volutans, recordatur vnius auxilij, quo ad omnem fluxum ſanguinis *Braſilienſes* vtuntur cum vtilitate mirâ, & eſt certè miraculoſum præſidium, quod in hac fœminâ, & aliis ægris in hunc vſum fidiſſimo experimento poſtea adinueni. Hoc cùm decies in aquâ Chalybéatâ aſſumeret, in totum reſtrictus eſt fluxus.

xus. Naſcitur *herba* quædam in *Braſilienſi tractu*, diſtante quinquaginta ferè milliaribus à ciuitate dictâ *Pernambuquo*, in altis, aſperiſque montibus, plantaginis inſtar, cuius radix, Cichoriæ ſatiuæ radicis colore, & formâ omnino eſt ſimilis. Hæc cum cortice tantiſper in teſtâ peruſtâ, in puluerem vertitur, cuius ſcrupulus ieiuno ventre aſſumptus cum Roſaceâ, aut plantaginis aquâ, vel Rhodoſaccharo permixtus, occultâ quadam vi ſanguinis fluxum vndequaque manantem infrænat, & coërcet. *Luſitani noſtri* ſumpto nomine à radice, in quâ ſolùm vis ineſt aſtringens, vocant hanc herbam *Rais da Serra*. Belgæ qui oras illas ſæpiſſimè frequentant, eodem nomine appellant, *De hooge Berch mortel*. O vtinam ex horum nauigationibus, tanto, pro hoc contumaci morbo, potiremur antidoto, quod miſeris ægris ſummum ſolatium afferre poſſet. Multa autem ab occultâ vi ſanguinis profluuium ſiſtere, res eſt manifeſta, probátque *Petrus de Oſinâ apud Monardum lib. 2. de hiſtoriâ aromatum, quæ ab Occidentali Indiâ adſportantur*, quo loco refert ſe vidiſſe Æthiopes, qui carcere detenti, faméque coacti, ſibi ipſis ad veſcendum, cultello ſuras inciderunt, vnde vulneri ſuperpoſito folio viridi, nec guttula ſanguinis emanauit, quod patet apertè in oſſe vocato *Cabal*, cuius eſt vis admiranda in compeſcendo ſanguine, ſi brachio, monilis vice, geſtetur, *de quo argumento fusè ſumus loquuti lib. I. de Medicor. Princip. Hiſtor. in com. Hiſtor. 22.*

OBSERVATIO CXX.

De Phthiſi.

Phthiſis, lacte muliebri, & eius vnguento, curata.

QVinquagenarius, excarnis, & ſiccus, ex acri ad pulmones diſtillatione in ſanguinis ſputum, & Phthiſim temporis diuturnitate lapſus eſt, cum macie tantâ, vt oſſa ob ſiccitatem inter ambulandum crepitarent. Huic præter omnis generis leniẽtes purgationes, varia expectorantia, & alia quæ aduersùs maciem celebrantur auxilia, quùm febris colliquans, & hectica iugiter corpus abſumeret, caprinum lac aſſumendum impero. Hoc trium menſium ſpatio vſus, commodum ſenſit pauciſſimum. Perſpectis his, lac muliebre, vt affatim ex ipſis mãmillis ſugat, conſului. Deus bone! tantam ex eius potu per menſem exhibiti perſenſit vtilitatem, vt eo, & vnguento ex eodem lacte parato pinguiuſculus factus, perfectam conſequutus fuerit ſanitatem. Ne ergò dubites vlcera pulmonis poſſe ſanari, quod ex plurium non infimæ notæ auctorum hiſtoriis conſtat abundè. Vnguento, tribus horis poſt cœnam totum vngebat corpus, quod cæteris omnibus reſumptiuis præſtantius eſt, nec quicquam fœtet, vt alia, in quæ medullæ, & pinguedines ingrediuntur. Huius Vnguenti deſcriptionem, cuius vſu tabidos ſæpè impinguari vidi, candidè acceptã refero *Amato, non ignobili Medico (fremant licèt Matthiolus, Fallopius, & alij) qui lib. 1. Centur. curat. 92.* eã ſic proponit.

℞. Gummi

℞. Gummi Tragacanthi, & Arabici, an.ʒ.i.
Infundantur in aquâ Roſaceâ per diem & noctem. Adde
Olei Violac.℥.i.ß.Butyri recentis,℥.ß.Camphoræ,ʒ.i.
Miſce, & in mortario cum lacte muliebri fiat vnguentum. *De huius lactis vi mirâ pro nutriendis Phthiſicis, ad Gal.mentem pulchra proponunt Vaſcus Caſtellus tract.8.de Thoracis affectib.difficult.6. Ioannes Bravus lib.2.de purgant. medicam. delectu,cap.*19. Vtrùm autem hoc ſit vtilius aſinino, quod in hunc vſum tantopere veterum peritiſſimi perlaudârunt,diſſerit inter omnes *Solertiſſimus Alphonſus Lupéus in annotationibus in cap.6.lib.7.meth.Gal.* Tu verò pro curandâ tabe, vide *Altimarum lib.de medend.hum.corp.malis, cap.53. Valleriol.lib.3.obſ.6.& lib.5.eiuſd.obſ.5. & 6.& lib.6.obſ.9.*

OBSERVATIO CXXI.

Phthiſica, ſolius Rhodoſacchari vario vſu, perſanata.

GEneroſiſſimi cuiuſdam Proregis Luſitani vxor quùm ex ſalsâ diſtillatione & Hæmoptyſi, in vlcus pulmonis incideret, iugi, puſilláque febri, & carnium extenuatione maximâ affecta, à Deo, qui ſolus languores ſanat, & deinde à Medicis pro ſui ſalute,auxilium efflagitat obnixè: maximè cùm nec ex lacte aſinino, caprillo, carne teſtudinum, Ptiſſanâ, expectorantibus, reſumptiuis, cardiacis, & infinitis propemodum remediis, opem ſentiret vllam. Vocatus ad eam,de auxiliis factis inquiro. Tandem

in Rhodoſacchari ſolius aſſiduo vſu totius curationis cardinem repono. Et licèt *Auic.* 10. 3. *tract.* 5. *cap. vlt.* & 18. *Meſuë cap. de Phthiſi. Conciliator diff.* 194. *Arculan. cap. de Phthiſi. Crato, Valleriola, Foreſtus, Petrus Poterius lib. obſeruat.* & alij quamplures, Rhodoſaccharum tabe conſumptis per ſe ſolum pro victu exhibeant, aliis tamen modis offerri poſſe iam exaudi. Nam hac conſeruâ farinam ſubigebat, panémque cum eâ delibutum eſitabat. Carnes ſelectas cum eâ coctas edebat. Pullos gallinaceos, aſſos, priùs benè conſeruâ nutritos pro cœnâ habebat. Vitellos ouorum interdum cum Syrupo Roſaceo aſſumebat. Loco ſyrupi, ieiuno ventriculo, iure pulli gallinacei priùs Rhodoſaccharo ſaginati vtebatur. Pineolato vtebatur facto ex pineis nucleis, Amygdalis, cum hac conſeruâ permixtis; & ſi fortè oblectamenti causâ, acetarium illi concedebamus, id ex foliis Borraginis, & Roſarum cum oleo, & ſaccharo parabatur. Demùm nullum ferculum offerebatur, quod Roſam non redoleret, adeò vt nî timerem dici mendax, exponerem quantitatem quam comedit hæc mulier de ſaccharo roſaceo, cuius vſu, ſeptem menſium ſpatio recreata, cum obeſior eſſet, & alacrior, vltimis duobus menſibus vſa lactis Caprini potu, in quo illicò ab vbere extracto conſerua roſacea diluebatur. Ita denique ſpecioſior eſt facta, vt in facie, viuidus ac roſeus conſpiceretur color. Roſæ in primis duobus menſibus, maioris abſterſionis causâ erant exungulatæ, in vltimis non detrahebantur vngues. Maxima ergò eſt pro curandis Phthiſicis, Rhodoſacchari vis atque poteſtas; nam modicè refrigerat ob febrim, ob vlceris ſaniem detergit, & ob ſolutionem continui glutinat. Has vires ineſſe

ineſſe roſis veterum peritiſſimi ſatis confirmant. *Quibus autem conditionibus in* Phthiſi liceat vti Rhodoſaccharo, explicant *Petrus Poterius lib. obſ. 22. Fernel. conſ. 19. Maſſaria 2. prax. cap. 7.* Renuat licèt *Septalius lib. 5. caution. medicar. num. 12.* qui *Raſij* auctoritate fretus, illius vſum in febribus vehementer condemnat. Sic enim habet *Raſis lib. 3. ad Almanſ. cap. 27. Et Deus confundat eos, qui ſaccharum Roſaceum febricitantibus propinant: nam qui ardorem, & calorem patiuntur, nullo modo comedere debent, & maximè ſi æſtas fuerit*, &c. Nam textus hic mendoſus eſt, vt *Simon Genuenſis* exponit ad hunc locum, & legit mel Roſaceum. Nec textus in Arabico dicit Saccharum Roſaceum, ſed Galeniabin, & eſt commune ad id quod fit cum melle, & ad id quod fit cum Saccharo, vt notat *Auic. 1. 4. tract. 7. de conditis in princip.* ſubſcribit *Manardus in com. Meſuës tit. de electuar. de Gemmis.* Vel ſi per ſaccharum Roſaceum, factum ex Roſis Perſicis intelligas, non errabis: hæ enim cùm ſint calidæ, ſuâ vi cæteras in purgando antecellunt, & aluum copioſè citant, ex *Lacunâ lib. 1. in Dioſcorid. cap. 130. de Roſis*, quare harum vſus in incendioſis febribus cauendus. Num *autem Rhodoſaccharum in febribus propinandum*, agitant *inter omnes, Guainerius tract. 2. de feb. cap. 2. Hugo Senenſis in com. cap. 7. Auicen. 1. 4. tract. 2. fol. 62.*

OBSERVATIO CXXII.

De Tabe.

Tabes dorſalis ex venere orta, lactis vſu ex caprâ nigrâ exhauſti, curatur.

SVmmus *Medicorum Antiſtes lib. 2. de morb. num.* 56. inter tabis ſpecies *dorſalem recenſet, quæ præcipuè corripit recenter ſponſos, & veneri deditos.* Iuuenem curaui, hirſutum, gracilem, & melancholicum, qui cùm eſſet ſponſus, veneris delitiis ſine modo indulſit. Hic licèt valente eſcâ aleretur, indies tamen extenuabatur magis, quoüſque febriculâ oppreſſus, difficultérque ſpirans, ſpermaticarum partium infirmatâ retentrice, in gonorrhœam incidit cum macie ſummâ, ita vt ſine baculo incedere non poſſet. Hunc curaturus, quoniam antè petulanter vxori ſeſe addixerat, ab eâ, à fœminarum conſortio, & veneris confabulatione abſtinere impero. Ludis, amicorum conuerſatione, aëre ſaluberrimo, cantu, muſicâ, cibis mollibus ipſum recreo, & refocillo, & cùm morbus eſſet ex inanitione, alimentis vſus ſum ſuccum tenacem gignentibus. Exhibui ius capitis & pedum Caſtrati, Oua recentia, Vina rubentia, reſtaurantia Electuaria. Hepar Epithematis firmaui, flaccido ventriculo roborantia emplaſtra applicui. Tandem his renutritus, & lactis ope, tutus euaſit. Et ſi tanta eſt habenda animalis cura, à quo debet hauriri lac tantoperè à *Galeno commendata loco nuper citato*, percontaberis num lac animalis nigri ad tabidos impinguandos ampliùs expetatur? Dic

hoc

hoc eſſe vtilius, ſuauius, temperatius, minùs flatulentum, & meliùs coctum. *Amatus Luſit.* 3. *Centur.* 1. colorem animalis nihil facere ad lactis probitatem aſſeuerat. Illius mentem redarguunt *Galenus lib.* 6. *epid. ſect.* 2. *com.* 44. *& Ariſt. lib.* 5. *de generat. animal.* 4. quibus locis ex colore animalium diuerſam indicari lactis qualitatem manifeſtè docuerunt. Lac capræ nigræ, vt magis coctum, conſiſtentiâ medium approbant *Meſuë tract. de ſimplic. tit. de aquâ lactis, Raſius vlt. contin. tract.* 2. *cap.* 172. Nam *ſicut caro animalis nigri eſt ſuauior, & lenior, ex Auic. lib.* 2. *tract.* 2. *cap.* 145. *in princip. Albert. Magno lib.* 19. *de animalib. cap.* 10. Sic lac animalis nigri eſt præſtantius. Id ob hanc cauſam approbat *Hipp. lib. de natur. mulieb. num.* 52. Et ad hydropem è cauſa calidâ præferunt *Cardanus in conſil. de difficult. reſpirandi in med. Iulius Cæſar Claudinus in appendice lib. de ingreſſu ad infirmos, ſect.* 8. Nam magis temperatum eſt, promptiùs coquitur, difficiliùs aceſcit, ocyſſimè diſtantiſſimas penetrat corporis partes, & citiſſimè nutrit, vt notauit *Ludouicus Lemoſius in com. cap.* 7. *lib.* 6. *meth. Gal.* Sic *Ariſtot. lib.* 3. *hiſt. animal. vlt.* laudat in nutricibus colorem fuſcum, vt aduertit *Mercurialis lib.* 1. *de morb. puer. cap.* 3. *in med.* Et ſi lac mulieris candidæ valdè præfertur, hoc ob aliam rationem dictum puta: eam patefacit *ingenioſiſſimus Rodericus à Caſtro lib.* 4. *de vniuerſâ mulier. medicinâ, part.* 1. *cap.* 13. *Nam noſtrum inſtitutum latiùs diuagandi tempus non concedit.*

OBSER

OBSERVATIO CXXIII.

Tabe laborans, eleuatâ Xiphoide cartilagine, reuixit.

EX decidentiâ mucronatæ cartilaginis homines non ſolùm debilitatem vētriculi, alióſque morbos pati, ſed contabeſcere poſſe, *firmat Peritiſſimus Luſitanus, (omnium mihi mille inſtar) in com. cap.* 4. *Galen.lib.*1. *de locis affect.num.*21. dum ſic ratiocinatur. *Nonnunquam enim ventriculus flacceſcit, & laxatur, maximè ore, non abundante humoris copiâ, ſed magis humiditate quadam tenui, cui oppoſitum malo abſinthium eſt, vbi copiâ humoris imbuitur, ſed tenuioris, cuius præſentaneum eſt Aloë auxilium: ſin craſſius humor in ventriculum demerſus eſt, hiera inuenta eſt, addens aromatum tenuitatem, & penetrationem. Ex quibus tribus oris ventris affectionibus, priori loco relatus videtur is eſſe, quem vulgus cartilaginis mucronatæ procidentiam vocat, & per adſtringentia ſanat. Licèt abſurdum non ſit opinari duas illas inſignes cartilagines, in quas & pectus & tota ſpina ad caudam ceſſant, quandoque tempore introrſum inflecti, & labores, & imbecillitates corpori parere, reducique manûs opere, iunctis adſtrictoriis medicamentis, quietéque; fieri enim poteſt, cùm à nullo contineantur, vt vel emollito glutine quo oſſi adhærent, flacceſcant, vel parte infimâ, quâ in cuſpidem ceſſant, introrſum reuulſa inclinent, ignoratâ veteribus affectione, & idcircò indictâ,*&c. *Carrerius diſput.*52. *ad libros de locis affectis, eadem mutuatus verba,* ex decidentiâ huius cartilaginis, emollito glutine, quo pectori tenaciter adhæret, tabem oriri latè confirmat. Habere

autem

autem mucoſum glutinis inſtar, quo pectori alligatur, docet *Galenus lib.11.de vſu par.18.& 3.de facult. vlt.* Hæc enim cartilago, eſt tutamentum, & propugnaculum oris ventriculi *ex Gal. lib. 6. de vſu part.cap.3.& lib.7. eiuſd.21. Auic.1.1.doct.3. cap.15. Veſal.1.fabric.19.Bauhin.3.Theatri Anatomic.94.Paréo lib.1.cap.41.* Laxatâ hac cartilagine, flacceſcit ventriculus: hoc debiliori facto, concoctio fit improſpera, iecur infirmatur, & incocto alimento partibus diſtributo, ipſæ atrophiam patiuntur, extenuantur, tabeſcunt. *Garriant licèt Laurentius lib.3. de re Anatomic.cap.11.Columbus lib.2.de oſſibus,cap.10. Sanctorus Sanctorius lib.3. de errorib. medicor. cap.14.* qui hoc figmentum, aniles fabulas eſſe putant: nam hæc cartilago imo pectori ita firmiter adhæret, vt non niſi ſummâ vi diuelli poſſit: quoniam hoc de ſtatu naturali intelligendum: nam præterquàm quòd hæc cartilago non decidit, ſed laxatur: etiam vterus neruoſus, & obſidentibus partibus multis, variiſque ligamentis obſitus, ita aliquando humoris copiâ laxatus procidit totus, & elabitur, vt virile pudendum mentiatur. Sed his relictis ad hiſtoriam accedamus. Quidam ob vigilias incidit in tantam ventriculi debilitatem, vt aſſumptum alimentum illicò vomitione reiiceret, difficulter reſpiraret, pateretur ructûs, gurgulationes & ſingultum, & indies extenuaretur magis, pallidus, decolor, & exanguis. Plura pro debilitate ventriculi parata, adiuuârunt nihil. Eleuatâ Enſiformi Cartilagine, vi cucurbitulæ ſiccæ, ſupra os ventriculi admotæ, & Emplaſtrorum adſtringentium ope, à mortis faucibus eſt ereptus.

OBSERVATIO CXXIV.

Tabes infantilis, auxilio facili curatur.

PLures cauſas tradunt auctores contabeſcentiæ puerorum: vna indicta, quam frequenti experimento, ſicut & remedium adinueni. Ea à vermiculo intus prognato ſcaturit, qui totum alimentum infantis depaſcit. Malum cum quo Medici ſæpè laborioſè luctantur, ex quo contabeſcentes puelli, cum facie Hippocraticâ, in quibus adhærent pellibus oſſa, depopulato humido primigenio, longo marcore conſumpti ferè è vitâ diſcedunt. *Luſitanæ noſtræ*, in quorum ore nihil eſt frequentius, vocant *O mao*, quaſi malus genius, aut vermis illos excruciet. Aniculæ ad faſcinationem referunt, alij ad præſtigium. Medici plura medicamina præbent ad impinguandum, ſed incaſſum. Plurimos hoc morbo prehenſos, ſummè extenuatos (Sceleton diceres) Dei ope, & qualicunque operulâ meâ ad ſanitatem reduxi, ter exhibito ſcrupulo Caſtorij in lacte diſſoluto. Hi per aluum excreto verme obeſo, ſimili illi quem in corrupto caſeo occultari videmus, vixêre, & deinceps renutriti, pingues ſunt facti: nam Caſtorium mucum expurgat, & fœtore ſuo ſtrenuè vermes necat.

OBSERVATIO CXXV.

Tabis Gallicæ, curatio celebris.

MVſa *ſcientiſſimus lib. de morb. Gallico in prognoſt.* 5. illuſtrem protulit ſententiam, quæ ad huius morbi curationem ſummè conducit. Sic enim ait: *Lentæ febres, ac longæ cum morbo Gallico futuram hecticam minimè ſignificant. Infinitos enim vidi, qui in tales inciderunt febres, & in vrinis pinguedo innatans videbatur; tamen hectici haud euasêre, immò Gallico affectu curato etiam per exiſtentia, febris vnà ipſa curata eſt,* &c. Hoc primus prædixit *Vigo lib. de morb. Gallico cap.* 1. §. *Vidimus febriculam quaſi ad hecticam hominem conducentem,* &c. Cur autem Gallica febris non fiat hectica, altiori indagine opus eſt. Quare Gallicati, iugi, puſilláque febre detenti, Gallicis auxiliis ſunt tractandi: At cùm hæc calida ſint febrémque exacerbent, & illi extenuati ſint, excarnes, & natiui caloris inopes, præſidiorum vim ſine virium omnimodâ iacturâ ferre nequeunt. Quapropter eos ſenſim alimentis medicamentoſis nutrire eſt opus. Quidam Mercator opulentus cùm morbo Gallico diu eſſet confectus, & ad extremam maciem redactus, ſolâ curâ, quam palliatiuam vocant, vtebatur. Hoc modo curatus, ſanus, & pinguis euaſit, relictis violentis antidotis, quibus priores Medici vſi ſunt pro debellandis doloribus diris, & fœdis Talpis. Iuſcula primò exhibui optimarum auium coctarum cum aquâ, quæ priùs fuerat cum Smilace decocta. Panem pro quotidiano victu paraui ex farinæ triti-

ceæ ſelectiſſimæ polline, adjectâ quartâ parte farinæ extractæ à radice Chinarum, & eum decoctâ aquâ cum Smilace ſubactum eſitabat. Ex interuallis ferculum, ſeu pultes concinnaui ex Orizæ, Chinæ, & tritici farinâ cum lacte, Roſaceâ, & Sacchare, ex quibus, adjectis Amygdalis aliquando martios panes, ſeu paſtas regales, aut ius album, adjectâ caponis carne, & pulpâ teſtudinum nemoralium parauì. Aliquando, ex his, & carne ranarum, contuſum oblectamenti cauſâ deguſtabat. Pullorum gallinaceorum noctu pitiſſabat carnes, qui priùs lacte ſubacto cum farinâ hordei, & Chinæ erant alti. Vinum erat Lymphatum cum aquâ decoctâ. Ad ſolidas partes humectandas, humidum primigenium inſtaurandum, Balneo multoties vſus eſt. Hac curioſâ, & refectoriâ alimoniâ gubernatus, ſpretis Guaiacinis, & Violentis præſidiis, quæ febrem exaſperant, & impensè debilitant, morbum ſuapte naturâ lethalem profligauit, & ſic ad priſtinum habitum eſt reuerſus.

OBSERVATIO CXXVI.

Tabis coxariæ hiſtoria mira, eiúſque curatio.

QVoniam pro virili rara exempla circa tabem notamus, quæ legentibus profutura, & voluptati fore arbitramur, & emolumento, nunc neceſſe eſt feramus opem *Seni noſtro*, circa tabis, ſeu Phthiſis coxariæ curationem, quam multiplicibus telis plures oppugnant. *Extat illius Oraculum haud-*

quaquam ex triuio lib. 5. epid. num. 3. Cuius aurea verba Sibyllinis foliis veriora ſic ſonant: *Eupolemus in Oeniadis, dolebat coxam dextram, & inguen, & commiſſuram propinquam ad coxam, ab inguine, & coxâ in anteriore parte. Huic ſanguis detractus eſt è malleolo, multus valdè, & niger, & craſſus: & pharmacum bibit aluum deorſum purgans, & multum purgatus eſt: & melius quidē habebat, dolores autem non remittebantur. Sed ſuppuratam habebat & coxam, & commiſſuram in ipsâ ad ſedem, & partem circa inguen, quibus locis ampliùs dolebat. Pus autem ad os magis fiebat, quàm ad carnem, in profundo: & per tempus ſic habens negligebat, donec valdè debilis fiebat: poſtea cruſtæ ipſi inuſtæ ſunt, valdè multæ, & magnæ, ac inter ſe propinquæ, & pus effluxit, & multum, & craſſum, & mortuus eſt poſtea paucis diebus, tum præ multitudine, ac magnitudine vlcerum, tum ex corporis debilitate. Huic ſi vna ampla ſectio facta fuiſſet, & per ſectionem pus emiſſum eſſet, & ſi opus fuiſſet, etiam altera ſectio facta eſſet: hæc ſanè ſi in tempore facta fuiſſent, mihi quidem videtur, quòd ſanatus eſſet*, &c. Hæc eſt idéa tabis coxariæ ab Hippocrate propoſita, cuius mentem in com. interpretatur *Valleſius* eloquenter, & repetit *Iacotius ad Coacas Hippocr. lib. 4. com. 1. in com. ſent. 39.* Et licèt in manibus Hippocratis Eupolemus ex coxâ ſuppuratâ decumbens obierit, huius tamen curationem attendas quæſo, quæ te ab his labyrinthis prorſus extricabit. Iſchiadico dolore vexati plures, venæ ſectionis in cubito, & talo celebratæ opem ſunt experti. Hanc ventris vtriuſque ſequuta eſt vacuatio citra vtilitatem vllam. His non conferentibus, omnis ſortis Anodyna parantur, vaporationes, fomenta, vnguenta, balnea, & inſeſsûs. Imponuntur ſupra

coxam affectam hirudines. Dolens pars profundè ſcarificatur, vacuato ſanguine craſſo & multo, ſæuiſſimo vrgente dolore, ſtupefactoria tam parti applicantur, quàm in potum aſſumuntur. His non iuuantibus accedo ad veſicatoria, vlceribúſque diu fluidis permanentibus, febris increuit cum immaniore dolore pulſatorio coniuncta. Adeſſe ſuppurationem Chirurgorum peritiſſimi inculcant. Pure confecto, cauterium in parte affigitur, cuius vi, magna puris, ichoris, virulentæque materiæ illuuies fuit exhauſta. Temporis decurſu, vlcus magnum, ſordidum, cauum, & fiſtuloſum redditum. Hoc comitabantur intenſa ſitis, febris non ignaua, & ob dolores, vigilias, multámque puris copiam vacuatam, totius corporis macies, & tabes, ita vt ægri cum facie Hippocraticâ in horas morituri viderentur. In hoc agône conſtituti à Medicis pro deploratis relinquuntur. Sed cùm conclamati aliquando, raròtamen reuiuiſcant, vt ait *Paulus lib.6. cap.88. quùm multi citra ſpem mirabiliter ſanentur, ex Auic.* 4. 4. *tract.2. cap.10. & plures viuant, de quibus medicus deſperat, ex Celſo lib.2. cap.10.* Idcircò Dei miſericordiâ fretus, quid opis in tam luctuoſo caſu, miſeris his ægris tulerim, enarrabo. Cum ergò horum omnium vlcus ſit cauſa, indicatio quæ ab hoc deſumitur, indicationes alias obumbrabit: quare eligendum eſt medicamentum, quod ſaniem detergat, ſolutionem continui glutinet, & humoris prauam, & cacoëthem qualitatem coërceat, ac retundat. Quapropter vlcera hæc velut doloſa, maligna, & Gallica Ebeni decocto tractare decreui. At pro complendo opere obſtabant febris, vehemens debilitas, & carnium extenuatio ſumma. Sed cùm ex præſidiis

abſtergentibus

abſtergentibus nullum ſequeretur adiumentum, tùm ob partis ſitum quæ in ipſo ſordium confluxu eſt poſita, videlicet iuxta vias vrinæ, & fœcum, & ob hoc variis fluxionibus eſt obnoxia, & articulus iſte, quoniam maximus, & profundiſſimus eſt, promptiſſimè humores in ſe imbibit, ob hæc, ad ea quæ virulenti humoris malitiam infrænant, & partem roborant, accedere viſum eſt. Priùs caloris febrilis vehementiam remiſimus ſero lactis caprini, in quo aliquando Ligni ſancti, interdum Smilacis aſperæ ramenta per noctem madebant: exhibuimus etiam in hunc vſum, Ptiſſanam, Amygdalatum ex ſeminibus frigidis paratum, quod cum aquâ decocta priùs ligno diluebatur. Vſi etiam ſumus iure pullorum gallinaceorum, qui priùs medicamentis frigidis erant ſaginati. Interdum aquam ſtillatitiam Cochlearum, & teſtudinũ deguſtabat, vnáque Cardiaca, & refrigerantia iulapia. Lumbis & iecori Epithemata impoſita. Ventriculo roborantia vnguenta admota. His peractis, licèt febris, eáque intenſa perſeueraret, ad ſudatoria ex Ebeno, & Smilace aſperâ parata accedere, omnibus repugnantibus medicis auſus ſum. Viginti primis diebus lignum in aquâ Endiuiæ decoxi. Tunc iam ſanies minui, febríſque miteſcere incipiunt. Quare in hoc auxilio pertinaciter inſiſto, & in aquâ fontanâ, detractâ Endiuiæ, adiectâ maiori Ebeni quantitate decoctum parare iubeo. Et ſic vno menſe ſemel ſolùm in die, & multoties recreandarum virium causâ, alternis diebus ſudorem moui. Hoc facto incœpit carne impleri vlcus, vigiliæ, & dolores minùs infeſtârunt, febris valdè eſt remiſſa, & iteratis ſudoribus ad quadraginta dies omnino eſt extincta, & vlcere

 cicatrice

cicatrice obducto, ægri iam obeſiores facti perfectam conſequuti ſunt ſanitatem. Hoc ordine, decem, qui ad manûs meas peruenerunt, hac tabe detenti euasêre. Nullus eorum erat Gallicâ tabe fœdatus. Quid dubitandum? nonne vſu decoctionis Ligni Sancti, vlcera pulmonis ſuapte natura incurabilia curâſſe gloriantur *Philippus Ingraſſia in conſilio Ducis à terra noua*, *Arcæus lib. 2. de vulnerib. cap. 2. Fracaſtor. lib. 2. de contagion. cap. 8. Mundella epiſtol. 3. Eraſtus lib. 3. conſilior.* 8. Nemo ergò in arduis rebus nimiùm deſperet, ſed Dei potentiæ admirabili, magis quàm naturæ viribus confidat: nam ipſe ſolus eſt qui omnia poteſt. Tu hanc tabis Coxariæ curationem à nullo hactenus exaratam attentâ mente perpende, quam cum artis, & mei nominis gloriâ ſum expertus.

OBSERVATIO CXXVII.

De Atrophia.

Atrophia, picatione curata.

C*Elſus auctor elegantiſſimus lib. 3. cap. 22.* Atrophiam vocat, in quâ non alitur corpus: & naturaliter ſemper aliquibus decedentibus; nullis verò in eodem loco ſubeuntibus, ſumma macies oritur, & niſi occurritur, tollit. Hanc patiebatur vir quidam obeſus, & pinguis, qui ex febrili calore, & diuturnâ hepatis intemperie ſiccâ, conniuentibus cutaneis meatibus ob ſiccitatem non nutriebatur, immò ſenſim ac ſine ſenſu contabeſcebat.

Huic

Huic non profuit purgatio lenis, refrigerans diæta, ſerum lactis caprini, Epithemata frigida, dulcis aquæ lauacra, & ipſum lac aſininum diu exhibitum. Mihi iam huius curationis pertæſo, occurrit in mentem celebris locus *Galeni in lib.14.meth.cap.16. & lib.7. eiuſdem operis cap.7. & lib.6.de ſanit. tuend. cap.* 8. vbi pro reficiendis extenuatis corporibus, picationem ſummis laudibus effert & encomiis. Hoc auxilium licèt olim à ſcientiſſimis Medicorum, pro extenuatis partibus craſſefaciendis eſſet frequenter vſitatum cum vtilitate ſummâ, noſtro ſæculo ab vſu medico prorſus receſſit, quod in hoc affectu valdè eſſe proficuum, vſu fidiſſimóque experimento compertum habeo. Quare huic ægro quindecim diebus continuis ad normam Galeni id applicui, cuius vſu ita impinguatum eſt corpus, vt paucis auxiliis adhibitis ad priſtinum ſtatum fuerit redactum. Ne ergò temnas priſcorum auxilia, quæ etſi hoc æuo ob incuriam noſtram non exequantur, tempeſtiuè tamen celebrata maximum ſemper commodum attulêre. Modum picandi præter *Hipp. lib.3. de officin.32. Auic.2.1.tract.4.cap.14. & tract.3. doct.4. cap.4. & 7.4. cap.2. & 10. 3. tract.1. cap. 30. Aëtius tetrab.1.ſerm.3.cap.180. Paulus lib.1. cap.59. Nicolus ſerm.7.tract.2. ſum.1.cap.1. Euſtachius lib.3. prax.*35. & alij confirmant. Picatores enim dicuntur illi, qui ferulis illitis pice partem debilem concutiebant, & ſic motu, & calore ſanguinem, & nutrimentum ad partem attrahebant, & hac ratione membrum gracillimum impinguabant. Cætera legè apud *Mercurialem lib.de decorat.cap.7. Saxoniam ſect. 1.de phœnigmis cap.11. qui de recto picationis vſu diſputârunt luculenter.*

OBSERVATIO CXXVIII.

Tabes Pericardij, exitialis affectus.

G*Alenus, omnium qui poſt Hipp. fuêre, medicæ ſcholæ commodiſſimus Myſtagogus lib. 5. de loc. cap.* 2. hunc affectum eleganter propoſuit, quem *Petrus Salius doctiſſimus lib. de curat. morbor. ab aliis practicis non exhibitorum cap.* 7. tabem appellat Pericardij. *Galenus* in Simiâ, & Gallo, in ambiente cor tunicâ, inuenit tumorem, ob quem indies emaciari videbantur. In Simiæ tumore repertus eſt humor, in Gallo nihil humoris continebatur. Hic affectus, etſi rarus, Chronicus, cognitu difficilis, cuius cauſam abditam ſolùm ex ſectione cognouit Galenus, exitialis eſt: nam eo correpti, ſenſim ac ſine ſenſu, indies magis ac magis contabeſcunt, febri lentâ oppreſſi. Quid enim obſtat, vt ab humore iſto in hac membranâ impacto, tumorémque committente, retento, & putri, ob viciniam tantam cum corde, iugis, tenuíſque concitetur febricula, quæ temporis diuturnitate totam corporis molem colliquet & abſumat? Licèt enim inuolucrum cordis inter partes ignobiles reponatur à *Galeno lib.* 5. *de loc. cap.* 2. ipſóque ſolo affecto nullum periculum ſequi poſſe videatur, quod celeberrimo exemplo comprobauit *Galenus lib.* 7. *de Anatomic. adminiſt. cap.* 13. in puero Marulli Mimographi, cui os pectoris exciſum erat, & inuolucrum cordis computruerat, qui ſuperuixit, & ſine pericardio multi vitam perducant: nam quidam eius parte ablatâ vixêre, *auctore Cardano lib.* 6. *aph.* 18. & alij eo deſtituti vitam produxêre ex

Columbo 15. *Anatomiæ*: tamen hæc intelligenda, ſi ſolum pericardium afficiatur citra cordis offenſam: ſi autem hæc cordi communicetur, ob difficilem curandi aditum, ob grauia ſubſequentia ſymptomata, ægrum marceſcere par eſt, maximè quoniam hanc tunicam ſi ſemel humor penetrat, ægerrimè elui poteſt, qui licèt tenuis ſit, tractu temporis à calore cordis craſſeſcit, & induratus fit reſolutioni contumax: & ſi à naturâ, vel arte tentetur ſuppuratio, humor effuſus ſupra cor, illius ignem ſubitò extinguit, & inopinatò ægri occumbunt, & ſi res benè ſuccedat, vlcus fit immedicabile, quod ritu vlcerum pulmonis corpus tandem colliquat. His preſſus anguſtiis *Salius* modum curationis ſe ignorare ingenuè confitetur. Eo tamen ordine eſſe curandam hanc tabem, ſuapte naturâ incurabilem, quo tuberculum pulmonis tractandum diximus in obſeruatione 103. ſuprà citatâ, mihi perſuadeo. Galenus ſemel vidit hunc morbum in ſectis animalibus dictis. Ego ter obſeruaui. Hi, animi deliquio, cordis palpitatione, pulſu duro, paruo, nullâ præcedenti tabitudinis causâ, Syncope oppreſſi vitam ducebant, & accedente febriculâ conſumpti ſunt. In vno diſſecto apparuit in hac tunicâ duriuſculus tumor Nucis Auellanæ paruæ magnitudine, non perfectè calloſus, quo diſrupto Ichor quidam emanauit citrinus. Hic cæterorum inſtar ad extremam maciem redactus, nullis vnquam auxiliis leuari potuit.

OBSERVATIO CXXIX.

De Inflammatione Pericardij.

Pericardij inflammatio, funeſta.

CAuſa ob quam Auctores de inflammatione ſepti tranſuerſi, membranarum interſepientium, pericardij, peculiarem non fecerunt commemorationem, ea eſt, quoniam, auctore *Auicennâ* 10. 3. *tract.* 4. *cap.* 1. *in init.* hæ eiſdem ſymptomatibus inſigniuntur, quæ pleuritidem comitari ſolent: nam hæ partes non ſolùm ſunt cordi vicinæ, ſed eâdem tunicâ teguntur, ex *Gal. lib.* 4. *de præſag. ex pulſ. cap.* 5. *cùm omnia quæ magnis pleuritidibus accidunt, reſpondeant ſymptomatibus partis neruoſæ ſepti tranſuerſi: tùm quòd ſuccingens coſtas tunica multis neruis prædita ſit, tùm quòd adhæreat ſepto tranſuerſo, membraniſque thoracem interſepientibus, per quas ad cor continuatur*, &c. Cum hoc tamen ſtat, Pericardij inflammationem acutiſſimum eſſe morbum, ac lethalem, & ſæuiſſimis obortis ſymptomatis ſæpè extempore interficere. Quidam in flore ætatis ſuæ conſtitutus, acutâ febri eſt prehenſus, quam comitabantur ſitis ingens, anxietas, inquietudo, reſpiratio celerrima, & frequens, perceptum in thorace incendium, internum cauma, tuſſis ſicca, ſyncope, animi deliquium, cordis tremor, leuiſſimus in thorace dolor ſternum versùs cum anguſtiâ ſummâ, pulſus durus, & inæquâlis. Hic pro pleuritico curatus, triduò è vitâ ſublatus eſt. Sectio poſt mortem palàm fecit Pericardij fuiſſe inflammationem lethalem: nam tota

ferè

ferè tunica, liuida, & rugoſa viſa eſt, & in multis partibus, aſperitudines apparuêre miliaceæ, nigrore quodam infectæ, quæ omnia ab adurente, & retorrido calore fuiſſe ſuborta, res eſt manifeſta.

OBSERVATIO CXXX.

De Corde.

Vermis Cardiacus.

IN Corde, eiúſque ventriculis innaſci poſſe tubercula, Abſceſsûs, Calculos, Tophos, Callos, Vlcera, illúdque viuente animali pati poſſe ictûs, Vulnera, & alios affectûs, teſtimonio peritiſſimorum Medicorum ſancitum eſt. Nos vermem mirum in ventriculo innaſci vidimus: cùm enim valetudinarius quidam Syncope Cardiacâ, Palpitationéque cordis per interualla quateretur immaniter, ſæuitie mali deuictus, ſubitò occubuit. Diſſecto cadauere, inuentus eſt vermis cordis ventriculo dextro adhæreſcere, mortuus, niger, cimicis magni formâ, qui fruſtra toties tentata præſidia illuſerat.

OBSERVATIO CXXXI.

Calculi in Cordis ventriculo reperti.

QVidam audaciſſimus latro palpitatione cordis frequenter corripi ſolitus, à magiſtratu apprehenſus, rotæ eſt affixus. Nos cum collegis duobus,

huius

huius cor viſendi cupidi, poſtquam corpus in quatuor partes eſt diſſectum, pulſans adhuc incidimus, ac in ventriculo eius dextro tres reperti lapilli, ciceris magnitudine, coloris cineritij, oblongi, pondo vnius drachmæ, quos aliquot viri docti, & curioſi non tam viderunt, quàm admirati ſunt.

OBSERVATIO CXXXII.

Cor marcidum factum.

ARdente Sirio iuuenis in cauſum incurrit cum linguâ nigrâ, ſiti clamoſâ, viſcerum ardore, & nimio Caumate preſſus. Applicitis præſidiis conualuit. Poſt duos menſes debilis factus iterum incidit in ignem, curatus non potuit euadere, quin macie tabefactus è vita migraret. In eius ſectione inuentum eſt cordis inuolucrum rugoſum, & cordis ipſa ſubſtantia reperta eſt marcida; nec mirum, quùm omnis ferè humor, qui in Pericardio naturâ ſuâ continetur, ab aſſante calore fuerit exhauſtus.

OBSERVATIO CXXXIII.

De Palpitatione cordis.

Cordis valida palpitatio, cucurbitulâ ſcarificatâ ſupra cor admotâ, curatur.

ACutiſſimus affectus, cordis palpitatio eſt, quâ cùm æger quidam grauiſſimè opprimeretur, & quatriduò extremis frigidus, toto corpore liuidus,

dus, frigido ſudore madidus in horas moriturus ſperaretur, ita validâ, & continuâ palpitatione vexabatur, vt cor è propriâ ſede exilire videretur, Syncope Cardiacâ ex interuallis concuſſus. Medici vocati ob temporis anguſtias ſuccinctè de morbi causâ diſputantes, in eam vnanimes abiêre ſententiam, hunc affectum deterrimum, non à venarum interceptione repentinam mortem inferente, ſed à craſſo, concreto, melancholico, flatuosóve ſanguine ortum ducere, à quo fuliginoſa excrementa, ſpirituoſúſque vapor, & craſſus in arteriis interceptus in cor exhalans incutiebat tremorem, & palpitationem. Quo decreto, Clyſteria acria parant, frictiones, ligaturas, & cucurbitulas, ſcapulis ſcarificatas adminiſtrant, Ano hirudines imponunt (nam ad ferendam phlebotomiam in hoc morbo tam neceſſariam vires non conſtabant) purgantia exhibent, cardiaca propinant, flaccido & trementi cordi Alexiteria, flatúſque diſcutientia imponunt, demum nil intentatum relinquunt, ſed incaſſum: nam æger ſine pulſu, & reſpiratione erat exanimis. Tandem accurrens in conclamato caſu, exquiſitiſſimè iam corpore vacuato, illicò Chirurgum vocandum impero, & ſupra læuam mammillam, quâ parte cor magis palpitare videbatur, magnam cucurbitulam imponere, eámque profundè ſcarificare iubeo, ex quâ exiuit ſanguis grumoſus, & multus, & factâ deinceps cum aceto & ſale ſuper ſcarificatam partem lotione, tanta ichoroſi ſanguinis copia octo horarum ſpatio eſt vacuata, vt heminam comprehenderet. Hoc facto præſidio, & è propinquiori loco morbi causâ exhauſtâ, palpitatio conquieuit, æger ferè mortuus reuixit; nam

pulſus,

pulſus, & reſpiratio ordinem ſeruârunt, ipſéque roborato corde, refocillatíſque viribus ad ſe rediit.

OBSERVATIO CXXXIV.

De Syncope.

Criticè ſudans, veſtibus nimiùm contectus, in Syncopen incidit.

ARdentiſſimâ febri corripiebatur Notarius quidam, ad quem cùm Medicus accederet, & eum in ſeptimo præcedentibus coctionis notis ſudantem inueniret, iuſſit vt ſtragulis magis cooperiretur, ſic enim ſudorem fieri copioſiorem ſperabat, ſequutus forſan *Pauli dictum lib. 2. cap.* 47. qui ſudores criticè euenientes non abſtergit, ſed adiuuat quiete, & calore, quoniam alius ſudor alium elicit. Sic factum. At æger totâ facie contectus, exſudante, & calefacto corpore, excandeſcente corde, inflammatis ſpiritibus hauſto per inſpirationem aëre calidiſſimo, Syncope corripitur: ita vt innato igne ſuffocato vires penè deficerent. Aſſiſtentes facti exanimes, me fortè per plateam tranſeuntem acclamando vocant, hominem veluti emortuum inuenio, quem pallor faciei, oculorum grauitas, & difficilis reſpiratio comitabantur. Amotis veſtibus corpus euentari iubeo, frigidam potionem ad viſcerum igneum calorem temperandum propino. His factis, & frigidiori aëre inſpirato Cauma remittitur, vires redeunt, & ad priſtinam ſanitatem reuertitur.

titur. Quare ſudor in febribus abſtergendus eſt, ne fortè hæc damna eueniant, ſic enim abſterſio ſudoris ipſum prouocat, ex *Gal.* 8. *meth.* 2. §. *iuſſi igitur propinquis, ſi quæ guttulæ illi manarent, diligenter abſtergerent,* &c. *&* 9. *meth.cap.*4. §. *ſuaſi vt ita facerent,* &c. *firmat Auic.*1.4.*tract.*2.*cap.*13. §. *Nam eius abſterſio addit in ipſum, & eius dimiſſio reſtringit ipſum,* &c. *&* 2.4.*tract.*1. *cap.*66. §. *& ſudor quidem quando tergitur, exuberat, & quando dimittitur, abſcinditur,* &c. Quare cùm ſudor non abſterſus infrigidet, oppilet poros, & ſudorem prohibeat, ex *Ariſt.*2.*probl.*13. abſtergi debet, ne ægri contecti, & non abſterſi in Syncopen incidant. *Quomodo autem auctoritas Pauli ſit interpretanda, explicat Mercurialis lib.* 5. *de febrib. cap.*16. *De quo negotio pulchra prædixerunt Cardoſus lib. de ſex reb. non natural. cap.* 11. *quæſt.*17. *Ludouic. Lemoſius in com. cap.*2. *lib.*8. *meth. Gal.*

OBSERVATIO CXXXV.

De Syncope Cardiaca.

Syncope Cardiaca, copioſiſſimâ ſanguinis miſſione curata.

Dignisſima *Hippocrate Coo celebris ſententia eſt, lata lib.*4. *acut.*23. Quæ ſic ſonat: *Quòd autem quis repentè obmuteſcat, id venarum interceptiones, occluſionéſque faciunt, ſi ſano abſque occaſione, vel forti aliâ causâ id contigerit,* &c. Fidus interpres ſic explicat in com. *Cùm igitur ſupra modum oppletæ fuerint venæ, grauari virtutem eſt neceſſe, atque in extinctionis*

ctionis agi periculum natiuam caliditatem, quæ ob copiam ſuffocationi ſimile quippiam patitur. Oriuntur ſiquidem Epilepſiæ, Apoplexiæ, & Syncopæ Cardiacæ, &c. Subdit infrà *venerandus ſenex : Venam igitur brachij dextri internam ſecare oportet,* &c. Peritiſſimi Medici qui recentiſſimè hæc loca explanârunt, in extinctione caloris natiui ob copiam multam, id auxilium ſummoperè probant. Dum hæc meditarer, obtulit ſeſe fœmina quædam quadrata, & ſucculenta, quæ ex ſuppreſſis lochiis in Cardiacam Syncopen lapſa eſt. Hanc præceſsêre præfocatio, ac ſi manu comprimeretur cor, palpitatio, & anxietas. Actu correptæ, coloris è viuido in pallidum facta eſt mutatio, adfuit pulſus intermittens, ſine voce remanſit, & cadaueris inſtar ad pedes lecti jacebat. Superuenientes mecum Medici alij iudicârunt, in hoc agône non eſſe attendendum, vt reuocaretur calor, regenerarentur ſpiritûs, excitaretur patiens, ſed nos tantummodò de cauſæ ablatione debere eſſe ſolicitos. Hâncque euacuante auxilio eſſe remouendam. Obſtabat alius ſocius pulſuum paruitate perterritus, *At cùm rariùs accidat, vt protinus in primo, ſecundòve die morbi, vires imbecilles cernantur, ex Gal.* 10. *meth.* 2. *in fin.* totum vitium ex ſanguine menſtruo ſuppreſſo, ad cor reſtagnante, ibi coaleſcente, venas, & arterias intercipiente, & natiuum ignem ſuffocante emanare deprehendimus. Nam vt bellè docebat *Magiſter* 4. *acut.* 111. *vt ignis propè extinguitur immiſſis lignis, tùm humidis, tùm multis, niſi quis multitudinem ſuſtulerit : ſic in frigidiore ob copiam ſanguine, vbi calor natiuus propè extinguitur, præſentiſſimum eſt remedium ſanguinis miſſio, quo tempore periculum ita prehenderit,* &c. His extempore

pore recitatis, communi conſenſu, ex talo, quatuor horarum ſpatio bis ſanguinem exhaurimus, femoribus cucurbitulas admouemus. Quibus non proficientibus coacti neceſſitate, vt ſanguis impactus è propinquiore parte vacuaretur, baſilicam ſiniſtram feriendam imperamus, & veſperi cucurbitulas ſcarificatas coſtis affiximus, & omnibus vno die celebratis, appoſitis acrioribus glandibus aliquantulum oculos aperuit. Clyſtere nutriente iniecto, iterum per noctem ex eâdem internâ cruorem vacuamus. Poſt hanc pulſus ſeruauit ordinem ſarcinâ depoſitâ. Tunc loqui cœpit, adſtantes cognouit, cibum aſſumpſit, & ab imminente mortis periculo eſt liberata.

OBSERVATIO CXXXVI.

De Animi deliquio.

Ad animi deliquium, & Syncopen, remedium eximium.

V*Aleriola non incelebris auctor, immò inter recentiores longè doctiſſimus lib.* 4. *obſeruat.* 6. Succum ex Veruecum cordibus in animi deliquio, & Syncope, pro viribus reſtaurandis, & roborando corde, tanquam remedium præſtantiſſimum proponit. Hoc tanti auctoris conſilio edoctus, ad ægrum præpotentem ac diuitem accedo, qui ex debilitate facultatis vitalis, ſanguinis & ſpiritûs diſſolutione, ſæpè in Syncopen incidebat. Hunc præſeruaturus multa ſum molitus. His non proficientibus, ad hoc cele-

bre auxilium deſcendo, quo vſus per menſem omnino conualuit. Extrahendi huius ſucci hæc eſt ratio. Accepto Veruecis corde, aut hœdi, finditur medium, & probè aquâ eluitur, & roſaceâ confouetur, in taleolas oblongas diſſecatur, Vitreato vaſe teſtaceo cum Caryophyllis imponitur ſine liquore vllo, & paſtâ oblito vaſe, in calentem furnum inditur, quoad calore contabeſcens in ſuccum eliquetur, aperto vaſe ſumitur inuentus ſuccus, & ægro diluculò propinatur. Mirum profectò quantoperè reficiendis ex inanitione viribus proſit, & ſympathiâ quadam, quâ vnum membrum adiuuat aliud, tacito naturæ conſenſu cor roboret, Sic pulmo vulpinus humani pulmonis vires collapſas reſtituit. Oſſa cranij humani pro roborando capite, & propulſandâ Epilepſiâ laudantur. Omentum veruecinum, humani omenti dolores lenit, recenter ab animali extractum. Oſſium humanorum puluis aſſumptus, ægra oſſa roborat, *ex Gal. lib. 11. ſimpl. tit. de oſſibus.* Sic cordis aliorum animalium ſuccus per eliquationem extractus, cæcâ quadam proprietate humanum cor tuetur, ac firmat. Succi quantitas ſit vncia vna, vſque ad duas, cum quo ſi miſceas Alexiteria, non errabis.

OBSERVATIO CXXXVII.

De Animi Pathematis.

Ex Irâ, fæmina emortua.

MAximum animi pathema eſt Ira, ex qua non ſolùm omnis generis febres, ſed admiranda ſymptomata,

ſymptomata, & mortem quandoque oriri, veterum, & Iuniorum peritiſſimi confirmârunt. Licèt enim *Gal. 2. de cauſis Symptomatum, 5. ab irâ neminem interiiſſe referat, quùm accidat cum appetitu vindictæ, calore neque perfrigerato, neque eius robore ſoluto.* Tamen hoc intelligendum eſt, ac ſi per ſe ira neminem interficiat; ex accidenti verò mortem ſubſequi, verum eſt, & quotidiano firmatur experimento eorum, qui ex eâ, in ſubitos, lethaléſque affectûs lapſi ſunt. Nam ira concitatiorem, & calidiorem generat ſanguinem, qui prope cor mouetur, & inflammatur, cuius vi ſpiritûs animales confunduntur, & ſic liquati præ nimio conatu, & ebullitione ſucci ad caput ruunt, & Apoplexiam, Syncopénque Cardiacam lethalem excitant. *Ira furor breuis eſt.* Vnde *Seneca ſapientiſſimus lib. 2. de ira ad Nouatum, cap. 36.* Sic ait. *Nulla celerior ad inſaniam via eſt, Ajacem in mortem egit furor, in furorem ira.* Hanc concepit quædam rixabunda, & iurgioſa fœmina in aliam contumelias iactans, huic flagrabant oculi, labia quatiebantur, dentes comprimebantur, quoniam manibus, pedibúſque pulſabat humum, facie fœda, indecora aſpectu, voce rauca, & ex eius ore exiliebat quaſi ignem expirans furor: hoc horrido pathemate laſſata diu, accedente cordis validâ palpitatione ſubitò extincta eſt. Nec mirum: nam hæc damna ex irâ, præſertim in corporibus impuris ſuboriri *Galenus* eſt auctor 6. *de ſanit. tuend. cap.* 3. Quibus mulieres quùm ſint viris iracundiores, ſunt magis pronæ. Nam, vt legitur in *Eccleſiaſtic. cap.* 25. *non eſt ira ſupra iram mulieris*, quam tribuit earum imbecillitati *Rabbi Moſes Ægyptius lib. 1. perplexor. cap.* 49. Et præſertim quùm vterum fert, vt exponit

inter barbaros Philoſophos *Conciliator in cap.* 35. *lib.*10.*problemat*. Quare autem mulieres rixoſæ ſint, & iracundæ, explicat ex veterum, & Iuniorum mente luculenter *Tiraquellus p.* 9. *gloſ.*1. *in* 9. *legem connubialem.* In hunc ſenſum argutiſſimus Epigrammatum ſcriptor mulierem ex bile conflatam dicit:

Eſt mulier mera bilis, habet duo commoda ſolùm,
Cùm jacet in thalamo, cùm jacet in tumulo.

ZACVTI LVSITANI, DE PRAXI MEDICA ADMIRANDA,

Liber Secundus.

De Naturalium, Genitalium, & Inferiorum partium affectibus.

OBSERVATIO I.

De Ventriculo.

Ventriculi dolor ex abditâ cauſâ pronatus.

A Multis cauſis oriri ventriculi dolorem, hácque partem variis morbis eſſe obnoxiam, illi erit manifeſtum, qui eius ſubſtantiam penitiùs fuerit rimatus, quæ cùm maximè ſenſilis ſit, ex *Hipp.* 3. *Prorrhet.* 38. *& lib.* 2. *acut.* 11. & à ſexto

cerebri conjugio, ſuperiori eius orificio, mutuo complexu magni nerui implicentur, & in reliquum eius corpus multiplici ſerie diſtribuantur, ex *Gal.3. prog.*30. noxas illicò perſentiſcit. Huius partis dolore diu premebatur immaniter Faber quidam lignarius, qui bilioſi humoris vomitu miteſcebat. Hic poſt quatuor dies iterum recrudeſcebat, & eodem vomitu leuabatur. Malum bienniò rediit in orbem, remediis minimè ſuccumbens. A flatu eſſe ſubortum Medici inculcant, at calidis extrà, & intus exhibitis exaſperabatur. Sed cùm excretum eſſet bilioſum, & continuò oris pateretur amarorem, quæ omnia ex igneo hepatis calore ſcaturire, omnes nôrunt, frigidis curatus, nempe venæ ſectione, ſero lactis, balneo, & aliis conualeſcere non potuit. Ecce inflammatione ventriculi oppreſſus triduò extinctus eſt. Diſſecto & aperto corpore, & inueſtigatâ origine impliciti mali, vas cholidocum ad ventriculi fundum implantatum non ſine adſtantium celebrium Medicorum admiratione inuentum. Meatus ergò qui regurgitat in inteſtina bilem, naturâ ſuâ ad imum ventriculi locum implantabatur, vnde miſer hic, continuò, ob bilis ſuapte naturâ acris confluxum, tum dolore, tum bilis vomitu premebatur. Quam hiſtoriam *Galenus* feſtiuè delineat *lib. art. medicinal. cap.* 74. *& lib.* 2. *acut.* 29. cuius mentem, & ingenium omnes confirmant, excepto *Argenterio acutiſſimo, qui in com. ad cit. cap. art. med.* futilibus argumentis ductus, ingenij laſciuiâ Gal. coniecturam temnit, & damnat. Hos ægros vocat *Auic.* 4. 1. *cap.* 20. infœlices à natura, qui nauſeâ, vomitu, crebríſque bilioſis vomitibus cruciantur. Ludit enim aliquando natura in opere errans. Sic mutati

Iecinoris,

Iecinoris, lienis, & vaſorum ſitus. Viſæ duplicatæ iugulares, duplices renes, bini meatus vrinarij. Cur autem variè hic meatus cholidocus inſeratur in pedeſtribus, volatilibus, piſcibus, cauſam tradit *Thomas à Veigâ, in com. cit. cap. Gal.*

OBSERVATIO II.

Verruca ventriculi lethalis.

ANtiquiſſimus *Vates lib. 6. epid. ſect. 3. text. 1.* ſic ait: *Ventris torpor, omnium confuſio,* &c. Nam à debili ventriculo, ob improſperam coctionem, omne propemodum morbi genus oriri ſolet, quoniam auctis cruditatibus, ex quibus morborum myriades repullulant, *ex Gal. lib. de ſuccor. bonit. & vit. cap.* 3. fiunt obſtructiones, tumores ſcirrhoſi, apoſtemata dura, vt refert *Auic. 13. 3. tract. 4. cap. 7.* quæ mala ex pituitâ mucoſâ, concretâ originem ducunt. Huius copiam cùm aceruaret quidam, gulæ compotationibúſque valdè deditus, in dolorem incidit ventriculi ſimul cum pondere, & grauedine coniunctum. Malum à frigido flatu ſubortum quùm arbitrarentur Medici, variis calidiſſimis medicamentis, & aliis Chymicis auxiliis excarnificârunt. Hic indies contabeſcebat, lentâ & puſillâ febre oppreſſus, debilis, & inappetens. Obſtructione Pylori latente laborare ſum ratus, Chalybéata exhibui medicamenta, & alia quæ proponit *Auic. 13. 3. tract. 1. cap. 33.* de oppilatione ſtomachi: hæc profuêre nihil, immò magis ac magis corporis moles liqueſcebat ſenſim. Tandem vno die vomitu laborioſo

oborto excreuit maſſam Nuci paruæ cupreſſi aſſimilem, totam cum ſanguine confuſam, poſtea toto menſe euomuit ſanguinem,& deinde fœtidum pus. Hunc paſſum fuiſſe tuberculum in vẽtriculo,(quod verrucam ſi voces,non errabis) nulli eſt non manifeſtum. Nam tumor in abſceſſum, & vlcus abiit, quod ægrum poſt quindecim dies iugulauit. Verrucas autem, ſeu ficûs in ventriculo adnaſci, teſtatur appoſitis hiſtoriis *Auenzoar lib.* 1. *theizir tract.* 15.*cap*.3.*&* 4. *firmant Auic.*13.3.*tract*.4.*cap*.9.*&* 11. *Beniuen. de abdit.* 88. Quo loco penſilem verrucam vidit ſubortâ vehementi tuſſi excretam. Meſaraicas, & ſtomachum occalluiſſe tradit idem *cap*.36.*&* 37. Lege *Foreſtum de ſtomachi Carunculis lib.*18. *obſ.* 18. *&* 30.

OBSERVATIO III.

De Attritione ventriculi.

Attritionis ventriculi curatio.

G*Alenus, Medicus non modò præclarus, ſed naturæ humanæ ſpeculator vigilantiſſimus*, *lib. de præcog. ad Poſth.cap.*11. feſtiuè,& magnâ celebritate hiſtoriam Imperatoris Antonini delineat,quem febrientem, turpiter ac miſerè decepti Romani Medici variis remediorum generibus citra fructum excruciauerant, torminibus, ac ventris profluuio vexatum, ac ſi Paroxyſmo febrili quateretur, quem, roborato ſtomacho, Nardino Vnguento, & aſſumpto vino cum Pipere,Diariâ febre laborantem ex prauè concocto alimento curaſſe gloriatur, & poſt eum ſolus

Petrus

*Petrus Bayus lib.*11.*pract.cap.*9. de attritione ſtomachi ex conuerſione cibi in phlegma, curationem hãc propoſuit. Elapſis diebus vocatus vt inuiſerem ſenem quinquaginta plus annos natum, gracilem, & excarnem, & recenter cum puellâ nuptum, qui febri, cum aſſiduâ pituitæ mucoſæ copiâ per vomitum excretâ vexatus, ſtomacho æſtuabat, & grauabatur. Medici phlebotomiam conſuluerant ob febrim, quæ cùm Diaria eſſet, & ex cruditate ſuborta, idcircò à me ſectio fuit interdicta, & loco eius imperata vini albi potio, roboratum os ventriculi Maſtichino oleo, ſuperaſperſis pulueribus Purpuræ, Spicæ Nardi, & Maſtiches. Imperatus ſomnus. Quare cùm vitium à debilitate oriretur ortâ ex concubitu intempeſtiuo, & nimio, cuius causâ nec ventriculus amplectebatur, nec concoquebat cibum, factum eſt, vt illum cum lentâ pituitâ permixtum euomeret. Hic poſtea Veneris deliciis parciſſimè incumbens, ſi tractu temporis perſentiebat malum, eodem ordine curatus, conualeſcebat.

OBSERVATIO IV.

De Ventriculi ardore.

Ad Ardorem Ventriculi, remedium egregium.

LAborauerat multis diebus vir quidam bilioſus nimiâ Ventriculi phlogoſi, & excandeſcentiâ, quam conſequebantur oris amaritudo, bilioſus vomitus, ſiccitas linguæ, moleſta ſitis, ructûs nidoroſi,

velut frictorum ouorum, inquietudo maxima, deiecta appetentia, mordicatio, & cardiogmos, quæ omnia citra febrim eum affligebant, & à nimio aromatum eſu ortum ducebant, quibus acceſſit in præcordiis perceptus ardor, ex bilioſâ illâ illuuie ſubortus. Imperatus refrigerans victus, clementes purgationes exhibitæ, & præuiâ venæ ſectione, ſerum lactis exhibitum, applicitum balneum, potiones refrigerantes oblatæ, Saluatella ſecta, Epithematis firmatus ventriculus, tandem Syrupo facto ex ſucco Omphacij euaſit. Hoc, diluculo, quantitate vnciæ vtebatur toto anno. Maxima ergo eſt aduersùs viſcerum ardores Omphacij facultas, atque poteſtas à *Gal.* 4. *ſimpl.* 2. miris encomiis celebrata. Tres vidi eodem morbo correptos, qui celebratis omnibus, ſolùm aſſumpto ſyrupo facto ex ſucco Arantiorum acidorum, & Portulacæ, ſanitatem obtinuêre.

OBSERVATIO V.

De Hectica ventriculi.

Hecticæ ventriculi curatio.

INfrequens affectus eſt ille, quem tabem ex ſiccitate ventriculi vocat *Galenus* 7. *meth. cap.* 4. & Ventriculi hecticam appellat *Auic.* 1 3. 3. *tract.* 1. *cap.* 29. *Galenus* curationem proponit eo loco contra Romanorum Medicorum inſaniam, qui ægros amaris eſculentis, Abſinthio & aliis internecabant, & ad vomitum compeſcendum, ex debili ventriculo ſubortum, ſtypticis exhibitis, vt Rhois ſucco ſiccatos reliquerunt, adeò vt ſimillimum habitum præferrent

ferrent iis, qui Maraſmo marceſcunt, quos Galenus, ſpretis calidis medicamentis, perſanauit, omni ratione humectans, iiſque materiam inueniens ex eâ methodo, quam *in cap. 6. eiuſdem libri* ſpatiosè tradit, & nos hoc exemplo Laconicè referemus. Vocatus nuper vt inuiſerem puerum in 14. anno ætatis ſuæ conſtitutum: tangens pulſum, inueni durum, paruum, debilem, celerem, corpus erat tabidum, & excarne, ſitis ingens, ſomnus paucus, aluus aſtricta, excrementa retorrida. Aderat vomitus continuus: & ſi fortè aliquod duriuſculum alimentum præter liquida aſſumere cogebatur, tenellus flaccidúſque ventriculus retinere non poterat, ſed id illicò vomitione reiiciebat, quæ omnia ab aſſante calore interno, hepatíſque phlogoſi, bilioſum humorem ad ventriculi os protrudente, manabant. Acta inquirens, & quæ hactenus ex Medici conſilio huic vitio adhibuiſſet, recenſuit, ad enecandos vermes, quibus cruciari etiam putabat, amara, aquam Vitæ, vini potum, Culcitram ſtomacho admotam ex Vulturis plumoſo tegmine paratam, ſtomachica calida, exiccantes purgationes, & huius farinæ plurima. His dictis, facilè cognoui exiſtimâſſe Medicum, puerum frigidâ ſtomachi diſpoſitione laborare. Nos verò ex præcedenti curatione, & aliis haud ſanè obſcuris indiciis, longè aliter ſentientes, calidiore habitu eius affici ventriculum, immò eum hecticâ ſtomachi iam eſſe affectum ſumus arbitrati. Quare ad auxilia conuerſi, quæ aridum iam, ac tabe penè conſumptum corpus reficerent, primò præſidia calida abiicere impero, Ptiſſanam, & Rhodoſaccharum propino, iubeo bibat aquam hordeo decoctam, humectantia cibaria edere præcipio, & aliquando

ad humidum primigenium reſtaurandum, ea glutinoſiora, & viſcidiora miniſtro, vt pedes, & caput Caſtrati: cum hordeo, & Scariolâ decoctum, frigidis, roborantibus tamen Vnguentis, Iecur, Ventriculum, & Renes vngo. Tabellas ex puluere Diamargariton. frig. & trium Santalor. aſſumendas moneo. His omnibus idoneè perceptis, febris miteſcit, ſitis euanuit, aluus molleſcit, ſomnus obrepit, & magis appetens ad oblata ſe habebat. Tandem, farris, & lactis caprini ope, duorum menſium ſpatio, à tabe ſecurus remanſit.

OBSERVATIO VI.

De imbecillitate ventriculi.

Cachundè, ad debilitatem ventriculi, auxilium pretioſum.

ILluſtriſſimus Marchio de Ferreira, è Luſitanorum Regum ſtirpe oriundus, frigido, & valdè debili cùm eſſet ventriculo præditus, ex improſperâ coctione, quotidie, aquæ Naphæ calidiſſimæ hauſtu, duas ferè libras mucoſæ lentæque pituitæ, & deinceps humoris tetri & nigri copiam vomitu excernebat. Poſtea de tremore cordis, metu, triſtitiâ, anxietudine, ructu importuno, inappetentiâ, nauſeâ, ſingultu, flatibúſque melancholicis, & inferioris ventris rugitu querebatur. A ſuis cubiculariis Medicis plura celebrata ſunt auxilia. Vacuationes repetitæ. Fomenta ex oleis, decoctionibus, Vnguentiſque parata. Sacculi, & Culcitræ ex lanâ Purpurâ,

&

& Cardiacis pulueribus ventriculo admotæ. Clyſteres qui viſcidam pituitam, vnáque humorem melancholicum vacuarent. Apertæ ſunt hirudinum ope mariſcæ. Sæpiùs exhibitum Balſamum verum cum aquâ floris Cinnamomi permixtum. Imperata Cardiaca. Applicitum Balneum, à quo Sulphurea balnea eſt expertus. Fontanellæ cruribus apertæ. Sudorifica ex Ebeni decocto viginti dierum ſpatio exhibita, & per interualla loco potûs communis, aquâ decoctâ cum radice Chinarum vtebatur. Omnia incaſſum celebrata. Quatuor Medici per literas ſumus conſulti. *Quidam*, cùm mirachiali affectu, quem vulgato nomine *melancholiam Hypochondriacã* appellant, eum oppreſſum arbitraretur, totam ſalutis ſpem in aſſiduo radicis Mechoacanæ vſu ſitam eſſe dicebat, quâ & flatus diſſolui, & craſſos tenacéſque humores vacuandos ſperabat. *Alius* Vini Abſinthitis potum conſuluit. *Alter* aquæ aluminoſæ, è terra ſponte naſcentis potum per interualla aſſumendum, præſtantiſſimum eſſe aſſeruit. *Ego* cùm calorem natiuum flaccidum, & ex longo morbo, quo antea oppreſſus erat, debilitatum inſpicerem, ob quam cauſam, adiunctâ hepatis caliditate, omnium ſymptomatum varietas oriebatur, in roborando innato calore, diſcutiendis flatibus melancholicis inſiſto, ſícque ad generoſum, & propè diuinum præſidium deſcendo, quod ab *Indis*, & *Chinenſibus*, *Cachundè*, hoc eſt, roborans appellatur. Non pertranſierat menſis poſt aſſumptum antidotum, quãdo omnium malorum dira ſæuities conquieuit, quæ hactenus illum miſerè excruciauerant. Sed quoniam de hoc medicamento Indico, nec Aromatum diligentiſſimi ſcriptores, nec peritiſſimi Iuniores quicquã memo-

riæ

riæ commendârunt ; Idcircò eius compoſitionem, ſummo labore comparatam, & à Medicis, qui Proregum Orientalis Indiæ, aliorúmque Principum per plures annos curam geſsêre, deſcriptam, hoc loco in communem vtilitatem palam facere non grauabor, quæ eſt huiuſmodi.

℞. Terræ Cimoliæ, aut alicuius luti optimi, lib. 2. Ambari, lib. ß. Moſchi, Galliæ, an. ʒ ij. Agallochi optimi, ʒ. x. Margaritar. præparat. ʒ. iiij. Santalor. rubeor. lib. iiij. Santalor. citrinor. ʒ. iij. Maſtich. Calam. Aromatic. Galang. Cinnamomi, Aloës lotæ cum ſucco Roſar. Rhab. elect. Myrobalanor. Chebul. Bellericor. Abſinth. Coralli rubri, Boli Armen. an. ʒ. ij. Folior. auri, ʒ. ß. Lapid. Belzaar, ʒ. xx. Serici vſti, ʒ. viij. Eboris vſti, lib. iij. ß.

Pulueriſanda pulueriſentur tenuiſſimè, irroratáque cum Balſami, Vini odoriferi, & aquæ flor. Cinnamomi guttulis exiccentur ad vmbram, & deinceps excipiantur cum Sacchari puriſſimi & albiſſimi ſufficiente quantitate, & cum gummi Tragacanthi, & Arabici mucilagine, omnia malaxentur, quoüſque fiat lutum tenaciſſimum, viſcidiſſimum, & valdè rubrum. Ex hoc (ſicut ex Porcellanis) variæ figuræ, & vaſa conſtruuntur, quæ Mercatores in varias mundi plagas, ex Indiâ Orientali præſertim Olyſipponem, emporium totius Europæ quæſtuoſiſſimum, conuehere ſolent. Hoc Antidoto vtuntur Principes Indiæ, & Chinenſes Magnates, præſertim excitandæ veneris causâ; nam mirè huius ſtimulos, & irritamenta prouocat, & genitalem vim robuſtiorem efficit, quapropter vtrique ſexui eſt vſitatiſſimum, & illo vtuntur hoc modo. Fruſtulum paruiſſimũ lentis magnitudine in ore interdiu retinere

retinere ſolent, liquor emanat dulciſſimus, odoriferus, & ſenſim ac ſine ſenſu, vt è ſaccharo candido, ſtillat in fauces, & ſtomachum, adeò ſuauis ac fragrans, vt eius iucundum odorem illicò adſtantes perſentiſcant. Hoc Alexipharmacum roborat ſtomachum, flatûs diſcutit, affectibus melancholicis mirabiliter ſuccurrit, Cor tremulum firmat, Cardiacæ, Epilepſiæ, & frigidis neruorum vitiis confert eximiè, ſpiritûs vitales, animaléſque recreat, facultates omnes vigorat, tuetur cerebrum, venenis omnibus auxiliatur, & ad oris fœtorem vnicum eſt ſubſidium. Medicamentum certè dignum, vt Reges, Illuſtréſque omnes ad caloris ſymmetriam conſeruandam perpetuò in ore geſtent; nam vitam producit, mortémque retardat, & ſic multo venundatur pretio. Vtere eo, & miraberis effectum.

OBSERVATIO VII.

De Ructu.

Ructus moleſtiſſimus, Ambari vſu curatur.

MErcator Luſitanus, craſſioris pituitæ, quam quotidie per vomitum excernebat, copiâ abundans, adeò curis, & aſſiduis imaginationibus ſpiritum macerauit, vt quinque menſium ſpatio, exhauſto penè ventriculi calore, in ructum inciderit ita moleſtum ac importunum, vt nec momento temporis, vel ſolus, vel in coronâ hominum eſſe poſſet, quin adſtantes ructûs violenti ſono audito, interturbaret. Pro quo periculoſo malo, hydropem minante, plurima fuerat expertus auxilia. Inter hæc primum

primum obtinuêre locum, phlegmagoga. Roborantes tabellæ, Emplaſtra varia Ventriculo admota, quæ ventriculum debilem firmarent, frigidam eius intemperiem corrigerent. Imperata Sudorifica ex Ebeno. Potus aquarum thermalium exhibitus, Chalybis conſerua ad multos dies imperata, vt ſi fortè in pyloro obſtructio eſſet, eam eximeret. Vtebatur attenuâte victu, vini Abſinthitis potu, exercebatur, abſtinebat à venere; his, nec fonticulis in cruribus affixis, ne pilulis iliacis Rhaſis, languorem ventriculi, & flatûs inde ſubortos craſſos, emendare potuit. Demum Ambari vſu in mero diſſoluti omninò conualuit. Hoc potu ieiuno ventre vſus fuit toto anno, aſſumptis g. iiij. Ambari, cum Falerni vnciis duabus permixti.

OBSERVATIO VIII.

De Melancholia Hypochondriaca.

Mirachialis affectio, Eboris vſu curatur.

HIc morbus omniuarius, & ob ſymptomatum inter ſe repugnantium diſcordiam, quùm ab inæquali fonte, nempe frigiditate ventriculi, & calidâ iecoris intemperie emanet, contumax eſt, & rebellis: quæ omnia ſymptomata inter tantos, exactè dilucidauit *Carrerius doctiſſimus diſput. 33. ad libros Gal. de loc. affect. & acuto ſcribendi ſtylo exarauit Caſtrenſis Luſitanus lib. de complex. morb. cap. 24.* Ob hanc cauſam Medici citra fructum ægros hoc morbo oppreſſos tot medicamentis excruciant, atque fatigant.

fatigant. Malum alioqui commune, & frequens, & quod pauci, præſertim ventriculo debiles, flatibus melancholicis vexati, vix effugiunt. Cùm hac immani Hydrâ luctatus ſæpiſſimè, oleum & operam perdidi. Remedia à peritis præſcribuntur paſſim; ſi fueris expertus, inuenies nulla. Admiraberis, ſi dixerim, pluries Eboris vſu hũc Herculeum morbum me domâſſe: nam eum in flaccido, reſolutóque ventriculo roborando, eximendis obſtructionibus, diſcutiendis tetris flatibus, malignâ aurâ retundendâ præſtantiſſimum ſemper inueni: nec mirum: nam Cardiacum medicamentum eſt, ſi Veterum, & Iuniorum dictis eſt ſtandum, & ſic in præſtantiſſima venit antidota. Eius ſubtiliſſimam ſcobem, aut ramenta tenuiſſima in pollinem redacta cum ſaccharo permixta in tabellas efforma, diluculò vnam, quantitate drachmæ aſſume, deſuper vinum, aut Naphæ, meliſſæve aquam epotandam cura. Si tædioſus ſit æger, grana ſex in eodem liquore diſſoluta, ſatis ſunt. Si febris adſit, aut viſcerum ſquallor, Roſacea ſatis eſto. Hoc auxilio ſi fœminæ vtantur in dictos vſûs, ſciant, illud ad fœcundandum vterum, retinendúmque conceptum etiam mirabiliter conferre.

OBSERVATIO IX.

Pro morbo Hypochondriaco, lapis Belzaar vtiliſſimus.

MVltis modis, in variis ægris, hoc morbo, & aliis affectis, lapidem Belzaar propinari, Iuniorum

niorum cenſurâ decretum eſt, de cuius temperamento in actiuis, *plura primus prædixi lib.* 1. *de Medicor. Princip. Hiſtor. in com. hiſtor.* 36. & eius mirabiles dotes, ex illorum penu deprompſit *Clariſſimus Gaſpar Bauhinus prop. tract. de lapide Belzaar.* Sed in vnâ ægrâ me illius vires eximias cum fructu omnibus modis tētâſſe, teſtor atque profiteor. Quædam fœmina cùm ex retento menſtruo in Mirachialem incideret, cum cordis tremore, triſtitiâ ſummâ, metu, taciturnitate, & demum inexplicabili melancholiâ coniunctam, tentatis omnibus vix conualeſcere potuit. Tandem dira hæc ſymptomata Belzaartici lapidis vſu ſuccubuêre. Aquam epotabat ipſius fruſtulis decoctam. Eum in ore diu retinebat, (vanum enim eſt eius vſu dentes frangi, quùm puluis eos firmet,) & fortiter exugebat. Annulum incruſtatum paro, in quo lapis erat incluſus, ita vt carnem tangeret, in proximo minimo læuæ manûs digito geſtatum. Sacculum ex eius puluere cum aliis Cardiacis ſupra cor geſtandum conſtruo. Tabellas ex eo cum electiſſimo Saccharo, aliis etiam pulueribus admixto conficio, ex quibus vnam ieiuno ventriculo, alteram tribus horis poſt cœnam deuorabat, ſtillatitiâ aquâ Scorzoneræ ſuperbibitâ. Aliquando in iure auis grana ſex interdiu ſumebat. His omnibus quùm quadraginta dierum ſpatio vſa eſſet, & à mœſtitiâ conualuit, & menſtrua recto ordine fluxerunt. Nam hic lapis deobſtruit vehementer, vt notauit *Garzias ab Horto in lib. Aromat. Indiæ, & poſt eum experti ſunt Chriſtoph. à Coſta, Monardus tract. de lapide Belzaar. Mercatus lib.* 2. *de morb. mulier. cap.* 6. *& alij.*

OBSER

OBSERVATIO X.

Mæſtitia melancholica, Auri potabilis vſu curatur.

BAro quidam Illuſtris, melancholicis imaginationibus diu vexatus, pluribus auxiliis Cardiacis conualeſcere haud potuit; Quare ad Auri potabilis vſum ſe conuertit. Auri enim tenuiſſimam ſcobem, quæ ex puriſſimâ limaturâ excidere ſolet, priùs optimè læuigatam, Rhodoſaccharo permixtam, aut liquidum, & potabile aurum, velut oleum, alternis diebus maluatico permixtum ieiuno ventre aſſumebat. Auri liquidi ſex guttulæ, pulueris duodecim grana, ſatis erant. Hoc præſidio cùm per menſem vteretur, omnino à tantis malis immunis euaſit, cuius vires & efficaciam pro morbis grauiſſimis curandis, priſcorum & recentiorum eruditiſſimi, ſummis laudibus celebrârunt. *Eius admirandas facultates prædicant Serapio tract. de ſimplic. cap. 425. Platearius lib. de ſimpl. medic. cap. 3. Geberus lib. de Alchymia cap. 30. & 31. Hieronym. Rubéus lib. de diſtil. ſect. 11. cap. 10. Sebaſt. Paparel. lib. 2. de calido innato, cap. 32. Clamitent contrà quidquid velint Muſa in examine metal. Platerus paradox. 91. Picus Mirandula lib. 1. de auro, cap. 4. & alij quorum rationes diſſoluimus fusè lib. 1. de Med. Princip. Hiſtor. in com. Hiſtor. 36.*

OBSERVATIO XI.

De Cibi faſtidio.

Mortificatio ventriculi, Allij eſu præter omnium ſpem, perſanatur.

ADmirandus ſenex lib. 6. aph. ſent. 3. ſic inquit: *In longis difficultatibus inteſtinorum cibi faſtidium, malum, & cum febre peius.* Galenus in com. ſic explicat: *Cùm hic caſus aduenerit, mortem quandam ipſi adueniſſe ventriculo compatiendi ratione ſignificat, in quâ omnino interiit appetentia, opus ad vitam neceſſarium. Addit eruditiſſimus Heurnius in com. quoniam iam tunc reſoluta eſt facultas appetens ciborum, & ſuctionis ſenſus non percipitur.* Dic tu, quoniam ventriculus compatiens, mortificationem quandam contraxit, & non ſolùm in inteſtinorum morbis, ſed in multis aliis euenire probat *Auic. 1. 3. 3. tract. 2. cap. 7.* Hanc patiebatur ſenex quidam, qui ſtomacho velut reſolutus iacebat lecto affixus; hic ſolùm meri potu triduò vitam ſuſtinuit. Incidit in hoc infortunium, quòd ſæuiente brumâ per niuoſa loca diu iter fecerit, ob quam cauſam, mortificatis ſenſitiuâ virtute, & attractiuâ, innatóque calore veluti extincto, omnino abolita fuit appetentia cibi. Pro huius curatione, viuificandóque interno igne plura machinata ſunt auxilia. Aquæ imperantur Chymicæ, Elixir vitæ, Balſamum verum. Aqua ſtillatitia floris Cinnamomi. Tabellæ vino generoſo diſſolutæ, paratæ ex puluere Diatrion Pipereon, Diacinnamomo, & Diacymino. Admouentur calidiſſima Emplaſtra

plaſtra ventriculo. Animalia viua per dorſum ſciſſa, vt Catelli, Columbæ. Propinatur Theriaca vino permixta. Ecce *Auicennam loc. cit.* perlegens, cuius lectione nimiùm delector, ſimilem canonem *in cap. 9.* *inueni*, in hunc modum: *Patientibus autem factam propter frigus, confert decoctio ſpecierum quæ eſt vt piper, & Cinnamomum, & ſimilia, & ſimiliter vinum vetus, & Diapipereon, & Theriaca propriè, & Allia ſunt iuuamenti maximi in hoc*, &c. Hoc mecum altâ mente perpendens, iudicium Medici tanti non eſſe parui faciendum duxi, quùm dignum ſit consideratione, vt ſcitè monuit *Magiſter lib. 1. epid. ſect. 3. com. 1.* Quare reuertens ad domum, ægrum inuiſo, in Allio propinando inſiſto, maximè quùm ruſticus apud *Gal. 12. meth. vlt.* eius vſu vtens, à colico cruciatu euaſerit. Allium ergò ſiccum exhibeo cum melle electo delibutum: nam viride flatûs parit apud *Hipp. 4. acut. 90.* Huius vſu quatriduò viuens, piſciculum aſſum, aceto, & oleo extinctum mandere cœpit. Poſtea oculos aperuit, qui antea cadaueris inſtar iacuerat. Corporis extrema calorem concepere runt, & vno menſe, hoc edulio altus, exhibitâ interdiu vini potione, recreauit vires, delicatulæ auis ius abſorbens. Demum cùm alacriùs viueret, & per domum obambularet, Allij eſum iam repudiabat: nam ructûs tetros concitabat: quare eo Saccharo incruſtato deinceps vtebatur. Maxima ergo eſt Allij pro frigidis morbis curandis poteſtas, ob quam *Galen. Theriacam vocauit ruſticorum*, cuius vires pro arcendis venenis ſunt admirandæ, & pro præſeruatione peſtis mirabiliores. Eas lecto poëmate deſcripsêre *Caſtor Durantes Medicus Romanus doctiſſimus in ſuo herbario fol. 10. lit. A. &*

M 3 *Petrus*

Petrus Lopius Luſitanus, Medicus, & Poëta celebris in lib. de ſex reb. non naturalib. cap. de allio.

OBSERVATIO XII.

De Vomitu.

Incredibilis ſanguinis vomitus, Saphenæ ſectione curatus.

INgenioſiſſimus *Medicorum lib. 5. aph. 32.* ſic inquit: *Mulieri ſanguinem vomenti menſtruis erumpentibus, ſolutio aduenit.* Diligens interpres in com. ſic fatur. *Non abſque ratione, erit enim retractio ſimul, & euacuatio ſanguinis ad ſuperiora tendentis. Hoc etiam experientia comprobat vtiliter fieri: nos verò ex ipſa permoti, naturæ opera, quæ benè geruntur, imitabimur, & mulieres hac paſſione laborantes miſſo ſanguine ex venâ euacuabimus,* &c. Ex quâ Galeni ſententiâ patet apertè, in vomitu ſanguinis è menſtrui ſuppreſſione concitato, ſaphenæ ſectionem vtilem eſſe. Contrà arbitrabantur ſcioli quidam *Galeni* mente non benè perſpectâ, qui mecum vocati ad curationem Iuuenculæ carnoſæ, cui intra diem, & noctem, triginta penè libras ſanguinis, ob omnimodam menſtrui retentionem euomenti, ſanguinis miſſionem è cubito imperabant: & licèt *contra duos nec Hercules ipſe,* vt eſt in prouerbio, tamen contra quatuor me ſeniores, votum meum annuentibus domeſticis inualuit. Aufero itaque horâ ſextâ matutinâ reclamantibus illis, nouem vncias ſanguinis è malleolo per interualla tria. Iterum ceſſante iam aliquantiſper fluxu, horâ primâ pomeridianâ duas vncias par-

ritè

titè exhaurio, & nonâ, vnam, & dimidiam. Hac vacuatione celebratâ, & ſanguine ad ſuam originem attracto, omnino ſedatus eſt fluxus, qui aliis reuulſoriis auxiliis nunquam ſuccubuit.

OBSERVATIO XIII.

Atrabilario vomitu ſingulis menſibus vexatus, in multos annos vitam produxit.

COgnoui quendam in conſiſtentiæ ætate conſtitutum, qui ſingulis menſibus, duobus ferè diebus, cum anxietudine, & moleſtiâ multâ, 14. & aliquando 15. libras per vomitum excernebat humoris nigerrimi, & pici liquidæ ſimillimi, (atramentum ſcriptorium diceres.) Hic ab aliis perſuaſus, ad compeſcendum vomitum, adſtringentibus vſus eſt, ſed ſuperueniente Cephalalgiâ dirâ, ab eis receſſit. Cúmque natiuâ ſorte eſſet melancholicus, ab omnibus morbis tutus huius vacuationis beneficio, vſque ad 80. annum vitam produxit. Videant ergò Medici, quâ prouidentiâ has conſuetas vacuationes pertractent, & moderentur.

OBSERVATIO XIV.

Mirus Atræ bilis vomitus periodicus, Chalybis vſu leuatus.

QVidam naturâ melancholicus, tribus quibuſque menſibus, vno die, nigerrimi humoris, &

 atrabilarij

attrabilarij copiam vomitu reiiciebat, ſuperueniente intenſiſſimâ febre. Poſtea cum decem ferè libras huius teterrimi humoris excerneret, ius auis guſtabat, & ſomno ſopitus vires recreans, ſurgens è lecto, altero die, pancraticè deinceps viuebat. Huic conſuluimus Melanagoga, quùm lien atri ſanguinis copiâ turgeret: nam ad regionem lienis rugitum ſentiebat, & ſubtriſtis multoties erat, quâ de causâ lien coaceruatum hunc humorem in ventriculum eructabat. In hoc, per regionem magis conſuetam, nempe aluum, nigra excrementa ſenſim regenita vacuare intendi, Apozemata propinaui multoties, hirudines ano affixi, Cauteria cruribus inuſſi, ſetonem in liene excitaui, cuius vi ichor liuidus emanauit diu; balnea imperaui, ſecui ſaluatellam læuam, Cardiaca miniſtraui: at nihil profeci. Sed cùm in præſentiâ tam craſſæ materiæ, obſtructiones internas adeſſe coniectarem, Chalybem præparatum, in decoctione Eupatorij diſſolutum, quadraginta dierum ſpatio, aſſumendum ſuaſi, cum exercitio valido. Hoc præſidio celebrato, vomitus ceſſauit omnino, fortè quia Chalybis vi, deobſtructæ ſunt viæ, per quas limoſum hunc ſanguinem lien ad hæmorrhoidas detrudit, & ſic loco vomitûs, ſanguinis excretio per ſedem eſt ſequuta ſingulis menſibus tribus. Hac emanante, æger deinde nullum paſſus eſt incommodum, immò ſaniùs vitam ducebat, abſque detrimento vllo.

OBSER

OBSERVATIO XV.
De Cholera.
Choleræ ſæuiſſimæ, curatio.

CHolera, acutiſſimus eſt affectus: nam horrendis ſymptomatis premens, ægros ſubitâ factâ vacuatione per vtrumque ventrem, ad fauces mortis deducit. Oritur perſæpè ab ingeſtis cibariis prauis, fugacibus fructibus, & ſæpè ex Cucumerum eſu, qui cùm copiosè in poſtrema menſa ſumuntur, quùm ſint concoctu faciliora, retenta putreſcunt, & corrumpuntur, quæ ſemicruda, natura cum ichoribus multis vbertim per aluum, & vomitum protrudit, & multoties in tantâ copiâ, vt ob exhauſtum ſpiritum ſuperueniant Syncope, animi deliquium, virium iactura, pulſus ablatio, intenſiſſima ſitis, Conuulſio, Rigor, neruorum retractiones, Aphónia, Stupor, Caligo oculorum, extremorum frigiditas, Anxietas, Angor, & ægri facie Hippocraticâ, viribus reſolutis mortis imaginem referre videantur. Hanc patiebatur honeſtiſſima fœmina, quæ ex ferculo facto ex Orizâ, & lacte, actu frigido aſſumpto in eam incidit cum ſurarum Conuulſione coniunctam. Curata primò abſtergentibus, deinde incraſſantibus, roborantibus, & adſtringentibus. Inter cætera præſidia tria profuere multùm, primũ cryſtallum præparatũ, quo vel Vnguentis permixto, vel iuri auis, aut caſtrati, Rhodoſaccharóve inſperſo vtebatur. Secundum fuit cucurbitula magna benè ignita regioni vẽtris ſæpiùs impoſita. Tertium vſtio in humeris celebrata, cuius vi, diſtractâ naturâ, fluxus ceſſauit omnino, quod auxiliũ in conclamato fluxu eſſe optimũ, vſus edocuit.

OBSERVATIO XVI.

De Dyſenteria.

Ex Adamante impolito deuorato, cruenta deiectio, tabes, mors.

ADamantem Venenum eſſe contendunt plurimi, experientia contrarium oſtendit: nam plurimi citra noxam ipſum furtim deuorant, & deinde cum excrementis excernunt: ſolùm ergò nocet, ſi ſerrâ in fruſta diſſectus, vel impolitus deuoretur, tunc enim vitri inſtar, aſperitate ſuâ inteſtina pungit, ferit, vulnerat, & exulcerat: quare vlcera ab eo ſuborta, lethalia, quùm enim altiùs depaſcant & penetrent, illicò obortâ putrilagine fiunt ſordidiora, ac cancroſa. Hoc vlcere inteſtinorum premebatur Mercatoris ſeruus ſatis obeſus, & pinguis, qui cùm malo dolo tres Adamantes impolitos deuorâſſet, in tormina poſt diem lapſus eſt, & ob vulnerata inteſtina, cruenta deinceps deiiciens, febriculâ detentus; nullis poſtea præſidiis conſaneſcere potuit, quin vlcere magis ac magis ſordidiori facto tabefactus animam efflauit. Neque ob hoc, Adamantem venenum arbitreris: nam huius eſt antidotum, probat *Franciſcus Ruéus lib. 2. de gemmis cap. 15. & aromatum Indicorum ſcientiſſimi ſcriptores memoriæ prodiderunt.*

OBSERVATIO XVII.

Dyſenteria à ſuppreſsis menſibus orta, Saphenæ ſectione curatur.

MAtronam ex ſuppreſſis menſtruis Dyſenteria corripuit. Pro eius curatione dubitatum inter Medicos ex qua parte ſanguis hauriendus: nam ſi è cubito vacuas, menſtrua retrahis, licèt Dyſenteriæ occurras reuellendo ſurſum; ſi talum ſeces, et ſi ad originem fluxionis reuellis, naturam & ſanguinem deorſum præcipitas, & fluxum auges. Pauciſſimi dubium proponunt. Solus *Mercatus lib. 3. de morb. internis, cap. 12.* ſolutionem dirimit. Hic in ingenti Plethorâ cubitum ſecat; in contrario caſu, talum tundere iubet: ſed ineptè: nam in grandi plenitudine, aut paulò ſubpari ſemper Saphena ferienda: quoniam plenitudinem demit, menſtrua prouocat, & ſuperas partes euacuat, quæ exhauſtæ ab inferis ſugunt, & fluentem ad inteſtina ſanguinem ſurſum reuellunt. Sic celebrata eſt vacuatio in fœminâ hac, quæ poſtea abſtergentibus infuſis, & Rhabarbari vſtulati vſu, meliùs habuit. Lege pulchra apud *Moxium lib. 1. de morb. mulier. 36. & 37. qui de morbis muliebribus curandis per venæ ſectionem graphicè poſt omnes diſſeruit.*

OBSERVATIO XVIII.

In deſperata Dyſenteria, cauſtica aliquando ſunt ex vſu.

EX quatuor ſanguinolentæ excretionis differentiis, propoſitis à *Gal.3.de ſympt. cauſ.cap.2.* vltimam eſſe, quando minutim,& exiguo tempore, expulſio facta conſpicitur, aliàs quidem veri ſanguinis, aliàs concreti, interdum puri, aliquando cruſtularum, quæ Græcè Ephelcides dicuntur, ſæpè membranoſorum corporum,quæ inteſtinorum ſunt particulæ, frequenter ſtercoris ſanguinolenti, *6. de loc.2.*confirmat Gal. Hunc affectum *Celſus lib.4.cap.15.* tormina dicit, Græci Dyſenteriam vocauêre. Huius vltimum gradum proponit *Gal. lib.4. Aph. com. 26.* quando aliquid iam ab humore corrodente, acri, bilioſo ex ipsâ abraditur ſubſtantiâ inteſtinorum, & carnes excernuntur: tunc iuxta edictum Hippocratis aph.cit. *Si Carunculæ deiiciantur, lethale eſt*. Hanc ſæuam Dyſenteriam patiebatur generoſus quidam Dux poſt multos menſes, qui vigilis, inappetens factus, ſæuis torminibus afflictus, tabidus, in horas moriturus ſperabatur, febriculâ tenui, & colliquante detentus. In huius curatione variam medicamentotum ſyluam Medici erant experti. Ex tribus ſolùm aliquod leuamen ſenſit, ſed iterum recrudeſcente affectu, in peius ruebat. *Primum* fuit Saluatellæ dextræ ſectio, & Epithematum vſus. *Secundum* lactis vſtulati potus. *Tertium* Cotoneum excauatum,& intrà Cerâ albâ repletum,

extrà

extrà maſsâ circumlitum, deinde prunis admotum: quoniam liquefacta cera ſeſe in Cotonei carnem inſinuat, cuius eſu, ante omnem cibum aliquod leuamen ſenſit: nam his etſi ad tempus reſtrictus eſt fluxus, tamen exaſperato affectu lapſus eſt in deterius. His viſis in conclamatâ Dyſenteriâ Muriam ſalſorum piſcium, & Oliuarum per interualla infundimus, cuius vſu aliqui reuixêre apud *Gal.* 12. *meth. cap.* 1. Sed cùm hæc non proficerent, ad cauſtica, & cruſtam inducentia acceſſi. Sicque paraui clyſteria ex lacte Chalybeato, cum Arſenici g. iiij. & tribus aluminis, benè permixto. Hoc enemate cùm decies 20. dierum interuallo eſſet vſus, ſanitati reſtituitur, firmitatem aſſumit, & qui cadauer repræſentabat, obducto inteſtinorum vlcere, firmatâ aluo, robuſtus euaſit. Nec mireris: nam *quando vnica via ſalutis eſt, ea licèt cum periculo tentanda.* Hunc modum curationis docuêre *Galen.* 9. *ſec. loc.* 2. *& 9. ſimpl.* 5. *Auic.* 16. 3. *tract.* 2. *cap.* 7. Hæc enim ſi lacte contemperentur, & ſingulis drachmis illorum, Opij g. j. addatur, vt monuit *Hollerius lib.* 1. *de morb. internis cap.* 40. non nocent, immò putrilaginem abſumunt, exiccant impensè, arctant, glutinant, & cruſtam inducunt, ex *Pauli edicto lib.* 3. *cap.* 42. Eis ergo vtaris quando vlcera ſerpendo depaſcunt: nam Auicenna multis in locis Arſenicum exhibet in potum, in Phthiſi, Aſthmate, caſu, offenſione, in paucâ quantitate, & contemperatum eis quæ illius malitiam retundunt.

OBSER

OBSERVATIO XIX.

De Diarrhœa.

Diarrhœa ex obſtructione ſuborta, aperientibus, curata.

ROmanæ eloquentiæ parens, & Medicæ ſcholæ primarius dux, vir conſularis Celſus, auream protulit ſententiam *lib.* 4. *ſuæ Medicinæ cap.* 19. dum ſic præfatur: *Vno die fluere aluum ſæpè pro valetudine eſt, atque etiam pluribus, dum febris abſit, & intra ſeptimum diem id conquieſcat. Purgatur enim corpus, & quod intus læſurum erat, vtiliter effunditur, verùm ſpatium periculoſum eſt: interdum enim tormina, ac febriculas excitat, viréſque conſumit*, &c. Hos gradûs pertranſiuit quinquagenarius, cui octo, aut decem diebus venter copiosè profluxit citra febrem. His diebus quieuit, victus ſolùm regimine vſus, neque impetum ventris cohibuit. Poſtea menſis vnius ſpatio fluxus perdurat cum febri, & torminibus diris. Applicita abſtergentia Clyſteria, & quoniam Cacochymum erat corpus, ad cauſam deponendam, ter Rhabarbaro vſtulato expurgatus: *nam fluxus fluxum curat* apud *Gal.* 6. *epid. ſect.* 2. *com.* 9. & 4. *acut.* 110. in alui fluxu, valente vtitur medicamento ad Cacochymiam detrahendam. Sic fecit hic æger, ſed nihil proficere potuit. Immò ſi fluxus per ſe, aut medicamentorum ope fortè ceſſabat, tumebat venter, difficilem patiebatur reſpirationem cum anguſtiâ ſummâ. Si laxabatur, liquida excernens,

&

& flatulenta, meliùs habebat. At cùm febris non ceſſaret, contabeſceret corpus, & mucoſa per aluum cum recrementis deiiceret, & timor eſſet, ne ob fluxum longum, in Atrophiam incidens tabe periret, eum aperientibus curare propoſui, maximè cùm fluxum pateretur oppilatiuum. Licèt autem difficilis curationis ſit hic fluxus, quoniam contrariæ adſunt indicationes; nam fluxus quâ fluxus deſiderat incraſſantia, hæc autem augent obſtructionem, & fluxum, & ſi incidentia propines, fluxum prouocas, quia liquas, attenuas. Tamen exequendum eſt *Auic.* conſilium 16.3.*tract.*2.*cap.*10. de curâ fluxus oppilatiui. Dum ſic inquit: *De errore igitur eſt vt cadat additio in Oppilatione per ſtyptica, immò oportet, vt iuuetur, quod expellitur ab Oppilatione cum euacuatione. Cúmque euacuantur via ab eo, & pertranſeunt medicinæ aperitiuæ Oppilationum, vt aperiant eas. Et quandoque neceſſarium eſt in aperiendo Oppilationes ſolutiuum fortiter attrahens materias groſſas, generantes Oppilationem, & clyſteria fortis apertionis, & attractionis,* &c. Quare licèt hic eſſet marcidus, cùm hepar obſtructione laboraret, cuius causâ ad partes nutriendas alimentum non penetrabat, aperientia, & Diuretica Apozemata exhibui, quorum vſu cum aliquantiſper venter conſtringeretur, Chalybis vſu ad viginti dies exhibiti omnino fluxus ceſſauit. Attende quàm bellè loquatur *Auic. in eod. cap. in fin.* qui Græcos in hoc curando morbo multùm excelluit, *dum dicit: Oppilationum verò curationem iam ſciuiſti, & oportet vt non prohibeat te macredo infirmi ab hoc: nam cùm curaueris eum, & aperieris Oppilationes, & euacuaueris humores Oppilatiuos, penetrabit cibus ad corpus eius, & non accidet Diarrhœa poſt illud, & confortabitur corpus*

eius,

eius, &c. Quibus aureis verbis munitus, plurimas febri Albâ detentas, fluxúque diuturno Oppilatiuo oppreſſas, & marcidas factas, Chalybéatis medicamentis perſanâſſe recordor, quæ incraſſantibus exhibitis ruebant in peius, & tandem vitam erant cum morte commutaturæ.

OBSERVATIO XX.

Fluxus diuturnus cerebralis, Cauterio ad Bregma indito, curatur.

MVltus honos concedendus eſt *Auicennæ auctori tanto*, & vberrimo Galeni interpreti, qui plurima ſempiternæ memoriæ commendanda arti Medicæ addidit, à Græcis vel prætermiſſa, vel ignorata quidem, & hoc præſertim in curatione fluxuũ, in quâ illos longo interuallo ſuperauit; (reluctentur licèt *Manardus*, *Leonicenus*, & alij.) Is ergò 16. 3. *tract.* 2. *cap.* 9. de curâ fluxus cerebralis, ſic ait: *Et oportet vt adminiſtretur illud quod diximus in capitulo Catarrhi, de raſione capitis, & fricatione eius cum rebus aſperis, & ex Euaporationibus capitis, & adminiſtratione rubificantium, & cauterizantium ſuper ipſum, & ex confortatione eius, & rectificatione complexionis eius. Et quandoque neceſſarium eſt cauterium*, &c. Hoc auxilio ſanatus eſt adoleſcens, frigidi & humidi temperamenti, qui cùm antea diſtillatione laboraret ex crudo humore ſubortâ, quam cerebri debilitas habitualis gignebat, ſuperueniente alui profluuio ſpumoſo, nocturno, indies contabeſcebat magis, quod ex capite originem ducere, præter *Auicennæ* ſententiam

tentiam *loc.cit.tract.*1 *cap.*2.in initio, & *Raſim lib.*3. *aph.Hipp.prædixit lib.*7.*aph.*30.*dicens*: *Quibus in alui profluuiis excrementa ſpumoſa ſunt, iis ex capite pituita defluit.* Nam cerebrum ſuperfluum humorem ad ſtomachum,& inteſtina eructat,ex *Gal.*2.*feb.*11.*&* 6.*de ſanit.*9. qui mucoſus humor deſcendens debilitat & relaxat, ventris & inteſtinorum contentricem vim. Hic patiebatur cum fluxu aurium tinnitum,grauitatem capitis,caliginem oculorum,per os & nares excrementorum copiam emittebat. Roboratibus capiti impoſitis, ſudoriferis ex Ebeno paratis, nec Sinapiſmo facto ex Euphorbio, & Cantharidibus, bregmati impoſito, potuit leuari, quare cauterio in eâ parte affixo, & ſanie emanante ad ſanitatem reuerſus eſt.

OBSERVATIO XXI.

De Colico dolore.

Colicus dolor, peſtilens, contagioſus, lethalis.

DAri colicum dolorem peſtilentem, ac contagioſum præter *Paulum lib.*3.*cap.*43. *Auic.*16.3. *tract.*3. *cap.*6. *& tract.*4.*cap.*30. pauci appunxerunt. Firmat *Gentilis in com.* Ratio dictat. Nam quid obſtat quò minus praua qualitas recepta in aëre plurimas noſtri corporis partes corripere, & primò Colon Inteſtinum labefactare poſſit labe dirâ? Alia enim peſtis ad cerebrum, alia ad pleuram, alia ad Colon, alia ad alia membra Analogiam habet,

ex quâ Phrenitis, Pleuritis, Colica, & alij morbi peſtiferi conſurgunt. Anno 1600. quando hæc peſtifera lues Europam ferè totam oppreſſerat, obſeruaui plures, qui hoc diro dolore colico affecti, venenoſis ſymptomatis excruciati, occubuêre omnes, nullus quartum diem pertranſiit. At hoc ad occultam peſtiferæ auræ vim videtur referendum; quæ cor vitæ fontem, cæteráſque nutritionis officinas, venenatâ qualitate occupauit, ac extinxit.

OBSERVATIO XXII.

Colicus dolor, animaduerſus Gallicus.

F*Allopius lib. de morb. Gallic. cap.* 100. notauit aurium tinnitum Gallicum, cerebri affecti ſignum manifeſtum, quod in hoc morbo compatitur primò, ſi fides eſt adhibenda *Fernelio. Rondeletius lib. de morb. Gallico, tit. de ſignis*, obſeruauit dolorem ſterni, qui pleuritidem ſæpè Medicis repræſentat. Vidi dolorem dentium Gallicum. Colicum dolorem bis notaui ab obſcœno concubitu ſubortum, qui citra vllum præuium ſymptoma inuaſit. Is nec colicis præſidiis, nec ſudorificis, niſi Mercurialibus vnguentis ſuccubuit.

OBSERVATIO XXIII.

Colicus dolor ſæuiſſimus, niue circumpoſitâ, curatur.

ADoleſcens bilioſiſſimus, curis fatigatus, vigilis, & excarnis, vigente hyeme in colicum dolorem incidit ita atrocem, vt ingenti dolore, ſitíque oppreſſus velut amens, tres dies inſomnis duceret. Colica præſidia diuerſimoda ſunt acta, quæ flatûs diſſoluerent, frigiditatem arcerent, pituitam vacuarent. Vocatus 12. die morbi, contrario ordine, at ad mentem *Galeni curandum duxi in lib. 12. meth. 7. in fin. §. ſimili genere & alteri cuidam in æſtate affecto, cùm ſitibundus admodum eſſet, ſupra alia quæ memoraui, etiam frigidâ potione vti permiſi*, &c. Quare vſus ſum ſectione venæ, refrigerantibus clyſmis, frigidis iulapiis, & aliis quæ furentem, & acrem bilem mulcerent, ac lenirent. Sed cùm dolor ingraueſceret, ſitis vrgeret, ex niue Emplaſtrum parti dolenti impono, & gelidiſſimam cum Sacharo ad ſatietatem bibendam offero, non tranſierat hora, quin ſe ſanum repentè exclamaret, ita vt eodem victu frigido nutritus, à dolore ſecurus euaſerit. *Lege Auicennam* 16. 3. *tract.* 4. *cap.* 17. *Amat. lib.* 1. *cent.* 2.

OBSERVATIO XXIV.

Pudendum taurinum, colico dolori mirabile.

PLurima ſunt, quæ pro præſeruatione, & curatione doloris colici ab occultâ proprietate operantia à Medicis præſcribuntur auxilia. Lupinum ſtercus ſummè laudat *Galen.* & appoſito exemplo confirmat *lib.10. ſimpl. tit. ſtercus lupinum*, quod ab occultâ vi prodeſſe colicis, tenent *Fernel. 2. de abdit.* 17. *Fracaſtor lib. 1. de morb. contag.* 8. hepar lupi à tota ſpecie humanum iecur roborat, *ex Auenzoar. lib. 2. Theizir tract. 1. cap. 2.* Sic pudendum tauri ab ſpecifica virtute mirificè iuuat. Plurimos notaui miſerrimè hoc tormento concuſſos, qui ſolùm hoc auxilio ſanitati ſunt reſtituti. Alij ab eo, huius vi ſunt præſeruati. Vtere eo in puluerem redacto ſcrupuli quantitate in maluatico diſſoluto. *Pro colici doloris præſeruatione ſelecta præſidia refert Iacobus Pons lib. de rectè exercenda medicina, tit. de colico dolore.*

OBSERVATIO XXV.

Colicus dolor, vrinæ humanæ potu, curatus.

VRinæ potum ad grauiſſimos morbos frigidos propulſandos ſummè eſſe ex vſu, auctores vnanimiter confirmârunt, retulit *Auic. lib. 2. tract. 2. cap. 725. Galenus* licèt eius potum horribilem iudicet

cet 10. *ſimpl.* 15. vrgente neceſſitate humanam in achoribus conſuluit *lib.* 1. *ſec. loc.* 8. nam præterquam quòd hæc eſt antidotum contra venenum præſtantiſſimum, auctore *Dioſcoride lib.* 2. *cap.* 73. nam lethalibus venenis, & venenoſis morbis mirè auxiliatur, vt doctè explicat *Mathiolus in com.* etiam colico cruciatui, ſummo eſt auxilio, vt rentur *Plinius lib.* 28. *cap.* 6. *Paulus lib.* 7. *tit. de vrina.* Hanc à puero impube, & adhuc venerem non experto extractam, ſæpè, vnciarum octo quantitate, cum melle deſpumato permixtam actu calidam, patientibus colicum dolorem, cæteris non conferentibus auxiliis, exhibui. Omnes, excretis flatibus, per inferiorem, & ſuperiorem ventrem, ruptâque copiosè aluo ſuperſtites euasêre.

OBSERVATIO XXVI.

Immani cruciatu colico excarnificatus, ſibi ipſi cultello pectore confoſſo, mortem acciuit.

PLurimos furore veluti indignabundo percitos, mortis ſuæ vindices fuiſſe acerbos, ſuique enormes homicidas, humanæ hiſtoriæ conteſtantur. Alios doloribus immanibus concuſſos ſibi ipſis mortem intuliſſe, ſtupendâ hiſtoriâ narrat *Langius lib.* 1. *epiſt.* 38. Nos vidimus Adoleſcentem immani colico dolore excarnificatum, qui nullis vnquam ceſſerat auxiliis, qui cum 20. diebus inconniuis oculis acerbos dolores ferret, immò ex interuallis acutiſſimas punctiones in ventre ſentiret, ac ſi à vermibus morderetur intrinſecùs, ſe tenuiſſimo cultello

ventrem perforari vlulans & ingemiſcens, altâ voce adſtantibus clamabat. Peritiſſimi Medici conſulti. *Alÿ* à maligna, venenatáque aurâ inteſtina lancinante. *Quidam* Dæmonum præſtigiis dolorem concitari putabant. Ego à vermibus, aut beſtiâ aliquâ intus innatâ oriri ſum ratus. Plura citra vtilitatem contra vermes exhibui. Hic tantâ celeritate corpus exagitabat aduentante dolore, vt vix à quatuor miniſtris cohiberetur. Vtcunque ſit, nocte quadam doloris ſæuitie deuictus, velut deſperatus & amens, tenuiſſimo, at ſatis longo, acutóque cultello, quem fortè in ſcrinio ſeruatum habebat, pectore confoſſo, mortem ſibi pro remedio acciuit.

OBSERVATIO XXVII.

De Iliaco dolore.

Pila plumbea deuorata, pro Iliaco dolore curando, præſtantiſſima.

QVidam ex Caſtanearum crudarum ingluuie multâ, in omnimodam incidit fæcum retentionem, ita vt ventris tumore, doloréque immani oppreſſus circa vmbilicum, globulum, veluti ſphæram habere videretur, ab implicitis & circumuolutis (chordarum modo) inteſtinis enatam. Hic cùm in agône eſſet, & frigido ſudore madidus, ſtercus per os eiiceret, variáque interna, & externa expertus eſſet incaſſum tamen auxilia: poſtquam ad emolliendas fæces, leniendumque dolorem, in balneum oleagineum duceretur, nullum leuamen ſenſit.

ſenſit. Quare 12. paruas pilulas plumbeas, quibus Sclopetarij ad enecandos paſſeres vtuntur, deuorandas dedi, quibus dolor aliquantiſper conquieuit, ſed poſt tres horas iterum increuit; quúmque iterum 18. pilulas propinarem, fæces reddidit, & iniecto clyſtere ex aquâ vitæ, & vrinâ pueri, à dolore immunis euaſit. Nec mireris: nam hoc catapotium tranſuoratum Volvuloſos iuuat, quoniam inteſtina inuoluta, implicita, & vincta explicat ſuo pondere, & aperit, fæces impellit, & obtrudentia excludit, lenítque dolorem, in quem vſum *Mercatus 3. de morb. intern.* 16. Chalybis limaturam propinat. Neque huius remedij efficaciam interdicat *Dioclis ſententia apud Cælium Aurelian. 3. acut.* 17. quòd inteſtina denſet, & denſitate, coactâ vexatione diſtendat, & vt in annotationibus *Ioan. Guinterius* ait, Dyſenteriam faciat, quem ſequitur *Mercur. lib. 3. de morb. intern.* 37. Nam plus iuuat pondere, quàm denſitate obeſt: immò ipſe *Mercurialis in com. hiſtor. epidemic.* 23. Palinodiam recantans; hoc auxilium, cæteris non conferentibus poſſe experiri aſſeuerat.

OBSERVATIO XXVIII.

In deſperato Voluvlo Hydrargyri potus, & follis fabrilis, ſummopere iuuant.

DVx ſtrenuiſſimus quùm poſt ludum paruæ pilæ, corpus exercitio maceraret, ſudore madidus, ſitique oppreſſus, aquæ nimium niue infrigidatæ calicem ebibit. Ab eius potu illicò in ſublimioribus

mioribus inteſtinorum partibus torſionem ſenſit. Apparuit iuxta vmbilicum tumor, inuolutæ chordæ inſtar rotundus, & durus. Quúmque intenſiſſimo cruciaretur dolore, multáque iam tentaret efficaciſſima auxilia, de quorum ſyluâ ſunt quæ flatus reſoluunt, inteſtina calefaciunt, frigidam intemperiem corrigunt: híſque cum nec fæces, ructum crepitúmve emitteret, immò vomitionibus fœdis oppreſſus in malis eſſet, nullo alio præſidio quã libræ Hydrargyri potu potuit leuari, à quo & fæces excreuit, & ex dolore meliùs habuit, quo ſedato, & clyſtere ex generoſo vino iniecto perfectam conſequutus eſt ſanitatem. Optimum ſanè præſidium eſt hoc: nam Anodynum eſt, & ſuo pondere inteſtinum aperit, & obſtruentes fæces deturbat, & cum vehementer ſit humidum, tenuibúſque conſtet partibus, & valdè mobile, irritat naturam, & ſtercus validâ ventris perturbatione propellit, auctore *Auic. 6. 4. tract. 1. cap. 2. §. Argentum Viuum plurimi qui bibunt, non læduntur eo, egreditur enim cum diſpoſitione ſuâ per inferiorem regionem*, &c. Explicat *Palmarius lib. de Hydrargyro cap. 5.* medicamentum non eſſe venenum; in potum ad plurimos vſus poſſe aſſumi latè prædiximus *lib. 1. de Medicor. Princip. Hiſtor. in com. hiſtor. 73. quæſt. 40. & 41. Cætera, de Ilei curatione abſolutâ pete à Petro Salio medico exercitatiſſimo, lib. de affectib. particularib. ab aliis practicis non exhibitis cap. 11.*

Miratur hic Auctor doctiſſimus libello de affectibus particularibus ab aliis practicis non exhibitis loc. cit. Amatum Luſitanum lib. 1. centur. curat. vlt. qui doctrinâ Hippocratis inſtructus in Volvulo deſperato ad fæces induratas emolliendas vtitur folle fabrili,

vt

vt inteſtina ſtercore obſtructa immiſſo flatu aperiantur, & dilatentur, ſicque ſubſit locus deinceps emollientibus clyſmis: nam dum *Amatum* mendacij arguere videtur, *Hippocratem accuſat*. Is enim ſic monuit *lib. 3. de morb. num. 15. de Volvulo. Sin minùs, follem fabrilem indito, & in ventrem flatum immittito, à quo & ventrem, & inteſtini contractionem diſtendas. Deinde extracto folle clyſterem adhibeto: ſit autem infuſum per clyſterem iniiciendum paratum non ex valde calefactoriis, ſed ex his quæ ſtercora diſſoluunt, ac colliquant*, &c. Neque reſpuas quæ ſcripta ſunt in lib. de morbis, quoniam, ex mente *Galeni 6. epid. ſect. 1. com.* 29. hic liber eſt *Hipp. Theſſali filij*: nam ipſe *Galenus in prooemio ſect. 2. lib. 8. epid. & lib. de nat. hum. & in fin. lib. 3. de diff. reſpirat.* hunc vocat virum probatiſſimum, memorabilem. Et ipſe *Salius* libros de morb. vt partum Hippocrate dignum interpretatus eſt. *Trallianus lib. 10. cap. vlt. de cura doloris colici ex ſtercoris duri obſtructione, follem approbat.* Hoc ego vſus ſum fœliciſſimè in conclamato Ileo à fæce retentâ, in quodam, qui ex nimio orizæ ſemicrudæ eſu in hunc miſerrimum incidit infortunium: follis enim vi dilatatis inteſtinis, & poſt horam immiſſo infuſo emollienti, cum drachmâ vnâ pilularum Iliacarum Rhaſis parato; excrementa aduſta ſimilia caprinis excreuit, & à morte euaſit. *Cælius lib. 3. acut. 17.* auxilium hoc condemnat, quia ventus frigidus valdè nocet inteſtinis, à quo generatur dolor ob extenſionem, ſed cùm *nihil ſit quod tam magnificè proſit, quod aliquâ ex parte non noceat, ex Gal. 11. meth. cap. 11.* & huius auxilij noxa vtilitate minor ſit, eo Hipp. voto fretus in conclamato Iléo audacter vtendum cenſeo.

OBSERVATIO XXIX.

De Vmbilici dolore.

Vmbilici dolor ſæuiſſimus, Opio epoto, curatur.

FOEmina bilioſa & fortis, in fœdum Gallicum incidit vteri profluuium, quo cùm eſſet afflicta, ad putridi humoris exiccationem, mulierum conſilio, imprudens, aquâ aluminoſâ, muliebres partes, inguináque multoties abluit. Poſt ablutionem, reſtrictâ fluxione, in tam dirum incurrit vmbilici dolorem, vt plures noctes inſomnis ducens, in horas moritura ſperaretur. Illicò ſectæ Saphenæ, Hirudines ano admotæ, cucurbitulæ ſcarificatæ ſæpiùs femoribus applicitæ, cruribus affixa Veſicantia, Clyſteres omnis generis imperati, Vnguenta, fotûs, Emplaſtra varia adhibita. Supra vmbilicum Hirudines, vſtiones, & ſcarificationes admotæ, purgatio diuerſis medicamentis celebrata, tandem in ſemicupium ex medicamentis Anodynis celebratum ingreſſa, aſſumptóque ter per interualla Philonio, nullo modo eſt leuata. Demum cùm morti ob doloris ſæuitiem eſſet propinqua, Opium incorrectum quantitate 12. granorum in iure pulli potandum offero. Aſſumpto eo in veternum mox incidit, & vnius diei ſpatio obdormiſcens, expergefacta, ſine dolore ſalua remanſit.

OBSERVATIO XXX.

Ex pugno in Vmbilico illato, mors ſubſequuta.

EXcitata inter duos adoleſcentes rixa, ob quam alter alterum pugnis afficere conabatur. Ceſſante eâ, vnus inſidioſus veniens à tergo, pugnum ſuper vmbilicum alterius inflixit cum manu dexterâ, violentiâ tantâ, vt ictus, ſubitò priuatus reſpiratione, ſideratorum more, liuidus totus in terram cadens, è vita diſceſſerit. Vmbilici enim eſt dignitas multa: & in vmbilicali regione adſunt plurima vaſa, quæ cum viſceribus magnum obtinent conſenſum. Memini me aliquando ex pugno in eâdem parte inflicto, vidiſſe ſequutam Hepatis inflammationem, quæ ſolùm aceruatæ, & copioſæ phlebotomiæ ſuccubuit.

OBSERVATIO XXXI.

De Lumbricis.

Vermis mirus.

INgenti dolore in ſtomachi regione vexabatur puer, ita vt ex interuallis vociferans in magnum clamorem prorumperet. Lumbricum ſuſpicatus, in vino Hieram cum Corallinâ, Dictammo, & Scordio permixtam exhibeo. Eâ aſſumptâ, mucoſam excreuit pituitam vnà cum verme mortuo, nigerrimo,

rimo dimidij palmi longitudine, mediocriter craſſo, toto corpore piloſo nimis, capite læui, caudâ furcatâ, quo expulſo, hilariter vixit.

Hoc loco deſcribere placet exemplum admirandum, quod *Doctor Ludouicus Nonnius, Medicus Antuerpienſis doctiſſimus* diebus elapſis mihi remiſit. Quadragenaria vermium generationi obnoxia, quùm multis diebus, ſæuis torminibus vexaretur, variis vſa medicamentis, tandem excluſit lumbricum latum quatuor vlnarum, qui erat inſtar tæniæ, ad pollicis penè latitudinem, quo depoſito ſtatim conualuit.

OBSERVATIO XXXII.

Vermes inguen perforantes.

VIr quidam robuſtus, & elegans, tumore inguinis per duos menſes corripitur, qui indies auctus, abſceſsûs ſuſpicionem præbuit: adhibitis præſidiis nimiùm excreſcens, & in ruborem abiens cum pulſatione, puris confecti notas tangenti oſtendit. Chirurgus aperuit tumorem, loco puris, lumbrici duo erumpunt, magni, rotundi cum illuuie multâ. Abſterſo, & conſolidato vlcere intra paucos dies æger conualuit.

OBSER

OBSERVATIO XXXIII.

Vermes viui per Vmbilicum prodeuntes.

PAupercula quædam, anxietate, doloréque ventriculi diu correpta, poſtea Epilepſiam, Syncopem, Tremorem cordis, Colicum dolorem per interualla paſſa eſt, deinde in Bulimum incidit adeò vehementem, vt nunquam ſatiari videretur. Vno die cùm ingentem ſubſultum in ventre perſentiſceret, veluti ſuffocata, ſoporéque correpta quatuor vermes teretes vomitu expulit. Ad ſe rediens, in regione vmbilici, immani cum dolore, roſionem, & dilacerationem ſenſit, poſt quam, aperto foramine, viuidi tres prodière vermes, rotundi, palmi longitudine. At conſolidato vlcere, mulier, ebibitâ aquâ ligno colubrino decoctâ, in poſterum, à tanto malo eſt præſeruata. Non ergo dubites vermes aliquando ventrem perforâſſe. Obſeruârunt *Paulus lib. 4. cap. 53. Auic. 16. 3. tract. 5. cap. 2. Paréus lib. 19. cap. 3. Foreſt. lib. 7. obſ. 35. Solenander lib. 5. conſil. 15. & alij.*

Num autem lumbrici viui mortuis ſint deteriores, vt arbitratur *Diocles apud Aurelian. lib. 4. chroniôn cap. 8.* an mortui viuis, vt putauit *Auic. 16. 3. tract. 5. cap. 2.* dubium eſt ſcrutinio digniſſimum: nam pro vtraque parte paria ſunt momenta rationum. Viui enim, ſæua, immania, lethalia, & terroris plena concitant ſymptomata, & ſæpè mortem accerſunt, vt variis Medicorum exẽplis firmauit *Marcellus Donatus lib. 4. de medic. hiſt. mirab. cap. 26.* Mortui venenum internum

internum præoſtendunt, ob cuius vim ſunt interempti. Hunc Gordianum nodum extrica cum doctiſſimo *Mercur. lib. 3. de morb. pueror. cap. 9.* Quoniam mortui ſi exeant ſine febri, aut eâ præſente benignâ, non ſunt deteriores: nam ob alimenti inopiam ſunt interfecti. Si verò vigente malignâ febri erumpant, peiores ſunt ob dictam cauſam. Eadem ratio de viuis eſt aſſignanda. Hac ſolutione totam antinomiam euaneſcere putamus, quâ *Paulum, Aëtium*, cæteróſque Medicinæ Duces, & recentiores, qui varia de hac dubitatione protulerunt, in veram amicitiam poteris reducere. *Nobis ſat ſit monſtràſſe loca, à Iuniorum pauciſſimis notata. Lege eruditiſſimum Ioannem Brauum in com. ſent. 18. lib. 2. prognoſt. Hippocratis, qui de hoc argumento egit eximiè.*

OBSERVATIO XXXIV.

Correptus Vermibus, Opiſthotono vexatur, in quo Calcanea capiti erant connexa.

N*Arrat Trincauellius, auctor neruoſiſſimus lib. 9. cap. 11.* de curandis morbis, ſe vidiſſe pueros, qui à vermibus adeò malè affecti erant, vt retrorſum conuulſi, calcaneis penè caput contingerent. Cùm primùm huius auctoris experimentum legerem, id mirabar valdè, difficile credens, pedes inuerſo ordine caput poſſe contingere, cùm ſemel vocatus ad pueri cuiuſdam aurificis filij curationem, illum hoc conuulſionis genere detentum inuenio, quem Rigor, Anxietas, & ex interuallis immanis ventris dolòr comitabantur. Obſtupui exempli

pli nouitate commotus. Venenum ſuſpicatus, Theriacam exhibeo. Reuerſus in domum illicò Trincauellij hiſtoriæ recordor. Ad inuiſendum ægrum mox accingor. Clyſterem paro ex lacte, & Saccharo, & poſt eum, alium iniiciendum curo ex lacte, Aloë, & ſucco Allij. Pilulas ſex ex ʒ.i. Aloës, & ℈.i. Dictamni, cum ℈.ß. Theriac. deuorandas præbeo. His cùm ſatis deiiceret, nil leuatus eſt. Altero die tres impero factas ex puluere ligni Colubrini, Aloë, Myrrhâ, cum ſucco Abſinth. Menth. & felle tauri. Poſtquam eas aſſumpſit, linquitur animo, & excitatis torminibus, cum fæcibus, duos vermes nigros, rotundos excreuit, & præter ſpem à tanto malo conualuit.

OBSERVATIO XXXV.

Quidam ob vermes concuſſus Apoplexiâ, reuixit.

QVidam malignâ febre correptus, quùm meliùs haberet, ſubitò quatitur Apoplexiâ, ita vt iacens in lecto cadaueris inſtar nihil reſponderet, ſenſu, & motu priuatus. Pro tanto malo dum cucurbitulæ parantur, ecce intra dentes apparuêre corpuſcula mutuò ſeſe mouentia. Iniecto intra dentes ligno, & aperto ore, tres apparent lumbrici viui, quos propriâ manu, iniectis in os digitis apprehendo. Extractis his, aliquantiſper reſipuit æger, è cuius naribus poſt paucum interpoſiaum tempus, duo etiam viui exiere. Hic propinato ſucco Abſinthij cum farinâ lupinorum permixto, quatuor mortuos

per

per ſeceſſum excreuit, ſicque apertis oculis adſtantes cognoſcere cœpit, & victu ſelectiſſimo refocillatus, reuixit.

OBSERVATIO XXXVI.

Aphonia ex Vermibus admiranda.

TErribilia, immania, dira & terroris plena ſunt ſymptomata, quæ quotidie ex vermibus oriri conſpicimus, quæ auctores recenſent, præſertim *Gabucinus Fanenſis, & Hippolytus Brillus*, qui de hac re integros libros edidêre. Nos vnum infrequens notauimus in quadam fœminâ ætatis ſuæ octodecim annorum, quæ cùm ex febre quotidianâ euaſiſſet, integris ſenſibus prædita, ad oblata benè ſe gerens, & ſanorum munia obiens, per 40. dierum ſpatium loqui non potuit, ſed muta, & Aphona facta vitam ducebat. Hæc licèt plura experiretur auxilia, nunquam loqui potuit niſi vermibus per tuſſim excretis, ſimilibus erucis, breuibus, & viuis, qui tetro ſuo,& venenato vapore, vocis inſtrumenta hactenus labefactauerant.

OBSERVATIO XXXVII.

Ad Vermes necandos, bolus eximius.

EX plurimis præſtantiſſimis auxiliis, quibus decurſu ætatis meæ felici experimento ad vermes necandos vſus ſum,hoc eſt præcipuum.Exhibe non præſente

præſente febre. Ex ingredientium ſyluâ poteris etiam parare pilulas, tabellas, Emplaſtra, & Vnguenta huic vſui valdè proficua.

℞. Aloës Succotrin. ℨ. iij. Cortic. Granator. ℨ. ß. Ligni Colubrini, Lupinor. Sen. Oriental. Myrobalanor. Citrinor. an. ℨ. ß. Sem. Santonic. Sem. Citri, an. ℈. ß. Dictamni albi, Scordij, Corallinæ, Myrrhæ, Cornu cerui vſti, Eboris vſti. Rhabarbar. Agaric. an. ℈. ij. Semin. Macedonic. ℨ. j.

Puluériſanda pulueriſentur, & acerrimo aceto irrorentur, ſiccentur ad vmbram. Adde

Biſtortæ, ℥. ß. Succi Allij, Rutæ, Abſinth. Menthæ, Fellis Tauri, an. ℨ. ij. Theriac. ℨ. j. Mithridatij, ℨ. ß. Tormentillæ, ℥. ß.

Miſceantur omnia, & cum ſyrupo Abſinth. excipiantur, & fiat bolus.

OBSERVATIO XXXVIII.

De Hepate.

Corpus ſine Hepate inuentum, cuius loco maſſa carnea admiranda.

VIrgo tympanitica ex menſium reſtrictione diuturnâ, viſcerúmque hac de causâ Scirrhoſis tumoribus excitatis, oppreſſa, ita malè habuit, vt præ dextri Hypochondrij pondere, ingenti duritie, ac tumore fatigata vix ambulare poſſet, quare vitio in vitium mutato, vt ſæpè in hoc contumaci morbo euenire ſolet, reſolutis viribus è vita diſceſſit. Diſſecto corpore, inuenta eſt maſſa carnea in regione

Hepatis vſque ad vmbilicum extenſa, quæ extracta (dictu mirum, & viſu mirabilius) 36. libras ponderabat. Hepar nullo modo inuentum. In ſubſtantia internâ maſſæ, duo magni abſceſsûs reperti.

OBSERVATIO XXXIX.

De Hepatis Incendio.

Ad phlogoſim Hepatis, auxilium præſtans.

AD roborandum, & refrigerandum Iecur, ac bilioſum humorem contemperandum, plurima à Medicorum ſcientiſſimis celebrantur auxilia, ſed in hunc vſum adeſt medicamentum nulli ſecundum, quo incolæ *Guinéæ* vti ſolent; nam ſqualli-dum, & ſiccum Iecur mirâ quadam proprietate tuetur, ac contemperat. Millies eo vſus ſum, in labiorum ſciſſuris, Cutaneis affectibus, vteri pruritu, vnguium Scabritie, Rubedine faciei, frequenti ſingultu, aſſiduo vomitu, Pilorum decidentiâ, guttâ Roſaceâ, igne ſacro, Hepatis dolore, & aliis vitiis quæ à iecoris excandeſcentiâ, phlogosíve internâ concitantur. Quidam in volis manuum, & plantis pedum cruſtoſam ſcabiem diu patiebatur, ex quâ tentatis plurimis præſidiis conualeſcere haud potuit. Hic, ſolùm aſſumpto hoc medicamento leuatus eſt. Vocatur *Cola à Luſitanis noſtris*, & in omni tractu regni *Guinéæ* naſcitur fructus hic, qui colorem rubrum dilutum habet, & formâ, & magnitudine Caſtaneam repræſentat. Saporem retinet amariuſculum. Interdiu fructum hunc ſiccum, & duriuſculum

lum oportet dentibus comminuere, qui ad febres ardentes eradicandas ſummè prodeſt, maximè ſi aqua Endiuiæ ſuprà bibatur. Eſt fructus arboris ſimilis Caſtaneæ, quæ cùm fructum ſuum tenerum emittat, illicò delapſus ab arbore induratur, Caſtanearum inſtar.

OBSERVATIO XL.

De Hepatis Ardore.

Ad internum Hepatis Ardorem, præſidium laudatiſſimum.

G*Alenus non ſolùm in Medicinâ maximus, ſed vnicus, ac ſingularis naturæ loquentis genius mirabilis lib. 2. ad Glauc. cap.* 1. in princip. duplicem conſtituit inflammationem, *humidam vnam, ſiccam aliam: Illa, ex calidâ fluxione membrum occupante contingit: hæc, quando nullo humore influente calor naturalis igneſcit.* Hanc patiebatur generoſus quidam Prorex, qui fiſſuris labiorum, & linguæ, miſerrimè premebatur, cuius causâ alimenta in ore dentibus conterere non poterat. Huic plura auxilia adhibui. Secui venam, præparaui humorem, expurgantia conſului, balnea imperaui, ſerum lactis dedi, Hepati Epithemata impoſui, Ptiſſanam obtuli, conſeruas refrigerantes, pulueres, tabellas huiuſmodi aſſumendas præbui: omnia fruſtra. Tandem vſu aſſiduo Caſiæ fiſtularis adhuc virentis ab arbore extractæ, ſaccharóque conditæ, cuius copiam ab *Orientali Indiâ* ipſe adduxerat, ſanus eſt factus. Hic fructus Caſiæ, quæ

vocatur Syringodes, tener, & ante maturitatem vireſcens, cæterorum fructuum inſtar ab Indis Saccharo condîtur, & ab Orientali, & Occidentali plagâ ad *Olyſiponem*, *Hiſpalin*, *Alexandriam*, *Venetias* à mercatoribus adſportatur: quem eaſdem, ſed excellentiores vires obtinere, quàm atramentum intra ſiliquas teretes, & oblongas concretum (officinæ pulpam Caſiæ fiſtularis vocant) fidiſſimo experimento compertum habeo: nam incandeſcentem, retorridámque bilem per alvum citra moleſtiam depellit, ſanguinem purificat, bilis flauæ, quam ſuauiter expurgat, acrimoniam contemperat, Hepatis, Renum, aliorúmque viſcerũ feruorem, igneúmque calorem demulcet, quare ad horum calidam intemperiem ſummum eſt auxilium, lenit thoracem, & ad morbos eius calidos mirè confert, prouocat ſputum, ſitim lenit, febribus ex bile, & ſalsâ pituitâ ſubortis remedio eſt. Vteri pruritum ſedat, genitalium phlogoſim, & ardorem arcet, ſi poſt eius eſum, aquæ Cichorij, aut ſtillatitiæ roſarum, aut ſeri lactis caprini quatuor vnciæ hauriantur. Præberi poteſt pueris, delicatulis fœminis, medicamenta purgatoria faſtidientibus. Fœminis etiam vtero gerentibus, commoditate, ac neceſſitate quadam conceditur, quibus aliud medicamentum denegatur. Eſt denique hic fructus alimentum ſuauiſſimum, quod palato maximam gratiam conciliat: eſt medicamentum pretioſiſſimum, quo Indiæ vtriuſque Magnates, & Medici Indi in dictos vsûs vti ſolent cum vtilitate ſummâ.

OBSERVATIO XLI.

De Scirrho Hepatis.

Pro Hepatis Scirrho, efficax auxilium.

DVris tumoribus Iecur eſt opportunum, dicebat *Gal.* 13.*meth.* 16.quoniam limoſo ſanguine nutritur: nam eius pars præcipuè, gibba, multis, exilibúſque venis referta, obſtructionibus idcircò fit obuia. Tumor hic lapidoſus,durus eſt, indolens, immobilis, ac ſi eſſet clauo affixus, auctore *Gal.* 14. *meth.* 9. *&* 2. *ad Glauc.* 4. *&* 5. *ſimpl.* 9. *&* 6. *epid.* 1. 2. & alibi. Hic, ob ſummam duritiem, reſolutionem non admittit, quùm à craſſo, terreſtri, & parti tenaciter impacto humore ortum ducat, & ſi exquiſitus, incurabilis eſt, vel in hydropem commigrat, ex *Paulo lib.* 4. *cap.* 32. Hoc tumore diuturno premebatur Nobilis vir, cui nullum auxilium prodeſſe potuit, licèt præter prouidentiam totius, ex Ebeno ſudorifica tentâſſet, vteretur Chalybéatis medicamentis, balnea naturalia admitteret, & varia Vnguenta, & Emplaſtra parti apponeret. Hic ſolùm conſeruâ ex Marrubij floribus cum melle paratâ, 40. diebus, quantitate vnciæ vnius diluculò aſſumptâ, & deſuper aquâ ebibitâ, quæ è foliis & radicibus ipſius, vitreis organis ſtillat, ſanitati integrè fuit reſtitutus: nam ſenſim ac ſine ſenſu emollitus, & reſolutus eſt tumor. *De cuius medicamenti viribus, præter Dioſcoridis interpretes, lege elegantiſſimum Ruellium lib. 3. de natur. ſtirp. cap. 58.*

OBSERVATIO XLII.

De Lienis dolore.

Sævus Lienis dolor, copioſiſſimâ venæ ſectione, curatur.

MOnialem inuiſi gracilem,& in victu parciſſimam, quæ à 20. anno vſque ad 40. alternis menſibus in lienis dolorem adeò ſæuum incurrebat, vt præ doloris ſæuitie è vita diſcedere videretur. Imminuto dolore circa lienis regionem ſcabies repullulabat rotundo ſchemate ſicca. Aderant metus, mœſtitia, inſomnia varia. Aberant febris, & ſitis. Menſtrua ſtatuto tempore recurrebant. Pulſus debiliſſimus,ita vt præ exiguitate vix perciperetur. Medici pulſui paruiſſimo animum adhibentes, neglectâ phlebotomiâ, ob vires valdè deiectas, Clyſteria conſulunt reuellentia, cucurbitulas, & ligaturas crurum. At dolor,horum,ſicut medicamentorum expurgantium vſum,contemnit. Recrudeſcente dolore conuocantur alij, qui cùm à flatu, humoréque fæculento originem ducere arbitrarentur, Melanagogis vacuandum eſſe humorem per ſeceſſum rati ſunt. In quem vſum Stibium præparatum conſulunt, cuius vi, excretâ per alvum nigri humoris copiâ, licet aliquantiſper miteſceret dolor, denuò ferociùs inualeſcebat. Quare Cardiaca oblata, Cauterium cruri læuo inuſtum, Hirudines affixæ mariſcis, Vnguenta varia admota. His celebratis, iterum malum exaſperatum; me vocant. Illam extenuatiſſimam cum paruiſſimo pulſu cõtemplor,

ſed

ſed præditam rubicundâ facie, viuidis oculis, venis ſanguine plenis. Quapropter hanc pulsûs paruitatem, non ex defectu, ſed ex grauante humoris melancholici copiâ, ac plenitudine nimiâ in liene conculcati ortam exiſtimans, reluctantibus omnibus, aufero è Baſilicâ ſiniſtrâ eò vſque de induſtria ſanguinem, vt animi deliquium ferè incurreret: hoc detracto, fæculento illo quidem, limoſo & craſſo, refocillatis viribus ad ſe rediit. Hæc ſaniùs deinceps degens, dolore reuertente, ſpretis cæteris auxiliis, nullo alio, quàm phlebotomiæ antidoto leuabatur.

OBSERVATIO XLIII.

De Scirrho ſplenis.

Scirrhus lienis, cauterio ipſi indito, curatus.

SPlenis Scirrhus, morbus eſt pertinax, & qui auxiliis medicis vix ſuccumbit. In quodam, hoc patiente malum, poſtquam varia fui expertus citra vtilitatem auxilia, nullo alio præſidio vſus ſum, quàm Cauterio ad ſplenis regionem affixo. Excitatis namque cruſtulis, & vlceribus fluidis factis, ille à tumore leuatus eſt. Hoc auxilium me docuit *Arabum primus Auic. 1 5. 3. tract. 2. cap. 7. in fin. §. & quandoque oportet quùm dominatur humor melancholicus, vt fiant cauteria quinque, aut ſex ſupra loca ſplenis, deinde non permittantur ſanari. Quòd ſi non tolerat ignem, adminiſtrentur cauteria ex medicinis, ſicut Emplaſtrum de ficubus & ſinapi,* &c. Sic priſci Emplaſtra

apponunt ex Arſenico, Alumine ſciſſili, Calce vivâ. Nam ſecurè ſupra hanc partem vſtiones celebrare poteris: quoniam lien non eſt pars princeps: & aliquando ipſum totum vidit reſectum *Rouſſetus ſect.4.de part.Cæſar.cap.5. & ipſius particulas excretas fatetur ſe vidiſſe Aretæus lib.3.acut.14.* & curſoribus ne obſit, aliquando inuritur, ex *Plin.lib.11. cap.37.* & ſine liene homines viuere poſſunt, ex *Laurentio lib.6. de re Anatomic.quæſt.25.* Quare vſtio ſuper ipſum commodè celebrari poteſt, *de quo argumento ſat multa Tobias Knoblochius lib. inſtit. anatomicar. diſput.2. de liene ſcitè diſſeruit.*

OBSERVATIO XLIV.

De Ictero.

In morbo Regio diuturno, ſi ſanguis ex naribus fluat, cautè ſecanda vena.

F*Ernelius artis medicæ Coryphæus, quem ætas noſtra & venerari, & admirari debet, memorandam protulit ſententiam, in praxi ſummoperè obſeruandam.* Sic enim habet *lib.2.de venæ ſect.cap.4. Neque imperitorum more ſi vel nares ſtillant ſanguine, vel vrinæ rubicundæ ſeſe offerunt, protinus imperanda venæ ſectio. Etenim facilè ſanguis prorumpit, non ex plenitudine ſolùm, quòdque eam vacuationem moliatur natura, ſed aliis compluribus ex cauſis. Quibus enim exeſa ſunt venarum oſcula, quibus etiam viſcera, præſertimque jecur imbecillum, vel ſcirrhoſum euaſit, iis ſanguis ſæpe fluit è naribus, haud ſecus atque Hydropicis,* &c. Inuiſebamus olim tres Medici quinquagenarium, qui ſcirrhoſâ

viſcerum diſpoſitione multo tempore laborauerat. Huic, cùm ictericus factus eſſet, poſt duos menſes, per nares ſanguis lentè effluebat, qui linteo exceptus, colorem repræſentabat dilutũ, non ſecus quàm rubra proluuies, quæ in Hepaticis per aluũ excerni ſolet. Hoc cùm mortis ſit præludium, coniunctam Hepatis imbecillitatem, eámque vehementẽ denunciat; cuius facultas ita languida eſt, vt proprio muners retinendi vti deinceps nequeat, ſed laxatis vaſorum oſculis, quibus ipſa innititur, dum valens eſt, ſanguinem, præſertim ichoroſiorem, & tenuiorem exire liberè permittit. Hoc facto præſagio, ad roborandum Hepar acceſſi, renutrientéque victu, & fouente vires reſtaurandum eſſe prædixi. Illi verò ob auctam febrim, quæ ex maiori obſtructione ingraueſcebat, (*nam diſcernitur obſtructionis magnitudo ex ipsâ magnitudine febris: vt quæ ex maiore obſtructione maior, ex minori minor inciderit, ex Gal. 8. meth. 4.*) ad deponendam ſarcinam, ſanguinis miſſionem conſuluêre. Verùm cùm ipſi eſſent ætate prouectiores, eorũ magis ſententiæ inhærentibus affinibus, quàm meo voto eam renuenti, & Fernelij Axiomate munito, ad quinque vncias ſanguinem exhauriũt, quem reuertenti mihi cùm oſtenderẽt, ipſum corruptum, & non concretum inueni, quod ſignum, fibras ſanguinis putrefactas, diſſolutas, & omnimodam ſanguinis corruptionem ſignificat. Conſilium adhibitum. Iterum imperant vrgente fluxu, phlebotomiã. Hoc audito protinus diſcedo, palàm affirmans iugulatum eſſe ægrotũ, quod euentus facilè cõprobauit. Nam in eorum præſẽtiâ, vocato Chirurgo, poſt ſanguinem extractũ, obortâ Syncope, animam, pro ſanitate promiſsâ, in Medicorũ ſinu miſellus depoſuit.

OBSERVATIO XLV.

De Hydrope.

Hydropis ſpecies rara.

D. *Nicolaüs Fontanus Medicus eruditus, & doctus, cuius opera ingenua lemniſco digna ſunt,* elapſis diebus, magnâ feſtiuitate, me, & alios amicos ad ſectionem cadaueris conuocauit, in quo admirandam Hydropis ſpeciem notauimus, à Græcis aliíſque omnium ætatum Medicis, *Aretæo* excepto *lib.* 4. *chroniôn. cap.* 1. incognitam. Vixerat fœmina quædam pauper, pluribus annis de tumore ventris queribunda, quoüſque ad immenſam molem cum ſummâ corporis tabitudine, & gracilitate diſtentus eſt venter. Hæc, menſibus omnino ſuppreſſis, erroneâ diætâ ſemper vſa eſt. Quare ob virium iacturam exanimis emoritur. Secto cadauere, adſtante peritorum Medicorum coronâ, parva aquæ copia educta eſt. Iecur lapidoſum inuentum. Pulmones, ob aquam, quæ Diaphragma penetrârat, dimidiâ ex parte corruptos vidimus. Reſecto ventre ad muſculos abdominis, inter Peritonæum & inteſtina, binas veſicas inuenimus, quarum quædam, bouinæ veſicæ vrinariæ (mirum dictu) prægrandis magnitudinem ſuperabat. Iis diruptis, tanta fœtidæ, liuidæque aquæ copia mucoſo humori permixta effluxit, vt vas triginta librarum capax adimpleret, quo copioſo humore innatus ignis obrutus, eſt extinctus.

OBSER

OBSERVATIO XLVI.

Emplaſtrum ad Hydropem vtiliſſimum.

CVm faſtidioſum, atque moroſum ſit Hydropicorum ad aſſumenda medicamina palatum, Emplaſtris Hydragogis ventri appoſitis pugnare debemus, quæ ſeroſos humores tum exhaurire, tum flatûs diſſoluere, & interna viſcera roborare queant, quorum omnium præſtantiſſimum eſt huiuſmodi, cuius vi aliqui Hydropici, cæteris non conferentibus, ſeruato victûs regimine conualuêre. Huius deſcriptio eſt hæc:

℞. Succor. Thymelææ, Ebuli, Cucumeris aſinini, Radic. Bryon. Sambuci, an. ℥. j. Ciner. vitis, Quercûs, an. p. j. Fimi Columbini, ℥. ß. Pulp. Colocynthid. ʒ. ß. Stercoris vaccini, lib. ß. Stercoris Caprin. lib. iij.

Bulliant omnia parùm in aceto acerrimo, adde *Sulphuris viui, ℥. ij. Puluer. Soldanel. ℥. ij. ß. Vnguent. Arthanit. majoris, ℥. j. ß. Vnguent. Aregon, Marciaton, Agripp. an. ℥. ß. Alumin. ℥. j. Farin. Lupinor. Orobi, an. ℥. j. Aniſi, Cumin. Marathri, Baccar. Lauri, Schœnanth. Spic. Nardi, an. ʒ. j. Cardamom. ʒ. ij. Euphorbij, ʒ. j. Salis communis torrefact. ʒ. ij. Terebinth. ℥. iij. Picis naualis, ℥. vj.*

Miſce, fiat ſecund. art. Emplaſtrum ventri apponendum.

OBSER

OBSERVATIO XLVII.

Hydropicus, ſcarificato ſcroto ſanatus.

QVidam ſobrius & abſtemius, naturâ ſuâ calidiſſimus, puſtulis, ſcabritie vnguium, vlceribúſque per ambitum corporis cùm fœdaretur, ex nimio frigidiſſimæ aquæ potu in Hydropem Aſcitem incidit, ſiti clamoſâ vexatus. Cúmque tota corporis moles, laxa & turgida eſſet, oculorum palpebræ nimis tumerent, crudo aquoſóque humore madentes, & ſcrotum in magnum tumorem accreſceret; timor erat, ne ſuffocato calore ſubitò occumberet: huic varia Hydragoga exhibita, internæ partes roboratæ, fomenta, Vnguenta, Emplaſtra applicita, quæ ſolutione ventris, aquam educerent, crudum humorem in halitum digererent, ſiccarent, flatuúmque copiam exhaurirent. Cruribus affixæ fontanellæ. A potu aquæ pro viribus abſtinebat, licèt Eupatorio, & aliquando radice Tamariſci eſſet decocta; cuius loco Maluaticum bibebat, victu exiccante ſemper vſus. Licèt autem venter aliquantulum detumeſceret, iterum in maiorem molem eleuabatur, quo tempore corpus, ventre, & ſcroto exceptis, contabuit nimis. Timens ergò ne Atrophiâ, & macie extenuaretur, & periret, Paracenteſi vtendum cenſui: At cùm ante eius adminiſtrationem de ſcroti mortificatione ſuſpicio eſſet, ipſum, vt Emplaſtra à corruptione præſeruantia faciliùs penetrarent, leuiter ſcarificare iubeo, & deinde aquâ ſalitâ abluere. Hoc opere facto, tanto

tanto impetu aqua effluêre cœpit, vt Amphoram 12. libras capientem adimpleret, & poſtea ad tres dies, ſenſim ac ſine ſenſu plurima aquæ copia emanauit, qui curioſo refectus victu, & vino ex Abſinthio parato vtens, & cæteris, quæ ad rem faciebant, præſidiis recreatus, in priſtinam redactus eſt ſanitatem.

OBSERVATIO XLVIII.

Pro Hydrope curando, aquarum Spadanarum vis mirabilis.

HÆc dum ſcriberem, acceſſit ad nos Conſilium *elegantiſſimum Doctoris Franciſci Alvares Luſitani, Medici eximij, incomparabilis, & Reginæ Hiſpaniarum, Infantiſque Archiduciſſæ Bruxellenſis, cubicularij meritiſſimi*, in quo, dum Antuerpienſi Mercatori Hydropico remedia proponit, inter cætera præſtantiſſima præſidia, aquarum Spadanarum potum imperat, cuius mirabiles virtutes appoſito raro exemplo ſic confirmat: quod huc transferre operæpretium duxi. Monachus quidam Bruxellenſis, ætate 75. annorum, abhinc octodecim annis hydropem tympanitem patitur. Singulis annis in hanc affectionem incurrit. Pergit æſtiuo tempore ad bibendas Spadanas aquas. Commoratur prope fontem diebus triginta, & ſeruato regimine, incipit ſenſim ac ſine ſenſu venter detumeſcere. Tunc reſerantur obſtructiones, partium nutrientium intemperies corrigitur, roborantur viſcera. His factis redit ad ſuos ſanus.

Iterum

Iterum vigente brumâ,cùm ſit ſenex, caloris natiui inops, prauo victu altus, reincidit in eandem affectionem,potánſque aquas de nouo,aduentante vere, iterum ſanitatem recuperat. Diſtant hæ Spadanæ aquæ à Bruxellis,milliaribus 22.ſitæque ſunt in territorio Leodienſi, de quarum vi mirâ, pro hoc, & aliis contumacibus morbis curandis, modo, & ordine bibendi eas,fusè ſatis & doctè,libello quodam egit *Henricus ab Heer Tungrus, Medicus doctiſſimus, & non ſiluit expertiſſimus Dodonæus Obſeruat.*41.

OBSERVATIO XLIX.

Syrupus de Chalybe, ad Hydropem celebris.

NObiliſſimus quidam iuuenis quùm aſſiduis curis corpus diu maceraret, ob debilitatem ventriculi, flatibus ſubortis, ventrem ſubtumidum ſenſit. Inflantur pedes, tumeſcit vultus, ſiti inexhauſtâ premitur, quæ à potu intendebatur magis. Aderat fluctuatio aquæ, & tumor vbi ipſe cubabat, prolabitur, intus ſonum edens, (Aſciticum diceres) quem Hepatis aliqualis comitabatur durities cum febriculâ coniuncta. Hic poſtquam plurima tentauit auxilia, vix conualeſcere potuit. Accedo ad eum, victum præſcribo. Abſtinentiam à potu impero. Hunc ſyrupum eximium propino. Illius vncias octo, tertio quôque die,ieiuno ventriculo aſſumendas moneo, cuius potum ſuauiter vacuantem quùm octies deguſtaret, ruptâ aluo, diſſipatis flatibus, ſalutem obtinuit.

℞. Gratiolæ,℥.ß. Soldanel.℥.j. Radic.Ireos recentis, ℥.ij.

℥.ij. Radic. rubiæ tinctor. Cortic. fœnicul. Petroſelin. Apij, Gramin. Aſparagi, Ruſci, Aſari, an. ℥.ij.

Macerentur omnia per noctem in vino generoſo. Adde

Radic. Ebuli, Radic. Sambuc. an. ℥.j. Cortic. Radic. Cappar. Cortic. Radic. Tamariſci, an. ℥.j. Vitis Sylueſtris ʒ.iij. Helenij, ℥.ß. Eupatorij, Capil. vener. Aſplenij, an. M. j. Sem. Aniſi, Marath. Améos, an. ʒ.ij. Paſſular. exacinatar. ℥.j. Cinnamom. ʒ.ij. Cicer. Rubeor. p.ij. Betonic. Abſinth. an. M.ß. Senæ, ℥.ß. Sem. Cartham. ʒ.v. Radicis Cucumer. aſinin. ℥.iij. Origan. p.ij. Sem. Hederæ, ℥.j. Thymelææ, Chamelææ, an. ʒ.ij. Cyclamin. ℥.j. Spicæ nardi, ʒ.ij. Agaric. Trochiſcat. ʒ.vj.

Fiat omnium decoctio ad libras iiij. In prædictâ colaturâ igniatur, & ſepties extinguatur lib. j. Chalybis præparat. Cola iterum, & in colaturâ infunde per noctem

Rhab. elect. ℥.ß. Syrup. Byzantin. Syrup. Eupatorij, an. ℥. iiij. Syrup. de quinque radicib. & Capil. vener. an. ℥. v. Theriac. antiquæ, Mithridatij, an. ʒ.iij.

Cum melle, & ſaccharo quod ſit ſatis, iterum omnia bulliant, & fiat iulapium aromatizatum cum Cinnamomi elect. & Radic. Iréos, an. ʒ. ß. Hunc interdum aſſumebat aſſumptâ priùs tabellâ Aromatici roſati Gabrielis, *cuius deſcriptionem affabrè delineauit D. Nicolaüs Fontanus in ſuis Phamaceuticis inſtitut. ſect. 5. cap. 5.*

OBSER

OBSERVATIO L.

Vt venæ ſecandæ, deliteſcentes in Hydropicis & obeſis, emineant, artificium mirum.

CVm Hydropicorum moles tota turgida ſit, & præſertim in extremis partibus, vbi venæ ſectio celebrari debet, quæ aquoſo humore plenæ vehementer intumeſcunt: idcircò venæ ſecandæ deliteſcunt, neque ſcindi poſſunt, licèt Chirurgus cuſpidem ſcalpelli profundiùs intromittat, partem priùs aquâ calidâ foueat, fricet, arctiſſimè liget. Vidi ſæpiùs Hydropicos, valdè obeſos, & pingues in hoc agône poſitos, quos nec Medici, Chirurgíve induſtria, ſanguine vix extracto leuare potuit, quoniam nullo vnquam ingenio ipſi efficere potuerunt, vt venæ quæ ſecandæ erant, apparerent. Tu verò ad hoc opus complendum hoc artificio vtaris conſulo, quod mirabile inuenies. Cucurbitulam magnam, vel volæ manûs, vel plantæ pedis, in quo ſecari debet vena, cum multâ flammâ appone. Poſtquam eſt impoſita, venæ quæ præ carnis mole priùs erant ſubmerſæ, & latebant, attracto vi cucurbitulæ, ſanguine & ſpiritu ad partem, & concitato dolore, illicò eminent: & ſi toto tempore quo fluit ſanguis, eam affixam habeas, fœlicior multò fiet ſanguinis emiſſio.

OBSERVATIO LI.

Electuarium Hydropi proficuum.

INter præſtantiſſima præſidia, quæ pro roborando Hepate, frigidáque intemperie auferendâ Medicorum ſolertia adinuenit, hoc eſt præcipuum, quod patientibus Anaſarcam & Tympanitem, ſaluberrimum ſemper inueni. Fitque hoc modo.

℞. Theriac. Andromach. Mithridat. an. ℥. ij. Conſeru. Stœchad. Conſeru. Flor. Salu. Conſeru. Flor. Anthos, an. ℥. j. ß. Diamargarit. calid. Nicolai cum triplicato Rhabarb. Aromatic. Roſ. Dialac. Diacurcum. Diagalang. Diazingiber. Diaxyloaloës, Diacoſt. Diacymin. Diacalamenth. an. ℈. ij. Trochiſc. ex ligno aloës, Trochiſc. Abſinth. Trochiſc. Rhab. Trochiſc. Eupatorij, Alipt. Moſchatæ, Myrrhæ, Laccæ, Diarrhod. Abbat. an. ℈. ij. ß. Hepat. Lupi ℥. ß. Ventricul. Gallin. ſiccor. ʒ. ij. Cinnamom. elect. ʒ. ij. ß. Carnis Paſſular. Pinguium, ℥. j. ß. Piperis Albi, Piperis longi, Cubebar. Macis, Maſtich. an. ʒ. iij. Sem. Aniſi, Sem. fœnicul. an. ʒ. ij. Puluer. ligni ſancti, Radicis Chinæ, an. ʒ. ij. ß. Radic. Smilacis aſper. ʒ. iij. Ligni vocati Saſſafras, ʒ. ij.

Pulueriſanda pulueriſentur, & omnia excipiantur cum Syrupo de Eupatorio, fiat Confectio. Doſis vna vncia, ſuperbibitis vnciis tribus maluatici. Vtere diluculo.

OBSERVATIO LII.

Hydropicus fonticulo ſponte in ſcroto aperto, à morbo liberatur.

ASciticum inuiſebamus duo Medici, cui trium menſium ſpatio varia conſuluimus auxilia, expurgantia, Hydragoga, fotûs, Pilulas, Emplaſtra, Electuaria, roborantia, ſudorifica; at his celebratis æger ſemper in pejus ruebat. Ecce vnâ die pruritum ſenſit in imâ parte ſcroti, poſtea partem madidam inuenit. Tandem vi naturæ, aquæ exitum parantis, foramen factum eſt, ex quo ad pondus multarum librarum aqua effluxit,& detumeſcente ventre ſanitatem obtinuit. In poſterum prouida natura vt corpus tueretur, per apertum foramen fontanellæ inſtar, quotidie, aquoſum humorem excernebat in copiâ paucâ, quo fonticulo per multos annos emanante, ſeruato regimine,vitam in longum tempus produxit.

OBSERVATIO LIII.

Hydropicus bienniò ab aquæ potu abſtinens, conualuit.

MIratur *Galenus lib.6.epid.ſect.4.com.8.* ſe vidiſſe quoſdam ſanatos, qui per quindecim dies à potu, iubente Deo, abſtinuerunt. Majorem meretur admirationem, quod ſcribit *Plinius lib.7.cap.18.* Iulium Equitem Romanum, toto vitæ curriculo, à potu

à potu abſtinuiſſe, & ſic ab Hydrope fuiſſe curatum. Rectè etiam feciſſe arbitror Ruſticum apud *Beniuenium lib. de abdit. cap.* 13. qui per totum annum abſtinens à potu, ab Hydrope conualuit. Aſciticum curaui ſalutis ſuæ amantiſſimum, & obedientiſſimum, qui ſiti clamoſâ vexatus, aliquando delinquebat in potu. Conſulo, ſi vitam amat, vt ſex menſium ſpatio merum ſemel in die ebibat. Hilari vultu conditionem accepit. Signato tempore hoc potu ſolùm vtenti detumeſcunt pedes, venter fit gracilior, color ex pallido viuidior, minor adeſt ſitis, rugitus in ventre minor, vrina magis cocta. Pergit ad annum integrum eâdem inſiſtens viâ, exiccante regimine vſus. Pedes fiunt graciliores, cibi amplior auiditas adeſt, majus in exercitio leuamen comparat. Tandem alacrior factus, toto biennio hoc vitæ ordine vſus, pauxillatim majus robur recuperans, perfectè conualuit.

OBSERVATIO LIV.

Hydropici, ſummâ curâ cuſtodiendi.

HYdrope detenti, licet aquam in ſe contineant, ſitiunt intenſiſſimè, quia illa eſt ſalſa atque nitroſa, & præ morâ, retenta tum calidior, tum nitroſior redditur, ex Aëtio *tetrab.* 3. *ſerm.* 2. *cap.* 20. probat ex multorum mente *Marcel. lib.* 4. *de Hiſtor. mirabil.* 21. Hac ſiti rabioſâ vexatus, mortuus eſt Hydropicus ſibi indulgens, qui ſummâ curâ cuſtoditus, Malagmata ſua deuorando, bibendóque ſuam vrinam, in exitium ſe præcipitauit, vt firmat *Celſus*

*lib.3.cap.*1.Siti ipsâ inextinguibili oppreſſus eſt Monachus, prudens & in humanioribus literis verſatus, qui cùm Hydrope laboraret, occluſo cubiculo ſolus relictus, in deſperationem veluti redigitur. Hic velut amens intempeſtâ nocte ingentem pluuiam perſentiſcit. Surgit è lecto etſi inualidus ſcipione fultus. Funem, quo erat cinctus, apertâ feneſtrâ ſupra tegulas per quas fluebat aqua, adaptat. Hanc per funem excurrentem quinque horarum ſpatio abſorbet in copiâ multâ. At exhauſtis viribus, toto corpore frigidus, motu, ſensúque orbatus, ventre turgidiſſimo, velut exanimis, extincto ob aquæ copiam, puſillo interno igne, velut mortuus cecidit in terram. Diluculo ad eum inuiſendum cum cuſtode accedo, eum ſine pulſu inuenio, qui poſt vnam horam exceſſit è viuis.

OBSERVATIO LV.

Syrupus, ad Tympanitem probatiſſimus.

TYmpaniticus nullis vnquam auxiliis leuari cùm poſſet, hoc ſyrupo conualuit: nam alternis diebus vnciarum trium quantitate aſſumpto, vacuatâ pituitâ craſſâ, & flatu multo, abſolutam conſequutus eſt ſanitatem.

℞. Smilac. aſper. Ligni Indi, an. ℥ iiij. Radic. Chin. ℥. ij. Ligni Saſſafras, ℥. j.

Omnia proiiciantur in vas anguſti orificij, in lib. xx. vini albi generoſi, actu calidi, per ſpatium 24. horarum, poſtea ferueant lento igne ad conſumptionem lib. vj. factâ colaturâ, adde

Sem.

Sem. Aniſi, Marathri, Amméos, an. ʒ.ij. *Cinnamom. elect. conquaſſati,* ℥.ß. *Sem. Carui,* ʒ.ij. *Polypod. quercini conquaſſat.* ʒ.iij. *Epithym.* ʒ.iij.ß. *Hermodactylor. fractor.* ʒ.ij. *Senæ,* ʒ.v. *Cortic. fœniculi,* ℥.j. *Cortic. citri ſicci,* ʒ.iij. *Menthæ ſiccæ, Hyſſopi, Betonicæ, Abſinth. an. M.*ß. *Macis, Nucis Moſchatæ, Acori, Caryophyllor. an.* ʒ.ß. *Conſeru. Borrag.* ℥.ij. *Conſeruæ Anthos,* ℥.j.ß. *Cumini, Agallochi, an.* ʒ. ij. *Pulegij, Origani, an. M.*ß. *Calamenthi, Satureiæ, Fol. Lauri, an. M.*ß.

Iterum omnia ferueant ad conſumptionem duarum partium. In colaturâ infunde iterum

Agarici Elect. ʒ.ij. *Rhab. optim.* ʒ.iij.ß. *Mechoac.* ℥.ij. *Seminis dauci,* ʒ.iij.

Poſtea colentur omnia, & cum Saccharo clarificato quod ſit ſatis, fiat Syrupus ſec. art. Aromatizatus cum ʒ.j. Cinnamomi, & ʒ.ß. Aromatici Roſati. Vidi Aſciticum, qui ſolo vſu Rhabarbari conualuit euacuato ſeroſo humore per aluum, & vrinam. Eo maſticato, & in pilulas redacto, & vſu aquæ cum eo decoctæ, & infuſo in vinum, trium menſium ſpatio vſus eſt, & miraculo quodam detumuit venter, & viſcera ſunt roborata. *De cuius mirando pro hoc morbo vſu, lege Adolphum Occo lib. 2. conſilior. per Scholtz. publicat. pag. 169.*

OBSERVATIO LVI.

In Hydrope, morbíſque frigidis, aliquando vrina rubeſcit.

F*Amigeratiſſimus auctor Auicenna 2. 1. doct. 3. cap. 2.* de ſignificationibus coloris vrinæ, ſic præfatur:

Cauſa verò, ob quam vrina exiſtit rubea in ægritudinibus frigidis, eſt vna harum rerum, aut fortitudo doloris, qui choleram rubeam reſoluit, ſicut in Cholicâ accidit frigidâ; aut Oppilatio, quæ facta fuit ex ſuperatione Phlegmatis in canali, qui eſt inter fel, & inteſtina, quapropter fel ad inteſtina non deſcendit, ſicut ſolebat: immò vrinæ ſocietas eſt ei neceſſaria, cùm quâ egrediatur, quemadmodum accidit in Cholicâ frigidâ. Aut propter debilitatem Hepatis, & ſuæ virtutis defectum, quæ inter aquoſitatem, & ſanguinem, ſeparationem facere non valet, ſicut accidit in Hydropiſi frigidâ, & in ægritudinibus debilitatis Hepatis ſecundùm plurimum, quoniam propterea ea vrina eſt ſimilis loturæ carnis recentis. Aut propter conſtrictionem, quam Oppilationes fecerunt, & mutatur color Phlegmaticus in venis propter aliquam putrefactionem, quæ ei accidit, &c. Hæc *Auicenna, Apollineæ artis gloriâ celebris. Galenus lib.* 1. *ad Glauc. cap.* 7. in quotidianâ rubram vrinam apparere aſſerit. Ex quibus conſtat ob quas cauſas in frigidis morbis vrina rubra appareat. Adde tu, ex attritu calculi prægrandis, *hic enim cùm anguloſus ſit, egrediens, proximas particulas vulnerat, & cruorem euocat*, auctore *Gal.* 6. *epid. ſect.* 1. *com.* 6. vnde *apud Hipp.* hoc in loco, *calculoſi cruentum meiunt.* Ex retentione menſtruorum, quando cum vrinâ permiſcentur. Ex debilitate renum, & venarum oris rarioribus, ſanguinem tenuem demittentibus, iuxta *Senis Oraculum lib.* 4. *aph.* 78. dicentis. *Quicunque ſponte ſanguinem mingunt, iis à renibus venula rupta ſignificatur.* Multis ergò de cauſis contingit vrinam in frigidis morbis, & Hydrope apparere rubentem. Has cùm non aduerteret quidam Medicus, Hydropicum ex acuto morbo curaturus, in quo febrilis calor reſtabat, ob hunc,

hunc, & vrinæ rubedinem, frigidis exhibitis, illum ad extremam maciem, ſubortâ difficili reſpiratione deduxit; vrinæ rubedinem ex Hepatis ardore, ac phlogoſi, vt in febribus ardentiſſimis, oriri exiſtimans. Nos contrà, ex Iecoris & venarum imbecillitate, rubram hanc ſaniem, ob quam tingebatur vrina, ortum ducere arbitrantes, medicamentis Ventriculum & Hepar roborantibus, & calefacientibus imperatis perſanauimus, vt exiccante diætâ, Diacinnamomo, generoſo vino, & aliis, quibus, cùm nutritionis officinæ ex præcedente morbo debilitatæ vigorem aſſumerent, conualuit, & vrinæ color ſimilis naturali apparuit. *Conſule de hoc argumento Martinum Rulandum lib. 1. Problemat. medicophyſicor. 32.*

OBSERVATIO LVII.

De Lumborum dolore.

Lumborum ſævus dolor, impoſitis ſupra lumbos Hirudinibus, curatus.

DE ingenti dolore lumborum querebatur iuris peritiæ Doctor quidam Inſignis, cui cùm varia à variis Medicis eſſent celebrata auxilia, & nec Phlebotomiæ ex ſuperis, & inferis partibus celebratæ, ſcarificatæ cucurbitulæ, hirudines ſedi appoſitæ, Medicamenta purgantia, omnis generis Fomenta, Balneum, opem afferre poſſent, ſolùm hirudinibus ſuper lumbares muſculos appoſitis, & nimiâ ſequutâ ſanguinis copiâ, leuatus eſt.

OBSERVATIO LVIII.

De Calculo renum.

Lithiaſis, Balſami vſu, curatur.

ANnus agitur 38. ſi rectè memoro, quo Præceptorem meum celebrem in praxi ſequutus, vidi Lithiaſis mirabile exemplum. Erat Sexagenarius, frigidi temperamenti homo, qui ob ingluuiem multam, flatibus, mucoſáque pituitâ, præſertim in primâ regione ſcatens, arenulas rubras quandoque excernebat. Auctis cruditatibus, ob reprobum alimenti vſum, in Lithiaſim incidit: nam ſemel ſuppreſſo lotio, excretóque deinde paruo, cum Renum, & Ilium dolore, calculo, meliuſculè habuit. Hic præter purgationes varias, paratas præſertim ex Terebinthinâ Abietinâ diuerſo modo exhibitâ, cuius vi mucilaginoſam per aluum pituitam excernebat, & vſu aſſiduo aquæ concoctæ cum ligno illo Indico, quo aqua Cæruleum dilutiorem colorem contrahit, & vocatur à *Monardo*, *Nephriticum*, bienniò ſanus euaſit. Poſtea exaſperato, vt ferè ſolet, malo, ſupprimitur omnino vrina, adſunt vreterum, & renum cruciatûs immanes, quorum ſæuitie plures noctes inſomnis traduxit. Vocantur de nouo Medici, quorum conſilio enematis emollitur alvus, expurgantur excrementa, diſcutiuntur flatûs, miniſtrantur Vnguenta, Fomenta, & Emplaſtra, ſuperiores & inferiores venæ ſecantur, ano hirudines admouentur. Balneum applicatur oleagineum, lapidem comminuentia auxilia imperantur. Omnia licèt

licèt vtilia, citra commodum tamen celebrantur: nam auctâ grauitate in lumbis, & per octodecim dierum ſpatium retentâ vrinâ, per interualla iam Epilepſiá vexabatur. Demùm cùm nulla eſſent prætermiſſa quæ calculi comminutionem pollicerentur, & æger conclamatus eſſet, toto corpore tumidus, diróque dolore in Ilium regione oppreſſus, præſcripto Medicorum Oleum Amygdalinum recenter paratum cum guttulis Balſami permixtum lambere cœpit, cuius auxilij ope aliquantulum recreatus, per ſedem, viſcidum humorem, & per vrinam, arenulas minutiſſimas excreuit, & in eodem auxilio perſiſtens, cum vrinâ cruentâ, calculum purpureum, oblongum, aſperum, duriſſimum, nucleo Dactyli magni aſſimilem excreuit, liberéque iam vrinam reddens, maiorem quantitatem Amygdalini, vſque ad vncias tres, & Balſami vſque ad vnciam dimidiam aſſumens, decem dierum ſpatio 65. calculos emiſit, duros, ciceris formâ, & magnitudine. Tandem proſtratis viribus, ſenſim & ſine ſenſu conualeſcere cœpit. Huius ſolùm auxilij beneficio in poſterum præſeruatus: nam ieiuno ventriculo, dimidiam Amygdalini vnciam, ſex Balſami guttulis permixtam abſorbebat, cuius præſidij ope, ſabuloſam vrinam excernens in multos annos vitam produxit. Magna ergò eſt Balſami, pro hoc morbo, & aliis frigidis curandis vitiis, vis atque poteſtas, cuius vſu, ſe liberâſſe ſcriptorem qui erat in conditione mortis à lapide, gloriatur *Auenzoar lib. 2. Theizir, tract. 2. cap. 7.* Si verum Balſamum deſit, eius loco vtere Stacte, id eſt Myrrhæ pretioſiſſimâ guttâ, vel Orientali, aut eo quod ex *Peruanis Inſulis* afferri ſolet, quod mirabiles præſtare vtilitates,

P 5 veterum

veterum & iuniorum diligentiſſimi literis commendârunt. Memini me pluries calculos magnos, renum cauo tenaciter impactos, vſu ſtillatitiæ aquæ ex *Nicotianâ viridi* extractæ, in potum exhibitæ, per vrinam deturbâſſe. Si ea deſit, eius decocto vtere cum vtilitate multâ.

OBSERVATIO LIX.

Lithiaſis, Belzaartici lapidis vſu, curatur.

LApidem Belzaarticum ad calculum frangendum eſſe ex vſu, nullus hactenus explicuit, excepto *Lacunâ Medico celeberrimo; is enim in ſuis doctiſſimis commentariis Hiſpano Idiomate conſcriptis ſuper Dioſcoridem lib. 5. in com. cap. 72.* hoc affirmat. Tanti viri doctrinam hoc exemplo veram eſſe deprehendi. Quidam in vrinæ ſuppreſſionem ſæpè incidebat, à craſſiuſculis arenulis, ſabuloſáque materiâ ſubortam, quæ in viis vrinæ ita tenaciter hærebant, vt nullis medicamentis abſtergi poſſent. Sed cùm variis medicamentis tractatus eſſet, aucto tamen malo quotidie, indies magis ac magis quatiebatur immaniter. At lapide Belzaartico duorum menſium ſpatio, octo granorum pondere deuorato cum auis iure, à tanto malo conualeſcere cœpit. Hoc ergo auxilium inter præſtantiſſima, & efficaciſſima huic vſui præſidia, Medici poſthac celebrent eſt neceſſe.

OBSERVATIO LX.

Renalis, miræ formæ, coloris & magnitudinis, lapis.

VSitatum, & quotidianum eſt, calculos è renibus excerni, in eis natos, & adauctos, magnos, & paruos, duros, & leues, oblongos, acuminatos, latos, anguſtos, rotundos, planos; tamen, vnum, ob ſingularem colorem, formam, & magnitudinem in fœminâ notaui, quæ ſeptem diebus excruciata Ilium dolore ſæuo, tandem expulſo, præſidiorum ope, à calculo euaſit. Forma illi erat rotunda, inſtar Auellanæ nucis, duriſſima, color nigerrimus, lapidis Gagatis inſtar. Pendebat grana 49.

OBSERVATIO LXI.

De Calculo Veſicæ.

Inuentus in Veſicâ, miræ magnitudinis, lapis.

VIr ingenioſus, & doctus, viginti annis calculo veſicæ laborans, tandem omnino ſuppreſsâ vrinâ, immani cruciatu vexatus vitam finiuit. Inuentus eſt in veſicæ capacitate lapis rotundus duriſſimus, albicantis coloris, pendẽs 18. vncias. Alium è diſſecto corpore extractum mihi oſtendit *D. Antonius van der Linden, huius vrbis Medicus doctiſſimus, & expertiſſimus*, 32. vnciarum pondere conſtantem, duriſſimum,

duriſſimum, compactum, ſilicis colore, triangularem, ex quo cum ferro, vt ex ſilice, eliciebatur ignis. Hic vndecim annis ſupprimens vrinam, ægrum tandem, eâ omnino retentâ, ad interitum perduxit. *De altero lapide huic ſimili vide Paréum lib.de monſtris, cap.19.*

OBSERVATIO LXII.

Excreſcentia carnea in veſicâ enata, & inuenta, calculum ementiens.

MVlta monſtroſa in veſicâ innaſci, certum eſt, quæ lapidem ſæpè ementiuntur, vt Membranæ nerveæ, Globi Cryſtalliformes, incredibilis quantitas pituitæ, & alia mira, quæ intus coërcita, deinde excernuntur cum vrinâ. Narrauit mihi per litteras *excellentiſſimus Doctor Ludouicus Nonnius, Medicus Antuerpienſis dexterrimus, & vir omnium peritiſſimorum calculo doctiſſimus*, in quodam nobili Luſitano poſt grauiſſimos vrinæ cruciatûs, quùm omnes eum calculo laborare arbitrarentur, diſſecto cadauere, in veſicâ repertam fuiſſe duriſſimam carneam molem, quæ vix nouaculâ diſſecari potuit, ſimúlque iuxta veſicæ collum, inuentum fuiſſe tumorem inſtar oui anſerini, viſcidâ, tenacíque materiâ plenum. Totum verò veſicæ corpus erat adeò callosâ carne refertum, vt ſex vncias vrinæ vix continere poſſet, vnde aſſiduus mictus.

OBSER

OBSERVATIO LXIII.

De Morbo Pilari.

Trichiaſis renum, hiſtoria mira, ciúſque curatio.

NOn agimus hoc loco de morbo pilari, quem malum pili vocat *Ariſt. 7. de histor. animal.* 11. putátque euenire, quando in poculo pilum hauſerit mulier, quo hauſto, dolor mouetur in mammis, qui non ceſſat, donec pilus exeat ſponte, vel cum lacte ſugatur. Cùm enim Mammillæ fungoſæ ſint, & raræ, ob ſanguinis ad vbera confluxum, eò penetrat. Ita arbitrantur *Alzarauius tract. 14. cap. 2. pract. Plin. lib. 31. cap. 18. Cardan. lib. 8. de variet. 44. & alij.* Hanc opinionem ob multas cauſas eſſe vanam proclamat *Rondeletius lib. 18. aquatil. 23.* Sed diſſerimus de morbo pilari, quando cum vrinâ pili excernuntur, de quorum deſcriptione, generatione, causâ, & curatione, appoſitis hiſtoriis, pulchra pronuntiant *Gal. 4. aph. 76. Actuarius lib. 1. de cauſ. vrinar. 21. Doctiſſimus Gregorius Horstius apud Hildanum lib. 5. centur. Chirurg. 50. Durantes Scacchus lib. 2. de affect. Veſic. cap. 12. Muſa, & alij interpretes ad cit. loc. Aphoriſmor.* Quidam in declinante ætate conſtitutus, octo annorum ſpatio, lentam pituitam per vrinam excernens, commodâ diætâ, vacuantibus, diureticíſque vſus, vix præſeruari potuit, quin filamenta longa, & alba (lumbricos diceres) per eandem viam ſæpè cum mingendi difficultate excerneret. Adhibita præſidia vtilia plura, ſed non profuêre: nam triduò, pilos

pilos palmi longitudine, craſſos, & duros, (ſetas porcinas veriùs nominares) in multâ copiâ, præcedente Iſchuriâ per vrinam detruſit, qui à mucoſo humore, nimis tamen aduſto, & retorrido ortum ducebant. Viſis his Balneum adminiſtratur, propinatur Serum lactis Caprini cum julapio violaceo, vel Roſaceo permixtum. Chalybis ſuccus in vinum ſolutus exhibetur ad ſemiunciam cum duabus vnciis aquæ Alkekengi. Quibus cùm nihil proficeret, ope aquæ ſtillatitiæ Terebinthinæ per menſem aſſumptæ in totum eſt leuatus, *de cuius vi latè infrà obſ. 171. diſſeremus.*

OBSERVATIO LXIV.

De Suppreſſione vrinæ.

Iſchuria Admirabilis.

PEr penem, è toto corpore, renibus, veſicâ, & aliis partibus, mira excerni, arenas, calculos, mucoſam pituitam, pilos, grumos, varia animalcula, eáque ſæpe viua, auctorum obſeruationibus ſancitum eſt, quæ per vrinarios meatûs impacta, ſuóque corpore obturantia vias, ſupprimere vrinam, res eſt manifeſta. Ego raram huius morbi cauſam enarrabo. Vocatus vt inuiſerem cauſarum Patronum, ingluuiei deditum, Bacchi amantiſſimum. Is lumborum, Ilium, inguinúmque dolore, vnà cum omnimodâ vrinæ ſuppreſſione afflictus, confeſſus eſt, ſe à pluribus annis, ter aut quater in menſe, filamentum, calami ſcriptorij craſſitie, dimidij palmi longitudine; his præcedentibus ſymptomatis per vrinæ viam

ſummo

ſummo labore expellere, & ſic nullis iuuantibus, ita miſerrimè traducere vitam. Hoc audito, ad præſeruationem accingor, bonâ victus cuſtodiâ illum guberno. Expurgo corpus, Fontanellas cruribus affigo, & alia præbeo, quæ vias vrinarias à ſabulo abſtergunt. Dum hæc molior, ecce vnâ nocte eadem apparuêre ſymptomata, filamenti latentis præſagia certa. Emollientia paro Vnguenta, fomenta, inſeſsûs, & Balnea Anodyna. Poſt ſeptem dies, omnino ſuppreſsâ vrinâ, filamenti cuſpis in ore virgæ viſa eſt, hanc antequam forcipe extraheremus, anticipauit mors; nam æger ſubitò conuulſione oppreſſus, fortè à vapore putrido retentæ vrinæ ſubortâ, repentè occubuit.

OBSERVATIO LXV.

Iſchuriæ ex grumo ſubortæ, auxilium optimum.

EX grumo vrinam ſupprimi teſtis eſt *Galenus lib.6. de loc. cap.*4. Ex eo concitari ſymptomata veneno ſimillima, idem prodidit *lib. eodem, cap.* 3. dum ſic ait: *Ad grumos enim vocatos, qui vel in veſicâ continentur, Thorace, Ventriculo, Inteſtinis, animi defectio, & pallor ſequi ſolent; pulſus verò paruus, & obſcurus, frequénſque apparet; & laborans ipſe cum anxietate reſoluitur*, &c. Repetit *lib. de bonit. & vit. ſuccor. cap.*4. firmat *Auic.6.4. tract.* 3. *cap.*20. Nam ſanguis cùm ſit optimus, quando putreſit, mutatur in peſſimum, ob multas cauſas prolatas à *Baptiſta Theodozio epiſt.* 23. *in init. & Thomâ à Veiga in com. cap.*5. *lib.*6. *Gal. de loc. affect.* His pernicioſis ſymptomatis, immedicabiliter ſuppreſsâ vrinâ

correptos

correptos vidi, quos nec communia auxilia, nec Cardiaca iuuare poterant, quæ aduersùs corruptos halitûs, vires noſtras diuerſimodè proſternentes, ex hoc grumoſo ſanguine eleuato, commendari ſolent ab *Aëtio tetrab.3.ſerm.2.cap.27.* qui ſolo hoc ſunt reſtituti, & eſt ſtercus Bouinum, quàm recentiſſimè adhuc excretum, quo ſi pectinem, pudendum, & partes intra anum, & teſtes, pauco ſpatio perungas, manabit vrina, miteſcent ſymptomata. Si recentiſſimum deſit, vtere ſicco cum appropriatis Oleis ad ignem permixto. Hoc præſidium acri ſuâ vi naturam ad vrinæ excretionem proritat, caliditate obſtructas partes aperit, fundit, liquat grumos, & eos natiuâ quadam proprietate diſſoluit.

OBSERVATIO LXV.

Lapis in fine virgæ impactus, lotij omnimodam retentionem efficiens, glandis inciſione, extrahitur.

EX lapide in virgæ extremitate impacto ſupprimi vrinam fatentur *Auctor lib. de Ren. dignot. & medicat. cap.3. Aëtius tetrab.3.ſerm.3.cap.4.* Quidam quùm Nephritico dolore cruciaretur immaniter, & Balnei emollientis vi, lapis ex renibus ad præputij extremitatem expulſus, ibi tenaciter impingeretur, nouem diebus, vrinâ ſuppreſſâ, malè habuit. Et cùm ingraueſceret malum, & Cachecticus, diſſeminato iam ſero per corporis molem, appareret, nec Balnea, fomenta, & emollientia, quæ ampliarent canalem, dolorémque lenirent, prodeſſe poſſint, ad ſectionem,

ſectionem, ægro annuente, accedo : quùm enim eſſet animoſus, maluit ſemel dolorem pati, quàm turpiter ob ruſticum timorem occumbere. Sectio à perito Chirurgo infernè facta celebratur, & lapis volſellâ extractus. Vrinæ tanta copia, & tam horribili odore infectæ effluxit, vt multas libras æquaret, & adſtantes inficeret. Poſt reſtrictum ſanguinem, ſciſſura præputij quàm diligentiſſimè fuit conglutinata. Lapidis forma erat ſicut nucleus Dactyli maximi, duriſſimus, aſper, conſtans pondere granorum 30.

OBSERVATIO LXVII.

A lapide in virgâ impacto, mors ſubſequuta.

CHirurgus peritus impacto in medio virgæ lapide, 15. diebus habuit vrinam ſuppreſſam, quæ nullis vnquam auxiliis effluere potuit. Poſt mortem, ſecto pudendo, inuentus eſt lapis magnus, rotundus, duriſſimus, rubri coloris, aculeis vndique in orbem conſtans, pondere granorum 45. qui largâ priùs ſequutâ Hemorrhagiâ, hominem iugulauit.

OBSERVATIO LXVIII.

Quidam ob lapidem in virgâ impactum, velut deſperatus, audaciâ curatus.

LAborauerat octo continuis diebus vrinæ omnimodâ retentione vir quidam ſatis robuſtus,

& fortis , ita vt hoc malo perterritus, de ſalute, & vitâ iam deſperaret ipſe ; cúmque plurima pro excernendo lapide , eiúſque comminutione à Medicis exequerentur auxilia, quorum vi, cùm ad virgæ extremitatem lapis eſſet protruſus , ibique tenaciter adhæreſcens , nullâ vi , aut medicamentorum ope educi poſſet, nec ad ſciſſuram , ob metum annueret æger, quam nos ſalubrem,& proficuam fuiſſe multis , illíque vtiliſſimam futuram prædiximus. Ille, pudendum, ob lapidis molem, tumidum valdè, ſuper ligneam tabulam in ſcamno ſedens imponit, & indignabundus , aut potiùs , ex vigiliis , & dolore veluti amens , vehementiſſimo pugno , pudendum concuſſit , & lapidem comminuit , cuius fruſtula parua cum vrinæ copiâ illicò excreta, illum à mortis faucibus liberârunt. Nec mirum : *Nam quos ratio non iuuat , temeritas ſanat , apud Celſum lib. 3. cap. 9.*

OBSERVATIO LXIX.

De Mictu ſanguinis.

Mictus ſanguinis , criticus.

QVidam gulæ meróque deditiſſimus , ſæpè in febrem ardentem incidebat. Hoc morbo ſexdecim annis afflictus , vel mictu meri ſanguinis, quantitate librarum duarum , magis aut minùs pro copiâ grauantis plethoræ, vel venæ ſectione , ſi mictus non erat copioſus, à cauſo immunis fiebat.

OBSER

OBSERVATIO LXX.

De Vrinæ ardore.

Sævus vrinæ ardor ex glandularum vrinæ adjacentium ſiccitate nimiâ ſubortus, Balneo lactis curatur.

A Siccitate glandularum vrinæ adjacentium oriri ardorem vrinæ, firmat *Galenus lib.* 14. *de vſu part. cap.* 11. explicant *Auicenna* 18. 3. *tract.* 2. *cap.* 3. acutiſſimus *Duretus in com. cap.* 50. *lib.* 1. *de morb. intern. Holleriȷ.* & hoc exemplo fiet manifeſtum. In retorridam febrem incidit iuuenis quidam Veneris deliciis nimiùm incumbens. Hic cùm præ febrili æſtu contabeſceret valdè, reliquúmque corpus ita aridum haberet, vt nihil præter oſſa, membranis & cute obducta cernerentur, & quaſi ſceleton videretur, vehementiſſimo vrinæ ardore corripitur. Medici, hoc vitium, ex craſſis lentíſque ſuccis, ex imbecilli calore pronatis, cui bilioſi ſalsíque humoris copia erat permixta, originem ducere arbitrantur. Sícque auxilia parant calida, extenuantia, cum frigidis vrinam prouocantibus permixta, & alia etiam exhibent, quæ internum ardorem mitigare queunt. Sed omnia nulla: nam ferociùs exaſperabatur malum, vigiliis, ac doloribus corpus tabidum conſumens. Affines me vocant. Corpus totum, & præſertim partes genitales omni depopulatâ humiditate, corrugatas inuenio, pudendum & teſtes ſummè graciles contemplor. Præſidia celebrata inquiro. Hunc ex glandularum collo veſicæ

adjacentium exſiccatione ſummâ, & humiditatis in eis ſitæ, quæ lotium ſuapte naturâ mordax, & acre retundit, reſolutione, in hunc morbum incidiſſe ratus ſum. Quare ſemicupium paro his partibus humectandis accommodum, factum ex decocto Violarum, Maluarum, capitis, pedum,& inteſtinorum Caſtrati, cui libræ duæ Olei Violacei, & libra vna Olei erant admixtæ. Ingreſſus in id, leuamen ſenſit. At Balneo ex lacte Vaccino tepido cum Amygdalini copiâ,quo partes pudibundæ fouebantur,omnino conualuit.Tandem lacte,& reſtaurante cibo renutritus, à tabe euaſit.

OBSERVATIO LXXI.

De Diabete.

Diabetis hiſtoria mira, eiúſque curatio.

Diabetes, lethalis propemodum eſt affectus : in quo colliquatur corpus, vrina cum nimio ardore excernitur, viſcera vri videntur, pertinax ſitis ſuper ſitim inexplebiliter exercet, vt licèt potum aſſumere conentur, nunquam ſatientur, propterea quòd epotum per lotium citiſſimè excernitur. Rarus affectus. *Gal. bis vidit, lib.6.de loc.3. Rabbi Moſes* nunquam. Alij ſemel viderunt. Ego quinquies. Tres periêre. Duo hac curati viâ,euasêre. Horum vnus ætate florens ita ſquallidos habebat Renes, vt folia Nymphææ illis impoſita, momento temporis Chartæ Pergamenæ inſtar duriſſima redderentur. Alter meracioris vini potui nimiũ indulgens,paruo tempore,

tempore, plures ingentéſque calices exiccabat, clamosâ ſiti oppreſſus, ſed quicquid bibebat, illicò odore, ſapore, colore inalteratum mingebat, & quod omnem fidem ſuperat, intra horæ ſpatium 20. libras aquæ ebibens, eundem potum, qualem hauſerat, limpidiſſimum, per vrinam excernebat. Hos iam tabeſcentes curaturi plura pro eorum ſalute doctè ſatis machinati ſunt auxilia, phlebotomiam, purgationes ex refrigerantibus, & roborantibus medicationes ex refrigerantibus, & roborantibus medicamentis conflatas, Balnea, Potiones, Vnguenta, Cataplaſmata, & Epithemata varia, quibus cùm nec tantillum leuarentur, ad fontanellas brachiis, & cruribus affixas acceſsêre, ſed citra commodum vllum: nam malum ferociùs infeſtabat cum inextinguibili ſiti coniunctum. Quare Medici conſilij inopes eos tanquam deploratos reliquerũt, qui deinceps lactis Aſinini Chalybéati potu vnius menſis ſpatio nutriti, & Philonio Perſico ex interuallis aſſumpto, à tãto malo, me iubente, fuêre incolumes. Hæc enim medicaméta, viſcerum, renúmque ardorem compeſcunt, humoris ſalſi, & bilioſi acrimoniam retundunt, ſomnum conciliant, & vrinam retinent. *Legendus in hanc rem Vidus Vidius Iunior lib. 10. de curat. memb. cap. 26.*

OBSERVATIO LXXII.

De Inguinum dolore.

Immanis inguinum dolor, ſaluatellæ ſectione curatur.

STudioſus quidam Belga, cùm aſſiduis vigiliis, ſeduláque librorum lectione corpus maceraret,

eſſétque calidiſſimi temperamenti, in febrem incidit ardentiſſimam, quâ curata, ita de inguinis dextri dolore immaniter queſtus eſt, vt nullis vnquam auxiliis leuari poſſet. Applicita Anodyna, imperati refrigerantes Clyſteres, qui aduſtum calidúmque humorem ab Hepate confluentem mitigare, & leniter vacuare poſſent. Venæ tam ſuperiores, quàm inferiores ſectæ ſunt. Impoſitæ in ano, & parte affectâ hirudines. Tandem in Balneum ex modicè diſcutientibus paratum ingreſſus nihil adiumenti perſenſit, ſed dolore aucto duobus diebus inconniuis oculis, ob doloris ſæuitiem perſeuerans, veluti amẽs de ſalute ſuâ deſperabat. De Narcoticis in potum aſſumendis conſilium fuit inter medentes celebratum. Sed ſecta fuit primò ſaluatella dextra: poſt eius ſectionem, ita incantamenti modo, à dolore leuatus eſt, vt Iecinore Epithematis roborato, poſt paucos dies à dolore omninò fuerit immunis. Mira ergò eſt in productis Hepatis morbis, ſaluatellarum vtilitas, aſſiduo experimento confirmata.

OBSERVATIO LXXIII.

De Hæmorrhoïdibus.

Hæmorrhoïdum doloribus diuturnis, fontanella in crure aperta, vtiliſsima.

DE dolore Hæmorrhoïdum cæcarum querebatur quidam, qui eâ de cauſâ debilis, decolor, & extenuatus reddebatur. Cúmque dolor hic à copiâ ſanguinis craſſi, & nigri ad mariſcas delati originem duceret, & venæ illæ atro ſanguine turgerent,

rent,impoſitis hirudinibus,fomentis, lauacris, Anodynis ad tempus ceſſabat,ſed cùm partes ſuperæ fæculentum humorem natiuâ quadam ſorte ad inferas detruderent, de nouo quaſi in orbem rediens affectus exaſperabatur. Adminiſtrata expurgantia, & ea quæ hepar, & lienem ab huius terreſtris humoris ſarcinâ exonerarent. Tandem nullo alio præſidio leuatus eſt, quàm fonticulo in crure adaperto; cuius vi cùm teter humor vacuaretur, dolor ceſſauit ab eodem humore pronatus, qui ad Hæmorrhoïdales venas defluêre ſolebat,ex quo inflammationes, vlcera, fiſtulæ in poſterum ſuboriri conſueuerunt, vt inter omnes ſcitè notauit *Andreas Alcacar lib. 5. de morbo Gallico, cap. 22.* quæ,& alia miſeranda mala eueniunt, quando conſueta per has venas vacuatio ceſſat,quæ ex profeſſo recenſet *Hippocrates 6. aph. 12. & 6. epid. ſect. 3. text. 36. repetit Gal. 2. de facult. 8. lib. aduerſ. Eraſiſtratum cap. 5. lib. 4. acut. com. 111.* & alibi ſæpè. Tunc ſi vacuantia non iuuent, neque ſanguis extractus ab illis partibus leuamen afferre poſſit, miro quodam modo hanc vacuationem ſupplent fonticuli cruribus affixi: vt proprio experimento obſeruauit *Amatus 4. centur.* 56. Nam *Fontanella ſupplet vicem purgationis, & phlebotomiæ*, vt doctiſſimè aſſeuerat *Guido tract. de cauteriis, doct. 1. cap. 6.* & probat *Eruditiſſimus Thomas Fienus lib. 1. de cauteriis, cap. 5.* explicat *Hermannus Follinus eius interpres luculenter.*

OBSERVATO LXXIV.

Vt venæ internæ ani ad hirudinum impoſitionem emineant, remedium præſtantiſſimum.

PHarmacopola ditiſſimus quùm de Hæmorrhoïdum dolore ex interuallis quereretur immaniter, ceſſarétque ſemper ad humoris huius excretionem. Ecce huius vacuationis defectu, in melancholiam incidit. Pro quâ curandâ, varia tentata ſunt auxilia, quæ diminutam, aut retardatam vacuationem illam ſupplerent, vel prouocarent, inter quæ hirudinum ſuper mariſcas impoſitio primas tenet, quæ cùm ter citra vtilitatem iam eſſent applicitæ, propterea quòd ab externis ani venulis animalcula ſugerent. Superueniens ego, priùs benè penſatâ re, iterum eas affigere conſulo, admotâ tamen priùs cucurbitulâ, quæ totum anum comprehenderet. Tanti fuit momenti inuentio hæc, vt venarum orificiis, quæ intus latebant, eminentibus, hirudinum ope, largum ſequeretur ſanguinis effluuium, & ſic ratione talis humoris vacuati æger in poſterum pācaticè vixit. Hæc enim eſt cauſa, ob quam plures, ex huius auxilij pro melancholicis morbis curandis, laudatiſſimi, adminiſtratione non leuentur, quoniam Chirurgi extimæ ani ſuperficiei, & circumuicinis partibus, non internis venulis, ſed ori Hæmorrhoïdalium externo frequenter applicant, quare extracto tenui ſanguine ex carneis poris, non craſſo, lutulento, & tetro, qualem venæ internæ naturâ ſuâ effundunt, ægri, tantùm abeſt, vt commodum

vadum ſentiant, quin debiliores facti ſpirituoſo vacuato ſanguine recidant in peius. *Eruditiſſimus Medicus Donatus Sanctorus lib. 5. epiſt. 4. omnino legendus, qui de hirudinum vi mirabili pro hauriendo ſanguine fæcali, & melancholico, & curandis morbis ab hoc fœdo ſucco pronatis, pulchra edocuit.*

OBSERVATIO LXXV.

De Hernia Aquoſa.

Hydrocele, immiſſo Siphone, curatur.

NEc teſtibus ſua deſunt mala, Aliquando enim humor ſeroſus, aquoſus, & lentus deſcendit in ſcroti membranam Erythroïdem, teſtem continentem. *Latini, & Auic. 22. 3. tract. 1. cap. 6.* Ramicem aquæ appellant. In ætate conſiſtente conſtitutus quidam, à latente, & non manifeſtâ causâ in hoc incidit infortunium, & ſiniſtrum teſtem itá tumidum habebat, vt humani capitis magnitudinem ſuperaret. Hic erat natiuâ ſorte melancholicus, & nullum ordinem in victu obſeruabat, ſed frigidis & humidis cibariis nutritus, plurimam ſeroſi humoris copiam congeſſit. Humor cùm tenuis eſſet, & conſiſtentiâ vrinæ perſimilis, non ſubitò, ſed temporis proceſſu eò penetrauit. Venæ in ſcroto erant inflatæ, tumor ſplendebat cum luciditate, ac ſi per vitrum, aut cornu inſpiceretur candelâ ex oppoſita parte admotâ, aberat dolor. Conuocati Medici, & Chirurgi, hi in varias ſunt diſperſi ſententias. Primò repurgatum corpus. Sudorifica ex Ebeno

deinde exhibita. Diuretica imperata. Infinita topica, digerentia calida & ſicca admota. Applicita Emplaſtra, & alia ſunt celebrata, quæ huic malo præterquam quòd ſæpè vtilia eſſe ſolent, eorum etiam beneficio habitualis frigida partium intemperies corrigitur. Succi aquei reſoluuntur, & mucoſus humor in parte tumidâ contentus diſcutitur. Tandem cùm nec balneis artificialibus, carminantibus, & roborantibus, thermalibus aquis, & earum luto ſuper partem affectam impoſito leuaretur, de educendâ aquâ cogitârunt. Sed quo ingenio eſſet extrahenda, hoc opus, hic labor erat. Nam multoties extractâ aquâ, & ſubſidente tumore, teſtis ab acrimoniâ humoris intus detenti eſt corruptus, & vicinas partes facilè infecit, vnde vniuerſi ſcroti, ac penis oritur Gangræna, & ob doloris magnitudinem, febris, mors, vt proprio exemplo docuit *Dodonæus obſeruat.*40. At, cùm ſalutis vnica via eſt, ea licèt cum periculo tentanda, monente *Magiſtro lib.* 10. *meth. cap.* 10. Idcircò Chirurgicâ manu aquam extrahere rationabilius omnibus viſum eſt: ne præ morâ, humore mordaciori reddito, teſtis corrumpatur, vel vnà cum aqua, carnoſa hernia adueniat, & caro concreſcat. Quapropter *Iunior* eductionem aquæ cum ſcalpello propoſuit, munitus voto *Pauli lib.* 6. *cap.* 62. §. *Nos ſcalpello ſcrotum à medio iuxta longitudinem vſque ad pubem ferè rectâ lineâ incidemus*, &c. quod priùs affirmauit *Celſus lib.*7. *cap.*19. Curatio ſuſpecta. Hæc enim ſectio periculoſa, multis Gangræna inde mota, aliis mors, vt hiſtoriâ celebri confirmat *interpres Holleriȷ lib.* 1. *ad cap.*62. *de morb. internis. Secundus Setonem* conſuluit, filo transfixo in ſcroto, quo immiſſo, & diu retento vacuatur aqua, vt *Guido* iubet.

iubet. Siniſtrè ſuccedit ſæpè curatio hæc. Nam ex diutino dolore, confluentibus in decliuem partem ſuccis, mortificatio contingit. *Tertius*, Cauſtica medicamenta, aut cauterium actuale ex Auro paratum approbauit, cuius ope clementer à parte humor educitur. At cùm ex horum vſu, pars ſuapte naturâ debilis eneruetur, Gangræna contingit, vt bis euenire cum morte notaui: nam hæc pars cum ſit poſita in medio ſordium confluxu, fluxionibus valdè eſt obnoxia. *Chirurgus ſenior* præclarâ Gal. doctrinâ inſtructus Siphonem oſtendit, ſeu acum Canulatam Argenteam, intus cauam, in cuſpide perforatam, quâ immiſſâ fœliciter, ab ſcroto & hydropicorum ventre omnis aqua tutò emittitur. Et quoniam erubeſcimus, cùm ſine lege loquimur ex *Iuſtin. in authenticâ de trientib. & ſemiſſib. col. 3. §. Conſideremus*; ideò, inquit ipſe, Magiſtri non incelebris ſententiam eximiam recitabo, quæ ſcripta eſt *lib. 14. meth. cap. 13. Nec illud dixiſſe ſufficiet, quòd humor qui in hydrocelis viſitur, alienus à corporis ſubſtantiâ totâ naturâ ſit, ſicut etiam, quæ in Aſcitis hydropibus continetur aqua. Quarum certè vacuationem vel medicamentis quæ digerant, molimur, vel chirurgiâ. In hydrocele quidem immiſſo Siphone*, &c. Aſſentiunt omnes. In parte decliui, immiſſa eſt acus. Omnis aqua, librarum quinque pondere, ſemel extracta. Æger à tumore liber. Ne verò in ſimilem morbum laberetur, eſt præſeruatus extenuante victu, vomitu aſſiduo, ſudorificis iterum ex Smilace exhibitis. Tabellis roborantibus, paratis ex Diamoſcho, Diacinnamomo, Diagalangâ, Theriacâ, Aromatico, Mithridatio, & Zingibere, quibus, & fonticulis excitatis in cruribus in parte externâ, deriuationis causâ, per quos

ſeroſa

ſeroſa humiditas purgabatur, quæ in teſtes confluebat, in poſterum nullum malum perſenſit. Si acûs effigiem videre concupiſcis, eius figuram palàm fecit *Antonius Crucius Luſitanus tract.* 2. *Chirurg. cap.* 18. qui optimè ſimul, & doctè de hac curatione ſcripſit idiomate ſuo. Legendus etiam *Malachias Geiger lib. de Kelegraphiâ, cap.* 12. *qui nuperrimè de hoc negotio ſcitè diſſeruit.*

OBSERVATIO LXXVI.

De Vtero.

Sine vtero, vixit fœmina annis triginta.

FOEminæ poſt caſum ab arbore altâ vterus extrà propendit pugni magnitudine. Et licèt plura præſidia, & manus chirurgica præſtò eſſent, nunquam potuit intus reduci; cùm paulatim procidens ita promineret, vt accedente acuto inguinum dolore, mali Cydonei figuram in infimâ prolapsâ parte repræſentaret. Hoc malum per plures durauit annos, excreto ſanguine grumoſo, cum ventris torminibus diris. Tandem vterus frigore ita obduruit, & liuidus eſt factus, cum mollitie ſummâ, & horribili fœtore, vt corruptionis manifeſtæ, & mortificationis futuræ argumenta præberet. Quare vocatis Chirurgis, vterum delapſum ferro exſtirpandum prædixi. Annuunt. Ipſum præcîdunt, ne fortè in altiores partes ſerperet corruptio. Hoc opere celebrato ipſa à tanto malo eſt facta immunis. Hæc cum eſſet 22. annorum, loco menſtrui vſque ad 40. annos per vulvæ locum excernebat ſanguinem grumoſum, & multum.

& multum. Rem veneream exercebat, ſed citra voluptatem vllam. Sana ſuperuixit vſque ad annos 52. res domeſticas commodiſſimè exercens. Tandem Cholerâ acutiſſimâ prehenſa è vita diſceſſit.

OBSERVATIO LXXVII.

De Vteri tumore.

Medici ignorantiâ, fœmina emortua.

RE*ctè quidem à Galeno inculcatum lib. 9. meth. 16. & 5. de ſanit. tuend. 11. malum Medicum omnes eodem Calopodio calceare, quùm præſcribat ægrotis auxilia, ac illi qui aleam jaciunt*, vt facetè ipſe prædixit *lib. 1. epid. ſect. 3. com. 50.* His artibus inſtructus quidam Pſeudomedicus pauperculam curauit intenſo vteri dolore laborantem, cum interno ardore intolerabili coniuncto. Medenti apparuit ſpongioſa caro Amygdalæ magnitudine, quæ vterum in tumorem tantiſper eleuabat. Illam corrodere volens citra totius prouidentiam vllam, oleo Vitrioli pertractauit; ſed cùm nullum fructum ægra perſentiret, forcipe carnem violenter reſecuit. Poſt ſectionem tanta Hæmorrhagia ſequuta, vt exhauſtis viribus, licèt ad compeſcendum ſanguinis fluxum plura machinarentur auxilia, reſoluta è vitâ diſceſſerit. At in hunc nebulonem, ſcomma vulgò dictum benè cadere poterat, prolatum à *Galeno lib. 2. ad Glauc. cap. 2. Morbus curatus eſt, ſed æger periit.* Sed hos procaces homines, naturæ potiùs infenſos hoſtes, & lethiferos Cerberos cum ſuâ inſcitiâ relinquamus, immò

immo in vincula coniiciamus, quâ pœnâ eſſe puniendos hos Agyrtas, inter omnes tradit *Rodericus à Caſtro vir vndequaque doctiſſimus lib. 3. de medic. politic. cap.* 23. Quorum Pſeudochymicorum leoninos mores, contra fumiuendulum, ac infidum præſtigiatorem, depinxit graphicè *eruditiſſimus Benedictus à Caſtro Hamburgenſis, eius filius, ſcientiſſimus Medicus in ſuo flagello calumniantium, ferè per totum.*

OBSERVATIO LXXVIII.

Vteri Scirrho Gallico, Syrupus egregius.

SCirrhoſo Gallicano tumore in labio vteri vexabatur trigenaria ſatis robuſta & fortis, qui ad oui magnitudinem deueniens, dolore, & ardore percepto illam miſerè noctu præſertim excruciabat. Tumor nec ſudorificis ex Smilace aſperâ, Mercurialibúſve Vnguentis, aut Topicis diſcuti potuit. Hæc, obſeruatâ Diætâ, hoc ſolùm ſyrupo eſt curata. Syrupum aſſumpſit 30. dierum ſpatio, quantitate vnciarum quinque, poſt eius potum, manè & veſperi ſe lentè exercebat, & ſtragulis in lecto cooperta per duas horas, per alvum, & vomitum excernebat mucoſa, & nigra.

℞. Ligni Indi, Smilacis aſperæ, an. ℥*.iiÿ. Radic. Chin. Saſſafras, an.* ℥*.j. Cortic. Ligni Indi,* ℥*.ß.*

Infundantur per ſpatium 20. horar. in lib. xij. aq. Borrag. ſuper cineres calidos, & bulliant ad tertiæ partis conſumptionem. Colaturæ adde

Cortic. Ellebor. nigri, Turbith, an ʒ*.ÿ. Hermodactylor.* ℥*.j. Fol. Sen. Sem. Cartham.* ℥*.ß. Epithymi, Polypodÿ, an.* ʒ*.v.*

an. ʒ. v. Agarici Trochiſcat. ʒ. ij. Rhabarbar. ʒ. ij. Mechoacæ, ʒ. ij. ß. Flor. Violar. Flor. Borrag. Flor. Naphæ, an. p. ij. Cardui Benedict. M. j. Radic. Scorzoner. Radic. Angelic. an. M. ß. Santalor. omnium, an. ʒ. j.

Macerentur per ſpatium decem horarum, bulliant deinde ad tertias, colentur expreſſione forti, infunde per noctem

Scammon. elect. ʒ. ß. Stybij præparat. g. xij.

Cola iterum, & adde

Syrup. fumar. maioris, ℥. vij. Syrup. de Sen. ℥. v. Syrup. de Epithym. ℥. iiij. Syrup. de Polypodio.

Cum Saccharo, quod ſufficit, fiat ſyrupus longus, aromatizatus cum ʒ. j. pulueris Diamoſchi, & ʒ. ß. pulueris Aromatici. *De Scirrhoſo vteri tumore eloquenter diſceptat Valleriola, lib. 5. enarrat. 6.*

OBSERVATIO LXXIX.

Vterinus ſcirrhoſus tumor miræ magnitudinis, Chalybis vario vſu, emollitur.

INter præſidia præcipua, quæ ad emolliendum ſcirrhum, priſcorum & Iuniorum ſagacitas adinuenit, vt ex multorum mente *Monardus* retulit *tract. de ferro*, Chalybs eſt, cuius vſu lapidoſas durities promptè liquari vidimus. Fœmina quædam ex menſtrui retentione malè habens, in vteri regione tormina perſenſit, pro quibus leniendis Pharmaco vſa eſt, ſed eius ope non ita leuata, vt aliquando ſæuis cruciatibus non recrudeſceret malum. Eo tempore apparuit in Pubis regione tumor aliqualiter durus, & indolens, qui ab oui magnitudine incipiens,

cipiens, ita quinquenniò excreuit, vt cucurbitam rotundam magnam repræſentaret, in cuius profundo, tactu murmur percipiebatur. Res deinde oſtendit in vtero citra Hepatis noxam, aceruatam etiam flatuum copiam multam. Color, habitus corporis, operationum omnium integritas, venæ laudabili ſanguine diſtentæ ſatis probabant, viſcera minimè eſſe læſa, ſed à ſolo vtero hæc omnia originem ducere. Expurgatum corpus ſæpiſſimè. Sudorifica adhibita. Balnea naturalia adminiſtrata. Omnia hæc etſi vtilia, nullam commoditatem attulere. Sicut nec fotus, Vnguenta, & Cataplaſmata varia. Tandem ſolo Chalybis vſu per duos menſes exhibiti omnino reſolutus eſt tumor. Alternis diebus Syrupum de Chalybe exhibui, cuius deſcriptionem pete infrà lib. 3. obſ. 11. Aliquando Conſeruam Eryngij cum Chalybis puluere obtuli. Aquam, Vinum, aut quemlibet potum priùs decoctum Eupatorio & Cinnamomo, chalybéabat. Panem cum aqua Chalibeatâ ſubigebat. Demum aqua omnis candenti Chalybe priùs erat ferrata, in quâ alimenta, aut carnes incoquebat. Reſoluto tumore, & euacuato ſyrupi beneficio multo lento humore, cum Ichoroſi humoris, & flatuum copia multâ, meliùs habuit. De præſeruatione bienniò potu Chalybéato vſa eſt, fonticuli cruribus affixi, viſcera Theriacâ roborata. Tanta eſt ferri, & Chalybis ad abſumendos duros tumores efficacia, *cuius vi animalia* apud fabros ferrarios educata, exiguos lienes habent, auctore *Celſo lib. 9. cap. 4.* quod ita eſſe eleganti hiſtoriâ comprobat *Beniuenius de abditis*, *cap. 105. Pulchra de medicamentorum Chalibéatorum vario parandi modo, vide præter Mercatum lib. 2. de morb. mulier. 6.*

apud

apud Iul. Caſ. Claudinum in appendice lib. 2. de ingreſſu Medic. ad infirmos, ſect. 2.

OBSERVATIO LXXX.

Pſeudohydrops vteri in grauidis pronatus, profundâ ſcarificatione, curatur.

VIdi quinquies exemplum mirabile in grauidis octimeſtribus, & nonimeſtribus. Hæ omnes quùm crura tumida, & aquoſo humore plena haberent, & œdematoſa: labia vteri ſimili inflatione ab ipſo crudo, aquoſóque ſanguine pronatâ in tam grandem molem increuêre, & ex vtraque parte ſpongiæ modo ita prominebant, vt vteri Hydropem repræſentarent. Conſulti Medici, ad diuertendum, ſanguinem è brachio mittendum imperant, adſtantes renuunt, me vocant, qui ne pars præ copiâ mucoſi humoris obruta ſuffocaretur, ſcalpello ſcarificandam totam profundè prædixi. Factâ ſcarificatione, tanta humoris aquoſi copia vacuata eſt, vt intra vnius horæ ſpatium, tota detumeſceret pars, & in ſuum ſtatum naturalem rediret, & citra aborſum, (hunc enim alij ex ſcarificatione certò præſagierant) ita leuatæ ſunt, vt fœtum vſque ad maturum tempus reſeruârint.

OBSERVATIO LXXXI.

Tumore vteri flatuoſo fœmina laborans, pluribus fruſtra tentatis auxiliis, ſponte liberatur.

PRinceps Medicorum *Aëtius memorabilem protulit ſententiam, tetrab. 2. ſerm. 2. cap. 10. in fin.* dum ſic ait: *Proinde operæpretium eſſe nôſſe, quòd multi ſic ægrotantes, in tempore curationis nihil commodi perceperunt, dimiſſâ verò curatione reſtituti ſunt, naturâ ante curationem præualente contra morbos debiles ex medelâ factos. Quapropter naturæ remiſſionem dare oportet: videtur enim vnà cum curationibus affligi, in quiete verò inualeſcere, & ſuperare morbos iam antea attenuatos,* &c. Hoc monuit præſtantiſſimo elogio *Hipp. lib. 6. Epid. Aph ſect. 2. text. 26.* dicens: *Per adjectionem contraria adhibere, & interquieſcere:* nam, vt grauiſſimus auctor *Valleſius* dicebat in com. *perículoſius eſt incidere in Medicum, qui neſciat quieſcere, quàm qui neſciat contraria adhibere: nam qui neſcit quieſcere, neſcit occaſiones contraria adhibendi. Qui neſcit contrà adhibere, tamen ſi prudens eſt, ſcit quieſcere: atque ſi prodeſſe non poteſt, tamen non obeſſe.* Hæc ſalubria artis præcepta ignorans quidam Medicus, toto anno fœminam medicamentis exagitauit ſine intermiſſione, & quod peius eſt, citra vtilitatem vllam. Hæc vteri dolore ex interuallis quatiebatur immaniter, qui ſenſim ceſſabat, excitato in læuo vteri labio, flatuoſo tumore, aliquando ita magno, vt mali Cydonei magnitudinem ſuperaret, duro & inſenſili, vt Scirrhum

diceres:

diceres: quem non fuiſſe, reſolutionis breuitas comprobabat manifeſtè: tota enim moles cùm ex flatu craſſo eſſet ſuborta, duarum horarum ſpatio, excreto crepitu, euaneſcebat. Hæc iuuenis erat, & viri conſortio vtebatur, menſtrua ſuo tempore reſpondebant, partes naturales benè diſpoſitæ, facies roſeo colore ſuffuſa. Ab vteri frigidâ intemperie vitium emanabat, ex quâ nebuloſus flatus elatus tumorem concitabat. Viſcera roborata. Exquiſitiſſimè expurgatum totum corpus. Vterus à pituitoſis humoribus abſterſus vacuantium vſu. Sudorifica ex Ebeno imperata. Applicita Balnea naturalia, & alia præſidia, affixis in cruribus fontanellis, & obſeruato regimine celebrata. Contumax affectus ob habitualem vteri intemperiem nullis auxiliis ſuccubuit, quæ cum verno tempore eſſent adminiſtrata, collega meus, iterum ardente Sirio eſſe reiteranda ſibi perſuaſit. Ego contrarium ſenſi: quoniam vbi remediorum iteratio naturam exagitat, ac perturbat, tunc ex mente *Aëtij* quieſcere oportet cum vtilitate ſummâ. Sic monebat *Hipp. libro de locis in homine*, dicens: *Interdum nullo vti medicamento, optimum medicamentum eſt*, &c. Sic factum. Illa à remediis abſtinuit, & poſt tres menſes nullum vnquam malum perſenſit, naturæ ſolùm beneficio adjuta.

OBSERVATIO LXXXII.

De Nympha.

Nymphotomia.

QVando caro in vteri orificio progignitur, lædens coitum, & impediens ingreſſum, & egreſſum ſeminis, priſci Caudam, ſeu caudatam ægritudinem nuncupârunt, quoniam caro hæc ab vteri ore ita propagatur, vt muliebre pudendum repleat, & foràs caudæ modo promineat, & virile membrum mentiatur, vt notat *Paulus lib. 6. cap. 70.* & inter omnes firmant *Adrianus Spigelius lib. 8. de fabric. corp. human. cap. 18 Gaſpar Bauhinus lib. 1. Theatri Anatomic. cap. 40.* & alij. Horribilis affectio eſt, & odioſa: nam concubitum, & conceptionem impedit. Hac moleſtiſſimâ ægritudine erat affecta, illuſtriſſima & honeſtiſſima virgo, quæ obortis lachrymis ſæpè apud me conqueſta eſt, vt illam à tantâ anguſtiâ liberarem. Nam ſolo veſtium contactu, quidpiam in ore vteri mentulæ inſtar multoties inflari, turgere, atque erigi ſentiebat, & laceſſita, venereíſque imaginationibus illaqueata, ad Venerem irritari cogebatur. Tanto malo obſita, quo anima vel ſepties in die, cum libidinis conceptu, Deum grauiſſimè offendebat, & metu perculſa ne in grauiora damna laberetur, meam pro hoc fœdo vitio propulſando opem, dato priùs fidei & ſilentij iuramento, obnixè expoſtulat. Accerſitis parentibus, & vocatis duobus Chirurgis peritis, vterum Dioptrâ exploramus. Carunculam corrugatam inuenimus,

mus, ex Pubis oſſis regione pronatam, & per pudendi rimam, digiti dimidij indicis longitudine, & aliquali circa baſim craſſitie erumpentem, in cuius extremo quidpiam aderat glandi ſimile, præputij inſtar, tenuiſſimâ cute contectum, rugoſum, flaccidum & laxum, ſine meatu vllo, qui in viris excernendo ſemini eſt dicatus. Hanc carunculã, quùm ipſa erat veneris ſtimulis agitata, ita extuberare faſſa eſt, vt extra rimam penis inſtar penderet. Quare ab *Arabibus* dicitur *pudendum muliebre, & ab Auic.* 21. 3. *tract.* 4. *cap.* 23. virga vocatur. Curationem à venæ ſectione orſi ſumus, quùm illa iuuencula eſſet, & bono corporis habitu prædita. Purgatum multoties corpus. Poſtquam ritè menſtrua fluxerant, quo tempore, titillato vtero ob ſanguinis calidiſſimi ardorem, pruritum ſentiebat, & caro nimiùm excreſcebat, Chirurgus forcipe leniter, curioſéque carunculam apprehendens, nouaculâ radicitus reſecuit. Vulnus adſtringentibus curatum, & ſarcoticis deinde, aptiſque linamentis albo oui madefactis citra notabilem Hæmorrhagiam fœliciter perſanatum. Ne verò in calidiſſimâ fœminâ iterum à toto ad vterum confluerent excrementa, & ob naturæ luxuriantis robur caruncula renaſceretur, quater in anno vacuationem conſulo præuiâ phlebotomiâ, parcum victum inſtituo, fonticulum in crure affigo. His per annum celebratis, & à malo immunis, viro locata rectiùs habuit. Solum ergò auxilium huius mali tanti in ſectione conſiſtit, ex mente *Aëtij tetrab.* 4. *ſerm.* 4. *cap.* 103.

OBSERVATIO LXXXIII.

De Vteri pruritu.

Vteri pruritûs, curatio.

SVmmus *Medicinæ dictator lib.3.aph.30.* inter morbos ſeniles, pruritum connumerat: nam licèt hic affectus in iuuenibus mordacis humoris copiam aceruantibus, videatur eſſe peculiaris; tamen, *vt doctè Galenus monuit in com. ſenilis ætas prurigini eſt obnoxia, quoniam illæ, quæ pruritum operantur, ſuperfluitates, difficilem habent per cutem euacuationem. Rationabile ſiquidem exiſtit, & cutem in ipſis ex frigiditate denſari, & ſuperfluitates, plures ac craſſiores exiſtere*, &c. Licèt *Auic.7.4.tract.3.cap.6.* Senes eſſe pruriginoſos arbitretur, quòd ob expultricis debilitatem nitroſos humores extra cutem nequeant expellere. Hoc ſymptomate vexabatur ſexagenaria, quod, præterquam quòd totum corporis ambitum, etiam vteri partem internam miſerè oppreſſerat. Malum difficile, & quod citiſſimè ob vteri ſortem in Cacoëthica vlcera commigrat: nam vterus eſt vniuerſi corporis cloaca, & in decliui parte poſitus, vbi excrementa, quæ ex lege naturæ in fœminis redundãt, & confluunt, cùm per menſtruas purgationes non excernantur, retenta putreſcunt, & inficiunt vterum labe dirâ: maximè cùm hæc jecur haberet igneum, ex cuius intemperie, ichoroſi, & ſalſi humoris copia in vterum confluebat. Hanc curaturus, ſanguinis miſſionem inſtituo, potiones refrigerantes propino, ab aduſtis humoribus corpus ſæpiùs expurgo.

expurgo. Serum lactis caprini exhibeo, Balneum miniſtro. His, vniuerſalis pruritus omnino conquieuit. Vteri verò ardor, dolor, phlogoſis, & prurigo ita increuit, vt timor eſſet, ne ex continuâ confricatione, dilaceratâ cute in vlceroſam diſpoſitionem commigraret affectus. Tunc ad aduſtos, & acres humores contemperandos, Ptiſſanâ vtor, ſyrupum ex ſero paratum offero, Caſſiæ fiſtularis interaneum liquorem præbeo, ſeco venam in talo, hirudines mariſcis affigo. Intra vterum iniicio per Siphonem, lac, & lactis ſerum, cum Trochiſcis de Camphorâ, aut collyrio albo Rhaſis diſſolutum. Pudibundas partes decocto Malvarum, Violarum, & hordei tepido foueo. Iecur & Renes vnguentis refrigerantibus, & roborantibus attempero. Omnibus his etſi vtilibus celebratis malum non ſuccubuit; in mentem venit eximia doctrina *Galeni in lib. 2. prog. com. 23.* quâ affirmat, *triplicem cauſam prorogationis morborum eſſe, aut propter aliquam partem curatu difficilem; aut propter humores crudos, & craſſos incoctóſque; aut propter aliquod commiſſum.* Quare cùm hæc obſeruaret ordinem in regimine, & crudorum bilioſorúmque humorum copia toties expurgantibus eſſet exhauſta, manifeſtum erat, ex parte curatu difficili, hoc eſt, vt interpretatur *Chriſtophorus à Vega in com.* à Iecoris, aut alicuius partis præſtantis calidâ intemperie emanare. Quapropter ſaluatellas in vtrâque manu ferio, Apozematis vtor refrigerantibus, & aliis quæ lienem, Iecur, & vterum ab acrium humorum ſpurcitie liberare queunt. Tunc expurgantium medicamentorum pertæſus, humorē iſtum neceſſariò ex partium debilitate gignendum ad latera deriuare intendo, & ſic in vtroque femore in

parte domeſticâ ſex digitis infra vterum cauteria impono. Non pertranſierat menſis, quando vacuatis ichoribus virulentis à pruritu omnino ſana euaſit. Quo præſidio ſæpè recordor hunc contumacem morbum perſanâſſe in ſalacibus fœminis, & virginibus, quæ pruritûs ſtimulis ita excruciabantur, & præ ſcalpendi partes pudibundas frequentiâ, adeò coëundi appetitu gliſcebant, vt ob motum & calorem, confluente acrium humorum copiâ ad partem, ipſæ ſemine turgentes, & inuerecundæ in furorem vterinum inciderent. *De hoc affectu pulchra prædixit Carolus à Petrâ Albâ, lib. de nouâ medicinâ, cap. 13. de vteri pruritu.*

OBSERVATIO LXXXIV.

De Furore Vterino.

Vteri deliramenta, viri conſortio conquieſcunt.

H*ippocrates Medicorum Semideus appellatus, lib. de virginum morbis*, ſymptomata dira recéſens, quæ à fœdo ſpermate in vtero occluſo, retento, prohibito difflari, atque in venenoſam naturam ob putredinem abeunte, in virginibus, quæ maturæ ſunt viro & nubiles, repullulare ſolent, ſic horum omnium medelam propoſuit *in fin. num. 4.* dum ſic dicit: *Ego verò iubeo virgines, quùm huiuſmodi patiuntur, quàm citiſſimè viris cohabitent*, &c. Virguncula quædam, colore nigella, macilenta, garrula, iracunda, inquieta, ad venerem maximè procliuis, & quæ ſolùm de amoris illecebris loquebatur, frequenter

loca

loca pudoris, quorum attactu maximè gaudebat, ſcalpens, vbi vri ac prurire incipiebat, virorum amplexu exardeſcens, irrigari humectaríque poſtulans, inexplebili coëundi deſiderio tenebatur. Quo cùm vti non liceret, ſubitò eam inuasêre *vomitus ingens, horror, Cardialgia, Cephalalgia, difficilis reſpiratio, cordis pulſus, ventriculi ſubuerſio, nauſea, proſtratus appetitus, timor, mœſtitia, febris, horribiles imaginationes, vteri retractiones, cordis compreſſio, animi deliquium, Epilepſia, formido, deſperatio, torpor, fatuitas, delirium,* & alia quæ ex retento, & non vacuato ſemine ſcaturiunt ſymptomata formidanda, relata ab *Aëtio tetrab. 4. ſerm. 4. cap. 76.* Illud enim, eleuato ſpurciſſimo vapore, craſſo & humido, veneni præſentanei inſtar, ſuperas partes premit, lancinat, ferit, ex *Gal. lib. 6. de loc. cap. 5.* Hæc fuit occulta vis morbi, aut furoris ad interitum præcipitio cogentis, quam obſeruârunt *Rhodiginus 23. antiq. 32. Brodæus lib. 5. miſcel. 27. Polianus lib. 8. Stratagemat. 10. & Venetorum doctiſſimus notauit Hermolaüs Barbarus ad cap. 15. lib. 36. Plinij.* Demum hæc quùm per multos dies his malis eſſet dilacerata, tandem ſubridens ad mentem redibat. Affines me vocant. Cùm origo mali eſſet certa, ad minuendum ſemen me accinxi. Refrigeraui Iecur tenui & humectante victu, ſanguinem ex gibbero, & talo emiſi. Leniter expurgaui. Enemata frigida indidi. Balneum applicui. Serum lactis exhibui. Semen minuentia præſcripſi, & vt ſpiraret vterus, cruribus fonticulos iuſſi, à veneris confabulationibus abſtineret, commonui. Hæc etſi proficua, profuêre nihil. Nam poſt peractam præſeruationem, in eadem mala reincidit, & quod pejus eſt, in puteum ſeſe præcipitare cogitabat. Nec mireris; hæc

enim omnia naturali mulierum, & præſertim virginum tribuuntur affectioni; ob ſemen enim retentum, cor viciniorάque loca, tetro & nebuloſo halitu occupantur: maximè eæ quæ ſalaciores ſunt, in venerem pronæ, feruidæ, magíſque auidæ explendæ voluptatis; de quarum numero cùm hæc eſſet, nullis vnquam auxiliis leuari potuit, donec moniti parentes, vt eam viro locarent; quod cùm facerent, huiuſmodi furorem, validus & neruoſus coïtus ſedauit: nupſit enim cum iuuene robuſto, atque officio connubiali ſtrenuè perfungente, cui tanquam ſanguiſuga adhærens, conuenientem adepta medicinam, effloruit, reuixit, & roſeo nitidóque colore perfuſa, priſtinæ ſanitati fuit reſtituta. *De his auertendis damnis quæ ex retento ſemine oriuntur, legendus Martinus Panſa lib. de prorogandâ vitâ, cap.* 47.

OBSERVATIO LXXXV.

De Vteri ſtrangulatu.

Vteri ſuffocatio ex retento ſemine, eo excreto, curatur.

QVi vterum motu locali ad ſuperas partes, & Diaphragma (potiſſimum reſpirationis organum) moueri poſſe exiſtimat, is ſuam in anatome fatetur inſcitiam, & Galeni, priſcorúmque edictis maximè repugnat. Clamitent quidquid velint *Fernelius lib. 6. de part. morb.* 16. *Euſtachius lib.* 2. *Praxis* 51. *Laurent.* 7. *de re. Anatomic.* 9. *Augenius tom.* 1. *Epiſt. lib.* 12. *Epiſt. vltim.* Hos carpit vehementer *Galen.*

Galen. lib. 6. de loc. cap. 5. anatomicâ demonſtratione ſuffultus. Nam ſi diſſectâ muliere, vterum violenter manu, immò ferreis vinculis ſurſum ad ventriculum trahas, ad os ventriculi eum ducere, quin ligamenta diſrumpantur, vix poteris; tantum abeſt, vt ſuopte impetu, ad ſeptum tranſuerſum ferri poſſe, ſit credendum. Hanc affectionem ex retento ſemine, in viduis, ſalacibúſque fœminis oriri, celebri cuiuſdam viduæ hiſtoriâ *Gal. eo loco* confirmat, quæ cùm eſſet vteri ſuffocatione correpta, excreto ſemine, conualuit. Ex eâdem causâ illam patiebatur virginella, quæ ex interuallis paroxyſmo ita conuellebatur, vt accedente difficili reſpiratione, tota conuulſa, ſine ſenſu vllo, oculis diſtortis, nimio dentium fragore præcedente, cum linguâ tremulâ, animam efflare videretur. Cui cùm plurima auxilia, quæ frequenter in hac acceſſione vtilia ſunt, non iuuarent, peſſaria ex Cyclamino, Cæpis, Alliis, cum felle Taurino confecta vtero applicanda curo, ex quorum admotione, titillatione, & feruore quodam in vtero concitato, copioſum ſemen excernens, ab acceſſione ſæuâ ſuperſtes remanſit. Num autem ex hac occaſione, liceat Medico timenti Deum, ſopitis pariter cunctis ſenſibus, & vnà abolitâ reſpiratione in fœminis quaſi animam agentibus, ſeu in maximo vitæ periculo conſtitutis, veneficum illud ſemen, foràs ab vtero, titillationibus, & frictionibus partium obſcœnarum elidere, diſſerunt eloquenter *Raphaël Moxius lib. 2. de curandis morbis muliebribus, 17. & Carrerius diſput. 69. ad lib. 6. de loc. affect. Gal. Videnda in hanc rem eruditiſſima Apologia tertia Doctoris Didaci Morani Luſitani, Medici eximij, in quâ de Epilepſiâ Hyſtericâ egit luculenter.*

OBSER

OBSERVATIO LXXXVI.

De Vteri procidentiâ.

Vterus prolapſus, miro artificio ad ſuum locum reductus.

GLorioſus *Auenzoar*, (quem mirabilem appellat *Auerroës lib.4.collig.cap.40.*) *lib.2.theizir, tract. 5. cap.4.* De diſlocatione matricis ſic inquit: *In principio autem quando apparet hæc ægritudo, Medicus eam leuiter poterit curare, & reducitur omnibus iſtis modis, videlicet manu ſi vis; & ſi non, fac eam ſupinam iacere, & fac quòd aliquis ſedeat ſuper pectus ſuum, & alius ſuper crura, & fac eam terrere ponendo circa pedes eius aliqua reptilia, ſicut ſunt mures, & Lacertæ, aut Ranæ, vel his ſimilia, ex quibus multum terrefiat, & velit fugere trahendo pedes, & crura ad ſe, & inde omnia membra, & corpus totum ſimul contrahantur, & hac de causâ matrix intus redibit ad locum ſuum*, &c. Hunc locum legenti occurrit ad manum liber *Andréæ Alcacaris Chirurgi præſtantiſſimi, in cuius cap.4. lib.4. de vulneribus ventris inferioris*; inueni celebrem hiſtoriam mulieris, quæ per biennium, vterum à propriâ ſede tractum, foriſque pendentem habebat, vſque adeò vt vlceroſâ excoriatione afficeretur. *Auenzoar docuit Alcacarem.* Hic, mihi ad hanc curationem calcaria adhibuit: cùm enim accederem ad fœminam, quæ ab anno & dimidio vterum prolapſum habebat, cum duritie ſummâ, difficile videbatur ob tenſionem poſſe ad ſuum locum reduci: maximè cùm dicat *Auenzoar*, in principio hoc opus celebrandum

brandum eſſe, quum adhuc vterus non contraxit callum. Multa ſum præſidia pro hoc morbo curando machinatus, Inſeſſiones adſtringentes, Peſſaria, Emplaſtra, Confectiones. Tandem laboriosè luctatus, nihil profeci. Ad hoc præſidium accedo. Suppono mulieris cruribus mures filo alligatos; quibus poſitis, & per femora vagantibus, fœminæ metus ingens incutitur, & repentè (mirabile viſu) vterus in propriam ſedem reducitur. Hoc facto, Emplaſtro contra rupturam, vteri regioni, & inguinibus appoſito, à malo in poſterum tuta remanſit.

OBSERVATIO LXXXVII.

De Vteri Vlceribus.

Electuarium, vlceribus vteri Cacoëthicis præſtantiſſimum.

Corrodi, exulcerarique vterum, ob acres, virulentos, mordaces humores, nouum non eſt. Hi enim aliquando in vtero velut in ſentinâ retenti, ita ferinam induunt naturam, vt cancroſa vlcera committant, quæ cùm in humidiori, ſordidiorique loco conſiſtant, & vteri reconditas ſedes occupent, difficilem deinceps obtinent curandi viam: immò immedicabili ſequutâ Hæmorrhagiâ, iugi, puſillâque febri accedente, iugulant. Dum ſordidum vlcus curarem in fœminâ quadam, quod ſudorificis exhibitis ex Smilace non ſuccubuit, hoc Electuario fuit debellatum, quod præterquam quòd humiditatem abſumit, etiam humoris deleteriam vim coërcet, & infrænat,

infrænat, quo, matutino tempore aſſumpto, quantitate vnciæ vnius, & ſuperbibito decocto Smilacis, omnino curata eſt fœmina : nam mouebatur aluus, ciebatur ſudor.

℞. Conſeruæ Roſar. Violar. Borrag. Bugloſ. an. ℥.ij. Mithridat. ℥.ij. Confect. Hyacinthor. ℥.ß. Pulu. Diarrhod. Abbat. Pulu. trium Santalor. an. ʒ.ij. Margaritar. præparat. ʒ.j.ß. Raſuræ Eboris, ʒ.ß. Theriac. ℥.iij. Smilacis aſper. ℥.iij. Radic. Chin. ℥.j.ß. Fol. Sen. ℥.ß. Polypod. Hermodactylor. an. ʒ.ij. Mechoac. ʒ.j.ß. Epithym. ʒ.ß. Turbith, ʒ.ij.ß.

Pulueriſanda pulueriſentur, & cum ℥.iiij. Syrup. Fumar. maïor. & Saccharo fiat Electuarium.

OBSERVATIO LXXXVIII.

Vteri doloſis Vlceribus, aqua Theriacalis eximia.

FOEminam inuiſebamus tres Medici diu in lecto decumbentem, quæ oſſis ſacri dolore miſerrimè oppreſſa, cum fluxu putulento, & fœtido, ex ardore interno querebatur. Nos, licèt in eâ nulla Gallicæ luis eſſet ſuſpicio, eodem modo eſſe tractandam, ac ſi eſſet morbo Gallico infecta, vnanimiter aſſeruimus. Et ſic ſudores ex Smilace, priùs corpore benè expurgato, exhibuimus. Sed cùm poſt decem dies, in quibus ſudores commouimus, febris acuta ſuperueniret cum intensâ ſiti coniunctâ, à ſudorificis abſtinentes, ardorem internum temperauimus, venâ ſectâ, ptiſſanâ, refrigerantibus ſyrupis, lactis ſero. His refocillata, humectantique victu renutrita, hac

aquâ 20. dierum ſpatio diluculo exhibitâ, quantitate vnciarum trium, prouocato clementer ſudore, ſanata eſt: nam nimia vteri humiditas eſt abſumpta, abſterſum, & conſolidatum vlcus.

℞. Ligni Indici, lib. ß. Radic. Chin. ℥. iiij. Elect. de Gemmis, Lætificantis Raſis, an. ℥. ß. Theriac. Mithridat. an. ʒ. iiij. Confect. Alcherm. Confect. Hyacinthor. an. ℥. j. ß. Vini odoriferi, lib. j. Aquæ ex florib. Arantior. lib. ß. Aq. Roſar. Mellis, an. lib. iij. Aquar. fumar. Cichor. Borrag. an. lib. iij.

Macerentur per noctem, deinde diſtillentur per balneum mariæ.

OBSERVATIO LXXXIX.

De Vteri profluuio.

Tabes ex fluxu muliebri ſuborta, Ebeno curata.

D*Iuiniſſimus Galenus lib. 1. de humorib. com. 12.* in Medicos Romanos inuehitur, ſic dicens: *Quo in loco par eſt attendere commune Medicorum erratum, quod in plurimis affectionibus plerumque committitur: nam quod ſuperuacaneum eſt, euacuant illi quidem, ſed tamen ne ei quod euacuatum ſit, quid perſimile gignatur, nullo modo ſibi curandum proponunt*, &c. Hunc prauum curandi modum ſequuti ſunt duo, etſi celebres Medici in curatione cuiuſdam fœminæ, muliebri profluuio albo & pituitoſo laborante, quàm cum diu, & importunè, vario expurgantium medicamentorum vſu pertractâſſent, quin viſcera interna, fri-

gidâ

gidâ intemperie affecta, vnde fluxus oriebatur, roborarent, ne in poſterum ſimilis humor regeneraretur, ipſam hac de causâ in tabem, & extenuationem maximam, ob copiam ſpiritûs exhauſtam deduxerunt. Deinde ob maciem, & febrim, lactis potum conſulunt. At cùm ipſa flatu abundaret, tumidum haberet ventrem, faciem ſubturgidam, Cephalæâ ex interuallis quateretur immaniter, & partes naturales obſtructionibus eſſent occupatæ, ab eius vſu abſtinere iuſſi. Ipſam ergò victu refocillo; humorem aquoſum ſenſim expurgo per vrinam, ad normam *Galeni lib. de præcognit. ad Poſthum. cap.* 8. Hiſtoriam celebrem illuſtris Romanæ referentis, quam ſe hoc modo perſanâſſe gloriatur. Obſtructiones leuiter aperio. Internas partes roboro Electuariis exhibitis. Potûs paucitatem impero. Aquam incoquo Eupatorio, & Chinæ Radice. Vinum pitiſſet iubeo. Craſſiore ergo parte per vrinam excretâ, tenuiorem humoris portionem per cutem diſcutere tento. Id fecit *Galenus* frictione ex melle multùm toſto celebratâ: cùm enim mel ſit exiccantis facultatis, coctionéque aridius factum, maiorem exiccandi facultatem acquirat, abſtergit, & diſcutit vehementiùs. Frictiones ſuppleuimus ſudorificis ex Ebeno paratis; hoc enim auxilium non ſolùm diſcutit humorem per inſenſilem tranſpirationem, ſed roborat, & obſtructiones aufert. His exhibitis venter detumuit, minutus eſt fluxus, euanuit febris ex obſtructione ſuborta, & ipſa pinguiuſcula facta, ſana euaſit. Ne verò ex partiũ debilitate iterum recrudeſceret malũ, exiccante victu, potu continuo ex decocto radicis Chinæ parato, fonticulo cruri affixo, roborantibus tabellis, eſt præſeruata.

OBSER

OBSERVATIO XC.

De Vteri dolore.

Vteri dolori curando, ſyrupus laudatiſsimus.

AB Aceti vſu, neruoſas partes, & præſertim vterum, neruoſum ex *Gal. 6. epid. ſect. 1. com. 2.* & fibroſum ex ipſo *lib. 6. de vſu part. 5.* lædi impensè, celebri elogio dictauit *Hippocrates lib. 3. acutor. ſent. 39.* dum ſic dicit: *Mulieribus autem longè magis, quàm viris aduerſatur Acetum; nam vterum dolore afficit,* &c. Et licèt ventriculus ſit magis neruoſus, quàm vterus, ab aceti vſu non ita læditur, inquit rectiſſimè *Auenzoar lib. 2. theizir, tract. 5. cap. 1.* quoniam ob conſuetudinem callum contraxit, & magis carnoſus eſt, in quo præcipuè ex lege naturæ adſunt humores craſſi, qui acrimoniam aceti infrænant, & retundunt. Quare fœmina quædam frigidi ventriculi, acetario ex herbis frigidis, & aceto parato ſatiata, lethales poſt duas horas ſolùm ſuper pubem dolores perſenſit. Curatio ad modum Colicæ flatuoſæ inſtituta, quâ cùm perſeuerarет triduò, nihil eſt leuata. At cùm carminantibus clyſmis, excreto flatu, aliquam ſentiret opem, hoc ſyrupo, quo, quantitate vnciarum quatuor, diluculò exhibito, decem diebus vſa, prouocatâ aluo, & flatibus per aluum excretis, ſanata eſt.

℞. Hyſſopi, Calamenth. Origani, an. M. j. Flor. Chamæmel. & Aneth. an. p. ß. Flor. Anthos, Meliſſ. Bugloſſ. an. p. j. Paſſular. ℥. j. ß. Sem. Aniſ. Fœnicul. Améos, & Carui, an. ʒ. iij. Medul. Cartham. Semin. Cnici, an. ℥. ß.

Polypody, Epithym. an. ℥.ß. *Cinnamom.* ʒ.ß. *Aloës*, ℈.ß. *Acori*, ℈.j. *Flor. Sulphur.* ʒ.j. *Radic. Chinæ* ℥.ij.

Coque in lib. vj. vini generoſi antiqui ad conſumptionem tertiæ partis, in fine autem coctionis, dum vinum adhuc feruet, adiicito

Fol. Sen. ℥.ij. *Agarici Trochiſcati*, ℥.ß.

Macerentur per diem & noctem, cola, & cum Sacchar. & mellis ſufficienti quantitate, fiat ſecund. art. ſyrupus longus. Si aluus multùm reſponderit, propinetur alternis diebus.

OBSERVATIO XCI.

De Menſtruis.

Menſes per Gingiuas manantes.

MEnſtruum ſanguinem erumpere ſæpè per oculos, os, nares, aures, vrinam, aluum, vberum Mammillas, digitos, auctorum teſtimonio ſancitum eſt. Nos per Gingiuas emanantem vidimus. Nam Iuuencula ætate 18. annorum, tempore inſtantis menſtrui, lumborum dolore cum ventris torminibus corripiebatur. Huic apparebant in ore vlcuſcula, caligabant oculi, & quatuor diebus in gingiuis intolerabilem pruritum ſentiebat. Ceſſantibus his, è gingiuis dentium inferiorum, riuuli ſanguinei, ſudoris inſtar biduò emanabant, & ſic ſeruato ordine per menſtruos circuitûs, ſanguis per hanc partem lochiorum modo, quantitate librarum duarum fluebat. Finitâ vacuatione fœmina pancraticè viuebat. Medici, vt periculum ſuffocationis, quod

ſanguinolenta

ſanguinolenta illa materia in ore concreta, & ad Trachéam delata, ſubitò ſpirandi difficultate oblatâ facere poterat, euitent, timentes etiam ex confluxu humoris ad partes ſuperas, oris, thoracis, cerebríque inflammationes, naturam deorſum diuertere ſtudent, vinculis, ligaturis crurum dolorificis, Chalybis vſu, Saphenæ ſectione, Peſſariis Purgationibus, Cauterio, conſortio viri, cuius ope, viis patentioribus factis, menſtrua per naturalem locum cieri poſſe ſperant, ſed his omnibus celebratis natura conſuetum ordinem haud mutauit vnquam. Hæc ſterilis ſemper remanſit.

OBSERVATIO XCII.

Menſes per vmbilicum exeuntes.

AVdi celebre exemplum. Vocatus vt curarem fœminam ſuppreſſione menſtrui laborantem, cui nunquam menſtrua per naturalem locum eruperant. Hæc ſingulis menſibus aliarum mulierum ritu, ventris tormina, & aliqualem vmbilici dolorem perſentiebat. Deinde ſolutâ placidè vmbilici vnitate, ſenſim manabat, per dies octo ſanguis ad libras tres. Ceſſante fluxu, viuebat alacriter, & ſi fortè ex minutâ per eam partem purgatione, recurrebat morbus, venæ ſectio in talo præſidio erat.

OBSERVATIO XCIII.

Menſes per inguina erumpentes.

NAturæ doctæ, aut vt *Auic. verbis vtar*, 16. 3. *tract.* 5. *cap.* 1. factoris potentis, ſuperfluum ſanguinem excernentis, raram, admirandámque hiſtoriam in virgine quadam notaui. Hæc cùm ſucculenta eſſet, & plurimo, benéque cocto ſanguine turgeret, ætáſque ad menſtruas purgationes adeſſet idonea, neque menſes profluerent, natura excrementitium ſanguinem per inguina expellere ſatagit, ſícque placidè, ac lentè, foraminibus paruis, & vix ſenſui conſpicuis apertis, quinque, ſex, & interdum ſeptem dierum ſpatio, ſanguis ex inguinibus continuò emanabat. In hac, vt ſanguis per vterum excurreret, plura ſunt celebrata auxilia, quæ ad extenuandos craſſos humores, & reſerandas vias à Medicis imperantur. Sed incaſſum omnia exequuntur: nam natura curſum ſuum non inuertit. Occludere foramina, cauterij & adſtringentium ope, dubitatum fuit: timentibus multis, ne fortè ſanguis in profundum reſtagnans dira mala pareret. At vincentibus aliis cauterium inuſtum: quo facto cùm ſanguis exitum non haberet, ad altas partes regurgitans, acutam febrim excitauit, quæ ſaphenarum ſectioni ſuccubuit. At in poſterum, naturæ vi, quæ ſola eſt medicatrix, & vel per oſſis meditullium peccantem humorem excernit in animantis commodum. *Gal. com.* 7. *aph.* 54. maximè ſi vires ſint valentes. 10. *meth.* 4. reſeratis foraminibus, ſuo tempore, typicè per inguina per multos annos ſanguis profluxit.

OBSER

OBSERVATIO XCIV.

De Menſtruorum ſtillicidio.

Nimiæ Hæmorrhagiæ vteri, Emplaſtrum excellens.

MEnſtruis largiùs fluentibus, morbi contingunt, dicebat *Æſculapicæ familiæ Anteſignanus lib. 5. aph. 57.* eos recenſet *Galenus 2. de facult. natural. 8.* Nec mirum: nimiùm enim excurrens hæc vacuatio, exhauſtâ ſanguinis copiâ Hydropem creat. Cùm enim calor noſter in ſanguine perſeuerantiam habeat, dubium non eſt, quin ex ſuperfluâ nectaris viuifici, cuius præſentiâ recreantur partes, vacuatione, minuatur natiuus ignis, frigeſiat jecur, & intercidat ſanguificationis munus, eneruentur vires, vitietur concoctio, inappetentia contingat, oriatur Syncope, accidat totius fœdus corporis color cum tabe coniunctus, cutis cum virore albicet, molleſcat caro, crura vacillent, oculi tumeant, laxetur facies, & alia ſigna accidant relata ab *Auic. 21. 3. tract. 3. cap. 2. & Gal. lib. 6. de loc. cap. 5.* Hæc omnia diu paſſa fuit fœmina quædam, cui ex virium debilitate, & tenuitate ſanguinis, hic guttatim, & per longum tempus erumpebat per vterum. Cui cùm omnia celeberrima eſſent facta auxilia, quæ ad compeſcendum ſanguinis fluxum ab vtero, & roborandas vires ab auctoribus commendantur, & ex his nullum leuamen ſentiret, ſolo hoc Emplaſtro, anticæ, & poſticæ parti vteri impoſito, ſanata eſt, quod inter cætera huic vſui præſidia eſt nulli ſecundum.

℞. Ol. Citoneor. Olei Myrtillor. cum decocto radicis Biſtort. ablutor. an. ℥.iiij. Ceræ Rubræ, ℥.vij. Sang. Dracon. Boli Armen. Acaciæ, Hypociſthid. an. ʒ.j. Cortic. Medianor. Caſtanear. Cortic. Arbor. glandium, Myrtillor. Sumach, Terræ Sigillat. Spodij, Roſar. Gallar. Cortic. Fabar. Vuar. Immaturar. Sorbar. Siccar. Meſpilor. Immaturor. Coral. Rubri, Maſtic. Radicis Biſtort. Radic. Chelidon. Fol. Pruni Syluestris, Trochiſcor. de Carabe, Cineris Oſſium cruris Bouis, an. ʒ.j. Ceruſæ, ℥.ij. Terebinth. lotæ cum ſucco Burſæ Paſtoris, quod ſit ſatis.

Fiat Emplaſtrum, extende ſuper pellem arietinam.

OBSERVATIO XCV.

De Menſtruorum ſuppreſſione.

Fœmina retentione menſtrui laborans, ſpretâ Phlebotomiâ, concuſſa Apoplexiâ, emoritur.

QVantam vtilitatem menſtrua purgatio mulieribus adferat, oraculo quodam prædixit *Hipp. lib.* 1. *Coacar. Prænotion. text.* 158. ſic dicens: *Salutare eſt muliebria non cohiberi: nam inde eueniunt Epilepſiæ, quibuſdam longa profluuia ventris, & Hæmorrhoïdes,* &c. Firmat *acutiſſimus Duretus in com.* Repetit *Gal. lib. de ven. ſect. aduerſ. Eraſiſtratum cap.* 5. *&* 6. *& lib.* 6. *de loc. cap.* 5. & alibi ſæpè. Hanc patiebatur fœmina quædam quadrata, robuſta, tumore & vaſorum diſtentione laborans, rubicunda, & venis prædita copioſo

pioſo ſanguine plenis, quæ corporis grauitate ex menſtrui retenti ſuppreſſione laborans, me vocat. Saphenæ ſectionem cōſulo. Illa hoc auxilium ſpernens, conſilio alterius Medici, Catapotia ex Aloë ter deuorat. Non pertranſierat dies, quando ſæuo lumborum dolore oppreſſa, ebulliente circa arteriam dorſi ſanguinis copiâ, Vertigo, Aphonia, Ignorantia omnium rerum, Stupor mentis, Obliuio, delirium eam apprehendunt, & poſt duas horas Apoplexia, à quâ, auxiliis adhibitis, vix releuari potuit.

OBSERVATIO XCVI.

Pano inguinis ex retento menſtruo ſuborto, ſaphenæ ſectio remedio eſt.

FVit mihi habita quæſtio cum Medico ignorante, ac ſuperbo (hæc enim vitia indelebilia ſunt apud *Galenum lib.* 13. *meth. cap.* 15.) qui cùm tumorem in inguine, quem Græci *Phyma*, Latiniores verò *Panum* appellant, tractaret, in fœminâ, cui menſtrua ſatis non reſponderant, è gibbero venam eſſe ſecandam contendebat, ne fortè ſi ſaphena ſecaretur, accreſceret tumor deorſum humore vergente, inſcius, non attendens, ex menſtruo retento hoc vitium poſſe oriri. Sic enim ait *Gal. lib.* 6. *de loc. cap.* 5. *Itaque ſi menſes ſupprimantur, & nullam Medicus mulieri vacuationem adhibeat, tumor aliquis in inguine interdum exoritur, oſtendens nimirum aliquam ex internis partibus inflammatam eſſe*, &c. Hoc audito ipſe obmutuit, & ſectâ venâ in talo ſponte diſcuſſus eſt tumor.

Dum hæc ſcriberem, in memoriam venit hiſtoria mulieris, in quâ hac de cauſa tumor in inguine cum febre exortus eſt ſæuiente peſte, cúmque duo Medici, qui ex conducto à Senatu erant præpoſiti ad faciendum examen, ad eam accederent, citra delectum, in domum ſalutis, curandis peſte correptis deſtinatam, adſportandam curârunt: non inuenti ſunt veſpillones qui eam deferrent, interim ipſa cùm rectè ſe haberet, & ſanorum munia obiret, maluit antequam Medicorum iuſſa capeſſeret, venæ ſectionis in talo beneficium experiri; quod auxilium ita contulit meo voto celebratum, vt reſoluto ex tempore tumore, cùm recens eſſet retentio menſtrua, omnimodam recuperauerit ſanitatem. Ecce Veſpillones ad eam accedunt, & ipſam in oſtio domûs ſuæ lanam valenter carpentem cùm inuenirent, ridentes abiére.

OBSERVATIO XCVII.

Fluxus Hæmorrhoïdalis, menſtrui retentioni ſuperueniens, bonus.

M*Agiſtri non incelebris in ſuis Aphoriſticis commentariis, Cedro digniſſima ſententia eſt lib. 5. aph.* 33. quæ ſic ait: *Neque enim quòd ſola per nares vacuatio deficientibus menſtruis bona ſit, dixit, ſed hanc ſimpliciter laudauit, non adjuncto quod ſola: ſi quiſpiam igitur alteram quæ fit per ſedem, dixerit ita affectis mulieribus vtilem eſſe, hoc non aduerſatur Aphoriſmo*, &c. Hoc priùs prædixerat *Hipp. ſect.* 3. *Coacar. ſentent.* 12. dum ſic ait: *Retentis menſtruis laborantes, Hæmorrhoïdes,*

rhoïdes pati, bonum, &c. Nam vacuatio hæc præſeruat illas à multis damnis, quibus ob retentionem menſtrui ſunt obnoxiæ. Venæ enim Hæmorrhoïdales ob conſenſum cum vtero, ratione viciniæ, & communis trunci, ſanguinem, qui ad vteri vaſa non deſcendit, facilè ſuſcipiunt, ac per ſedem expurgant. Plures vidi in quibus Medici non audebant hirudinum ope ab his venis ſanguinem exhaurire, quòd putarent, ſuperis partibus vacuatis, inanitas venas ab inferis ſucturas, & ſic menſtrua cohiberi: nam experientia contrarium oſtendit. Illæ enim hac ipsâ de causâ pathematis melancholicis vexatæ, aliis tentatis præſidiis, ſolùm his venis reſeratis, hirudinum ope, ſaneſcere potuerunt.

OBSERVATIO XCVIII.

Ad prouocanda menſtrua, peſſulus mirabilis.

LVſitanæ virgines ita luto obdurato, teſtíſque vaſorum fictilium edendis ſunt intentæ, vt nullum hoc dulcius pro continuo victu in deliciis habeant alimentum, & ita dentibus non minori appetitu fruſta colliſarum ollarum comminuunt, ac ſi panem biſcoctũ dulciarium, aut aliud ſuauiſſimum cibum manderent, & hac de causâ frequenter in febrem albam, vteri obſtructionem, & menſtrui retentionem incidere ſunt ſolitæ. Noui quandam quæ grauiſſimè à matre obiurgata, de nocte, nemine aduertente, iuxta focum poſita, adeò ingentem luti rubri copiam eſitauit, vt manè cohibitâ penè reſpi-

ratione, inflato ventre in lecto iaceret. Huic, & aliis, præter totius prouidentiam, & Chalybéata medicamenta, peſſulus ex radice nucis iuglandis tenerâ, & benè apparatâ, redactâ in peſſarij formam, intra vterum immiſſus, ſummo eſt auxilio. Nam feruore quodam intra vterum excitato acrimoniam concitat, & ardorem, ita vt poſt paucas horas, placidè, & ſine moleſtiâ vllâ ſanguis per vterum ſtillet, quod auxilium, ad partum difficilem, fœtúmque mortuum extrahendum eſt etiam ſalutare valdè.

OBSERVATIO XCIX.

Carbonum vorax, ſuppreſſis per decennium menſtruis, integrè curatur.

POſt ſex menſes, menſtruorum acciſionem, curationem recipere teſtatur *Galenus 6. epid. ſect.* 3. *com.* 29. quo loco affirmat ſe fœminam perſanâſſe, cui poſt octo menſes purgatio erat retenta. *Et Hipp. lib.* 5. *epid. num.* 5. *in hiſtoria vxoris Gorgiæ*, quæ per annos quatuor menſes habuit retentos, *& lib.* 4. *epid. num.* 21. in exemplo cuiuſdam ancillæ, cui per ſeptennium ſuppreſſa fuit menſtrua purgatio, quas fuiſſe reſtitutas ibi confirmat. Nam fœminas quaſdam per triennium, quinquennium, ſeptennium menſtruis carentes curatas fuiſſe referunt *Iacchinus ad caput* 66. *lib.* 9. *Rhaſ. Alexander Trajanus lib.* 1. *de morb. Gallic. cap.* 9. quas poſtea concepiſſe, confirmāt. Sed quid reſpondebimus *Hipp. dicenti lib.* 1. *de morb. muliebrib. num.* 4. *menſium retentionem vſque ad ſextum incurabilem eſſe?* Pete ſolutionem *ab ingenuo Mercur. lib.* 4.

lib.4.de morb.mulier.cap.1.& Rorario in 35.contradict. Hipp. Ego tantorum virorum illuſtribus ſententiis fretus, olim dum iuuenis eſſem, in fœminâ, quæ per decennium menſtruis omnino carebat, ea prouocaui. Hæc enim cùm eſſet in 35.anno conſtituta, & antea illi ſatis reſponderent, Malaciâ laborans, ita carbonum eſu, velut ſelectiſſimo alimento delectabatur, vt nihil aliud dentibus comminueret, ac eſitaret niſi extinctos carbones. Hæc cum febri tenui, & liuido vultûs colore, patiebatur animi deliquium, Angorem, triſtitiam, difficilem anhelitum, & metum. Medici curaturi ſæpiùs talos ſecant, exhibent Catœctica, aperientia varia, ſerum lactis propinant; quibus, nec Chalybis conſeruâ conſaneſcere potuit. Hæc iam ferè Cachectica facta, vſa ſolùm conſeruâ Arthemiſiæ 30. dierum ſpatio, ſuperbibitâ aquâ ſtillatitiâ Sabinæ, in quâ per noctem Rhabarbarum madebat, priſtinæ ſanitati fuit reſtituta, & poſt duos menſes concepit: nam ante morbum iam quater pepererat.

OBSERVATIO C.

Ad prouocanda menſtrua, pilulæ vtiliſſimæ.

ILluſtris quædam fœmina quùm poſt duos à partu menſes, vt vteri adſtrictionem compararet, rectè fluentibus ſuo tempore lochiis, peſſulum in os vteri immitteret, ex puluere nucis Cupreſſi, Balauſtiorum, Aluminis, malicorij, Boli Armeni, Sanguinis Draconis, Gallarum, radicis Conſolidæ maioris, Biſtortæ, Micletæ, & aquâ Plantaginis paratum,

tum, in tam diros inguinum dolores eſt redacta, vt reſtrictâ menſtruâ purgatione, ſeptem dierum ſpatio vigil in lecto iaceret, color ex albo in liuidum mutatus, venter intumuit, acceſſit faſtidium, aluus reſtricta, adfuit febricula, tandem mœſtitiâ oppreſſa, reſoluta viribus, animam efflare videbatur. Medici in principio quùm vires erant liberales, & ſanguinis reſtricti copia multa, totum in prouocandâ menſtruâ purgatione cardinem conſtituũt, in quem vſum vtuntur crurum frictionibus, ligaturis, vinculis, ſectione tali, cucurbitulis, hirudinibus ano affixis, peſſulis, lauacris, ſuffitu, & expurgantium vſu. Hæc ſolùm pilulis ex Chalybe, & puluere Calaminthæ cum ſyrupo de Arthemiſia paratis conualeſcere potuit, quarum drachmam in nouem globulos redactam diluculo cum exercitio aſſumebat. Hoc auxilio viginti diebus celebrato ægra ad ſanitatem tendit, vterus reddit penſum ſuum, febris euanuit, color roſeus adfuit, vires robuſtiores factæ, & concipiens, maturum ſuo tempore fœtum edidit in lucem.

OBSERVATIO CI.

De Pene virili.

Muſca per vrinam excreta.

ANimalia viua per penem excerni, vt Vermes, Cimices, nouum non eſt. Nos in viro Gonorrhæâ fœdâ laborante, & vrinæ difficultate correpto, vidimus excretam per penem Muſcam, quâ expulsâ, à dolore, quo antea in radice penis immaniter

niter premebatur, leuatus eſt. Hic poſtea Ebeni decocto, & vrinam prouocantibus, conualuit.

OBSERVATIO CII.

Vir patiens menſtrua mulieris inſtar.

IMberbem, & toto corpore depilem cognoui, effœminatum, mulieris aut ſpadonis inſtar, cui à 20. vſque ad 45. annum menſtruæ purgationes per pudendum, ſtatis quibuſque menſibus, quatuor aut quinque dierum ſpatio in non paruâ copiâ emanabant, & ſi fortè non rectè fluebant, ſuperueniente cum torminibus lumborum dolore, vena ſecta in talo illi remedio erat. Hic nunquam nupſit, immò ex pleuritide occubuit, ex retento menſtruo ſubortâ.

OBSERVATIO CIII.

Pudendum corroſum, vitâ ſuperſtite.

E*Legantiſſimus Celſus in præfat.* rarum morbum, & nouum deſcribit, cuiuſdam, qui ex naturalibus partibus carne prolapsâ, & arente, intra paucas horas expirauit, genus mali, atque remedium ignorantibus Medicis. Nos in quodam integrâ ſanitate fruente, & morbis minimè obnoxio, citra Gallicæ luis ſuſpicionem, pudendum totum corroſum vidimus intra duos dies; nam nigra puſtula ſtatim glandem occupauit cum ardore ſummo, ita vt totum

penem

penem ſerpendo arroderet. Hic, Chirurgi operâ vſus, amputatione Verêtri, & vſtione ſaluus remanſit, qui per paruum relictum foramen vrinam deinceps effundebat. Quid dubitandum? nonne humor innaſcitur in corpore ita deleterius, virulentus, ac mordax, vt in quamlibet partem labatur, illius ignem extinguat, & ſubiectam carnem depopuletur? Et ex multis exemplis vnum ſit ſatis apud *Gal. lib. 3. de vſu part. 5. quo loco peſtilentia ſæua putrefaciebat extremos pedes, prædo autem eos abſcindebat, vt ſine baculo ambulare non poſſent.*

OBSERVATIO CIV.

De Priapiſmo.

Ad Colis palpitationem, pilulæ eximiæ.

PRiapiſmum à flatu craſſo, & nebuloſo in plurimis originem ducere, hiſtoriis confirmat *Galenus lib. 6. de loc. vlt. & 14. meth. cap. 7.* Ad hunc euacuandum, & reſoluendum multo tempore vſus erat generoſus quidam miles, colis palpitatione detentus, præſidiis multis: nam præter expurgantia varia, carminantia, ſudorifica, potum aquarum naturalium, & topica auxilia expertus, ſolo hoc auxilio, excreto multo flatu, & roboratis viſceribus, ſanatus eſt.

℞. Aloës Succotrin. ℥.j. *Sem. Aniſi, Ameos, Carui, Dauci, Fœnicul. an.* ℥.ß. *Piperis Albi, Galang. Cinnamom. Zingiber. Caryophyllor. Nucis Moſchat. an.* ℈.j. *Spicæ,* ℥.j. *Flor. Chamæmel. Aneth. Melilot. Sambuci,*

Anthos,

Anthos, an. ℈.j. *Calamenth. Origani, Satureiæ, Pulegÿ, Baccar. Lauri, Cymini, Seſeleos, Radic. Chin. an.* ʒ.ß. *Agalloch. elect.* ʒ.j. *Diacymin. Diamoſch. Diatrion Pipereon, an.* ℈.ß. *Aromatic. Roſ. Diamarg. Calid. Diarrhodon Abbat. an.* ℈.ß. *Theriac. Mithridat. an.* ʒ.j. *Rhapontic.* ʒ.ß.

Pulueriſanda pulueriſentur tenuiſſimè, & excipiantur cum ſyrupo de corticibus Citri, melle Anthoſato, & Balſamo, & fiat Magdaleon, ex quo fiant Pilulæ ad modum Ciceris, & decorentur. Doſis ſit ʒ.j. ſingulis noctibus, duabus horis poſt cœnam.

OBSERVATIO CV.

Ad Priapiſmum, præſidium celebre.

INdiæ Orientalis Prorex illuſtriſſimus, Priapiſmo diu laborans, infinitis propemodum auxiliis vſus eſt, quæ viſcera roborarent, flatûs abſumerent, qui ab Hepatis frigidâ intemperie emanabant, cum copiâ humoris pituitoſi coniuncta. Ecce vno die de hoc infortunio cum eo loquutus, ſe habere aquam Stillatitiam Caryophyllorum Viridium, vitreis organis extractam enarrat, quæ ad conciliandam oris ſuauitatem, & coërcendos fœtentes halitûs ab Indis commendabatur. Ea è vaſe extracta, mirâ odoris fragantiâ, me, & adſtantes recreauit. Tento auxilium, quod ad ventriculi, & vteri frigidos affectûs, Aromatum ſcriptores ſummè collaudant. Mira ex eius potu, illi, ieiuno ventre, quantitate duarum vnciarum ebibito, per duos menſes, ſequuta vtilitas. Pudendum, quod vel centies in die arrigebatur cum

tenſione ſummâ, & illicò flaccidum, & rugoſum fiebat, excreto per ructûs, & crepitûs, flatu multo, firmius eſt redditum, facultates vigoroſiores factæ, ita vt ſe ſanum exclamaret. Si deſit hæc pretioſiſſima aqua, loco eius vtere ſtillatitiâ ex floribus viridis Cinnamomi, aut ex ipſo Cinnamomo viridi per diſtillationem extractâ, quam ex Indiâ Mercatores in varias mundi plagas conuehere ſolent.

OBSERVATIO CVI.

Veretri, cornu inſtar facti, curatio.

AB hinc decem annis, ſi rectè recordor, inuiſi quinquagenarium, cui bienniò penis ita riguerat cum duritie ingenti, vt cornu diceres. Hic omnia tentauerat auxilia; at nec vniuerſalibus, nec localibus, niſi Balneo huic artificiali ceſſit pertinax malum, quod partem tenſam emollit, flatûs diſcutit nebuloſos, & craſſos, & mirè partem roborat. Primò Balneo emolliente vſus eſt.

℞. Radic. Ariſtoloch. Radicis Iridis, Iarri, an. ℥.j. Radic. Lilior. albor. Radic. Althææ, an. ℥.ß. Flor. Melilot. Chamæmel. Sambuc. Violar. Aneth. Roriſmarin. an. p.j. Fol. Viol. Maluar. Althææ, Abſinth. Biſmalu. an. M.ß. Sem. Lin. Althææ, Fœnugræc. Aniſi, Aneth. an. ℥.ß. Cymin. ʒ.ij.

Fiat omnium decoctio cum duabus partibus aquæ, & tertiâ vini albi potentis. Hoc decocto calido, cùm bis in die, manè, & ſerò ſemihoræ ſpatio ſpongiâ per menſem pudendum foueret, penis rugoſior factus: vt verò ad naturalem ſtatum rediret, vltimis

vltimis octo diebus decocto addimus olei Lilior. albor. Aneth. Chamæmel. Amygdalin. an. ℥. iij. Deinde ad diſcutiendos flatûs hoc Balneo vſus, priſtinam conſequutus eſt ſanitatem, & poſtea præſeruationis causâ, potus aquæ decoctæ Ebeno, & Smilace per annum, remedio fuit, cum exiccante Diætâ, & Electuariis carminantibus coniunctus. Forma Balnei diſcutientis flatûs, hæc fuit:

℞. Radic. Iridis, Bryoniæ, an. ℥. ß. Baccar. Lauri, ʒ. iij. Abſinth. Chamæmel. Saluiæ, Roriſmarini, Stœchad. Pulegij Origan. Thym. Calaminth. Satureiæ, an. M. j. Flor. Chamæmel. Melilot. Comar. Aneth. Stœchad. an. p. ij. Sem. Aniſi, Dauci, Carui, an. ʒ. iiij. Spicæ Nardi, ʒ ij. Radic. Pæon. ℥. ij. Acori, ʒ. iij. Fol. Rutæ, Maïoran. M. ij. Alumin. lib. ß. Salis commun. ℥. vj. Sulphur. viui, ℥. iiij. Nitri, ℥. j. ß. Furfur. p. j. ß. Stercor. Caprin. ℥. iij.

Fiat omnium decoctio in lixiuio, facto ex cineribus quercûs, adde

Balſam. ℥. j. Vini Potentis, lib. ij. Aq. vitæ, lib. ß. Olei Aneth. Olei Chamæmel. an. ℥. j. Olei de Caſtorio, ℥. ij.

Bulliant benè omnia, & ſeruentur vſui.

OBSERVATIO CVII.

De Nimio Coitu.

Ex nimio concubitu animo linquens, quomodo ſubitò refocillandus.

R*Ectiſſimè à primo artis medicæ conditore promulgatum accepimus in lib. de genitur. num. 1. aliquando ſanguinem in concubitu emitti*, &c. Sanguine emanante,

nante, ſeminis loco, effusâ multâ ſpirituum copiâ, & ob motum, laborem, voluptatem, collapſis penè viribus, ex coitu multo, iuuenis quidam Hiſpanus in animi deliquium incurrens meam opem implorat. Intempeſtâ nocte vocatus, repentè accurro. Pulſum tango, eum ſubmerſum, & obſcurum inuenio, cum difficili reſpiratione, extremorum frigiditate, Conuulſione tibiarum flatulentâ, cordis palpitatione, & faciei liuore coniunctum. Quid in præcipiti caſu ex tẽpore exequar, anceps ignoro. Nam vacuantibus pugnare, abſonum: morbus enim ex inanitione erat. Ecce in mentem venit vinum, ad reparandas vires citiſſimum auxilium. Huius hauſtum porrigo, & odorem illius naribus appono: vix deglutiuerat, quando ob languorem retentricis illicò euomuit. Perſpectis his, ex 20. vitellis ouorum ius paro, & cum guttulis vini, & modico Saccharo ad lentum ignem tantillùm calefacio; ne frigiditate perceptâ, ventriculi tonus lædatur. Hoc ius lentum, & craſſiuſculum, ſenſim ac ſine ſenſu, lambitiui modo abſorbens, ſomno ſe tradit, & quatuor horarum ſpatio obdormiſcens, expergeſit adeò robuſtus, & alacris, vt nullum debilitatis tranſactæ malum denuò perſenſerit. Hoc enim edulium eſt facile ad aſſumendum, citò concoquitur, non onerat naturam, celeriter diſtribuitur, exhauſtos ſpiritûs celerrimè refocillat, & cum ſit ob temporis anguſtias facilè parabile, omni aliâ eſcâ ſuauius, velociſſimè vires recreat, & refocillat, & cùm ſit paucum, nutrit plurimùm, quod optat in hoc caſu *Auic.* 20.3.*tract.*1.*cap.*35. *Legendus in hanc rem erudititiſſimus Santorellus lib.*18. *Antepraxis, cap.*18.

OBSER

OBSERVATIO CVIII.

De Minutione Coïtûs.

Ad minuendum Coïtum, Electuarium è Camphora præſtantiſſimum.

QVidam in iuuenili ætate conſtitutus, quum eſſet gallo quouis gallinaceo ſalacior, puellarum amore ineſcatus, ita aſſiduè veneri indulgebat, vt ex eius conflictu, ſæpè exhauſtis viribus exanimis redderetur. Hic cùm eſſet diuitiis abundans,& potens, vnicáque parentum proles, horum,& amicorum conſilia prorſus temnebat. Cùm autem timor eſſet, ne proceſſu temporis in tabitudinem laberetur, & periret,me rogant,vt filio auxilium præſtem. Ipſe cùm de ventriculi debilitate quereretur ſemper, pro roborando ſtomacho præſidium expoſtulat. Ego nactus bonam occaſionem, me pro eo propulſando malo egregiam habere Conſeruam illi inculco, & ſic loco Electuarij ſtomachici, aliud offero, quo veneris impetus, & concumbendi appetentia minuerentur, quo cùm per menſem vnciæ quantitate, ſuperbibitis aquæ ſtillatitiæ Nymphææ vnciis tribus poſt cœnam vteretur,omnino ceſſauit laſciuia, Veneríſque irritamenta euanuerunt. Hoc paratur hoc modo

℞. Conſeru. Nymphææ, lib. ß. Conſeru. Roſ. ℥. iiȷ. Conſeru. Flor. Fabar. ℥. iȷ. Sem. Lactuc. Coriandri, Endiu. Portulac. Anethi, Cucumeris, an. ʒ. iiȷ. Sem. Cannabis, ʒ. v. Sem. Rutæ, ʒ. iȷ. ß. Sem. Agni caſt. ℥. ß. Laſerpitiȷ, ʒ. iȷ. Flor. Violar. ʒ. iȷ. ß. Cicutæ, ʒ. ß. Sem. Hyoſcyam. ℈. iȷ.

Cinnamom. ℥.*ij.* *Macis* ℥.*j.* *Camphoræ*,℥.*v.* *Roſar.*℥.*j.* *Pulu.Fol.Salicis*,℥.ß.

Omnia pulueriſentur tenuiſſimè, & excipiantur Syrupo de Nymphæâ, & ſecundùm art. fiat confectio. Maxima ergo eſt ad Veneris delicias retundendas, coïtúmque minuendum, Camphoræ vis atque præſtantia, miris in hunc vſum laudibus ab auctoribus commendata, renuat licèt *Scaliger exercit.* 104.*num.*8. *contra Cardanum*, experimento edoctus: nam cani leporariæ quæ catuliebat, obtulit, in potu dedit, in offâ exhibuit, in nares indidit, & collo quotidie appendit. Omnia fruſtrà, coïuit, concepit, peperit. Irritum argumentum: quoniam adulterina erat, quâ vſus eſt non nimis credulus Scaliger, alioqui primæ notæ Philoſophus. De cuius qualitate vtrinque certatum, ſcrupulum eximet *Doctiſſimus Renodæus lib.*1.*de materiâ medicâ*, *ſect.*9. *cap.*9.*de Caphurâ.*

OBSERVATIO CIX.

De Veneris abſtinentia.

Ingens vmbilici tumor, vſu intermiſſæ Veneris, curatur.

S*Citum eſt, ac memorandum, quod ab Hipp. viro prudentiſſimo, inque diſciplinæ auctoritate graui, relatum aduertimus in lib.*6.*epid.ſect.*6.*Oraculo* 4. Veneris vſum modicum ſalubrem eſſe; *Labor*, inquit, *cibus, ſomnus, Venus, omnia mediocria.* exemplificat *Galenus* 2.*de ſemin.*2.*&* 6.*epid.*2.26.*& in art.medic.cap.*86. *& exemplis*

exemplis confirmat lib.6. de loc.cap.5. vidui, & viduæ. Quum enim concubitu, quo antea creberrimè vtebantur, priuarentur, in grauiſſima damna incurrerunt, quæ omnia excreto ſemine leuata ſunt. Similia mala euenerunt cuidam in otio, & mollitie educato, qui cùm antea, veneri nimis indulgeret, & tabi eſſet propinquus, à coïtu ceſſauit. Vixit bienniò pulcher, roſeóque colore ſuffuſus, & valdè pinguis. Huic ſenſim & ſine ſenſu vmbilicus intumuit. Tumor erat Melonis magnitudine, renitens, dolorificus, colore ſubalbidus, in cuius cauitate exaudiebatur ſonitus. Medici œdema eſſe rati, pro hoc malo curando, præter vniuerſalia præſidia, carminantia machinantur plura. Accedens ad eum, inuenio pigritiâ, mœſtitiâ, torporéque inſolito prehenſum. Anteactam vitam inquiro. Olim illum veneris vſui impensè fuiſſe addictum ex parentibus certior factus, totum curationis cardinem poſitum eſſe ſtatuo, ſi ille ad priſtinam reuertatur, attamen cum modo multo conſuetudinem. Nam *vt in com. cap. 5. lib. cit. de loc. affect. retulit inſignis Thomas à Veiga*, licèt ex retento ſemine, fœminæ Hyſtericis ſymptomatis ſint plus obnoxiæ, quoniam in illis innati caloris adeſt imbecillitas, putredinis cauſis non repugnans, quæ in vtero, tanquam in excrementorum ſentinâ ampliùs efferatur, & virile ſemen ſit magis calidum, & benè coctum; tamen in viris conſpicitur aliquando aliquid ob hanc cauſam Vterinis vitiis perſimile. Hæc in coronâ hominum doctorum latâ oratione cùm pronunciarem, inſiſto, & parentes cogo, vt filium matrimonio iungant. Illi cùm nullam aliam ſtirpis ſuæ, eámque vnicam lucem haberent (& ille pro indolis

ſuæ merito valdè ab omnibus eſſet dilectus) hilari vultu conditionem accipiunt. Nuptus, & ad concubitum reuerſus, recuperauit ſanitatem : nam poſt paucos menſes tumor euanuit, ita vt quem operoſa medentium diligentia curare non potuit, blanda Veneris dulcedo, excreto ſemine & flatu vaporoſo retento, perſanauerit.

OBSERVATIO CX.

Ex intermiſſâ veneris aſſuetudine, Epilepſiâ & mors ſubſequuta.

NObiliſſimus quidam adeò erat coïtûs ſtudio deditus, vt laſſatus, & debilis cogeretur hac de causâ ad tempus lecto quieſcere, & reſtaurante cibo vires exhauſtas reficere. Ille huius fœditatis pertæſus, caſtitatem ſibi obſeruandam propoſuit ita rigidè, vt ieiuniis, abſtinentiæ, & orationi ſolùm eſſet intentus. Ecce poſt ſex menſes, nauſeâ correptus, Vertigine concutitur, & poſt paucos dies Epilepſiâ ſæuâ opprimitur. Ab acceſſione auxiliorum ope leuatus, Medicorum præſidia expoſtulat. Hi Idiopathicam Epilepſiam à vitio ventriculi ſubortam rati, tonum, & ventriculum à vitioſis humoribus expurgant, & roborant, ſed fruſtra : nam malo ferociùs infeſtante in plenilunio, præcedentibus inordinato linguæ motu, capitis rotatione, pallore faciei, caligine oculorum, Epilepſiâ, cum valido dentium fragore miſerrimè detentus, poſt paucas horas velut ſideratus extinctus eſt. Diſſecto corpore quæſita cauſa mali. Nullum vitium in ſtomacho, cerebro,

cerebro, reliquíſque partibus inuentum, præterquam in cauitate vaſis ſemen in penem deferentis, quæ licèt conſpectum quodammodo Anatomicis fugiat, & coïtûs tempore ſolùm aperiatur; tamen ea ſemine in virorem mutato oppleta viſa eſt, & vlceribus ſordidis ab hac virulentâ ſubſtantiâ retentâ, & corruptâ fortè contractis conſpurcata, è quibus aſcendebat indeſinenter aura noxia, quæ cerebrum lancinans excitatâ Epilepſiâ, ægrum ad interitum deduxit. A teſtibus enim, vaſis ſeminariis, tibiâ, & aliis inferis partibus excitari hunc morbum latè ad mentem *Galeni prædiximus lib. 1. de Medicor. Princip. Hiſtor. in com. Hiſtor. 19. & 20.*

OBSERVATIO CXI.

De Ignauia partium Genitalium.

Electuarium ad excitandam tentiginem, nulli ſecundum.

EX pluribus compoſitionibus ad excitandam tentiginem probatiſſimis, hanc, tentatis plurimis auxiliis, fœliciſſimo euentu præſtantiſſimam ſemper inuéni. Alij enim præſente vxore non poterant membrum arrigere. Quibuſdam, dum concumbebant, illicò pudendum flaccidum detumeſcebat. Cæteri, ſolùm tenue, & aquoſum ſemen citra voluptatem emittebant. Hoc auxilio, ad coïtum incitati, & hilariter rem agentes, prolem habuerunt. Doſis vncia vna. Vtere eo diluculo, & poſt cœnam, ſuperbibito Falerno.

℞. Teſticulor. Satyrij recentium, ℥.iij. Radic. Paſtinac. recentis ʒ.iij. Caudæ Scinci cum renibus, & Sumine, ℥.ij. Sem. Napi, Baucia, Vrticæ, Erucæ, an. ℥.ij. Trium Piper. an. ʒ.iij. Sem. Aſparag. recent. an. ʒ.ij. Sem. Maluæ, Sem. Dauci, an. ℥.ß. Pineor. mundator. ℥.ij.ß. Piſtacior. ℥.ij. Caryophyllor. ℥.j. Amygdalar. purgatar. ℥.ij. Vitellor. Ouor. num. iiij. Pyrethri, ʒ.iiij. Priapi Tauri, aut Bouis, ʒ.ij. Cerebellor. Paſſer. Cerebellor. Columb. aſſor. an. ℥.iij. Linguæ auis, ʒ.iij. Zingiber, Been Albi, Been Rubri, Sem. Naſturtij, an. ʒ.ij. Sem. Cæpæ, Sem. Porri, Sem. Scariol. Cinnamom. an. ʒ.ij. Chryſocol. ʒ.ij. Galliæ Moſchat. ʒ.ij. Ambar. Gryſei, ʒ.ß. Zibetti, ʒ.j. Moſchi odorat. ℈.ij.ß.

Terenda terantur, & Confice cum Butyro vaccino recenti, & melle, ita vt butyri ſit pars vna, mellis duplex. Aromatiza cum ʒ.iij. Aromatic. & ʒ.ij. Diamargarit. calidi. Serua.

OBSERVATIO CXII.

In Coïtu, loco ſeminis, flatus per penem emiſſus.

RES mira. Coëuntibus enim nonnullis, ventris crepitus emitti, primus omnium memoriæ prodidit *Hipp. lib. 6. epid. ſect. 3. text. 12. & 26.* dicens: *Aliquibus cùm venere vtuntur, inflatur venter, vt Damagoræ. Aliquibus verò in eo ſtrepitus. Arceſilao tumebat*, &c. Vidit *Amatus 6. Centur. 95. notauit Schenckius lib. 4. obſ. de pene, & præputio.* At per penem flatûs excerni, nouum eſt. Quidam eâ partium genitalium imbecillitate, vnà cum copia pituitæ multæ laborabat,

bat, vt cùm coïbat, non ſemen per penem, ſed loco eius flatûs emittere ſentiret. Sterilis factus præſidia conquærit. Varij varia generantia ſemen præſidia conſuluerunt: at ineptè, nam hæc cùm flatuoſa ſint, flatûs generant, & affectum deteriorem reddunt. Tandem exquiſitè expurgato corpore à crudis Succis, Sudorifica imperant, & Balnea naturalia miniſtrant, quibus celebratis, & oblato Electuario ſemen generante, abſtinens diu à venere, cùm concubuit, ſemen emiſit, & habuit prolem.

OBSERVATIO CXIII.

Ad Coïtûs ignauiam, pilulæ optimæ.

STeriles, & ignauos fieri homines ex membri vitiatâ figurâ, ſeminis vitio, excretionis celeritate, certum eſt; nam aliqui, ocyùs quàm par eſt ſemen emittunt, quo fit vt virili detumeſcente coire minimè poſſint. Ex vitio totius, aut partis impotentiâ oritur, vt ob morbum, aut caloris defectum. Ex teſtium etiam contorſione, amputatione, & hi *Caſtrati, Eunuchi, Spadones, Thlibiæ* dicuntur. Ex faſcino, quod vel animali vi, vel Cacodæmonis maleficio contingit. Ex his omnibus cauſis, vnam ſolùm habebat vir quidam, qui licèt in florente eſſet ætate conſtitutus, ex debilitate caloris, ſpiritûs ad tenſionem neceſſarios non generans, iners erat, & piger ad concubitum, qui etſi pudendo arrecto aggrederetur fœminam, illicò laxato pene ceſſabat à coïtu. Hic multa tentauit. His pilulis ſolùm ad Hymenæum robuſtus euaſit. Illis vſus eſt toto

menſe, aſſumptis tribus, quatuor horis poſt cœnam.

℞. Olei de liquidambar, ℥.j. *Sem. Erucæ,* ʒ.j. *Boracis præparat.* ʒ.j.ß. *Pulu. Cinnamom. elect.* ℈.j. *Agalloch.* ℈.ß. *Moſchi, gran. viij. Diamargarit. calid.* ʒ.ß. *Diaſatyrion. ex 2. deſcript. Meſuës,* ℥.ß. *Theriac.* ʒ.ij.

Cum ſcrupulo ß. pudendi Cerui, & melle Anthoſato fiant pilulæ.

OBSERVATIO CXIV.

Impotentiâ deſperatâ laborans, quomodo curatus.

PRinceps quidam quùm de habendâ prole valdè eſſet ſolicitus, nunquam genuit, quoniam cùm coïbat, illicò laxato pudendo ceſſabat à coïtu, & ſi fortè pudendum erat tenſum, ſemen emittere non poterat; aut ſi multoties excernebat, id erat fluidũ, aquoſum, & excretum ſine voluptate vllâ. Aulici, & cubicularij illius Medici, hæc vitia à frigido viſcerum intemperamento, debilitate caloris innati, partiúmque genitalium ignauiâ, vnà cum excrementitiâ humiditate originem ducere iure merito ſunt arbitrati. In quem vſum, licèt illi vſu & experimento percelebres, varia medicamenta proponerent; ille cùm horum eſſet inimiciſſimus, malle ſe mori fatebatur, quàm per os illa aſſumere. Quare illi vnà mecum conſilium ineuntes, ita curationem ſunt exorſi. Loco præparantium aſſumpſit Conſeruam Anthos ſuperbibitâ ſtillatitiâ Cinnamomi. Purgatus multoties radice Mechoacæ in tabellas

cum

cum Saccharo redactâ. Cibariis vtebatur electiſſimis, carne Columbæ, Caponis, & præſertim Perdicis, Aromatis condîta, Paſtinacâ in taleolas efformatâ, & Saccharo incruſtatâ. Boracem aſſumpſit multoties quantitate granorum V. in Ouo ſorbili. In fine menſæ offerebatur pinocatum ex pineis, & Amygdalis mundatis cum Saccharo, & aquæ flor. Arantiorum paratum. Vinum erat generoſum. Abſtinebat à venere. Conchyliorum, & oſtreorum aſſa Caro illi aſſiduo erat ex vſu cum Vino, Pipere, & Zingibere reſperſa. Aqua Smilace decocta. Somnus prolixior. Exercitium modicum. Equitationi erat intentus. Imperata Balnea naturalia, Sudorifica ex Ebeno aſſumpta. Vnguenta varia pudibundis partibus adhibita. Demum nihil non tentatum. Hoc tandem auxilio ſanus eſt factus. Matutino tempore paſtâ regiâ vtebatur, & interdiu bellariorum vice, Satyriones edebat Saccharo incruſtatos, ſuperbibitâ aquâ ſtillatitiâ Naphæ, cum Moſcho, & Ambaro delibutâ. Paſtæ forma erat hæc.

♃. *Sacchari Albiſſimi, Farin. Orizæ Albiſſim. an. lib. ß. Cinnamom. Optimi, ʒ. ij. Zingiber. Caryophyllor. an. ʒ. j. ß. Piper. ʒ. ß. Pulp. Capon. Pulp. Perdic. an. ℥. j. Cerebellor. Paſſer. Cerebel. Columbar. Vino generoſo lotor. an. ℥. ß. Carnis Scinci, ℥. ij. Moſchi, ʒ. ij. Ambar. ʒ. j. ß. Cum aq. Meliſſæ, fiat paſta.*

OBSER

OBSERVATIO CXV.

Ad laxum pudendum roborandum, Vnguentum celebre.

QVidam Mercator ditiſſimus ad venerem procliuis, & ob flatuum copiam, concubitûs amans, quùm ad eam accedebat, poſt primos congreſsûs, ob calorem, & motum diſcuſſo flatu, â ludo ceſſabat laxato pudendo. Hic plura tentauit. Solo hoc Vnguento, penis factus eſt robuſtus, & benè firmus.

℞. Succi Erucæ, ℥.iij. Adipis Leonis, Columbæ, Paſſerculi, Vulpis, an. ℥.j.ß. Teſticulor. Vulp. ʒ.iij.

Coquantur ad conſumptionem ſucci, & colentur. Adde

Olei Formicarum, ℥.ij. Angelic. Piperis, Caſtorei, Olei Lilior. Olei Cinnamom. Olei de Spicâ, Olei de Ebeno, Olei de nuce Indicâ, an. ℥.j. Pulu. Capæ, Caſtorei, Piper. Longi, Sem. Viticis, Pyrethri, Erucæ, an. ʒ.j. Agalloch. ʒ.ij. Diambræ, ʒ.ß. Galliæ Moſchat. ℈.ß. Pulu. Boracis, ℈.j. Pulu. Stellion. ʒ.ij. Nucis Moſchatæ, Caryophyllor. an. ʒ.ß. Balſami, ℥.j. Olei de Liquidambar, ℥.ß. Zibetti, ʒ.ij. Ambari, g xij. Moſchi odorat. g. vj.

Cum Cerâ citrinâ quantum ſuffecerit, ad ignem lentum paretur vnguentum ſecundùm artem.

OBSERVATIO CXVI.

Alimentum ad prouocandā venerem perutile.

REctè quidem *Heſiodus* aſſeuerat, florente Cynarâ, hoc eſt Altili Carduo, qui in hortis cultus

Mangonio

Mangonio domitâ feritate miteſcit, Cicadas optimi cantûs eſſe, & mulieres libidinis auidiſſimas, viróſque in coïtum pigerrimos, velut prouidentiâ naturæ hoc adiumento tunc valentiſſimo in venerem procliues eſſe. Nam Cynara huius deſideriis mirè ſatisfacit. Altilis nemini non cognita qui ganearum cupediis, veneríſque illecebris ſubſcripſit. Carnem fructûs Cardui, ludi venerei irritamenta mouere, & belluinam illius cupidinem accẽdere teſtatur *Lacuna lib.3. in Dioſcor. in com.cap.*14. His edoctus, cuidam genitalium ignauiâ laboranti poſt innumera auxilia conſului, vt hoc fructu vteretur cum caule ipſo apparato, ex quibus inſperſo vino, Pipere, & ſale acetarium pararetur. Ita fecit, cum vtilitate ſummâ: At cùm hoc cibarium, humorem bilioſum, atrúmque generet, poſt decem dies, ex debilitate ſtomachi, cum mœſtitiâ coniunctâ conqueſtus eſt, quæ roborato ſtomacho illicò conquieuit. Cùm autem hoc auxilium Veneris ſtimulos nimiũ excitaret, & illius causâ pronus rueret in concubitum, ab eo ceſſare nolebat: vt autem nocere non poſſet, & palato magis arrideret, tam caulem à pelliculâ interiori purgatum, quàm carnem fructûs ab vnguibus, ſpinosâ lanugine, & cortice duro mundatam, in taleoláſque redactam abſtergo, ſicco, & caulium Lactucæ, aut Citriorum inſtar, ſaccharo albiſſimo per vnam, atque alteram ebullitionem percoquo: nam coctione, fructûs huius malitia miteſcit, & hebetatur. Hoc condîto vtebatur toto anno, ſuperbibito mero, & ad Veneris conflictûs factus eſt alacris. *Pro impotentiæ curatione, rara præſidia lege apud Valler.5. enarrat.4. Fonſec.1. lib. conſult.* 10. *& lib.2. conſult.*47.

OBSER

OBSERVATIO CXVII.

De Gonorrhœa.

Gonorrhœa Diuturna, Balneis naturalibus, curatur.

NOn rarò ab inundante humiditate in vniuerſo corporis ambitu, & venoſo genere, Gonorrhœam concitari, laxatis, & imbecillioribus factis vaſis ſpermaticis, compertum eſt. Hac de causâ laborauerat quidam hoc morbo bienniò, cui, vt retineret ſemen (quod erat ſeroſum, tenue, & incoctum,) firmiùs & auidiùs, & excrementitia humiditas exiccaretur, plurima in hunc finem conſulta fuerunt auxilia. Purgationes, Emplaſtra circa lumbos, & Pubem, Fomenta, Cerata, & tandem imperatus vſus decocti radicis Chinæ, & Ebeni, & vltimò Cauterium in crure inuſtum. Tandem Balneis naturalibus aluminoſis omnino curatus eſt: hæc enim præterquam quòd in fluxionibus ad partes inferas accommoda ſunt, 1. *ad Glauc.* 14. roborant, ſuperfluum humorem abſumunt, diuertunt, aquoſum humorem in halitum digerunt, adſtringunt, fluentem ſuccum mirè compeſcunt ex *Gal.* 1. *de ſanit.* 7. *lib. de tremor.* 5. *&* 1. *ſimpl.* 7. *&* 4. *ſec. gener.* 5. *&* 6. *De quorum vi mirabili in hos vsûs ſat multa veteres, & Iuniores prædixerunt.*

OBSER

OBSERVATIO CXVIII.

De Gonorrhœa Virulenta.

Ex ſuppreſsâ Gonorrhœâ virulentâ, vlcus ſæuum ſub vmbilico exortum.

ADmirabilis *Fernelius lib.6.Patholog.cap.20. luem veneream, miſerabile eſſe ſcortatorum flagellum pronunciauit:* nec immeritò. Nam morbus eſt immanis, deleterius, Herculeus, inſuperabilis, multiplex hydra, ad coërcenda humana delicta mortalibus à Deo optimo permiſſus, vt inquit *Manardus 17.epiſtol.3.* qui adeò turbulentis, funeſtis, diríſque ſymptomatis mortales excruciat, vt hac oppreſſi, & excarnificati, non ſolùm mortem oppetant, quin appetant. De huius morbi origine, & cauſis pulchra prædiximus *lib.1. de Medicor. Princip. Hiſtor. in com. Hiſtor.73.* De curatione, celeberrimi Medici diſceptârunt. Nos ſelecta auxilia proferemus in medium. Quinque ſunt mirabilia in hoc morbo notata à *Doctiſſimo Manardo, lib.2.epiſtol.1.in med.* quòd longus ſit ac vehemens; quòd noctu magis, quàm interdiu affligat; quòd raròper alia membra in aliud transferatur; quòd in puſtulas oris deſinat; quòd ferè à pudendis incipiat. Per hanc partem, fœdam patiebatur Gonorrhœam miles, qui, excreto virulento pure, & ſummo ardore vrinæ excitato, huius immunditiei pertæſus, Chirurgi cuiuſdam conſilio requiem Nicolai cum aquâ Plantaginis ter aſſumpſit. Hoc facto omnino ſuppreſſa eſt fluxio, at dirus humor fluere aſſuetus, in ſuperiores partes reſtagnans,

reſtagnans, adſtringentiſque medicamenti vi coërcitus, tumorem durum ſub vmbilico excitauit, ita amplum, vt totam ventris regionem occuparet. Hic ſummo labore emollitus, tandem in abſceſſum abiit, ex hoc in vlcus ita doloſum, vt ſex menſium ſpatio, emanante tetrâ illuuie ægrum fatigans, nullo vnquam quàm ſudorificis ex Ebeno, & tandem Mercurio ſuccubuerit.

OBSERVATIO CXIX.

Gonorrhœa Gallica cum tabitudine ſummâ, validiſsimâ febri, & omnium membrorum contractione, Ebeno curatur.

P*Eritiſſimus Luſitanus lib.* 1. *de different. febrib. in com. cap.* 8. *Gal. in verbo, Generatur igitur.* Hæc præfatur verba. *Sæpè verò creditur Hectica, quæ ab humore dependet, propter exiguitatem febris cum duratione, quod ſæpè accidit in habentibus morbum Gallicum, & interna vlcera & obſtructiones : quibus licèt tenues ſint, non eſt timenda purgatio, & ligni exhibitio, ſi creditur iuncta qualitas Gallica fouens febrem, frequentiſſimo curantium experimento : ceſſat enim febris, quæ Hectica credebatur, ablatâ cauſâ, aut humoris, aut deleteriæ qualitatis*, &c. Hæc aurea *Thomæ à Veiga* verba non perpendens quidam inſolens Medicus, & magno faſtu cuncta ſibi aſſumens, in Gallicoſo iuuene, contracto, extenuato, valdè febriente, & virulentam Gonorrhœam diu experto, ſolùm ob febrim, ſudorifica auxilia ex Ebeno, & Smilace parata, cane & angue peiùs renuebat. At cùm febris, tabes,

tabes, purulenti humoris per penem excretio aſſidua, ex venenatâ qualitate luis Gallicæ, tanquam à primâ origine ſcaturirent, ſatius eſſe duxi, non ſpretâ febri & emaciatione, illius efficaciam Cardiacis medicamentis, à totáque ſubſtantiâ operantibus retundere. Sícque refocillatis viribus, & refrigerantibus priùs exhibitis, alternis diebus tum emollientia Vnguenta contractis pedibus, & brachiis impono, tum lenia expurgantia propino. His per Epicraſin celebratis ad ſudorifica accedo: primis tamen diebus decocto ligni in aquâ Endiuiæ parato, in poſtremis quùm minueretur febris, eam detraxi. Vix dici poteſt, quantam ex huius applicatione remedij æger ſentiret vtilitatem: nam cùm eſſet ſeptuaginta diebus, illo, meo conſilio, vſus, viginti diebus euanuit febris, quadraginta ceſſauit effluuium. Quinquaginta artûs mouere cœpit. Sexaginta, omnino contractio ablata. Septuaginta obeſior factus, totum negotium naturæ, & victui commiſit, & pro præſeruatione, vſus Ebeni decocto, saluus remanſit.

OBSERVATIO CXX.

Ad Gallicum Pilorum defluuium, præſidium expertum.

GAllicâ lue infectus, Mercurij ope euaſit. Poſtea menti, & capitis Glabritie occupatus, multis celebratis, ſolùm hoc Vnguento conſaneſcere potuit.

℞. Apes viuas num. 100. *Muſcas viuas num.* 80.

Pilos Vrſi, Stercus Muris, Sem. Lin. Zingiber. Baccar. Myrt. Myrrh. Cortic. Pinear. Nucum Auellanar. Amygdal. Caſtanear. Stercus Capræ, Adianth. Abrotan. Abſinth. Sem. Apij, Spum. Nitri, Fol. Heder. Radic. Arundin. Lauendul. Lapath. acut. Pyreth. Roriſmarin. an. part. æquales. Polytrichi, ℥.ij. Piper. Albi, ℥.j.ß. Euphorb. ℥.ß.

Comburantur omnia cum pinguedine Vrſi, & cum Oleo Maſtic. Myrtin. Ladano, & melle fiat vnguentum, quo partes depiles illinantur.

OBSERVATIO CXXI.

Cauſticum medicamentum ſuper Gallicos Tophos impoſitum, egregium auxilium.

TVmores Gallicos, Scirrhoſos, duros, Gummata, Talpas, Nodos, & alia tubercula, ex pertinaci, terrenâ, gypſeâque ſubſtantiâ pronata, ad ſanandum difficilia eſſe, eorum tenaciſſima ſubſtantia ſimul cum deleteriâ qualitate coniuncta, manifeſtè oſtendit. Hinc fit, vt hæc Medicorum operam deludant ſæpè. Plures vidimus hac de causâ ſæuis per multos menſes doloribus excarnificatos, debiles, tabidos, & morti propinquos, nî ſalutari manu Domini, aut quacunque operulâ meâ ab Orci faucibus euaſiſſent: Nam ſuper tumorem, aut Tophum, Causticum impono. Si non ſuffecerit, imprimendum ferrum candeſcens, & immiſericorditer premendus ignis, inurendus Tophus, ita vt ſæpè os ſubiectum oculis exponi poſſit: ſic enim impatibiles cruciatûs, è centro, & profundo emanantibus ichoribus, quandoque

quandoque leuantur. Si ita non feceris, mucoſa materia & virulenta in Perioſteon ſeſe diſpertit, intùs cruciat, oſſa terit, cariem, nigredinem, ſiderationem denique minatur. *Quare ſimile monſtrum alio monſtro debellandum.*

OBSERVATIO CXXII.

Fontanellis in inguine ſponte apertis, quidam à ſæuo morbo Gallico euaſit immunis.

NOta infrequens exemplum. Dux Hiſpanus, ſæuis, doloſíſque miſerabiliter quaſſus vlceribus, quæ totum corporis ambitum conſpurcabant, ſæpiùs vnctus Hydrargyro, & ſudorificis auxiliis immaniter cruciatus, ex iis vix ſenſit commodum vllum. Apertis tandem ſponte in vtroque inguine fontanellis, per quas, veluti per emunctoria, putores illi, corruptíque humores paulatim vacuari cœperunt, omnino à tantis malis immunis euaſit. Argumentum ſanè optimum ab eis quæ vtiliter à naturâ fiunt, deſumptum, quo probari poteſt in hoc morbo fonticulos adapertos ſummo eſſe ex vſu, quos fœlici experimento aperui, quando hoc malum inueteratur, aut aliquam regionem, aut partem prolixâ fluxione fœdat, & inquinat. *Sic cenſent Capiuacius lib. de lue vener. 6. Mercat. lib. 1. de eodem morb. vlt. & lib. 2. cap. 1. Alcacar lib. 5. cap. 23. de morb. Gallico.*

OBSERVATIO CXXIII.

Cibus, morbo Gallico, laudatiſſimus.

SCribit *Sennertus, alter Germanus Galenus lib.* 4. *Inſtit.part.*1.*cap.*3.& retulit primò *Cardanus lib.* 3.*de ſanit.tuend.cap.*9. Perdicum carnem morbo Gallico laborantibus maximo eſſe ex vſu. Tantorum virorum auctoritate fretus, hoc edulium Gallicoſis conſului, qui cæteris Alexipharmacis non conferentibus, huius carnis aſſæ aſſiduo vſu, à tam dirâ lue euasêre: nam illa eſt temperata, facilis coctionis, probiſſimi ſucci, nutrimenti multi, excrementi pauci, & natiuâ quadam proprietate morboſis opitulatur, *de cuius alimenti probitate, ex veterum penu facundiſſimè diſſeruit clariſſimus Ludouicus Nonnius Antuerpienſis lib.*2. *de re cibariâ*, 27. *& non ſiluit omniſcius Vlyſſes Aldrouandus lib. de Animalibus, cap. de Perdice.*

OBSERVATIO CXXIV.

Mercurium in potum aſſumptum, gallicoſis præſentaneum auxilium.

NOn ſolùm adultis, ſed pueris Mercurium in potum eſſe exhibendum in variis morbis, ex aliorũ mente dixêre *Auic.lib.*2.*tract.*2.*cap.*47.*Paulus lib.*7.*Vigo lib.*2.*cap.*20.*& lib.addit.cap.*1, *& lib.*8.*antidotar.cap.*13.*Plin.lib.*38.*cap.*6. *& Mathiol.*5.*in Dioſcorid.cap.*69.*Vidus Vidius de curat.general.cap.*2.& alij confirmant.

confirmant. Nos ſæpiſſimè in contumaci morbo Gallico, cæteris non conferentibus, pilulas ex Mercurio cum Theriacâ paratas, vel ex Præcipitato cum Cardiacis pulueribus permixto, fœlici cum euentu propinauimus, quæ tenaces humores vomitu, & ſeceſſu expurgant. Sumat quotidie vnam pilulam, ſex horis ante cibum, illíſque triginta diebus vtatur.

℞. Pulu. Præcipitat. ℈. j. ß. Hydrargyri extincti, ℈. j. ß. Theriac. Magnæ, ʒ. iij. Scammonij, ℈. ß. Diamargariton, Aromatici Roſ. Margaritar. præparat. an. ℈. j. Moſchi, g. x. Ambar. g. v. Zibetti, g. iij.

Miſce, fiant pilulæ triginta, & diligenter auro decorentur.

OBSERVATIO CXXV.

Morbus Gallicus, interdum contagioſus ad diſtans.

P*Oſtquam librum meum primum de Medicor. Principum Hiſtoria in lucem emiſi, in cuius hiſtoriâ* 73. Comprobaui Gallicum morbum eſſe contagioſum ad diſtans, fortè occurrit exemplum rariſſimum. Quidam Ophthalmiâ Gallicâ laborans, (quam poſſe dari, ſuprà *lib. 1. obſeruat. 54. probauimus, & firmauit etiam Manardus lib. 7. epiſt. 3. prope fin.)* inter ſudandum, virum quendam curationis ſuæ habuit miniſtrum, qui ſolùm, & ſudorem abſtergebat, & victum parabat. Hic poſt ægrum curatum, eâdem Ophthalmiâ eſt oppreſſus, quæ adeò illum excruciauit, vt obortis Talpis in fronte, & in toto capitis

 ambitu

ambitu duris excitatis nodis, nulli vnquam auxilio, niſi Mercurio ſuccubuerit. Ne ergo dubites Gallicum morbum eſſe contagioſum ad diſtans: nam ſi Ophthalmia ſimplex ad diſtans inficit, cur virulenta id non efficiet, cùm habeat omnes contagij conditiones; *Lege Aurelium Minadoüm lib. de lue vener. cap. 5.*

OBSERVATIO CXXVI.

Si non contingat vacuatio per Hydrargyricam Alipticam, quid faciendum.

VOcati duo Medici eruditi ad curandum ægrũ, quem vnanimiter Vnguento Mercuriali eſſe perſanandum rati ſunt. Præparato corpore poſt 12. vnctiones, nulla per aluum, ſudorem, vrinam, aut quod frequentiùs accidit, per ſputum vacuatio eſt facta, immò nec Gingiuæ intumuerant. Hæc res viſa illis eſt miraculoſa, & certè accidit rariſſimè. Æger tandem vſque ad 14. vnctionem perductus citra vacuationem vllam, animo linquitur, & cum anxietate & inquietudine, Syncope opprimitur. Iterum inter eos conſilium initum. *Quidam* vltrà progrediendum. *Alius* ceſſandum ab Vnctione ob imminentia ſymptomata tenaciter contendebat. Exortâ hac quæſtione, vt meum inter illos votum pronunciem ab affinibus in conſilium vocor, & collatis inter ſe rationibus, ſtabiliui omnino ab Vnguentis ceſſandum, ægrum abluendum, & aliâ viâ curandum. Quùm enim hæc dira ſymptomata eueniunt, ſignum eſt quòd non penetrat Mercurius.

Si

Si eum vlterius præſcribas, multum negotium naturæ faceſſes, & exhauſtis ſpiritibus ægrum præcipitem dabis in mortem, Neque enim approbo *Nicolai Maſſæ viri alioqui in hoc curando morbo diſertiſſimi votum, qui lib.4. cap.20.* cuidam hac labe fœdato, 37. continuis diebus vnctiones dedit. Sed nos ob dictas cauſas ab eis ſuperſedentes, reiteratis ſudoribus ægrum hunc ad ſanitatem perduximus. Sed quomodo Hydrargyri in corpore relicti malitia eſſet retundenda, in dubium vertimus, & ſequenti obſeruatione fiet manifeſtum.

OBSERVATIO CXXVII.

Vnguentum ex Auro, Mercurij antidotum.

D*Ioſcorides totius naturæ interpres mirabilis lib. 5. cap.60. & lib.6. cap.28.* aſſeuerat *Argentum viuum epotum vim pernicialem habere: ſuo enim pondere inteſtina exedit, interna vulnerat, vrinam ſupprimit, plumbeam deformitatem corpori parit, ventriculo, & interaneis grauitatem cum magnis torminibus affert.* Hæc omnia patiebatur *Sereniſſimus Princeps quidam*, qui poſt Vnguenta mercurialia ſeptem diebus admota, nullam per aliquam regionem humoris virulenti vacuationem erat paſſus, & internâ viſcerum phlogoſi premebatur cum anxietate graui. Cubicularij eius Medici, plures alios celebres in collegium nuncuparunt: nam conſultatio optima eſt iuxta *Hipp. lib. de præceptionibus num.* 7. ſic dicentem: *Nec verò indecorè ſe geret Medicus, qui in rei præſentis anguſtiâ circa ægrum aliquem, & imperitiâ tenebras offundente,*

alios quoque accerſere iuſſerit, quò ex communi conſideratione, res circa ægrum inquirantur, ac cognoſcantur, & illi cooperatores fiant ad auxilij ferendi facultatem. Nam in afflictionis aſſiduitate, augeſcente affectione, ob conſilij inopiam plurima ad rem præſentem effugiunt, &c. Cuius mentem luculenter explanant *Theodorus Zuuingerus, & Anutius Fœſius, viri arte Hippocraticâ digniſſimi.* Quare iuxta mentem *Senis, nullus Medicorum in hac ſplendidâ perſonâ ſolus tentare auſus fuit, ne, vt inquit Celſus in præfat. occidiſſe, niſi ſeruâſſet, videretur.* Omnes ergo in cauſâ horum ſymptomatum agnoſcendâ, quòd ab Hydrargyri malitiâ eſſent ſuborta in corpore relicti, concordes fuimus, Mercurius enim etſi liquidus ſit, grauiſſimus tamen eſt, & cùm hoc ſit, facillimè in leuiſſimum vaporem, fumúmve conuertitur, qui ſi exire impediatur à corpore ſolido, in liquorem grauiſſimum redit, veluti gelatus, & penetrat oſſa, in eíſque terribiles excitat dolores, & cùm ſit venenum rerum omnium ex *Plin. lib.* 33. *cap.* 6. non ſolùm metalla, ſed oſſa corrumpit labe dirâ, notante *Scaligero exercit.* 105. *in Cardanum.*

Debellanda ergò eſt Hydrargyri vis deleteria, ſed quo Antidoto? *Iunior Medicorum* aſſignauit lac caprinum multum epotum, & ſubinde reuomitum, cuius mulcebri temperie effrænis Mercurij vis retunditur, ac coërcetur. *Secundus* Vinum propoſuit, in quo Abſinthium, & Gentiana priùs bullierint. Sudorifica ex Ebeno *alter* aſſignauit, quorum vi vapor Mercurij reſoluitur, & exhalat. *Quartus* Theriacam, & aquas Theriacales notauit, vnáque Balſamum ſulphuris toti corpori illitum, cum *Rulando lib.* 1. *centur.* 92. *Alius* Coſtum cum vino puro aſſu-

mendum

mendum dictat cum *Conciliatore lib. de venen. cap.7. Sextus* Aridum palumbis ſimum cum Nardo, & Vino viginti diebus potandum imperat. *Quidam* decreto *Auic.6.4. tract.1. cap.2.* Myrrham cum mulsâ aſſumendam monuit. *Octauus* ex *Dioſcoridis ſententiâ*, iterum bellè purgato corpore, Aurum, Antidotum Mercurij proponens, citatis etiam *Fallopio lib. de foſſilib. cap.6. Capiuacio lib. de lue venereâ, cap.11. Hollerio lib.3. Inſtit. Chirurg. cap.3. in fin.* Pilulas aureas, ex Auri tenuiſſimâ ſcobe, hoc eſt, ſubtiliſſimis eius ramentis paratas, quæ ex eius limaturâ deciſunt, aut ex puriſſimi Auri foliis conſtructas aſſumere, pro ſelectiſſimo Alexipharmaco conſuluit. *Senior* huius votum libenter amplexus, addens præter pilulas aureas exhibendas, partes Hydrargyro vnctas, Auri Vnguento eſſe per plures dies tractandas, quod præſtabimus, ſi artûs Tragacantho priùs liquefacto vngamus, deſuper folia Auri triplicata apponentes, ſic enim firmiter folia adhærent glutinis inſtar. Ne verò hic magnificus Dominus cum *Adriano Imperatore, ſe turbâ Medicorum diſcordante periiſſe quereretur*, decretum fuit inter nos, pilulas aureas, & ex foliis Auri paratum Vnguentum, ſaluberrima eſſe, contra Mercurij relicti in corpore ferina ſymptomata infrænanda, medicamenta. Nec irritum fuit conſilium: nam poſt aſſumptas pilulas, immò & folia Auri in iure, Vino, liquoréve aliquo diſſoluta, & ſuperpoſita folia ſuper dolentes artûs, à tam pernicioſis pathematis ſecurus euaſit. Extracta Auri folia poſt tres horas, attracto ad ſe natiuâ quadam familiaritate Mercurio, Argenteo apparebant infecta colore, Hydrargyri colori ſimillimo (res mira, & à nullo hactenus notata.)

Nec dubites. Mercurius enim cum Auro amicitiam ſeruat,& nec argentum difficiliùs amplectitur, purgátque abſque vllâ Ignis operâ. Alia verò metalla præter hæc duo, ac ſi hoſtis eſſet, rodit,& abſumit, quare in vaſis teſtaceis, ſeu pelliceis ſeruatur. Aurum verò domat illud, & ad ſe trahit ; hoc ad illud præſens accurrit, & quaſi blandiens miteſcit, ac domatur. Hæc eſt cauſa cur epoto Auro ſe muniant foſſores,& inaurantes argentum aduersùs Mercurij perniciem, & ſcimus eos, quibus fuit iniectum ab hoſtibus clàm in aures, patientes damna relata ab *Auic.loc.cit.* liberatos inductâ Auri virgulâ in Aures ipſas,trahente illâ ad ſe paulatim Argentum viuum. At longior omnino ſum, quàm obſeruationis poſtulat ratio, quare de cæteris Argenti viui miraculis, te ad fide dignos Hiſtoriographos noui Orbis manu duco, inter quos palmam præripuit *Ioſippus à Coſtâ, doctus vir lib.*8.*de hiſtor.natural.Indic.cap.*9. *vſque ad* 14. *De cuius in manifeſtis qualitatibus temperamento graphicè diſſeruit Alcacar lib. de morb.Gallico cap.*11. & non ſiluit *eruditiſſimus Rorarius in explicatione* 20.*contradict.Galeni.*

OBSERVATIO CXXVIII.

Ad extrahendum Mercurium in corpore latens, nouum, nec ita vulgo cognitum auxilium.

VIuat, & vigeat in Argento viuo calamus in obſeruatione hac, cùm tam immania, & truculenta ſint dãna, quibus Mercurio vncti mortales, &

& præſertim in *Peruano Regno*, vbi hæc lues feròciùs inualeſcit, concutiuntur. Nam ne exiguo quodam miraculo comprehendam prodigioſi huius metalli ſermonem, paleæ cuiuſdam Indicæ, cuius flammâ, metalla quæ ab Argento viuo purgantur, facillimè liquantur, ac funduntur, quæ maximorum lignis cumulorum vix cedunt, id quod etiam Plinius pro miraculo habuit *lib.* 33. *cap.* 3. ita ſcribens: *Præterea mirum, prunæ violentiſſimæ igni indomitum, paleâ citiſſimè exardeſcere, atque vt purgetur, cum plumbo coqui*, &c. Colligitur hæc Indica palea ex Peruanis montibus, ſparti inſtar, & naſcitur iunci modo. Indigenæ *Icho* vocant. Hoc miraculum adeò Medicorum animos conturbauit, quùm viderent è flammâ huius paleæ attrahi Mercurium, vt eius fumum in gallicatis, in quibus poſt vnctiones, Hydrargyrum opus ſuum per ſputum non complens, dira ſymptomata intus coërcitum concitat, experirentur. Quare ægri intra Conopæum, huius paleæ fumo, ſenſim ac ſine ſenſu, ſudoris in modum, per totam corporis ſuperficiem Mercurium exudant. O vtinam! Mercatores hanc paleam in noſtras oras tranſportarent, ſicut & alia in vsûs medicos nouiſſima medicamenta, quæ ob incuriam Medicorum, aurum ſolum, & Margaritas anhelantium, in obliuionis tenebris ſepulta jacent.

OBSER

OBSERVATIO CXXIX.

Super caput aliquando Vnguenta Mercurialia imponenda.

GAleni diſertiſſima ſertentia eſt lib. 10. *meth. cap.* 10. *quòd vbi ſemel moriendum, & vnica via ſalutis ſola reſtat, hanc eſſe, licèt cum periculo, tentandam: quùm multo ſatius ſit nos nonnullâ fiduciâ, vel cum periculo facere, quàm ſpe ademptâ ægrum certò perire.* Immani capitis dolore iuuenis quidam robuſtus noctu præſertim premebatur, vſque ad aurium radices penetrante, ita ſæuo & diro, vt mortem ampliùs, quàm tot tormenta appeteret: nam terebro aures perforari inculcabat. Origo mali cùm eſſet notiſſima, cui impurus, obſcœnúſque concubitus occaſionem dedit, Medici, expurgantibus, ſudorificis, & Hydrargyro morbum debellare conantur. Sed fruſtra: morbus enim Lernæus omnia contempſit. His perſpectis in conclamato morbo ſatius duxi potentibus præſidiis pugnare, quàm nihil agere, & anceps remedium experiri, quàm nullum. Mercurialia ergò vnguenta ſuper totum caput, & ad aurium radicem ter apponi impero. Dolores remiſſi, febris ſedata, concocta vrina, pulſus alacrior factus, nulla visûs, aut auditûs ſequuta noxa, vt contrarij priùs prædixerant cum *Auic. lib.* 2. *cap.* 47. *de Argento viuo*, æger viuidior, qui leuibus deinde applicitis præſidiis perfectam obtinuit ſanitatem. Quamobrem licèt eruditiſſimi Medici de hoc morbo conſcribentes, vnguenta ex Mercurio, ſupra caput,

caput, membrum principaliſſimum imponenda vetent; tamen cùm eò miſeriæ ventum eſt, vt cætera non iuuent; tunc coactâ neceſſitate, vetuſtiore morbo facto, ne humor virulentus in capite, Vlcera, Talpas, Oſſium cariem, & alia damna pernicioſa efficiat, ad paulò rigoroſa remedia accedere oportet, quæ ſi noceant, *melior eſt noxa quàm mors, ex Gal. 1. aph. 24. & lib. 12. meth. 1. in med.*

OBSERVATIO CXXX.

In Bubone Venereo in grauidis, è talo mittendus eſt ſanguis.

VTero gerens, carnoſa, & robuſta, à marito, morbo Gallico infecta, bubonem paſſa eſt in inguine ingentem, quem vigilia, totius corporis laſſitudo, ſitis, & febris ardens comitabantur. Vocati Medici ſanguinis miſſionem eſſe neceſſariam ex Saphena affirmârunt: ſed quia ſeptimeſtris erat, ex brachio eſſe celebrandam rati ſunt. Renuunt Chirurgi; nam hic humor eſt veneficus ex *Fernel. lib. de lue vener. 13. & 2. de abdit. 14.* quare ad longinquas, ignobileſque partes trahendus, ex *Fernelio 2. meth. 7. Valleſio lib. 5. epid. in com. ſent. 7. Chalmetéo Vergeſaco lib. 1. Enchirid. cap. 50. de bubone venereo.* In varias ſententias diſtracti, me conuocant. Libenter è talo cruorem exhaurio, quam vacuationem in hoc caſu, & bubone peſtifero, & in grauidis propinquis partui ſalubrem eſſe, vſus me docuit: ſic enim detractâ humoris virulenti copiâ, & euocatis ad minùs præſtantes partes venenoſis vaporibus, fœtus

fœtus alacrior redditur, fitque robuſtior, & cauſa tumoris coniuncta extrahitur. Hinc factum eſt, vt celebratâ hac vacuatione, & tumor ſubſederit, & natura ſuperior facta humorem concoxerit, & in pus verterit, quare ab abſceſſu, & febri liberata eſt mulier, quæ pro continuo potu in octauo, & nono menſe vſa decocto aſperæ Similacis, ſana facta eſt, & peperit fœmellam nullâ labe fœdatam. *Lege Poncium, & Petrum Vaëzium Luſitanum, eruditiſſimos, tract. de peſte.*

OBSERVATIO CXXXI.

De Sterilitate.

Ad ſterilitatem præ calore, auxilium laudatiſsimum.

VIros præ nimiâ caliditate ſteriles fieri firmat *Galenus in com. ſent. 62. lib. 5. aph.* dum ſic dicit: *Quare cùm teſtium temperatura nimio excedit calore, ſemen eſt paucum, & aduritur, fitque toſto ſimile, & ob ſiccitatem quando primò excidit in vterum, extendi non poteſt, quod maximè eſt neceſſarium, ſi mulier debeat concipere*, &c. Vir erat fortis, & robuſtus, qui in 23. ætatis anno binam habuit prolem. Cauſone correptus auxiliorum ope euaſit, ſed ita ſqualidus, toto corpore pruriginoſus, & phlogoſi internâ oppreſſus, ſitibundus, & vigil, vt nullis vnquam remediis perfectè conualuerit. Immò extima ſuperficies, & volæ manûs, ſiccâ quadam ſcabie ex interuallis afficiebantur. Triennio miſerè vitam traduxit, ſed illud magis ipſum contriſtabat, quòd ſe eſſe ſterilẽ

arbitraretur:

arbitraretur: licèt enim hilariter cum vxore concumberet, non generabat, quæ omnia ex Hepatis, & teſtium calore euenire rati ſumus. Multa applicita auxilia, purgationes, venæ ſectio, Balneum, ſerum lactis Caprini, & alia quæ Hepatis excandeſcentiam retundunt, humoris calidiſſimi acrimoniam infrænant. Ex his nullum leuamen ſenſit. Hoc celebrato, & ab Hepatis calore, & ſterilitate, prolem habens, tutus euaſit. Tempore quo vuæ maturæ ſunt, earum copiam diluculò ad ſatietatem vſque in vineâ ſuâ ingurgitabat cum rore ipſo. Somno ſe tradens, procedente die, biliosa & retorrida per aluum deponebat. Viginti diebus hoc victu vſus, vacuatis noxiis humoribus meliùs habuit. Vuæ enim rore turgentes, roſcidi, vel aërei mellis inſtar (mannam dicunt) refrigerant, & ſuauiter corpus expurgant. Quo auxilio productos etiam venoſi generis morbos citatâ aluo fuiſſe extirpatos, frequenti experimento compertum habeo. *Ob illam cauſam optabat Amatus lib.* 1. *in Dioſcorid. cap.* 120. vt ſyrupus ſolutiuus, loco aquæ, pararetur cum rore è cælo ſuper roſas cadente; ſic enim melior euadit, magis expurgat, & febribus eſt vtilior.

OBSERVATIO CXXXII.

Ad ſterilitatem præ frigore, pilulæ ſelectæ.

QVidam cùm antea prolem haberet, ex morbo, ob frigidum Hepatis intemperamentum ſterilis eſt factus: cùm otioſus eſſet, inexercitatus, crapulæ deditus, quùm coïbat, ſemen aquoſum, &

liquidum excernebat. Multa expertus fuerat quæ ſuprà ad ignauiam partium genitalium proficua eſſe protulimus. Tandem his pilulis noctu aſſumptis per menſem, robuſtus eſt factus, & prolem habuit.

℞. Ambar. Gryſei, Moſch. Odorat. Agalloch. Electiſſim. an. ʒ. j. ß. Raſuræ Eboris, ʒ. ß. Galliæ, ʒ. j. Diamoſchi dulcis, Galliæ Moſchat. an. ʒ. ß. Radic. Angelic. Radic. Pœoniæ, an. ʒ. j. Carpobalſami, ʒ. j.

Cum Zibetto fiant pilulæ, & decorentur.

OBSERVATIO CXXXIII.

De Conceptione.

Puer Roſatus.

MAxima eſt in procreando fœtu, & in aliis agendis, imaginationis vis, atque poteſtas, ob quam fœminas, monſtroſos fœtûs parere, veterum, & iuniorum doctiſſimi affirmant, inter quos rara exempla proponunt *Hildanus 3. Centur. Obſ. Chirurg. 55. & 4. Centur. Obſ. 55. & 56. Paréus lib. 24. de monſt. cap. 7.* Septimeſtris Roſarum virentium eſum duobus diebus omni conatu affectat, tempore quo roſæ non germinabant. Multo labore illarum ramus in priuato hortulo inuentus. Illa auidè binarum non explicatarum adhuc folia mandit, alia in ſinu reſeruat. Nono menſe peperit fœliciter infantem candidiſſimum, cui in coſtis tria ſtigmata Roſarum valdè purpurea apparebant, in fronte, & facie vtrâque Roſarum trium imago puniceo colore infecta erat depicta, quare à vulgaribus puer roſatus

roſatus vocabatur. *De imaginatricis facultatis efficaciâ, mira proponit exempla Marcellus Donatus lib.2.de hiſt.mirabil.cap.2.*

OBSERVATIO CXXXIV.

Incorrupta, naturaliter concepit, peperit.

AVicenna (Philoſophus ſanè eximius) 21.3. *tract.4. cap.1.* clauſam, & non deuirginatam concipere poſſe aſſeuerat, dum ſic inquit: *Et quandoque accidit; vt clauſa retineat conceptionem, & fiat prægnans, & hoc quidem non eſt poſſibile, niſi aliquo modorum, aut vt ſit illud quod opponitur ori matricis de clauſurâ raræ contexturæ, aut ſit habens foramina plura, ita quod poſſibile ſit matrici attrahere de ſpermate aliquid; licèt enim parum ſit, tamen ex illo paruo fit conceptio,* &c. Explicat *Petrus de Peramato in appendice de conceptu,* ſic dicens: *Poſſibile enim eſt fœminam non deuirginari, ſed conceptum fieri ex ſolo obſcœnarum partium attactu, vtriuſque ſemine effuſo ad os vteri externum: tunc enim contingit ex vteri auiditate trahi intus ſemen in roris formam ad cauitatem, & fieri conceptum, etiamſi penem ad vteri ceruicem non indat maſculus. Seuerinus Pinæus lib.1. de notis virginitatis elegantiſſimo, cap.5.* florem virgineum conſiſtere in coïtu caruncularum quatuor, quæ ſub alis vteri apparent, valuularum inſtar, & membranulis quibuſdam coëunt, non tranſuerſim, ſed in longum ſitæ. Hæ florem virgineum Garyophyllo nondum planè explicato (ocellum noſtri vocant) perſimilem, clauſtrum virginale tantopere celebratum conſtituunt:

membranis autem laceratis,& caruncúlis veluti attritis, perit flos, remanéntque eædem Carunculæ, ſed ita disjunctæ,contractæque,vt coïuiſſe aliquando neges. Ex quo probat *auctor eruditiſſimus*, virgines nubiles, primos venereos congreſsûs habere difficiles, & dolores pati,ob membranarum lacerationem, & orificij anguſti neceſſariam dilatationem, niſi menſtrua eo tempore fluant, vel duobus, tribus,quatuórve diebus antè fluxerint: in his enim nulla eſt ferè penis intromittendi viris, & admittendi virginibus difficultas, propter partium præhumidarum relaxationem, atque lubricitatem, ita vt membranæ carnoſæ carunculis interpoſitæ minimo cum negotio, & nullo ferè dolore dilatentur, cedantque ſubeunti mentulæ potiùs,quàm lacerentur. Quare fluentibus menſtruis, aut paulò poſt fluxum, virgines coëuntes,citra deflorationem poſſe concipere idem probat auctor, duabúſque hiſtoriis confirmat. His, binas etiam addam. Quidam puellam octodecim annos natam in vxorem duxit, quæ nuptiarum tempore menſtrua patiebatur. Vir fluoris huius ignarus præ cupiditate æſtuans eam eſt aggreſſus, & vix ſalutato hymene compreſſit, ſubiit. Concepit illa. Subtriſtis ille ſuſpectam vxoris alioqui pudicæ habuit caſtitatem,eâ deſeruit, in longinquas oras abiit, nec reuerſus eſt ante nonum menſem, quo tempore, dolore partûs miſerrimè oppreſſa fœtum præ vteri anguſtiâ excernere non poterat: nam obſtetrices vias arctiſſimas,anguſtiſſimas,& nimiùm ſiccas eſſe dicebant. Maritus nocte illâ, commiſeratione potiùs, aut fortè œſtro libidinis percitus eam inire tentauit, ſed fruſtra, propter anguſtius multò redditum, quàm antea ſinûs pudoris

ris orificium. Miratur valdè, quòd ante conceptum, corruptam, & poſt conceptum, virginem inueniret. Sed alterâ vice eam ſubiens, voti compos eſt factus, & illa diſruptis virginitatis clauſtris poſt duos dies fœmellam peperit. Alia fuit, quam, ob cauſam dictam, maritus deſeruit, ſed cùm ob viarum anguſtiam in nono menſe parere non poſſet, languidúſque ſentiretur in vtero infantis motus, ipſiúſque ruinam pertimeſcerem, vocato Chirurgo perito, impero, vt membranas, & connatam carnem volſellâ leuiter apprehendat, & ſuauiſſimè ſecundum rectum incidat. Statim ſanguis aliqualis emanauit ruber. Dum vlcus curatur, poſt duos dies, dilatatis viis, fœliciter maſculum viuum edidit in lucem.

OBSERVATIO CXXXV.

De Grauidatione.

Fœmina in ſeptimo menſe vtero gerens, repetitâ ſæpiùs ex talo phlebotomiâ, fœliciter peperit.

MAla quædam fœmina, iuuenis, bilioſa, & gracilis, quùm ſeptimi menſis fœtum in vtero gereret, ob metum abſentis mariti aborſum procurat, plurima auxilia parat, aſſumit purgantia valida, applicat vtero fortiſſima Vnguenta, apponit peſſaria violenta, & alia fœtum enecantia medicamina per os deuorat. Demùm omni prorſus deſtituta auxilio, exactiſſimâ inediâ incaſſum tamen corpus

 macerat:

macerat: tandem quaſi deſperata, viribus licèt inualidis, ad Saphenæ phlebotomiam terdecim celebratam, & hirudines in ſede ter applicitas ſe conuertit, ſed nunquam voti ſui compos euadere potuit, immò geminos in nono menſe obeſos, & ouantes (mirum dictu) edidit in lucem. At Chirurgorum teſtimonio apud Magiſtratum à marito accuſata, meritas, truncato capite, adulterij luit pœnas.

OBSERVATIO CXXXVI.

Grauida oppreſſa Anginâ, ſepties in die phlebotomata, à morte euaſit.

GRauida ſeptimeſtris Anginâ ſæuâ corripitur, ita vt nullo externo tumore apparente, in gutturis imo malum perſentiens, ſtrangulari videretur cum valida febri. Poſt multa tentata duarum horarum ſpatio præſidia, vix malum ſuccubuit, quin ter ex Cephalicâ ſanguinem emitteret corruptum, & fœdum. Noctu iterum recrudeſcit affectus. Vocatus, iterum bis cruorem exhaurio. Illa iam ſpuere incipit. Sed licèt leuata eſſet aliquantiſper, diluculo iterum difficili reſpiratione correpta, ſibi antequam expectaret Medici aduentum, ſanguinem extrahendum bis iterum curat. His celebratis aperire oculos cœpit, fœtus qui antea non ſentiebatur, alacrior factus, ablatâ gutturis anguſtiâ, & excretâ per ſputum mucoris copiâ multâ, conualuit.

OBSERVATIO CXXXVII.

Grauida Cauſone correpta, extracto ſanguine copioſè, ab arte, & naturâ, à morte euaſit.

HIſpanos vocant exteri ſanguinis extrahendi auidiſſimos, ſed citra rationem vllam; cùm eo terræ tractu, ob ſoli, cœlique temperiem, corpora ſucculento ſanguine,& benè cocto ſint repleta, quo efferueſcente, ſi in ſanguine mittendo Eraſiſtrati more ſis auarus, ægros præcipites dabis in mortem. Septentrionalibus hominibus, frigidáſque regiones habitantibus accidit contrà, quùm crudo, aquoſóque ſanguine redundent, nec benè firmo, in cuius præſentiâ, parcè, cautéque ſecanda vena. Sed neque hoc exceptione carere videtur: & multoties experimur contrarium: nam grauida quinquemeſtris, cùm pro more patrio, poculis decertaret in Belgio, ſanguine adaucto, & efferueſcente in venis, igni correpta animam efflare videbatur. Accerſiti Medici, lege quadam ſancitâ ſemel venam ſecandam imperârunt, hócque auxilium celebrârunt ob grauidationem cum præmeditatione multâ. At illa in varias ſe iactans figuras, vigilis, ſitibunda, cum febre validâ;aliorum Medicorum conſilia ſpernens, me vocat. Illam conſpicio quadratam, venis ſanguine turgentibus plenam, rubicundam,& nimiâ ſanguinis ſarcinâ oppreſſam. Intrepidè aufero per interualla ſepties ſanguinem imputrem, & ſyncerum. Deonerata natura, per ſudorem, reſiduum peccantis humoris excreuit, ſed non ita copioſa fuit

vacuatio hæc, quin natura deinceps artis defectum fortè ſupplens, per vterum, ſanguinem merum excreuerit in copiâ tantâ, vt de aborſu ſuſpicio eſſet: ſed hac vacuatione ita conualuit, vt à febre eius ope immunis, fœtum obeſum ſuo tempore fœliciter pareret.

OBSERVATIO CXXXVIII.

Catharticum, pro purgandis grauidis, ſecuriſſimum.

EXſcribentibus nobis iſta, & elimatiùs, læuigatiúſque concinnantibus, digna Obſeruatio eſt viſa, quam hiſce libellis insererem. Scitum eſt apud omnes *Oraculum* illud *Hippocraticum in lib.* 4. *aph. text.* 1. *Vtero gerentes ſunt medicandæ, ſi materia turget, quarto menſe, & vſque ad ſeptimum: ſed hæ minùs; à iuniore autem fœtu, & ſeniore abſtinere oportet.* Præter *Hippocratem*, claſſici illius filij hoc tempore in grauidis eam admittunt cogente morbo. Sic aſſerit *Fernelius lib.*3. *meth. cap.*11. *Prægnans quoque integris viribus licèt purgantium vim tolerare poſſit; quia tamen fœtui qui intus geritur, quem ſeruare volumus, vehementer obſunt, benignis ſolis eſt expurganda*, &c. Nam fortia, effrænia vehementer nocua, eáque condemnat *Auerroës lib.* 7. *collig. cap.*4. ob rationes multas. Ob hanc cauſam *Vxor Antimachi cùm eſſet prægnans ſecundi menſis, exhibito Catapotio ex Elaterio mortua eſt, apud Hipp.lib.*5. *epid. num.*9. Nam medicamenta acutam febrem accendunt, (hæc autem fœtum occidit, ex *Gal.lib.*5.*aph.com.*31.) mouent humores ad

vterum,

vterum, prouocant vrinam, & menſtrua, & acetabulis diſruptis aborſum concitant. Et licèt hoc verum ſit, etiam mitiſſima & leuia, quæ non ſolùm vacuare, ſed roborare nata ſunt; vt Rhabarbarum vario modo paratum, Agaricum, Sena, Caſiæ fiſtularis interaneus liquor, mel Aëreum, Syrupus ex multiplici Roſarum, & Violarum infuſione, ſerum lactis, Polypodium, & ſi quæ alia, periculo non vacant: adeò vt *Petrus Salius doctiſſimus lib. de affectib. particularib. cap.* 22. qui inter omnes rectiùs de morbis acutis mulierum vtero gerentium diſſeruit, nullo modo niſi humore turgente Pharmaca etſi benigna admittat: nam hæc etſi priuentur malignitate, agitant tamen humores, & eos conuocant ad partes vtero vicinas, ſícque naturam deorſum præcipitant. Quare cogente neceſſitate, factâ priùs periculi prædictione ſunt offerenda, non ſolùm in mediis, ſed in aliis menſibus ex *Auic.* 21. 3. *tract.* 2. *cap.* 10. Explicant *Conciliator diſ.* 166. *Muſa* 4. *Aph. com.* 1. & alij. Sed hoc opus celebrandum cum cautelâ ſummâ, & medicamentum porrigendum in minori quantitate, quàm affectus deſiderat: nam aliquid relinquendum eſt fœturæ, quæ eſt ſpecies vacuationis ex *Gal. lib. de ven. ſect. aduerſ. Eraſiſtratum cap.* 5. Sic enim matri, & fœtui prouidemus: *quoniam ſatius eſt hoc auxilium exercere, quàm morbo non victo, ac ſuperato, matrem, & fœtum ex vi morbi perire, vt rectè notauit Mercurialis lib.* 2. *de morb. mulier. cap.* 1. Hoc auxilium vt celebres, medicamenta offeras ſuauia, eſt neceſſe: nam grauidæ ferè faſtidibundæ ſunt, & propter laborem morbi, præſidia metuunt.

Ex multis vnum facillimum ad aſſumendum,

 ſuauiſſimum,

ſuauiſſimum, ſecuriſſimum, proferam in medium celebre medicamentum, quod in grauidarum morbis expertus ſum ſæpiſſimè cum commodo ſummo. Vulgatum ſatis eſt apud Hiſpanos plurimis morbis rebellibus miro quodam modo prodeſſe pulueres Aureos Alexandri Quintilij, qui illos quintam eſſentiam Auri nuncupauit. His ergò pulueribus ſex granorum pondere aſſumptis, omnes tam acutas, quàm chronicas ægritudines, excitatâ clementer vacuatione per vomitum, & aluum, me curâſſe teſtor, atque profiteor, ex quorum purgatione nullum vnquam' periclitari vidi; adeò enim ſuaue, & benignum medicamentum, vt propinari poſſit in quolibet ſexu, ætate, temperamento, regione, tempore, delicatulis fœminis, debilibus ſenibus, tenellis puellis, faſtidioſis grauidis, nauſeabundis, & aliis, qui vel ob debiles vires, vel pharmacorum tædium, alia medicamenta aſſumere non poſſunt, nec volunt. Propinantur pulueres non in ſubſtantiâ ipsâ, ſed eorum infuſum: nam pulueres per noctem madeſcunt in iure auis, vino, liquore aliquo, & matutino tempore exhibetur dilutum vnciarum duarum quantitate exhibitum. Et tanta eſt huius medicamenti efficacia, vt iidem pulueres, qui ſemel infuſi ſunt, poſſint bis, & ter, iterum ad ſimiles vsûs infundi, quibus nunquam æger vacuatione fruſtratur. Purgat hoc medicamentum per vtrumque ventrem bilioſos, & tenues humores, & non ſolùm hos, ſed craſſos, tenaces citra moleſtiam promiſcuè educit. Tanti fuit, & eſt æſtimata apud Hiſpanos inuentio hæc, vt in vniuerſam Europam, vtramque Indiam certatim libræ multæ ſingulis annis deferantur, eo tamen ordine, vt ſex granorum quantitas ſingula,

ſingula, papyro ſit vnicâ obuoluta, & ipſius Quintilij ſignaculo diligenter obſignata.

Et ne naturalium rerum indagatoribus ſcrupulus aliquis ſupereſſe poſſit, quærentibus num auro vis purgatrix inſit? Reſpondet *Plinius lib. 33. cap. 1. in fin.* affirmatiuè §. *Aurum vmbilico illitum leniter aluum ſoluit*, &c. At cùm metalla plurimum in ſe habeant igneæ ſubſtantiæ, ex *Gal. 9. ſimpl. 26.* explicat *Alb. Magnus 3. de metal. tract. 2. cap. 4.* háncque ex Sulphuris, & Argenti viui permixtione obtineant, quæ ſunt metallorum omnium communia principia, & ob hæc ventrem expurgent, & Aurum ſit purius metallum, & minimum illorum ſit cum illo commixtum, fit vt mitiſſimam, ſi Plinio fidem adhibemus, ſortiatur expurgandi vim, & non tantam qualem promouent pulueres hi, quorum materiam auctor ſibi ſoli reſeruat. Quare cùm Auri vis ſit leuis atque exigua, & horum puluerum infuſio tam potenter expurget, non ſolùm primâ vice, ſed ſi pluribus infundantur; hos, nec eſſe auream quintam eſſentiã, nec Aurum redolere certus ſum: neque enim hoc metallum in tam paruâ quantitate ita valenter expurgat, cùm hoc ſit effrænium medicamentorum indicium: neque Aurum in tam paruo venditur pretio, neque in tantâ quantitate è fodinis eruitur, ac ex domo eius in varias mundi oras emanat: nam ſingulis menſibus, 20. 30. libræ, & plures in multas orbis plagas tranſportantur. Vnde tanta Auri quantitas? ſunt ergò hi pulueres ex Stybio rectè calcinato, & præparato (vulgò Antimoniũ dicunt) constructi, quod medicamentum in omnibus morbis, præcipuè melancholicis diuinam vim propè obtinere, docuêre *Paracelſus, Mathiolus lib. 5. in Dioſcorid. cap. 59.*

Maſſaria lib.9.de med. purgantib.cap.30.& plures alij. Quare ſi hi pulueres ex Hiſpania in alias Regiones, vt ferè ſolet, deueniant, hunc eſſe illorum vſum, & modum aſſumendi, certum eſt.

OBSERVATIO CXXXIX.

De Ignorata Grauidatione.

Ignoratæ grauidationis exemplum ſtupendum.

MEdicus quidam ſtudioſus, & doctus, in populoſiſſimâ Luſitaniæ Ciuitate medicinam faciens, propriæ vxoris menſtruorum ſuppreſſione, vt ipſe dicebat, laborantis ſaluti conſulens, & grauidam non eſſe ex lotij ſignis certò ſciens, multoties illi venam ſecare iubet, alterantia propinat, deobſtruentia offert, & per triginta dierum ſpatiũ Chalybem cum valido exercitio aſſumendum iubet. Cerota, & deobſtruentia vnguenta vtero imponit. Demùm omnia miniſtrat proprio conſilio, quæ ad viſcerum, vterique obſtructionem à Medicis factitari ſolent. Tandem cùm nihil proficeret (licèt vterus in maiorem molem quotidie accreſceret) ad humorem in vtero impactum vacuandum, & ad dolorem hac ipsâ de causâ contractum (vrgebat enim iam excalcitrante fœtu dolor) venam in talo ſecandam imperat, poſt quam ſectionem cùm grauida nonimeſtris eſſet, irritatâ naturâ fœtum cum tanto impetu in vas, aquâ, & ſanguine plenum, in ipſo ſectionis actu (res mira) eiecit, vt exeunte è venâ ſanguine,

ſanguine, & fœtu aquâ veluti ſuffocato, infans, & mater ob timorem, & nimium ſanguinis fluxum exanimes periclitarentur, ſed conſtricto foramine, & fœtu ex improuiſo ab aquâ extracto, ipſa vini potu refocillata ad ſe rediit. Hic caſus vulgaribus riſum, Medicis verò ignominiam peperit, quùm circumforanei feſtiuo poëmate, per forum, vicos, plateas, & totam ciuitatem, facetas hiſtorias, cantilenáſque euulgauerint, ignorantes quàm ſint incerta, ambigua, fallacia conceptionis ſigna: nam mulier poteſt geſtare molam, ventum, aquam, pus, mucorem fœtidum, viſcoſam, lentámque pituitam, & vi caloris in vtero globi inſtar duratam, quæ omnia vterum eleuâſſe, & poſtea excreta fuiſſe, citra ſperatum fœtum, auctorum lectione comperimus: & doctiſſimi Medici vel etiam in propriis vxoribus decepti ſunt grauidationem ignorantes, quas, citra matris, aut fœtûs incommodum variis medicamentorum generibus excarnificârunt, de quorum numero ſunt *Auenzoar lib. 2. Theizir, tract. 3. cap. 1. Rhaſius 9. ad Almanſ. 29. Auic. 21. 3. tract. 2. cap. 18. Matthæus in com. cit. loc.* Lege *Amat. 1. cent. 27. Valleriolam lib. 1. Obſ. 1. & 10. Sanctorum Sanctorium lib. 1. de euitandis errorib. Medicor. cap. 28. & plures alios.*

OBSERVATIO CXL.

De Falſa Grauidatione.

Immanis fera ab vtero excluſa.

MIrum, ſed verum narro. Non ignobilis fœmina, in vtero quidpiam ex interuallis ſubſultare

ſultare ſentiens, me ad ſui curationem vocat. Huic nihil mali ex eo motu ſubſequi poſſe prædixi: nam flatus, qui in grauidis, & melancholicis ob multas cauſas colligitur in vtero, huic motui præbere poteſt occaſionem. Quare conſului, vt vinum aquâ decoctâ Aniſo, & radice Chinæ lymphatum epotaret, & exiccante regimine vſa, nil aliud faciendum curaret. Annuit. Sed poſt decem dies, quùm ad quintum grauidationis menſem accedere arbitraretur, maiorem ſtrepitum in vteri regione ſentiens, fame vexata me iterum accerſere iubet. Accedo. Tactis viſceribus vmbilicum infra, tumorem inuenio, durum, dolentem, & tactui renitentem valdè. Emollientia impono, melancholicum ſuccum exhibitis Cardiacis infræno; nam inſolitâ mœſtitiâ contabeſcebat ipſa. His celebratis de vteri dolore vehementiùs cœpit affligi. Enema conſulo carminatiuum, cuius ope, putris, corruptáque materia fuit vacuata; ſed cùm non miteſceret dolor, validiorem clyſterem paro, quo, irritatâ naturâ, immani inguinum, & pubis dolore, enixarum inſtar, poſt depoſitam aluum, feram ab vtero excluſit, palmo maiorem, craſſitudine pollicis, cærulei coloris, pedibus quatuor innixam, capite paruo, piloſo, & rotundo, roſtro acuto. Hæc duobus diebus reuixit in Phialâ vitreâ aquâ plenâ, magna cum adſtantium, & Medicorum celebrium admiratione. Mulierem verò visâ ſerpente exanimatam alimentis optimi chymi recreo, reficio. Quas beſtias, & alias huic ſimiles in vtero adnaſci ob prauam inter coëundum imaginationem, firmat *Ioannes Remmellinus lib. 2. Catoptri Microcoſmici in fin. & alij* latè diſſeruêre, quos citat *Schenckius lib. 4. obſeruat. de molis.* Quæ feræ, ſerpere,

ſerpere, repere, diſcurrere, & volare quoque animaduerſæ.

Dum ad hæc ſcribenda calamum manu arriperem, acceſſit ad me *Doctor Nicolaüs Fontanus, Medicus artis Hippocraticæ verus alumnus*, & ex multis, quæ ſemper rara refert, hoc propoſuit. Trigenaria poſtquam eſt enixa filiam, & à lochiis rectè purgaretur, incidit poſt duodecim horas in animi deliquium, cum febri acutâ, & delirio coniunctum. Viſis his vocatur Obſtetrix; hæc, tacto ventre, & ſedulò vteri regione totâ perſpectâ, iterum ægram parituram eſſe affirmat. At ego cùm horum ſymptomatum cauſam, à prauo humore in ore vteri contento, ſuáque vi dirâ, & deleteriâ, cor, cæteráque viſcera ſupera premente, ſcaturire putarem, potionem Cardiacam, vnáque aperientem præſcripſi, quæ ex decocto Dictamni, Capil. Vener. Flor. Cordial. Lupul. Cardui Benedict. Hord. & Aniſi erat parata, ſuperadditâ Confectione Alchermes. Vix huius potionis quatuor cochlearia aſſumpſerat, quando cum vehementi nixu, & inguinum ingenti dolore, parturientium inſtar, excreuit per vterum, rotundum globum, tenuiſſimâ membranâ albâ contectum, ex quo diſrupto, exiêre duo animalia longa, Anguillarum formâ, viua, rubra, dorſo purpureâ lanugine reſperſo, oculis viuidis, dimidij palmi longitudine, craſſitie digiti minimi, quorum caput, pro corporis proportione, erat ampliſſimum. Ambo poſt duas horas per domum repere viſa ſunt, quibus excretis, fœmina placidè obdormiuit, & ab anguſtiâ immunis remanſit.

OBSERVATIO CXLI.

De Mola Ventoſa.

Ter pariens ventum.

NOnimeſtris dolore partûs vexata, conuocatis obſtetricibus pariendi tempus expectat. At cùm vehementi nixu cogitur expellere fœtum, bõbum, & ſtrepitum multum magnâ cum violentiâ per vterum elidit, ac ſi tonitruum exaudiretur. Aliquantiſper ſubſidente ventre, immanis dolor iterum eam apprehendit, vacuatóque per vterum flatu leuiùs conquieuit. Tertiò lumborum dolore diro poſt tres dies afflicta, cohibitâ reſpiratione ad vacuandos flatûs ſummâ vi enititur, quos cùm fortè præ eorum craſſitie expellere nequit, fotibus, aliiſque carminantibus adjuta, vt in Colicâ ventoſâ fieri conſueuit, ab omni tumore, & dolore immunis euaſit. Ipſa alacriter viuens, poſt vnum annum, & poſt duos, iterum in idem infortunium incidens, ſimiliter excreto flatu, & detumeſcente ventre meliùs habuit. Vt verò ab vteri Hydrope, aliiſque grauiſſimis malis fieret incolumis, præſeruata eſt præter vniuerſalia, exiccante victu, ſudorificis ex radice Chinæ, Electuariis roborantibus, potu aquarum mineralium, quibus, & applicito, vtero Vnguenti modo fomento ex luto Thermalium aquarum cum Theriacâ, Oleo Aniſi, & Cinnamomi, in poſterum ſaniùs vixit, & ſuo tempore pro ſperato flatu, fœtum peperit.

OBSERVATIO CXLII.

Pro præſeruatione molæ ventoſæ, auxilium egregium.

BAronis illuſtriſſima vxor quùm vtero geſtare opinaretur, in octauo menſe, miro ſonitu exaudito, flatum pro expectato infante excreuit. Acciti medici ad diſcutiendos flatûs mira conſulunt auxilia. His celebratis monent, vt habitet cum viro, hæc poſt menſem grauida putabatur, ſed & procedente tempore creſcente ventris tumore, grauidationis increuit ſuſpicio. Sed in octauo menſe, loco fœtûs, ſonorum flatũ dimidij quadrantis ſpatio per vterum excluſit, cum Albæ pituitæ colluuie multâ. Recreatis viribus pro euitando tanto malo expoſcit auxilium. Profuit nullum. Tandem hoc ſolo præſeruata. Iuſſi vt ieiuno ventre per menſem vncias quatuor ebiberet aquæ ſtillatitiæ ex floribus viridibus Cinnamomi, drachmâ vnâ priùs Theriacæ aſſumptâ. Hic ſtillatitius liquor, vitreis, aut plumbeis inſtrumentis extractus, fragrantiâ, & odoris ſuauitate vires fouet, ſtomachum firmat, Coli dolores frigidos perſanat, partes principes tuetur, ac roborat, animi deliquio, cardiacæque affectioni mirè opitulatur, venenis reſiſtit, venenoſorum animalium ictibus medetur, prodeſt Suſpirioſis, Reſolutis, Conuulſis, Comitiali morbo laborantibus, & cum ſit guſtui gratiſſimus, oris halitum emendat; peſtiferæ lui ſummè reluctatur, menſes prouocat, vteri frigiditatem corrigit, cuius flatûs mirâ quadam proprietate

tate

tate diſcutit, & abſumit, fœcundat fœminas, ſemen prolificum generat. Demùm ad frigidas vteri, & neruoſarum partium ægritudines diuinam propemodum obtinet facultatem. Hanc pretioſiſſimam aquam deferunt Mercatores ex Orientali Indiâ in Europam, cuius ope deploratos morbos fuiſſe curatos, ſum expertus. Si ea deſit, vtere aquâ Cinnamomi ſicci vitreis organis extractâ, adiectâ ſtillatitiâ Roſarum, & odorifero vino. *Lege Craton. lib. 1. Conſil. 20. qui de Molæ præſeruatione egit luculenter.*

OBSERVATIO CXLIII.

Molæ aquoſæ exemplum admirandum.

FOEmina quædam benè colorata, nullo infeſtante laxo in pedibus, aut manibus tumore, aut vitio interno, tumorem vteri magnum paſſa eſt menſibus ſeptem. Menſtrua ſunt reſtricta, prægnantem ſe eſſe putabat, donec ad vndecimum perueniens, de conceptu deſperans, muliercularum conſilio ſyrupum factum ex decocto Nepitæ, Pulegij, & Cæpæ albæ cum Saccharo decem diebus aſſumit. Hoc facto, copioſa aquæ citrinæ quantitas pondo librarum octo per vterum eſt vacuata. Subſidente aliqualiter ventre auxilium idem iterum in maiori quantitate ebibit, doſi nempe quatuor vnciarum. Sed quo euentu audi: Nam 20. diebus per vterum velut per perennem fontem, tanta aquæ ſero lactis ſimillimæ copia emanauit, vt iudicio ſuo quotidie, quinque, aut ſex libræ profluerent; ſine dolore, ardore, pruritu, aut acredine vllâ. Hoc humore excreto

creto, debiliſſima remanſit, ſed detumeſcente ventre, refectis viribus ad ſe rediit. Et ne in idem vitium laberetur, Diacurcuma cum maluatico, miro fuit auxilio. *Vide Hildanum lib. 2. centur. Chirurgicar. 53.*

OBSERVATIO CXLIV.

Mola carnea mirabilis.

MIrabilia, & penè monſtroſa ſunt, quæ in vtero humano gigni ſolent. Mulieri cuidam, quùm quatuor annis menſtrua deficerent, ſuper pubem accreuit durus tumor, inſenſilis, & rotundus (Scirrhum diceres:) illi nullum præter moleſtiam negotium faceſſens, quare mariti precibus præſidium expoſcit. Omnia miniſtrantur quæ ad Scirrhi curationem prodeſſe ſolent. Ecce vno die magno conatu, præcedentibus diris ventris torminibus, anguſtiâ multâ, nimiâ Hæmorrhagiâ, pallida facta, decolor, conuulſa, excreuit molam, ſeu carneum fruſtum duriſſimum, quod vix cultello ſecari poterat, rotundum, humani capitis magnitudinem ſuperans, in cuius medio oculi tres viuidi conſpiciebantur, circumcircà nigerrimis pilis duris, & longis, ſetarum inſtar, obſiti, cùm caro tota eſſet omnino rubra. Hæc in phialam aquæ coniecta, & mouens ſe Erinacei modo, duobus diebus ſuperuixit. Mulier verò hæc ſatis laſſata, & in ſummo vitæ diſcrimine velut exanimis poſita, reſtaurantibus paulatim conualeſcere cœpit.

OBSERVATIO CXLV.

Ad elidendam ab vtero molam, præſidium electum.

F*Abricius Hildanus doctiſſimus centur. 2. Obſ. Chirurg.* 92. monet contra plurium votum, ne hamulis acutiſſimis, ad molam extrahendam, vtamur. Si enim hamulus excidit, non ſine ingenti periculo matricem dilacerat. Hoc præſidio volebat vti Chirurgus quidam auctoritate *Paréi lib.* 23. *cap.* 35. in muliere quadam, quæ in vtero poſt tres annos, ſentiebat paulatim carnoſum corpuſculum in maiorem molem accreſcere. Quúmque ſterilis eſſet, & tractu tẽporis facta decolor, animi deliquio per interualla premeretur, futurum damnum, aut Hydropem pertímeſcens, Medicorum opem implorat. Hi plura præſcribunt, quæ menſes mouent, ſecundinas excludunt. Sed non contulere. Quando aduocato Chirurgo nimis audaci, & futuram ſanitatem pollicente, diductis mulieris obſcœnis partibus, hamulo iniecto, nimiâ ſequutâ Hæmorrhagiâ illam ab iſtâ curatione deterruit. Hæc poſt viginti dies, meo conſilio, drachmam Euphorbij cum ſyrupo de Artemiſiâ in pilulas redactam quater ſpatio duodecim dierum tribus horis poſt cœnam deuorauit, quarum ope, magno labore, & dolore, parturientium inſtar, excreuit octo molas, venulis, & membranis conſtantes, Oui gallinacei magnitudinem ſuperantes. Quibus excretis, & verno tempore expurgata, meliùs habuit.

OBSER

OBSERVATIO CXLVI.

Mola membranoſa.

ADmirabilia ſunt naturæ noſtræ arcana. Mulier quædam quater iam pepererat, & poſt ſuppreſſa menſtrua quintum fœtum putabat in vtero habere. Cùm verò in nono menſe ad pariendum ſe accingit, pro expectato fœtu, globulum, ſeu Sphæram excernit albam, mucore reſperſam, caput humanum magnitudine ſuâ ſuperantem. Cultro ſphæra diſſecta in præſentiâ eruditorum, ſolida tota intus apparuit, Cæpæ inſtar membranulis craſſis, & albis fabrefacta, quibus ſectis nullus ichor, humor, ſeroſáve ſubſtantia emanauit. Hæc cùm frigidi eſſet temperamenti, attenuante, & exiccante victu eſt præſeruata.

OBSERVATIO CXLVII.

Molarum incredibilis numerus.

COntendunt diuinatores quidam, ac malè feriati medicaſtri ex putidi lotij ſignis, non ſolùm de ægrorum morbis, ſed de grauidatione plura certò præſagiri poſſe, & neſcio quâ *Auicennæ* auctoritate prauè intellectâ, commoti, perfrictâ fronte, immò temeritate quadam, multa pronunciare, & vel nugari non erubeſcunt, vt notat *Paulus Zacchias lib. 1. tract. 3. cap. 1. de notis conceptionis ex vrinâ*, quùm

hoc ſignum ſit fallax, ambiguum, incertũ, & de quo *Hippocrates* toto ferè libro Aph. fuſiùs, quàm pro more ſuo conceptionis notas inueſtigans, nihil conſcriptum reliquit, in cuius ſigni veritate confiſi, *Marſilius*, & *Petrus de Tuſignano*, Medici in Papienſi Academiâ celeberrimi, miſerrimè decepti ſunt. Quo pacto reprehendendi ſunt Hypocritæ homines, qui de vrinâ certam ſcientiam profitentur grauiditatis quæ in conſpectu eſt, tum etiam ſexûs, & partûs futuri. Quæ oſtentatio ignorantiæ ſoboles, fundamentum nullum habet, quàm aucupandi lucri, & inanis gloriæ cupiditatem. Et eò inſaniæ deueniũt, vt propoſitis figuris mathematicis, certis circulis, & characteribus conſcriptis ſuper vrinam, poſſe grauidationem prædici, meris deliramentis irretiti propalare auſi ſint, de quibus nugis non exiguum tomum emiſit nuperrimè in lucem *Robertus de Fluctibus lib. de diuinatione per vrinam.* Et vt tibi hoc, merum figmentum eſſe conſtet, lege *Bonaciolum lib. 1. de morb. mulier. cap. 1. de virginum probatione, Valleſ. 3. cont. 28. Foreſt. lib. de incerto vrinar. iudicio, Eruditiſſimum Roderic. à Caſtro lib. 3. de morb. mulier. part. 1. cap. 7. Ioan. Varandæum lib. 2. de affect. mulier. 2. Franciſc. Ioëlium tom. 1. vniuerſ. medicin. lib. 4. ſect. 3.* & ſequens exemplum audire ne graueris. Empiricus quidam, ſeu experimentator, & qui inflatis buccis ſe filium *Galeni* eſſe prædicabat, propriam vxorem concepiſſe ex lotij ſignis certò ſciens, nihil pro anxietate ſummâ, de quâ ipſa conquerebatur, ſe effecturum cæteris Medicis inculcabat: maximè quoniam poſt quintum menſem increuit faſtidium, acceſſit Mammillarum tumor, in vultu apparuere lentigines, adfuit Malacia, & venter

vſque

vſque ad octauum menſem valdè intumuit. Tandem cùm prope partum eſſet, ingenti ſequutâ ex vtero Hæmorrhagiâ, præuio inguinum dolore ſæuo, & pondere in pube ingenti percepto, expellere cœpit molas ſanguineas, duras, compactas mediocris magnitudinis (ouum gallinaceum paruum diceres) in copiâ tantâ, vt 15. diebus 152. excerneret. His eiectis, vterus qui ad magnam molem erat adauctus, omnino detumuit, quod exemplum non idiotas, verùm doctos admonuit, ne fallaci vrinarum iudicio attenti, grauidationem præſagientes, infamiam incurrant.

OBSERVATIO CXLVIII.

De Partu.

Ad facilitandum partum, remedium optimum.

Dioſcorides, *rei Herbariæ peritiſſimus Auctor lib. 1. cap.* 18. Balſamum, partum facilem reddere conſtanter affirmat, de cuius efficaciâ mirâ pro expellendis calculis *plura notauimus ſuprà in hoc libro Obſ.* 58. quam etiam in facilitando laborioſo partu mirabilem ſemper inueni. Plures enim à Medicis deſtitutas, exanimes, deploratas, & pro quarum ſalute eximia præſidia erant celebrata, vidi hoc antidoto exhibito fœliciter peperiſſe. Propina vnciam vnam in auis iure cum multo Croco, vel aperienti decocto. Si deſit verum Balſamum,

vtere eius loco ſtacte, Myrrhæ ſtillatitiâ lachrymâ, quæ pretioſiſſima eſt, de cuius vi ſat plura *Ruellius lib.*1.*de natur.ſtirp.cap.*98.vel Balſamo illo, quod *Braſilienſes* vocant *De Capaivà*, vel artificiali, quod etiam eſt ex vſu,cuius varias ex diuerſis auctoribus deſcriptiones proponit *Ioan. Iacobus VVeckerus lib.* 2.*antidotar.ſpecialis,tit.de Balſamis deſtillatis.*

OBSERVATIO CXLIX.

Ad difficultatem partûs, remedium generoſum.

NOn præteribo auxilium præſtantiſſimum, cuius ope plures in agône poſitæ fœtûs viuos,& vel mortuos fœliciter excluſerunt laborioſo partu oppreſſæ. Hoc conſtat drachmâ ex vnâ Chryſocollæ (Boracem officinæ dicunt) tenuiſſimè pulueriſatæ, quam ſi cum vnciis tribus aquæ Artemiſiæ ſtillatitiæ, aut ſabinæ, aut generoſi vini, decoctíve aperientis offeras, aut in pilulas cum ſyrupo de Artemiſiâ efformes, miram inuenies vtilitatem. Non timeas medicamen, quod licèt *Dioſcorides lib.*5.*cap.* 54. inter ea numeret,quæ necem inferre queunt, de eo quod à fodinis extrahitur,eſt intelligendus.Nam præparatum, & miro artificio lucidum factum, ſplēdidum,& Cryſtalli,aut Sacchari puriſſimi inſtar nitidiſſimum redditum, nullam iniuriam corpori infert, quoniam exuſtione, multiplicíque lotione eius pernicioſa vis iam eſt refracta. Debilibus ſufficit ſemidrachma, aut ſcrupulus.

OBSERVATIO CL.

De Abortu.

Pro præſeruatione abortûs, fontanella adaperta, ſummè prodeſt.

ABortum ex vitioſis humoribus ad vterum à toto corpore confluentibus, ſuáque prauâ qualitate, aut copiâ fœtum enecantibus, aut Cotyledones relaxantibus frequenter concitari, res eſt manifeſta. Fœminæ pluries hac ipsâ de causâ ſæpè abortiebant, ex iis quædam fœtum trimeſtrem, ſeptimeſtrem, lacerum tamẽ, & omni putrilagine infectum multoties enixæ, celebratis validiſſimis auxiliis, nullo alio præſidio, quàm excitato cauterio in brachio, aut crure fœliciter pepererunt. Hoc ad originem fluxionis exerce. Huius enim ope ante conceptionem adaperti, illæ fœtûs ſanos, nulláque labe fœdatos legitimo tempore in lucem edidere.

OBSERVATIO CLI.

Ad præcauendum abortum, aliquando venæ ſectio è Saphena eſt ex vſu.

IN grauidis nullo præſente morbo ſolùm ad præcautionem abortûs, phlebotomiam ſummo eſſe ex vſu, nouum non eſt, præſertim ſi fœmina ſit carnoſa, quadrata, ſucculenta, venis turgentibus prædita, & aſſueta ſanguinẽ excernere per os, nares,

aut aliam regionem: tunc enim neceſſe eſt demere copiam, quâ remanente fœtus ſuffocatur: vna enim ex cauſis abortûs, ingens plenitudo eſt apud *Auic. 21.3. tract.2.cap.8.iuxta princip.* nam ſicut alimenti defectus, ſic copia fœtum necat. Ita *Fernelius 2. meth. cap.2. §. Multæ, niſi venæ circiter quartum menſem reſerentur, abortiunt, Fœtus enim copiâ obruitur,* &c. *Syluius tract. de menſib. mulier. in initio, Frambeſar lib.1. Canon. medic. Peramatus lib. de vacuandi rat. 15. Accorombon. Eugubius circa fin. part. 1. tract. de vſu lactis. Anton. Maria Bettus in com. cap. 20. 4. 1. Auic. Amatus 2. cent.89 Salius, Sennertus, Claudinus, & plures alij.* Renuat licèt *Altomarus tract. prop. de vtero gerentibus*, qui pluribus argumentis contendit phlebotomiam pro præſeruatione abortûs inutilem eſſe, & nullius vsûs, quæ ſoluũt *Augenius tom.1.epiſt.lib.5.epiſt.1. cap.11. Moxius lib. 2.de morb. mul. cap.28.* At ſanguinis miſſionem pro hoc complendo vſu è partibus inferioribus eſſe celebrandam, nouiſſimũm eſt. Fœminæ binæ robuſtæ cùm per totum geſtationis tempus menſtruas purgationes paterentur, fœtum vſque ad maturum tempus reſeruabant, ſed cùm purgatio in aliâ grauidatione deficeret, aborſum fecere. Quæſita ſcaturigo mali, eam in ſanguine menſtruo ſuppreſſo, copiâ ſuâ fœtum obruente, acutie vaſorum vteri oſcula aperiente, & punctione naturam lancinante, vt ante tempus fœtum propelleret, ſitam eſſe vnanimiter rati ſunt. Quare illis iterum grauidis factis, ſuppreſsâ menſtruâ purgatione, ſanguinem è cubito exhauriũt. Sed neque ex hac parte celebrato præſidio voti compotes euaſere: nam in quinto, & ſexto menſe abortière. His perſpectis, dùm iterum

concipiunt,

concipiunt, me vocant, à ſecundo vſque ad quintum ſingulis menſibus è talo ſanguinem exhaurio, & ſic demptâ particulari plenitudine vteri, vel copiâ ſanguinis ad eum fluentis, ad originẽ fluxionis vacuati, fœliciter nono menſe ter pepererunt. Aliquando autem è ſaphenâ in grauidis eſſe mittẽdum ſanguinem, fusè, ſed pulchrè, ni fallor, comprobaui *lib.* 1. *de Medic. Princip. Hiſt. in com. Hiſt.* 32. & firmauit proprio exemplo poſtea *Antonius Santorellus Medicus Neapolitanus doctiſſimus lib.* 19. *antepraxis cap.* 10.

OBSERVATIO CLII.

Ad retinendum fœtum, auxilium rarum.

LIcèt *Galenus lib.* 3. *de præſag. ex pulſ.* 5. *aſſerat, quòd eorum qui nihil dicunt, proprium eſt ad proprietates quæ exprimi nequeunt confugere, quùm hoc ignorantiæ ſit aſylum.* Tamen & vel ipſe pollicetur librũ de iis quæ ab occultâ proprietate operantur, & firmat *Aeſchrion* præceptor eius, quòd cancros vſtos ad rabiem proprietate mirabili prodeſſe dixerit, quare occultæ proprietates concedendæ, vt tam multis exemplis probat *Fernelius* 2. *de abdit.* 17. *Ruellius* 1. *de natur. ſtirp.* 22. Hanc occultam proprietatem habere pro retinendo fœtu in vtero, corium Equi marini, certus ſum, ex quo ſi fiat Zona, & toto geſtationis tempore iuxta carnem cinguli modo feratur, aborſus non continget, quod auxiliũ, pluribus tentatis incaſſum, quæ in præſeruatione abortûs à Medicis imperantur, præſtantiſſimũ ſemper inueni. Facilè reperitur venale hoc coriũ Olyſipone, Venetiis, Neapoli, Hiſpali. Si deſit, vtere Zonâ ex lupino

corio paratâ, quam huic vſui eſſe mirabilem, fidiſſimo experimento adinueni.

OBSERVATIO CLIII.

Ad excludendum fœtum mortuum, Vnguentum efficaciſsimum.

A Summo rerum conditore lege ſancitum reperimus *in lib. Geneſis cap.* 3. in peccati intrepidæ Protoplaſtæ pœnam, hanc, vti & cunctas mulieres in dolore parere. Quare ſi in partu naturali tot repullulant ærumnæ, geminantur dolores, emergunt anguſtiæ, quantò magis in violento, ac præter naturam, à mordicatione, excrementorum putredine, odore fœtûs horribili, halitu menſtrui ſanguinis craſſi relicti, & in vtero velut in cloacâ coërciti, partéſque ſuperas lancinantis, ſcaturient immania tormina, anxietas ingens, acerbi cruciatûs, delirium, & alia ferina ſymptomata, quæ ſæpè inexorabilem mortem, & vitam amaritudine plenam repræſentant. Rurſus ſi vnici medicinæ ſplendoris ope & auxilio, in epidemiis, octo puerperæ (vnâ exceptâ Epicratis vxore, quæ poſt ſummos labores 80. die fuit abſolutè iudicata) euadere haud potuerunt, ſymptomatum ſæuitie, morborum grauitate, & cauſarum Cacoëthiâ oppreſſæ, ac deuictæ; quid ſperandum nos inferiores Medicos, qui ſummi illius parentis collatione, abortiui ſumus, in truculento hoc affectu exercere poſſe? Sed cùm multa ſint, quæ ille in libris de morbis muliebribus pro excludendo fœtu mortuo proponit, hoc auxilium adiungam,

quod

quod in fœminis hoc agone prehenſis ſummo fuit ex vſu, & maximè cuidam, cui à peruerſo marito cum violentâ manu ſuper vmbilicum vehemens illatus eſt ictus, poſt quem exanimis immobilem fœtum perſenſit. At pluribus celebratis, hoc ſolo Vnguento poſito ſuper ventrem, & in perinæo, fœtum excluſit.

℞. Medul. Colocynthid. Succi Colocynthid. viridis, an. ℥.j. Succi Rutæ, ℥.j.ß. Euphorbij, ℥.ij. Vnguent. Arthanit. Maioris, ℥.iij. Myrrhæ, ʒ.vj. Olei de Caſtor. Olei Rutæ, an. ℥.j.

Coquantur ad ſucci conſumptionem, & fiat Vnguentum.

OBSERVATIO CLIV.

Fœtus mortuus, Peſſario appoſito foràs excluditur.

COnuenimus elapſis diebus in curatione cuiuſdam nobiliſſimæ Comitiſſæ Medici octo, cui ob viſa nocturna ſpectra ſtupefactæ repentè fœtus nonimeſtris eſt mortuus. Vocati vidimus grauium ſymptomatum turgentes fluctûs, difficiles ſyrtes, laborioſos anguſtiarum ſcopulos, vada querelarum impenetrabilia, duriſſima ſaxa. Obſcuro hoc ſymptomatum intricati labyrintho Diuinum expoſtulauimus auxilium. Et dum Balneum parabatur Oleagineum cum decocto medicamentorum aperientium, & vias dilatantium, commixtum, tantoperè à *Thaddæo Duno laudatum lib. miſcellaneor. cap.* 21. *& Valleriolâ lib.* 1. *obſ.* 1. quod ſuus Medicus doctè parauerat,

parauerat, in quod illa erat ingreſſura. Nos ſic conſultationem exorſi ſumus. *Primus* pro certo ſuppoſuit in hoc caſu auxilia debere eſſe potentiſſima, & fortiora quàm quæ ad excludendos fœtûs viuos parantur : nam vt doctè ait *Gal. lib.* 5. *aph.* 55. *ad bonum partum duorum corporum vigore opus eſt, & grauidæ mulieris, & infantis*, &c. Quare in mortuo facultas eſt ſopita, quoniam non motu ſuo, ſed pondere naturam ſtimulat. Sicque conſuluit fortia ſternutatoria *iuxta ſenis* edictum *lib.* 5. *aph.* 35. dicentis, *Mulieri quæ vterinis moleſtatur, aut difficulter parit, ſuperueniens ſternutatio bonum*. Crurum ligaturas, vincula, cucurbitulas, fotûs, & inſeſsûs, Vnguenta, ex violentis medicamentis conſtructa. *Secundus.* Suffumigia conſuluit fortiſſima vtero apponenda. *Tertius.* In potum aſſumendas eſſe prædixit pilulas ex Euphorbio cum Myrrhâ, Sagapeno, & Ammoniaco. *Quartus.* Peſſaria fœtum natiuâ quadam vi extrahentia imperat. *Quintus.* Spretis violentis auxiliis manu ſuaui extrahendum eſſe fœtum inculcat, cuius ope fœtum mortuum excluſiſſe gloriatur *Carolus Stephanus doctiſſimus lib.* 3. *cap.* 2. *de diſſect. part. corp. human. Sextus.* Cultello excidendum eſſe fœtum in vtero matris ad mentem *Hippocratis lib. de exſectione fœtûs, & lib.* 1. *de morb. num.* 87. vt ſic in minimas partes diſſectus, meliùs poſſit extrahi, opinatur. *Septimus.* Vnco extrahendum ad priſcorum mentem contendit ; nam cætera auxilia moroſa ſunt, & maximum in procraſtinatione periculum. His dictis quid in hoc opinionum portento *Senior* dicat, ignorat prorſus. At cùm fœmina exiiſſet è Balneo, cuius beneficio fœtus lapſus erat ad os vteri externum,

externum, dilatatis viis, & partibus laxioribus factis, vt per illam viam irritaretur natura, poſt iterum applicitum Balneum, quarti votum approbauit, & ſic fœmina Peſſario repentè parato, fœtum mortuum cum vehementi impetu excluſit. Peſſarij forma eſto hæc.

℞. Ammoniac. Opoponac. Caſtor. Serapin. Ellebor. nigri, Staphiſagr. Ariſtoloch. rotund. Pulp. Colocynthid. Scammon. an. ℈. j. Euphorb. ʒ. j.

Cum ſucco Rutæ, Cyclamin. Cucumer. Aſinin. & felle Taurino fiat Peſſarium digitalis longitudinis, & filo alligetur.

OBSERVATIO CLV.

Fœtus mortuus, Saphenæ ſectione, excluditur.

Solertiſſimus Magiſter lib. 1. de morb. mulier. num. 100. ſic præfatur: *Si verò prægnans multo tempore cohibeatur, & parere non poſſit, ſed diebus pluribus ex partûs doloribus laboret; ſit autem iuuenis, in vigore, & multo ſanguine referta, ſecare oportet venas in malleolis, & ſanguinem detrahere, virium reſpectu habito*, &c. Hoc auxilium vnanimis Medicorum confirmauit opinio, ſi fœtus ſit viuus. At in mortuo nullus adhuc id celebrandum imperauit, quod ego fœliciſſimo euentu ſum expertus. Iuuenis erat in vigore ætatis conſtituta, lauto victui aſſueta, ſucculenta, & quæ in primis menſibus ſanguinem pro præſeruatione abortûs, pro antiquo more non emiſerat. Hæc ob copiam, emortuo fœtu,

eum

eum expellere non poterat, quoniam nonimeſtris erat. Plurima biduò ſunt tentata præſidia. Viſis his, & adſtante in vtero copiâ, fœtus per obſtructas vias cùm percolare non poſſet, è ſaphenâ ſanguinem exhaurio: nam ex hac parte facta phlebotomia naturam ad inferiores partes præcipitat, & plenitudinem particularem demit, quæ vias coarctat, & fœtui impedit egreſſum. Hoc auxilio celebrato, fœtus ad imum ventrem magis vergere videbatur, & illa à præcordiorum dolore, quo antea immaniter premebatur, erat immunis. Veſperi ad illam reuerſus, & de his omnibus certior factus, ex alterâ ſaphenâ, ſanguinem detraxi, poſt quam, ante diluculum, fœtum eiecit. Magna ergò eſt non ſolùm ad viuum, ſed ad mortuum fœtum excludendum phlebotomiæ vtilitas in actuali nixu, conſtantibus viribus, & in hoc truculento morbo neceſſaria. *Conſule Mauricium Cordæum doctiſſimum in com. cit. Hipp. contextûs.*

OBSERVATIO CLVI.

Fœtus mortuus, vnco extrahitur.

IN malis erat primipara quædam, & duobus diebus afflicta parere non poterat. Cum ecce ex labore, vigiliis, & immani dolore, fœtus in vtero emoritur. At cùm ipſa præſidia reſpueret faſtidio preſſa, & aliis auxiliis externis, vnguentis, fotu, peſſariis, ſuffumigiis non leuaretur, illi prædiximus, vt permitteret, quòd fœtus vncò extraheretur. Hoc audito perterrita in ſyncopen incidit. Quare vocatus

catus peritus Chirurgus, qui fœtum ſuaui manu extracturum, illi bonâ fide pollicetur. Annuit ipſa ſpe ſalutis allecta. Ille reſupinam mulierem in lecto collocat decliui poſitu, cruribus valdè elatis, atque diſiunctis. Hanc mulieres fortiter continebāt. Tunc Chirurgus denudatis brachiis, manibúſque multo oleo illitis, & ſenſim in oſtium vteri illatis, pueri ſitum, & formam diſquirens, vncum, quem iuxta ſe in lecto abſconditū habebat, in capite fœtûs infigit, benéque firmato vnco leniter trahit, ne diſrumpatur quod vncino arreptum eſt. Extracto fœtu lacero, & nimiâ iā putrilagine affecto, fœmina reſoluta, victu refecta vires recuperat. Quod auxilium in plurimis in agône poſitis feliciſſimè ſum expertus. Remediū antiquiſſimum eſt, prolatum *ab Hipp. lib. de exſectione fœtûs, Approbârunt Paulus lib. 6. cap. 74. Celſus lib. 7. cap. 29. Aëtius tetrab. 4. ſerm. 4. cap. 23. Auic. 21. 3. tract. 1. cap. 14. Raſis 22. continent. tract. 7. cap. 5. Sequuntur Ioan. Ieſſenius cap. 18. inſtit. chirurg. Iacob. Rueff. Paréus, Vidus Vidius, Beniuenius, & plures alij, & proprio experimento obſeruauit Valleriola lib. 5. obſ. 2. & nuper luculenter, & eleganter Doctor Nicolaüs Fontanus Medicus ſolertiſſimus, in eo tractatu cui titulum dedit, de extractione fœtûs mortui Chirurgicâ manu, matre ſaluâ, cap. penultimo, eruditiſſimè diſſeruit.*

OBSERVATIO CLVII.

Fœtus mortuus putridus fruſtillatim poſt duodecim annos excluſus.

MEdiocris ſortis fœmina, ætatis 16. annorum, quùm ob difficultatem partûs fœtū mortuum calidiſſimorum

calidiſſimorum medicamentorum ope excluſiſſet, tanta humoris mordaciſſimi, ignei, ardentiſſimi per vterum copia per menſem eſt excreta, vt vtero dilaniato, & exulcerato, lentâ febri oppreſſa de vitâ periclitari videretur. Poſtea, poſt quatuor menſes vterus ita occalluit, vt minimo relicto foramine, vrinam tenuiſſimi fili modo expelleret,& menſtrua per anguſtiſſimum locum cum diris torminibus veluti coërcita erumperent. Hæc cum viro concubuit, & ſemen effuſum, per foramen exiguum ab auido vtero attractum. Itaque concepit, ſed dum pariendi tempus expectat, non potente fœtu per viam quaſi occluſam,& calloſam percolare,in animi deliquium incurrit. Monita vt ſectionem admittat, quam facilem futuram prædixerunt Chirurgi, velut in imperforatis, & clauſis fieri conſueuit. Illa renuit omnino. Sicque mortuum fœtum retinuit quatuor menſibus nullâ ſequutâ noxâ qui per annum valdè computruit. Tandem poſt tres annos per vuluæ oſtiolum oſſicula minutiſſima excernere cœpit. Et paulatim vſque ad decimum annum, carnes corruptas, cranij fragmenta eiecit, quoüſque ob fœdam, virulentámque ſaniem, ore vteri putrefacto, hic dehiſcere, & paulatim in duodecimo anno, dilatari viſus eſt, & ſic reſidua oſſa fruſtillatim effluxêre, & omnino detumeſcente vtero, vlceribus conſolidatis conualuit mulier, & poſt plures annos redeuntibus ſtatuto tempore menſtruis, fœliciter deinde concepit, & viuum enixa eſt puerum. Nec mireris: Nam *Albucaſis lib. 2. Chirurg. 76. Alexander Benedict. lib. 25. de curand. morb. 33. Rouſſetus 2. cap. ſect. 2. de partu Cæſar. Matthias Cornax, Langius, & alij*, memorant ſe vidiſſe fœtûs mortuos putridos in vtero retentos,

quatuor

quatuor annis, 14.28. & per aluum, vterum, vmbilicum, excitatis abſceſſibus fuiſſe excretos, ſaluis matribus, quæ deinde abſque fœcunditatis noxâ conualuerunt.

OBSERVATIO CLVIII.

De Sphincteris Reſolutione.

Sphincteris reſolutio, Ebeno curatur.

E*Leganter quidem Arabum Archiater docuit* 1. 4. *tract.* 2. *c.* 2. *in fin. quòd à febribus acutis interficientibus raró fit euaſio abſque contractione membri.* Laborauerat honeſta matrona febre maleficentiſſimâ, à qua ſummi omnipotentis potentiâ, & Medicorum operâ euaſit. Conualeſcens excrementa alui inuita effluere ſentit, ſéque non poſſe coarctare anum, & muſculum conſtringere confeſſa eſt. Hoc vitium è debilitate natiui caloris, ob prægreſſam febrim depopulati, frigidíque humoris copiâ ad Sphincterem delapsâ euenire ratus ſum: nam ex præcedente lethali morbo vires erant inualidæ, coctiones minùs fauſtæ: decolor enim, & exilis remanſit, & vix incedere poterat. Remedia imperantur. Purgatio lenis, fomenta, lauacra ſuffumigia fiunt ſuper podicem. Malum nullis ceſſit auxiliis. Tandem ſudoribus excitatis cum decocto Ebeni ad 20. dies fæces per longius ſpatium retinebat. Demum hoc emplaſtro oſſi ſacro admoto integram conſequuta eſt ſanitatem.

℞. Emplaſtri Viperini, Confortatiu. Vigon. Gummi Tacamacha, an. ℥.ß. Olei Laurini, Olei Angelicæ, Olei

 Caſtor.

Caſtor. Olei de Coſto, Olei Aniſi, Olei Terebinth. Olei Roriſmarin. Olei de Piperib. an. ℥.ß.

Cum cerâ ſec. art. paretur Emplaſtrum, extende ſuper pellem vulpinam.

Memini me olim Balneis naturalibus perſanâſſe recti inteſtini reſolutionem in quodam ſene, cui excrementa alui inuitè fluebant, quæ ex ſæuâ Epilepſiâ habuit ortum: nam hæc poſtquam illum per menſem miſerrimè cruciâſſet, grauiſſimis ſtipata ſymptomatis, in brachij, longanoniſque Paralyſim finita eſt. Neque hoc nouum putes. Id enim docuit *Galen.* 4. *acut.* 27. firmauit *Auic.* 1.3.*tract.*5.*cap.*8. §. *Et quemadmodum Apoplexia conuertitur ad Paralyſim, ſimiliter plurimum Epilepſia conuertitur ad Paralyſim,* &c. Confirmant *Eraſt.lib.*4.*diſp.cont.Paracelſ. Salius Ad cap.*19.*Altom.* Licèt enim Apoplexia creberrimè in Paralyſim finiatur, quoniam huius cauſa eſt multò major, obſtructiò confirmata, difficilior, & cerebrum magis languet, & ſic hoc, humorem craſſiorem, nec diſcutere, nec ad loca excretioni deſtinata tranſmittere poteſt, & contrariæ cauſæ in Epilepſiâ contingant frequenter: aliquando, raró tamen, ſi hæc grauis eſt, & acceſſionum frequentiâ affligit, & eſt finitima Apoplexiæ, in reſolutionem finitur, vt *Coſtæus in com. Auic.* doctè explicuit. Quare frequenter Apoplexia, aliquando Epilepſia in Paralyſim finitur. Hac diſtinctione ſoluitur contradictio, apud Gal. quem manifeſtè ſecum pugnare contendit *Valleſius lib. de loc. manifeſtè pugnantib. contrad.* 6. quùm hoc modo 4. *de loc.* 2. intelligendus ſit, dicens: ſolam Apoplexiam in Paralyſim finiri. *Lege Amat.* 4. *centur.* 22.

OBSERVATIO CLIX.

De Coxendicis dolore.

Coxæ dolor, hirudinum ſupra partem affectam ſuctu, curatur.

IN coxæ doloribus, reprimentibus non eſſe vtendum, ſed lenientibus, & Anodynis latâ oratione exponit *Gal.* 10.*ſec.loc.cap.*2. Coxendicis dolore intolerabili premebatur quidam, qui impoſito lacte muliebri cum Roſaceâ permixto valdè fuit exacerbatus. Vocatus ego, cubiti, & tali venam ſeco, vomitum moueo. Foueo partem relaxantibus vnguentis, per aluum clementer expurgo. Applico mirabile Vnguentum Ebulorum deſcriptum *à Lacunâ lib.*4.*in Dioſcorid.cap.*175. fitque ex ſucci rad. Ebulor.& fol. an.℥.ij. coctis in ℥.vj. Olei Chamæmel. quoüſque abſumantur ſucci, & cum guttulis Aceti ad maiorem penetrationem, & Cerâ fit Vnguentum. Cucurbitulam magnam ad priſcorum modum ſuper Ancham cum ſcarificatione appono. Cauſtica imprimo. Nulla profuêre. Tandem ex *Pauli conſilio lib.*3.*cap.*77. *Cœlij lib.*5. *tardar. paſſion. cap.*1. Coxæ octo magnas hirudines impono. Tanta ab his animalculis ſequuta vacuatio eſt, vt poſt decem horas ſine dolore remanſerit, quod auxilium in Chiragrâ, Podagrâ, & Gonagrâ ſæpè poſt vacuatum corpus fœliciter ſum expertus.

OBSERVATIO CLX.

Vſtio venarum retrò aures, Iſchiaticis vtiliſsima.

IN Iſchiatico dolore ſectionem venarum retrò aures vtilem eſſe *Hippocrates* ſæpè admonuit. Iuniores rariſſimè ſunt experti, in quâ parte cur cauterium impreſſum tantopere proſit, ambigunt prorſus. Mihi non ſemel videre licuit cum vtilitate multâ, præſertim quando fluxio à capite irruit in coxam, à quâ parte hoc malum foueri docuit *Hippoc. lib.2.epid.ſect.5.lib.de glandulis, num.*10. Cuius auctoritate motus *Fernelius lib.6. Patholog.*18. *& conſil.*12. Arthritidis originem ſemper à capite emanare contendit, quam abſurdam opinionem acriter plures refutant. Vocatus vt inuiſerem Luſitanum illuſtriſſimum, eum inueni coxæ dolore immani vexatum. Pro tanto malo auxilia paro, roborantia, calida; nam morbus ex pituitosâ defluxione à capite defluente ducebat originem. Purgantia propino, ſudorifica ex Chinâ exhibeo, partem ſcarifico, vro. Non ſuccumbit affectus. Ipſe veluti deſperatus, ſagas, mulieres, ſortilegos, incantatores conſuluit, & à vulgari plebe multam remediorum farraginem acceptam coxæ imponit. Sed cùm viderem in hoc contumaci morbo *Hippocratem* venæ ſectione retrò aures vſum fuiſſe, *tum 6.epid.ſect.5. text.22. §.cùm adſunt fluxiones, venæ in auribus ſcindendæ ſunt*, &c. *Et lib.de aëre, loc. & aq. num.*50. nam ſic interceptâ viâ, per quam humor à capite ad coxam decurrit, leuantur ægri: eam

eam celebrandam curaui, ſed non inuentus Chirurgus qui eas ſcinderet, vt *Auic.* 4. 1. *cap.* 20. illas in morbis capitis ſecandas docet. Huius loco externam cutem retrò aures ſcarificaui, ſed citra leuamen vllum. Ecce quidam ægroti ſatis amicus eum inuiſit, quem ſupplex exorat, vt ſi fortè apud *Iapones*, vbi diutiùs fuerat commoratus, aliquod præſidium inuenerit, quod miſero ſolatium afferre poſſit, pandat libenter. Ille, vt erat rei Medicæ ſtudioſiſſimus, coxam affectá videre concupiſcit. Tumorem in Iſchio ſiniſtro nullum notat. Vnum æger illi ſignum ampliùs patefecit, quòd inuadentem paroxyſmum tinnitus aurium cum Hemicraniâ præcedebat ſemper, argumentum certum à capite fluxionem oriri. Tunc Fonticulus in ſiniſtro brachio aperitur, ex quo per menſem Ichor emanauit citra vtilitaté vllam. Nullis conferentibus, amicus ſolatur amicum, ſe matutino tempore facturum præſidium pollicitus, quod tanto malo ſubſidium ferat. Diluculo veniens, me præſente, retrò aures Cauterium inurit factum ex vitis ſarmento ignito, quo duarum horarum ſpatio, ex breuioribus interuallis cutem inuſſit. Poſt eſcharæ lapſum defluxit decem ferè diebus, tenuis, aquoſáque humiditas, quæ excreta, poſt 20. dies, omnis doloris, & eiuſmodi morbi ceſſationem ægrotanti attulit, quod auxilium apud *Perſas* pro hoc morbo, cæteriſque ex capite fluxionibus ſubortis, eſſe vſitatiſſimum inculcabat. Ne verò in poſterum conſolidato vlcere, & ſuppreſsâ manante humiditate recrudeſceret malum, vlcus Cauſtico impoſito apertum diu reſeruo. Hoc exemplo edoctus ſimile auxilium in capitis affectibus, cæteriſque deſtillationibus ſæpius celebraui cum vtilitate mirâ.

OBSERVATIO CLXI.

Iſchiaticus dolor, ſaluatellâ in pede ſectâ, curatur.

A*Vicenna inter Arabes magni nominis auctor, 22. 3. tract. 2. cap. 25.* Sic alloquitur: *Et ex iis quæ phlebotomantur, eſt vena quæ eſt inter minimum, & ſecundum pedis, & dicitur quod hæc vena magis iuuatiua eſt, quàm vena Iſchiatica, ſicut ſaluatella magis iuuatiua eſt, quàm Baſilica in ægritudinibus Hepatis, & ſplenis,* &c. Acceſſere mecum quatuor non incelebres Medici luctaturi cum coxæ dolore, qui multoties eorum præſidia, etſi ſaluberrima contempſerat. *Auicennæ* voto munitus, Iſchiaticam venam, per latus externum pedis, inter minimum, & ſecundum digitum diffuſam ſecandam iuſſi, ſed quùm nouum eſſet auxilium, & noſtro ſæculo inuſitatum, reſpuunt omnino, *cùm parum referat venas in pede interiores ſecare, aut exteriores, ab vnâ enim venâ ambæ naſcuntur in poplite trifariam diuiſæ, quoniam & vna vena ad hoc peruenit membrum, non ſicuti ad manum duæ, vt lib. 6. aph. com. 36. docuit Galenus.* Sed cùm rectitudo plurimum proſit in celebrandis vacuationibus omnibus, ipſo monente Magiſtro vbique paſſim, in eâ feriendâ contra illorum votum adhuc inſiſto. Affines annuunt. Extracto ſanguine craſſo, & multo, conualuit æger.

OBSERVATIO CLXII.

Iſchiaticus, hirudinum vſu reſtitutus.

PAuli *ſententia eſt ſingulari digna admiratione in lib. 3. cap. 77. rubric. 5. in recenti artuum dolore venam eſſe ſecandam, quùm ſtatim quis morbum experiri primum cœperit: nam quos fluxio frequenter iam infeſtat, iȷ plus inde noxæ, quàm auxiliȷ ſenſerunt; præſertim quibus corpus eſt naturâ frigidius, aut etiam imbecillius, &c.* Explicant ingenioſè ſatis *Mercatus lib. 4. de morb. intern. 20. Ludouicus Septalius lib. 7. caution. medicinal. num.* 179. Coxendicis dolore diuturno vexabatur quidam natiuâ ſorte melancholicus, quem Medici frequenti venæ ſectione, quoties inuadebat dolor, excruciauerant: ſed cùm eſſet reſolutus valdè, loco phlebotomiæ, mariſcis hirudines apponendas curo. His vſus per annum, omnino ſanus euaſit. Nam fluxio irruens in coxas, ad ſedem deriuata. Quoniam Hæmorrhoïdum apertio à coxendice præſeruat: ſic menſtruorum prouocatio hunc morbum ſanat, ſicut retentio creat, ex *Hipp. lib. 5. epid. num. 33. §. Polemarchi vxori in morbo articulari, coxæ dolor quidam vehemens, cauſa erat, quòd menſes non prodirent, &c.*

OBSERVATIO CLXIII.

De Gonagra.

Genu aperto, loco puris, egreditur ventus.

NIl eſt quod Medicos, atque Chirurgos magis decipiat, atque deludat, quàm genu flatuoſus

 tumor:

tumor: Nam ſæpiùs dolor, pulſatio, & vel tactus ipſe, pus adeſſe internum repræſentant. Adfuimus diu in curatione cuiuſdam OEconomi, cui ex genu antiquo dolore, & tumore claudicanti plurima præſidia ſunt imperata. Purgationes variæ, fotûs, Vnguenta, emollientia Emplaſtra, Balnea naturalia, Sudorifica ex Smilace aſperâ, Balneum ex Sale, Tritico, Arenâ, Milio, Vinaceis, Muſto actu calidis. Tandem cum triennio nihil proficeret, ad Cauterium in brachio partis affectæ, & crure ſani lateris acceſſimus, ſed citra vtilitatem vllam. Ecce eum inuiſentes Chirurgi, ex tumoris tactu, interno ſtrepitu, pus adeſſe denunciant. Concordes omnes (vno ſeniore reluctante ſolùm) adſtantibus Medicis, cauterio actuali partem perforant, at genu aperto egreditur ventus. Illi rubore ſuffuſi ſæpè hoc accidere dictabant cum *Galen. lib. 4. com. 21. §. Fuerunt ſanè qui aliquando tumores præter naturam in muſculis ſecuerũt, tanquam pus in eo reperturi, ſed nihil aliud præterquàm ſpiritum, qui totam per carnem minutatim diſſeminatus eſſet, inuenerunt*, &c. *Tranſtulit Auic. 3. 4. tract. 2. cap. 19. Et quandoque exiſtimat homo, quòd ſuper membrum eius ſicut genu ſit apoſtema indigens perforatione, quare perforat ipſum, & egreditur ventoſitas tantùm*, &c. Vtcunque ſit, æger tanquam deſperatus appoſito per menſem Emplaſtro Viperino, malaxato cum Ammoniaco, & Oleo Vulpino meliùs habuit, ita vt dilatato crure cum baculo incedere poſſet.

OBSER

OBSERVATIO CLXIV.

Balnea naturalia, articulorum doloribus vtiliſſima.

E*Xcellentiſſimus quidam Princeps*, ex venere, & otio multo plurimam ſuccorum crudorum copiam in primâ corporis regione accumulans, eam vomitu quãdoque reiiciebat. Cúmque lenti humores irruerent in artûs præ copiâ auctâ, aſſiduis articulorum doloribus opprimitur. Plura à ſuis doctiſſimis Medicis celebrata auxilia, quæ craſſorum humorum ſarcinam deponerent, vnáque robur affectis partibus conciliarent: nam monente *Galeno lib. 6. aph. com. 28. articularis morbi cauſa eſt artuum imbecillitas cum redundantium humorum copiâ coniuncta.* Sed cùm ex tam multis, rectè, & vt decet adminiſtratis nullum ſequeretur iuuamentum, plurimos in ſui ſubſidium Medicos conſuluit. Hi Balnea naturalia, aluminoſa præſertim, ſalutaria eſſe prædixerunt, profligandóque huic contumaci morbo opportuna: nam ea artûs roborant, ſuperfluam humiditatem exiccant, flatûs abſumunt, calefaciunt, & craſſum humorem attenuant, quorum mirabiles pro hoc morbo curando, dotes vnanimiter decantant auctores, de quorum numero ſunt *Auicenna 22. 3. tract. 2. cap. 7. §. & non fiat balneatio niſi in aquâ thermarum,* &c. *& cap. 25. §. Verùm & aquæ Thermarum conferunt, & in horâ ægritudinis*, &c. Sequuntur *Paulus lib. 1. cap. 52. Aëtius tetrab. 1. ſerm. 3. cap. 167. Oribaſius lib. 1. Synopſ. 29.* Explanant *Cardanus lib. 2. contrad.*

tract.4. cont. 3. Hieronymus Sauanarola tract. de Balneis in princip. Fallopius tract. de aquis thermalibus, in præfat. His præfatis æger ad Balnea alacri animo ſe accingit, eáque admittit triginta dierum ſpatio cum vtilitate tantâ, vt in poſterum nullum morbi veſtigium remanſerit. Cauſa eſt, *quoniam Balnea naturalia, quæcunque ea ſint, ærea, ferrea, ſalſa, nitroſa, bituminoſa, iuuant in doloribus articulorum, & Podagræ,* vt monuit *Auicenna 2.1.doct.2.cap.19.* Si ergo hæc vera ſunt, & ex facundiſſimâ Principum mente exhauſta; quod infortunium contigit *Mercato, in medendis morbis verſatiſſimo*, vt illa pro articulorum doloribus reſpuat, & perfrictâ fronte condemnet? *Lib.enim 4. de morb. intern. cap. vlt. prope fin.* ei ſe addixit opinioni, vt credat hoc præſidium ficulneũ eſſe, & nullius vsûs. Balnea, inquit, laxant, emolliunt neruos, debilitant, quo titulo *Galenus lib.11. meth. cap.20.* ea articulariis doloribus infeſtiſſima eſſe affirmat: *Nam plus poteſt humiditas ad relaxandum, quàm poſſit aquæ qualitas adſtringens ad exiccandum, reſoluendum, & roborandum.* Sed hunc virum dormiiſſe ſub Mandragorâ, nemo non videt; nam *Galenus* de Balneo, hoc eſt, dulcis aquæ lauacro intelligendus eſt, quod eneruat neruos, fluxiones mouet, fundit, liquátque humores, artûs debilitat: nam præterquam quòd ibi de dulcis aquæ Balneo loquatur, cùm ſimpliciter profertur, Balneum, hoc ſubintelligitur, ex *Gal. eo loco, & 7.lib. ſec. loc. cap.1. in med.* Hoc ſignificauit *Auic.loc.cit.cap.13.* dum dixit, *Balneatio quidem cum aquis calidis, & humidis nocet, propter illud quòd liquefacit de humoribus, & dilatat de poris, niſi in aquis thermarum,* &c. Hæ enim licèt primo occurſu ob actualem humiditatẽ aliqualiter relaxent,

relaxent, ſiccitate tamen potentiali deinceps adſtringunt, exiccant, & roborant. Hac de cauſâ vidimus plures ſanatos, qui antea articulariis cruciatibus immaniter erant oppreſſi, ſolius luti balneorum naturalium ope, quo cùm vnguenti modo artûs illinerent, omnimodam conſequuti ſunt ſanitatem. *De hoc inſtituto legendus doctiſſimus Spigelius lib. de Arthritide, prope fin.*

OBSERVATIO CLXV.

Admoto Narcotico ſuper genu, mortificatio, & mors.

QVantùm oporteat Medicos in Narcoticorum impoſitione ſupra dolentes articulos, eſſe ſollicitos, priſci docuêre, & hoc exemplo ampliùs patebit. Quidam immani genu dolore vexatus, plurima, vel à nebulonibus, & medicaſtris relata auxilia tentauit. Hi doloris feritati ſolùm attenti ſtupefacientia protinus imponunt, nempe Emplaſtrum ex foliis Hyoſcyami, radice Mandragoræ, cum Aceto & Opio conſtructum, nullo alio adiecto calido medicamento, quod frigidorum efficaciam corrigeret. Poſt applicationem dolor ferociùs inualeſcit, genu liueſcit, & ſic reſolutis viribus, animo deficiens, ſuperueniente Gangrænâ, è vita diſceſſit.

OBSER

OBSERVATIO CLXVI.

Sæuus genu dolor, Hydrargyri vnguento curatus.

IN multis morbis præter Gallicum, Hydrargyrum adminiſtrari, teſtatur *Auicenna lib. 2. tract. 2. cap.* 47. Quadragenarius cùm immani genu dolore afflictus quateretur à frigido humore ſuborto, qui medicamentorum vim ſæpiùs contempſerat, Emplaſtro Ranino cum triplicato Mercurio partem inunxit. Aliquantiſper remiſſus eſt dolor. Ego, vt certior fierem, num aliquando Gallicæ luis primordia eſſet expertus, ab eo inquiro, negat obnixè. Tamen alacrior factus non ceſſaui Hydrargyrum, extinctum priùs, & commixtum cum Oleo Laurino, Styrace, & Terebinthina Vnguenti formâ genu apponere. Mirum dictu, dolor conquieuit omnino. Ne ergo in eo in multis morbis à Gallico, applicando, ſis meticuloſus: nam reſoluit durities, dolorem ſedat, flatûs diſcutit, & tenacem humorem mirâ efficaciâ abſumit.

OBSERVATIO CLXVII.

Immanis genu dolor, fonticulo infra inguen aperto, curatur.

MEdicus quidam ob aſſidua ſtudia, & labores, defluente humore à capite, in dentes, & ventriculum,

triculum, harum partium per multos annos acerbos dolores tulit, at vacuantibus, & roborantibus præſidiis conualuit. Poſtea truculento genu dolore oppreſſus ita contabuit, vt nec igne miteſceret malum. Tandem Lauacro hoc eſt leuatus.

℞. Sampſuc. Iuæ arthetic. Artemis. Abſinth. Chamæmel. Maioran. Stœchad. Betonic. Roriſmarin. Saluiæ, Nepitæ, Rutæ, Origani, Pulegij, Summit. Lauri, an. M. ß. Radic. Pœoniæ, Acori, an. ℥. iij. Radic. Ebul. ℥. j. ß. Maſtich. Macis, Cinnamom. Caryophyl. an. ʒ. ij. Sulphur. viui, Nitri, Alumin. Salis, an. ʒ. ij. ß. Stercor. Caprin. Stercor. Columbar. an. ℥. ij.

Coque in Vini potentis lib. viij. ad medias, colaturæ adde

Aq. Vitæ, lib. ij. Olei de Caſtor. ℥. iij. Olei Vulpin. ℥. ij. Olei Lumbricor. ℥. ij. Balſami, ℥. ij.

Cùm verò poſt tres menſes fluxio ex habituali capitis intemperie in coxam irrueret, pluribus applicitis, nullo alio potuit omnino conſaneſcere, quàm fonticulo excitato infra inguen in parte domeſticâ, cuius ope, humor, qui à capite in genu confluebat, eſt vacuatus, quare interceptâ fluxione in poſterum alacriter vixit.

OBSERVATIO CLXVIII.

De Tibiæ dolore.

Super vlceratam tibiam medicamento ſtyptico intempeſtiuè impoſito, inflammatio ventriculi lethalis ſequuta.

CEleberrima eſt hiſtoria illuſtris Romanæ, lata à *Gal. lib. 14. meth. cap. 17.* quæ quùm herpetem in malleolo

malleolo haberet,& medicamento,ex Algâ, & Sandice,hoc eſt,Cerusâ vſtâ,vſa eſſet,reſtricto humore, & aſcendente ad bubones vſque, leuari non potuit, quoüſque cauſa fluxionis medicamenti purgantis ope eſſet exhauſta: nam vt inquit *Auic.* 3.4.*tract.* 1. *cap.* 7.*de curâ formicæ,cùm nõ incipis in eâ cum euacuatione humoris ſecundùm quod oportet , immò medicaris vlcus cum eo quod ſanat, redit ex alio loco propinquo,& ex loco ipſo,& non ceſſat corrodere cutem, corroſione poſt corroſionem*,&c. Id ipſum proponunt *Aëtius tetrab.*4. *ſerm.*2.*cap.*6.*Oribaſius lib.*7.*ſynopſ.cap.*33.*Nam plerisque vlceribus purgatio competit,ex mente Hipp.lib.de vlcerib.num.*4.*repetit Gal.*4.*meth.cap.*6.Hæc non obſeruans incautus quidam Medicus,qui dum ad curationem Herpetis exedentis,crura & tibias depopulãtis eſſet vocatus,in iuuene robuſto,tempore verno, naturâ ad extremas partes humorem bilioſum propulſante,citra totius prouidentiã,exiccantia,& adſtringentia,primo leuia ex Pompholyge,deinde fortia ex Alumine,& Sublimato vſtis,parti vlceratę impoſuit. Vix tèr remedium fuerat admotũ, quando coërcito humore, ſuborto in regione ventriculi immani dolore,cum vomitu fœtido ſanguinis grumoſi,atrabiliarij,& concreti,febricula apparuit tenuis,lenta cũ anxietate,& extremorum frigiditate cõiuncta.Huic miſero ventriculi inflammatione laboranti occurrens,anteacta inquirens, reuocandum humórem ad ſuam originẽ,nempe ad partes inferas cõſului.Hoc præſtiti crurũ lauacris,frictionibus,ligaturis,ſectione tali,hirudinibus ano affixis,& clyſteribus lenibus retorridum humorẽ vacuantibus.At omnia nullam opem attulerunt:nam aſſiduo vomitu,faſtidio ſummo,ſudore frigido, extincto veluti calore,occubuit.

OBSER

OBSERVATIO CLXIX.

De Arthritide.

Olei ex oſſibus humanis, ad articularios dolores, vis eximia.

GVttam vocant Medici, quoniam humor guttatim in artûs ſtillat. Cum hac Hydrâ ſæpè luctatus, laborioſè, tanquam à Lernæo morbo, & inſuperabili victus, diſceſſi. Vnum exequendum ſupererat, & erat oſſium humanorum vſus, de cuius viribus ex aliorum mente ſat plura contra hunc morbum iactant *Gal.* 11. *ſimp. tit. de oſſibus*, *Auic.* 22. 3. *tract.* 2. *cap.* 9. quorum oleum, vt rem pretioſam miris laudibus effert *Crato in conſiliis*, & *Euonymus* in antidotario ſuo. Plurimis eorum cinerem citra fructum exhibui. Quidam feroci artuum dolore vexatus, ſpretis multis, oleo ex oſſibus humanis extracto, non ſolùm à cruciatu eſt leuatus, ſed in poſterum à tanto malo immunis euaſit. Accipe oſſa humana, magna, fruſtillatim incide, pone in igne quoüſque excandeſcant, extingue in oleo vetuſtiſſimo, quibus contuſis deſtillat oleum ad omnes iuncturarum dolores efficaciſſimum. *Legendus in hanc rem Hieremias Sachetus lib. de morb. capitis, cap.* 10.

OBSER

OBSERVATIO CLXXI.

Auxilium ad præſeruandum à cruciatu Arthritico vtiliſsimum.

SEptuagenarius naturâ frigidus, & pituitoſus, quùm diu articulares dolores eſſet expertus, & multis tentatis præſidiis conualeſcere non poſſet, ad Terebinthinæ vſum accedere coactus eſt cum vtilitate mirâ, de cuius laudibus tam multa prædicat *Galenus lib.5.de ſanit.tuend.cap.9.* Interdum eam in mortario diſſolutam cum luteo Oui, adiectâ vnciâ vnâ aquæ ſtillatitiæ Apij cum Sacchato deuorabat. Aliquando in pilulas redactã deglutiebat. Sæpè olei eius Chymicâ arte extracti vnciam, adiectâ Amygdalini vnciâ in potum aſſumebat. Multoties Diaphœnico obuolutam ingerebat. At cùm inuitus ob eius horribilem odorem eâ vteretur, in puluerem redigendam curo, illâ priùs in teſtâ peruſtâ. Huius pulueris ſcrupulum vnum in iure auis, vel liquoris commixtum, quùm ſingulis annis, toto vere aſſumeret, optimo regimine vſus, ſenectam vſque ad octoginta annos mitioribus articulorum tormentis concuſſus, immò corpore vegeto, ſucculento, ingreſſu firmo tranſegit. Hoc enim præſidium non ſolùm aluum ſoluere citra noxam poteſt, corpus à mucoſâ pituitâ exonerans, ſed viſcera omnia, internas partes, Iecur, Splenem, Renes, Pulmones, Ventriculum, Vterum expurgat, cuius opem in harum partium, & articulorum doloribus ſemper efficaciſſimam ſum expertus. *De cuius mirabili vi & aſſumendi modo, pulchra ſcripſit Lemnius lib.1.de complex. cap.9.*

OBSER

OBSERVATIO CLXXI.

Prophylacticum, contra articularem morbum, auxilium.

SIcut Cancamum (*Luſitani Animè vocant*) dentium doloribus à frigidâ causâ, gingiuíſque humore nimio madentibus extrà admotum mirè auxiliatur, vt *Dioſcorides lib.* 1. *cap.* 23. *& Mathiolus docent*, ſic, ſi cum aquâ decoctâ Ebeno, radice Chinæ, aut decocto aliquo roborante aſſumatur pluribus diebus, ternûm obulorum pondere, hoc eſt ſcrupuli vnius, & dimidij quantitate, Comitialibus, Lienoſis, Suſpirioſis ſummo eſt auxilio. Adde tu, & Articulariis doloribus à pituitoſo humore pronatis. Vidi enim plures his cruciatibus concuſſos, qui nullo alio præſidio à tam rebelli malo ſunt præſeruati:natiuâ enim ſorte articulos roborat,lentum, flatulentúmque ſuccum per halitum digerit caliditate ſuâ,ſi tribus horis poſt cœnam aſſumatur.Caue tamen ne Cancami loco, Laccam *Serapionis* propines : hæc enim rubea eſt, tinctoribus expetita,odoríſque expers : illud verò eſt odoratum, Arabici ligni Lachryma, Myrrhæ ſimilis, vt *Dioſcorides* , *&* *Paulus lib.* 7. confirmant. Nam verum *Dioſcoridis* Cancamum, gummi quoddam eſt odorum,ab *Indiâ Occidentali*, hoc æuo ad nos allatum, colore thuris ſubalbido, veſtium ſuffimentis dicatum.

OBSERVATIO CLXXII.

De Podagra.

Podagricus materiâ ad ſtomachum conuerſâ, reuocatâ fluxione ad artûs, præter omnium ſpem conualuit.

PLurium morborum, ſicut & Podagræ in varios morbos fieri metaſtaſim, docuere, *Hipp. lib. 6. epid. ſect. 6. text. 8. Gabucinus com. de Podagrâ, Trincavellius lib. 12. de curand. morb. cap. 1.* Et nuperrimè *Caſtrenſis Luſitanus* explicuit *in aureo illo opuſculo, cui, quæ ex quibus, titulum dedit.* Omnes facundiſſimam imitantur *Gal. doctrinam lib. 7. meth. cap. 11.* dum ſic inquit: *Illud deinde perpendendum, an aliud membrum corporis certo temporum circuitu vexari ſolitum, nunc non vexetur. Aliis enim articularis morbus, aut coxendicus, aut Podagra: aliis Cephalæa, aut fluxio aliqua, quæ in oculos, vel aures procubuit, nunc migrauit ad ventriculum, &c.* Sexagenarius quidam viginti annis, doloribus podagricis ex interuallis cruciatus, excitatâ inflammatione in vno pede, decem, aut quindecim diebus lecto decumbẽs, illius declinationem, nullo vſus auxilio, expectabat. Suppreſsâ hac ſolitâ vacuatione per totum annum, de ventriculi dolore queri cœpit, ita immani, vt potum, cibúmque, retentrice debilitatâ protinus vomitione reiicere cogeretur. Medici à flatu omnia hæc euenire perſuaſi, in roborando ventriculo inſiſtunt. At quantò plura machinantur, tantò deteriùs ruebat affectus. Vocatus, dolorem ex ſuppreſsâ vacuatione fuiſſe subor-

tum

tum illis inculco, totúmque curationis cardinem eſſe repoſitū, ſi ad artûs reuertatur fluxio. Mirantur illi, ancipites, per quas vias eſſet reuocanda. Reſpondet *Galenus* loc. citato. *His igitur omnibus conſideratis; ſiquidem ex minus momentaneis translatio facta eſt, quod ſuperfluum eſt ad eas reuocabis*, &c. Repetit *lib.* 2. *de natur. human. com.* 5. *in fin.* dum ſic ait: *Aſpeximus enim ſæpè in iis qui Articulari morbo, aut Podagræ obnoxij erant, quòd repulſis ab artubus humoribus eò delatis, illi in principem aliquam partem contendentes, homini interitum attulerunt, cui ea ſola relinquebatur ſpes ſalutis, ſi iterum poſſent ad artûs reuelli*, &c. Hæc *Galeni* verba cùm attentâ mente perpendo, affectum pedem leniter perfrico, roborantibus decoctis, & attrahentibus non ſemel abluo, ſuauiter ligo. In talo venam ſeco, natibus, tibiæ hirudines impono, & quod plus eſt, cauterium in parte affectâ externâ, quatuor digitis infra genu inuro, ex quo fonte, cùm ſordida, & virulenta emanaret illuuies, repurgato ſæpiùs corpore, & à ventriculi dolore, & à Podagrâ, reuocato humore ad artûs, in poſterum ſaluus remanſit.

OBSERVATIO CLXXIII.

Balneum ex Arenâ, Podagricis vtiliſſimum.

AB annis aliquot generoſus quidam vir Podagrico dolore laborauit, ita vt in pollice pedis dextri ingentes cruciatûs ex temporum interuallis pateretur, ob quorum ſæuitiem lecto decumbens plures noctes inſomnis ducebat. Hic cùm plurima

ſine vtilitate tentaret, ad Balneum arenæ acceſſit cum commodo multo. Nam ardente ſirio pedem ſub feruentiſſimâ maris arenâ dimidiæ horæ ſpatio cùm leniter perfricaret, menſe toto, in die ſemel, à Podagrâ conualuit. Si deſit arena maritima, vtere fluuiali; nam vtraque, caliditate, & ſiccitate ſuâ excrementitiam abſumit humiditatem, vt priſcorum, & Iuniorum doctiſſimi confirmant. *Vide plura de hoc præſidio apud Antonium Sceenebergum lib. de remediis ad omnes articulares dolores aptiſſimis, in init.*

OBSERVATIO CLXXIV.

Atrox pollicis dolor, Narcoticis extrâ, & intus applicitis miteſcit.

VOcatus ad curandum iuuenem febrientem, qui cum linguâ nigrâ, & ſiti inexplebili, dolore pollicis dextri pedis, poſt triginta dies concutiebatur immaniter, à bilioſo humore, ſubtilique concitato. Huic Medici rectè præſidia inculcauerant, frigidam diætam, iteratas ex gibbero phlebotomias, cucurbitulas coſtis affixas, lenientia enemata, mitia expurgantia, Vomitoria, Topica Anodyna, hirudines ter parti admotas, Emplaſtra varia. Nihil leuatus, febri adhuc intenſâ correptus. Serum lactis propino. De cauterio parti inurẽdo diſſidium obortum: nam ob partis ſquallorem, humoris acrimoniam, bilem feruidiorem factam, affluxum nouæ materiæ, timor erat ne ingraueſceret dolor, quare ab eo receſſimus. Tandem conuenimus, vt parti affectæ

affectæ mitius imponeretur Narcoticum. Eo admoto, quod ex farinâ Hordei, Santalor. Roſ. mixtis cum Oleo Nymphææ, decocto Hyoſcyami, radic. Mandragor. Coriandri viridis, puluere Abſinth. cum gr. ſeptem Opij, & quatuor Croci, & vnâ parte populei Vnguenti conſtabat, adiecto lacte Vaccino, aliquantiſper leuatus eſt dolor. Deinde cùm fortiùs inualeſceret ex Opij gr. xij. cum farinâ Hordei diſſolutis, adiectâ niue, & Maſtichis puluere Emplaſtrum impono, & per os drachmam vnam Philonij Perſici in aquâ Plantaginis diſſolutam aſſumendam impero. His celebratis æger decem horarū ſpatio obdormiuit, expergefactus nullum ampliùs dolorem perſenſit. Iis ergò in calidâ causâ audaciùs vtere, ex præſcripto *Galeni lib. 12. meth.* 8 Nam non ſolùm torporem inducunt, ſed acris, & furentis humoris tenuitatem cogunt, atque incraſſant, & vehementem calorem refrigerant. Si verò lædunt, *magis eſt æſtimanda noxa, quam mors.* Ex *Gal. loc. cit. meth. cap.* 1. Sic fecit *Aëtius* qui Podagricum opiatis perſanauit, vt *appoſito exemplo ipſe confirmat, tetrab.* 3. *ſerm.* 4. *cap.* 28.

OBSERVATIO CLXXV.

Lactis equini potu, quidam à biliosâ Podagrâ, præſeruatus.

T*Vrpe eſt in omni arte, nec minùs etiam in Medicinâ ſine vllo profectu magnam adhibere turbam, magnum ſpectaculum polliceri, & multa verba facere,* dicebat *ſapientiſſimus ſenex lib. 3. de articul. text.* 27.

Nam morbus non curatur eloquentiâ, ſed auxiliis, teſte Celſo. Iuuenis quidam inexpertus,& velut ex commentariolo factus Medicus, ſe quadragenarium curaturum bilioſâ Podagrâ diu afflictum, tumentibus criſtis, Antidoto quodam percelebri, altâ voce in coronâ vulgarium exclamabat. Æger cùm eſſet ſalutis auidiſſimus, illius falſis pollicitationibus ſeductus annuit. Sed cùm *imperitia pariat audaciam, teſte Hippocrate,lib.de lege,num.*3.temeritate quadam ſuperbiens, nullâ de doloris cauſâ factâ præmeditatione, Sulphur cum Aniſo, & Nuce Moſchatâ in ouo ſorbili ter propinat; patiens cùm eſſet gracilis, excarnis, & temperamento calidiſſimus, ita excanduit, vt ſubſequutâ febri, immaniore recrudeſcente dolore, totum corpus ſcabie ſiccâ fœdaretur, & in regione Hepatis ardorem, & Phlogoſim intolerabilem perſentiret. Spreto præſidio, Medici conuocantur. Hi, calidiſſimi medicamenti noxam corrigere nituntur ſectâ venâ, refrigerantibus iulapiis, leniter expurgantibus, Epithematis, & parti dolenti aptis Anodynis. At afflictus Podagrâ, vix incedere poterat. Exhibetur ſerum lactis per multos dies, naturales partes roborantur, imperatur Ptiſana, varia Topica tentantur. Tandem cùm eſſet aridus, & ardore viſcerum detentus, ita vt fæces, ſtercori caprarum ſimiles excerneret,combuſtis ſcilicet à viſceris phlegmone ſcybalis, vt docuit *Galenus lib.*4.*acut.com.*17.& priſtinum habitum vix recuperaret, lactis aſinini potum conſului, ſic enim iubet *Galenus lib.*6. *de ſanit.*11. quando curat gracilem,articulorum dolore vexatum. Hoc non inuento, equinum lac propino ſemel in die,diluculo cum ſacchari copiâ multâ, cuius auxilij ope non ſolùm

ab

ab ardore interno eſt leuatus, ſed à dolore artuum, vacuato ſenſim per aluum humore, tutus euaſit.

OBSERVATIO CLXXVI.

De Tophis articulorum.

Grandines medicamenti vi, è podagricorum Tophis eductæ.

TOphus cùm ſit tumor durus, præter naturam, ex craſſo, terreſtrique humore pronatus, & in immedicabilem duritiem concretus, inſuperabilis eſt, nam hic lapideus tumor omnem vim emollientem reſpuit. Neceſſe ergò eſt auxilium quod molliat, fundat, diſſoluat, ſecet humorem, & tophum in minimas partes diuidat. In hunc vſum ſæpè vſus ſum Emplaſtro ex teſtis Cochlearum vſtis cum acri Zytho, ſi deſit hoc, vtere Oxycrato. Hoc præſidio grandines duriſſimas ex podagricorum tophis ſæpè extraxi.

OBSERVATIO CLXXVII.

Articulorum Tophi, zarſâ curati.

DVm hæc commentarer, eruditiſſimáque *Manardi* monumenta reuoluerem, incidi fortè in lepidiſſimam huius auctoris ſententiam *in annotationibus Meſuë, tit. de Oleo de Ranis*, quæ ſic habet. *Hoc vidi quoſdam vtentes in Podagrâ, ſed in eâ nullum*

maius præſentaneum auxilium vidi, & abſque periculo, quàm vt eam homo æquo animo ferat, expectans Hipp. terminum, &c. Hic enim *lib.6. Aph.* 49. ſic inquit: *Quibuſcunque morbi podagrici fiunt, ij ſedatâ in quadraginta diebus inflammatione finiunt*, &c. Cenſet ergo vir hic haudquaquam ex triuio, patientiam, Podagræ eſſe præſtantiſſimum auxilium, quùm gutta, & præſertim nodoſa incurabilis ſit, nunquámque vllis ceſſerit auxiliis. Me ſæpè cum hoc Herculeo morbo citra fructum fuiſſe luctatum ingenuè confiteor. Hanc tamen nodoſam aliquando debellâſſe libenter conteſtor decocto Rubi Viticoſi, quem nonnulli Smilacem aſperam eſſe rentur. Nam vt doctè *Fallopius notat lib. de morb. gallic. cap.* 43. & 95. *Sarza eſt regina in hoc: Si enim abſumit tophaceos tumores, quantò magis lardaceos.* licèt enim præſidium triuiale ſit, eſt tamen nulli ſecundum, eodem auctore *lib. de tumorib. præter natur. cap.* 2. Nam mirificè duros tumores, & ſaxeos diſcutit, & emollit.

OBSERVATIO CLXXVIII.

Ad tophum, auxilium expertiſſimum.

ETſi *Fernelius lib.6. de part. morb. cap.* 18. *Guttam*, præſertim tophaceam, *Medicorum opprobrium* eſſe aſſeueret, cùm peruicax ſit malum, nullíque induſtriæ cedat: quin vbi ad ſatietatem afflixit, ſuâ magis ſponte euaneſcit: tamen aliquando auxiliis, licèt rarò ſuccumbit. Cruciabatur grauibus tormentis, nunc à manu, nunc à pede, decumbente de nouo materiâ in tophum, robuſtus quidam ruſticus,

ruſticus, qui varia tentauerat in vanum tamen auxilia. Tandem Bracteâ Plumbeâ ſubtiliſſimâ per menſem ſuper tophum impoſitâ, ille omnino euanuit. Nam vt ſcitè dicebat *Auerroës lib.5.collig.cap.43. Et laminatum plumbum ſubtiliter, & ſuperpoſitum neruo torto, & groſſo diſſoluit, & rectificat, & hoc quod diſſoluit, ſignificat quod habet virtutem diſſolutiuam,* &c. Quam efficaciam priſci huic metallo vnanimiter concedunt. Nam tophos diſſoluit, durities emollit, & abſumit tenuitate ſua ob multam Sulphuris, & Argenti viui portionem cum eo commixtam.

OBSERVATIO CLXXIX.

De dolore Calcanei.

Cornu in Calcaneo enati, hiſtoria mira.

PAupertimus quidam, naturâ ſuâ melancholicus, quùm diu ex interuallis dolorem Calcanei dextri pateretur intolerabilem, cum aliquali duritie coniunctum, me vocat. Vacuato corpore, Balnea Anodyna paro, roborantia, & reſoluentia, quorum vſu quùm leniretur dolor, increuit deinde tumor Caſtaneæ paruæ magnitudine, durus, aſper, liuidus, & cineritius. Iterum purgato per Epicraſin corpore euitari non potuit, quin octo menſium ſpatio in eam molem excreſceret, vt palmi longitudinem æquaret: & ita durities cum aliquali craſſitie aucta eſt, vt verum cornu diceres, quod deinceps factum eſt

durum, ſolidum, ac valdè denſum. Huius extimam, & ſuperficiariam partem aculei veſtiebant duriſſimi, Tribulorum inſtar acuti. Medici curaturi in varias ſunt diſperſi ſententias. *Quidam* purgato corpore, cornu amputandum rati ſunt. *Alij* contrà, quùm plura incommoda ſubſequi poſſent, ob dolorem, commotionem, nouum ad partem humoris confluxum, ex quibus diræ inflammationes, maximè in præſentiâ humoris melancholici, oriri ſolent, quæ difficilem poſtea habent correctionem. Sed cùm maior medentium pars abſciſſionem ſuaderet, à perito Chirurgo iuxta radicem præciſum eſt ſine dolore, moleſtiâ, aut ſuperueniente ſymptomate vllo, eratque compactum, ac benè firmum. Æger obſeruatâ victûs ratione, & bis in anno purgatione celebratâ rectè valuit, bienniòque integrâ potitus eſt ſanitate. Ecce vno die intolerabilem dolorem, & punctiones validas in eodem calcaneo perſenſit, quæ Anodynis impoſitis ex toto remiſſæ. At cornu elapſis ſex menſibus cum maiore duritie, & craſſitie excreuit aculeis acutiſſimis circumſeptum, quo tempore palmi & dimidij longitudinem ſuperabat. Iterum accerſiti Medici, qui ex priore curatione audaciores facti, illicò præcidendum imperârunt. Sed quo euentu, tene. Poſt inciſionem in parte imâ celebratam cauerna relicta eſt (erat enim in parte infimâ cornu ſpongioſum, & valdè rarum) ex quâ ingens humoris nigri, ichoroſi, & fœtidi copia emanabat aſſiduè, & adeò virulentus, & mordax, vt circumſtantem carnem exederet. Quare ne ex his malis præſertim in parte extremâ, debili, decliui, & fluxionibus obnoxiâ, aliud ſæuius repullularet, vt Gangræna, & cancroſum vlcus, quod parti, pedi, & toti corpori

corpori extremam ruinam concitaret, viſcera eſſe roboranda, è quorum habituali intemperie, & debilitate, velut à primâ ſcaturigine fouebatur vlcus, ſuaſi, rectè priùs expurgato corpore cum lactis caprini medicato ſero, in quo per noctem medicaméta nigram bilem expurgantia madebant, vt Sena, Epithymum, Polypodium, Fumus terræ, & ex his medicamentis ſyrupi expurgantes ſunt parati, tunc ad ſudorifica ex radice Chinæ acceſſimus, citra vtilitatem vllam. Quare ad intercipiendum fluxum, & expurgandum humorem è ſupernis partibus confluentem, fontanellas in vtrâque parte aperiendas curauimus. Vnam in crure ſano, quatuor digitis infra genu in externâ parte. Alteram in parte affectâ, octo digitis ſupra genu, ſeu in femore ipſo, in parte internâ, ex quibus cùm corrupta ſanies emanaret, bíſque, & ter quolibet menſe eſſet expurgatus, nec cornu iterum renatum eſt, & vlcus ſponte cicatrice obductum. *Lege elegantiſſimum Trincauelly Conſilium 11. lib. 1. conſil. de vlceribus per tibiam, & ſummas partes graſſantibus*, nam in eo pulchram doctrinam exhauries circa documenta, quæ in curandis vlceribus infernas partes infeſtantibus obſeruari debent, quando ab humoribus mordacibus ſcaturiunt.

OBSERVATIO VLTIMA.

Dirus plantæ pedis dolor, cauterio curatus.

EX articulorum debilitate, & affluxu humoris, podagricos dolores tanquam à perenni fonte, oriri,

oriri, vbique paſſim, veterum, & iuniorum clariſſimi docuere. Sed à deleteriâ humoris maligni qualitate aliquando ſcaturire, eſt rariſſimum. *Illuſtriſſimi cuiuſdam Comitis Vxor*, quinque annorum curriculo, dolore plantæ pedis ſiniſtri, bis, & ter in die corripiebatur ita immani, ac ſæuo, vt præ doloris vehementiâ in animi deliquium incurreret, exanimíſque fieret. Hunc pertinacem dolorem, ex flatu craſſo, cum pituitâ tenaci cõmixto, accedente partis debilitate, emanare, Medici celeberrimi sũt opinati. Nam febris erat nulla, aberant ſitis, oris amaritudo, interna phlogoſis, ardor viſcerũ internus. In plantâ, nec tumor, calor, durities, pruritúſve ſentiebantur. Nulla erat Gallicæ luis ſuſpicio. Menſtrua recto ordine procedebant, & cùm eſſet in 37. anno conſtituta, quinquies fœliciter pepererat. Pro abſumendo flatu, vacuando humore, roborandâ parte, plura, ſatis doctè, & ingenuè bienniò machinati ſunt auxilia. Nam præter purgationes varias, crebrò repetitas, parti impoſita ſunt Anodyna. Imperatum eſt Balneum ex Muſto, Vinaceis, Vino, Arenâ, Sale, Tritico, Sulphure, & Iuniperino ligno. Oblatum ſerum lactis caprini. Hirudines parti dolenti, & aliquando præcedente ſcarificatione, admotæ. Demùm applicita varia Vnguenta, decocta, Emplaſtra. His cùm non cederet malum, & ipſa exilis, decolor, & ob vigilias aſſiduas, viribus penè exhauſta contabeſceret, iterum Medicos, & Chirurgos in conſilium vocat, in quo cùm eſſemus, ecce paroxyſmus dolorificus eam inuaſit. Acceſſimus omnes, vt pulſum, aliquáſque ingruentis doloris notas penitiùs exploraremus. Illa repentè vociferari cœpit. Corpus irrequieto motu, pedẽ violenter, & temerè, huc illúcque iactabat,

iactabat, & diro dolore oppreſſa, caput miris inſultibus vibrabat, Epilepticam, aut à dæmone arreptam diceres. Durauit paroxyſmus horæ ferè dimidium, quo peracto, oborto vniuerſali ſudore ad mẽtem redibat. In acceſſione pulſus erat paruiſſimus, loquebatur, & in ratiocinando erat promptiſſima, quare Epileptici inſultûs nullum aderat ſignum. His in conſilio relatis, omnibus viſum eſt à malignâ humoris qualitate hanc immanem Hydram renaſci, quare hunc dolorem, fortiſſimis Alexipharmacis, ritu Gallici morbi eſſe debellandum, rati ſumus. Exhibentur ſudorifica, ex decocto Ebeni, & Smilacis Aſperæ ad multos dies. Imponitur in hunc vſum Vnguentum ex Mercurio ſuper affectam partem, immò Emplaſtrum Viperinum cum triplicato Mercurio 15. dierum ſpatio admouetur. Pars dolens agglutinatâ priùs cucurbitulâ altioribus vlcuſculis ſcarificatur, vt vis veneni extrahatur foràs. Ad intercipiendam fluxionem fontanella aperitur quatuor digitis ſuper genu in parte domeſticâ. Offeruntur Cardiaca quæ virulenti humoris malitiam retundant. His celebratis morbus vehementiùs inſoleſcit. Iterum initum collegium. Maior medentium pars cauterium actuale dolenti loco affigendum ſibi perſuaſit. Sic factum. Poſt eſcharæ elapſum defluxit 20. diebus ſanies virulenta in copiâ multâ, & ægra ab omni dolore in poſterum leuata, quoniam venenatum virus ſoli ignis efficaciæ ſuccubuit.

Nec dubitandum: *Hoc enim præſidium contra virulenta eſt expeditiſſimum, cùm ignis cætera viribus præſtet, ſimul quòd virus domet, & ferri penitùs non patiatur: ſimul quòd pars ignem experta, poſtea non vulgare fundamentum*

fundamentum curationi futuræ præbeat, manente diutius exulceratione, vt eleganter edocuit *Dioſcorides lib. 6. cap. 36.* quod voluit *Gal. 2. de Antid. 11. & lib. de Theriac. ad Piſon. 16.* firmat *Auic. 6. 4. tract. 4. cap. 9.* Quare vſtio, ad venenatum humorem foràs extrahendum, efficaciſſimum eſt auxilium: Ignis enim facultas quauis aliâ eſt valentior, quapropter veneno potitur, illud domat, abſumit, & vaſtat. Nam, vt *Cicero ſcripſit lib. 2. de natur. Deor. Hic noſter ignis, quem vſus vitæ requirit, confector eſt, & conſumptor omnium, idémque quocunque inuaſit, cuncta diſſipat, atque diſturbat.* cui *Galenus lib. 1. ſimpl. 11.* ſubſcripſit dicens: *Ignis vt qui omnium tenuiſſimus, ſimul & calidiſſimus, & in profundum facilè permeat, & comminuit, vincit, extenuat, atque tranſmutat, ac in ſuam denique naturam conuertit vndequaque ſcilicet contingens, & quod contingit, exuperans,* &c. Quo fit vt carnifex affectus, extremo ſolùm auxilio ſuccumbat: quoniam, vt ſcitè protulit *Dioſcorides loc. cit. ſatius multò fuerit, etiamſi in vanum recidat, medicamentorum inhumanos tolerare cruciatûs, quàm per inertiam, ac deſidiam in diſcrimen adduci.* Quoniam *ſi morbi ferro non miteſcunt, incurabiles ſunt, iuxta ſenis oraculum lib. 8. Aphoriſm. text. 8.*

ZACVTI LVSITANI, DE PRAXI MEDICA ADMIRANDA,

Liber Tertius.

De Febribus, & variis affectibus.

OBSERVATIO I.

De Diariâ febri.

Ex potu nimio, Venere, Diariâ, & ex inſcitiâ medici, mors ſequuta.

VINI magna eſt vis ad Venerem, quoniam parit libidines, & alios affectûs turbulentos excitat. Illius potum nimium Bigamus quidam vnâ nocte ingurgitans, ne venenis illecebris ineſcatus, in huius conflictu

conflictu ſuccumberet, venereo ludo impensè indulſit. Ex his cauſis ſpiritûs excalfacti, & irrequieto motu agitati, febrim concitant. Me vocat. Diariam inuenio. Quieti, & ſomno ægrum committo, victu frigido, & roborante eum renutriens. Nocte increbuit febris citra vllum in venere delictum commiſſum. Diluculo alius Socius vocatur, qui licèt duodecim horæ tranſactæ non eſſent, ſolùm ob febrim, & ardorem internum, ſanguinem emittendum curat, vt monuit *Auic. 1.4. tract. 2. cap. 42. de febre Ephemerâ ex vino.* Affines me renuente ita faciunt. Sed cùm vino, alimento ſuperfluo, & copioſo, calor innatus eſſet obrutus, & ex venere multâ valdè minutus, extracto ſanguine, Palpitatione, Vertigine, & delirio tentatus, (hoc enim ex debilitate quandoque oriri teſtantur *Hipp. 7. aph. 9. Fernelius 5. pathol. 2. Carrerius cap. 7. de loc. affect. diſput. 7.*) me ex tempore nuncupat. Accurro. Iuſcula Caponis cum ſucco limonum propino, clyſteria reuellentia paro, cucurbitas ſiccas coſtis affigo, trementi cordi Epithemata applico. Tandem nihil proficientibus medicamentis, Syncope detentus, ſideratorum more extinctus eſt. *Caue ergò ne te decipiat impreſſio accidentalis*, dicebat *Auic. 4. 1. cap. 2. & caue ne poſt coïtum, maximè ſuperfluum, ſanguinem emittas*, dicebat *idem auctor 4. 1. cap. 20. prope med.* Nam quadrageſies plus diſſoluit ſemen vacuatum ſanguine, *eodem teſte lib. 3. de animalib. 3.* ob multas cauſas, maximè ob corporis agitationem, æſtum, laborem, voluptatem, quæ proüt maior vel minor eſt, magis aut minùs vires eneruare poteſt.

OBSERVATIO II.

Ex varietate ciborum Diaria orta, fame curata.

D*iuinus Plato lib. 3. de Republicâ*, ſimplicem cibum, multiplici, & vario eſſe præferendum aſſeuerat ob multas cauſas expoſitas *ab Hipp. lib. de flatib. num. 9. Plutarcho 4. ſymp. quæſt. 1. Diſario apud Macrobium 7. Saturnal. 4. Galeno lib. 1. acut. 18.* nam varietas ciborum iucunda eſt, & ob hanc cauſam plus ingerimus, quàm concoquimus, & diuerſi cibi, repugnantes habent facultates, quæ ſtomachum, & naturam impensè perturbant: quare vnicum cibum edere, ſanitatis conſeruationi, conueniens eſt, ex *Gal. lib. de priuator. victu, com. 22. Auic. 3. 1. doct. 2. cap. 7. in med.* Hanc viuendi legem non obſeruabat aulicus quidam, qui præpoſtero ordine victitans, carnes, & piſces, alimenta craſſa, & leuia, frigida, & calida citra delectum in eâdem menſâ ingurgitabat citra offenſam vllam. Quando vno die poſt prandium, de dolore capitis, Nauſeâ, Vomitu & gurgulatione ventris queri cœpit, quibus omnibus acceſſit febris ardentiſſima, quæ illum biduò macerauit, cum faſtidio coniuncta. Vocantur Medici, Hi in varias diſtracti ſunt claſſes; nam venæ ſectionem plures tenaciter ſuadebant: Curatus tamen eſt quiete, ſomno, vomitu, clyſtere, & diætâ, quibus omnibus imperatis, & incoctum cibum excreuit, & qui remanſit, ſomno, & victûs parcimoniâ eſt concoctus; nam *quod in corpore deterius eſt; eſt nutriens*

ſuper nutriens, quod non eſt digeſtum, mittere, vt monuit *Auicen*. 3. 1. *doct*. 2. *cap*.7. *repetit* 1. 4. *tract*.1. *cap*. 34.

OBSERVATIO III.

De Synocho imputri.

Puellus quadrimus, continenti imputri laborans, copioſâ phlebotomiâ leuatus.

IN pueris ante 14.annum vrgente morbo mittendum eſſe ſanguinem, certa res eſt, & ab omnibus apertè conceſſa: at ſecundùm Gal.mentem hoc eſſe celebrandum, latè, omnium nouiſſimus *ex Veterum & priſcorum mente, in com. hiſt*. 80. *lib*.1.*de Medicor. Princip. Hiſtor.comprobaui*. Acceſſimus tres Medici ad curandum puerum in quarto ætatis ſuæ anno conſtitutum,carnoſum, denſæ contexturæ, robuſtũ, benè educatum, & in quo eminebant venæ ſanguine plenæ, quem ſitis vrgens, febris validiſſima, calor ad manum mordax, vrina rubra, rubor totius corporis, & phlegmonoſa laſſitudo comitabantur. Ex communi conſenſu præmiſſo clyſtere, eodem die, bis ſecta fuit vena, ex quâ ſanguis emanauit ſyncerus, & ruber. De tertiâ reclamant alij, & pro eâ, lenitiuum in tertio die propinandum contendunt. Sed qùum altiùs, in trunco corporis ſanguis calidiſſimus lateret, velut in foco & minerâ coërcitus, iterum ſanguinem eſſe mittendum mihi perſuaſi: At puero ex grauante fortè copiâ in varias figuras ſe iactante, contra illorum votum, ita permittentibus

mittentibus parentibus, adhuc quinquies ſanguinem exhauſi purum, & nullâ labe fœdatum. Natura huius vacuationis ope, deonerata eo quo velut ſarcinâ premebatur, reſiduum in ſeptimo die humorem per ſudorem criticè expulit. & puer præter omnium ſpem ſolâ phlebotomiæ ope, conualuit.

OBSERVATIO IV.

Qui ex debilitate extenuari videbatur, liberali ſanguinis miſsione curatur.

V*Erſabamus nuper theſauros Galeni, pretioſis Regum gemmis anteponendos, ex iis veluti ex cellâ promâ, hæc conſcripſimus, quibus Medicorum ſupellex instructior fiat. Et in libro 6. epid. ſect. 3. com.* 29. Famatiſſimam hiſtoriam inuenimus nobilis Romanæ, quæ, licèt extenuatiſſima eſſet, ſolùm copioſâ phlebotomiâ, Medicis Romanis repugnantibus, à *Galeno* eſt curata, quùm ob menſtruorum ſuppreſſionem malè haberet. Ad cuius mentem, aliam à ſe curatam hoc modo gloriatur *Beniuenius*, primæ notæ auctor *lib. de abdit. morbor. & ſanat. cauſis cap.* 44. & opere ipſo retulit *Amatus lib. 6. centur.* 33. & nos tantorum virorum voto edocti hoc exemplo obſeruauimus. Quidam trigeſimo ætatis anno conſtitutus, hirſutus, & niger, affectu Mirachiali diu corripitur, pro cuius curatione, Medici, varia ſed fruſtra machinati ſunt auxilia, quoüſque temporis proceſſu, excarnis, & velut tabefactus ad ſummam cum febri redactus eſt maciem. Illi ad reſerandas obſtructiones, Apozemata aperientia parant, ſerum lactis

multiplici medicamentorum ſyluâ præparatum, Cardiaca, Roborantia, & Chalybéata medicamenta propinant, quibus cùm nihil proficeret, me vocant. Huic cùm venæ turgerent nigro ſanguine plenæ, primo acceſſu, ne copioſiori factâ vacuatione vires deiicerem, ad leuandam plenitudinem melancholicam, hirudines mariſcis affigendas curo. Hac vacuatione celebratâ, cùm pulſus, qui antea erat puſillus, eſſet robuſtior factus, ter Baſilicæ ſectionem reiterandam iuſſi. Tunc pulſus firmior eſt factus, æger alacrior redditus, & detracto ſanguine nigerrimo, qui purum alimentum antea vitiauerat, recreatis viribus à febri immunis, ad priſtinam redactus eſt ſanitatem. Ne ergo in præſentiâ ſanguinis melancholici in mittendo ſanguine ſis auarus: nam hos pleniùs eſſe vacuandos monuit *Gal. lib. de curand. rat. per ſang. miſ. cap.* 10. quoniam ſanguinem multum calidum habent, ex ipſo *lib.* 3. *epid. ſect.* 3. *com.* 70. *Cuius mentem luculenter explicuit Hieronymus Nunnius Olyſipponenſis doctiſſimus ad com. cit. cap. de ſang. miſſione Galeni.*

OBSERVATIO V.

De Synocho putri.

Valdè annoſus ſenex, ope phlebotomiæ, à febri euaſit.

LIcèt in ſenibus, ob deiectas vires, exhauſtúmque virium robur, ſanguis cautè ſit emittendus, tamen in robuſtis, vrgente affectu phlebotomiam eſſe

eſſe celebrandam monuerunt priſci, explicat *Galenus lib.de curand.rat. per ſang. miſ. cap.*13. quo loco in ſeptuagenariis præſente pulſuum vehementiâ, & æqualitate, robuſtarum virium ſigno minimè fallaci, ſanguinem emittit: quùm *non annorum numero, ſed vni virium robori, & corporis habitui ſit attendendum.* Hoc celebri hiſtoriâ probat *Valleriola lib.* 6. *obſ.* 7. *&* 10. In hac ætate millies hoc auxilium pro curandis variis morborum generibus exercuiſſe recordor. In octogenariis multoties, in ætate 85. annorum ſepties, in nonagenariis bis ſolùm. Laborauerat ſenex quidam, de cuius ætate inter filios dubium erat, an annum nonageſimum excederet, febri ſanguineâ cum putredine, & ex eâ duobus diebus malè habuit: nam lingua erat ſcabra, ſicca, vrina ignea, ſitis ingens, ſæua Cephalalgia. Illius ætate perterriti Medici, clyſteribus, & vacuantibus per ſedem totum curationis negotium committunt, quibus cùm leuari non poſſet, eſſétque in ſexto morbi die, me vocat. Illum licèt in tanto ſenio conſtitutum, attamen validâ virtute, oculis viuidis, maxillis rubore ſuffuſis, ſolido & benè compacto corpore cùm contemplor, licèt in ſexto eſſet, ſanguinem mittere volebam; nam nullo non tempore ſanguis ſemper commodè emitti poteſt, ex *Gal.* 9. *meth. cap.* 5. & alibi paſſim. Verùm, ne ego *Occidiſſe, niſi ſeruatus eſſet, viderer*, vt ait *Celſus in præfat. ſuâ*, adſtantibus periculum expoſui. Illi meum lubenter amplectuntur votum. Quare ter ex interuallis ſanguinem demo. Febris factâ euacuatione aliquantiſper ceſſat. Sed cùm dolor capitis vehementer vrgeret, etſi *Auicenna* 4.1.*cap.*21. poſt ſexaginta annos omnino non eſſe ventoſas apponendas

aſſeruerit, quoniam eæ ſanguinem ſolùm ſubtilem educunt, qui in hac ætate raró redundat: tamen ſcarificatas mediocriter cucurbitas, quæ ab ſcarificationibus leuibus, & profundis, quæ frigidum corpus valdè debilitant, æquè diſtant, 2. *ad Glauc.* 7. reuulſionis cauſâ ſcapulis applicui, quæ ita contulêre, vt leuato dolore, & remiſsâ febri, paucis applicitis, conualuerit.

OBSERVATIO VI.

Continens putrida, copioſiſſimâ ſanguinis miſſione, curatur.

NOn ceſſant reprehendere Galenum *Fernelius conſil.* 45. *Augenius tom.* 1. *epiſt. lib.* 11. *epiſt. vlt. Chriſtophorus Cacheus in com. partic.* 3. *lib.* 1. *Aphor. quæſt.* 17. *quòd* 9. *meth.* 4. æqualem fecerit euacuationem in vtroque iuuene, qui vtrâque continenti laborabat; quùm contrarium eſſet exequendum: nam præſente putredine, & ſanguis per putredinem abiit in Cacochymiam, & vires ſunt minùs liberales. Nos qui Galeni abſtruſa ſenſa rimamur, à ſanguine vitioſo, & corrupto ſumendam eſſe indicationem ad ſanguinis miſſionem aſſeueramus: *Auic. enim* 4. 1. *cap.* 20. *in corporibus quæ prolixas perpeſſa ſunt ægritudines, à ſanguinis miſſione cauendum monet, niſi ſanguinis adfuerit corruptio, quæ te ad hoc perducat, quoniam tunc phlebotomabis ea. Et Gal.* 5. *meth.* 15. in Phthiſi ob ſanguinem vitioſum venam ſecat, quod facit *lib.* 9. *meth.* 11. *& lib.* 11. *cap.* 15. *&* 2. *Aph.* 17. *& in art. med.* 89. Tantorum virorum doctrinâ edoctus,

vſque

vſque ad animi deliquium veluti, venæ ſectionem exercui in Palæſtritâ,& Athletâ quodam,quem cum intermittente pulſu ob grauantem copiam, tumore corporis, rubore venarum, febri validâ oppreſſum, multo ſanguine plenum, oculis rubicundis, temporum immani dolore vexatum, quadratum, cum ſiti validâ, & tactu valdè mordaci,vrináque paſſeâ quũ inuenirem, aufero de induſtriâ ſanguinem quatuor librarum quantitate, putridum, & fœdatum labe dirâ.Eo extracto æger in animi deliquium incurrit, at fricatis cruribus, faciéque aquâ irroratâ ad ſe rediit. Hæc ſubitò facta euacuatio fuit momenti extanti, vt miteſceret febris, & ſic præparato, & expurgato corpore, ille qui in horas moriturus videbatur, ad vitam cum pulsûs æqualitate fuit redactus.

OBSERVATIO VII.

De febri Ardente.

Cauſus, gelidæ potu ad ſatietatem vſque, non præcedente coctione, curatur.

IN ardentibus febribus frigidæ potionem ad ſatietatem vſque præcedente coctione, & cæteris poſitis requiſitis,exhibendam eſſe,vnanimis priſcorũ confirmauit opinio,vno ſolùm excepto *Auerroë*, *Medico inter Arabes acutiſſimo,qui lib.7.colliget cap.8.* quinque rationibus contendit hunc potum ante coctionem propinandum: nam, vt rectè admonuit *Gal.* 10. *meth. cap.* 6. *melius eſt phlegmonas in præſens*

augere, quàm ſinere hominem in Hecticam febrim incurrere, &c. Quoniam febris quandoque tantæ eſt vehementiæ, & acuitatis, vt non liceat vti regimine cauſæ, immò neceſſe eſt vti infrigidatione multâ. Ex Auic. 1. 4. tract. 2. cap. 3. Elapſis annis inuiſebamus iuuenem igne correptum, qui æſtate mediâ, calore ardentiſſimo oppreſſus, cum vrinâ paucâ, nigrâ, linguâ fuliginosâ, aridâ, aſperâ, voce clangosâ (hanc enim in cauſo fieri ob guttur valdè reſiccatum docuit *Galenus lib. 7. de vſu part. cap. 14. in fin.*) aluo duriſſimâ, ardore interno conflagrans, cum intenſiſſimâ ſiti, exuri videbatur. Hic cum in tertio die eſſet, & humor eſſet indomitus, & crudiſſimus, gelidam vehementer expoſcit, ſiti clamosâ cruciatus, qui in varias figuras ſe iactans, veluti deſperatus à Medicis hunc copioſum hauſtum interdicentibus omnino derelinquitur. Hoc denegato, noctu inſciis miniſtris, vas arripit frigidiſſimâ plenum, ex quo quùm copiam ſatis multam vno hauſtu exhauriret, in lectum reuerſus, ſubitò obriguit, & pauco pòſt tempore, toto corpore madidus, à febri, & mortis periculo, concoctâ vrinâ tutus euaſit. *Cæteris verò duriſſimis nodis, quibus plures Auerrois dicta impugnant, faciles cunei imponi poſſunt. Lege Mercurialem lib. de febribus, capit. de febri ardente.*

OBSERVATIO VIII.

Febris ardens, delirio curata.

P*Iſanæ Academiæ decus, Caſtrenſis Luſitanus, & inter claſſicos non poſtremæ notæ Medicus lib. 2. opuſculi,*

quæ

quæ ex quibus, cap 9. dum ſententiam illam *Hipp.* 26. *lib.* 6. *Aph.* explanat, *Quibus in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio ſoluuntur*, (quam omnes notham putant, & vel *Galenus* ſugillat in com. & eam *Auicenna*, Hippocraticæ doctrinæ addictus, alio modo explicat, 1.4. *tract.* 2. *cap.* 41.) aſſeuerat, per tremores, conuulſificos motûs eſſe intelligendos, ab humore acri, mordaci pronatos, qui in febribus, tempore criſis euenientes cum delirio febrim ſoluunt, ita vt tremor ſoluat febrim transmiſsâ materiâ à venis ad neruos, & delirium, ſoluat tremorem, & febrim, iſtud ſanè delirium, quod criſim antecedit: nam 2. *Aph.* 13. *Quibus criſis futura eſt, iis nox grauis ante acceſſionem.* Tunc enim formidanda accidunt ſymptomata, quæ latè recenſet 3. *criſ.* 2. 10. *& lib. de decretor. diebus.* quibus locis, delirium connumerat. Sic *à furore, difficultas inteſtinorum, vel aqua inter cutem, vel mentis alienatio, bonum*, dicebat *Hipp.* 7. *Aph.* 5. Nam hic furor, mentis alienatio, ſeu delirium in criſi contingens, delirium ſanat. *Galenus enim in com.* ſic ait: *Quendam nouimus à furore mediocri, quo priùs detinebatur, fuiſſe liberatum: vnde ratiocinando perpendimus ex vehementi motu cauſarum efficientium furorem, ſolutionem fuiſſe ſubſequutam: quemadmodum in morbis acutis vehementiſſimi casûs ſolent aliquando bonas criſes operari.* Ex quibus patet furorem furore ſolui, & hunc, tremorem, & febrim iudicare, quod hoc exemplo fiet manifeſtũ. Fœmina quædam cauſo oppreſſa, in quarto morbi die, conuulſiuos motûs ab humore mordicante, maligno pronatos paſſa eſt. Illicò ſuperueniente delirio, febris, & tremor ceſsârunt, ſed cum incoctâ vrinâ. Timui recidiuam, iuxta *Senis* edictum *lib.* 2.

Aph. 27. *Iis quæ ſine ratione leuant, fidere non oportet, &c. Quæ enim ſine ſignis finiuntur, malignius retrocedunt, ex Gal.* 3. *criſ. cap.* 2, & morbus debet finiri cum notabili abſceſſu, & præcedente coctione, quæ in ſtatu fit. Quare in ſexto, iterum rigore, & febri correpta, in ſeptimo ſuperueniente tremore, & delirio, liberata eſt cum vrinâ crudâ. Quamobrem in 11. 14. 17. & 20. eodem modo recidiuans, & ſemper ſequuto tremore, & delirio, ſoluta eſt febris. Tandem cocto iam humore in 24. in vltimâ, vt ſic dicam, criſi, præcedente tremore, delirium in criſi adueniens, ſoluit tremorem, & febrim, ſecundùm rationem causâ morbi ſolutâ.

OBSERVATIO IX.

De febri Purpurea.

Febris Purpurea, copioſâ venæ ſectione, curatur.

QVærit *Galenus Medicorum ſcientiſſimus*, quâ ex causâ *Hippocrates* ſummo ingenio, ſummáque doctrinâ ornatus *lib. 6. epid. ſect.* 1. *ſent.* 29. febres appellauerit valdè rubras, reſpondet illum eo loco ſolùm illas tractâſſe, quæ Medici, tactu, aut viſu percipiunt. Sic quando febris cum totius corporis rubore affligit, rubram, aut purpuream nominamus. Quæ ex ſententiâ *Gal. in com. inter Synochos numeratur, & venæ ſectione vſque ad animi deliquium ducente iuuatur, vt in voluminibus de arte curatrice didiciſti:* nam *lib.* 1. *ad Glaucon. cap.* 13. ſic ait: *Sanguinem verò mittere*

mittere oportet, & ob morbi magnitudinem, & quibus rubor multò plus, quàm naturæ conueniat, & maior quàm pro conſuetudine totius corporis tumor, & venæ eminentes, atque extenſæ: his omnibus eſt auferendus, niſi vires, aut ætas, aut aliquid eorum, quæ ſuprà commemorauimus, prohibuerint, &c. Nam *color ruber à ſanguine eſt, ex Galen. 6. epid. ſect. 5. com. 14. & in com. ſuprà* Plures vidi in hanc febrem lapſos, quibus totum Eryſipelate veluti phlegmonoſo occupabatur corpus, cum tumore, & venarum tenſione quadam, ita vt ſi digitum in cute impreſſeris, ſubterfugiente ſanguine caro alba remaneat; In quâ calidiſſimâ febre, à ſanguine tenui, & acri concitatâ, & ad naturam bilis tenuiſſimam accedente, nullum aliud præſtantius inueni remedium, quàm copioſiſſimè ſanguinem emittere: Hac celebratâ, omnibus propemodum, declinante morbo, cutis ab igneo calore exuſta eſt, & veluti ſpolium ſerpentis à corpore deciſa. Omnes tempeſtiuè, & copioſè venâ ſectâ, ferè euadunt.

OBSERVATIO X.

De febri Liuida.

Febris liuida, non ſemper lethalis.

F*Ebres liuidæ à colore ſanè & ipſæ nomen adeptæ, ſanguineum ſuccum deficere nunciant, & cum ipſo itidem ingenitum calidum: atque idcircò mortiferæ ſunt*, dicebat *lib. 6. epid. ſect. 1. com. 29. Galenus.* Si liuor ex hac ſecundâ causâ & ob ignis innati extinctionem, naturæque imbecillitatem ſummâ eueniat, lethalis: Si

Si verò ex affluxu, & miſcellâ modicâ humoris melancholici cum ſanguine contingat, interdum abſceſſum, & ſpem ſalutis ſignificat, ex *Hipp. lib.* 2. *prog.*9. Sic excreationes liuidas laudat 4. *aph.* 47. *ſi bene exeant*, hoc eſt excernantur cum conferentiâ, & coctione præuiâ. Signum enim eſt humorem nigrum, modicum, cum ſanguine, & aliis humoribus permiſceri, ex *Gal.*2.*prog.*22. qui per cutem, ſputum, vrinam, aluum excerni poteſt cum vtilitate. Abhinc quindecim annis inuiſi hominem, cui cum febri lentâ, totum corpus, puſtulis liuidis, nigris tuberculis erat conſpurcatum. Aderat vrina, colore, & ſubſtantiâ laudabilis. Anguſtia multa, Vigilia, & animi defectus eum valdè cruciabant. Liuores in ambitu corporis in vndecimo die apparuêre. In 14. oculorum album liuore affectum, Vrina poſtea facta eſt nigra, quæ omnia ex conatu naturæ expellentis melancholicum ſuccum eueniſſe, res eſt manifeſta: nam poſtea ad oblata meliùs ſe habuit, ſymptomata ſunt remiſſa, & in 27. die vrina ad naturalem colorem mutata. Hic, Cardiacis, phlebotomiâ parcâ, hirudinibus ano affixis, lenibus clyſteribus, ſcarificatis cucurbitulis, & clementium expurgantium vſu conualuit. In ſententiis ergo prognoſticis, licèt ex figurâ dictionis, liuidus color mortem denunciet; tamen *Lethale ſymptoma non ex neceſſitate, ac ſemper mortem affert, ſed admodum crebrò, ex Gal. lib.* 5. *aph.*2. *& lib.* 5. *aph.* 58. Legendus de morbo liuido *Hippocrates lib.*2. *de morbis, num.*73. *Cuius mentem eius interpres doctiſſimus, Petrus Salius diligenter emedullat*, & non ſiluit *Clariſſimus Duretus lib.*1. *in Coac. Hipp. in com. text.*72.

Poteſt etiam febris liuida vocari, quando ob obſtructionem

obſtructionem meatuum, qui à iecore tendunt ad lienem, ſanguis ater, & niger, ſolitus à liene expurgari, interceptis viis regurgitat ad venas cum ſanguine, & per vniuerſum corporis habitum diſpergitur, icterúmque nigrum concitat. Ab annis aliquot generoſam, & inclytam Matronam quatuor Medici, docti ſatis, & celebres pertractabant, quæ natiuâ ſorte cùm eſſet candidiſſima, ex importunâ menſtruorum ſuppreſſione, & lienis ſcirrhosâ obſtructione in icterum nigrum adeò fœdum lapſa eſt, vt Æthiopem diceres. Quod malum cùm ex nimio farinæ ſemitoſtæ eſu originem duceret, (vnde menſtruorum ſuppreſſio, & obſtructio emanabant,) quo, ipſa Malaciâ laborans impensè delectabatur, ideò ad auferendas obſtructiones remedia parant. Sícque expurgatum ſæpiùs corpus. Exhibita Apozemata deobſtruentia. Serum lactis caprini exhibitum cum attenuantium medicamentorũ ſyluâ præparatum. Oblatum ius Galli veteris, Rhabarbaro, corticibus radicum Tamariſci, & Caparorum confectum. Potus erat aqua cocta Eupatorio, & Abſinthites vinum. Denique huic illuſtri fœminæ ad deobſtruendum vterum, & lienem, arte, atque eruditione inſignes viri, lapidem Belzaarticum, Conſeruam radicis Scorzoneræ, Vinum Chalybéatum, & ipſum Chalybem in ſubſtantiâ, redactum in tabellas, & multas præſidiorum centurias conſcripſerunt. At peruicax malum, cum iugi febri affligens nullius induſtriæ ceſſit, quùm eſſet à pertinace, viſceribúſque contumaciter adhæreſcente obſtructione pronatum. Tandem hoc Electuario, viginti dierum ſpatio, quantitate drachmarum duarum exhibito, ſuperbibitis aquæ ſtillatitiæ ex floribus

Marrubij,

Marrubij, vnciis duabus, integrè ſanata eſt. Cuius forma eſto hæc.

℞. Specierum Diacurcum. Dialaccæ, an. ℥.j. Trochiſcor. de Rhabarb. De Abſinth. an. ℥.ß. Agarici Trochiſcat. ʒ.j. Medul. Cartham. ʒ.ij. Cortic. Radic. Rumic. Rubeæ, Sem. Dauci, an. ʒ.j. Theriac. ʒ.ij.

Cum ſyrupo de Eupatorio fiat Electuarium ſec. art. Et licèt curato morbo, & ablatâ causâ facilè, & ſponte ſuâ deformitas cutis euaneſcat: tamen in hac, ob humorem cuti tenaciter impactum, Balneo opus fuit, parato ex decocto Chamæmel. Abſinth. Lupinor. Rumicis, Sulphuris, Nitri, Marrubij, Salis, & Amygdalar. Amarar. Cuius ope à tantâ fœditate immunis euaſit.

OBSERVATIO XI.

De febri Alba.

Syrupus Magiſtralis de ſero, & Chalybe, fœminis obstructis debiliſſimis, eximius.

De febri albâ, quam alij pallidam, Virgineam, Amatoriam vocare ſolent, eiúſque cauſis, graphicè diſceptat *Langius lib. 1. epiſtol. 21.* De curatione latè ſpatiatur *Mercatus lib. 2. de morb. mulier. cap. 6.* Nos hoc exemplo omnia in arctiſſimam redigemus ſummam. Virgo nobiliſſima poſtquam ex aſſiduo eſu cretæ, teſtarum fictilium, menſtruam pateretur retentionem, crurum, palpebrarum, faciei tumorem paſſa eſt. Aderat inſolita mœſtitia, cum timore, & difficili reſpiratione coniuncta. Vrina erat tenuis,

tenuis, decolor. Arteriæ circa tempora pulſabant vehementer. Acceſsêre cibi faſtidium, debilitas ventriculi, & ipſius ſubuerſio aſſidua, cum nauſeâ, & ructu coniuncta. Vultûs, genarum, & labiorum color, ex roſeo & purpureo in ſubalbidum mutatus. Febris erat continua, lenta, quam nec inſuauitas tactus, aut cutis acrimonia comitabantur, ex vteri, Hepatis, & viſcerum latente, & contumaci obſtructione pronata. Vires erant imbelles, & languidæ, vt ne progredi quidem poſſet, & ſi ambulare conabatur, ſuſpirio, & angore vexata, animo deficiebat. Corporis moles langueſcebat ſenſim, & Atrophiâ contabeſcens, Hecticam, aut hanc cum putridâ coniunctam repræſentabat. In initio morbi à Medicis varia præſcripta auxilia, quando copia erat maior, & vires magis liberales. Saphenarum ſectio frequenter adminiſtrata. In partibus inferioribus internis ſcarificatæ cucurbitæ. Hirudines ano ſæpiùs affixæ. Ad expurgandum humorem melancholicum retentum, purgationes iteratæ, Apozemata deobſtruentia oblata. Fontanellæ in cruribus excitatæ. Imperata Cardiaca, crurum lauacra, inſeſsûs, Vnguenta, quæ non ſolùm viſcera roborarent, ſed vnà deobſtructis viis menſtrua cierent. Tandem his diu celebratis, & Chalybe in ſubſtantiâ aſſumpto, triginta dierum ſpatio, nihil profecit. Affines quinque vocarunt Medicos, expertos, & doctos, omnes totum curationis cardinem, in remouendâ, viſceribus pertinaciter adhæreſcente obſtructione, verſari, vnanimiter rati ſunt. Quare *primus* in reiterando Chalybe inſiſtit. Reclamat *ſecundus*: nam hoc metallum duriſſimum eſt, rude, ponderoſum, & vt diſtribuatur, & penitiſſimas permeet partes,

ſumi

ſumi debet cum valido exercitio: hoc enim excitat viſcerum, & partium omnium calorem, & dilatat vias, quæ aperienti Chalybi iter parant. Exercitium vt proſit, debet eſſe validum, quod fœminas mutatâ reſpiratione ſudare cogat. Sed cùm hæc ſit debilis, extenuata, ad motum inepta, ad exercitium inhabilis eſt, & ad aſſumendum chalybem, quod auxilium ſi tentetur, cum virium iacturâ multâ, ægram præcipitem dabit in necem. Quare ſero lactis priùs chalybeato ſæpè, & in quo Rhabarbarum per noctem madeſcat, diu vti, ſalubrius præſidium iudicauit. *Tertius* vtrique indicationi intentus, & virium robori, & obſtructioni, aquam Endiuiæ coctam priùs cum Rhabarbaro pro continuo potu conſuluit: nam, vt dicebat *Gal.* 8. *ſec.loc.cap.* 8. *Cichorium, frigidâ, ſubamarâ, moderatéque adſtringente facultate Hepatis intemperantiis calidis ſummè conuenit, cuius viſceris firmitudinem auget. Quartus*, ius extractum à pullis gallinaceis decoctis priùs cum aperientibus herbis imperauit: nam hoc auxilium connutrit, & deobſtruit. *Vltimus* extenuationem ſolùm reſpiciens, & ſiccitatis lapſum, quæ cum ſemel introducitur, ferè eſt immedicabilis, relictâ indicatione quæ ſumitur ab obſtructione, Balnea, & poſt hæc, lactis Aſinini potum prædixit, tutius cum *Gal.* 10. *meth. cap.* 6. *Obſtructiones in præſens augere, quàm ſinere fœminam in Hecticam febrem incurrere*, eſſe ratus.

Sed cùm indecorum ſit, & vulgo indocto odioſum, Medicos de eodem morbo conſulentes omnino eſſe diſcordes, licèt in eundem finem omnes colliment, idcircò quid parentes agant, hærent ancipites. Iterum conſultatio adhibita me præſente, & alio

alio ſeniore Medico vocato. Hic pilulas ex Chalybe, cum Rhabarbaro, & lapide Belzaartico aſſumendas monet. Bonum ſane conſilium, ſed cùm hoc remedium, ad actum in tenello debilíque ventriculo reduci non poſſit, niſi cum exercitio, & hoc, corpus ſquallidum, & excarne nimis debilitet, aliâ viâ incedendum eſſe palàm pronunciaui. Hunc ergo præſcripſi ſyrupum mirabilem, qui vnciarum quatuor quantitate, ieiuno ventre aſſumptus, exercitium non expoſtulat, & omnibus indicationibus mirè ſuccurrit, quo cùm 40. dierum ſpatio vteretur, menſtrua reſponderunt, pinguior eſt facta, roſeo colore ſuffuſa, febris euanuit, nupſit, concepit, peperit.

℞. Capil. Vener. Aſplenij, Eupatorij, an. M. j. Paſſul. ſine Acinis, p. ij. Aniſi, p. ij. Sem. Petroſelin. Sem. Fœnicul. an. ℥. ß. Cicer. Rubeor. ℥. j. Radic. Endiu. Petroſelin. Eringij, Graminis, Bugloſ. Scorzoneræ, Fœnicul. Ruſci, Aſparagi, Apij, an. ℥. 1. Sem. 4. frig. an. ℥. ß. Cortic. Radic. Capparor. & Tamariſci, an. ℥. j. Radic. Rubeæ, Rumicis, an. ℥. j. Succi Pomor. redolent. ℥. ij. Lupulor. Fumar. an. M. j. Fol. Sen. ℥. ij. Flor. Cordial. ʒ. ij. Polypod. Epith. an. ʒ. ij. Cinnamom. ʒ. ij. Hord. p. ij. Prunor. exacinator. num. xx.

Infunde per noctem in lib. viij. ſeri lactis caprini. Bulliant omnia lento igne ad medias. Colaturæ adde

Rhab. Elect. ʒ. ij. Rhapontic. ʒ. j. ß. Agarici Trochiſcat. ʒ. ij.

Iterum factâ leuiſſimâ ebullitione, exprimantur. Tunc libra vna Chalybis præparati igniatur, & ſepties extinguatur in prædictâ colaturâ. Adde pulu. lapidis Belzaartici ligati, & in-

fuſi per noctem ℥. ij. Colat. adde

Syrup. Borrag. Syrup. Capil. vener. an. ℥.v. Syrup. Byzantin ℥.ij. Syrup. Cichor. Nicolai cum duplo Rhab. Syrup. Endiu. Gentil. an. ℥. j.ß. Syrup. Fumar. Maioris, ℥. j. Theriac. Antiq. Mithridat. Confect. Hyacinthor. an. ʒ. *ij.*

Cum Saccharo albiſſimo fiat ſec. art. iulapium, & aromatizetur cum ʒ. iij. pulu. Diamarg. frig. *Magna ergo eſt ſeri, ad obſtructiones, poteſtas & efficacia. De illius vſu inter tantos lege Garziam Lopium Luſitanum lib. de variâ rei medicæ lectione cap.* 18. *Claudinum in appendice ad libros de ingreſſu ad infirmos ſect.*9.

OBSERVATIO XII.

De febri Rheumatica.

Febris Rheumaticæ deſcriptio, & curatio abſoluta.

LIcèt *Galenus medendi facundiâ clarus*, de febre Rheumaticâ pluribus in locis meminerit: in eâ tamen deſcribendâ non ita pro more ſuo ſpatiatur, quùm hæc febris, quam *Catarrhalem* vocant, frequenter contingat. *Libro enim* 2. *de diff. febrium cap.* 11. in initio, de Rheumatico affectu verba faciens: *Hunc ex deſtillatione à capite ad inferiores partes, oculos, aures, tempora, labra, dentes, malas, palatum, Gingiuas, Gargareôna, pulmonem, fauces, ventriculum decumbente oriri aſſeuerat, quando nimirum cerebrum, vel aliquando caput aceruatam in ſe ſuperfluitatem*

tem ad partes inferiores expellit, qui affectus Rheumaticus à fluxionibus appellatur. Et in lib. de curand. rat. per ſang. miſ. cap. 8. ſic ait: *Quapropter partes inferiores omnium primæ excrementitiis morbis corripiuntur. Huiuſmodi quapiam ratione Rheumaticos vocatos affectûs prouenire ſcito, toto videlicet corpore infirmo, quæ vna eſt mali habitûs ſpecies, &c. Et in lib.* 2. *ad Glaucon.cap.*2. *in fin.* ſic inquit: *Quæ verò ob materiæ influxum, ſiquidem benè temperata ſint, ſolam vacuationem deſiderant; ſi verò intemperata, euacuationem, atque vnà per contrarias qualitates expetunt alterationem, veluti quæ Rheumaticæ dicuntur diſpoſitiones, de quibus, vt nôſti, vnum à nobis volumen eſt editum, in quo & hoc ſtatim ab initio oſtenſum eſt, quòd eâ quæ totum alit facultate debilitatâ huiuſmodi fiunt diſpoſitiones, cùm aceruata ſuperfluitas ad partes præcipuè defluit imbecilles, &c. Et lib.*1. *de compoſ. medic. ſec. gener.cap.*4.*versùs fin.* contra rheumatiſmum faucium, oculorum, ſtomachi, & inteſtinorum plura proponit auxilia, & *cap.*14. aduersùs Rheumaticum affectum, id eſt fluxionum vitia, varia deſcripſit medicamenta.

Fons, & origo mali cerebrum eſt, ab hac enim parte mandante humor defluit in partes infernas, in quas illud humoris pondere grauatum ſeſe exonerat; quæ autem ſint hæ, explicant luculenter *Galenus lib.*3. *de ſympt.cauſ.cap.*4.& *lib.*6.*de ſanit.tuendâ cap.* 9. *Fernelius lib.* 5. *Patholog. cap.*4. *Vidus Vidius lib.*2. *de curat. membr. cap.* 20. Cerebrum ergo ferè huius affectûs eſt cauſa, licèt etiam aliæ partes principes fomitem præſtare queant. Hoc manifeſtè edocuit *Gal.cit.de ſang. miſ. cap.* dum dicit: *Principibus verò partibus protrudentibus, grauari ſolitis, ſanguinem*

 ad

ad carnoſas cutis partes, potiſſimúmque glandulas excipiendis Rheumatis idoneas, &c. Sita enim eſt huius affectûs Rheumatici natura in facto alicuius partis principis intemperamento, cuius occaſione cæteræ vtpotè infirmæ à robuſtis fluxionem ſuſceptant, & maximè à cerebro, quod ſedes eſt, & domicilium frigidi & glutinoſi ex *Hipp. lib de carnib. num.* 4. *& eſt radix omnium morborum, ex Hipp. in epiſt. ad Demetrium num.* 40. Cùm enim ſit tectum domûs calidæ *ex Gal. lib.* 9. *de vſu part. cap.* 1. & veluti cucurbita corpori incumbat, ſitque cauum, & supernè ſitum, quùm ab alio fuerit calefactum, tenuiſſimam pituitam de corpore ad ſeipſum attrahit, vt *lib.* 2. *de morb. Hippocrates docuit.*

Ex cerebro in ſubiectas partes emanare omnis generis excrementa, oſtendunt plurima: illud enim cum omnibus noſtri corporis partibus per neruos, quorum eſt origo, mutuas operas exercet: quare ſicut ab eis promptè recipit, ſic illis tranſmittit. Hoc ſignificauit *Galenus cap. cit, lib. de ſang. miſſ.* cùm ſic inquit: *Porrò cerebrum plus excipiendo fluxui eſt habile: cæterùm hoc illi potius eſt, quod conſtructionem habeat reiiciendis iis quæ accipit promptiſſimam: habet enim ingentes ventriculos qui pronis meatibus euacuantur*, &c. Deinde, Cerebrum eſt molle, laxum, friabile, exangue, & ex ſpiritibus vitalibus animalium refectionem habens, & aſſiduâ operationum præſtantium actione, exhauſtis animalibus ſpiritibus, ob tenuitatem reſolutioni promptiſſimis flacceſcit, & debilitatur, & ſic exhauſtum, mucoſum ſuccum progignit, quem vt oneroſum in inferiores partes propellit. In hunc ſenſum dicebat *Hipp. lib.* 4. *de morb. num.* 17. *Caput, & ſplen maximè ſunt morbis*

obnoxia,

obnoxia, &c. Inſuper, Cerebrum ex figurâ, & ſitu, humores bilioſos ob eorum tenuitatem, pituitoſos ob ſimilitudinem ad ſe rapit, quùm incaleſcit, vel dolet; maximè quùm ob magnam medullæ molem magnâ egeat alimenti copiâ, quam ob debilitatem cùm nequeat concoquere, eam vt ſuperfluam à ſe repellit. Denique, ſi cerebrum glandularum ſubſtantiæ eſt perſimile, & vapores, humiditatémque ſpongiæ inſtar ex toto corpore complectitur, & in ſe imbibit, eámque in caput, retrò aures, & per venas in ſpinalem medullam emittit, vnde innumeri morbi inſurgunt, vt *lib. de glandulis, num. 6. 8. & 11. Hipp. ait.* cur ab hac parte Rheumatici affectûs non ſcaturient? in iis præſertim qui ſuperuacuis excrementis abundant, otioſi ſunt, inexercitati, pingues, crapulæ dediti, imbelles, in quibus mucoſus humor, & lentus à cerebro, quod eſt mali fomes, & à quo diſtillatio irruit in Thoracem, Ceruicem, Scapulas, brachia, pulmones, dorſum, lumbos, coxendicem, crura, & in omnes denique articulos, *de quo argumento ſat Langius lib. 2. epiſt. 53.*

Quare hic affectus Arthritidem, & morbum Gallicum æmulatur: verùm ab articulario dolore differt, quia in hoc affectu noctu præcipuè dolores ingraueſcunt; hic verò Rheumaticus affectus quùm artus occupat, quouis diei tempore inualeſcit. Gallicus dolor ſenſim, paulatímque ingruit; hic ſubitò, affatim, atque confertim. Deinde Gallicus ſemper habet comitem diuturnum capitis dolorem; Rheumaticus, raò, aut leuem. Demùm Gallicus præterquam quòd noctu exacerbatur, accidit poſt venereos bubones, repercuſſos, vlcera penis, & alia ſymptomata, quæ luem veneream præcedere ſolent.

Cauſa huius affectûs aliquando eſt calida cerebri, Hepatis, venarúmque intemperies, quæ liquat, fundit, & humorem fluxiliorem reddit: interdum frigida, cuius vi excrementa deorſum exprimuntur, & cerebrum cùm ſit frigidum,& humidum,*6. Aph.* 2. laxum,exangue,& debile,alimentum ſibi demandatum nequit probè conficere. Diſtillationis materiam gignunt, & fouent intemperans, humidiórque victus, & capitis imbecillitas, intemperiéſque maximè frigidior,quæ omnium ſunt cauſarum creberrimæ, ac validiſſimæ. Frigidam intemperiem oſtendunt excrementorum multitudo per os,& naſum, quæ minimè mordacia ſunt, frigida præceſſit victûs ratio. Ætas,tempus anni, regio, aëris conſtitutio Aquilonia, ac ægri temperamentum plurimùm iuuant: *Nam frigida cerebri intemperies cogens ampliùs, & comprimens, (velut manus ſpongiam aquâ imbutam) exprimit cerebrum ipſum, quo fit vt ad loca capite inferiora eius excrementa decidant*, vt docuit *Galenus lib. 3. aph. com.* 12. Licèt intellectus capere nequeat, quomodo cerebrum tantam frigiditatem viuente animali ſuſtinere poſſit, vt partes præ congelatione condenſatæ intra cranium expellant,quin totus calor extinguatur,aut grauiora cerebri damna eueniant: quare hæc expreſſio facta à frigore ab *Hipp. in lib. de loc. in hom. & Galeno* prolata,valdè diſplicuit *Mercato lib. 2. de morb. intern. cap.* 1. Cuius tela contra Gal. ingenuè repulit *Caſtrenſis lib. 4. de meteor. Microcoſm. cap.* 14. Calidam intemperiem arguunt diſtillatio acris, & tenuis, quæ per os, naréſque excurrit, facies rubeſcit, in naſo adeſt pruritus, partes ſupra collum æſtuant, & omnia adſunt quæ calorem atteſtantur, vt ſitis, difficilis reſpiratio,

tuſſis

tuſſis ſicca, pertinax raucedo. Minores natu comitatur ferina tuſſis, quæ cum ſuffocationis, aut Epilepſiæ metu, aliquando ſtertore præuio ſubitò interficit. In adultis in initio adeſt febris Diaria, ex humoris motu, & ſuccenſis ſpiritibus excitata, qui tùm ob frigus condenſans intus vniti conculcantur, & non ventilati incaleſcunt. Hæc febris ob vitioſa excrementa retenta, & putrefacta illicò in putridam commigrat. Demùm ſymptomata patiuntur continenti putridæ ſimillima intolerabili artuum dolore, & difficili motu correpti, qui morbus maximè Normandos, & eos qui regionem iuxta Sequanam flumen, incolunt, velut patrius, & vernaculus infeſtat.

Hæc catarrhalis, ſeu Rheumatica febris ſi minores natu diuexet, valdè periculoſa eſt: humor enim è capite confluens in ſpiritales partes, ſubitò eas ſuffocat, ſæpè Epilepſiâ præcedente, ex cuius diris paroxyſmis plures occumbunt. Adulti artuum dolore excarnificati vel pereunt, aut illorum diuturnos dolores perpeſſi ſæpè in eorum incidunt reſolutionem.

Infantibus in paroxyſmo opitulandum hoc modo. Primò, lacte nutricis per debitam victûs rationem priùs correcto, & in ſex rebus non naturalibus obſeruato ordine, artûs fricandi, ligandi, cucurbitulæ natibus, & ſcapulis admouendæ, & ſi fluxio ſit calida, & vires conſtent, ſcarificandæ, clyſteria reuellentia imperanda, hirudines mariſcis affigendæ, & ſi adſint conuulſiui motûs, exhibenda quæ à proprietate iuuant, vt ſyrupus de Pæoniâ, confectio Epileptica, cuius modum *deſcripſimus ſuprà lib. 1. obſ. 22.* Theriaca Smaragdorum, & alia quæ pro pul-

ſando Epileptico inſultu à practicis vtiliter proponuntur. Super capitis commiſſuram pulueres exiccantes inſpergendi, vt Sandaracæ, Vernicis, Thuris Maſtichis, ex quibus cum puluere Roſarum, Maſtic. Milij torrefacti pileum capiti apponendum paro. Et ſi hæc non proſint, bimulis, & trimulis, cauterium actuale ad ſuturam coronalem, retrò aures, brachiis, & quod eſt vtilius, ad nucham affigo, cuius ope ſuffocationis paroxyſmus mitigatur, & fluxione interceptâ, humoréque emanante, futuræ acceſſionis reuerſio anteuertitur, de quorum vi mirabili pro hoc arcendo morbo pulchra notârũt *Montanus conſil.* 50. *Theodoſ. epiſt.* 45. *Iacchin.* 9. *ad Almanſ.* 14. *Mercur.* 2 *variar.* 2. *& alij.* Si fluxio ſit calida, expectorantia incraſſantia exhibemus, ſicut ſi ſit frigida, calida propinamus. Si Rheumaticus affectus adultos premat cum defluxionis ſuffocatiuæ vehementi impetu, & mortem repentinam minetur, eadem ſunt peragenda: ſi verò febris adſit, & artuum dolores infeſtent, audacter ſecanda vena, & medicamenta purgantia exhibenda. Si tamen dolores adhuc vrgeant, monet *Gal. lib. de ſang. miſſ. cap.* 8. vt roborentur infirmæ partes, ſic enim ait: *Quibus ergò carnoſo genere pulmo, lien, ac cerebrum naturâ robuſtiora ſunt, in iis ad adenas, & carnis fluxiones perueniunt, vbi totus nimirum habitus infirmus fuerit, veluti in Rheumaticis affectibus accidere ſolet. Meritò ergo in his curandis ſcopus eſt, non euacuatio, ſed corporis totius roboratio, quanquam tamen curationis initium illis à miſſo oriatur ſanguine, ſi verò excrementa qualitate praua fuerint, purgationem adhibemus,* &c. Roborantur artûs Vnguentis, decoctis, velut in Arthritide facere conſueuimus, quæ ſi non proſint, cauteriis

priùs

priùs excitatis,commodiſſima ſunt ſudorifica ex radice Chinæ, & Smilace asperâ parata, quæ ſi declinante morbo, & remiſſo feruore imperentur, ſummo ſunt ex vſu.

OBSERVATIO XIII.

De febri Puncticulari.

Febris puncticularis, cucurbitulis ſupra emunctoria ſcarificatis, ſolùm ſuccubuit.

FEbrem puncticularem à *Gal. lib.*5. *meth.*12. per exanthemata ſicca fuiſſe ſignificatam, & putaui, & puto. Eam agnouit *Actuarius lib.* 1. *meth.* 23. §. *Maculæ circa cutem exoriuntur, nonnullis rubræ, aut purpureæ, nonnullis nigræ emergunt, quales quotidie ex Pulicum, Cimicúmque morſibus apparent*,&c. *Auic.*1.4. *tract.*4. *cap.*2. de ſignis febris peſtilentis ſic ait: *Et quandoque accidit in eo Bothor ſubrubra*, &c. Bothor autem ex ipſo 7.4.*tract.*3.*cap.*5, *eſt macula in cute apparens, quaſi punctum, ipſam non eleuans. Iacobus de partibus in com.illius loc. Auic.* has peſtiferas maculas deſcribit,quas non Culicum,ſed Pulicum morſibus eſſe ſimiles aſſeuerat, & hic autor circiter trecentos annos ante nos vixit. Rixentur ergò Iuniores, qui hanc febrem recentiſſimam eſſe rentur, & ſolùm noſtro ſæculo deſcriptam. Hæc eſt continua,feruida,ardens, malè morigerata,venenoſa, & diris ſymptomatis inſignita, ex interno feruore,& prauâ humorum corruptione ſuborta. Hac febre torquebatur quidam, horrendis ſymptomatis affectus,animi

deliquio, cordis palmo, pulſuum omnimodâ inæqualitate collectiuâ, vigilis, delirus, faſtidioſus, & immorigerus. Huic oblata Alexiteria. Quintâ die expurgatio oblata mediocris, ſanguis emiſſus, cucurbitæ frequenter coſtis applicitæ, Epithemata, ſoporifera, extinctoria imperata. Tandem in 17. die comatoſus factus, præ debilitate, & ſæuitie veneni interni æſtuans, è lecto inquietus ſurgebat. Applicitis omnibus auxiliis in 20. leuari non potuit; tamen in inguinibus, & iuxta alas affixis cucurbitis ſcarificatis, remiſſa eſt febris, & paucis adhibitis omnino conualuit. Hoc enim auxilio ego ſoleo, quùm febris eſt laborioſa & aliis non cedit, ad partes ignobiles maleficum ſuccum conuocare, ad quas natura ſæpè illum detrudere ſatagit cum vtilitate mirâ.

Quibus autem ſignis, hæ pulicares Maculæ, à Pulicum morſibus diſtinguantur, dubium eſt arduum, & à nullo, quem viderim, propoſitum, qui in aſperioribus huius morbi cliuis explicandis indefeſſè inſudauit. Sæpè enim accidit, vt decipiantur vel periti Medici, dum ægros febri anxioſâ vexatos tractant Puncticulis reſperſos, quæ aliquando non ab incendio, malitiáve internâ, vt illi falsò ſibi perſuadent, ſed ab immundo lecto Pulicibus ſcatente ortum ducunt. Nec dicas ex ſæuitie, & malitiâ ſymptomatum hoc cognoſci facilè poſſe, vt notāt *Argenter. lib. de diff. morb.* 16. *& Valleſ. lib. 4. meth. cap. 6. & lib. 6. epid. ſect. 2. com.* 28. *qui morbum malignū dicunt, qui ſæuiora infert ſymptomata, quam pro ratione propriæ eſſentiæ conueniat:* nam puncticularia ſtigmata cum febri miti, & benignâ ſæpè apparent, & interdum citra febrim vllam, vt præter quotidianum experimētum, probat *Marcel.*

Donatus

Donatus lib.3.de Medicâ Hiſtor. Mirab.cap.vlt.in fin. præſertim cum hæc puncticularis febris non ſemper ſit maligna, nec ſæuis ſtipata ſymptomatis, nec venenoſa, ex mente *Pet. Pauli Peredæ lib.2. in meth. Ioan.Paſchal.in ſchol.cap.2.& Ioan.Colle lib.1.de morb. contag.& malign.cap.7.* Quare an hæ maculæ à cauſâ internâ, an à Pulicum morſibus oriantur, altiori indagine opus eſt. Tu altâ mente perpende. Ego hoc facili experimento vtor. Nam Pulicum morsûs, appoſitâ farinâ lupinorum cum Aceto, aut Oxymelite ſubactâ, ſtatim euaneſcunt. Peſtiferæ verò Maculæ, quùm à cauſâ internâ, eáque vehementi ortum ducant, at magis radicatâ ac fixâ, nequaquam. Inſuper, Color morsûs Pulicum, non eſt ſyncerè purpureus, ſed dilutus; Puncticularum verò color eſt merè ruber.

OBSERVATIO XIV.

De febri Culiculari.

Febris Culicularis, hirudinum ſuctu, curatur.

HVius febris idéam ſatis habemus deſcriptam apud *Hipp. lib. 2. epid. ſect. 3. in init.* dum ſic dicit: *Fiebant autem in febribus æſtiuis circa ſeptimam, octauam, & nonam diem aſperitudines in cute Miliaceæ Culicum morſibus maximè ſimiles, non valdè pruriginoſæ*, &c. Hæc etiam notat feruorem internum, & malignam ſignificat ſuccorum computreſcẽtiam. Hac vexabatur piſcator quidã, qui poſt exercitium multum

multum valdè obriguit. Reuerſus in domum, febri ardente eſt concuſſus cum linguâ ſiccâ, nigrâ, ingente Cephalalgiâ. In octauo totum corpus puſtulis eſt refertum, ac ſi quis à Culicibus eſſet demorſus. In Papulis iſtis ingens aderat rubedo cum pruritu ſummo. Deinde veternoſus eſt factus, inquietus, delirus. Plenitudo depoſita phlebotomiâ, cucurbitis. Purgatio oblata. Sudorificum exhibitum ex aquâ Bugloſſæ calidâ, & ſcrupulis duobus veteris Theriacæ, cum granis ſeptem lapidis Belzaartici. His nihil ſudauit, immò habuit peiùs. Cùm verò in vndecimo eſſet, & humor rueret in cerebrum, & ille nec lenibus clyſteribus, purgatiunculis clementibus, aut cucurbitulis, alióve reuulſionis genere diuerti poſſet, ſolùm hirudinum ſuctu ſuper mariſcas, Coma remiſſum, febris decreuit, ceſsârunt anguſtiæ, & paucis applicitis in vigeſimo, ſanus eſt factus. Hæc enim animalcula ex profundo ſanguinem educunt ex *Auic*. 4. 1. *cap*. 22. reuellunt à corde, & fæculentum, citra virium diſpendium, ſanguinem, in quo magis radicatur venenum, promptiſſimè exhauriunt, ex *Fernel*. 2. *meth*. 19. *& aliis qui de hirudinum vi mirabili diligentiſſimè conſcripsêre. Lege Mercat. lib. de feb. malignâ, tit. de Hirudinibus*. Vt verò tibi conſtet, quantoperè aberrent qui Culicularem febrim cum pulicari confundunt, vtriuſque animalis formam rimeris oportet. Nam inſecta notiſſima ſunt *Pulices*, qui nihil aliud eſſe videntur, niſi pelliculæ alieno furtiuo cruore, quod color etiam indicat, tumeſcentes: *Culex* verò eſt genus Muſcæ, valdè ſubtile, tenuiſſimis alis, paruâ aluo, prælongis cruribus conſtans, quod per æſtatem, tubâ ſuâ, ſeu fiſtulâ ſubtiliſſimâ, acutiſſimâ & duriſſimâ, mirabili

quadam naturæ affectione, corpora hominum olfaciens, ipſa pungit, transfigit, & carnem in tumorem eleuat, dolorem, & punctionem inferendo, citúrque Culex, quia aculeo ſuo ſonitum edens carnem lancinat, & ferit; quorum animalium effigiem *lib. de inſectis*, *eleganter deſcripſit Aldrouandus*, & poſtea delineârunt *Ioannes Camara Buſthemanthinus in lib. de reptilibus ſcripturæ ſacræ*, & nuper *VVolfgangus Franzius in lib. de ſacrâ hiſtoriâ animalium part. 5. cap. 3. qui de horum animalium notis peculiaribus diſertiſſimè, ex veterum, & Iuniorum mente diſſeruêre.*

OBSERVATIO XV.

De febri Pemphigode.

Febris Ampulloſa, ſeu Bulloſa, Balneo curatur.

DE Etymologiâ verbi Pemphigodes certant Recentiores, & adhuc ſub iudice lis eſt. Et licèt de nominibus non ſit contendendum: cùm tamen rerum vocabula prauè intellecta, plurimis, præſertim in Medicinâ dubitandi anſam præſtiterint, & idcircò nominum inquiſitio ſit Medico neceſſaria, vt diſertè *Manardus lib. 2. epiſt. 1.* ſatis confirmat, ideò, ego bulloſam, ſeu ampulloſam voco, in quâ totum corpus tuberculis effloreſcit, quæ ab ſpiritibus attenuatis, & excandeſcentibus, cum ſanguinis craſſi portione calidiſſimâ ad cutem tranſmiſsâ originem ducunt. Et ſiquid in tanto variarum

rum opinionum portento circa hoc nomen *Pemphix* diuinare licet, hanc febrem comitari puſtulas illas, quæ à Græcis dicũtur *Epanthiſmata*, mihi perſuadeo : ſic enim vocat *Hipp. lib.* 1. *prorrhet. ſect.* 2. *text.* 25. & *Celſus lib.* 5. *cap.* 28. *de puſtular. generibus*, *quo loco puſtulas dicit oriri vernis temporibus circa totum corpus, aſperas, modò rubentes, modò cutis colorem non excedentes, ſimiles illis quæ ex ſudore, vel ex vrticâ naſcuntur.* Adde tu, quod repullulant in modum verberis in humano corpore remanentis, *Hiſpani* dicunt *Ronchas*, *Luſitani Bortoeïa* vocant, *priſci Vibices* appellabant. His puſtulis cum febre ingenti affectus fuit quidam, cui ſanguis ter miſſus eſt ; depoſitâ ſarcinâ, expurgatum corpus, refrigerantia adhibita. His celebratis remiſſa eſt febris, ſed Hepatis ardor ita increuit, vt de nouo, pruritu in cute concitato, vlcera renaſcerentur: quæ nec ſero lactis, nec ſaluatellæ ſectione, aliiſve applicitis præterquam Balneo ſuccubuêre. Sic *Simon cui latæ puſtulæ non admodum pruriginoſæ per corpus eruperant, quùm calidâ lauabatur, iuuabatur, apud Hipp.* 6. *epid. ſect.* 2. *text.* 30. Nam vt *Galenus ait in com. ſucci ad cutem vergentes per eam ſunt euacuandi : nam iterum ad intima corporis reuulſio ipſis valdè longinqua eſt, vt per aluum, aut vomitum vacuentur.*

OBSERVATIO XVI.

De febri Eſſeroſa.

Febris ſudaminoſa, nihil commune habet cum Variolis.

PVſtulas quas Græci *Epinyctidas* vocant, vt *Celſus lib. 5. cap. 28.* eas *Arabes*, *Eſſere*, *Sere*, vel *Saire* vocauêre, auctore *Auic. 3. 4. tract. 1. cap. 13. Galenus 3. Aph. 21. Sudamina*, aut *Sudores* vocat, *dicitque eſſe puſtulas in ſummâ corporis parte hærentes, quæ inſtar vlcerum, cutem exaſperant, fiúntque ob multos ſudores, vel bilioſiores, vel mordaciores, cutem mordentes, pruriginoſam reddentes, ac per modum vlcerum exaſperantes. Auicenna* intimiùs explicuit. *Eſſere eſt puſtula parua, ſuperficialis, ſicut Veſica, & aliquantulum tendens ad rubedinem, & pruritum faciens, & anguſtiam, eueniens ſubitò, & accidit quandoque vt currat ab eâ humiditas*, &c. Vocati quatuor Medici ad curandos duos puerulos, quibus cum febre validâ, dolore totius corporis, & laſſitudine, vnâ nocte puſtulæ hæ in ſuperficie corporis affatim apparuerunt, & ita increuere, vt matutino tempore, pueri ſcalpentes eas diſrumperent, à quibus emanauit tenuiſſimus ichor. Quæſita origo mali. Omnes eſſe *Variolas* prædixêre, quas *inſanas* paſſim *Vulgus* appellat. Quare cubiculum obſerare iubent, pueros pannis rubris operire, & nullum auxilium præterquam frictiones in cute lenes celebrandas imperant. Demùm omnia miniſtrant, quæ in curatione

tione Variolarum proficua eſſe ars edocuit. Poſt eorum diſceſſum, pueruli febri calidiſſimâ detenti furiunt, exardeſcunt. Pruritu vexati per lectum inſiliunt, & nouâ materiâ ad cutem confluente, aliæ de nouo repullulant puſtulæ, aliis iam exiccatis. Denique quùm puelli in agône eſſent, præſentibus Medicis me vocant. Probaui neque eſſe variolas, neque ægtos operiendos, immò eſſe puſtulas ex ichoroſo ſanguine, tempore æſtûs, in corporibus præſertim bilioſis ſubortas. Nam Variolæ non niſi poſt longum tempus ab ortu ſuo emittunt pus, aut humiditatem. Subitò non fiunt, nec ſubitò ita accreſcunt: quæ omnia contrario modo obſeruantur in Eſſere. Deinde, in hac puſtulâ, & venæ ſectio in quolibet tempore morbi celebratur, & purgatio exhibetur, vt monuit *Auic.* In variolis ſolùm in principio phlebotomia conuenit, & purgatio non ita vtilis eſt, immò vt *Arabes* dixêre, in variolis oportet aluum eſſe adſtrictam. Illi euidentibus rationibus conuicti obſtupuêre. Ventilatum ergo eſt corpus ſanguine miſſo, iulapiis, Ptiſanâ, & leni ſolutiuo, vlcera ſponte ſiccata, & ſic puelli ſaniſſimè deinceps vixerunt. Tu verò in opere practico hanc Eſſere curationem benè obſerua, in cuius præſagio, & curatione non ſolùm ſecundæ, ſed primæ notæ Medicos miſerè deceptos ſæpè deprehendi.

OBSER

OBSERVATIO XVII.

De febri Anxioſa.

Febris Anxioſa, purgatione curatur.

ANxioſa febris dicitur implacida, inquieta, laborioſa, 4. *acut.* 47. in quâ, vt ait *Galenus lib.* 7. *aph.* 56. *ægri accubitum non ferunt, ſed iacendi figuram euariant, quia ſemper præſens aggrauat eos. Sic Chartadi* lethaliter habenti *in lib.* 7. *epid. num.* 9. *iactatio multa, Anxietas, & ad dextera, & ad ſiniſtra tranſmouens ſeipſum, nullo tempore quieſcere poterat.* Hanc anxietudinem cum malitiâ coniunctam habebat quidam qui ob humorem turgentem, malignum, huc illúcque irrequieto modo, nunc pectus, ventrem, nunc præcordia vellicantem, febrem valdè malignam patiebatur cum anguſtiâ multâ: nam humor hic turgidus ægri quietem interturbat, cor pũgit, quo concuſſo, totum animal commouetur, & anxiatur. Huic ægro præter Alexipharmaca, venæ ſectio adhibita (Nam cum furente humore, multa ſanguinis portio erat in venis commixta.) Hac factâ, quùm cacochymia etiam iuxta ventriculum eſſet, quod à prauis mordebatur humoribus, ob quam cauſam oritur etiam anxietas ex *Gal.* 1. *prorrhetic. ſect.* 2. *com.* 44. & vomitus infeſtaret inanis. Idcircò attracto à primâ regione ad venas ichore, febris eſt exacerbata, quod timuit *Auic.* 4. 1. *cap.* 20. *& caue ne ægrum ad cholericorum ebullitionem perducas.* Quamobrem lenibus clyſteribus pugnatum eſt, ſed cùm his humor in tunicis ventriculi immerſus non

 cederet,

cederet, purgatione exhibitâ ſuccubuit. *Medicari ergo, in valde acutis ſi materia turget, eâdem die, tardare verò in talibus malum, priuſquàm robur corporis diſſoluatur, vel febris caliditas augeatur, vel ad aliquod principale membrum decumbant ij qui per corpus vagantur humores, dicebant Hipp. & Galen. lib. 4. aph. ſententiâ 10. & vnanimiter interpretes approbant in com.*

OBSERVATIO XVIII.

De febri Sudorifica.

Febris Elodes, vacuatione miteſcit.

Dicitur à Græcis febris *Elodes*, quaſi paluſtris, ſudans enim quaſi in palude immerſus videtur. Tripliciter fit, excretione, expreſſione, colliquatione. Hic vltimus modus reprobus: nam partium colliquationem ſignificat, in quâ claſſe ſudores ſyncopticos repono. Expreſſione, vt quando in magnis doloribus, ſpiritûs agitati incaleſcunt, qui tranſmiſſi ad cutem, & condenſati abeunt in ſudorem. Excretione, ferè ſudores emanant, optimi, boni, & morbum finientes. In initio verò reprobi ex *Galen.* paſſim, præſertim 4. *aph.* 22. *nam tunc aliquid vtiliter euacuari eſt impoſſibile* ob multas cauſas, latas *in lib.* 3. *epid. ſect.* 1. *com.* 5. & *lib.* 1. *eiuſd. ſect.* 2. *com.* 65. Nam ſiquæ tunc excernuntur, *decretoria ſunt, non decernentia, quæ aut lethalia ſunt, aut difficilis iudicationis apud Hipp. lib.* 2. *epid. ſect. in med.* Acceſſimus ad ægrum robuſtum febre vehementiſſimâ detentum,

tentum,qui copioſiſſimo oborto ſudore,calido,vniuerſali, in ſecundo die morbi erat, cum æſtu,& incendio multo. Medici ſudorem promouere tentârunt, naturam imitantes. At perperam : cùm enim ſuccenderentur viſcera, & hæc acutiſſima febris, & pernicioſa , ex aliquâ internâ affectione profecta, grauatam , & irritatam à copiâ , & humoris prauâ qualitate naturam, oborto copioſo ſudore, attamen citra leuamen vllum , oſtenderet, ſanguinis miſſionem, ſalubrem eſſe prædixi. Reclamant ipſi,dicentes cum *Gal.6. epid.ſect.2. com.30.* Succos ad cutem vergentes per eam eſſe vacuandos, quare in ſudorificis exhibendis inſiſtunt. At quum peiùs haberet, affines in quarto ſectionem illis renuentibus admittunt. Quater in quarto , & quinto die ſanguis extractus , omni labe fœdatus. In ſexto purgatio adhibita. Quorum ope, natura leuata, regulato humore,& oborto ſudore morbum in ſeptimo finiuit. Lege *Gal.in com.cit.hiſtor. Simonis*,cuius ſententiam illi in ſui ſubſidium non rectè citabant. Sic enim ait : *Sed forſan me dicere putabitis nunquam purgatione per aluum in talibus vtendum. Ego verò non id dico: nam in libris de arte curandi , in quibus corporibus permulta humorum copia eſt , iis vtiles eſſe purgationes didiciſti : priuſquàm ita redundantem materiam, aut venæ ſectione, aut purgatione quis eduxerit , ſi fouens , hoc eſt, calidis vtens ipſam diſcutere conetur, plus attrahet, quàm per cutem euacuabit, &c. Quare hæ ſymptomaticæ euacuationes paruifaciendæ, quùm ſint caſus præter naturam earum quæ ſunt in corpore diſpoſitionum, vt citatis locis monuit Galenus.*

OBSERVATIO XIX.

De febri Horrifica.

Febris Horripilatoria, continua, maligna, fallaciſſima.

EX qualibet putredine, rigores, horroréſve excitari, vbique tradidit *Galenus*. In ſuppurationibus rigores accidere fatetur ipſe 2. *prog.* 58. & 2. *Aph.* 47. ſic 2. *prog. cit.* malignis vlceribus, aut cuilibet putredinoſæ affectioni, rigere, & febricitare contingit. Nec verò humores ſolùm, ſed & vapores putridi, rigere faciunt, & horrere, ex *Galen.* 10. *meth.* 4. Sic halitûs maligni, acres, mordaces, à materiâ venenoſâ elati, partes neruoſas pungunt, lancinant, feriunt, quos vtpote à naturâ alienos, hæc expellere ſatagens, pugnam mouet, refugit, & contrahitur, hinc horror, & à fortiori causâ rigor. Quare ſæpè Medici acceſſionem horrificam putantes, in initio remedia prætermittunt, quùm hæc inordinata horripilatio à feruore, & putredine internâ profecta, etiam vigente febre affligens, illorum poſtea ignorantiam patefaciat, quo pacto huiuſmodi rigor in continuis accidens, humoris malitiam internam oſtendit, ideò auxilia in medio rigoris feruore adminiſtranda: Si enim ea prætermittas, ebullientibus ſuccis, venenatâ qualitate affectis, ægros, ſubortis venenoſis ſymptomatis certò perire eſt neceſſe. Sic multos mori vidi, quibus in initio morbi auxilia interdicta ob hanc cauſam, qui in augmento morbi, ſæuiente internâ putredine, & victo interno igne, occubuêre.

OBSERVATIO XX.

De febri Singultuoſa.

Febris ſingultuoſa, cucurbitulâ ſupra ventriculum ſcarificatâ, curatur.

FEbrem ſingultuoſam vocauit *Galenus lib. 4. acut. 69. quando per totum morbum ſimul cum febre ſingultus exacerbatur.* Eſtque ventriculi concuſſio, quâ tunicæ ipſius, id à quo pertinaciter moleſtantur, excutere laborant, fitque vel à repletione, vel inanitione, conuulſionis inſtar, 6. *aph.* 39. Materia igitur in ventriculi ore conſiſtens, acris, mordax, febrem excitat ſingultuoſam ob putredinem, & ſingultum ob irritationem. Hoc vexabatur quidam ita moleſto, ac continuo, vt nec edere, nec loqui quicquam poſſet: immò toto corpore algidus, frigido ſudore reſperſus, internâ tamen ſiti, cum febre lentâ oppreſſus, biliosa vomens, & toto ore Aphthis conſpurcatus, anxioſus, & inquietus animam efflare videbatur. Huic plurima pro virium tenore auxilia imperantur, quæ per ſedem inutilem vacuarent humorum copiam, & humoris bilioſi, & effrænis efficaciam, & pernicioſam vim refringerent. Poſt hæc, impoſita ventriculo roborantia, quibus non iuuantibus, Opiata obtulimus, à ſyrupo Papauerino, vſque ad ea quæ ex Opio componuntur, accedentes. Sed cùm omnia incaſſum eſſent celebrata, cucurbitulam maximam cum multâ flammâ ſupra regionem ventriculi imponere, & deinde ſcarificare iuſſi, quo auxilio celebrato, à tãto malo, mortis certæ prænũcio,

immunis factus, paucis exequutis, à febre deinde liber euaſit. *De febre ſingultuosâ lege elegantiſſimum Lupéum Cureleanum lib. 3. Enchirid. cap. de ſingultu.*

OBSERVATIO XXI.

De febri Laſſitudinaria.

Febris Laſsitudinariæ, curatio.

MVltiplicem eſſe laſſitudinis ſpeciem docuit *Galenus* vbique. Earum cauſa varia, ſed manifeſta, quando à nimio labore excitatur. Tunc enim ſpiritûs incenduntur, attenuãtur humores, & igneas fuligines cordi communicant. Ob exercitium validum incidit quidam in ardentem febrem, ob quam Medici multoties venam ſecandam imperârunt. Accitus Phlebotomiam renui. Refrigerantia obtuli, ſomnum, & quietem procuraui. His celebratis, febris ex toto remiſſa. Nam vt rectè *Hippocrates* ait, *lib. 2. de nat. human. text. 1. Morbos quos fecit labor, curat quies, & eorum contrarietas.*

OBSERVATIO XXII.

De febri Syncopali minuta.

Febris Syncopalis minuta, Tamarindorum beneficio, curata.

G*Alenus in meth. lib. 12. cap. 4.* Syncopen proponit, quæ ex flauâ bile ventriculum infeſtante

ortum ducit, quam *Auicenna* 1. 4. *tract.* 2. *cap.* 54. febrem ſyncopalem minutam, ſubtilem nuncupauit, & *cap.* 57. curationem abſoluit. Syncope licèt ab innumeris cauſis oriri poſſit, quas *Galenus lib.* 1. *ad Glauc.* 14. expendit; minuta tamen, ex humore bilioſo, acri, ad os ventriculi confluente emanare ſolet, quod cùm admodum ſenſile ſit, ſtatim languet, & ob noxam illius ſuperuenit ſyncope, compatiente corde. Bilioſâ febri correptus eſt iuuenis, cum ſiti, oris amaritudine, nauſeâ, & bilioſo vomitu coniunctâ, ob quas cauſas facilè in ſyncopen incidebat. Exhibiti clyſteres refrigerantes. Purgantia clementia oblata. Appoſita ventriculo roborantia Emplaſtra, & præſertim offa panis intincta ſucco Omphacij, Limonis, ſuperaſperſis Cardiacis pulueribus. Iulapia ad reprimendam bilis acrimoniam efficacia in potum imperata. Viſcera Epithematis refrigerantibus roborata. Sed cùm nulla proficerent, Aquam decoctam cum Tamarindis bibendam impero, & eorum pulpam cum Saccharo in bolos redactam offero, ex quâ, cum refrigerantibus decoctis commixtâ, Clyſteria ex interuallis immitto: His decem dierum ſpatio celebratis, febris eſt remiſſa, ſitis euanuit, ceſſauit nauſea, abiit vomitus, & euacuato humore bilioſo per aluum, attemperatíſque viſceribus, à ſyncope eſt factus immunis, qui ſquallidus, & veluti tabidus erat morti propinquus. Magna ergo eſt ad incendioſas febres Tamarindorum vis, & ab *Arabibus* tantoperè celebrata.

OBSERVATIO XXIII.

De Febri Syncopali humoroſa.

Febris Syncopalis humoroſa, mulſæ ope curata.

CONqueruntur de *Galeno* Medici, & maximè *Trallianus lib.* 12. *cap.* 3. *Auerroës lib.* 7. *collig.* 2. *Rhaſius* 16.*continent.cap.*2.*quòd* 12.*meth.cap.*3. in febri Syncopali humoroſâ nullo modo ſanguinem emittat, ſed totam curationis ſpem reponat in frictione, cuius ope crudi ſucci coquuntur. Sed perperam *Galenum* carpunt, & damnant: nam ipſe cum *Tralliano* in humore ſemicrudo, vel crudo, cum præſentiâ ſanguinis, venæ ſectionem non ſemel exercuit *lib.*4.*de ſanit.tuend.cap.*4.§.*vbi paululum, vel citra ſanguinem reſtitum, vel vltra proceſſum*, &c. *& lib.de curand. rat. per ſang. miſſ. cap.*12. Si verò humor extremè eſt crudus, ab eâ abſtinet, quia non adeſt virium robur: nam *eodem libro cap.*10. *in copiâ ſuccorum crudorum vires adeſſe non poſſunt*, quoniam cùm receptaculum pituitæ ſit os ſtomachi, ſæpè illius iungitur læſio, ob quam ob cordis viciniam ſequitur ſyncope: nam à pituitâ putreſcente halitûs eleuantur, qui innatũ cordis ignem impenſè exoluunt: & frigiditas pituitæ eſt valdè naturæ aduerſa, & cùm copiâ ſuâ in vaſis abundet, mole, craſſitie, & lentore obſtruit, prohibet acceſſum ſanguinis ad membra, & impedit tranſpirationem, quâ denegatâ ignis internus marceſcit, & perit: quare ſi ſanguis emittatur in huius extremè crudi ſucci præſentiâ,

ad

ad frigidorum cruditatem æger deducitur, quod tantopere timuit *Auic.4.1.cap.20.* Hanc veram *Galeni* methodum reſpuebat olim Medicus quidam, qui pro curatione huius febris illicò venæ ſectionem celebrandam imperabat: Sed ego accitus illam omnino interdixi: nam humor lentus, frigidus, craſſus, pituitoſus occupabat os ventriculi, vnde cruditates, obſtructiones, putredines, & ex copiâ humoris pituitoſi calor naturalis erat minutus valdè: quare, vt *Fernelius ait lib.2.de ven. ſect.cap.4. pituitoſa plenitudo minimè poſtulat venæ ſectionem: quùm enim impenſè frigida ſit, ſanguinis miſſionem auerſatur, quæ magis cruditatem refrigerans ita conduplicat, vix vt vnquam concoqui, emendarique poſſit.* Æger ergo præter Diætam, frictiones, calefactionem extremorum, ligaturas, cucurbitulas cum multâ flammâ, roborantia ventriculo impoſita, ſomnum, & quietem, interdictam phlebotomiam, mulſæ vſu curatus eſt: huius enim ope craſſi ſucci coquuntur, abſterguntur, & vacuantur: nam non adſtringit, denſat, exaſperat, cùm non ſit mordax, aut acris, immò meatûs aperit, flatûs diſſipat, crudum humorem coquit, & in ſanguinem vertit, & frigidis neruoſarum partium morbis remedio eſt. Huius beneficio *lib. cit. meth.* curat Syncopalem humoroſam ortam ex ſuccis crudis, in quâ *Hipp. 4. acut.47.* Oxymel propinat, quoniam eſt optimum iis qui craſſis, viſcoſiſque humoribus moleſtantur.

OBSERVATIO XXIV.

De febri Colliquante.

Febris colliquans, lactis Chalybéati potu curatur.

IN monumentis *Hippocratis* legimus *lib.* 4. *acut. text.*41. *Si venter liquidus ſit, & colliquans, ſorbitiones frigidiores, craſſioréſque exhibendas eſſe, potúſque qui ſiſtant.* In malis erat iuuenis quidam qui ob ardorem viſcerum nimium, & aduſtionem humoris, febrem patiebatur cum extenuatione & liquidâ aluo coniunctam, quam colliquantem appellare Medici conſueuerunt: nam excernebat biliosa, ſyncera, ſpumoſa, pinguia, fœtida. Aderant cibi faſtidium, incoctio alimenti, febris tenuis, vigilia, ſitis. Ad hunc duo Medici accedentes, conſulunt attemperantes clyſteres, abſtergentes, ſiſtentes. Cùm verò internæ partes flagrarent incendio, illas ceratis, & Epithematis roborant. Cui veluti tabido, & valdè excarni, ob fluxum, febrim, maciem, lac Chalybéatum eorum vnus conſuluit, renuente alio: nam ſi hic pernicioſiſſimus humor cum fœtore inſigni cohibeatur, horrenda ſymptomata, & mortem inferet. Si autem *Hipp.lib.*4.*cit.* ſiſtentia propinat; hoc præceptum non eſſe magni *Hipp.* aſſeuerat. At hic cùm ignoraret quanto interuallo diſtent ſiſtentia quæ *Hipp.* exhibuit, ab adſtringentibus, meritò ad libitum doctrinam *Hipp.* ſic peierare auſus eſt: nam hæc 4.*ſimpl.*78.incraſſant, adſtringunt, contrahunt, meatûs

meatûs denſant, repellunt, partéſque diſtantes colligunt, vinciunt, 4. *ſec. loc.* 5. *& Meſuë in canonib. theoremat.* 1. Siſtentia verò dicuntur, quæ tam adſtringendo, quàm attemperando, motûs humorum firmant, ac cohibent. His dictis Medicus obmutuit. Lac propinatur. Sed quoniam hoc, in corpore impuro oblatum, cacochymiam auget, exhibetur Ptiſana ex Hordeo priùs toſto parata, adiecto ſucco Plantaginis, aut Roſarum. Expurgatur corpus Myrobalanis citrinis, & torrefacto Rhabarbaro, deinde aquâ Roſaceâ lotis: nam hæc medicamenta leniter deüſta, miram propemodum obtinent vim in roborando, & retinendo fluxu: renuant licèt *Rondeletius & Hollerius cap. de alui fluxu*, *Amatus* 2. *centur.* 44. Quare maiori parte cacochymiæ vacuatâ, ex præſcripto *Gal.* 2. *ſimpl.* 12. ad lac Chalybéatum acceſſimus cũ vtilitate ſummâ: nam eius ope internæ partes ſunt attemperatæ, nutritũ corpus, febris euanuit, reſtrictus fluxus: quod auxilium inter præſtantiſſima, Epiceraſtica præſidia, ſeu temperantia ſuccorum acrimoniam, non modò vt ſerium, ſed neceſſarium approbauit multis in locis priſca vetuſtas.

OBSERVATIO XXV.

De febri Leipyria.

Leipyria vera ex ventriculi inflammatione orta, cucurbitulâ ſupra partem affectam ſcarificatâ, curatur.

LEipyriam Græcorum ad fortes ſubſequi internarum partium inflammationes, teſtatur non

ſemel

ſemel *Galenus*; & præſertim *lib.4.aph.48. Cum enim fortis inflammationis calor ita vehemens fuerit, vt ad ſe trahat modo cucurbitulæ ex toto corpore ſanguinem, iis qui ita ſe habent, viſcera peruruntur, extremæ autem partes frigeſcunt, propter defectum ſanguinis ad viſcera ſe recipientis, eorum plerique ne tegumenta quidem tolerant propter incendium, quod in viſcere ſentiunt*, &c. idem aſſeuerat *lib.7.aph.1. & 4. aph.16.* Sic ad Hepatis inflammationem Leipyria ſequitur 4. *de loc. affect.8.& lib. 5.eiuſd.7.*& ad pulmonis phlegmonem 2.*de loc.* 2. *&* 4. *eiuſd.*4. & ad ventriculi inflammatoriam diſpoſitionem 4. *acut.*1. *& lib.*1. *epid. ſect.*2. *com.*73. *& lib.*2.*criſ.*7. *&* 2.*prog.*4. *& lib. de inæqual. intemp. cap.* 8. (Num autem poſſint internæ partes extimis calentibus frigefieri, reſpondent affirmatiuè *Hipp.*6. *epid. ſect.*4.*text.*30. *Auic.*2.4.*tract.*1.*cap.*43. *&* 48.) Hanc internam inflammationem in ventriculo patiebatur robuſtus quidam miles, qui ex potu generoſi vini, ſpiritûs, & humores inflammantis, adeò vehementi dolore in regione ventriculi cruciabatur, cum vomitu bilioſo, linguâ aſperâ, ſicca, ſcabra, nigra, pulſu duro, & totius corporis algore, vt ſyncope correptus in horas moriturus videretur. Exhibita frigida, Cardiaca, ſanguis emiſſus, clyſteres lenes imperati, Anodyna applicita, cucurbitulæ ſcarificatæ infra coſtas admotæ, hirudines ano, & ventriculi regioni affixæ, quarum vi multus exhauſtus eſt ſanguis. Sed cùm his omnibus malum non cederet, ſed ob conſenſum cum cerebro, eleuatis vaporibus putridis Paraphrenitide æger tentaretur. Tunc diuerſiones parantur per crurum frictiones, vincula, ligaturas, acriores clyſteres. At cùm malum ferociùs inualeſceret, ad reſolutionem humoris in

ris in parte affectâ contenti, cucurbitulam magnam cum multâ flammâ ventriculo impono, eámque mediocriter ſcarifico. Hoc præſidio leuatus eſt dolor, febris remiſſa, euanuit delirium, & omnino ſublato dolore, in declinatione, expurgatus conualuit. Nec mireris ad tantum auxilium nos confugiſſe: nam præterquam quòd corpus iam erat exquiſitiſſimè vacuatum, & metus non erat de attractione humoris ad partem, ſupra cor, membrum princeps etiam cucurbitulam imponit *Galen. lib. de remed. facilè parabilibus cap.* 6. & ſupra Hepar *lib.* 13. *meth. cap.* 19. *& l.* 11. *eiuſd. cap.* 17. Approbant *Aëtius tetrab.* 2. *ſerm.* 4. *c.* 68. *Auic.* 10. 3. *tract.* 5. *c.* 2. *Rhaſis* 9. *ad Almanſ. cap.* 117. quibus locis, in pleuritide, aliíſque inflammationibus internis, vacuato corpore, ad hoc præſidium tanquam ad ſacram Anchoram confugiunt; quod ego ſæpiſſimè cæteris priùs factis vniuerſalibus præſidiis, in internarum partium inflammatione fœliciter ſum expertus.

OBSERVATIO XXVI.

De febri Epiala.

Ad febrim Epialam, optimum auxilium.

G*Alenus lib.* 2. *feb.* 6. *& lib. de inæquali intemper.* 11. apertè fatetur *Epialam dici, cùm ægroti ſimul febricitant, & rigent, & vtrumque ſentiunt eodem tempore in quauis corporis parte.* Huius cauſam, eſſe pituitam craſſam, cuiuſmodi eſt vitrea, & amaram bilem, ibi conteſtatur: nam ſi frigidus ſuccus,

&

& calidus abundent, & per inſenſibilia corpora moueantur, nihil mirum ſi vtrumque, hoc eſt frigus & calor ſentiantur. Sed cùm in hac febre adſit pituita vitrea mediocriter putrefacta, ratione cuius putridi vapores calorem accendunt, crudi verò, & imputres frigiditatem inducunt: vel ab hac ſimul cum flauâ bile hæc febris oriatur, inſtar tertianæ nothæ, curanda eſt. Laborabat homo quidam diues hac febre, & longo tempore adhibitis plurimis auxiliis conualeſcere non potuit, quæ frequenter in curatione tertianæ ſpuriæ auctores celebranda docent. Tandem cùm nihil proficeret, auxilium hoc generoſum conſulo, cuius ope, cocto humore, & vacuato corpore, in productis febribus citra viſceris inflammationem fœliciter ſæpè vſus ſum, & eſt decoctum Chamæmeli calidum cum Saccharo, cuius vnciæ quinque, aut ſex ſingulis diebus, ieiuno ventre poſſunt concedi. Exhibe in hunc modum.

℞. *Flor. Chamæmel. p. iij. Comar. Abſinth. Pontic. p. j.*

Coque in lib. iij. aq. ad permanentiam lib. j. ß. cola, adde

Sacchari, ℥. *iij.*

Hoc auxilium præſtantiſſimum eſt, nam auctore *Gal. 3. ſimpl. cap.* 10. eſt moderatè calidum, tenſa remittit, laxat, dura mediocriter emollit, conſtipata rarefacit, febres ſanat, humores diſcutit & reſoluit, & vt *Auic. ait lib. 2. cap.* 121. aperit, ſubtilizat, abſque attractione vllâ, in quem vſum etiam conferre ait *Dioſcorides lib. 3. cap.* 131. cuius mentem inter omnes interpretes explanat *Ioannes Antonius Saracenus.* Hæc potio ſi faſtidio ſit, eius vice aqua ex ipsâ herbâ cum flore per balneum Mariæ vocatum elicita, bibatur,

bibatur, vt inter omnes eleganter aduertit *Manardus 19. epiſt. 4. Lege de vi Chamæmeli, quem antiqui febrifugam dixerunt, Iacchinum lib. de feb. cap. 39.*

OBSERVATIO XXVII.

De Tertiana exquiſita.

Ad Tertianam exquiſitam, auxilium peregrinum.

QVidam Mercator per totum menſem tertianâ exquiſitâ ſæpè vexatus, quæ ex Hepatis excandeſcentiâ bileque feruidâ emanabat, multis tentatis, ſolo ſero lactis cõualuit. Deinde poſt quatuor menſes accedente tertianâ totum corpus vlceribus conſpurcatur, cum intenſâ prurigine, ſiti vehementi, labiorum ſciſſuris, & phlogoſi internâ. Reiterato ſero, expurgato priùs corpore, ſanguine miſſo, refrigerantibus exhibitis, applicito Balneo leuari haud potuit, quin eâdem febre ex interuallis tentaretur. Sed cùm à *Pernambuquo* oriundus eſſet, & trienniò citra opem vllam leuari non poſſet, ſtatuit in patriam tranſmigrare iuxta *Senis oraculum lib. 6. epid. ſect. 5. text. 20. Patrium ſolum vertere in morbis longis conuenit.* Sic enim *Copus* legit. Accedens ad *Braſilienſes oras*, in villam, nemúſque ſe recipiens, quo loco variarum frugum, herbarum, plantarum mirifico odore recreatus, multiplicium fructuum, quæ ibi ſine vllâ culturâ proueniunt, ſapore dulciſſimo, & gratiſſimo refectus, & aëris temperie, ſalubritatéque reuiuiſcens meliùs habuit, minùs quàm

quam antea, vlceribus, febri, & prurigine tactus. Tandem hoc vſus fructu, proſperam obtinuit ſanitatem, cuius vera eſt hiſtoria hæc. In toto *Braſilienſi tractu*, iuxta ciuitatem vocatam *Pernambuquo*, præſertim vbi terra fluuiorum curſu, & fontium ſalebris eſt irrigua, inuenitur arbor quædam quæ vitis viniferæ inſtar è terra in altum repullulat, & foliis Hederâ maioribus ita excreſcit, vt ſub eius vmbrâ plures homines Solis ardorẽ effugere poſſint. E virgulto germinat fructus, qui *Braſilienſi idiomate vocatur Maracujao Haſu.* Hic cùm maturus eſt, oui gallinacei magnitudinẽ ſuperat, in ſuperficie læuis, colorem habens viridem ſubobſcurum, Nucum iuglandium viridium colori perſimilem. Per medium ſectus, in centro habet mucoſum humorẽ, acidum, odorum, nucleis paruulis intertextum, qui dentibus facilè frangi poteſt. Cortex mollis eſt, & cucurbitæ, aut citri modo Saccharo conditur. Mucilago intus reperta ieiuno vẽtriculo ſumitur Saccharo irrorata. Huius, ſicut & corticis ad viſcerum ardorem compeſcendum, demulcendum febrilem æſtum, tanta eſt vis, vt nullũ hoc Antidoto excellentius, & huic vſui commodius poſſit inueniri auxilium: nam mirâ quadam proprietate, & aciditate ſuâ putredini reſiſtit, contagioſis, malignîſque febribus auxiliatur, cor roborat, iecur igneum attemperat, refrigerat renes, genitalium partium phlogoſim cõpeſcit, & ſic furori vterino miro eſt ex vſu, cutaneis affectibus auxiliatur, & ad ſterilitatem præ calore eſt efficaciſſimum, & cùm in tantâ copiâ, in eo terræ tractu, ob ſoli, cœlique temperiem, ſponte ſuâ germinet hic fructus, ex eius mucilagine cum Saccharo ſyrupus poteſt parari ad incendioſas febres mirabilis.

OBSER

OBSERVATIO XXVIII.

Annoſus ſenex, tertianâ exquiſitâ correptus, victu curatur.

SEnibus parum adſunt febres cauſonides, & quum accidunt eis, pereunt, quoniam non ſunt in eis niſi à cauſa valdè forti; ampliùs eorum virtutes ſunt debiles, dicebat *Arabum princeps* 1.4.*tract*.2.*cap*.41. Accepit ab *Hipp*.1.*aph*.14. *Hanc ob cauſam febres ſenibus non ſimiliter acutæ fiunt, frigidum enim eorum eſt corpus,* &c. *Quare ſi quando rarenter talis his accidit febris, qualis iuuenibus, hæc ad interitum ægrotantis terminatur: indicio enim eſt immenſam quandam eſſe cauſæ febrim facientis magnitudinem, auctore Galeno in com.* Octogenarius ardente Cane, tertianâ exquiſitâ opprimitur. Inuadebat acceſſio cum rigore valido, pulſus in principio acceſſionis erat tardus, paruus, rarus, debilis, in incremento magnus, celer, frequens. Vrina erat ſubflaua. Aderat bilioſus vomitus in acceſſionis initio, ſitis erat intenſa. Omnia, oborto in declinatione febris ſudore vniuerſali, ceſſabant, quæ de tertio in tertium illum fatigabant. Pro curatione nihil præter frigidum, & humidum victum illi inſtitui: nam morbus ſuapte naturâ breuiſſimus, ſecuriſſimus ex *Hipp*.1.*epid*.*ſect*.3.*text*.8.*&* 4.*aph*.59. *&* 1.4.*tract*.2.*cap*.4. & periculo vacat 4.*aph*.43. Quare licèt robuſtus hic eſſet: cùm tamen morbus ex ſe facilis, neminem iugulet, magno auxilio opus non fuit: nam ſeni febricitanti neceſſe eſt exhibere quæ morbo auxilientur, virtutem roborent: quoniam,

niam, vt ſcitè monebat *Galenus* 2.*acut.*11.*melius eſt virtutem non exoluere, quàm ſanguinem vacuare redundantem*, & eloquenter notârunt *Conciliator ex Auerroë different.*173.*Cardanus* 2.*cont.tract.*5.*cont.*18. *Legenda hiſtoria Tralliani lib.*12. *cap.* 6. ſenis exquiſitâ tertianâ laborantis, qui frigido, & humido victu, contra aliorum votum, conualuit.

OBSERVATIO XXIX.

De Tertiana notha.

Tertiana notha annis triginta perdurans.

ACutiſſimus *Gentilis proponit in extrauagantibus quæſt.*14. dubium quoddam illuſtre, quî fieri poſſit, vt tertiana notha ſit longior quotidianâ, ſi illa ſit ex miſcellâ bilis, cum pituitâ, & ille humor pituitæ tarditatem accelerat, lentorem ſecat, eximit craſſitiem, & morbum abbreuiat. Quotidianam autem eſſe breuiorem in temporibus vniuerſalibus, & particularibus, teſtis eſt *Auicen.* 1. 4. *tract.*2.*cap.*46. qui docet quotidianam finiri intra 40. aut 60. dies, tertianam tamen notham durare medietatem anni, quod celebri hiſtoriâ confirmat *Galenus lib.* 1. *ad Glauc.*8. Et paroxyſmus tertianæ nothæ extenditur vſque ad 40. aut 48. horas ex *Gal.*2.*feb.*8.*&* *Auic.*1.4. *tract.*2.*cap.*48. & acceſſio quotidianæ extenditur vſque ad 18. horas, ex *Auic.eodem cap.* Reſpondet *nunquam ſatis Auicennæ laudatus interpres* multis modis, ſed vno præcipuo, quoniam bilis vitellina, quia tenuior eſt pituitâ, propter permixtionem flauæ bilis imbibitur

imbibitur meliùs in meatibus, & poris partium, quare difficilè educitur, quod non poteſt efficere pituita ob craſſitiem,& lentorem. Eſt ergo tertiana longior quotidianâ, & ſuapte naturâ longiſſima. Eam vidi perdurare tribus annis, quinque, ſeptem. Hominem noui,qui à 20. annis vſque ad 50.eâ fuit correptus. Vnum in eâ notabile,quòd tempore quo alios morbos patiebatur,nempe Pleuritidem,Phrenitidem,quibus morbis in intermedio fuit afflictus, tertiana curſum ſuum interrumpebat omnino,adeò vt eo ſanitatem adepto, illicò inuaderet paroxyſmus. Quare videbatur hic morbus illi iam connaturalis, cuius beneficio, rigore excitato, natura ſuperfluum humorem abſumebat,vt de quartanâ prædixit *Galenus lib.1.epid.ſect.3.text.4.& 4.aph.73. & 7.eiuſdem 42. Lege doctiſſimum conſilium Reineri Solenandri lib.1.conſilior.21.de tertianâ.*

OBSERVATIO XXX.

De Quotidiana.

Quotidiana, Ebeni decocto, curata.

TIment Medici in febribus diuturnis, aliiſque ex craſſiore bile ſubortis, decoctum Ebeni, Smilacis aſperæ,Chinæ propinare,quod in his productis morbis pro admirabili auxilio conſuluere, qui de Indicis aromatis peculiares libellos conſcribunt.Ego poſtquam bienniò cum quotidiana luctatus, plura pro roborando ſtomacho,mucoſâ pituitâ vacuandâ celebraui, decoctum Chinæ,& Ebeni,24.

 dierum

dierum ſpatio exhibui. Hoc antidoto, præter omnium ſpem æger conualuit, horum enim decoctum omnes complet intentiones, quæ in vacuatione humoris crudi expetuntur. *Vt eleganter probant Petrus Pena, & Mathias Lobellius lib. de plantar. historia, obſ.605. de Ebeno.*

OBSERVATIO XXXI.

De Semitertiana.

Semitertiana, horrida, anxioſa, maligna, lethalis.

INter febres compoſitas, Hemitritæus exitialis eſt. Eius illuſtre exemplum proponit *Galenus lib. 2. criſ. cap.* 9. Hæc febris monente *Galeno* 2. *feb.* 7. & firmat *Auic.* 1. 4. *tract.* 4. *cap.* 17. fit ex quotidianâ continuâ, & tertianâ intermittente, quarum vtraque ſimul inuadit, & altero die vnicam tantùm acceſſionem, altero verò die duas efficit. Affligit cum frequentiſſimis horroribus, Anxietate, Syncope, Ventriculi ſubuerſione, Cardialgia, Sopore, Delirio, Vigiliâ, & neruorum reſolutione ægros infeſtans, & maximè ſi ſit exquiſita, ex *Hipp. lib.* 1. *epid. ſect.* 1. 23. *& ſect.* 2. *com.* 25. Cùm autem ex bile, & pituitâ componatur, ſi illa exuperat, acutiem præ ſe fert; ſi pituita redundet, tunc fit morbus diuturnus, & chronicis morbis adiungitur, vt *Gal.* 1. *Aph.* 12. *& Paulus lib.* 2. *cap.* 34. docuerunt. Et licèt eam agnoſcere difficile ſit, ex *Gal. lib.* 1. *epid. ſect.* 3. *com.* 5. Hanc tamen in ſene notaui, quam cùm primis diebus febrem

brem eſſe tertianæ naturam habentis arbitrarer, vt verbis vtar *Hipp. lib. 6. epid. ſect. 2. text. 23.* deinde Hemitritæum eſſe cognoui. Plura pro hoc domando morbo exercui, ſed ægrum à tanto malo, tandem deuictum vidi, poſtquam bienniò ipſum ita afflixit, vt ob obſtructiones, &, innato calore languidiore reddito, auctas cruditates, virium iacturam, ſummâ Atrophiâ correptus contabeſceret. Nam, vt *citatis locis ait Hipp. hæc febris eſt violentiſſima, longiſſima, laborioſiſſima, maligna, horrifica, exitialis.*

OBSERVATIO XXXII.

De Quartana.

In Quartanâ curandâ, cautio ſcitu digniſſima.

NVlla febris eſt notior quartanâ, nulla ſecurior, etſi longiſſima. Hæc ob humoris craſſitiem, & rebellionem, remediis vix ſuccũbit, quare coacti Medici in acceſſione purgantia exhibent, vt rigore, motúque hic terreſtris humor attenuatus facillimè per vtramque viam expellatur. Id expertus eſt ex mente *Hip. Auic.* & aliorum celebrium Medicorum *Amat. 1. cent. 8.* Ob eandem rationem fœlici cum euentu in hoc morbo, quùm aliis non cedit auxiliis, in plenilunio, ex Baſilicâ, aut ſaluatellâ læuâ, ſi vires non ita ſint robuſtæ, ſanguinem exhaurio: tunc enim ob Lunæ vim humor iſte terrenus ebullit, & fluxilior fit, promptiúſque venâ ſectâ educitur. Hoc remedio in hoc tempore celebrato plures leuati, alij ab eo omnino immunes euaſere. Scitum autem eſt

 magnam

magnam eſſe Lunæ vim in hæc inferiora: nam ſicut annum integrum Sol diſponit, ita Luna menſem per ſeptimanas, & maximè quando plena fuerit: tunc enim ipſius opera inualeſcunt, ex *Gal. 3. de dieb. decret. 2. cùm ea ſit mortalium corporum & auctor, & conditrix*, adeò vt nonnulla corpora ſub luminis eius acceſſu patiantur augmenta, & hac decreſcente minuantur, vt *Macrobius* firmat *lib. 1. in ſomn. Scipion. cap. 11.* Explicat *Cœlius lib. 1. antiquit. 18.* Ob hanc cauſam *Auic. 4. 1. cap. 21. de ventoſis, in init.* ex aliorum mente, cucurbitulas non imponit niſi in Lunæ augmento, quoniam tunc ſunt humores commoti, & augmentatur cerebrum in Craniis, & aqua in fluminibus acceſſionē, & receſſionem habētibus. *Legendi in hanc rem Leuinus Lemnius lib. 2. de occultis naturæ miraculis cap. 41. Plin. lib. 2. cap. 41. Strabo lib. 3. de ſitu Orbis, Albumaſar lib. 2. maioris introductor. ad Aſtronomiam, Ottho Heurnius, Medicus celeberrimus, & Ioannis Heurnij Medici inſignis Filius, in Inclytâ Leidenſi Academiâ Profeſſor eminentiſſimus, in ſuo aureo Barbaricæ Philoſophiæ libello cap. 15.*

OBSERVATIO XXXIII.

De febri Erratica.

Febris Erratica, Chalybis vſu curata.

FEbres errantes, ſingulas acceſſiones habent inordinatas, dicebat *Galenus lib. 1. epid. ſect. 3. com. 17.* & horrores inordinatos, & erraticos, ex *Hipp. lib. 1. epid. ſect. 2. text. 25.* Etiam vocatur Erratica febris, quando

quando nullo circuitûs ordine, verbi gratiâ, tertio, vel quarto quôque die febris inuadit, nunc quinto, vel ſexto : ſic *Cleonactidem* ignis corripuit erraticè, apud *Hipp. lib.* 1. *epid. ſect.* 3. *text.* 23. Has appellat *Hipp.* inconſtantes *lib* 4. *acut.* 52. quæ auctore *Galen. in com. nullam certam Periodum obſeruant. Celſus* vocat errabundas, vagas, *lib.* 2. *cap.* 1. *& lib.* 3. *cap.* 5. Fiunt ex humore melancholico ob aduſtionem facto, & ex cineribus aliorum humorum, qui difformes ſunt; ita vt in vnâ parte moueantur ad putredinem, in aliâ ad motum ſint inepti, quia craſſi, terreſtres, & fæculenti. Febres hæ in quartanam tranſeunt, ex præſcripto *Hipp. lib.* 3. *progn. text.* 27. maximè ſi autumnus ſit, fiunt enim tales hoc tempore ob eius inæqualitatem, vt 3. *aph.* 22. monuit *Hipp. cum Gal.* Inhis licèt ex præſcripto *Hipp.* nullum ſit adhibendum auxilium donec conſtent, quia occaſio cathartici captari nequit, tamen quùm non ignoretur materia mali, præſtat humorem hũc craſſum è corpore eximere, quàm obſtructionibus adauctis, à quibus ferè dependent, ægros naturæ relinquere; ſi enim diutiùs durant, quartanam, Scirrhum lienis, alui fluxum, & Hydropem ſæpè minantur. Quidam trienniò hac febre oppreſſus, multis tentatis, quæ craſſum, & lutulentum humorem expurgant, vias aperiunt, deobſtruunt, nihil eſt leuatus, & accedente œdemate pedum, Hydropis rudimento, ſolùm Chalybis vſu, à febri, & tumore liber euaſit : nam, vt optimè dixit *Auic.* 4. 1. *cap.* 31. *Vna ægritudo cauſa eſt alterius, ſicut quùm accidit Oppilatio, & febris; medicamur enim Oppilationem priùs, deinde febrim, & ſi nobis neceſſarium fuerit Oppilationem aperire cum eo, in quo aliqua exiſtat caliditas, non curabimus de febre, &c.*

OBSERVATIO XXXIV.

De febri Decimana.

Decimana febris poſſibilis.

VLtra quartanum circuitum, raros, & inſolitos eſſe febrium typos, quintanos, ſeptimanos, octonanos, nonanos,& longiores,priſcorum, & recentiorum obſeruationibus ratum eſt, quæ febres à pauco,ſed craſſiore humore generantur,ex quo oritur quartana, quare eandem expoſtulăt curationem. Ego decimanum notaui in ſexagenario, qui duobus annis hoc typo vexatus, vacuatâ ſæpiùs viſcidâ pituitâ, & vaſis deobſtructis (aliquantiſper enim illi intumuerat venter) aſſiduo aperientium vſu conualuit.

Hæ licèt ab humore pauciori, & magis aduſto ortum ducant ex *Haly lib.3.pract.19. Hieronymo Sauonarolâ cap.15.de feb.rubric.8.Petro Mercato tract.9. de feb.cap.3.* Tamen, vacuantibus, reſerantibus, & extenuantibus tractandæ ſunt: Nam *appropinquant curæ quartanæ*, vt ſcitè notauit *Auic.1.4.tract.2. cap. 69.* & non ſiluit *Cornelius Gemma lib.1.coſmocrit.cap. 1.* Nouimus quinquagenarium qui bienniò nonanâ febri laborans, tentatis priùs multis, ſolùm, ſtybij vſu, & apertis, hirudinum ope, mariſcis conualuit. Illud enim auxilium in cunctis à craſſiore bile ſubortis febribus, omnium præſtantiſſimam vim habere expurgandi tenaciorem ſuccum à ſolis Neotericis eſt proditum. Sanguis è mariſcis exhauſtus pro melancholico vacuando humore Ellebori vires antecellit.

anteçellit. Audi *Hippocratem veritatis medicæ conſtantiſſimum præceptorem lib.6.epid.ſect.3.text.37.* dum ſic inquit: *Mariſcis laborantes neque morbo laterali, neque Pulmonario, neque Phagedænâ, neque furunculis, neque Therminthis, fortaſſe neque lepris, fortaſſe neque aliis,&c. Explanat graphicè Ioan.Raphaël Moxius lib. de curand.morb.mulieb.acut.per ven.ſect.cap.45.* Octonanam vidi ſpatio quatuor menſium durantem,quæ mitibus ſtipata ſymptomatis, ſponte tandẽ euanuit.

OBSERVATIO XXXV.

De febri Hectica.

Febris Hectica, Hydrelæo curata.

IVuenis quidam, gracilis, & excarnis ex ardente febre in Hecticam lapſus eſt,quæ ſiccitatem morboſam habebat coniunctam. Hic infinita propemodum præſidia, immò lac caprinum, & dulcis aquæ lauacrum, diu, attamen citra opem vllam fuerat expertus. Tandem Balneo, admixtâ Olei quantitate, (Hydrelæum dicas) reïteratò conualuit. Quæris cauſam? promit *Galenus lib.2.ſimpl.24. Aqua enim cùm fluida ſit, & liquida, minimèque cuti poſſit adhærere, Olei lentore, ceu glutino quodam in cutis poris impingitur, ſicque impensè penetrat, & per moram magis humectat.* Licèt enim de Balnei facultate pro curandis Hecticis mira priſci protulerint; id tamen, quod ex Oleo, & aquâ parari ſolet, eſt præſtantius: nam ſi eo vtaris in quo Olei copia ſit iniecta, mirabiles vires experieris: quoniam tenſas partes

emollit, ſiccas & arefactas humectat, & aperiendo obſtructos, & præ ſiccitate conniuentes poros, attrahit alimentum ad extimas, maximéque diſtantes corporis partes. Inſuper calorem iam ob ariditatem exhauſtum, & ob humidi inopiam veluti depopulatum, reficit & inſtaurat, & corpus ad priſtinam ſymmetriam deducit, & vſtas fuligines diſcutit, & ſic innatus ignis qui veluti obrutus erat, tranſpirat, & alacrior redditus, ad proprias actiones obeundas fit promptiſſimus. Denique licèt hoc Balneum lentore ſuo cutis ſpiracula leuiter videatur occludere; & fuliginum tranſpirationem impediat, ob hoc ſanè multò commodius eſt: nam hac ratione, caloris, & ſpiritûs cohibet effluxum, eorúmque prohibet reſolutionem, & ſic roborat. Oleum eſto dulciſſimum, defæcatum, pingue, viſcoſum, tenue, pellucidum, quod ſi ſit Violaceum, aut Amygdalinum, præſtantius erit.

OBSERVATIO XXXVI.

Hectica cum putridâ Complicata, Balnei ope curata.

HEcticæ complicationem cum putridâ eſſe poſſibilem, celeberrimâ hiſtoriâ cõfirmat *Gal. lib.* 10. *meth. cap.* 5. *& lib.* 1. *feb. cap.* 10. probat *Auic.* 1. 4. *tract.* 3. *cap.* 1. peculiaria ex *Galeno* ſigna huius complicationis deſcribens. Hanc cognoſcere laborioſum, & maximè, ſi putrida ex continuarum genere exiſtat. Curatio difficilis: nam Hectica refrigerantia, & humectantia; putrida, reſerantia, & abſtergentia

gentia expoſtulat. Difficilioris curationis eſt, quando cum febre pituitoſâ complicatur: quoniam diuerſæ indicationes inſurgunt: hæc enim calefacientia auxilia efflagitat, Hecticæ ſummoperè contraria. Acceſſimus ad curandum ægrum tertianâ nothâ diu correptum, qui cùm curis eſſet confectus, tranſactâ acceſſione, cæteræ corporis partes temperatiores erant, arteriæ verò loca calidiora conſpiciebantur. Hic ob fixum, radicatum, & independentem in ſolidis partibus calorem; ſenſim ac ſine ſenſu extenuabatur magis: calor enim Hecticus, de nouo introductus, ob durationem, & diuturnam actionem, adeò ſeſe in ſolida inſinuauerat, vt abſumptâ, & depopulatâ humiditate corpus contabeſceret. His perſpectis, curauimus putridam, purgatiunculis, reſerantibus, aperientibus, Ptiſanâ, potionibus frigidis, & Epithematis, & hæc, acceſſione ceſſante, vel remiſſiori factâ ſemper propinauimus. Pro Hecticæ curatione, lac exhibuimus caprinum, obfuit multùm: nam ex eo in cacochymiã verſo febris adaucta, Aphthæ in ore, guláque repullulârunt. Tandem ab eo abſtinentes, Balneum conſuluimus, & poſt hoc, interpoſitis duabus horis Ptiſanam obtulimus. Huius ope in totum ſanus euaſit: quod auxilium putridis febribus etiam eſſe vtiliſſimum, ex innumeris *Galeni* locis eruditè probant *Ludouicus Lemoſius in com. cap. 10. Gal. lib. 10. meth. Donatus Santorus lib. 7. epiſt. 1. Fuchſi. 2. paradox. 10. De cæterâ verò medicinali materiâ pro curandâ putridâ coniunctâ cum Hecticâ, videndus Baptiſta Theodoſius epiſt. 35.*

OBSER

OBSERVATIO XXXVII.

De Peſte.

Peſtis horribilis.

DE peſtilentiâ eſt in hoc loco ſermo, morbo immani, Herculeo, inſuperabili, miſerabili ſanè peccatorum flagello: in quo ſoli Deo permiſſa poteſtas medendi, non cuique mortalium data, vt præcognitam belluam, ſerpentem, quam venenatam feram *lib. de Theriac. ad Piſon. 16. vocauit Galenus*, & cõmune exitium minantem hominibus, brutis, plantis (niſi piſces excipias cũ *Ariſt. 8. de hiſtor. animal. 19.*) immò feras ipſas depaſcentem euitemus. Hæc horridâ inimicitiâ, mirabili, inſigni, & extraordinario perdendi modo, cæcâ malitiâ, venenoſiſſimâ qualitate, variis modis cor fatigat, corpus extinguit. Sic Thucydidis tempore in peſte ſæuâ, plures exectis genitalibus, excauatis oculis, pedibus, manibúſque truncatis, vitam redimebant, vt *Fabius Paulinus fol. 252.* in com. explicat egregiè. Alias miras peſtis ſpecies obſeruârunt plures. Ego anno 1600. quùm hæc truculenta Hydra, totam ferè Europam, præſertímque Hiſpaniam deuaſtâſſet, in pago quodam plures notaui dirâ peſte correptos. Nam poſt morbi inuaſionem, ſubitò omni ſenſu priuatis, pili ex capite defluebant. Puſtula liuens in lepore naſi ſuboriebatur, quæ intra 20. horas totum naſum arrodens, ægros deinde cum extremarum partium algore, & mortificatione in mortem præcipitabat. Nullus euaſit.

OBSER

OBSERVATIO XXXVIII.

Peſtis bubonia lethalis.

IN hac verò de peſte mentione addamus Coi ſenis ſententiam, legentibus futuram non ingratam, quæ in hunc modum *lib. 6. epid. ſect. 2. text. 10.* ſic reſonat: *Abſceſsûs veluti bubones, ſignum quidem ſunt germina habentium, tum aliorum, tum præcipuè viſcerum: maligni autem ſunt hi.* Tanti auctoris mentem emedullant *Valleſius*, *&* *Fuchſius in com.* conſueſcunt enim partes nobiles venenoſis humoribus afflictæ; eos in partes ignobiles, & emunctoria corporis, deponere, & hac de causâ in peſtilenti lue in his partibus frequenter repullulant, & viſcerum ſunt germina, & ſignificant affectionem earum partium, cum quibus rectitudinem habent, ſícque emunctorium Cerebri eſt retrò aures, Cordis ad Axillas, Hepatis ad inguina. In truculentâ peſtifera lue plures notaui, quibus bubones non ſolùm in his partibus, ſed in aliis, immò vniuerſo corpore ſimul multi, in capite, Nuchâ, Humeris, Thorace, Vmbilico, Femore, Tibiâ erupêre, hoc extremam perniciem, & conſummatam putredinem oſtendit. Omnes periêre. *Tu verò de Antidotis contra hanc luem pretioſis lege eruditiſſimum Ludouicum Gardinium lib. de peſte, prope fin. qui de hoc argumento plura, ſatis doctè conſcripſit.*

OBSER

OBSERVATIO XXXIX.

Peſtis mira.

IN anno 1604. plures ex eodem contagio peſtilenti infecti, hoc ſymptomate detenti intra quartum diem animam efflârunt. Omnino non poterant cibum deglutire, quod eum planè abhorrerent. Hoc ex inſtrumentorum deglutiendi, & appetitiuæ mortificatione, vt ait *Gal.6. aph.* 3. à malâ, & veneficâ qualitate inductâ, fuiſſe subortum, res eſt manifeſta. Plura pro roborando ventriculo, & retundendo veneno adminiſtrata. Profuêre nihil. Omnes ſublati. *Lege de hoc ſymptomate admirando, ab aliis cauſis ſuborto, eruditiſſimnm Conſilium Trincauel. 75. lib.2. conſilior. Quo autem pacto, deplorato faſtidio, & morbo laborantes ad cibos ſint cogendi, duabus feſtiuis, ſed vtilibus Hiſtoriis explicat Ferdinandus Mena lib. de medend.feb.cap.15.*

OBSERVATIO XL.

Sudor ſanguineus cum totius liuore in peſte.

QVidam in truculentâ lue toto corporis habitu liuido facto, biduò per totum corpus ſudorem ſanguineum ob debilitatem retentricis excreuerunt. Correptis ante mortem totum corpus nigerrimis tuberculis conſpurcatum. Hi, cum caſu virtutis, animi exolutione, frigidum expirantes, extincto calore à veneno interno è vita migrârunt. *De ſudoris*

ſanguinei

ſanguinei cauſis lege Marcel. Donat. lib. 1. de hiſt. mirabili, cap. 2. Syluaticum controu. 5. hoc lethale & prodigioſum ſignum retulit inter omnes Georgius Agricola lib. 2. de peſte, nam hac Hydrâ correpti triduò circa caput ſanguinem excluſerunt.

OBSERVATIO XLI.

In peſte è cucurbitulis ſanguis emanans, compeſci non potuit.

MVltis in peſte ſanguis è cucurbitulis emanans, nec validis auxiliis, nec cauterio ipſo potuit compeſci. Omnes obiêre: nam facultas retentrix, à veneficâ qualitate, prorſus erat extincta.

OBSERVATIO XLII.

Ex contagio Cadaueris peſte emortui, plures interfecti.

CAdauera peſte interempta contagioſa eſſe, nullus ignorat. Nam ſi res inanimes vaporem peſtiferum reſeruantes poſt multos annos contagium important, vt pluribus fide dignis hiſtoriis auctores ſatis confirmant, quantò magis corpora animalium, è quibus poſt mortem, per tranſpirationem aura peſtifera emanat, à non benè gubernatâ materiâ in corde, venis & arteriis putreſcente eleuata? Hanc oſtendit fœtor ingens non niſi ab effumante calore, plurimáque vaporum copiâ exurgens,

gens, ex ſordidâ circa viſcera putredine natus, quæ ad abſentiam natiui caloris, à quo antea coërcebatur, ſeſe inſolenter eructat. Exemplum tibi ſit peſtis illa Athenienſium tantoperè à *Galen.* celebrata *lib. quòd anim. mores, cap. 5. lib. 1. feb. 4. lib. 2. de ſympt. cauſ. vlt.* & alibi, in quâ, vt referunt *Thucydides*, & *Lucretius*, aues, & bruta, cadauera deguſtare non audebant, quaſi peſtiferam illam tabem mortuorum corporum penitus horrerent. At cùm nulla ſit tam proterua opinio, quæ ſuum non habeat defenſorem, contrariam ſententiam firmauit *Fracaſtorius licèt primæ notæ Medicus*, & *cui totum etſi debeamus in hac materiâ de contagio, tamen lib. 1. de contag. cap. 12.* ſic inquit: *Mortuum autem animal contagem eam non ſeruat, quâ tenebatur viuens, quoniam ſeminaria contagionis vnà cum calore innato extincta ſunt*, &c. Huic fortè addictus opinioni, *Rondeletius, vir alioqui doctiſſimus*, ſic *lib. de feb. peſtilent.* eloquutus eſt. *Quare corpora illa mortuorum, quæ ampliùs non expirant, nullum venenum eiaculantur; quòd ſi aliquid contrahatur, id potiùs ab eorum pannis contrahitur, quàm vllâ re aliâ: ſiquidem diſſecuimus aliquando corpora mortuorum ex peſte, multis ſpectantibus ſtudioſis ſine aliquo damno*, &c. Et concludens ait, *propterea quòd mortuo animali perit omne venenum*, &c.

Sed parcant mihi tantorum virorum manes. Non enim philoſophantur rectè. Nam mortuum animal id contagium ſeruat, licèt non ita promptum, ob defectum effumantis caloris, quo tenebatur viuens. Falſum enim eſt contagionis ſeminaria vnà cum calore innato extincta eſſe: quoniam Canis rabidi ſeminaria poſt mortem non ſunt extincta, qui enim eum mortuum tetigerũt, rabie capti ſunt, vt conſtat

ex

ex *Palmario lib. de morb. contag. fol.* 266. *&* 267. Nam *Venatores quidam,* inquit *Fernelius lib.* 2. *de abdit. cap.* 14. *in lupum ſæuiorem irruerunt, trucidatum in varia obſoniorum genera apparârunt, & coxerunt. Omnes quicunque eſitârunt, non multo pòſt tempore rabie correpti, perierunt; alij ſociorum morte prudentes ſibi proſpexerunt. In eâ carne tam diligenter apparatâ, vis lethifera, & venenata permanſit, quæ vix igne miteſcit, quemadmodum nec Cantharidum vis Deleteria vſtione tota perit.* Hæc tantus auctor. Similem hiſtoriam *Surius* attulit *in com. rer. in orbe geſtarum.* Quare ſi venenum rabidum peſtifero minùs vehemens, poſt mortem non perit, quare hoc, extincto calore naturali, peribit omnino? Si autem, quod obiicit *Rondeletius,* adſtantes & ſtudioſi adhibitâ ſectione cadaueris peſte emortui, non ſunt infecti, nil mirum: nam non erant ad recipiendum contagium diſpoſiti, alioqui omnes qui ſub Sole commorantur, febrirent, vt 1. *feb.* 4. retulit *Galenus.* Ego vidi plures corpus peſte emortuũ, ex agro vbi iacebat, per funes, ſuper tabulas deportantes, vnius diei ſpatio peſte arreptos occubuiſſe: tanti periculi & timoris plenum eſt, cadauer veneno peſtifero enectum pertractare. Sed cur in Germaniâ, quod conqueritur *Rodericus à Caſtro,* expertiſſimus *Medicus lib. de peſte, tit. de præſeruandi rat. in fin.* & apud Septentrionales homines pro more poſitum ſit, cadauera ex peſte emortua, inhumata triduò in domo retinere, quoüſque ſepeliantur, ipſi viderint viri prudentiſſimi, & ſalutis ſuæ amantiſſimi. Ego eorum votum reſpuo omnino contrariâ ratione, & diutino experimento permunitus: nam cadauer humanum citiſſimè ob multas cauſas corrumpitur, & inter omnia animalia promptiſſimè

 dirâ

dirâ labe fœdatur. *Conſule Sennertum lib.4. de feb. cap.2. Ioubert. lib. de peſte, cap.3.*

OBSERVATIO XLIII.

Ex ſanguinis peſtiferi extracti, horribili fœtore, plures peſte infecti.

FOEtidam adeſſe in peſte reſpirationem perſæpè Medicorum clariſſimi inculcant, quare ſi aër, & ſpiritûs putreſcunt, & fœtent, cur non ſanguis, qui illis eſt craſſior, & impurior? Sanguinem ſectâ venâ fluentem, totum cubiculum infeciſſe, bis ſe obſeruâſſe teſtatur *ſolertiſſimus Caſtrenſis Luſitanus lib. 3. de meteor. Microcoſm. cap.4.* Nam ſi fœtidus, & graueolens eſt, mortem præſagit, vt notat *Foreſtus lib. 1. de febrib. 16.* Vocatus tempore peſtis, vt inuiſerem ægrum febri arreptum, parùm febrientem inueni, cum aſpectu hilari, tactu miti, vrinâ bonâ. Iuſſi ſecare Baſilicam: nam plethoricus erat. Veſperi ad eum inuiſendum è mulâ deſcendo, ecce caſum mirum vicini enarrant, ex ſanguinis extracti fœtore horrendo, tres miniſtros infectos, veluti ſideratos, occubuiſſe ſubitò, & ægrum animam efflare inculcant. Hoc audito, diſcedo ab oſtio, velocior Euro. Dubitas? *Adi Valleriol. lib.3. loc. com. cap.18. Salium lib. de peſte, cap.5. Gemmam lib.1. Coſmocritic.13. & alios,* qui homines ex inſpirato aëre tabo infectos, ſideratorum inſtar, ſubitò occubuiſſe non ſemel inculcant.

OBSERVATIO XLIV.

De febre Peſtifera.

In febre peſtiferâ, ſaphenæ ſectio vtiliſſima.

IN febre peſtiferâ phlebotomiam ex inferioribus partibus celebratam eſſe tutiſſimam, & vtiliſſimam ob multas cauſas, veterum, *Galeni*, & Claſſicorum teſtimonio ſancitum eſt. *Extat elegans Hiſtoria apud Oribaſ. lib.7. collect.cap.20.* qui conteſtatur, *Galenum* peſte affectum ſcarificatione crurum copioſâ, ab ea feliciter euaſiſſe; & adeò ex hac parte facta vacuatio commoda eſt, vt *Manardus doctiſſimus 12.epiſt.5. in reſponſione ad dub.primum,* in Pleuritide, cæteríſque inflammationibus internis peſtilentibus, eam, vt ſecuriorem admittat. Tantorum virorum votum hæc obſeruatio confirmat. Infinitos propemodum peſtiferis, & maleficentiſſimis febribus curaui, plures ſectâ Saphenâ, aut ſcarificatis cruribus euasêre, quàm illi, quibus in initio morbi Baſilica ſciſſa: nam ex illâ parte celebrata vacuatio plenitudinem leuat, diſtrahit halitûs veneficos à corde, & ad diſtantiſſimas partes diuertit, viſcera tranſpirat, & citra multum virium diſpendium morbum leuat, quare crurum etiam ſcarificatio has vires cùm obtineat, phlebotomiæ vicem ſupplet, ex *Gal.2.aph.17.& 2.ad Glauc.cap.7.in med. Legenda in hanc rem, ingenioſiſſima Epiſtola Valuerdæ Olyſipon. Luſitano ſermone conſcripta, in quâ de argumento hoc, pulchra reperient Luſitani idiomate ſuo.*

OBSERVATIO XLV.

Arſenicum Sublimatum in peſte ſupra Cor geſtatum, remedium ſuſpectum.

ARſenicum Sublimatum pro curandâ, præſeruandáve peſtilenti lue, ſupra cor in ſacculis geſtatum, aut placentulæ inſtar læuæ Mammillæ appoſitum, eſſe remedium factum à Deo, teſtantur *Niddanus, Salius, Mercurialis, Fallopius, Simonius, Iordanus, Theodozius, Ioubertus*, & alij celeberrimi viri, quibus non aſſentiri, nefas erit. Sed quùm hoc loco de ſalute hominis agatur, quâ nihil charius, ex *Gal. 7. meth. 6.* vt in *Hipp.* laudem aſſeruit *Celſus lib. 8. cap. 4.* & nobis cura de veritate impoſita ſit, non de fabulis, vt cum *Galeno* loquar *lib. 3. de vſu part. 1.* idcircò altiùs negotium penſitandum. Illi putant Arſenicum, vim occultam habere necandi venena: hanc non oſtendent, immò *Galenus 3. de præſag. ex pulſib. 5.* eos, qui ad illam confugiunt, ait nihil dicere. *Alij* ob ſimilitudinem, quam habet vnum venenum ad aliud, in præſeruatione, & curatione conferre affirmant. Siniſtra ſolutio. Nam ſi in præſeruatione nullum adeſt in corde venenum extrahendum, Sublimatum cùm ſit calidum venenum à totâ ſubſtantiâ tale, ſpiritûs inflammat, cordis temperamentum peruertit. Si in curatione: cùm duo adſint venena, internum, & externum, cur illud, cùm peſtilens ſit, & agendo efficacius, externum priùs non attrahet? ſi verum eſt inter attrahentia familiaritate, & ſimilitudine ſubſtantiæ, illa potiùs attrahere,

trahere, in quibus maior eſt actiuitas, & efficacia, ex *Gal. 3. ſimpl. 24. & 25.* Quare ſicut calor peſtilens ab aliis differt caloribus per excellentiam putredinis, ex *Gal. lib. 6. epid. ſect. 1. com. 29.* ſic venenum peſtiferum, alia venena ſuperat, & excellit: Neque dicas cum *Theodoſio* corpus veneno aſſuetum, minùs lædi à venenoſo, peſtiferóque aëre; nam antequam cor aſſuetudinem contrahat, impensè lædetur. Si confugis ad experimentum, quo *Lacuna* deuictus *lib. 6. Dioſcorid. in præfat.* hoc auxilium approbat, referens *Medicum Luſitanũ* in Romano Xenodochio peſtiferas febres curantem, ſolo huius auxilij vſu à periculo 24. annis fuiſſe immunem, quod de aliis ſcribunt *Ioannes Rhenanus, & Petrus Droëtus tract. de peſte.* Vidẽdum num experientia ſit bona: cùm enim plura ſint, quæ tunc ad præcauendam luem aſſumuntur auxilia, conſiderandum, quibus attribuenda ſit ſalus. Noſtras partes acriter defendunt plures, qui in palæſtrâ medicâ primas tenuêre, quorum mentem explicat obſeruatio hæc. In peſtilenti lue, febribúſque peſtiferis ſæpiùs ſum expertus, plures hoc auxilio vſos, ſubitò peſte correptos, occubuiſſe. Alij, inflammatione obortâ in parte læuâ thoracis externâ, febribus ſunt apprehenſi, quæ ex admoto Sublimato ortæ ſunt, qui ſummo labore deinceps conualuêre. Quidam inflammato corde, incenſíſque ſpiritibus in palpitationem incidêre. Securius ergo ſit multò, cardiacos ſacculos, immò cucurbitulam ex interuallis cordi apponere, vt roboretur cor, fœtidíque & venenoſi halitûs extrà euocentur, quam hoc ſuſpectum, & calidiſſimum admouere auxilium, ex cuius vſu, noxæ ſæpè oriuntur inemendabiles. *Lege Matth. Vnzerum lib. 2. Catoptri peſtilential. cap. 9.*

OBSERVATIO XLVI.

De Variolis.

Grauidæ Variolis correptæ, hiſtoria mirabilis.

GRauida ſeptimeſtris, iuuenis, carnoſa, & rubicunda, firmâ, integráque valetudine prædita, ex Caricarum aſſiduo vſu in tantum feruorem, & incendium lapſa eſt, vt totum corpus purpureo afficeretur colore cum inexhauſtâ ſiti. Hæc cùm plenitudine quoad vaſa premeretur, acutè febriebat cum anxietate multâ. Ter ex Medicorũ præſcripto ſecta fuit mediana vena. Exhibita Cardiaca, oblati refrigerantes Syrupi, ſelectiſſimis alimentis, & carnium contuſis, quin & odoribus roboratæ vires. Fœtus Emplaſtris ventriculo admotis recreatus. In quarto delira, & Aphona facta, implacida, & veluti turgens ſe in varias in lecto iactauit figuras. In quinto cucurbitulæ humidæ ſcapulis è regione cordis affixæ: tunc ſudauit copioſè, ſed citra leuamen vllum: nam poſtea exacerbata eſt febris ſingultui aſſiduo coniuncta. Ecce horribili ſpaſmo corripitur, & tantâ violentiâ maxillas conuellebat, vt è propriâ ſede exilire viderentur. Poſtea dentium fragore, inuerſis oculis, intortis manibus, ſpinâ diſtentâ, difficili in faucibus ſtertore percepto, omnia membra agitabat. Fœtus in agône tanto, nec in latera, ſurſum, aut deorſum iactari, aut circumuolui (mirum dictu) viſus eſt. Accurrens, ſternutatoria

fortia

fortia naribus adhibeo, enemata acria paro, cucurbitulas per totum dorſum impono. Illa, Dei beneficio, viribus etſi exhauſta, ad mentem rediit. Poſt duas horas, horripilationes, & pruritum per totum corpus perſenſit, ita vt cutem dilacerare, ſcalpendo vnguibus vi nimiâ, cogeretur. Hoc tempore Miliaceæ aſperitudines, quæ miram hactenus tragœdiam excitauerant, per totum corporis ambitum apparere cœperunt cum anguſtiâ dirâ. Cucurbitulæ ad iuuandum naturæ motum iterum ſcapulis adhibitæ, optimis alimentis recreatæ vires, ſudorifica oblata. Increuêre papulæ, & ad maturitatem accedere viſæ ſunt, & pro exſpectato pure, vermiculorũ emanauit agmen, qui ichori permixti, ſyronibus erant ſimillimi, viuidi, & valdè rubri. Poſt hæc corripitur Diarrhœâ, quæ in Dyſenteriam migrauit ſtatim, quæ Clyſmis ex lacte Chalybéato, & admotis adſtringentibus ceſſauit Emplaſtris. Demum cutis ita vlcerata, vt lacera, putrida, & corrupta in partes diuideretur cum fœtore horribili. His tantis malis in die 35. preſſa apparuit, vigilis, & exanimis, refocillata tamen, in 40. conualeſcere cœpit conſolidatis vlceribus, & fœtus alacrior redditus in nono menſe exiit in lucem. Grauidas ergò variolis corripi nouum non eſt: nam licèt natura ferè vtero, cuti tamen ſuperfluum humorem, vitioſúmque ſanguinem ſæpè deſtinat.

OBSERVATIO XLVII.

De Morbillis.

Morbillorum, ſymptomata admiranda.

LIcèt ex variolis pernicioſa ſymptomata emergant, quoniam malignus humor, ex quo conſtant, craſſiuſculus eſt, & magis lentus, & ſic viſceribus adhærens ibi impingitur, neque perfectè poteſt ad cutem demandari, & reconditis in trunco corporis excrementis, malignæ hoc modo eueniunt Dyſenteriæ, ferini abſceſsus interni, diræ tuſſes tabem comitantes, & tandem vlceribus, & tabo ſuffocatus æger, inter fœtores, & dolores vitam finit, & ante mortem morticinium quoddam toto corpore exhibet, & vt ſcitè *Fernelius dictat 2. de abdit.* 12. corpus ſic affectum non aliter contabeſcere videtur, & macie, nigroréque torreri, quàm ſi menſes quatuor è furca pependiſſet. Nam multi oculis confoſſis, membris truncatis ab hac tetrâ lue euaſêre. Et Morbilli licèt ferè benigniores ſint, quoniam eorum materia tenuis citò diſcutitur; tamen aliquando ſunt non minùs lethales, quàm peſtis ipſa. Hic enim bilioſus humor, malâ qualitate arteriam aſperam pungit, vnde tuſſis ſicca, ruptura venarum, Phthiſis, mors. Aliquando vellicat nares, & eas exulcerat, ita vt cancroſa vlcera euadant. Interdum ad inteſtina corriuat, & lethales creat Dyſenterias. Sæpè fauces apprehendit, & interno in tonſillis vlcere maligno ſuborto Gurgulionem rodit, cum faucium tumore inſigni. Hæc omnia mala in conſtitutione

quadam,

quadam, citra peſtem eueniſſe ex Morbillis notaui, quæ ſex menſium ſpatio perdurans, plurimos, quos apprehendit, iugulauit, quorum multi tabe conſumpti, obiêre. *Legendus de hac re Paréus lib. 19. cap. 1.*

OBSERVATIO XLVIII.

De febre Maligna.

In febre maligna cautè præſagiendum.

MEdicus præſagiens culpâ vacabit*, dicebat *Medicorum Coryphæus lib. 1. prog. 3.* Sed cùm ars noſtra coniecturalis ſit, & *coniectura ſit ars inter omnimodam ignorantiam, & omnifariam ſcientiam ex Gal. 2. de loc. 1.* & alibi, & ad veritatem licèt proximiùs accedat 1. *Aph.* 12. multoties tamen fallit nos, idcirco oportet, medicum, quem naturâ prudentem, & in operibus artis ſummè exercitatum exoptat *Galenus lib. 8. meth. cap. 9.* cautè, & maximâ cum præmeditatione præſagire, & maximè in morbis malignis, & peſtilentibus, in quibus criſima ſigna, quæ ſalutem denunciant in aliis morbis, in illis incerta, fallacia ſunt, & ambigua. Comparat enim *Galen. lib. 6. epid. ſect. 6. com. 15. febrem malignam homini palliuolo, ac doloſo, qui aliud loquitur, aliud ſentit, & ſententiam ſuam facilè mutat, ſic morbus malignus in eodem ſtatu non manet, ſed modò quieſcit, modò malignus fit.* Inuiſebamus tres Medici fœminam, quæ vix ab eis febricitare viſa eſt: calor erat ad tactum mitis, pulſus, & reſpiratio ordinem ſeruabant, & ipſa benè mori-

gerata ad oblata benè ſe habebat. Maritus in ſeptimo inquirit à nobis, num morbus periculum haberet. Tacuêre duo. Alius mitem morbum, & naturâ ſuâ ſalutarem eſſe prædixit. Non pertranſierant decem horæ, quando delira facta, floccos carpere viſa eſt. Acceſsêre Anxietas, Inquietudo, Horripilatio, Syncope, Cardiogmos, & vrens ignis cum ſiti inextinguibili, & retorridâ linguâ coniunctus. Plura parantur, ſed eorum ope euitari non potuit, quin in octauo è vita diſcederet. Nam ſæpè prope mortem ægri meliùs habent ex *Galen. 3. epid. ſect. 1. com.* 8. quoniam 14. die erat à febri liber Hermocrates, & 24. defunctus eſt. Quare inquit ipſe *lib. 6. epid. ſect. 2. com. 43. Quicunque in periculoſis morbis pluſquàm deceat ægrotantes hilares, & bonæ ſpei plenos reddunt, in multò maiorem coniiciunt triſtitiam ſequentibus diebus, quùm aut in peius morbus cecidiſſe videtur, aut vltra promiſſa Medicorum producitur.* Sequendum ergo *Celſi* ſaluberrimum conſilium eſt *lib. 5. cap. 26. rubric. 1.* quod ſic habet. *Deinde vbi grauis metus, ſine certâ tamen deſperatione eſt, indicare neceſſariis periclitantis in difficili ſpem eſſe, ne ſi victa ars malo fuerit, vel ignorâſſe, vel fefelliſſe videatur.* In pernicioſis ergò morbis præſagiendum cum cautelâ ſummâ, quoniam inopinati morborum euentûs ſæpè ob multas cauſas Medicos deludunt.

OBSER

OBSERVATIO XLIX.

De Morbis Cutaneis.

Ad ſcabiem puerorum, ſuauiſsimum Vnguentum.

MOrbos hæreditarios accidere, certum eſt, & nos *lib.* 1. *huius operis obſ.* 33. *illuſtri exemplo firmauimus*, & priùs prædixit *Hipp.lib.de aëre, loc.& aquis, num.* 36. *& lib. de Morbo Sacro, num.*6. Cum enim ſemen genitale ab omnibus membris procedat, à ſanis quidem ſanum, à morbidis morboſum, fit vt qui, & patres, & auos habuêre aliquo morbo infectos, in quibus, *auctore Galeno lib.*6. *Aph.*28. ſemen erat vitiatum, poſteris vehementiorem fecerint partium imbecillitatem. In ſemine enim reſidet vis formatiua, quæ omnium partium effigiem, & ſimilitudinem retinet, iuxta quam in fœtu partes integras, aut vitioſas effingit. *Quare ſunt ægritudines quædam, quæ in ſemine hæreditantur, ſicut Vitiligo alba, Tinea,*&c. dicebat *Auicenna* 2. 1. *doct.*2. *cap.*1. Sic ex Caluis Calui, ex Mutis Muti, ex Gallicatis Gallicati, ex Cæcis Cæci, ex Scabioſis Scabioſi, ex Pituitoſo Pituitoſus, ex Bilioſo Bilioſus, ex Lienoſo Lienoſus, ex Strangurioſis Strangurioſi generantur. Denique ex charactere, aut ſigillati one impreſsâ in filiis, aut nepotibus, ij gignunt ur ſimilibus morbis obnoxij. Nobiliſſimus quidam Comes, à pueritia, vlceroſâ ſcabie oppreſſus nullis vnquam auxiliis conſaneſcere potuit. Nupſit hic cum vxore ſaniſſimâ, ex quâ filios habuit pulcherrimos,

rimos, nullâ labe fœdatos, at nepotes omnes ferâ ſcabie inquinati exibant in lucem. Nec hæſites: nam character poteſt tranſire à patre in nepotes, illæſis filiis, vt eleganter probauit *Mercatus tract. de morb. hæreditariis, in med.* Conſulti Medici, ij, in multis morbis huius naturæ, remedia eſſe proficua, cùm arbitrarentur, (nam eorum plures ſunt curabiles) curationem ſic ſunt exorſi. Præter prouidentiam totius pro tenore virium celebratam, Vnguenta adhibent ſtyptica, quorum ope exiccanda vlcera, præcedente dulcis aquæ lauacro, rati ſunt; at ferinum malum tantùm abfuit vt ſuccumberet, quin excitato in vlceratis partibus immani dolore, ſæuiùs affligeret. Nec mireris: nam in pueris, cùm habeant carnem ceream, & facilè tranſpirabilem, humor in corporis profundum adſtringentium vi promptè retrocedit. Vocatus ego, relictis communibus Vnguentis, hoc paraui vtiliſſimum, quo, in delicatulis fœminis, pueris debilibus, aulicis hominibus, pro rebelli ſcabie curandâ fœliciter ſemper vſus ſum cum commoditate multâ, & eſt Vnguentum præſtantiſſimum: nam præterquam quòd ſuauiter olet, non ita repercutit, immò abſtergit, mundificat, modicè exiccat.

℞. Ol. de Liquidambar. ℥. j. Olei Amygdal. Amarar. ℥. ij.

Miſce, fiat Vnguentum. Si deſit Oleum de Liquidambar, quod ab *Occidentali plagâ* affertur, illius loco Balſamum ſubſtitue, vel naturale, vel artificiale.

OBSER

OBSERVATIO L.

Scabioſus illitus Vnguento, ſubitò occubuit.

NOui quendam qui appropinquante vere ; na-
turáque humorem noxium ad cutem tranſmit-
tente, nō vacuato corpore, quùm cacochymus eſſet,
Vnguento illitus, parato ex Oleo Myrtino, Ceruſâ,
Lithargyro, intra noctem, repreſſo humore, & ad
viſcera reſtagnante, veluti ſuffocatus, extinctus eſt.

OBSERVATIO LI.

Scabies contumax, maligna, Vnguento præſtantiſſimo, ſanata.

SCabioſum curaui biennió, cui tota cutis vlceri-
bus nigris, maculíſque liuidis ſcatebat, ex qui-
bus, putores, corruptique ichores continuò ema-
nabant. Hic meo conſilio ſanguinem ſæpè ex venâ
extraxit, hirudines ano appoſuit, tali venas aperuit,
purgantia aſſumpſit, ſerum lactis caprini, ſucco Fu-
mariæ, lupulis, foliis Senæ, & Myrobalanis nigris
præparatum ebibit. Variis vnguentis vtens, peiùs
habuit ; nam ſcabie cum intenſo pruritu adhuc in-
feſtante, per ſcreatum humorem nigerrimum (atra-
mentum diceres) excernebat. Viſis his ſiniſtra ſal-
uatella inciſa, Balneum applicitum, ſed incaſſum
omnia adminiſtrantur. Cum enim habitualis adeſ-
ſet partium debilitas in nigro generando humore,
hunc

hunc ad ignobiles conatus ſum detrudere corporis partes, excitatis cauteriis in cruribus. Roboraui Hepar, & prauam humoris qualitatem infrænaui exhibitis ſudorificis, & tandem ad Arabum mentem, Vnguentum adſtringens paro, in cuius compoſitionem ingrediebatur Mercurius, quod ſic fit.

℞. Terebinth. Abietin. Butyri vaccini, an. ℥. j. Abluantur benè aquâ decoctionis Maluarum, & Violar. adde

Succi Fumar. Succi Enul. Campan. an. ℥. j. Aq. Roſ. ℥. ij. Olei Roſ. ℥. j. Aceti Roſ. ℥. ß. Succi Nicotianæ, ℥. j.

Bulliant omnia, quoüſque abſumantur Succi. Adde

Ceruſæ, ʒ. ij. Litbargyri, ʒ. ij. ß. Pompholyg. ʒ. j. Olei Violac. ℥. j. Vnguenti Roſ. ℥. ß. Pinguedin. Porcin. ℥. Sulphur. viui, ℥. ß. Alumin. vſti, ʒ. j. Sublimati vſti, ʒ. ß. Styrac. liquid. ℥. ß. Vitellor. ouor. num. ij. Succi Limon. Succi Arantior. an. ℥. j. ß. Balſam. ℥. ß. Pulu. Thuris, Maſtich. an. ʒ. ß. Theriac. ʒ. iij. Argenti viui extincti cum ſaliuâ human. ℥. j.

Miſce, & ſemper agitando, & incorporando fiat Vnguentum, quo decies illitus ab ſcabie liber euaſit. Quando ergò ſcabies diuturna eſt, & prauam naturam induit, Hydrargyro tunc vtendum. Sic fecit *Auic. lib. 2. cap.* 47. qui id vlceribus prauis plurimùm prodeſſe affirmat, *&* 7. 4. *tract.* 3. *cap.* 7. ad ſcabiem malam vtitur Vnguentis, in quæ ingreditur Hydrargyrum. *Legendi de hoc inſtituto Arnaldus 2. breuiarij cap. 43. Mercurialis lib. 2. cap. 4. de morb. Cutan. in fin.*

OBSER

OBSERVATIO LII.

De Sanguinis miſſione.

Intempeſtiua ſanguinis miſſio, commouet febres, mortem accerſit.

MOdò relictâ peculiari ratione morborum omnium, tranſmittendum nobis eſt paulùm in morborum vniuerſalia præſidia, quantum mediocris ingenij vires, eruditioníſque ſuppetunt. Et in primis oſtentat ſeſe *Auicennæ* locus, multiplici, variáque doctrinâ refertus, in cuius explicatione, tam multa ſcribunt interpretes, habetúrque in *fen.* 4. *lib.* 1. *cap.* 20. hoc modo. *Et ſanguinis miſſio multoties facit febrem, & multoties facit putrefactionem*, &c. Venæ ſectio ob ebullitionem ſpirituum facit febres Diarias, & debilitando naturam, ſi nimia ſit, putredinem excitat, quæ à debilitate oritur caloris innati, & alios morbos promouet, quos latè refert *Gal. lib.* 9. *meth.* 10. explicant *Valleriola* 2. *enarrat.* 7. generat Hecticam, quando celebratur in corporibus ſanguine indigentibus, gracilibus, calidis, ſiccis: tunc ſine vtilitate vires reſoluuntur, priuantur partes alimento, & exiccantur, ſiccitas autem non ſolùm caliditatem acuit, ſed facit vt caliditas tranſeat in habitum. Hoc conſilium ſpernens quidam Medicus fuit in causâ, vt æſtate vigente valetudinarius citra morbum, ſanguinem ſibi mittendum curaret, qui cùm gracilis eſſet, debilis, extracto ſanguine, febrire cœpit, & de Hepatis phlogoſi valdè eſt conqueſtus. Medicus virium defectum non

non aduertens, loco refrigerantium, & expurgantium, quæ illi neceſſaria erant, iterum atque iterum ſanguinem exhaurit. Hoc auxilio celebrato, & ſanguine, in quo calor noſter perſeuerantiam obtinet, vacuato, magis excarnis eſt factus, & tabidâ febri arreptus nullis vnquam auxiliis leuari potuit, ſed vitio in vitium mutato è vita diſceſſit. Magna igitur debet eſſe Medicorum prudentia in curandis ægris, ne eorum indiligentiâ, illi, qui ipſis ſeſe committunt, periclitentur. *De hoc argumento videndus Ioſterius de Ioſteriis admiration. 3. de ven. ſectione.*

OBSERVATIO LIII.

Sanguis arenoſus.

ERat vir quidam, & generis nobilitate, & opum copiâ abundans, qui grauatiuo lumborum dolore annis decem continuis cruciatus, innumerabilia remedia ad curationem tanti mali Nephritidem præferentis fruſtrà contulerat. Caſu itaque me inuiſentem ægros accerſit, intolerabili dolore afflictus, obnixè expoſcit, vt pro hoc leuando auxilium parem. Anodyna conſulo, clyſterem impero, Baſilicam ſecare iubeo, ex quâ, cum calidiſſimo ſanguine, arenulæ craſſiuſculæ in copiâ multâ emanârunt, figurâ ſeminis ſinapi, rubræ, duriſſimæ. His excretis, dolor qui tot remediorum Myriades contempſerat, nunquam ampliùs recruduit.

OBSER

OBSERVATIO LIV.

Septuagenarius phlebotomatus, fluente actu ſanguine, emoritur.

EXortâ inter duos Medicos lite, iunior ſenem ſeptuagenarium Cephalalgiâ laborantem, phlebotomiâ curandum eſſe altâ voce clamabat, pulſui magno, & inflatis venis animum adhibens. Senior pulſum flatu plenum, & ſic fallacem eſſe prædicabat. At adſtantes iunioris eloquentiâ forſitan ducti, conſentiunt. Apertâ venâ, iuniore pulſum tangente, quùm aliquantulum ſanguinis emanaret, in ipſo venæ ſectionis actu, æger ipſe animo deficiens emoritur. At Medicus, fuſtibus, & ſtimulis agitatus è domo pudibundus citò receſſit, ignorans quàm turpe vitium in Medico, contumacia ſit, & quàm indecorum cum ſene, præſertim prudente ad rauim contendere: nam vt rectè *lib. 9. Curtius monebat, à forti viro vinci nullum eſt probrum.* Ne ergo excitatis rixis alterius acceſſioni inuideas, vt cum *Plinio loquar lib. 29. cap. 1.*

OBSERVATIO LV.

Phlebotomia in acceſsione facta, ægrum iugulauit.

INuaſit ægrum acceſſio cum rigore tertianario, & ob motu, feruorem, ebulliente humore, magíſ-

que liquato, in augmento ita increuit febris, vt ipſe exuri videretur cum linguâ ſcabrâ, & ſiti intenſiſſimâ oppreſſus. Conuocatus Medicus, ad ventilandum corpus, ſanguinem exhaurit. Hoc extracto, calor innatus qui erat ad partes externas expanſus, cùm in trunco corporis eſſet exiguus, accedente phlebotomiâ, puſillior factus, ex toto extinctus, & ſic miſer difficili reſpiratione arreptus, cum extremorum frigiditate, à febri, & ſiti perpetuò liberatus. Audi *Galenum lib.*1.*de humorib.com.*12.per med. *In febribus autem ſi continentes fuerint, & manifeſtam aliquam acceſſionem afferant, in quâ accedentes in eâdem permaneant magnitudine, & ordinatas, aut inordinatas acceſſiones faciant, erit ſummâ diligentiâ animaduertendum, ne increſcentibus inuaſionibus detractiones moliamur, ſed in temporibus placidioribus faciamus*, &c. Vt enim dicebat *Celſus lib.* 2. *cap.* 10. *In acceſſione ſanguinem mittere, eſt iugulare ægrum.* Quare in declinatione præſtat ſanguinem vacuare, vt rectè monuit *Galen. lib.de curand.rat.per ſang. miſ.cap.*21.

OBSERVATIO LVI.

In ſummâ virium penuriâ, facta phlebotomia, mortem attulit.

CVm *Galeni* amœniſſimos campos perluſtro, huius viri doctrinâ delinitus inebrior, ita illi mihi videntur iucundi, & grati. Extat Axioma apud ipſum *lib.*9.*meth. cap.*13. in hunc modum. *Quippe ſiquem curare ſtudes affectum, is vacuationem requirit, vires autem extremâ imbecillitate laborant, toto illo*

tempore

tempore quo vires reficimus, eorum quæ affectum ſanent, nihil planè ægrotanti exhibebimus. Vbi verò eò roboris perueniſſe eas coniicimus, vt nihil, aut parum ex vacuando ſint lædendæ, tum eſt ad affectûs curationem accedendum, &c. Vides quomodo in extremâ debilitate omnino vetet phlebotomiam? Hoc non aduertit tyrannus quidam Medicus, qui ægro extenuato, & debili, contra aliorum votum, furtim ſanguinem exhauriens, illum interfecit: nam poſt horas duas immunis à febre, exhauſto calido, ſublatus eſt. Hoc multo antea præmeditauit *Galenus lib.* 12. *meth. cap.* 1. §. *Eſto autem terminus in ægrotantibus, quem non tranſibit is, qui ex arte morbos generoſè oppugnat, vt tutò medicetur: ei verò qui dolorem mitigat, vt vires cuſtodiat. Vbi vltrà pergitur, crudelis hominis officium facit, qui ſimul cum morbo vitam quoque hominis aufert.*

OBSERVATIO LVII.

In die purgationis, aliquando phlebotomiæ eſt ex vſu.

INgerit hîc ſeſe curatio haudquaquam ex triuio, & quam Lyncæi noſtrates, etiamſi trans parietes proſpectare ſibi videntur, non ſatis animaduerterunt, quæ frequenter in opere practico verſatur, quam hac obſeruatione deſcribere conamur. Iuuenis quidam ſanguineus, poſt venam ſectam, & præparantes potiones, leue pharmacum ex Rhabarbari diluto, & Diaphœnico cum ſyrupo Fumariæ maioris, & de ſenâ paratum diluculò aſſumpſit. Poſt

duas horas immani ventris dolore oppreſſus eſt, qui bis excreto per aluum humore, eſt lenitus. Poſt vnam horam quinquies depoſuit copioſè. Sed ita ardore interno conflagrans, vt viſcera ſibi exuri putaret. Acceſſit deinde febris ardentiſſima, ſitis inexhauſta, dolor ilium ſæuus, & ita truculentus, vt reſpirationem, & vocem interciperet. Vocantur Medici. Dolenti parti, Anodyna applicant, clyſteria lenientia imperant, cucurbitulas, & alias diuerſiones cruribus adhibent. Omnia fruſtra: nam dolor intenſus ſæuiùs vrgebat. Accedo ipſe, ſanguinem emittendum impero; nam vires vtcunque conſtabant. Reclamant omnes. Nam duo motûs contrarij in eodem die non ſunt celebrandi. Sed cùm dolor immanior inualeſceret, coactâ neceſſitate, accerſito Chirurgo, me iubente, ſanguis extrahitur: hoc emiſſo dolor eſt mitigatus, & febris remiſſa. Audi *Paulum lib.7. cap.6. Si verò quocunque medicamento ad aluum emolliendam aſſumpto quis non purgetur, neque vacuetur, nullo accedente periculo, nihil moliendum eſt. At ſi magnitudo morbi vrgeat, aut æger vellicetur, diſtendatur, & lancinationem expertus fuerit, clyſter ſtatim neceſſariò iniicitur. Sanè, ſiquidem venter reſpondeat, corpore roſionem, & veluti euerſionem ſuſtinente, lauare liberaliter inungendo oportet; vbi repletum eſt, grauatúrque, ſanguinis miſſio conducit, præſertim vbi multi compos ſanguinis homo fuerit, oculos rubros habeat, & emiſſitios, non ex naturâ, ſed acquiſitò ex medicaminis potione.* Hæc Paulus. Firmat *Auicen.4.1.cap.8. §. Quòd ſi enema non iuuerit, & mala ſuperuenerint accidentia, extenſiones corporis, & oculi exierint extrà, & fuerit motus ad ſuperiora, neceſſaria eſt minutio.*

OBSER

OBSERVATIO LVIII.

Sanguis extractus ſi non concreſcat, non ſemper malum portendit.

APud Hiſpanos frequentiſſimo experimento medentium ſancitum eſt in morbis malignis, ſanguinem extractum per phlebotomiam, non concretum, ſed fluidum, & aquoſum, ſignum eſſe lethale, & periculum ingens portendere: nam ex nimiâ putrefactione, ſanguinis fibræ ſunt corruptæ, & diſſolutæ: quoniam proxima, & continens concretionis cauſa, fibræ ſunt, vt *Fernelius ait lib. 6. phyſiolog. cap.* 7. quas cunctorum animantium ſanguis confuſas in ſe habet, quarum defectu, ſanguis in Ceruis, & Damis non concreſcit ex *Ariſtot. lib. 3. de histor. animal. cap. 19. & 2. de partib. animal. cap. 14.* Húncque ſanguinem in malignis febribus ex venâ extractum, ſi fluidus perſiſtat, exitium portendere certum eſt, à malâ enim qualitate totus ſanguis vitiatur, & corrumpitur, & illius fibræ diſſoluuntur. Contrà experimur in ſeptentrionali tractu: nam non ſolùm in venenatis morbis, ſed in ſalubribus, & aliis valetudinariis corporibus, ſi ſanguis per venam extrahatur, ſæpè fluidus, & aquoſus citra periculum perſiſtit. In his enim terris, ſanguis multus in corpore abundat, ſed ſuapte naturâ, non benè coctus, nec elaboratus, immò ſeroſus & aquoſus: alimenta enim non ita ſucculenta ſunt, nec ita in ſanguinem conſiſtentiâ mediocrem conuertuntur, ſed præſtant paucum, idque tenue alimentum: nam

debiles cibi, breuem vitam agunt, dicebat *Hipp. 6. Aph. ſect. 5. text. 21.* qui ergò eis veſcuntur, debiliores ſunt, & non ita robuſtum habent innatum calorem, reſpectu Hiſpanorum, quoniam apud hos alimenta omnia, ob ſoli, cœliſque temperiem vbertim nutriunt, ſanguinem defæcatum, & laudabilem generant: Vnde fit, vt hi morbis ſæpiùs tententur à ſanguinis copiâ ſubortis, in quibus Medici iteratas, copioſáſque phlebotomias exercent cum commodo ſummo. Contrà accidit in frigidis terris: nam in præſentiâ crudorum ſuccorum cautè vena ſecanda, quia vires adeſſe non poſſunt. Quapropter in illis ſanguinis inconcretio arguit maiorem cauſam, vehementiorem malignitatem, & corruptionem intenſiorem ſignificat: ob contrarias verò cauſas in Belgis, Gallis, Anglis, & frigidas regiones incolentibus, & aliis qui frigidum, & humidum Hepatis intemperamentum patiuntur: in quibus ſanguis tenuis eſt, & non ita partibus craſſis, & terreſtribus conſtat, quarum abſentiâ frigeſcens non concreſcit. Hoc experimur in illis, quorum ſanguis ob validam ſanguificæ facultatis imbecillitatem, & internas obſtructiones, per venam effuſus omnino non coit, ſed in medio modicè coagulatur, cui innatat multum ſeri expreſſi, vt è lacte ſolet, qui peſſimus iudicatur à *Galeno lib. 3. de alimentor. facult. cap. 26.* hi enim debiliorem habent calorem natiuum.

OBSER

OBSERVATIO XIX.

De Hirudinibus.

Hæmorrhoïdes, hirudinum morſu, non ſcalpello aperiendæ.

INgenuus quidam iuuenis, melancholiâ ex ſuppreſſis hæmorrhoïdibus laborans, plurima expertus fuerat auxilia, ex quibus leuamen vix ſenſit vllum. Medicorum conſilio hirudines ter ani venulis, applicandas curat, ſed incaſſum. Chirurgi tamen conſilio, vt ſanguis craſſus promptiùs purgaretur, has venas aperit lanceolâ. Sed quo euentu, expecta. Sectione factâ tantum ſanguinis emanauit effluuium, vt nullis vnquam auxiliis, nec cauterio ſiſti poſſet, ſed ſanguine nimiùm fluente, viribúſque exhauſtis exanimis æger occubuerit. Ex quo fit, vt cœcis hæmorrhoïdibus hirudines apponendæ, ex *Actuario lib.3. meth. cap.3. & lib.4. cap.6.* hæ enim placidè, & ſenſim ſanguinem exhauriunt.

Quamobrem Hæmorrhoïdes cœcæ, dolorem inferentes, tumentes, & inflammatæ, nec ſunt ſcarificandæ, ne ſequantur immedicabilia vlcera, fiſtuloſa, nec phlebotomo aperiendæ, ex quo opere irreparabilis ſequitur ſanguinis fluxus, vt accidit *D. Ioanni Auſtriaco, Duci ſtrenuiſſimo, Caroli Quinti Imperatoris filio*, qui plurium Medicorum conſilio, cùm hæmorrhoidibus laboraret, admoto ſcalpello, largâ ſequutâ Hæmorrhagiâ, nullis proficientibus auxiliis, intra quatuor horas è vitâ migrauit, vt refert *Dionyſius Daca Chirurgus Hiſpanus famigeratiſſimus,*

qui lib. 3. de apoſtematib. cap. 43. de Hæmorrhoïdum curatione, ſcripſit eruditiſſimè idiomate ſuo. Renuat licèt *Franciſcus Friſemillica apud Baptiſtam Theodoſium epiſtol. 27. cuius rationes hic auctor ſcitè diſſoluit.*

OBSERVATIO LX.

Hirudo per anum caſu ingrediens, auxilio quodam ſemimortua extracta.

NObiliſſimus quidam ex quartanâ diu malè habens, cùm verno tempore, Medicorum conſilio, atri humoris vacuationem pararet, & hac de causâ ano hirudines ſibi apponendas curaret. Ecce Chirurgi digitos hirudo ſubterfugiens, & per rectũ inteſtinum ingrediens, altiùs penetrauit. Conuocati Medici, obſtupuêre omnes; præſertim cùm apud auctores, nullum huius exempli haberent ſcriptum veſtigium. Accedens ego, nihil mali exſpectandum fore prædixi. Sicque ſtercus bouinum ſiccum modicè calidum, irroratum priùs Cimicum puluere (vel loco huius Caſtorium eſt optimum) ano admouere impero, cuius fumo, & clyſtere ex ſolius cæpæ ſucco confecto, ipſa ſemimortua cum fæcibus eſt eiecta.

OBSERVATIO LXI.

Hirudo, incuriâ Chirurgi, naſam penetrans, hominem interfecit.

NOn ſolùm in morbis diuturnis, ſed acutis, & laborioſis, hirudinum vſus eſt mirabilis, quæ

pro

pro diuerſâ parte affectâ, diuerſimodè in variis corporis locis admouentur. Quidam Cephalalgiâ laborans, quum cætera non prodeſſent, hirudinem anteriori narium parti conſilio Medici ſibi admouere curat, ſed quum Chirurgus eam adaptat, hæc illius incuriâ per naſum ingrediens, ad cerebrum penetrans, biduò hominem interfecit, quum vſque ad tunicas perreptans, nullo poſſet remediorum genere, nec extrahi, nec necari.

OBSERVATIO LXII.

Cautio debet eſſe magna, in applicandis hirudinibus.

FOEmina pauperrima, quùm antiquâ Ophthalmiâ laboraret, Medicorum voto in angulo maiori ſibi venam ſecandam curauit, ſed nullus huic operi artifex idoneus inueniri potuit, quùm hæc ſectio non ita frequenter celebretur; quare illos adiit, qui ſectionis loco hirudinem eâ parte imponendam imperârunt. Illam Chirurgus illo loco impoſuit, & cùm putaret eam adhæſiſſe, ipſe ad aliud cubiculum faciendæ venæ ſectionis causâ ſe contulit, tunc hirudo oculum perreptat, & morſu ſuo coniunctiuam tunicam dilacerat, & ſi præſtò Chirurgus non adeſſet, exhauſtis oculi humoribus in perpetuum cœca euaderet.

OBSERVATIO LXIII.

In longum tempus vt conſeruentur hirudines, poſtquam ſuxerunt, artificium certum.

IN terris frigidis, ferè riuuli, lacúſque in quibus hæc animalia viuunt, gelu concreſcunt, idcircò vigente brumâ ob hanc cauſam, hoc tam neceſſario caremus auxilio. Duo proferam quorum ope hirudines, poſtquam ſanguine ſaturæ, & turgentes extrahuntur, cruorem exſpuere ſolent. Earum venenum eſt ſal, hoc ipſæ irroratæ illicò per os ſanguinem euomunt. Super eas etiam cinerem combuſtorum lignorum inſperge, miraberis. Mox enim cinis, cauſtici inſtar, ſanguinem per totam corporis ſuperficiem attrahit, & exugit. Quare ipſas exiles, tenuéſque in vaſe iterum ad medicos vſûs reſerua. Et hoc toties facies, quoties ipſis vti opus fuerit. Hoc modo inanitæ in longiſſimum tempus perdurant: ſalis verò vi, flaccidiores, & debiliores redditæ poſt paucum tempus reuiuiſcunt, quare ſecundum præſidium eſt certiſſimum.

OBSERVATIO LXIV.

De Scarificatione.

Ex Scarificatione profundè adminiſtratâ, Paralyſis ſequuta.

G*Alenus*, quem vt diuinum virum ſuſpiciunt, & admirantur omnes, cuius generi humano ſalubria

lubria ſemper fuerunt documenta, *lib. 2. ad Glauc. cap. 7.* triplicem facit ſcarificationis modum; leuem, quando ſanguis extrahitur ab eo loco vbi vlcuſcula facta ſunt; profundum, quando ſanguis exhauritur ita copioſè, vt animi ſequatur defectus; mediocrem, & in vſu præferendum, qui ab ambobus extremis æqualiter diſtat, & medium tenet. Quando humores ſunt craſſi, tenaces, compacti, aut in parte, aut in toto, profunda ſcarificatio neceſſaria eſt. Hoc documentum non obſeruans incautus Chirurgus, qui abſceſſum ex humore tenui ſuper ſpinam dorſi enatum perſanans, ita profundam ſcarificationem celebrauit, vt villis inciſis, hominem à tumore liberârit, ſed Paralyticum reddiderit.

OBSERVATIO LXV.

Ex profundâ ſcarificatione, mors ſubſequuta.

IMprudens quidam Chirurgus ita profundè nouaculâ acutâ, cum ſcalpellus non eſſet ad manus, in coſtis ſcarificationem exercuit, vt ſequuta Hæmorrhagia, nullis vnquam auxiliis, nec cauterio ipſo coërceri poſſet, quare exanimis æger è viuis diſceſſit.

OBSER

OBSERVATIO LXVI.

Ab ſcarificatione, Gangræna, mors.

IN corporibus impuris, & vitioſis humoribus refertis, malignas ſæpe fieri defluxiones ad plures partes, certum eſt. Cuidam Gallicato ob capitis immanem dolorem præcepi, vt natibus, & dorſo ſiccas applicaret cucurbitas, quod cùm feciſſet, vna iuxta lumbos in tantam molem excreuit, vt ob tumorem, & rubedinem ſummam cogeretur miniſter citra meum conſilium eam ſcarificare. Vlcus nunquam potuit ſaneſcere, immò virulento humore emanante, excitatíſque veſicis tetro ſanguine plenis, Gangrænâ obortâ, altiùs per ſpinam ſerpens, accedente Conuulſione, hominem ad interitum deduxit.

OBSERVATIO LXVII.

De Purgatione.

Purgatione emortua.

PRinceps claſſicorum *Fernelius lib. 2. de ven. ſect. cap.* 4. memorandâ quadam ſententiâ docuit, quanti periculi ſit, plethoricum corpus citra præuiam venæ ſectionem medicamentis præſertim violentis exagitare: ſic enim ait: *In omni igitur impurâ plenitudine, à ſectâ venâ auſpicanda eſt vacuatio, ſine quâ vix tutò purgatio decernatur: etenim medicamentum quod præſertim validius ſit, tum calore, tum trahendi facultate*

cultate humores exagitans atque perturbans, plethoricum corpus in grauius diſcrimen adducit. In vniuerſum autem, plenis turgentibúſque venis, ſi non proſit, obeſſe tamen non poteſt moderata ſanguinis detractio, &c. Idem priùs prædixit *Auctor lib. de Ren. dignot. & curat. cap. 4. §. Sin quatuor humores abundauerint, potiùs vena incidenda eſt ante purgationem, quàm purgandum ante venæ ſectionem: nam ſi vaſa ſanguine repleta ſint, & purgatiuum dederis, non poterit propter plenitudinem in corpus differri, vnde fit, vt ſubſtet, & nihil efficiat: aut ſi quicquam facit, malè faciat,* &c. Grauida quadrimeſtris quùm febri ardente premeretur, eſſétque euſarca, & robuſto corpore prædita, Medicum quendam doctum, at in operibus artis parùm exercitatum pro ſui curatione conuocauit. Hic velut ex commentariolo nauta factus, cùm *Hippocratem* videret à quarto vſque ad ſeptimum menſem, purgationem conſulentem, & nullibi de venæ ſectione verba facientem, & fœmina eſſet phlebotomiæ timidiuſcula, vt huic morem gereret, & cederet auctoritati tanti viri, citra humoris præparationem vllam, Diaphœnicum cum Rhabarbaro, & decocto quodam infrigidante exhibuit. Vix pertranſierat hora, quando ſæuitie increſcente ſymptomatum, ſiti, febri ardentiori, anxietudine, anguſtiâ, & delirio, cum difficili reſpiratione, animam efflauit.

OBSER

OBSERVATIO LXVIII.

A ſyrupo ſolutiuo recenter facto aſſumpto, mors ſubſequuta.

ROſæ Perſicæ cætera in purgando medicamenta multùm excellunt, quare Syrupus ex nouenâ earum infuſione validiſſimè expurgat, vt experimento quotidiano comprobatur, & firmat celebri hiſtoriâ *Lacuna lib.* 1. *in Dioſcorid. cap.* 120. & magis ſi recenter ſit factus: Tunc enim exhibitus, vehementer aluum proritat, humorum facit ebullitionem, caliditate ſuâ ſanguinem inflammat, febrem excitat, & ſuperpurgationem concitat. Hominem curabamus tres Medici præpotentem, & diuitem, qui ob pituitæ copiam innatantem in ventriculo, dolores huius partis citra febrem ex interuallis patiebatur immanes. Imperata purgatio, ſed cùm ille faſtibundus eſſet, & medicamentorum impatientiſſimus, vncias tres Syrupi Roſarum Perſicarum recenter facti, cum vnciis quatuor decocti fol. Sen. Aniſi, flor. cord. & Polypodij ſe aſſumpturum ſolùm pollicitus eſt: annuimus. Vix quatuor horæ pertranſierant poſt aſſumptum pharmacum, quando ſequutâ ſuperpurgatione, febri intenſâ, torminibus diris, Apoplexiâ correptus, veluti ſideratus repentè extinctus eſt. Nec dubites: nam hæ roſæ quæ vulgò Damaſcenæ vocantur, cætera in purgando excellunt, vt ait *Manardus in Meſuëm cap. de Roſis.* Quare in hoc ſyrupo propinando, quando recens eſt, cautus ſis oportet, & in minori ſemper quantitate

titate eum propina, quoniam *turpis calamitas eſt, medicamento dato hominem occidere*, vt prædixit *Hipp. lib. de medicament. purgantib. num. 4.*

OBSERVATIO LXIX.

Ab intempeſtiuâ purgatione, Tabes, mors.

QVot pericula afferat purgatio intempeſtiua, oraculo quodam prædixit *Hipp. lib. 4. acut. 44.* & firmat *Galenus in com.* Ego vidi ſæpè ex intempeſtiuâ purgatione, ante coctionem humoris exhibitâ, febres fuiſſe adauctas, & ex ſimplicibus duplices, & ex intermittẽtibus factas continuas. Quidam gracilis, & excarnis, exhibito ſyrupo aluum ſubducente, ad refrigerandum Hepar, cùm antea non febriret, in febrim incidit ardentiſſimam, quæ adeò in viſcera, & ſolida graſſata eſt, vt nullum non medicamentorum exhibitum genus contempſerit, immò ægrum colliquans, in tabem, & tandem in mortem deduxit.

OBSERVATIO LXX.

De Sudore.

Repreſſo ſudore emortuus.

QVidam verno tempore, patentibus poris, toto die vel etiam ſine exercitio, & motu, ſudorem feruentiſſimum per corporis ambitum excernebat.

Hac

Hac vacuatione ſanus & alacris pancraticè viuebat. Sed cùm decennio, hâc moleſtiam, quatuor, & quinque menſibus in anno experiretur, illam vt euitaret, conſilio Medicorum, venam ſecuit, purgantia admiſit. His factis cùm ſudor adhuc ex impetu naturæ ſeſe deonerantis commotus non ceſſaret, fontanellam cruri dextro affixit, cuius ope, ventilandum iecur, & excrementitiam humiditatem ad inferas partes deturbandam ſperat, quâ celebratâ, optimóque regimine vſus nullum commodum ſenſit. Huius mali pertæſus, ſequenti vere, impetum aduentantis ſudoris reprimere conatur frigidiſſimo Balneo, in quod ingreſſus per horam, ita obriguit, vt veluti gelatus in lecto cubare cogeretur. Sudor ſponte ceſſauit, ſed noctu ſubortâ anguſtiâ, Palpitatione cordis arreptus, poſt tres horas, proſtratus, mortuus eſt.

OBSERVATIO LXXI.

Sudoris fœtidi, curatio.

VIr elegans, & pulcher, temperamento calidus, & humidus, bienniò ita horribilem ſudorem fœtidum per totam corporis ſuperficiem diurno præſertim tempore patiebatur, vt in coronâ hominum eſſe non poſſet, quin adſtantes horribili fœtore inficeret. Mali cauſa cognitu facillima; vnica primaria, nimia putredo excrementorum. Interna, complexio calida & humida. Curatio difficilis, quia viſcera habitualiter affecta. Ab excrementitiâ humiditate purgatus ſæpiſſimè. Corpus totū ablutum

decocto

decocto ligni Aloës, flor. Arantiorum, Roſar. Macis, Myrtyllor. Cinnamom. Caryophyl. Nucis moſchat. Maioran. Saluiæ, Roris marin. adiectâ Roſaceâ aquâ, & flor. Arantior. facto in vino odorato. Pulueres inſperſi per totum corpus qui conſtant ex Moſcho, Ambaro, Cypero, Amomo, Caryophyl. hoc enim monuit *Auic. 7. 4. tract. 3. cap. 22.* Sed cùm his non proficeret, Balneum adminiſtratur. Sudores ex Ebeno, & radice Chynæ imperantur. Balnea naturalia conſuluntur. Ex his nullum profuit auxilium. Tandem cùm diuturna adeſſet Hepatis, & ventriculi intemperies calida, & humida, vt excrementa hæc per aliam regionem diuerterentur, vſus fuit diu prouocantibus vrinam, quæ cùm non conferrent, fonticulos cruribus affiximus: quorum ope, cùm putores illi, corruptique humores vacuarentur, bis quolibet menſe expurgatus, à tantâ fœditate, ſuperſtes remanſit.

OBSERVATIO LXXII.

Sudor ſanguineus criticus.

ANimoſus vir, quadratus, ſucculentus & benè educatus, aduentante vere, in febrim ſanguineam incidebat: hanc natura, antequam expectaret artis opem, perſanabat oborto ſudore ſanguineo, aliquando in quinto, ſexto, aut ſeptimo morbi die. Hic per diapedeſim è toto calidiſſimus, & feruido, igneóque ſpiritu permixtus, biduò ſenſim, ac ſine ſenſu emanabat: nã exeunte ſanguine pruritus ingens per totam corporis ſuperficiem ſentiebatur.

Eo finito æger vſque ad aliud ſolſtitium Vernale ſalubriter vitam degebat. Cauſa eſt in promptu. Si enim ars hunc ſanguineum ſudorem prouocare poteſt, quantò magis natura, quæ ſuperfluum, & redundantem ſanguinem per omnem corporis regionem eliminat, maximo cum animalium commodo? Narrat miles apud *Monardum lib.* 2. *Aromatum* Medicos in *Occidentali plagâ*, in vrbe *Poſto* vocatâ inueniri, qui Vnguento corpori appoſito, ex ſucco cuiuſdam herbæ incognitæ parato, in febrientibus merum ſanguinem ſudoribus eliciebant. Videndus *Eruditiſſimus Sylvaticus controuerſ.* 5.

OBSERVATIO LXXIII.

Sudor nigerrimus.

HOmo erat quinquagenarius, qui cùm dolore lienis vexaretur, & eſſet natiuâ ſorte melancholicus, taciturnus, & triſtis, venam ſibi incidere curauit, deinde leniter expurgatus, multis vſus eſt cataplaſmatis, & clyſteribus, quibus publicè in eiuſmodi doloribus leuandis Medici vti ſolent. Tandem excreto vomitu nigro, qui colorem lapidis Gagatis repræſentabat, corporéque toto tuberculis liuidis reſperſo, & in regione Ilium ſiniſtrâ oborto ſudore nigerrimo, (atramentum diceres) ſemihoræ ſpatio, tepido, & copioſo, ab omni dolore ſaluus remanſit. Nam ſicut natura in animantis commodum, apertis hæmorrhoïdum tubis, nigrum ſanguinem ſalubriter expellit, per vterum, aluum, vrinam, ſputum, hæmorrhoïdes, præſertim in melancholicis

retentis euacuationibus, cur non per cutem? æger verò cautionis cauſâ, vſu ſeri lactis, & fontanellâ in crure læuo affixâ, in poſterum à melancholicis affectibus tutus euaſit. *Lege Auic. 1. part. cantic. tract. 2. num. 338. §. ſudor niger ſignificat ſuper melancholiam*, &c.

OBSERVATIO LXXIV.

De Excreſcentiis.

Excreſcentiæ carneæ, portentoſæ magnitudinis curatio.

SExagenarius ad extremam paupertatem redactus, ex lumborum dolore queri cœpit, qui cùm vehemens eſſet, nullis vnquam auxiliis, niſi tuberculo in eâdem parte excitato mitigari potuit. Tumor erat Auellanæ paruæ magnitudine, indolens, tactu duriſſimus, rotundus, immobilis, colore ſubalbidus. Hunc curaturus, corpus priùs ab humore melancholico, & pituitoſo, à quo tumor ducebat originem, ſæpiùs repurgaui, ſudorifica ex Ebeno, & asperâ Smilace exhibui, fonticulum in crure aperui, dextrâ parte, quà magis inclinare videbatur, emollientia admoui. His factis ſpatio ſeptem menſium meliùs habuit. Recrudeſcenti tumori, & vehementiùs indurato facta præſidia cùm opem non ferrent, ad Cydonei magnitudinem paulatim deuenit, ita vt præ grauitate rectè incedere non poſſet, & ſenſim ac ſine ſenſu bienniò ad tantam molem increuit, vt miſer præ pondere cogeretur reſupinus

in lecto iacere. Huius lachrymæ,& preces me mouerunt, vt accerſito Chirurgo perito curationem aggrederer. Craſſitudinem reſecare paulò maiorem, quâ veluti pediculo carni adhæreſcebat, ob metum futuræ Hæmorrhagiæ, maximè in homine annoſo, debili, pertimui; quare filo ſerico triplicato, priùs cerâ oblito, & deinde aquâ Sublimati inſuccato leuiter ligo, & bis in die horæ ſpatio circundo, & ita clam furtímque carnem exedo, quoüſque tota carnea moles duorum menſium ſpatio decideret, quæ ad ſtateram ponderata, ſeptuaginta librarum pondus excedebat: nam caro ſolida erat, alba, & bene firma, quæ præciſa, & in varias partes cultello diſſecta ſanguinis guttam vix emiſit vnquam. De his excreſcentiis admirandis, legendi *Langius lib. 3. epiſt. 4. Beniuenius De abdit. cap. 14. qui ſimilem viderunt in coxâ, libras 60. ponderantem.*

OBSERVATIO LXXV.

Nattæ ab vteri labio pendentis, miræ magnitudinis, curatio.

AD conſilium fœminæ honeſtiſſimæ vnà cum quatuor Chirurgis vocatus, accedo, cui à labro vteri dextro, caro mollis, flaccida, vberis inſtar, formâ oblongæ cucurbitæ, ad genu vſque pendebat, *Nattam*, ſeu *Naptam* diceres. *Apoſtema carnoſum* vocant *Latino-barbari*. Tumor hic ſeptem annorum ſpatio increſcere cœpit, colorem habens naturali ſimilem, dolorem nullum, at pediculo tenui vteri labio alligatus, vſque ad faſtigium in latitudinem mediocrem

mediocrem erat extenſus. Sed cùm ipſa hac de cauſâ concumbere non poſſet, quùm inter inguina tumor hic penderet, cuius medium femori ligabat, & prolem non haberet, eſſétque in ætate circiter 28. conſtituta, nos vocauit, vt tanto malo præſtaremus auxilium. Horum *quidam* poſt prouidentiam totius, ſectionem conſuluit. *Alius* in tumore inteſtina acervari arbitratus, reſoluentibus eſſe tumorem tractanduum ratus eſt. *Alter* nihil operandum eſſe conſuluit, ſed ſinendam in eâ miſeriâ mulierem viuere; nam ſi ſectio fieret, quæ ſolùm huic malo erat neceſſaria, timendum, ne ex Hæmorrhagiâ nimiâ ipſa diſcederet. *Vltimus* mecum impoſſibile eſſe prædixit, carneam molem, licèt pediculo tenui adhæreſceret, carminantibus abſumere. In diuerſas partes ſententiis diſtractis, periculum fœminæ & marito nunciatur. Illa intrepidè ad inciſionem ſe parat, mallens illi ſe exponere, quàm in mediis calamitatum fluctibus vitam ducere. Expurgatur iterum corpus. Inciditur tumor circa cutem, à quo maxima aquoſi humoris copia vacuata. Caro præciſa erat alba, ſpongioſa, cum quâ Tophacea ſubſtantia erat commixta. Pependit libras ciuiles duodecim. Ablato veneris impedimento, concepit, peperit.

OBSERVATIO LXXVI.

De Venenis.

Ex vapore Arſenici Icterus, & extenuatio tabifica.

QVanta ſit Arſenici Sublimati pernicies, & vis dira, doctiſſimorum hiſtoriæ ſatis commonſtrant.

ſtrant. Fœmina quædam cùm ex Arſenico Sublimato fucum muliebrem continuò pararet, in extenuationem totius corporis, vnà cum pallore icterico ſimili lapſa eſt, ex quâ ita languida, & eneruis remanſit, vt tabidam diceres. Vrina bona. Febris non aderat. Sitim non habebat, reſpiratio æqualitatem ſeruabat, ad oblata benè ſe habebat, denique omnia erant ſimillima ſanis, ſi macie non eſſet confecta, & fœdo vultûs pallore non inficeretur. Pro curatione huius multa ſum rimatus, tandem recordor hiſtoriæ *Galeni lib. 5. de loc. affect. cap. 7.* in quâ tantus auctor enarrat Imperialium ſeruorum quendam, viperarum venationi deſtinatum, ab harum morſu in Icterum incidiſſe, epotáque Theriacâ curatum, quod firmat notabili exemplo *Auenzoar lib. 1. tract. 13. cap. 6.* Quare cùm aliæ cauſæ non adeſſent, ex quibus morbus regius repullulat, ex fumo Arſenici Sublimati oriri hæc omnia ſum ratiocinatus, maximè cum illa appoſitâ multâ copiâ Sublimati fucos conficeret, ex cuius nidore teſtabatur Vertigine veluti oppreſſam in ſolum caſuram perſæpè, ni caput manibus ſuſtineret. Ex fumo autem venenoſo, hæc, & alia oriri grauiora pathemata, res eſt manifeſta: nam *Nicolus ſerm. 4. tract. 4. cap. 23.* proponit exemplum cuiuſdam, qui ex ſolo combuſti Aranei nigerrimi, & magni, fumi nidore hauſto, totâ nocte paſſus eſt Syncopen, Palmum cordis, pulsûs abolitionem, & curatum fuiſſe Diamoſcho, Theriacâ, & puluere Belzaar. His ergo admonitus, ex hac causâ huic ſummam maciem, & pallidum colorem eueniſſe, malâ qualitate Hepati impreſsâ, ob quam rectè corpus non nutriebatur, & bilis plurima generabatur, quæ per corpus delata arquatum morbum excitabat,

bat, mihi perſuaſi, nec irritum fuit ratiocinium. Nam frigidis applicitis Hepati, & renibus, exhibitis ſero lactis, Ptiſanâ, potionibus refrigerantibus, ſimili victu, Cardiacis Electuariis paratis ex Theriacâ, Cõfect. Hyacinth. Mithridatio, Ebore, puluere Cryſtalli præparati, Santalis, Corallo, Margaritis, frigido Diamargaritône, lapide Belzaarrico, exceptis cum ſyrupo de aceroſitate Citri & Nymphææ, meliuſculè habuit, & tandem lactis caprini vſu ad duos menſes exhibiti, pinguis facta, à prauo colore, & macie, tuta remanſit. Alium curaui hoc modo, qui ſolo illitus Arſenico, aquâ diluto, pro ſcabie curandâ in ſimilia pathemata lapſus eſt.

OBSERVATIO LXXVII.

Ex ſanguinis Taurini eſu, Vteri corroſio, & mors.

TAuri recenter iugulati ſanguinem epotum venenoſum eſſe, veterum, & iuniorum vnanimis ſententia firmat, ex cuius eſu difficultas ſpirandi, diſtentio neruorum, faucium præcluſio, linguæ rubor, dentium nigredo, & alia ſæua ſymptomata ſubſequuntur. Hæc fortè non ignorans Villica quædam, quùm vnâ die maritus Taurum ferociſſimum interficeret, huius ſanguine cocto, ſaléque reſperſo, vt de more eſt, quando aliorum animalium ſanguis concretus comeditur, aliam vicinam, in quam odiũ, & rancorem in pectore fixum certâ de cauſâ ſeruabat, malo dolo appoſitis etiam aliis ferculis ad prãdium inuitat. Innocens, cùm ſanguinis cocti victui

 eſſet

eſſet aſſueta, hunc auidiſſime edit. Poſt horam, liuida facta, frigidum exudat, & tanta virulenti, acerrimi, calidiſſimíque Ichoris ab vtero copia emanat, vt corroſo vtero, & in pelliculas diſſecto, cum dolore, pruritu, & fœtore intolerabili, nimio ſanguinis fluxu emanante, viribus exhauſta, triduò anxietate oppreſſa, vigilis, & delira animam efflaret. Altera à magiſtratu apprehenſa, & confeſſa, rotæ affixa, meritas pœnas perſoluit. Cur autem hic ſanguis ſit venenoſus, percontaberis? Reſpondet *Martinus Rulandus lib. 1. probl. medicophyſicor. 253.* quoniam eſt valdè fibroſus, quare non ſolùm illicò concreſcit, ſed reliquum ſanguinem coagulat, venenatáque qualitate conſpurcat.

OBSERVATIO LXXVIII.

A ſemine Ricini aſſumpto ad prouocandum vomitum, mors ſubſequuta.

ORibaſij *ſummi Medici in lib. 8. collect. cap. 12.* egregia ſententia eſt, *facilitatem vomendi in mediocri repletione conſiſtere, qui enim ſe nimis expleuerunt, ita ventrem quoque impleuerunt, vt eum contrahere nullo modo poſſint.* Animoſus quidam ruſticus, cùm pro more, grana decem, aut duodecim ex interuallis, Seminis *Ricini* (vulgò *Cataputiam* vocant maiorem) aſſumeret, purgata, & trita, quorum ope vomitu excitato corpus ab humorum ſarcinâ leuabat: ecce vno die, vino, cibóque repletus, dolore capitis vehementer afflictus, conſuetum, & familiare medicamentum ad concitandum vomitum aſſumpſit.

aſſumpſit. Poſt dimidiam horam, tantâ cum violentiâ inanis vomitus eſt ſequutus, vt Lipothymiâ arreptus in veternum incideret, qui tandem crebrâ, validáque conuulſione agitatus, reſolutis viribus, ſtertens emoritur.

OBSERVATIO LXXIX.

Ex potu ſanguinis hominis rufi, perpetua fatuitas.

STudioſus quidam in philoſophiâ ſatis verſatus, cum alio condiſcipulo pugnam iniens, eum pugnis, & contumeliis affecit. His non ſatisfactus adhuc de eo ſumere vindictam ſatagit. Quare hac eſt induſtriâ vſus. Amicitiam ſimulans eum ad conuiuium pro amicitiæ redintegratione inuitat. Inter potandum offert illi poculum vini, vnciis duabus ſanguinis hominis rufi, cui nuperrimè erat vena ſecta, adiecto etiam Saccharo, in omnium præſentiâ delibutum. Incautus in ſignum amicitiæ venenum lubenter exhauſit. Poſt diem nihil mali perſenſit, ſed poſt triduum, ſerpente veneno, delira loqui viſus eſt. Demum fatuus in æternum remanſit, quùm nullo remediorum genere poſſet hæc ſtultitia emendari.

Neque hoc ſolùm de ſanguine hoc, iure affirmare poſſum, cùm viderim incautas fœminas viris ſuis, menſtruum ſanguinem, vino, aut liquori alteri commixtum ſæpè obtuliſſe, vt ab aliarum mulierum amore eos vindicarent, cuius cruenti remedij vi, ac efficaciâ, ipſi deliniti, vxorum amore

amore flagrarent, ac contabeſcerent. At licèt hæc dicantur magorum deliramenta, vel potiùs dæmonum præſtigiæ, quos illi, horum antiſtites, humani ſanguinis effuſione delectari nouerunt; tamen ſanguinem menſtruum eſſe venenatum, & fatuitatem inducere, exemplo illorum fit manifeſtum, qui poſtquam menſtruũ epotârunt, totâ vitâ amentes, fatui, immemores, ſurdaſtri, euaſerunt, nullis conferentibus Belzaarticis Antidotis, quæ *Conciliator, Ponzettus, Sanctius de Arduinis*, & alij, capite de ſanguinis menſtrui veneno proponunt.

Num verò ſanguis menſtruus ſit qualitate noxius, venenatus, & ex ſuâ naturâ tot maleficia concitet, quæ proferunt *Plinius lib.2. cap.15. & lib. 28. cap.7. Columella lib.11.rei ruſtic.cap.11. Ælianus lib. de hiſtor.animal.8. Lacuna lib.6.in Dioſcorid. cap.25. Fernelius 7. phyſiolog. cap. 7. Baptiſta Syluaticus lib. controuerſ.91.Caſtrenſis lib.4. de Meteor. Microcoſmi, cap.6.* quem eſſe puriſſimum naturâ ſuapte, & eiuſdem naturæ cum eo, quo & viſcerum parenchymata coagmentantur, & fœtus in vtero alitur, & lac gignitur, validiſſimis machinis contra citatos contendunt *Laurentius lib.8. de Hiſtor. Anatomicâ, quæſt.8. Otto Caſmannus part.2. pſycholog.cap.8.diſput.9. Mercurialis lib.4.de morb.mulier. cap.1. Mercatus lib.1.de morb.mulier.cap.3.Heurnius lib.1.inſtit.cap.6.Riolanus in compendio medico ſect.3.cap.8.de ſanguine menſtruo.* Quòd ſi fatuitatem aliquando inducit, & alia terribilia concitat ſymptomata, ea potiùs huic ſanguini, vel poſt partum erumpenti, qui deterior eſt, & pernicioſior ex *Gal.3.epid. ſect.3.com.73.* aut exeunti à muliere malè affectâ, & cacochymâ, non ſanguinis puritati, qui ſincerus effluit è venis, & arteriis, attribuenda

tribuenda ſunt; hic enim cùm ſit perfectus, & elaboratus, in vtero, veluti in ſentinâ retentus, præ morâ putreſcit, & quò purior, citò vitiatur, & abit in peſſima. *Lege Leuin. Lemnium lib.1.de occult.natur. miracul. cap.10.*

OBSERVATIO LXXX.

Ex morſu Apum, Gangrænæ curatio.

INcauti pueri ad ſolem circa aluearia Apum decumbentis, Apis aculeo punxit ſupercilium. Sequuto dolore, pars in tumorem, & inflammationem ingentem eſt eleuata. Vocatus illicò, auctoritate veterum, Cataplaſma ex coctâ maluâ cum lacte muliebri impono: nam illa præterquam quod lenit, natiuâ quadam ſorte Apum morsûs perſanat. Cúmque vehemens ardor, & dolor illum infeſtarent, cucurbitas coſtis admoueo, Lauri folia viridia parti impono, quæ à proprietate contra morsûs Apum vtilia ſunt, ex *Conciliatore lib. de venen. cap. de morſu Apum, Raſi lib.8.ad Almanſor. cap. eodem.* Reuerſus ad domum conſulo auctores. Ad dilatandam partem, & venenum extrahendum eam ſcarifico cum *Halyabbate lib.4.pract.cap.proprio, & cum Alzarauio lib.29.pract.ſect.2.cap.29.* cinerem calidum ſuperpoſui, & cum *Ponzetto*, adieci fermentum. Ad retundendum venenum obtuli cum *Chriſtophoro de Honeſtis, in ſuis problematibus de venenis, probl. de morſu Apum*, Alexipharmacum ex ſucco Coriandri cum Saccharo concinnatum, quod à proprietate horum animalculorum venenoſam malitiam obtundit, & infrænat,

infrænat, quod etiam firmauit *Auic.6.4.tract.5.cap.15.* Demum nihil non tentatum, at puer peiùs ſemper habuit: nam cùm Cacochymus eſſet, febríſque nimiùm vrgeret, & plethoricus eſſet, nec reuellentia auxilia, frigida, aut Cardiaca intus oblata, iuuamentum attulêre vllum, immò malo vſque ad tempora ſerpente, pars Gangrænâ eſt occupata, cui ſcarificatio profunda ſummo fuit præſidio. Quâ celebratâ, & Alexiteriis iterum oblatis, magno cum labore, euaſit.

OBSERVATIO LXXXI.

De Rabie.

Rabies, contagioſiſſimus, & venenoſiſſimus affectus.

NVllum eſt rabie magis præſentaneum venenum, nec peſtis ipſa, à quâ aliqui euadunt, à rabie rariſſimi. Canis rabidus hominem momordit. Hic rabidus factus, chordis deuinctus, in cubiculo ſeruatur. Ecce vnâ nocte, omnes, qui eum cuſtodiebant, dormientes, effractis vinculis adortus, morſu violenter trucidauit. Hi poſt duas horas rabidiores facti, concluſi in domo mutuis ſe morſibus dilacerârunt. Tandem latratu ingenti, & delirio perciti intra duos dies, omnes occubuêre. *Lege Baptiſt. Codronchium lib.2. de rabie cap.2.*

OBSER

OBSERVATIO LXXXII.

Rabiei, contagium admirandum.

ILluſtris quædam fœmina incidit in febrim continuam, quam angor ſummus, ſitis inexhauſta, vigilia, oris amaritudo comitabantur. Vocatus Medicus, ex bilioſo humore eam ortam prædixit. In ſecundâ die pharmacum propinat, quo multa excrementa retorrida excreuit. Poſt ſyrupum oblatum refrigerantem, venam ſecandam imperat. In quinto intenſiſſimâ ſiti cruciata, aquam oblatam horret, immò ad omnis liquidi præſentiam contremiſcit. Accedens Medicus ad mentis læſionem omnia refert: nam phrenetici hac de cauſâ ſunt paucibibuli apud *Hipp. lib. 3. epid. ſect. 3. text. 34. & lib. 1. prorrhet. ſect. 1. text. 16. & Gal. in com.* vt notant *Mercurialis in com. hiſtor. 31. Epidemicæ, & Thomas à Veiga in com. cap. 8. lib. 4. de loc. affect. Gal.* Sed cùm in peiùs vergeret, me vocant. Ego, aquæ, omníſque liquoris pauorem admiratus, de cauſâ quæſiui. Multis vltrò, citróque, cum adſtantibus ratiocinatus, hi confeſſi ſunt, ipſam à multo tempore, rabidum canem iam ſuffocatum, quem in deliciis habebat, ter lachrymis obortis oſculâſſe. Et ſic ſeptimo die rabie immani perculſa, furiíſque agitata è vita migrauit. Neque dubites: nam tanta eſt huius veneni pernicies, vt non morſu modò, ſed ſolo contactu, rabidi canis ſaliua rabiem excitare poſſit; quippe quòd adhæſu interimat ſolo, & externarum partium epidermidem quantumuis validam, ac denſam,

& arctos

& arctos corporis meatûs ſuâ efficaciſſimâ vi penetret, intróque penitus ſubeat, ac inde ſenſim, clam, furtímque in corporis penitiſſimas partes irruens inuadat. Cuius rei exempla legat qui velit apud *Matthæum Gradium*, *conſil.*82. *Palmar. lib. de morb. contagioſ. pag.*267. *Fernel. lib.*2. *de abdit.*14. *Salium lib.*19. *de affect. particul. Cardan. lib.*9. *contrad. tract.*5. *lib.*2. *Mathiol. ad com. cap.*36. *lib.*6. *Dioſcorid.* quoniam rabioſum contagium per ſimplicem contactum corpori communicari poteſt, renuat licèt *Fracaſtorius lib.*2. *de morb. contag. cap.*10. cuius placitum *Galen.* & *Cœlij* auctoritas redarguit manifeſtè. Ille *lib.* 6. *de loc. affect. cap.* 5. ſic ait: *Tantam fieri in cane tunc humorum corruptionem, vt ſolum eius ſputum ſi humanum corpus tetigerit, rabiem excitare poſſit,* &c. *Aurel. lib.*3. *acut. cap.* 9. refert hiſtoriam ſartricis chlamydem rabidis morſibus ſciſſam lambentis, & rabidæ factæ. Huius enim veneni eſt efficacia mira, de cuius vi dirâ, vel etiam poſt mortem non extinctâ, celebres, citati auctores protulere hiſtorias. Conſulendi de hac re *Valler. lib.*3. *obſ.*3. *Syluatic. in com. hiſt. Gal.* 58. *Marcel. Donat. lib.*6. *de hiſt. mirab. cap.*1. *Hildan. lib.*2. *cent. chir.*33.

OBSERVATIO LXXXIII.

Rabiei exemplum ſtupendum.

GEneroſus quidam vir quùm fortè per plateam iter ageret, ecce oborto tumultu, aſpiciens retrò, vidit canem rabioſum ſuffocandum, quem plebeij funibus deuinctum deferebant vociferatione magnâ.

magnâ. Ille vt effugeret canis morſum ſtans circà, illum gladio circunfodit,& eo immiſſo in vaginam curſum ſuum peregit. Ecce poſt octo annos cum irâ percitus tres inuaderet, eos grauiter gladio eodem percuſſit. Hi, vulneribus curatis, citra manifeſtam cauſam poſt tres annos renuere potum inceperunt,tandem verſi in rabiem,furiiſque agitati, miſerè vitam cum morte commutârunt. Noui binos pueros, qui in lecto decumbentes,à fele rabido in pede vnguibus dilacerati, poſt quatuor annos rabie vexati obiêre. Tanta eſt huius veneni vis, cuius præſentaneum venenum per annos nō extinguitur. Quapropter feles in deliciis non habendi:nam prӕterquam quòd in rabiem aguntur ex *Amato 7. cent. 65. Andreâ Bacchio in prolegomen. venenor. pag. 16.* etiam illis ferè vis tabifica ineſt, ex *Auenzoare lib. 1. theizir, in procem. Moſe Ӕgypto part. 22. Aph. num. 39. Conciliator. & Bartholom. Euſtach. in tract. de venenis cap. de cerebro Catti, Mathiolo, Ponzetto, & aliis.*

OBSERVATIO LXXXIV.

Ex morſu hominis, mors ſequuta.

Apud Græcos auctor famigeratiſſimus Paulus Ӕgineta inter cætera notatu digna vnum caput appoſuit, *lib. 5. cap. 26.* de hominis morſu, dum ſic dicit: *Non extra inſtitutum fuerit cum virulentis beſtiis, etiam hominis morſus conſcribere. Siquidem maligniores multò aliis vlceribus apparent, præſertim ſi ieiunus momorderit, prius leguminibus vſus, & præſertim lenticula,*

lenticula, &c. Idem etiam affirmant *Celſus lib.5.cap.26.Plinius lib.28.cap.4.Galenus lib.1.ſec.gener.cap.13.* Iuxta horum eruditiſſimorum mentem non excuſabitur à ſupplicio homo qui morſu ſuo alium hominem momorderit; nã cùm duo baiuli inter ſe hoſtiliter rixarentur, horum quidam alium humi iacentẽ ita morſu pluſquam canino ſupra genu decerpſit, & laniauit, vt miſer commorſus, obortâ in parte Gangrænâ, & vſque ad Bubonem ſerpente virulentiâ, quæ nullis vnquam auxiliis cohiberi potuit, vitam finiuerit. At mordens apprehenſus, patibulo affixus pœnam perſoluit. Vidi alium, cui, poſt iurgia, & contentiones, ab altero digitus index morſu violento intra dentes attritus, abſciſſus eſt, & ita vlcus venenoſum manum totam contaminauit, & putredine infecit, vt ſolùm eâ præciſâ ſuperſtes remanſerit. Hanc cladem etiam experta eſt meretrix quædam, quæ ab aliâ conſociâ ſuper ancham commorſa eſt ita immaniter, vt vlcus contractum cacoëthicum, diu affligens, ſolùm ſudoribus ex Smilace aſperâ ſuccubuerit. *Etiam hominum morsûs aliis vlceribus admodum ſimiles ſunt, niſi qui momorderit, vitioſis humoribus abundet, aut diutiùs à cibo abſtineat, aut irâ correptus ſit, vt vniuerſum corpus, etiam dentes bile madeant*, inquit *Gal. loc. cit.* Quare cùm frequenter homo non mordeat hominem, niſi percitus irâ, fit meritò, vt huius morſus ſit virulentus, pro cuius curatione auxilia parat *lib.5.ſec.gener.cap.2.in fin. & lib.6.eiuſd.cap.2.rubric.2.fecit etiam Auic.6.4.tract.4.cap.3.Lege Hali 4.pract.cap.28.*

OBSER

OBSERVATIO LXXXV.

Ex Hydrargyri illitu, mors repentina.

QVidam ſordidus, & pruriginoſus totam cutem pediculis conſpurcatam habebat. Hic citra conſiderationem vllam vnâ nocte, mulierculaꝛum conſilio, totam thoracis regionem Hydrargyro vngit cum ſaliua permixto. Somno ſe tradens, perpetuò obdormiuit. Ad alium intempeſtâ nocte acceſſor, qui hoc modo ad necandas lendes illitus, patiebatur Syncopen, vehementem cordis tremorem, anguſtiam, & pondus in corde ſummum ſe percipere referebat. Illicò cucurbitæ ad extrahendum venenum ad externas partes ſcapulis è regione cordis humidæ adminiſtratæ. Frictiones per totum corporis ambitum aſperæ adhibitæ. Cardiaca oblata. Theriaca exhibita in aquâ Cardui benedicti diſſoluta. Cryſtallum præparatum aſſumptum. Coſtum cum vino imperatum. Quæ omnes potiones, foliis Auri, quod eſt Mercurij antidotum, erant irroratæ. Tandem Vnguento de Auro appoſito ſupra thoracem, cuius in 2. *lib. hiſt.* 127. mentio fit, magno cum labore, morbum ſuperauit.

OBSERVATIO LXXXVI.

De Alexipharmacis.

Febris maleficentiſsima, vſu lapidis Belzaartici in multâ copiâ exhibiti, curatur.

FOEmina quædam calidiſſimi temperamenti in febrem incidit maleficentiſſimam, deterrimis comitatam ſymptomatis, adeò vt cum angore ſummo, tribus diebus continuis, viuos per os expelleret 62. lumbricos. Ex contagio clientes omnes eodem correpti ſunt morbo. His ea adminiſtrata auxilia, quæ & inutilem vacuarent humorum copiam, vnáque maleficam qualitatem retunderent. At illi, quibus Belzaar in paruâ doſi eſt exhibitus, omnes periêre. Domina autem maximam aſſumens quantitatem, interdum vnico hauſtu, drachmam, licèt perniciosiori eſſet oppreſſa morbo, fœlici euentu, ſalua remanſit, & non ſolùm hæc, ſed alij plures hac curati viâ euaſere: nam vehementi veneno antidotum vehemens ſuccurrit.

OBSERVATIO LXXXVII.

Dyſenteria venenoſa, Smaragdi vſu, curatur.

SMaragdo Alexiteriam vim ineſſe, memorabili hiſtoriâ in ſeipſo veneno correpto confirmat *Auenzoar lib.2.theizir, tract. 1. cap. 5.* plures poſt eum deinde teſtati, & hoc exemplo fit manifeſtum. Nobilis

bilis quidam Luſitanus in fluxum incidit ventris diuturnum, quo miſerabiliter cruciatus, in tabem cùm eſſet pronus (erat enim gracilis, & excarnis) Medicorum opem implorat, narrátque ſe ab Amaſiâ, pyra tria deuorâſſe, quibus aſſumptis, illicò alui profluuium cum diris ſymptomatis fuiſſe expertum refert. Plurima ex abſtergentium primò, deinde adſtringentium ſyluâ medicamina parantur, extrà admota, intus aſſumpta, & per ſedem infuſa, quæ cum aliis veneni vim infringentibus eſſent commixta. Sed iis celebratis ipſe, ſubortâ febriculâ, contabeſcebat magis. Tandem cùm de veneno ſuſpicio eſſet, propinantur Cardiaca, & Alexipharmaca. At malum, ſolum Smaragdo, ex *Auenzoaris* decreto, tenuiſſimè tritâ, & conſeruâ Cydoniorum obuolutâ, conquieuit. Hanc alternis diebus ieiuno ventriculo aſſumebat, ſuperbibitâ aquâ in qua tragacanthum priùs erat incoctum. Smaragdi quantitas erat pondus 12. granorum, quam quùm quinquies deuorâſſet, à fluxu immunis euaſit.

OBSERVATIO LXXXVIII.

Sanguis Rhinocerotis, ad veneno ſos affectûs mirabilis.

Cornu Rhinocerotis cum Monocerotis cornu plures confundunt, quod contra venenum pollere illi teſtantur, qui ex *Orientali*, & *Occidentali plagâ* hæc cornua afferunt. De cornu Rhinocerotis nihil certi habeo quod deſcribam. De ſanguine illud verè referam, me præſente factum de eo

experimentum à viro quodam qui 40. annis in *India Orientali* vitam duxit, in homine, qui cùm aſſumpto veneno liuidus totus morti eſſet propinquus, ſanguinis huius animalis duobus granis exhibitis, in vino ſolutis, reſtitutus eſt. De eo ad febres peſtiferas propinato in eâdem doſi vidi mirabilia experimenta: nam huius Indici hominis cliens cùm febri eſſet venenatâ arreptus, qui ſubortis per totum corpus maculis liuidis, delirus penè erat extinctus, ſanguine propinato in aquâ Bugloſſæ, ſudauit, & vixit. Sanguinem iſtum commendabat aduersùs virulentos venenoſorum animalium ictûs, cuius ope, plures à Tigride commorſos, exanimatos ad vitam reuocâſſe affirmabat. Audio è *Peruano* orbe modò adferri: ſi ita eſt, hoc Antidotum pretioſis Regum theſauris eſt anteponendum; nam excellentius eſſe Alexipharmacum, omnibus aliis Alexiteriis præſidiis ipſe non ſemel inculcabat. *De cuius mirâ vi tam multa egit Geſnerus lib. de quadruped. tit. de Rhinocerote.* Quomodo autem ſit probandum, explicat *Iordanus tract. de peste, in fin. & refert Riolanus in com. lib. de abdit. Fernel. cap.* 17. De cuius vi Cardiacâ multa prædixerunt *Langius lib.* 1. *epiſtol.* 29. *Cardanus lib.* 10. *ſubtilit. lib.* 8. *cap.* 20. *Diodorus lib.* 3. *cap.* 7. *rer. antiq. Ælianus lib.* 17. *cap.* 44. *Iſidor. lib.* 12. *cap.* 2. *Albert. lib.* 22. *de animalib. tract.* 2. *cap.* 1. *Solin. cap.* 55. *polyhiſt. & Sebaſtian. Meierus ſect.* 2. *ſelector. medicinalium cap.* 4.

OBSERVATIO LXXXIX.

Stercus humanum, celebre aduerſus venena, Alexipharmacum.

ADuersùs certum, & determinatum cuiuſque animalis venenum, prouida natura, certum, & appropriatum generauit Antidotum. Nobiliſſimus quidam *Occidentalis plagæ* dux ſtrenuus, quùm eſſet naturæ arcanorum acerrimus indagator, mihi lubenter oſtendit innumera Antidota, quæ nullus Aromatum Indicorum ſcriptor hactenus agnouerat contra venenorum efficaciam admiranda. Præter hæc, vnius Alexipharmaci vires ſolùm mirabatur, cuius vi, ab animali venenoſo ictos omnes ſuperſtites euaſiſſe bonâ fide commemorabat. *In Prouinciâ Occidentali Squilaque* dictâ, prope ciuitatem appellatam *Burgos*, adeſt animal quoddam paruum, ſicut lacerta, in agris frequentiſſimum, nomine dictum *Guarit*, quod ictu ſuo, æſtate præſertim, adeò venenoſum eſt, vt illicò poſt morſum, dira, & terroris plena concitet ſymptomata, quorum ſæuitie occubuere plures, eorum modo qui ex præſentaneo veneno perire ſolent. Poſt morſum nec auxilio erant Belzaartica epota, ſupra morſum locum ligaturæ arctiſſimæ, in ipsâ affectâ parte attrahentia Antidota, cauterium, aut membri præciſio præſidio eſſe poterant, ſed omnes nec tantillùm adiuti, angore, animi deliquio, partis ictæ liuore, & omnimodâ virium iacturâ interibant. Inuentum Summi Omnipotentis beneficio, Alexipharmacum præſtantiſſimum,

ſimum, & eſt, vt quis poſt venenoſum ictum animalis, illicò ſtercus, vel ſuum, vel alienum recenter excretum, adhuc calidum, aquáque Cardiacâ, vel communi admixtum ebibat, & iam inuenti laboratores multi, qui ardente ſyrio, quùm aqua non eſſet inuenta, ſtercus, mortis certæ metu perculſi, auidiſſimè comederunt. Ex improuiſo enim omnibus mouetur vomitus, & copioſè rumpitur aluus. Stercus ergo Alexipharmacam vim obtinet, cuius aqua vitreis organis extracta, canis rabidi, & venenoſorum animalium morſibus vehementer reſiſtit, ex *Mathiolo lib.2. in Dioſcorid. cap.73. De vi mirâ ſtercoris humani legendus Plinius lib.1. cap.27. & lib. 28. cap. 4.*

OBSERVATIO XC.

Viperæ venenum, ſolo vrinæ humanæ potu miteſcit.

DIoſcorides, *Medicus celeberrimus lib.2. cap.73.* ſic ait: *Humanam vrinam ſuam cuique bibere, contra viperæ morsûs, ac venena, incipientémque aquam intercutem proderit,* &c. *Sic in Syriâ qui peſtiferè ægrotârunt, humanæ vrinæ potione ſanati, apud Gal. lib.10. ſimpl.cap.15.* Probat inter multos *Auic.lib.2. tract.2. cap.725. §. Vrina hominis confert morſui viperæ,* &c. Vocatus vt curarem puellam quæ fortè in agro à viperâ in digito paruo pedis ſiniſtri poſt tres horas fuerat commorſa. Malum repentè vſque ad genu penetrauerat cum tibiæ liuore, & puellæ anguſtiâ, & ſiti, & ex interuallis animo deficiebat. Illicò vulnuſculis,

vulnuſculis locum ſcarificare iubeo, & tibiæ cucurbitulas adapto. Ægræ Theriacam propino, Cor Oleo de ſcorpionibus *Mathioli* illino. Succum Allij cum vino exhibeo. Caprarum ſtercus cum Theriacâ, & ſucco Cœparum parti, Emplaſtri modo, appono, ſuccum foliorum Fraxini offero, quod aduersùs hoc venenum mirè iuuat, ex *Paulo lib. 7. tit. de fraxino*, firmat *Ruellius lib. 1. de natur. ſtirp. cap.* 82. His auxiliis quindecim diebus reiteratis, & ichore à parte ſcarificatâ emanante, illa Syncope adhuc corripitur, vigil permanet, ad oblata non benè ſe habet, immò anxioſa, & inquieta noctu præſertim perſiſtit. Iterum Theriaca intus per os, & extrà parti affectæ admouetur, quæ viperinum venenum inter cætera antidota mirabiliter infrænat, ac domat, vt proprio exemplo docuit *Galenus lib. 3. de loc. affect. cap. 8. Explicant Raſis lib. 8. ad Almanſ. cap. de morſibus, Haly 4. pract. cap. de morſûs viperæ medelâ, Cardanus lib. 2. de venen. cap. 10. & alij.* Hoc, & aliis præſidiis non adiuta, ad vrinæ potum accedo. Eam à puero impubi recenter emictam, vnciarum duarum quantitate, cum Saccharo ieiuno ventre calidam epotandam offero: quo potu, octo diebus aſſumpto, à ſymptomatis, quibus premebatur, ſuperſtes euaſit. Non ergò contemnas auxilium, quod etſi ſit abominabile, & execrandum apud *Gal. lib. cit. ſimpl.* eo in potum dato, cogente neceſſitate, in hoc, & aliis morbis vtitur ipſe *libro 1. ſec. loc. cap. 8. tit. de iis quæ Soranus ad Achoras conſcripſit*: nam ſpleneticus vrinâ ſuâ epota ſanatus apud *Auic. loc. cit.* & firmat *Plinius*, allatis experimentis *lib. 28. cap. 6. Et extrà morſui venenoſo illita eximiè ſuccurrit; trahit enim cum fortitudine venenũ,*

ex Auic.6.4. tract.4. cap.9. de curâ morſus rabioſi, & Raſi 35.cont. tract.2.cap.2. Lege Mercurialem lib.5.de febrib.cap.28.de peſtis præſeruatione, Georgium Vallam Placentin. lib.2. ſuæ medicin. cap.23. de vrinâ humanâ. De cuius vi mira aduersùs venenum, alióſque morbos exitiales, pulchra edocuit Duncanus Bornettus in lib. ſuo de Alchymiâ, quem Daniel Mylius Chymicus celebris eſt interpretatus.

OBSERVATIO XCI.

De Monſtris.

Puella barbata.

PVellam vidi ætatis trium annorum, formoſam, & pulchram cum barba magna, cui totum corpus nimis hirſutum erat, & ex eius auribus, pili craſſi, hirti, numeroſi prodibant, ita oblongi, vt palmum & dimidium æquarent. Hoc monſtrum circulatores lucrandi causâ publicè oſtentabant. Nam ex naturæ errore multa admiranda cernuntur, teſte *Philoſopho lib.2. phyſicor.text.82. Lege Saxoniam lib.4. praxis, cap.19. de monſtris.*

OBSERVATIO XCII.

Puella imperforata in virum verſa.

FOEmina quædam nobilis ad filiæ ſuæ imperforatæ curationem me vocat. Totam curam Chi-

rurgis

rurgis committendam prædixi. Hi, purgato bene
prius corpore, ſolùm chirurgicâ ope, hoc eſt ferro,
abſciſsâ vuluâ curationem celebrari poſſe rati ſunt.
Sed quo euentu audi. Aperitur vteri oſculum me
præſente ſcalpelli ope. Poſt inciſionem, ſequutâ
Hæmorrhagiâ, ruptis veluti inuolucris, & vinculis,
virile pudendum perfectum hucuſque latitans pro-
ſiluit. At reſtricto ſanguine, eam Chirurgis rei no-
uitatem admiratus curandam reliqui.

Licèt enim quæſtio diu agitata veteribus & iu-
nioribus ſit, num viri in fœminas verti poſſint, &
plures, vt *Andreas Laurentius lib. 7. controu. Anato-
mic. quæſt. 8. Mercatus lib. 2. de morb. mulier. cap. 10. &
11. Seuerinus Pinæus lib. 1. de notis virginitatis, cap. 9.
probl. 2.* hunc euentum negent, quoniam mulieres
ab ortu ita à natura ſunt conformatæ, vt earum cli-
toris mentulæ formam referens ita promineat, vt
quia penis ita diſtenditur, móxque flacceſcit, viri-
lem priapum mentiatur, vel eæ illâ affectione labo-
rant, quæ ab *Albucaſi lib. 2. cap. 71.* vocatur *Cauda*,
de quo morbo, & eius curatione ſuprà *lib. 2. obſ. 82.*
memorabilem fecimus obſeruationem: tamen ho-
rum rationes ficulneæ ſunt. Hi enim barbitium
accidiſſe in fœminis ex menſtrui retentione non
inficiabuntur: cùm hoc verum ſit apud *Hipp. lib. 6.
epid. ſect. 8. text. 41. & 42.* poſito exemplo in *Phaë-
tuſa, & Nymeſia*, probant *Auic. 21. 3. tract. 3. cap. 26.
Alexander Benedictus lib. 26. cap. 4. de curand. morb.
cap. 4.* & ego memini vidiſſe effigiem ruſticæ ſexa-
genariæ, à maioribus meis fide dignis, propriis ocu-
lis conſpectæ, quæ olim vixit in *oppido* vocato de
Penheranda, quod 30. milliaribus diſtat à *Madrito*,
aulâ Regis Hiſpaniæ, cui à iuuentute in tantam mo-

lem barba excreuit, vt in ſenectâ os ventriculi attingeret, vocabatúrque *Brizida de Penheranda.* Quid ergo mirum, ſi ſicut & Barbam, dentes in variis temporibus emittit natura, imò & nares, aures, & alios meatûs obturatos exteriùs proceſſu temporis ipſa reſerare ſolet, vt in *com.* 5. 6. *&* 7. *cap.* 4. *de generat. animal. ex mente Ariſt. protulit Auicenna,* ſic mulieri membrum virile in primâ conformatione efficiat, quod temporis tractu ſtatuto extrà perfectum prodeat: quod ita eueniſſe, fœmináſque in viros verſas fuiſſe celeberrimis hiſtoriis comprobârunt *Raphaël Volaterranus lib.* 24. *com. Vrban. Fulgoſius lib.*1. *cap.*6. *Bertinus Campan. lib.*4. *cap.* 10. *Anton. Liberalis lib.* 2. *alterator. Nicandri, Iacob. Dalechampius in com. cap.*4. *lib.*7. *Pliny, Amat.* 2.*cent.*39. *Martin. Del Rio lib.*2.*tom.*1.*quæſt.*22. *diſquiſit. Magicar.* huius euentûs cauſas quære apud *Vvierum lib.* 4. *de præſtig. dæmon. cap.* 24. *Galeottum Narnienſem cap.* 8. *de promiſcuâ doctrinâ.* Num autem viri in fœminas verti poſſint, agitat *Marcel. Donat. ex multorum mente lib.* 6. *de hiſtor. mirabili, cap.* 2.

OBSERVATIO XCIII.

Homo Cornutus.

APud Luſitanos in regione vocatâ Tranſtaganâ, iuxta oppidum dictum *Villa amœna* habitabat in villâ ſuâ vir quidam ditiſſimus, cuius vxor cùm concepiſſet, ſuo tempore infantem edidit in lucem. Hic in fronte habebat nodum latum & durum, quem

quem parentes ex medicorum præſcripto fecere parui. Procedente ætate in maiorem molem accreuit. Medici à recrementis melancholicis, è quibus nodoſitates oriuntur, puerum ad quinque annos accedentem non ſemel expurgant, ſed fruſtra inſumptus eſt labor: nam nodus in faſtigiatum cornu ſemper accreuit ſine dolore, palmi dimidij longitudine, quod in radice erat craſſum, in cuſpide pollicis magni craſſitiem æquabat. Huic monſtroſo partui, vt referebat mater, occaſionem dedit, Vnicornu pictura, quam ipſa inter coëundum intentâ mentis acie fuerat contemplata. Monſtrum verò iam ætate maturum nunquam voluit vt ſecaretur cornu, licèt Medici, & Chirurgi ſectionem minimè futuram periculoſam vnanimiter pollicerentur. Sed ita literarum ſtudio ſe addixit, vt maximos fecerit in philoſophiâ progreſsûs. Monſtra ergo dantur in rerum naturâ. Puerum cum corniculo natum in capite vidit *Amatus lib. 1. centur. 51. Hildanus doctiſſimus centur. 2. obſeruat. chirurg. 25.* ſe vidiſſe refert hominem cornutum, cui in medio frontis, cornu ſimile arietino retortum ad ſuturam coronalem ſupernè ad verticem in vtero natum eſt: num tamen fuerit obortum ob matris imaginationem, ibi non explicat, cuius cauſâ monſtra varia enaſci referunt *Fernelius lib. 7. phyſiolog. 12. Buſthemantinus lib. 2. de reptilib. ſacræ Scripturæ, cap. 4. Rhodiginus lib. 20. antiq. cap. 29. Plutarchus 5. de placit. philoſoph. cap. 12. & alij.*

OBSER

OBSERVATIO XCIV.

De Morbis nouis.

Morbus Braſilienſis, vermis dictus.

DAri nouos morbos, nouum non eſt. *Gemurſa* apud *Plin.lib.25. cap.3. Scelotyrbe,* noſtri *Scorbutum* dicunt, apud *Balduinum Ronſséum lib. proprio de Scorbuto, Lang.lib.2. epiſt.14. Sudor Britannicus ex Cornelio Gemmâ lib.1. Coſmocritic.cap.8. Dracunculus tibiarum,* de cuius curatione *Auic.3.4.tract.3.cap.21. Auenzoar lib.2.tract.7.cap.20. Plica Polaca, de quâ Saxonia prop. lib. & Eruditiſſimus Fonſeca lib. 1. conſult.1. Noua lues Morauiæ, de quâ Henricus à Bra epiſt.1. Morbus Vngaricus, apud Balthaz. Conradinum prop.tract.de cuius eſſentiâ luculenter ſatis, & doctè egit Sennertus lib. 4. de febrib. cap. 14. Morbus Deliorum apud Mercurial.3.variar.18. Flatus furioſus apud Albucaſim lib.2.cap.13. Caro è naturalibus arens prolapſa, apud Celſum in præfat.* omitto *morbum Gallicum, febrem Stigmaticam,* quos morbos, nouos eſſe plurimi falsò tamen ſibi perſuasêre. Inter noua morborum portenta, & monſtra, illud poteſt annumerari, quod *Braſilienſes* ſummâ cum clade frequenter experiuntur, de cuius naturâ, & origine, ieiuna eſt lectio auctorum. Vocatur morbus vernaculâ linguâ *Mahundo, Luſitani, Bicho* dicunt. *Belgæ,* qui ſæpe oras illas frequentant *de Vvorm* nuncupant. Huius mali diri vera eſt origo hæc. Illi, quibus præſertim ſupprimitur aluus, primo morbi acceſſu ſpontanea laſſitudine premuntur, ardor in podice oboritur, pruritus

ritus adeſt in eâ parte ingens. His citra febrim euenientibus,ſi præſtò occurras,frigidâ podicē abluendo,& ſucco limonum lauando,quorum in toto terræ tractu eſt copia multa, nihil mali continget. Si per incuriam ardorem neglixeris , maiori ſuperueniente ardore, vlcus ſuperuenit cum putrilagine multâ : hoc ſi Limonum acidorum , aut Nicotianæ ſucco(vulgò vocant *Tabaco*) abluas,ceſſabit malum. Si adhuc per ignorantiam,vel inaduertentiam vlcus contemnas,ſerò iam medicina paratur:nā tunc licèt Limonem integrum detracto cortice,aut glandes ex viridis Nicotianæ foliis, adiecto ſale intra podicem tumidum, inflammatum,vlceratum, nimíſque laxatum,& apertum imponas,parum iuuabis : nam ſerpente vlcere,& ſphacelato podice, (& quod magis mirum,ſine febri,aut ſiti vllâ) ægri,viribus exhauſti cum animi defectu è vitâ diſcedunt. Rarum profectò morbi genus, & ſolùm in *Occidentali plagâ* animaduerſum, cuius claua,& antidotum, ſuccus acidi Limonis , aut Nicotianæ exiſtit. Si velis ab eo te immunem reddere , quotidie anum cum frigidâ abluas, eſt neceſſe : huius enim ope partes illæ humidæ, & excipiendis excrementis aſſuetæ ſuapte naturâ putredini obnoxiæ , ab hac labe promptè præſeruantur. Inuadit hic morbus tam æſtate,quàm hyeme, ſenes,quàm iuuenes, viros, quàm fœminas. Denique facilis eſt ad curandum , ſi mox dicto Antidoto , quod illius efficaciam retundit euidenter, opem feras ; difficilis, & periculoſus , ſi auxilium, aut malum temnas & reſpuas, maximè in vere,quo tempore ob tepidum calorem putredo ampliùs efferatur, & inualeſcit.

OBSER

OBSERVATIO XCV.

Dolor furioſus, ex nouâ cauſâ, pronatus.

REcitabo hiſtoriam miram, ſed veram. Familiaris quidam meus, herbariæ materiæ callentiſſimus, pinguis, obeſus, & temperamento humidiſſimus, annis ferè quatuor Coxæ dolore correptus, cùm à Medicis, & Empiricis varia expertus eſſet, incaſſum tamen auxilia, deinde dolore furioſo, vago, horrificas punctiones inferente per annum miſerrimè excruciatus, omni præſidio deſtitutus, contabeſcere videbatur. Ecce vno die, immani dolore oppreſſus me vocat. Febrientem inuenio, Coxæ intolerabili dolore afflictum. Externam malleoli venam ſecare impero. Ex hac, vnà cum feruentiſſimo ſanguine, vermis viuus proſiluit, longitudine palmari, teretum inſtar, quo excreto, qui anteactam tragœdiam excitauerat; dolor miraculo quodam in poſterum conquieuit. Nec mireris: nam ſæpè monſtra fiunt in morbis, vt latè probat *Paréus lib. de monſtris cap.* 19.

OBSERVATIO XCVI.

Cutis vniuerſa, corticis arboreæ inſtar, duriſſima.

DVm hæc tractarem, in mentem venit morbus mirabilis, quem olim, dum iuuenis eſſem, in fœminâ quadam notaui. Huic viſcerum obſtructionibus

nibus ſcirrhoſis laboranti, ſubitò cutis vniuerſa ita induruit, vt corium bouinum, aut corticem arboream, craſſitie, duritiéque repræſentaret, ob quam cauſam in lecto rigida decumbebat; nec enim manûs, aut pedes poterat contrahere, cum vultûs inflatione ſummâ. Hæc variis medicamentis expurgata, quæ craſſum, terreſtrémque humorem, à quo cutis durities ortum ducebat, vacuarent, aſſumptis deinde ſudorificis ex Ebeno, & Chynâ ad diſcutiendum humorem in cute impactum, hæc tenuior eſt effecta, & minùs dura. Demum Balnea naturalia experta, & à duritie omni, & faciei tumore euaſit incolumis, quæ fonticulis in cruribus excitatis, per annum attenuante diætâ vſa, & continuo potu aquæ decoctæ Aſplenio, & Smilace aſperâ, eſt præſeruata.

OBSERVATIO XCVII.

Flamma volans, eiúſque curatio.

EXemplum admirandum. Decennis puer quinquies hoc malum per interualla eſt expertus. Repullulabat in tarſo dextri pedis ſtigma Roſæ formâ, rotundum, purpureum, minimè aſperum, nec cutem in tumorem eleuans, quod cum tanto calore partem affligebat, vt totus pes dimidiâ horâ exuri videretur. Hæc efflorescentia, velut res viua, aſcendebat per genu, Ilia, Mammillam, vſque ad collum, & ibi fixa totam aurem retrò occupabat cum flammeo calore ita intenſo, vt non ſolùm partes per quas tranſierat, vreret, verùm etiam aurem totam

incendio

incendio conflagrâſſe puer ſibi perſuaderet. In aure macula morata horâ vnâ, ſubitò deliteſcebat, nullo in partibus veſtigio mali relicto. Si cauſam quæris, non alia eſſe poterat, quàm tenuis, calidúſque ſanguis feruido ſpiritu commixtus, ex igneo Hepate in eam partem proſiliens. Si expoſcis auxilia, ne hic humor ad corporis mineras detruſus, flammeam viſcerum diſpoſitionem progigneret, fuere venæ ſectio ex gibbero, & talo celebrata, refrigerantes potiones, purgatio clemens, ex Tamarindis præſertim parata; Syrupus de Ribes, Granatorum, & ſucco Limonum, Ptiſana, Saluatellæ ſectio, ſerum lactis caprini, dulcis aquæ lauacrum, & alia extrà appoſita Hepati Epithemata, quæ præterquàm quòd humoris iſtius furorem contemperant, & acrimoniam retundunt, ſquallidum iecur mulcent, & roborant. His factis ſecundum artem præſidiis, quæ ſuapte vi ferè prodeſſe ſolent, malum ferociùs increbuit. Tunc relictis expurgantibus, humoris mordacitatem frænaui Alexiteriis. Tragæam exhibui ex Confectione Hyacinth. Ebore, foliis Auri, Margaritis, lapide Belzaartico, Cornu Cerui, ſemine Angelicæ, Acetoſæ, Citri, cum Syrupo de ſucco Limon. aquâ Roſaceâ, Cardui benedicti, & Scorzoneræ paratam. Hic potus licèt pro domandâ malâ qualitate vtiliſſimus, profuit parùm. Viſis his, Cor firmaui Antidotis, Ventriculum roboraui Vnguentis, Renes linimẽtis foui, hirudines mariſcis affixi, cauteria cruribus admoui; ſed dum hæc celebrantur, repullulat in vltimâ acceſſione efflorеſcentia cum tam intenſo calore, vt non ſolùm latus affectum, ſed totum corpus, ardore, velut flammâ inextinguibili peruri videretur. Tranſacto inſultu, per ſcarificatas cucurbitulas

in multis corporis partibus cruorem exhauſi, vt ſi quis inter cutem, & carnem fomes mali eſſet relictus, illarum ope excluderetur foràs. Sed cùm puer, nec ſiti, oris amarore, febri, linguæ ſcabritie, aut aliquo ſymptomate premeretur, ex quo calida viſcerum intemperies poſſet deprehendi, à toto corporis habitu, nimio calore affecto, oriri hoc vitium, coniecto. Quare iterum Balnea conſului, ſerum lactis obtuli, & puerum, in lacum, vbi hirudines viuunt, ad collum vſque immergo. Videres animalcula auidiſſimè ex ambitu corporis cruorem ſugentia, ex quorum ſuctu, tanta fœdi, limoſíque ſanguinis copia eſt exhauſta, vt ingentem ſuperaret phlebotomiam. Huius auxilij efficaciâ, tota corporis ſuperficies eſt refrigerata, ita vt ſolùm relictis cauteriis, quorum vi virulenta ſanies emanabat, omnino ſanus euaſerit.

OBSERVATIO XCVIII.

Vnguium procidentia mira.

Ex febri malignâ, miſeranda mala in corpore oriri, res eſt manifeſta: nam alij remanent cœci, ſurdi, Aphoni, Claudi, immemores, & mille aliis calamitatibus fœdati. Hac de causâ ægrum ſine vnguibus remanere vidi: quoniam poſt ſuperatam maleficentiſſimam febrim, ex confluxu acuti humoris ad vnguium radices, hi, tam in pedibus, quàm manibus foràs exiêre, & emanante per multos menſes ſanie, vlcera quæ in radice ipſorum repullulârunt, cicatrice nunquam fuêre obducta,

licèt plurima auxilia eſſent celebrata. Ob hanc cauſam in duobus obſeruaui omnium dentium caſum, qui deinceps nunquam ſunt renati. In alio notaui rem miram. Hic poſtquam è malignâ febri conualeſceret, vlcera innumera per totum corporis ambitum eſt expertus, adeò profunda, & ſordida, vt ex iis nimia ſaniei quotidie, ac ex fonte perenni copia emanaret, acris, mordax, & virulenta, & è Canthis oculorum, retro autes, ſincipite, labiis tanta quantitas fœtidiſſimi humoris prodibat, vt adſtantes horribili fœtore inficeret, quæ omnia à corrupto, tetro, calidiſſimóque humore, & viſcerum Caumate originem ducebant. Huic conſului venæ ſectionem, attemperantes potiones, mitia expurgantia ſæpius repetita, clyſteres, ſaluatellæ ſectionem, Balnea; Cauteria cruribus, & brachio affixa, exhibui Priſanam, Cardiaca obtuli, partibus præcipuis Epithemata impoſui, hirudines Hemorrhoïdalibus venis admoui. Denique cùm ex febri, effluxu, & vacuatione multâ humoris per vlcera decurrentis eſſet extenuatus, lac Aſininum exhibui. Tandem, ob vacuationem exuſti humoris, ſerum lactis caprini imperaui, in quo Fumus terræ, & ſena per noctem madebant, & vnciis ſex ſeri, vnciæ duæ ſucci Fumariæ, cum Saccharo erant commixtæ, ex quo potu per menſem aſſumpto, vacuatis humoribus nigris, tanta vtilitas eſt ſequuta, vt paulatim vlcera conſaneſcerent, & ſic æger citra febrim robuſtus euaſit.

OBSER

OBSERVATIO XCIX.

De Conſuetudine.

Conſuetudinis potentia mirabilis.

QVantam vim, & potentiam in omnibus rebus habeat conſuetudo, oſtendit elegantiſſimè *Galenus in lib. de conſuetudine cap. 2. & 3.* nam illa eſt altera natura, ex eo *lib. 2. de temp. cap. 4. & lib. 3. ſimpl. cap.* 18. & hoc exemplo fiet manifeſtum. Cùm *intrepidus, at infelix Luſitaniæ Rex Sebaſtianus, ex Conimbricâ*, nobili illius regni ciuitate, in *Olyſipponem* iter faceret, in quodam oppido maritimo, tantâ pompâ, veneratione, & magnificentiâ exceptus eſt, vt eum, comitantibus Ducibus, Comitibus, aliorúmque nobiliſſimorum virorum innumerâ turbâ, & plateis omnibus expurgatis, & odoriferis frondibus inſtratis, ianuíſque Aromatum ſuffimentis veluti ardentibus, ad arcem munitiſſimam, ornatiſſimâ etiam fœminarum illuſtrium Phalangâ aduentante, reſonantibus Tympanis, perſonantibus campanis, modulantibus tibiis, vbique exultantium vocibus exauditis deductus ſit. In hoc feruore, inualeſcente die, cum ingenti populorum multitudine ſeſe immerſit in mediam plateam piſcator quidam, qui totâ vitâ in mari conſenuerat. Non immiſerat pedem, quando Vertigine præuiâ, ſideratorum more in terram corruit, qui tranſeunte Rege ad vicinam domum eſt delatus, in quâ à duobus Medicis pro Apoplectico tractatus, celebratis omnibus auxiliis vix leuatus eſt, ſed cadaueris inſtar ſine ſeſu & motu

iacentem eum ad ſepulturam deferre volebant. Regrediens *Rex*, poſt triduum, de ſalute piſcatoris, ob inopinatum euentum, inquirens, miniſtri, illum an adhuc ſit in viuis, ſe ignorare reſpondent: nam pro mortuo à medicis relictus eſt. *Rex*, pietate, & commiſeratione commotus, iuſſit vt vocaretur *Thomas à Veiga, Archiater ſuus, & in florentiſſima Conimbricenſi Academiâ primarius Medicinæ Profeſſor emeritus, artis Hippocraticæ ſummus Antiſtes, Medicinæ Phœnix, cuius rara monumenta, raram oſtendunt eruditionem, in quibus vix ſcias, an ſubtilitas ingenij, ſermonis puritatem, an hæc, rerum abſtruſarum ſcientiam antecellat, ob quæ in Rempublicam literariam merita, Luſitaniæ eſt laudi, & exteris omnibus admirationi.* Hic, vt erat ſolertiſſimo ingenio præditus, de vitâ hominis primò percontatus, & perſpectâ origine morbi, illum ex Aromatum odore inſueto, in repentinum hoc malum incidiſſe, ſibi perſuaſit; nec irritum fuit iudicium: nam poſtquam illum iuxta littus apponi, & algâ, limóque totum cooperire iuſſit, perceptâ, littoris, Phycique marini aurâ, & vapore inſpirato, poſt quatuor horas oculos aperire, & adſtantes cognoſcere cœpit; & ſic poſt diem, pancraticè vixit.

OBSERVATIO C.

Quidam aſſuetus tepidæ potui, febriens, coactâ vi, gelidam aſſumens, ſingultiens emoritur.

M*Edicorum fulgentiſſimum iubar lib. 2. Aph. 50.* conſuetudinis potentiam enarrans; ſic ſcribit: *Quæ*

Quæ ex longo tempore conſueta ſunt, etſi deteriora ſint; inſuetis minùs moleſtare ſolent: hanc in cibis, & potibus acquiri, probat *ipſe lib. 2. de rat. vict. 21. 22. & 24.* dum ſic ait: *Atqui, quòd vitioſus victus cibi, & potûs ſemper ſibi ſimilis ad ſanitatem tutior omnino ſit; quàm ſi quis ſubitò ad alterum, vel meliorem ſe transferat, facilè diſcitur, intelligitúrque.* Nam conſueti cibi ſunt ſuauiores, & magis familiares, & *parum deterior potus, aut cibus, ſuauior tamen, melioribus quidem; ſed minùs ſuauibus eſt præferendus, ex Hipp. 2. Aph. 38. quoniam quæ cum voluptate aſſumuntur, inquit Galenus in com. iſta ventriculus amplexatur, & faciliùs concoquit; ſicut illa quæ diſplicent, refugit;* quoniam inter nutriens, & nutritum ſemper reperitur cognatio, & ſimilitudo, auctore *Gal. 3. de temp. 2. 6. de valetud. tuend. cap. 3. in med.* ob hanc cauſam, ſeu potiùs ſuauitatem erat aſſuetus iuuenis tepidam pro potu ſanitatis tempore aſſumere, cuius guſtu, & iucunditate delectabatur nimiùm, & ventriculus fœliciùs concoquebat. Hic incidens in tertianam, quæ æſtatis tempore illum miſerrimè per menſem excruciauerat, ſiti vehementi oppreſſus, coactus à Medicis, vt in declinatione paroxyſmi gelidam tantam ebiberet, quantam ipſe inſpirando haurire poſſet, vt docuit *Galenus lib. 1. acut. 43.* huius enim auxilij vi, cùm eſſet coctus humor, ſudorem promoueri, ignémque internum extingui poſſe perſuaſere ſibi. Æger in principio eſt reluctatus valdè, timens ne ob conſuetudinem aliquid ſiniſtri contingeret: tamen, vt curantium præceptis vitæ dulcedine allectus obſequeretur, illis licèt inuitus, & ab adſtantibus coactus obtemperauit. At frigidâ vſque ad ſatietatem, vt illi

præſcripſerant, ebibitâ, poſt duas horas ſingultiens mortuus eſt, quapropter rectiſſimè à *Celſo* inculcatum *lib.1.cap.1. vt ſanus homo, qui & bene valet, & ſuæ ſpontis eſt, nullis obligare ſe legibus debeat: ac neque Medico, neque Iatraliptâ egere. Hunc oportet varium habere vitæ genus: modò ruri eſſe, modò in vrbe, ſæpius in agro, nauigare, venari, quieſcere interdum, frequentiùs ſe exercere.* Hoc priùs prædixerat *Hipp.* ſuprà dicens, *ad inſueta igitur oportet pertranſire.* Nam, vt *Galenus monuit in com. eſt vniformis quæque conſuetudo periculoſa, cùm omnes homines inopinatis rerum ſortibus ſubiiciantur. Ne igitur aliquando derepentè incidentes in nobis inſueta, magnopere lædamur, ſatiuseſſe,* inquit, *omnia tentare. De vi & efficaciâ conſuetudinis, lege elegantiſſimam obſeruationem apud Solenandrum lib.5.conſil.15.tit.16.*

OBSERVATIO CI.

Quidam, retentâ conſuetâ vacuatione per aluum, illico emoritur.

CONſuetudo *definitur ab Ariſt. 21. Probl. 14. quòd ſit habitus, ſeu qualitas ex frequenti actione, & paſſione in rebus impreſſa, propter quam & promptiùs, & diutiùs, & cum delectatione operantur, & minùs patiuntur,* explicat *Valleſius lib.8.cont.cap.5.* Hunc habitum habebat à longo tempore contractum ſexagenarius, vt cùm è lecto reſurgeret diluculò, illico aluum deponeret, & in excernendis fæcalibus excrementis in hoc tempore, adeò erat aſſuetus, vt ſi fortè, aliquâ vrgente occaſione hæc vacuatio ſaltem

per horam interrumperetur, mox dolore quateretur ventriculi immani, qui aluinis excrementis excretis mox ceſſabat. Ecce intempeſtâ nocte domus in quâ degebat igne conflagrat, incendio omnes diuitiæ comprehenduntur, Vxor, Filij, nepotes ignei feruoris metu perculſi ſenem adeunt, ipſe ſurgit è lecto velociter, & inopinato euentu perterritus, tanquam bonus paterfamiliâs ſupellectilia è domo per ſeruos tranſportare curat, & cùm eſſet diuitiis potens, & auarus, ſoli pecuniæ intentus, non ſolùm domeſtica inſtrumenta, ex Auro, Argentóve conflata detrahere iubet, ſed Subſellia, Scamna, Aquaria, Lecticas, Veſtes, Periſtromata, Pelues, Aquiminaria, Candelabra, Vitrea vaſa, Culcitras, Toralia, Mappas, præterea Eſcaria, & Potoria, in quo perficiendo opere, totum diem conſumpſit, in cuius fine iam ſæuo torquebatur ventris dolore: tunc conſuetæ vacuationis memor, voluit deiicere aluum, ſed non potuit, quin dolore truculento oppreſſus, voluulo correptus, poſt quinque horas, humi proſtratus, nullis iuuantibus auxiliis, vitam finiuit.

OBSERVATIO CII.

Circa conſuetas vacuationes, exemplum admirandum.

CIrca vacuationes acquiri conſuetudinem teſtatur *Gal. lib. 7. meth.* 11. explicat ingenuè *Merc. tom.* 1. *lib.* 3. *part.* 3. *quæſt.* 208. *num.* 42. nam reperiuntur homines qui ex temporum interuallis certis patiuntur ſanguinis fluxum per multas partes. Plures

patiuntur Diarrhœam, Choleram: alij ſoliti ſunt ſuperflua corporis expurgare frictionibus, Balneis, vomitu, medicamentis deiectoriis, fiſtulis, Varicibus, Fonticulis, venæ ſectione. Quidam ex interuallis patiuntur vlcera, puſtulas, auctore *Galeno 4. de ſanit. tuendâ*, 4. quæ euacuationes magnâ ex parte cum vtilitate fieri ſolent, & ſi ceſſant, nocēt: nam humor ille excerni ſolitus, retentus putreſcit, & in aliquam principem partem reſtagnat, ex *Gal. lib. de conſuetud. cap. vlt.* Fœmina quædam, humidiſſimo cerebro conſtans, annis ſeptem ex catarrhoſa defluxione, aduentante vere, in Pleuritidem incidebat, cuius ſæuitie penè deuicta, ad mortis fauces accedebat ſæpè. Conſilio Medicorum, ad deriuandum noxium humorem à cerebro ad pleuram debilem confluentem, fonticulum in brachio aperuit. Hoc emiſſario facto, vixit quinque annis ſequentibus incolumis. At fonticuli pertæſa, eum occluſit. Hoc celebrato, iterum Pleuritide corripitur immani, à quâ magno labore euaſit. Quare aperuit fontem, vt aſſueta natura ſuperfluum humorem per eum excerneret. Illa incauta poſt duos annos occludere adhuc inſiſtit. Repreſſo humore, poſt duos menſes eâdem Pleuritide concutitur, ortâ in parte ſiniſtrâ, at auxiliis adiuta reuocatur in vitam. Demum illa pertinaciâ quadam ducta, cùm eſſet delicatula, & immorigera, ſepties occluſit, & ſepties eſt graui tentata Pleuritide, quoüſque mortem metuens, naturæ permiſit, vt conſueta vacuatione frueretur: quo humore expulſo, & à Pleuritide libera euaſit, & ſenectam traduxit, & ſalubriorem, & diuturniorem. Tantæ difficultatis eſt naturam à diuturna conſuetudine diſtrahere.

Num

Num autem conſuetudo euacuandi, neceſſitatem vacuationis inducat; & num indicatio quæ ſumitur à conſuetudine, ſit dignior eâ quæ à morbo deſumitur, *Galenus agitat lib. 8. meth. cap. vlt.* & citati auctores latè conſcripſerunt. *Lege de conſuetudinis potentiâ Chriſtoph. à Vega lib. 2. art. medic. ſect. 2. & elegantiſſimum Valleriolam lib. 1. locor. commun. cap. 6.*

OBSERVATIO CIII.

De Idioſyncraſia.

Quidam, ab odore caſei, in animi deliquium incurrebat ſemper.

DAri in omnibus rebus ſpecificas proprietates miras, luculenter probat inter omnes *Ruellius lib. 1. de natur. ſtirpium cap. 22. de concordiâ, & diſcordiâ naturali rerum*: latent enim in naturâ multa adeò per ſe obſcura, vt à nemine percipi poſſint, quas proprietates à totâ ſubſtantiâ Medici appellârunt. Has concedit cum *Auic. lib. de medicin. cordial. tract. 2. cap. 10. Scientiſſimus Fernelius lib. 2. de abdit. cap. 3.* Hæ virtutes dicuntur vires occultæ, ſeu à totâ ſpecie, ex *Auenzoar. lib. 1. theiZir, tract. 10. cap. 4.* quæ ita ſcitu ſunt difficiles, & abſtruſæ, vt *Scaliger, ſubtiliſſimi ingenÿ vir exercit. 218. num. 8.* harum indiuidualium, & ſpecialium proprietatum cauſas ſe ignorare ingenuè fateatur, qui ſapientiam veram eſſe tradidit, nolle nimis ſapere. Hinc fit vt Miluus Pullum Gallinaceum, Agnus lupum, Felis mures, Canis leporem odio mutuo proſequantur. Magnes attrahat ferrũ, Electrum paleas. Piſciculus,

Remora dictus, nauim plenis velis currentem, ſiſtat, ac retineat. Sic Cantharides Veſicam lædunt, Rhabarbarum purgat bilem, Agaricus pituitam. Sic in hominibus variæ dantur Idioſyncraſiæ, & proprietates miræ. Alius ex Roſæ odore, animo linquitur, vt firmauit *Amatus* 2. *cent*. 36. Aliis mala faſtidio ſunt, ex *Scaligero exercit*. 274. Quidam abominantur Allium, ex *Iulio Alexandrino lib*. 2. *ſalubr*. 13. & plerique alia multa alimenta ſummè abhorrent. Habebam in iuuentute meâ, dum artis medicæ ſtudio ſedulam operam incumberem, quatuor ſcholares ſocios, vnus quorum, caſeum, eúmque veterem ita odio habebat, vt vel per plateam incedens, percepto eius odore illico in animi deliquium incurreret, à quo magno labore euadebat. Socij, cùm iuuenes eſſent, per iocum, ſuper bellaria & dulciarios panes, quorum copiâ arcam plenam habebat, facto paruiſſimo deſuper foramine, & cerâ oblito, puluerem caſei tenuiſſimum ſemel inſpergunt, vt eo inuito potirentur eſcâ. Ille arcâ apertâ, dum odorem caſei perſentiſcit, vix dici poteſt, quo animi pathemate fuerit arreptus, ita vt accedente liuore faciei, & labiorum, ſtertore ſuperueniente, cum pulſu paruo, mortis imaginem repræſentaret, quo tempore iocularis audaciæ iam illos pœnitebat valdè. At ſpumâ excretâ ab ore, Epilepticorum inſtar, ad vitam reuocatus eſt.

OBSER

OBSERVATIO CIV.

Mira Idioſyncraſia.

PVella per inſcitiam, oleti ſui paruam quantitatem deguſtans, ob aſſuetudinem ad magnam progreſſa eſt copiam, ita vt iam ſibi totâ vitâ, eſſet ſuauiſſimum alimentum, cuius eſu delectabatur valdè ſine noxâ vllâ. Num autem hoc à conſuetudine, an Idioſyncraſiâ fuerit profectum, illa quæſiti ſolutionem dedit. Reſpondens ſe non tantùm ſui, ſed alieni ſtercoris edendi deſiderio flagrare, vt eo negato anxietate quadam vexari, & cor lancinari ſentiret. Nec dubitandum: nam multi, rebus noxiis, immò venenis, venenatiſque animalibus ex natiuâ proprietate innoxiè veſcuntur. Exemplum habemus apud *Cœlium Rhodiginum lib.* 11. *antiq. cap.* 13. & *Arnaldum de Villâ nouâ, in ſpeculo cap.* 77. de puella, quæ in parietibus Araneas venabatur, & affatim eas ſine noxâ deuorabat, de quo argumento ſat pulchra conſcripſit *Theophraſtus, philoſophus ſummus lib.* 9. *de Hiſtor. plantar. cap.* 18. Alij Elleborum, multi Scammonium, quidam Opium, aut Hydrargyrum, in magnâ quantitate deuorant. *Celebratiſſima eſt Hiſtoria Gal. lib.* 3. *ſimpl. cap.* 18. de Anu, quæ Cicutam ſine vitæ incommodo, magnâ copiâ comedebat. Nam, vt refert *Ioannes Iuuenis in Epiſtola ad Brakelemium, quodlibet indiuiduum humanum complexionem ſibi peculiarem habet, atque indiuiduis eiuſdem ſpeciei ſpecificas, atque proprias adeſſe hominum cordium formas, quarum calore inſultum veneni ſuſtineant.* Ita *Auic.* 6. 4.

*tract.*1. *cap.*2. refert fuiſſe quandam puellam nutritam Napello, per quam Reges cum eâ conuerſantes inficiebantur, & animalia eius ſaliuam deguſtantia, necabantur, quam hiſtoriam eſſe veram, firmant *Conciliator tract. de venen. Langius lib.*1. *epiſtol.* 69. Mortales enim educatione poſſe fieri veneficos, probant *Mizaldus cent.*1. *memorabil. Aph.*69. *Cardanus lib.*2. *cont.tract.*2. *cont.*7. *Scaliger exercit.*175. *Cluſius ad cap.* 25. *lib.* 1. *Garzie de Hiſtor. Aromatum, Mercurialis lib.*1. *de venen. cap.*9. Contradicant qui velint, dicentes hiſtoriam eſſe fabuloſam: nam Napellum eſt venenum calidiſſimum, ex *Auic.lib.*2. *tract.* 2. *cap.* 449. & calida venena nec in minimâ quantitate nutriunt ex *Galeno* 1. *de ſem.* 12. *&* 5. *ſimpl.* 18. Quare Napellus Arabum, non eſt Aconitum, ſed Cicuta Græcorum, vt ait *Auerroës* 5.*colliget.* 24. vbi Sturnellos veſci Napello aſſeuerat, vbi per Napellum, Cicutam intelligit, quâ Sturnos nutriri firmat *Galenus* 3.*ſimpl.*18. Pro quâ tantâ dirimendâ lite *Conſule eruditiſſimum Leonicenum lib. de Plin. & Auicen. erroribus, cap.*38.

DE MORBIS RARIS, OBSERVATIONES VARIÆ, APPENDICIS loco additæ.

OBSERVATIO CV.

De dolore Vago.

Dolor Vagus, ex turbido ſpiritu natus, quomodo curatus.

DVM hæc typis ſubiicimus, acceſſimus ad ægrum, qui hoc infrequenti morbo immaniter premebatur, cuius idéam hoc loco ſubnectere operæpretium duximus, vt Medicorum ſupellex inſtructior fiat. Vixit diu in agône multo vir quidam natiuâ ſorte melancholicus, & cui lien atri humoris copia turgebat valdè, quoniam ex ſiniſtro Hypochondrio, murmure, rugitu, & pulſu priùs perceptis, eleuabatur aura, quæ per vniuerſam corporis molem adeò irrequieto motu vagabatur, vt excitato ingenti dolore, horæ vnius ſpatio, à plantâ pedis vſque ad collum, & rurſus ab hoc vſque ad brachia

brachia ſubitò veluti moueretur; quo tempore, æger nimio dolore, Arthriticorum inſtar, correptus, mœſtus erat, & triſtis. Hic dolor recurrebat multoties, ita vt vel ſepties in die affligeret. Malo originem dedit Hæmorrhois ſuppreſſa, ex quâ ex interuallis ſanguinem excernebat grumoſum, & nigrum, qui retentus, & ad lienem, tanquam ad ſuam originem reſtagnans, huius doloris cauſa erat materialis; ſicut efficiens, ſpiritus craſſus, ſeu flatus turbidus. Eſſe flatum conſtabat: nam morbus ſubitò fiebat, & illicò ceſſabat. A turbido ſpiritu fuiſſe ſubortum, ſumma triſtitia indicabat, quâ, dum malo opprimebatur, erat afflictus. Hunc ſi turbidum cum *Hipp. lib. 1. de humorib. ſect. 2. text. 24. & lib. 1. prorrhet. ſect. 2. ſent. 4. & in Coacis præſag. num. 49.* aut confuſum, caliginoſum, flatulentum, nebuloſum, tenebricoſum, opacum, obſcurum, atrum, tetrum, cum *Galeno* multis in locis appelles, non errabis. Sicut enim in naturali ſtatu, ſpiritus, qui eſt operationum primum inſtrumentum, cùm ſit corpus æthereum, & originis altioris, cœleſtis nempe, atque diuinæ, debet eſſe perſpicuus, lucidus, nitidus, & tranſparens, ex *Gal. lib. 6. de vſu part. 17. & 5. ſimpl. 9. & 12. meth. 5. & 7. de placit. 4. 7.* & ſexcentis locis, cùm ſit ex ſinceriſſimâ, nitidiſſimâ, ac magis defæcatâ, ſanguinis, ſeminis, ac aëris parte generatus; ſic in ſtatu præter naturam, hic tenebroſus ſpiritus, præſertim in melancholicis regignitur, qui in varias partes delatus, varios morbos concitare poteſt.

Hunc immanem morbum curaturus, plura exercui, quæ tetrum humorem vacuarent, diſſiparent flatûs, lætitiam inducerent. His factis, mariſcis hirudines affixi, poplitem ſiniſtrum copioſè ſecui,

Balnea

Balnea naturalia imperaui, ilio vnguenta flatûs abſumentia admoui, Chalybem in ſubſtantiâ per multos dies cum exercitio multo conſului. Tandem fontanellâ in crure ſiniſtro, in parte domeſtica excitatâ, cuius vi, natura, humorem ſuppreſſum quotidie excernebat, decocto radicis Chynæ exhibito, quo, in lecto copioſus ciebatur ſudor, vino Abſinthite, & conſeruâ ex ſpeciebus Aromatici, Diacymini, Diacinnamomi, Theriacâ, & ſyrupo de Abſinthio paratâ, omnino ſanus euaſit. *Lege de conſimili dolore Albucaſim tract. 2. cap. 25. Marcel. Donatum lib. 1. de Hiſtor. mirabili, cap. 6.*

OBSERVATIO CVI.

De Liuore faciei.

Ad inſuetum liuorem faciei, ſyrupus De ſero, præſtantiſsimus.

Sicut frequenter conſpicitur faciei rubor, quoniam ſanguis in multâ copiâ abundat, & ille in toto corpore per venas excurrens, ſuâ caliditate, & tenuitate ſurſum aſcendit, hepârque igneum materiam ſubminiſtrat, ſic rarò, Medici notârunt liuidum colorem faciei, quoniam humor melancholicus in minimâ quantitate in corpore exuperat, ex *Gal. lib. 5. de vſu part. cap. 6. §.* Nam pauciſſimum quidem eſt melancholicum excrementum, copioſius autem bilioſum, &c. & *Rabbi Moſſe 2. partic. Aph.* 30. Renuant licèt *Gentilis 1. 1. doct. 4. in com. cap. 1. Fernelius lib. 6. phyſiolog. 8. Riolanus cap. 12.*

phyſiolog.

phyſiolog. Ioan. Brauus 2. de curand. rat. per medic. purgans cap. 1. & aly, multiplicibus rationibus muniti, quas interim ſolue cum *Peramato lib. de humorib. cap. 5.* Deinde melancholicus ſuccus terrenus eſt, & ſuo pondere non ad faciem, ſed ad imas potiùs vergit corporis partes. Hoc licèt intelligendum ſit de frequenti euentu, contrarium tamen aliquando accidere, vſus oſtendit: nam Virago quædam ita hoc ſymptomate premebatur, vt quinquies in die illi facies tota, ex rubro colore, & roſeo, in liuidum, & plumbeum mutaretur, cum animi deliquio, & anxietate ſummâ, & quod magis mirum, menſtrua rectè reſpondebant. Aberant febris, ſitis, aut ſymptomata vlla, quæ internam cladem indicarent. Illa vt tantam turpitudinem effugeret, præſertim, quia aliquando, non ita euaneſcebat liuor, quin maculis plumbeis faciem conſpurcatam relinqueret, præſidia à Medicis expoſtulat. Et cùm malum à copiâ humoris melancholici ſcaturiret, à quo Lipothymia, & angor ducebant originem, ad vacuandum hunc fœdum humorem, eiúſque efficaciam retundendam ſe accingunt. Primò inſtitutus aër ad calidum, & humidum vergens. Cibus, eiuſdem facultatis imperatus. Potus fuit aqua radice Scorzoneræ decocta. Vigilia, & alia interdicta, quæ melancholicum humorem generant, quorum ſyluam latè proponit *Galenus lib. 3. de loc. cap. 7.* Tandem humor expurgatus Senâ, Polypodio, Epithymo, Diaſenâ, Syrupo de Polypod. & de Elleboro. His factis, Apozemata ſimilis facultatis offeruntur alternis diebus, quorum ope contumaces melancholici humores cum facilitate excernebantur. Sanguis ex Baſilicâ ſiniſtrâ eſt exhauſtus. Tali ſiniſtri

vena ſecta. Hæmorrhoidalibus venis hirudines bis admotæ. Stibium præparatum ter exhibitum. Applicita Balnea, Fontanellæ cruribus affixæ. Cor Epithematis, & Sacculis firmatum. Conſeruæ Cardiacæ oblatæ. Decoctum Galli veteris, priùs medicamentis Melanagogis ſaginati, exhibitum. Sed cùm his non ſuccumberet affectus, hoc Syrupo facto ex ſero lactis, integram ſanitatem eſt conſequuta, cuius beneficio alternis diebus ciebatur aluus, excretis etiam flatibus multis. Doſis erant vnciæ quatuor diluculò aſſumptæ.

℞. Seri lactis Caprini lib. viij.

Infunde in eo ſecundùm art. per noctem.

Capil. vener. recent. Polytrichi, Ceterac, an. M.ß. Vtriuſque Bugloſ. Vtriuſque Cichor. Meliſſæ, Acetoſ. cum radicib. an. M.j. Sampſuchi, Lupuli, Fumar. an. M.ß. Paſſular. Pinguium, ℥.j. Glycyrrhiz. ℥.ß. Polypod. ʒ.vj. Sem. Melon. ʒ.iij. Aniſi, Sem. Fœnicul. an. ʒ.j. Caryophyl. ℈.ij. Thymi, Epithym. an. ʒ ij. Flor. Violar. Borrag. Bugloſ. Roriſmarin. an. P.j. Sem. Cartham. ʒ.ij. Fol. Sen. ℥.ß. Myrobalanor. Indor. ʒ.ij. Meliſſophylli, Serpilli, an. M.j. Cortic. Citri, P.j. Agarici ʒ.ij.

Fiat omnium decoctio ad conſumptionem lib. iiij. colaturæ adde

Succi Borrag. Succi Pomor. redolentium, an. ℥.ij. Syrup. Borrag. de Pomis, Violar. an. ℥.ij. Syrup. de Epithym. de Senâ, Fumar. major. de Polypod. an. ℥.ij. Syrup. Regis Sabor, ℥.ij.

Fiat omnium ebullitio, & adiectâ ſufficienti Sacchari quantitate, fiat iulapium. *Lege elegantiſſimum conſil. 11. Reineri Solenandri lib. 5. conſilior. de maculis fuſcis, & ſubnigris cutem fœdantibus.*

OBSERVATIO CVII.

De temporum Pulſatione.

Temporis ſiniſtri pulſatio vehementiſſima, cum immani dolore coniuncta, arteriotomiâ ſolâ, ſublata.

PRoponam hiſtoriam raram. Iuuencula erat in anno 28. ætatis ſuæ conſtituta, nigella, hirſuta, & triſtis. Huic ob vteri obſtructiones menſtrua non ſatis reſpondebant. Octenniò, ob hanc cauſam, recurrente fortè ſanguine ad partes ſuperas, ita intolerabili premebatur temporis ſiniſtri dolore, vt velut amens ſæpè ſe ſtrangulare vellet. Et quod mirum dixeris, ita arteria velociter & diſtendebatur, & contrahebatur, vt oſſa temporis è propriâ ſede, celeriter contracta, & diſtenta, exilire viderentur. Sed mirabilius eſt quod audies: nam hoc motu omnino ceſſante, cuius beneficio, craſſus, flatuoſúſque ſanguis fortè abſumebatur, in Apoplexiam fortem incidebat, à qua, nec copioſâ venæ ſectione, præſidiis reuellentibus, cucurbitulis ſcarificatis, ſcapulis, collóque admotis, Errhinis, aliíſve validis auxiliis ad ſe redibat, quoüſque remediorum ope leuatâ naturâ, iterum, lentè, ſenſim, ac ſine ſenſu, aliquando poſt tres, interdum poſt quatuor dies expergefactâ, motus ille in tempore frequens repullulabat. At cùm ſepties Apoplexiâ ſpatio trium annorum corriperetur, & morti eſſet propinqua, illaque eſſet inualida, aduentante vere, admiſſo plurium celebrium Medicorum voto, curatio-

nem

nem ſic eſt exorſa, ſex rerum non naturalium ordinem obſeruans. Primò, primæ viæ leui pharmaco expurgatæ. Secta Saphena ſiniſtra, ter hæmorrhoïdalibus venis hirudines affixæ. Melancholicus, retorridúſque ſanguis exhauſtus medianâ tuſâ. Varia Melanagogorum medicamentorũ copia oblata. Imperatum ſerum lactis caprini multiplici expurgantium lege præparatum. Stibium exhibitum. Chalybs in ſubſtantiâ cum exercitio valido 30. dierum ſpatio, ad reſerandas obſtructiones aſſumptus, in cruribus, & læuo brachio fontanellæ apertæ. Ad demulcendum humorem melancholicum, Balnea celebrata. His, nec Cardiacis, roborantibus Epithematibus, cordi, ſicut & vnguentis appoſitis ventriculo, & aliis reſerantibus, vtero admotis conualeſcere potuit. Huius parens, quum eſſet liberalis admodum, & animi ingenui, ſeptem Medicos doctiſſimos aduocauit. Illi ad roborandum caput, flatulentum humorem abſumendum, decoctum radicis Chynæ, cuius vi proliciebatur ſudor, ad multos dies propinant. Cauteria retrò aures inurunt, hirudines plures ſupra tempus applicant, corpore prius belliſſimè expurgato; qúumque illi curando nihil profeciſſent, in eam opinionem deuenerunt, vt præſtigiata eſſet, aut peſſimarum fœminarum incantamentis irretita.

Spe igitur omni deſtituta ad me venit, & rogat ſupplex, vt miſeræ meam opem feram. Iubeo vt ſequenti die quieſcat in lecto, vt motum, & ſubſultum temporis explorem, & ſic aliis obſeruatis, de præſidiis pronunciem. Omnibus penſatis, impero arteriam temporis per expertiſſimum Chirurgum per tranſuerſũ ſcindi, quâ parte magis illa tumebat.

Eâ apertâ, quemadmodum in phlebotomiâ fieri ſolet, ſanguis cum magno ſaltu, & impetu exiuit ad libram vnam. Hoc facto, arteriáque commodè ligatâ, & deſuper conſolidantibus Emplaſtris appoſitis, fœmina ab illo motu, dolore fero, futurâ Apoplexiâ in poſterum ſecura euaſit. Menſtrua verò, exhibitâ conſeruâ Chalybis, & vſu aquæ Chalybêatæ, in quâ Rhabarbarum per noctem madebat, recto ordine deinceps proceſsêre. Magna ergo eſt Arteriotomiæ laus, & pro multis peruicacibus morbis curandis ſumma poteſtas, & à *Galeno lib. de curand. rat. per ſanguin. miſ. vlt. cap. & lib. 13. meth. cap. vlt. & alibi paſſim*, cæteríſque antiquis, & iunioribus tantoperè celebrata, renuat licèt *Hollerius*, *ſummi iudicij vir lib. 1. de morb. internis in Schol. cap. 1. cuius rationes ſoluit Theodorus Collado lib. de errorib. Hollerij cap. 7. num. 5. & 6.* qui ad dolores hemicranicos hoc auxilium eſſe mirum, ſummâ cum ratione aſſeuerat: nam ſanguis vaporoſus, calidus, & multo ſpiritu plenus per arterias aſcendit, & in iis magis ebullit, & feruet, vt *citatis locis Galenus*, & priſci docuêre. Num autem *Arteriotomia vſque ad animi deliquium, venæ ſectionis inſtar, aliquando ſit celebranda*, dubium eſt præſtantiſſimum, ſoluendum ab eis ſolùm, qui in aſperioribus artis cliuis indefeſsè inſudant. Firmat *Aëtius tetrab. 2. ſerm. 3. cap. 9. de arteriarum ſectione, §. conuenit autem ſecare non obliquè, ſed tranſuerſim vſque ad os; & membranam caluariam ambientem exactiſſimè radere, & ſanguinis miſſionem vſque ad animi deliquium exſpectare, in quibus videlicet, & vires robuſtæ ſunt, & dolor vehemens, ſic enim ſopies accidens ſymptoma*, &c. Sed hoc dogma videtur durum ob rationes multas. Interim lege *Franciſc. Peccettum*

Cœleſtinum

Cœleſtinum lib.4.de ven.ſect.cap.14. de arteriar.ſectione. Nam nos in lib.2. de Medicor. Princip. Hiſtor. in com. Hiſtor.43. tanti auctoris dicta explicabimus ad vnguem; modò ob temporis anguſtias, calamo habenas præſtare, ſatius eſt.

OBSERVATIO CVIII.

De Obeſitate nimia.

Prodigioſa corporis craßities, ſcarificatione, & Hirudinum ſuctu, curatur.

L*Atinus Hippocrates lib. 2. ſui operis.cap. 1. poſt princip.* corpus quadratum vocat, quod neque gracile eſt, neque obeſum. Quod ergo ab hac mediocritate receſſerit, morbis eſt obnoxium, & minùs longæuum, præſertim obeſum, & pingue, iuxta *Coi Senis edictum lib.2. Aph.44.* ſic dicentis: *Qui naturâ admodum craſſi ſunt, citiùs intereunt, quàm qui graciles.* Iuuenis quidam, ad tantam craſſitiem acceſſit, & obeſitatem, vt vix moueri quidem, nedum progredi poſſet, ſed in ſede ſemper conſiſtens, multoties eâ premebatur anhelitûs difficultate, vt veluti ſuffocari videretur. Cúmque timeret ne ſubitò ſtrangulatus periret, & aliquo morbo repentino, vt Apoplexiâ, conuulſione, priuatione pulsûs, Aſthmate, Syncope oppreſſus, repentè occumberet, quibus morbis, & aliis, homines huius ſortis eſſe expoſitos firmant *Arabum Princeps 7.4. tract.4. cap.5. Rhaſius lib.5.ad Almanſ.cap.61.Rabbi Moſſes 9.particul. Aph.97. Nicolus ſerm.7.tract.6.ſum.1.cap.3. Dinus Florentinus in*

com. Auic. Medicos liberali pactâ mercede in conſilium vocat. Hi, doctè, & ingenuè ſelectiſſima ſpatio vnius anni exequuti ſunt auxilia. De quorum genere fuêre, attenuans, & exiccans diæta, calidorum, & aperientium medicamentorum vſus, exercitium validum, quod æger, inuitè licèt, duobus ſtipatus clientibus, ante cibum peragebat, ſanguinis miſſio, purgationes variæ, potûs abſtinentia, frictio per totum corporis habitum aſperis linteis ventre ieiuno celebrata. Balnea naturalia, ſudorifica ex Ebeno ad multos dies oblata. Imperata vigilia, Laconicis, & Æſtuariis vſus eſt domi paratis, quorum vi ſudabat copioſè, Imperata Theriaca, & alia præſtita, quæ ſuprà citati Auctores, ſic monente *Galeno lib.* 14. *meth. cap.* 5. facienda monuere, & explicant inter omnes *Bartholomæus Euſtachius lib.* 3. *de morb. intern. cap.* 36. *de nimiâ obeſitate, Trincauellius lib. conſilior.* 1. *conſ.* 19. *Mercurialis lib. de decorat. cap.* 6. *Fallop. eodem tract. cap.* 5. Sed his auxiliis æger conualeſcere non potuit. Hic, alios in ſui ſubſidium conuocauit, quorum plures, eum, ardente ſirio, vigente meridiano ſolis calore, calidiſſimâ arenâ eſſe fricandum aſſeruêre. Alij, febrem calidiſſimis medicamentis eſſe excitandam cum *Gal. lib. cit. meth.* rati ſunt. Laborans cùm non proficeret, Medicorum pertæſus, me vocat, remediorum myriades, quibus alij vſi ſunt, ſeriatim citat. His viſis, illum coëgi, vt vno ſolùm vteretur auxilio. Hoc ſubridens, maximè contempſit, quòd neque à quoquam de eo eſſet admonitus. Tandem ab affinibus perſuaſus, magnâ cum Medicorum admiratione, verum nos propoſuiſſe expertus eſt; nam eo annuente, profundis ſcarificationibus, nates, coxas, dorſum, ſcapulas, & brachia in

parte

parte ſyluestri per dimidiam horam ſcarificare iubeo, & poſt copioſam vacuationem, totum corpus, cum ſale, & Aceto fortiſſimo, actu calidis, aſperrimè frico, cuius frictionis efficaciâ, non ſolùm ſanguis, ſed pinguedo multa liquata vbertim emanauit, Homine ſic in lecto, biduò, collocato, iterum ad ſimile opus, ex interuallis bis accedo, & in poſtremâ curatione, ante frictiones, ſuper ſcarificatas partes copioſum hirudinum numerum admoui, quarum beneficio, ſanguinis, & adipis copia eſt exhauſta. His factis, corporis moles detumuit aliquantiſper, ita vt in poſterum, exiccante victûs ratione, & ſudorificis ex Smilace, & Ebeno paratis, menſtruáque purgatione, liberè reſpiraret, & nulli innixus, incedere poſſet.

OBSERVATIO CIX.

De Nodis.

Nodi per vniuerſum corporis ambitum numeroſi exorti, Cauterio in nuchâ curati.

COnueneram præteritis diebus cum quatuor doctis collegis Belgis ad curandum Mercatorem ditiſſimum, qui bienniò, ob dolores, vigil, & inſomnis, corpore ob inopiam alimenti iam abſumpto, & veluti tabefacto, gradatim ad mortis fauces rerat deductus. Huic per totam corporis molem renati ſunt tumores paruiſſimi, lentis inſtar, duri, qui proceſſu tẽporis, ad Ciceris, & deinde ad Auellanæ mediocris magnitudinem increuêre, cum tam ſæuo dolore, noctu præſertim ingraueſcente, vt Medicis

Gallici morbi ſuſpicionem induceret, licèt æger hunc morbum nunquam fuiſſe expertum inculcaret, maximè cùm quinquagenarius eſſet, & veneris deliciis antea non incumberet. Non obſtantibus his, priùs expurgato corpore ſudorifica ex Ebeno, & Smilace aſperâ parata, exhibenda ad 24. dies, imperant; & poſt duorum menſium interuallum, Mercurialia artubus, & tumoribus deinde applicant Vnguenta, & alia exhibent in potum, quibus hic peruicax morbus eradicari conſueuit. Sed incaſſum omnia tentata: nam dolores ferociùs infeſtabant. His factis recedunt ab ægro, poſtquam cum ægritudine laborioſè luctati ſunt. Æger cùm eſſet ſalutis amantiſſimus, alios mecum in conſilium conuocauit. Hi, iterum expurgandum eſſe corpus affirmãt Stibio, Trochiſcis Alhãdal, Hermodactylis, extracto Eſulæ, Quintâ eſſentiâ Sulphuris, Pilulis ex Mercurio conflatis, & aliis, quæ hos viſcidos, & terrenos humores vacuare nata ſunt. Ego contrà nullum expurgans offerendum ſum ratus; nam vires erant exhauſtæ, ſed ad originem, & originis principium deueniendum eſſe conſtanter adſtantibus prædixi: cùm enim laborans eſſet humidiſſimo cerebro præditus, & mucoſa per os, ac nares continuò emitteret, & capitis grauamine, tinnitúque aurium aſſiduè infeſtaretur, ex capitis partibus externis, & extra Caluam poſitis, tanquam à perenni fonte emanare fluxionem palàm feci, à quibus ſuperuacaneus humor per ſumma corporis ſub cute deorſum ruit, qui tumores illos fouet, & auget: quamobrem quum cætera non iuuarent, nec expurgantia, nec roborantia auxilia ſatis eſſent, neceſſe erat ad cauterium in occipite, vel bregmate excitatum coactâ neceſſitate

tanquam

tanquam ad ſacram anchoram accedere, cuius ope, humor qui ex continuâ cerebri debilitate progignitur, extrà euocetur; ſic enim interceptâ fluxione,& humore non defluente, tumores adhibitis auxiliis abſumentur. Sic me docuere priſci, qui in catarrho, & aſſiduâ deſtillatione cauteria adhibent in bregmate,in nuchâ, circùm caput in hunc vſum,& ex multis vnus ſit mihi mille inſtar *Hipp. qui lib.8. Aph.6.* ex verſione *Muſæ, Adolphi Vorſtij, in Leydenſi illuſtri Academiâ Medicinæ celeberrimi Profeſſoris, Fontani, & Rodolphi Magiſtri*, ſic eſt præfatus; *Morbos quos diæta non curat, medicamentum curat; quos verò medicamentum non curat, ferrum curat; quos ferrum non curat, inſanabiles ſunt. & lib. 2. de morb. num.15.* morbos à capite curaturus, vſtione vtitur (cauterum actuale vocant) circa aures, in occipite, in naſo, in oculorum magnis angulis, in ceruicis vertebris: nam, vt *Hollerius oraculo quodam prædixit conſil. 1. quum àntiqua partium debilitas adeſt, fruſtrà pharmaca aut alia remediorum genera tentantur, quoniam tunc ferro, & igne pugnandum eſt*: purgantia enim purgant, & inueterant,auctore *Auicennâ* 3.1. *doct.2. cap.2.* quoniam cum inutili, vtilis humoris portio vacuatur, ex *Galeno 6. Aph.27.*

Rectè quidem inquiunt, *verſatiſſime Zacute*, hæc omnia proponis, at cauteria in noſtris terris non ita eſſe vtilia, vſu, experimentóque aſſiduo didicimus: nam homines ob alimentorum non ita, vt in Hiſpaniâ, ac Italiâ, vberè nutrientium defectum, terræ frigidum tractum, vini penuriam, non adeò ſunt robuſti, licèt proceri videantur,& audaces; ſcatent enim aquoſo, & crudo ſanguine, in cuius præſentiâ ſi liberaliter ſanguinem emittas, aut Cauteriis aſſi-

duis corpus vexes, citra leuamen vires deiicies; quare cordatè dixit *Romanæ eloquentiæ parens Celſus, in præfatione, differre quoque pro naturâ locorum genera medicinæ, & aliud opus eſſe Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Galliâ*, &c. His dictis in ſequentem conſultationem, reſponſionem expectantes, abiêre, quæ facilis erat; nam hæ rationes veræ ſunt, ſi de frequentiâ ſit ſermo: cæterùm aliquando, coactâ neceſſitate, hoc auxilium ad euitanda maiora mala eſſe celebrandũ, frequens euentus confirmat, & conſtabit hoc exemplo manifeſtè. Æger enim hac auditâ diſcordiâ, & iam tot medicamentorum expurgantium ſyluâ copioſâ citra fructum excarnificatus, maluit meo, quàm illorum adhærere voto. Vocato Chirurgo in occipite imprimitur Cauterium, & ita fœliciter, vt poſt duos menſes vlcere fluïdo permanente, dolores miteſcere inciperent, & poſt tres, per fonticulum, ichoroſo humore ſenſim vacuato, qui à capite defluebat, perfectam conſequutus fuerit ſanitatem. Tumores verò, applicito Emplaſtro de mucilaginibus breuiter euanuêre. Ne verò recrudeſceret affectus, ſingulo menſe, Pilulis de Agarico expurgatus, bis in anno 20. dierum ſpatio, decocto Smilacis aſperæ, Theriacâ prius aſſumptâ, vtebatur.

OBSERVATIO CX.

De Cauſo.

Cauſus, criſi mirâ, ſolutus.

Ditiſſimus *Medicinæ Oceanus ſic præfatur lib. 1. Aph.* 14. *Animalium natura nonnunquam ex principalibus membris humores malos euacuans, alios per vrinas,*

vrinas, vel vomitûs, vel aluum inferiorem excernit, quoſdam verò pellit ad cutem, ſed cùm non poteſt vacuare, propter craſſitudinem ibi reponit, atque hoc modo tubercula naſcuntur in corpore, &c. Dum huius admirandi auctoris verba perpenderem, & naturæ in animantis commodum prudentiam contemplarer, quæ eſt docta, iuſta, diues & ſibi ſufficiens, ſola morborum medicatrix, ex *Hipp.* & *Galeno* in locis multis, & oculis Bibliothecam meam luſtrarem, acceſſi fortè ad ſcrinium, in quo illuſtrium virorum erant reſeruatæ Epiſtolæ, & vnam inueni *D. Antonij Gomez, Medici clariſſimi, olim in florentiſſimâ Conimbricenſi Academiâ Profeſſoris primarij, emeriti*, in quâ cùm rarum exemplum eſſet notatum, id huc referre, viſum eſt. Fœmina erat candida, & rubicunda, cui menſtrua ad trigeſimum annum rectè profluxerant. Hæc ab anno 20. vſque ad hanc ætatem aduentante vere, cauſo corripiebatur immani, quæ cum moritura ſperaretur, ſudore copioſo leuabatur, poſt quem, tubercula purpurea per corporis ambitum repullulabant, Amygdalarum formâ, mollia, & pruriginoſa; quæ omnia ceſſabant Hæmorrhagiâ excitatâ per porum iuxta radicem pollicis pedis dextri, in internâ parte, quo loco aperto exiguo foramine, ſpatio quatuor horarum, ſanguis, ac ex inciſâ venâ, riuuli inſtar emanabat, quantitate duarum librarum, quâ copiâ excretâ, illa à febri, & tumoribus immunis fiebat. Nec titubes: nam *conſpiratio vna, confluxio vna, conſentientia omnia*, dicebat *Hipp. lib. de alimento num. 4.* & natura inuenit ſibi vias, ex *Hipp. 6. epid. ſect. 5. text. 2.* ita vt quando valida eſt, etſi materiæ ſint craſſiores, per anguſta foramina eas detrudat, quando & per oſſa fiunt abſceſsûs, vt elegãter docuit *Magiſter*

lib. 7.

lib.7.Aph.54. Hæc, vt Cauſi inclementiam, & ſanguinis fœditatem effugeret, plurima tentauit, ſed citra fructum auxilia; nam natura curſum ſuum nunquam interrupit. Lege huic conſimiles hiſtorias apud *Beniuenium lib.de abdit. morbor.& ſanation. cauſis cap. 4. & ſuprà lib. 1. huius operis, obſeruat.47. Conſule de variâ febris ardentis ſolutione peritum Nicolaum Piſonem inter omnes lib. de cognoſcendis febrib. cap. 6.*

OBSERVATIO CXI.

De Tabe.

Tabes annua, Vernalis caloris ope, perſanatur.

QVantoperè Vernalis calor, noſtrum calorem innatum iuuet, quum cœleſtis, & temperatus ſit, & ad obeundas functiones proportionatus, oſtendit *Gal.lib.3.de cauſ.pulſ.cap.6.& 3. Aph.9. & 1.de temp. 4.* & alibi ſæpe. Nam, vt dixit *Philoſoph. lib.de generat.animal.cap.3.calor quo animantium vita continetur, neque ignis eſt, neque ab igne originem ducit, ſed in ſpiritu cœlitus delapſo inſidet, & eſt proportione reſpondens elemento ſtellarum.* Quoniam hic eſt membris ſalutaris, mitis, benignus, naturæ promptiſſimum inſtrumentum, originis valde præſtantioris, viuificans, cùm ſit æthereus, atque diuinus, & ſupra elementorum naturam exiſtens, qui concoquit, humectat, naturam reficit, roborat, & partes noſtri corporis collapſas inſtaurat, ac refocillat, vt explicant

cant eleganter *Fernelius 4. phyſiolog. 1. Bartholomæus Anglicus lib. 3. de proprietatib. rerum, cap. 1.* & luculenter multo antea confirmauerat *Auerroës in lib. de ſubſtant. orbis, cap. 2. & lib. 12. Metaphyſ. com. 18. ad fin.* Hinc factum eſt, vt ægri Hyberno tempore non ſint cogendi, niſi valde vrgente neceſſitate ad curationem, quoüſque Sol, temperie ſuâ, accedente vere nos illuſtret.

Iuuenis erat in 35. ætatis ſuæ anno conſtitutus, qui cum eſſet defluxionibus à capite in thoracem valde obnoxius, in tabem ex hac cauſâ ſubortam, vrgente hyeme incidebat, cum virium iacturâ ſummâ: nam ſæuiente brumâ nec mouere poterat artûs præ debilitate, capitis grauedine tentatus, difficulter reſpirabat, inappetens erat, faciem virore quodam obſitam habebat, tuſſi continuâ premebatur, demum vigil, triſtis, extenuatus, & tabidus, accedente febriculâ in horas moriturus ſperabatur. Multa remedia tentata, quæ ad tabem auctores latè proponunt. Omnia nulla. Sed cùm adhærerent pellibus oſſa, deſertus à Medicis, appropinquante Vere appetitum recuperat, tuſſis eſt facta minor, omnia mitiora, ita vt medio vere reſpiret facillimè, velociter currat, auferatur febris, accedat placidus ſomnus, firmus euadat, & obeſus omnia cum viuiditate multâ exequatur; denique qui facie Hippocraticâ hyeme iuxta lares ſemimortuus, veluti affixus habitabat, Vere, & æſtate, carnoſum, hilarem, & ouantem cerneres, inſtar animalium, quæ hyeme in cauernis extincto ferè calore natiuo præ frigiditate ambientis exanima latitare ſolent, & aduentante vere, huius calore vires ſuas recuperant. Durat hoc gyrum abhinc decem annis, in quibus hyeme videtur

detur morti propinquus, & vere reuireſcens, fit alacris, fortis, rubicundus, & veneris irritamentis percitus, prolem generat, & reuiuiſcit. Magna ergo eſt potentia Solis in hæc inferiora, cuius efficaciam decantant, *Picus Mirandula aduersùs Aſtrologos cap. 3. Conciliator diff. 48. & 59. Caſſanæus 12. part. Catalog. glor. mundi, conſiderat. 8.* Hic nos genuit, illuminat, calefacit, vberiorem acceſſu ſuo calorem ægrotis, & ſanis præbet, eſt denique totius ignis noſtri fons, atque origo, quare nullus ſeſe poteſt à morbo expedire, & robur priſtinum recuperare, vſque *dum idem Sol ad nos redire incipiens, corporibus, ortûs naturalis, & ſalutis auctor eſſe incipit*, *vt profert Valleſius ſcitè lib. 4. epid. in com. text. 8.*

OBSERVATIO CXII.

De Pleuritide.

Annua Pleuritis, Saphenæ ſectione curatur.

QVidam aduentante æſtate, ſpatio 12. annorum pleuritide dextri lateris corripiebatur adeò immaniter, vt in periculo conſtitutus, adhibitis plurimis auxiliis, & iteratâ venæ ſectione, euaderet. Hic cùm iuuenis eſſet, bilioſus, iracundus, gracilis, & temperamenti calidi, metus erat ne aduſtâ bile, alio etiam corriperetur ferociori morbo. Quare conuocati Medici, & de morbi cauſâ diſceptantes, ex anteactis facilè in huius morbi cauſam deuenerunt, nempe quòd eſſet à feruidiori Hepate, bileque calidiſſimâ ad pleuram debilem confluente

fluente pronatus. Sed quâ arte eſſet præſeruandus, ne in ſimilem laberetur morbum, in dubium verterunt. *Alij* enim in medio vere expurgandum corpus prædixere. *Quidam* pugnandum eſſe Amuletis, quorum contra hunc affectum eſt copia multa. *Plures*, Diætâ, & victus parcimoniâ minuendum eſſe ſanguinem rati ſunt. At *maior pars* exhauriendum eſſe ſanguinem imperauit, vt ſic huius ope, bilioſus ſanguis fluere paratus, vacuatus, imminenti morbo fomentum ſubtraheret. Sed ex quâ parte eſſet emittendus, hæſitârunt. Nam *alij*, cùm fluxionis origo eſſet certa, nempe Hepar, internam venam dextram feriendam eſſe affirmârunt. Sed cùm *à parte ad quam fluxio delapſura eſt, quàm longiſſimè ſit reuellendus humor, nequaquam ad eam trahendus*, ex præſcripto *Galeni lib.* 13. *meth. cap.* 11. & *lib. art. med.* 95. & monuit primò *Hipp. lib.* 2. *de natur. human. text.* 9. idcircò à parte diſtantiſſimâ ab eâ, in quâ dolores fieri, & ſanguis colligi ſolet, vacuandum eſſe ſanguinem plures aſſeuerârunt, nempe à Saphenâ partis oppoſitæ: nam auctores omnes qui in curatione pleuritidis ſanguinem à parte affectâ eſſe mittendum arbitrantur, in præſeruatione annuæ pleuritidis, è contrario latere eam admittunt, de quorum numero ſunt *Mercatus lib.* 1. *indicat.* 4. *Capiuaccius lib.* 2. *praxis* 13. Sic *Galenus lib. de curand. rat. per ſang. miſ.* 19. Sectis venis crurum præſeruat ab Apoplexiâ, & Vertigine: nam inferiores venæ ſunt maximæ, & cùm à cauâ oriantur, non ſolùm à partibus thoracis, ſed à capite validiſſimè reuellunt: & tunc non adeſt humor impactus in pleurâ, ſed timetur irruens copia fluxuri humoris in eam. His dictis reſpondent cæteri, verum quidem

id eſſe,

id eſſe, & in annuâ Pleuritide venas eſſe ſecandas in parte infernâ; attamen ſi Hepar eſt cauſa mali, & ad meram reuulſionem neceſſaria eſt etiam rectitudo, vt patet ex *Galen.lib.de curand.rat.per ſang. miſ.*11. *& lib.*5.*meth.*3. quibus locis ſi è nare dextrâ profluit ſanguis, ex dextrâ parte mittit ſanguinẽ, vel ilio dextro cucurbitulas admouet, & ſi ex nare ſiniſtrâ erumpat, ex læuâ parte reuulſionem moliendam cenſet, in hoc ægro cur dextra Saphena potiùs, quàm ſiniſtra non aperietur? Quare concluſum eſt ex Saphenâ pedis dextri in parte internâ, bis, in vltimâ parte veris ſanguinem extrahendum. Sic factum, & cum vtilitate tantâ, vt hac ſolùm annuâ vacuatione, annua pleuritis vſque in hunc diem euanuerit. *Lege de futura pleuritidis curatione pulchra apud clariſſimum Montanum in com.cap.*88.*lib.art.medic.Gal.* & de vtilitate ſectionis venarum pedum procurandâ, & præſeruandâ pleuritide *Antonium Caſſalenum ex multorum mente tract.de ſecand.venâ in pleuritide cap.*13. *&* 14. de quo argumento non adhuc capit diſcordia finem, tunc acceptura, cùm Ioue miſſus ab alto interpres diuum tulerit reſponſa, aut ſuperiore Dei numine afflata Sibylla pandiderit, nec dubita, nam vera fides. Vide *Iulium Guaſtauinium de loc. medicin. ſelect.cap.*23.*Ioan. Argenter. lib. de collegiandi rat.cap. vlt. & Renatum Morellum in appendice Briſſoti in lib. de ſang.miſ.* & alios, qui omnium auctorum, varias, & diſcordes ſententias circa hoc negotium diſertè protulere.

OBSERVATIO CXIII.

De Pleuritide duplici.

Duplicata Pleuritis vehementiſſima, venæ ſectione vſque ad animi deliquium, curatur.

DIſcutiendum modò arduum inuolucrum eſt, & in cuius explicatione, tam Veteres, quàm Iuniores, multiplicibus telis *Hippocratis* ſententiam oppugnant; quare neceſſe eſt feramus opem ſeni noſtro, cuius aurea verba, Sibyllinis foliis veriora tantoperè æſtimari debent. Nam inter multa quæ in libris de ratione victûs circa medelam Pleuritidis protulit Axiomata, hoc eſt præcipuum, & inter ſanctiones Hippocraticas numerandum. Sic enim fatur *noſtræ artis ſplendor & gloria lib. 4. acut. text. 74. Sanguinémque auferes pro corporis habitu, anni tempore, ætate, & colore, ampliúſque veritus, ſi dolor acutus fuerit, ad animi vſque defectionem detrahes,* &c. *Galenus*, licèt plurima in hoc libro prolata, ſpuria eſſe aſſerat, *magnóque Hippocrate* indigna, tum *in præfatione, & com. 5. huius libri, & lib. 2. com.* 38. tamen in *com. citat. ſent.* eam amplectitur, & vt partum *Hippocrate* dignum, & legitimum explicat, & defendit, dum ſic inquit: *Nempe quòd dolor acutus ſit, plus quidem ſanguinis vacuamus, ſed fluere ſinimus, non quia acutus ſit, ſed ob alia: vtpote ſi virtus robuſta fuerit, viguerit ætas, ſanguis abundauerit, & laborantis natura, tum denſior, tum durior, atque ægrè magis perſpirabilis, & ſanguinis copioſi fuerit: anni etiam tempus, &*

conſtitutio corporis bene temperata, ſic ſanè & regio. Nempe quòd ad animi vſque defectionem ſanguinem auferre non vereamur, nobis ex his accidit, &c. ex quibus conſtat apertè, acuto vrgente dolore, poſitis requiſitis, in pleuritide eſſe vſque ad animi deliquium ſanguinem hauriendum.

Tantorum virorum voto intrepidè ſæpe in vehementiſſimis thoracis affectionibus cruorem extrahere impero cum vtilitate ſummâ, & vt tibi ampliùs hoc auxilium innoteſcat, pauliſper attendas, rogo. Agitur trigeſimus annus, quo ad curandum ægrum fui vocatus cum collegis multis. Ille erat robuſtus, quadratus, ætatis florentis, & venas habebat cocto ſanguine plenas, benéque erat educatus. Incidit in pleuritidem duplicem, quæ ex nimio ad vtrumque latus ſanguinis affluxu ortum ducens, ita eum oppreſſerat, vt præ doloris punctorij acutie, & venarum interceptione, exanimis redderetur. Cùm enim antea in ſuburbio habitaret, tempore quo vindemiales fructûs pro annuâ ſolennitate leguntur, de expreſſo, vel ſpontè fluente muſto, cùm eſſet Bacchi amantiſſimus, nimiam copiam ad ſaturitatem vſque exhauſit, vnde ſanguinis ſaburra in venis increuit in copiâ tantâ, vt ſæuam, eámque duplicatam pleuritidem committeret, quam comitabantur tenſiua laſſitudo, rubor, & pruritus totius corporis, ſitis ingens, linguæ rubedo, vigilia, & nihil ſcreabat per ſputum: nam natura grauata non audebat præ onere aggredi coctionem. His viſis, cùm in ſecundo die eſſet, maximâ perſeuerante febri, non ſolùm ab internâ inflammatione, ſed ab apparatu morboſo concitatâ, (nam vrina erat valdè rubra) vſque ad animi deliquium ex vtraque Baſilicâ

licâ ſanguinem euacuandum prædixi : quoniam in vehementiſſimis internis inflammationibus nullum maius præſidium eſt, teſte *Galeno lib.1.Aph.com.23.* & alij ſæpè.

Secundus renuit omnino, licèt enim in inflammationibus internis à ſanguinis multitudine concitatis hæc ſimultanea celebranda venæ ſectio ſit, non tamen in iis quæ ad thoracem pertinent : quippe ad eas non ſatis eſt naturalis virtus, ſed animali quoque indigemus : quandoque enim, ait *Galenus lib.2. prog.67. concoquitur morbus, ſcreatio verò non ſatis excernitur, interdum propter debilitatem mouentis thoracem facultatis, interdum propter craſſitudinem ſcreationis, quandoque ob amborum concurſum, tùm virium debilitatis, tùm etiam qualitatis puris : itaque neceſſe eſt, & concoctum eſſe morbum, & excerni rectè ſcreationem per affectionem quæ in ſanitatem itura eſt*, &c. Quare cùm hac copioſâ vacuatione facultas animalis ad humoris in thorace impacti concoctionem ſummè neceſſaria plurimùm debilitetur, debilis cùm ſit naturâ ſuapte, ex *Gal.2. Aph. 29.* quia vtitur ſpiritu animali, tanquam inſtrumento, qui cùm tenuiſſimus ſit, facilè reſoluitur, ob hanc cauſam puto cum *Valleſio in com.cit.ſent. Hipp. Mercuriali lib.2.praxis, cap.9.* non eſſe in pleuritide ad Lipothymiam vſque vacuandum ſanguinem, etiamſi eam *Hipp.* conſuluerit. Quare in hoc ægro, licèt turgeant vaſa, totáque corporis moles copioſo ſanguine ſit referta, tam copioſam phlebotomiam non exercerem.

Tertius eandem firmauit opinionem, adiiciens, hanc vacuationem eſſe reprobam, & inutilem, præſertim in pleuritide : ſi verò *Hippocrates* eam commendauit, accommodauit ſe regioni ſuæ, vt inquit

Vaſcus Caſtellus in exercitationib. ad omnes thoracis affectûs, tract. 5. *cap.* 10. *difficult.* 9. cuius loci homines validiſſimi erant.

Quartus cum *Ambroſio Nonnio doctiſſimo in com. ſent.* 23. *Aph.* eandem ſententiam eſt amplexus. Quòd ſi hanc largam vacuationem *Hipp.* conſuluit, per eam non vſque ad animi deliquium, ſed in magnâ quantitate celebratam intellexit, quæ ad mutationem coloris ſanguinis dici ſolet ab ipſo, 2. *acut.* 10.

Quintus partitam, & moderatam approbat, nam ea quæ ad lipopſychiam vſque imperatur ab antiquis, refrigerat totius corporis habitum, & ſic refrigeratus humor, craſſiuſculus fit, & ampliùs incrudatur: quare *Aëtius tetrab.* 2. *ſerm.* 4. *cap.* 68. *ſanguinem mittit in Pleuritide, ſed non vſque ad animi deliquium: nam refrigerato valdè corpore, pulmo rarus, & calidus exiſtens, laterique vicinus promptiſſimè fluxionem ſuſceptat, quare periculum eſt, ne in Peripneumoniam pleuritis permutetur.* Quo factum eſt, vt non à plebe Medicorum vulgariâ modò, ſed à priſcis, *Cœlio Aureliano lib.* 2. *acut. paſſion. cap.* 19. *in fin.* immò Claſſicis omnibus, hæc doctrina *Hipp.* tanquam mutila, & planè corrupta, & ab aliquo auctore adiecta, *Hipp.* magno indigna iudicetur, & à Lycæo Medico explodatur, & ſic ego eam damno, vituperóque.

Senior vltimo loco ſic eſt alloquutus. Pleuritis morbus eſt periculoſus, & acutus, & ex cuius ſæuirie plures intereunt, ex *Hipp. lib.* 1. *acut. text.* 8. quapropter in eius curatione inſudandum, & ſic *Hipp.* libros de ratione victûs ſub exemplo pleuritidis conſcripſit, & ſub eodem titulo libellum de collegiandi ratione propoſuit *ſubtiliſſimus Argenterius*, & ſub

ſub eius modo acutorum morborum medelam *Galenus* propoſuit *lib. de conſtit. art. med. cap.* 17. & magis ſi duplex ſit, quæ maiorem arguit humoris ad partem confluxum. Quare cùm hoc oraculum Hippocraticum, ſit reconditum, amplecti debet: nec enim moror, vel magni *Hipp.* vel cuiuſque alterius ſit ſententia; nec enim à quo dicatur, ſed quid dicatur; non dicentium numerus, ſed dicti pondus, rationis momento, bilancéque librandum eſt, ex quo fit vt ſi ſolus ego hunc ægrum pertractarem, in eo, hanc copioſam, & vſque ad animi deliquium factam phlebotomiam exercerem, cuius vi cùm cauſa coniuncta, & humor fluens, & fluxurus ſit vacuatus, deinde opus non habemus facultate animali ad ſcreandum, neque pulmo rarus attrahet, aut incrudabitur humor, cùm totus ſemel ſit exhauſtus. Si verò *Aëtius*, & *Cœlius* eam non admittunt, intelligendi ſunt de frequenti euentu: cùm rarò contrarium contingat, vel ſi eos in virium debilium præſentiâ intelligas, tutè hos auctores in veram amicitiam reduces.

Athleticum ergo huius hominis habitum ſtatim vacuare conemini, ne ſuffocato calore ob copiam multam, hic ſubitò occumbat. Falſum autem eſt corpora noſtro tempore non eſſe ita robuſta, ac olim: non enim natura fatiſcit, vt ſcitè probat *Christoph. à Vega lib. 2. art. medic. in præfat.* & firmat eleganter ipſe *Vaſcus Caſtellus loc. cit. diff.* 7. velut palinodiâ recantâs.

Ne ergo pro curatione huius ægri hanc phlebotomiam auerſemini, quam tutò in hoc robuſto iuuene, velut in Hercule, aut Milone, aut Athletâ celebrare fas eſt: nam vehementi malo, non poteſt niſi vehemens auxilium ſuccurrere, teſte *Celſo lib. 2.*

 cap. 11.

cap.11. At cùm hic medicus famâ eſſet celebris, illorúmque rationes ex tempore dilueret, tantámque Antinomiam, quæ hactenus ſcribentes cruciauit, explicaret, illius voto acquieſcunt omnes. Vocato Chirurgo ex vtraque Baſilicâ exhauritur cruor, qui cum tanto impetu è venâ exiuit, feruido ſpiritu plenus, vt cutem veluti exureret. In ſeptem peluiculas coniectus eſt ſanguis, quum verò octaua eſſet allata, pulſus tangentibus Medicis immutari incepit, & viridi in facie apparente colore, æger in animi deliquium incurrit, ſed irroratâ facie, & aquæ Saccharatæ hauſtu ad ſe rediit. Tanti fuit momenti vacuatio hæc, vt ſemiputridi ſanguinis tantâ copiâ extractâ, quæ vncias 42. ad Stateram pependit, intra quartum diem, nullâ ſequutâ per ſputum vacuatione perfectè fuerit ſanatus. Ne ergo oracula *Hipp.* ad libitum temnas, ſed ea bis, & ter lege, vt intelligas, vt monuit *Galenus lib*.4. *acut. com*.30. *& in proœmio lib. de fracturis*.

OBSERVATIO CXIV.

De Penis conuulſione.

Rariſsima Penis Virilis conuulſio.

AVdaciſſimus Belga, quum renuentibus amicis, poſt occaſum ſolis, vigente Brumâ, dimidiæ horæ ſpatio, in flumine verſaretur, poſt exitum ab aquâ, ita illi contortus, & tenſus eſt penis, conuulſionis modo, vt quoties meieret, vultum lotio ſparſiſſet, niſi manûs vmbilico prohibentes vrinam admoueret.

moueret. Hoc vitium cùm à cauſâ externâ, nempe à frigiditate aquæ ortum duceret, citra totius prouidentiam, poſt menſem ſuccubuit: nam poſt fomentum factum ex decocto Betonicæ, Rutæ, Saluiæ, Ocymi, Pulegij, Calaminth. Stœchad. & Roriſmarini, & linimentum paratum ex oleo Aniſi, Terebinth. Lubricor. terreſtrium, Vulpino, Caſtorij, Rutaceo, cum aquâ Vitæ, & generoſo vino, ſenſim in priſtinum ſtatum, virile redactum eſt membrum.

OBSERVATIO CXV.

De Vomitu.

Menſtruus globiformis maſſæ concretæ vomitus pernicioſiſſimus, quomodo curatus.

MOnſtroſa multa per vomitum excerni, auctores peritiſſimi confirmârunt. Nos in quodam pituitoſo homine vnum notauimus exemplum infrequentiſſimum, qui poſtquam eſſet aſſuetus quotidie per vomitum, mucoſam, lentam, albumineámque pituitam trienniò ieiuno ventriculo excernere, tandem debilitatis officinis nutritionis, calore diminuto, & expultrice infirmatâ, tota ea machina humoris viſcidi, quæ aliquando ſemel euomita, libram ſuperabat, retenta, intus coërcita, concreta, & denſata in globum migrauit coagulatum, qui Gallinacei oui magnitudinem æquabat interdum; quem ſingulis menſibus natura, præcedentibus animi deliquio, anxietate, torſione ſtomachi, immani ventris dolore, & Syncope, foràs per vomitum emittebat.

Hic carniformis globus, extrà, & intus diſſectus, colore albumen oui repræſentabat. Per annum totum durauit hoc gyrum, quoüſque vno die, dum expelleret globum, ita laborioſiſſimo vomitu eſt preſſus, vt occluſis reſpirationis viis æger penè ſtrangularetur. Plura, pro roborando ventriculo flaccido, à quo tãta pituitoſi humoris copia emanabat, ſunt celebrata. Purgationes variæ, emplaſtra, fomenta, culcitræ, potûs, fontanellæ cruribus affixæ, ſudorifica ex Ebeno, Balnea naturalia, Aquæ pretioſæ ex Cinnamomo, Naphæ, Angelicæ, Vitæ, Balſami, vſus: at omnia irrita. Demum aſſiduo Mechoacanæ radicis vſu, bis in ſeptimanâ, quantitate drachmarum duarum, exhibitæ; cuius ope per aluum mucoſum humorem ſenſim deponebat, & ante paſtum aſſumptâ vnciâ vnâ aquæ Thermalis Sulphureæ, cum guttulis mellis electi delibutæ, & continuo potu meri generoſi, in quo per noctem madebat Rhaponticum, medicamentum ſanè ad roborandum ventriculum præſtantiſſimum, ſi fidem adhibemus *Dioſcoridi lib. 3. cap. 2.* ad eum ſtatum reductus eſt, vt non, ſicut antea, globum, non mucoſi humoris tantam quantitatem, ſed minimam portionem, ſaniùs vitam ducens, ex interuallis ſolùm excerneret. Nam Rhaponticum, eſt mirum medicamen ad ſtomachi infirmitates, hoc eſt, vt interpretatur *Marcellus Virgilius in com.* ad ſtomachi debilitatem, ſeu languorem. Num autem Radix Pontica, à radice Barbaricâ, etiam roborante ſtomachum, naturâ, viribus, natali ſolo plurimùm diſcrepet, Botanicis diſceptandum relinquo; in quâ controuerſiâ inſudârunt *Ruellius lib. 3. de natur. ſtirp. 2. Manardus lib. 5. epiſt. 5. Fallopius, & alij.*

OBSER

OBSERVATIO CXVI.

De Pica.

Picæ infrequentis curatio.

PLures, tam viros, quàm virgines, aut grauidas, quibus Citta ob menſtrua retenta, & vitioſos humores, eſt propria, & vetulas, Malaciâ pertinaciſſimâ oppreſſas, indiſcretè, & auidè deuorare Arenam, Carbones, Triticum, Oryzam, Cicera cruda, Cineres, Farinam, Cretam, Calcem viuam, filamenta, Lapillos, terram, Goſſypium, lanam, fruſta colliſarum ollarum; hóſque omnes in lethales morbos incidiſſe, certa res eſt. Nos in huius rei veritatem, virginem vidimus, quæ in tantâ quantitate erat aſſueta deuorare ſalem, vt multoties in die duas eſitaret libras, ex cuius vſu diuturno, & aſſiduo, in Diarrhœam incidit bilioſam, cum tabe implicitam. At hæc à parentibus valdè obiurgata, & à ſalis deliciis abſtinens, præter totius prouidentiam, lacte caprino Chalybéato, & frigidis Hepati applicitis, euaſit.

OBSERVATIO CXVII.

De Hydrocephalo.

Stupenda Hydrocephali ſpecies in Viro curata, cuius caput, bouis caput æquabat.

R*Efert Montuus doctiſſimus lib. de infantium pragmatiâ pag.* 8. ſe curâſſe virum, qui furnariam exercebat, cui caput ad tantam magnitudinem auctum eſt, vt mole caput bouis ſuperaret, qui, omni diuerſionum genere, & tenuiſſimâ victus ratione ſeruatus eſt. Ego ſimilem caſum vidi ſemel in vitâ meâ, ſed meliori modo curatum: nam caput in ſummam magnitudinem adauctum cum naſo faciem occultabat. Peritiſſimi Chirurgi conſulti; *Alij* reſoluentibus; *quidam*, Cauteriis; *cæteri*, inciſione, aquam illam intra cutem & cranium, vel abſumendam, vel extrahendam, rati ſunt: nam priſcorum ſcientiſſimi, qui de Hydrocephali curatione conſcripſerunt, ſic affirmant. Annui eorum voto, hac tamen limitatione poſitâ, vt ſi aqua eſſet extrahenda, vteremur Siphone, ſeu acu argenteâ canulatâ, cuius ope ab Hydropicorũ ventre extrahitur aqua: nam hoc auxilium minùs vires eneruat, & non ita vim infert naturæ, & ſic ſenſim ac ſine ſenſu aquoſus humor exhauritur. Salubre conſilium omnibus hoc viſum: quare relictis reſoluentibus, quorum ope non poterat tanta aquæ copia abſumi, & per vices impoſito Siphone, in parte anticâ, poſticâ, & ad latera, multæ aquæ libræ ſunt exhauſtæ: reliquus verò humor craſſior, & grumoſus ſanguis vnguento facto

facto ex Olei Camomillæ vnciis decem, cum Sulphuris vnciâ vnâ,& puluer. Origan. Myrtil. Roſ. Rubear. Abſinth. Melilot. an. drachma vna,& dimidia, & cerâ, abſumptus eſt. *Lege Antonium Chalmetéum Vergeſacum in Enchiridio Chirurgico, cap. 18. de Hydrocephalo, qui pro hoc tumore curando ſelecta auxilia proponit.*

Memini me, dum iuuenis eſſem, curâſſe mulierem, cui ex Eriſypelate œdematoſo in capite excitato, ita caput in tantam molem accreuit, vt aures, occiput, naſum omnino contegeret,& vidédi actionem impediret, quin caput alterum ſuperadnatum manibus eleuaret. Hæc ſæpiùs expurgata, ſcarificatione profundâ, per totum caput celebratâ, & Emplaſtris factis ex farinâ lupinor. Orobi, Hordei, Lentium, Fabarum, Erui, exceptâ cum decocto Roſ. Plantag. Melilot. Fœnugræc. Camomil. Origan. fol. Myrti, & Oxymelite, omnino, euaneſcente tumore, ſalua euaſit.

OBSERVATIO CXVIII.

De Carbunculo peſtilenti.

Carbone affectus iuxta cubitum, ex ipſo cubito, ſanguine extracto, curatur.

CArbonis peſtilentis cauſam eſſe craſſum, retorridúmve ſanguinem, longè ab eo diuerſum qui phlegmonem parit, cum *Galeno lib. 14. meth. cap. 10.* confirmant omnes. Hic multoties eſt cauſa febris, aliquando ex febre oritur, Ex primâ causâ iuueni cuidam

cuidam in conſtitutione peſtilenti, in initio morbi, circa cubitum dextrum pronatus eſt carbo, quem ingens Plethora, corporis iactatio, vigilia, inappetentia, ſitis,& anxietas comitabantur. Hunc curaturi Medici, Cardiaca priùs miniſtrant, Cor, Sacculis, & Epithematis firmant, & alia imperant celebranda,quæ ad retundendam peſtiferam auram à Doctiſſimis ſunt ſcripta. De vniuerſali vacuatione, omnes mittendum eſſe ſanguinem, vnanimi conſenſu rati ſunt; & licèt ex auctorum decreto,in carbunculo vſque ad animi defectum ſit exhauriendus ſanguis,vt poſteris tradidit *Iordanus tract. 3. de peſte, col. 566.* tamen in peſtilenti hoc minimè eſt obſeruandum, quippe vi malignitatis laceſſitæ vires, magnam vacuationem citra diſpendium non ſuſtinent. His dictis de loco venæ ſectionis hæſitârunt: nam, ſi bubo eſſet in inguine dextro, ex pede dextro; ſi in ſiniſtro, ex ſiniſtro pede celebranda venæ ſectio erat: pari ratione, ſi in collo, humero, retrò aures, ſcapulis, è Cephalicâ, vel Baſilicâ, ſectio exercenda: vt ex *Galen.* mente notauit *Altimarus lib. de feb. tract. de peſte, cap. 9.* verùm quoniam carbones in cubito non ita frequenter repullulant, in hoc ancipiti caſu, vel à talo partis affectæ, vel ab eadem ſummâ manu, vel ab altero talo, nequaquam ex eodem gibbero extrahendum cruorem conſtanter aſſeruêre. Collegio celebrium Medicorum in tam varias opiniones diſtracto, me, & alium ſeniorem Medicum conuocârunt. Hic eorum partes libenter eſt amplexus; Ego cane & angue peiùs ex dictis locis, ſed ex ipſo cubito iuxta carbonem exequendam eſſe conſtanter prædixi: minimè enim nobis eſt animus, ſanguinis

detractione

detractione aliò reuellere malignum ſanguinem ad partem affectam fluentem, ſed ad eundem locum attrahere, ſic enim veneficum humorem educimus, & ad bubonis locum, & externa attrahimus. Nonne ex omnium voto, in hunc vſum frictiones exercemus in parte affectâ, cucurbitulas, hirudines, cauteria, veſicatoria, & alia attrahentia præſidia apponimus, vt virulentus humor, in viſcerum penetralibus impactus, non ſolùm malignâ qualitate, ſed putredine cor fatigans, extrà in emunctorium attrahatur? cur ſi hæc vera ſunt, in hoc ægro ob euentûs raritatem, in eâdem parte venæ ſectio non adminiſtrabitur, vt vacuetur, & attrahatur ad eam nocuus humor? & licèt confluat, & præcipiti lapſu copia humoris deleterij irruere poſſit, & alia exitialia damna repullulent (hoc enim omnes ex venæ ſectione hoc in loco celebratâ præſagierant) *melior eſt inciſio vnius membri, quàm mors totius*, vt cordatè aſſeruit *Auicenna* 7. 4. & *Dinus*, *illuſtris explanator exponit in com.* quæ omnia, ni tædio eſſem lectori, ex facundiſſimis *Hippocratis*, & *Galeni* principiis, fusè probarem. Sed ne excutiamus ſingula, placet in commodiorem locum differre: neque enim hoc placitum, aut difficile, aut terribile eſt quod propono, quod vos, non longâ, litigioſáque contentione dirimatis, rogo, neque diuerticula conſectemini, neque enim res hæc nugatoria eſt, vt videtis.

Illi, vt erant ingenio ingenuo præditi, omnia, verborum prolixitate conciſâ, breuibus, ac membratim cæſis ſententiis emedullârunt. Bono, inquiunt, animo eſto, *Zacute*, nam in tuam ſententiam libentes lubenter imus. Quid porrò hîc ampliùs

expectas?

expectas? vocetur Chirurgus, & Baſilica eiuſdem lateris tundatur. Sic factum. Vix dici poteſt quo impetu ſanguis eruperit. Quare celebrata phlebotomiâ parcâ, Alexiteriis, & ſudorificis exhibitis, cucurbitâ ſuper locum affectum cum profundis ſcarificationibus admotâ, & clementi oblato medicamento expurgatus in quarto die, breuiter meliùs habuit.

OBSERVATIO CXIX.

De Bubone peſtifero.

Detegitur error Chirurgorum, in curando Bubone peſtifero, & vera eius curatio proponitur.

ÆGrotauerat in conſtitutione peſtilenti Baro illuſtriſſimus, bubone peſtilenti in inguine dextro ſuborto, cum Anxietate, Cardialgiâ, Inquietudine, Porraceæ bilis vomitu coniuncto. Hic pro ſui ſalute duos Chirurgos conuocauit expertos, qui in primo inſultu ſudorificum ex vnciis duabus aquæ Cardui Benedicti cum drachmâ Theriacæ conflatum, aſſumendum imperârunt. Veſperi, Buboni cauſticum medicamentum admouendum tentauere, at reclamantibus miniſtris, & vxore, aliorum Chirurgorum, & Medicorum votum admittitur. Collegio celebrato *primus* ſic fari incepit. Notiſſimum eſt, peſtilentem humorem, vt malignum, ſemper eſſe euocandum ad cutem, frictione, cucurbitulis, ſudorificis, nec debere ad viſcera interna trahi, licèt ſymptomaticè

ſymptomaticè eò ducatur, ita ſenſit *Leonardus Fuchſius, doctrinâ percelebris, in reparandâ ſcholâ Medicinæ quæ à Barbaris, & ineruditis Medicis in tyrannide tenebatur, dux ſtrenuus; auctore Chriſtophoro à Vega lib. 3. prognoſt. in com. ſent. 15. dum lib. 1. Aph. 23.* ſic ait: *In febre peſtilenti naturæ motus vniuerſus ad cutem eſt: hunc Medicus per ea quæ ſudorem proliciant, iuuabit: vnicè autem cauebit, ne per aluum euacuet, quòd is motus naturæ inſtituto ex diametro repugnet, &c.* Sudorificis ergo & Cardiacis venenum debellare oportet, quorum ope natura robuſtior facta, ſubiectum humorem in Bubone impactum coquere poſſit.

Secundus pro ſe *Fernelij* auctoritatem patefecit *lib. 2. de abdit. rerum cauſis cap. 12. in medio,* dicentis: *In peſte à venæ ſectione, & validâ purgatione eſſe abſtinendum, nam pernicies tota à venenatâ qualitate ſcaturit; quare imperanda, non quæ vacuent, ſed quæ frigore, & adſtrictione leui, ſpiritûs, ſanguinem, & humores cohibeant, vt ſunt acida, & quæ totius ſubſtantiæ proprietate veneni vires obterant, aut foràs ſudore exterminent; hæc enim huius mali ſunt Antidota, & antipathiâ veneno peſtilenti ſunt contraria.* Hæc ſententia eſt multorum illuſtrium virorum, qui cane & angue peiùs, in peſtilenti affectu venæ ſectionem renuunt, quantò magis apparente Bubone externo, qui phlebotomiæ efficaciâ recurret ad intrà. Noſtras partes defendunt *Cardanus lib. 2. contradict. tract. 4. contradict. 4. Petrus Salius lib. de febri peſtilent. cap. 21. Paréus lib. 21. de peſte cap. 24.* Rectè iſte quidem, & breuiter ratiocinatus eſt, cuius votum, alij tres Chirurgi, & duo Medici, paucis prolatis verbis, ſunt amplexi.

Penultimus

Penultimus tandem concluſit hoc modo. Si vultis curare hominem, audite *Hieronymum Fabricium ab Aquapendente, Anatomicum inſignem, Chirurgum ſummum, Medicum dexterrimum, olim in celeberrimo Patauino Gymnaſio in ſuperordinario loco Profeſſorem primum, & præceptorem meum obſeruantiſſimum*: ſic enim ait *lib. 1. de tumorib. præter naturam cap. 17. de Bubone peſtifero. Purgatio in hoc periculoſa, quia medicamenta à principio valdè turbant naturam, vtiliſſimum tamen eſt, materiam veneficam attrahere ad illam partem Epiſpaticis validiſſimis, vt ſunt Cantharides, ſuccus Tithymali, Ranunculus contuſus, & appoſitus, omnium maximè laudo Flammulam, quia admodum attrahit, & veſicas excitat, per quas venenum expurgatur*, &c.

Vltimum locum dicendi, humaniſſimi iſti viri, mihi, iam ſenio confecto benigniter conceſsêre. O Deum immortalem! quos mihi aculeos infixerunt, quàm dulci, & iucundâ iuuenilis ætatis recordatione animum exuſcitârunt; nam refricare videbantur purioris illius Medicinæ memoriam prope intermortuam, & nunc, proh dolor! vulgarium ſophiſmatum cauillis referram. Agnoſco, inquio, quàm difficile ſit in tantâ celebrium Medicorum coronâ aliquid loqui, quod non ſit ex veterum monumentis exhauſtum, ſed cùm *inertis ingenij ſit*, monente *Senecâ, relictis fontibus riuulos inſectari*, & hoc loco *ſermo ſit de veritate, non de fabulis*, vt cum *Galeno loquar lib. 3. de vſu part. cap. 1.* idcircò eam ingenuè proferre debeo, maximè, *quando de hominum ſalute agimus*, vt in *Hippocratis laudem adſtruxit Celſus lib. 8. cap. 4. in init.*

Licèt enim durum ſit, de auctoritate deiici, tamen *Hippocratis*, & *Galeni* ſententiis fretus, (ſunt enim

enim *duo Medicinæ coruſcantia ſidera*) veritatem inquirere, & rimari conuenit. Hanc ſolus, opinor, nouit Deus, neque nos quid verum; ſed quid ſit veriſimile inueſtigamus. Vos vtrinque fautores eſtis opinionis, meæ omnino aduerſæ, quam tot annorum approbatione in pectore meo confirmatam habeo. Itaque iam ad vos redeo, viri optimi.

Deploranda calamitas eſt, vt dixi, ſpretis ſummorum Medicorum conſiliis, à turbidis, & cœnoſis locis aquam exhaurire, nam illorum doctrina clara eſt, limpida, & perſpicua. Hanc primus omnium prædixit *Hip.* cum *Galeno in locis innumeris* quos per otium expendunt ad *Galeni mentem, Claudinus lib. 2. de ingreſſu ad infirmos, cap. 6. de peſte, Ludouicus Septalius lib. 5. de peſte cap.* 19. Nam tantum abeſt, vt vi phlebotomiæ humor in Bubone impactus retrocedat, vt eum alacrior natura, deonerata eo quo velut ſarcinâ premebatur, ad externas partes detrudat. Sic inquiunt veſtræ opinionis patroni, *Fernelius*, & *Paréus*, tanti viri, nam ille *lib. 2. de ven. ſect.* 7. obſcœnis partibus inflammatis, vt alterutro inguine, è brachio venam ſecat, modò inflammatio non venenatæ cuiuſdam perniciei, hoc eſt peſtilentis, particeps ſit; tunc enim, vrgente neceſſitate ex talo cruorem exhaurit. *Paréus* poſtquam acriter obiurgauit Medicos, ſanguinem in peſte emittentes, in fine capitis palinodiam recantat in §. *non negauerim tamen, quin, ſi ingens aliqua in corpore plethora ſubſit, vtrique remedio locus eſſe poſſit, præſertim per initia, & ſi materia efferum habeat orgaſmum, vnde metus immineat irruptionis in partem aliquam nobilem*, &c. Sic in plenitudine ſummâ *Auic.* 1. 4. *tract.* 4. *cap.* 10. in Variolis, & Morbillis emittit ſanguinem, retroceſſum minimè timens.

Sed agè iam, inquiunt illi, de purgatione, cuius vi, humorem ad internas ſedes retrocedere, confiteri debes, nam electione quadam, & proprietate, à circunferentiâ ad centrum eum attrahit. In peſte in initio expurgandum eſſe, cùm humor & turgeat, & vrgeat, & venenatâ qualitate cor fatiget, à *Galeno*, & artis proceribus ſancitum eſt, renuant licèt *Ioannes Crato lib. de peſte, Mundella epiſt. 16. Petrus Paulus Pereda lib. 2. in method. Ioan. Paſchal. in Schol. cap. 9. & alij*, quorum rationes ſolutas *lege apud Manardum lib. 13. epiſt. 1.* & priùs prædixit *Auicenna 1. 4. tract. 4. cap. 4. §. Summa curationis peſtilentium febrium eſt exſiccatio, & illud cum phlebotomiâ, & ſolutione ventris: & oportet, vt incipiatur in eâ ad euacuandum. Si autem materia vincens fuerit ſanguis, fiat phlebotomia; & ſi fuerint humores alij, euacuentur*, &c. *Explicat fuſè, & eleganter fidus interpres Gentilis in com.*

Apparente tamen Bubone tutò poſſe purgationem exerceri, monuit apertè *Hipp. lib. 6. epid. ſect. 7. text. 1.* Nam in peſtilenti aëris conſtitutione, in quâ omnibus ferè abſceſsûs erumpebant in cute, primò ſecat venam, deinde expurgat, & *Galenus in com.* ſic ait: *Nihil enim Hipp. non fecit, vt remedium adhiberet, ac ſi totum corpus eſſe plenum inueniebat, vt ad affectum locum materiam tranſmitteret, venæ ſectione vtebatur: ſi verò corpus qualitate peccantes ſuccos ad locum mandabat, purgatione ventrem perturbabat, & peractâ communi curatione, ad loci propriam accedebat*, &c. ex quibus luce clariùs patet in principio priùs eſſe feſtinandum ad expurgationem redundante cacochymiâ in intimis, nihil obſtante ſymptomatico motu ad partes exteras. Neque timeas pharmaci attractionem ad interna: nam ſi benignum ſit,

ſit, reuellit à corde, & à viſceribus præcipuis, quorum ſunt germina, bubones iſti, ex *Hipp. 6. epid. ſect. 2. text.* 10. & malignum humorem clementer euacuat.

Deinde ſi *Hipp. 2. Aph.* 15. apparente Bubone externo, cacochymiâ redundante, quam adeſſe in corpore excrementa oſtendunt, purgationem conſuluit in præſentiâ humoris benigni, cur in humore maligno, & à gremio naturæ omnino alieno, 4. *de ſanit. tuend. cap.* 4. ſecuriſſimè non adminiſtrabitur? Si iterum attractionem times, timorem excutient *Manardus, Ficinus in ſuâ Epidemiæ Antidoto*, qui purgationis tempore, ſiccas cucurbitulas iuxta partem affigere tentant, quod in operatione clementis medicamenti non videtur eſſe neceſſarium.

Inſuper *Galenus in malignis exanthematis in hiſtoriâ Simonis lib. 6. epid. ſect. 2. com.* 29. Laudat expurgationem per inferiorem ventrem: nam ſi ſudores prolicientia, & alia rarefacientia præſidia celebrentur, nocua ſunt apud *Galen. lib.* 11. *meth.* 9. *&* 15. nam corpus plenum exagitant, & ſufficienter vacuare non poſſunt, vt inſolenter ſibi *Fuchſius* perſuaſit.

Auerroës lib. 3. collect. 31. de febri peſtilenti cum carbone aſſeuerat, non ſufficere medicinam, vnum tantùm purgantem humorem, ſed omnes, ſicuti ſunt pilulæ Cochiæ, &c. Nec immeritò, nam motus iſte ad externa ſymptomaticus eſt in principio peſtilentis febris eueniens, inuerſo ordine à naturâ oppreſsâ, & malignitate laceſſitâ factus, quo pacto non æſtimandus, cùm criticè, & legitimè non eueniat.

Audiamus Auenzoarem Arabicæ familiæ ſtrenuum ducem lib. 3. theiZir, tract. 3. cap. 1. de Epidemiâ quæ ac-

cidit ex corruptione aëris, dum ſic ait: *Vidi iuuenem habentem Apoſtema pernicioſum, & ſtudui circa ſalutem ipſius, & incepi primò vacuare eum cum phlebotomiâ, & poſui ſuper Apoſtema confortantia, eo quòd non erat ex vilibus membris, demum purgaui eum ab humoribus malis, qui peccabant in eum, & propinaui ex medicinis laudatis in Epidemiâ, ſicut eſt bolum Armenium, & diſſolutum fuit Apoſtema, & ſic de bono in melius conualuit, donec fuit perfectè liberatus*, &c. Vos ergo met eſtote teſtes, num ſatius ſit, Iuniorum, quàm huius auctoris tanti voto adhærere, qui vt ait *Auerroës lib.4.cap.*40. ſummâ artis & ſui nominis gloriâ, per tot annorum curricula in praxi verſatus, vidit quanta videre, & cognoſcere potuit.

Vltimò *Galenus in lib.4.meth.cap.*4. in Cacoëthis, & maligni vlceris curatione, cum impetu malignæ Cacochymiæ ad externa, protinus à principio malignos humores redundantes expurgat; nam ſi protrahatur purgatio, ægri poſtea in peius ruunt. Hoc documentum exequimur in doloſis, & Gallicis vlceribus, aliiſve tuberculis malignis, morbis cutaneis, & aliis abſceſſibus, qui in extimâ corporis ſuperficie repullulant. Sic enim ait in medio capitis *Galenus: Ego Cacoëthes omnino id dico, & ob id, redundantem ſuccum medicamento protinus euacuo. Ordinem remediorum inuertere, & partis priùs remediis vti, quàm totum corpus priùs purum ſit ab excrementis redditum, inſignis ſtultitiæ eſt*, &c. Quare Buboni cauſtica ex Cantharidibus, Sublimato, & aliis parata apponere in principio, prætermiſsâ expurgatione malignæ cacochymiæ, abſurdum eſt, & ab arte alienum. Hos Theſſalicos Aſinos, tanquam ſpiritu Galenico deſtitutos vehementer condemnat *Galenus*

nus loc. cit. in hunc modum. *Theſſalus malagmate quod ex ſemine ſinapi fit, ruborem excitare contendit: Quid ais inſane? etiamſi calidum & acre ſit; quod influit, rubefieri Emplaſtro ex ſinapi particulam iubes? vt quod in multo tempore contrahere ex defluxione debebat, id ſtatim ex tuo medicamento obtineat, tota videlicet vlcerata, atque eroſa? cùm contra, vt arbitror, tum ratione, tum experimento de iis ſit ſtatutum, vt toto priùs corpore à ſuperfluis liberato, tum calidũ aliquod acréque medicamentum parti admouere ſit audendum, quippe eiuſmodi medicamenta omnia cucurbitæ ritu ad ſe trahere à toto corpore ſunt habilia, atque niſi priùs id vacuaueris, materiam fluxionis acri medicamento relinques. Hæc Claudius Galenus artis Chirurgicæ Coryphæus ſummus.*

Nonne hæc ex facundiſſimo *Galeni* penu exhauſta, veritatem vobis eam obſeruantibus præ ſe ferre videntur? Eia agite, ſine fuco, & fallaciâ reſpondete: vos enim de eorum numero non eſſe & putaui, & puto, qui ſub capite conſuunt puluinaria. Interim pro virili, vtens Laconiſmo, quomodo hic vir curandus ſit, perſpicuè aperiam.

Ex numeroſâ claſſe Medicorum, qui de curatione peſtilentis luis cum bubone, egêre luculenter, vnus eſt *Ioannes Manardus, vir non ſatis pro meritis laudatus, qui lib. 5. epiſt. 3. versùs fin.* ſic rem determinat. *Factâ, ait, ſanguinis vacuatione ex loco propinquiori Buboni, primâ die, veræ Smaragdi puluis, pondere granorum octo ex Roſaceâ & Guttâ boni Vini degluatiatur. Si tumor alicubi ſe oſtenderit, ei rurſus cucurbitula applicetur. Hæc primo die agenda. Secundâ die loca tumoris decocto Chamæmeli cum ſpongiâ foueantur; poſt quod cucurbitulæ apponantur, ipſiſque permanentibus*

hoc medicamentum bibatur. Tamarindor. ℥. *x. in aquâ ferueant, colato adde Rhab.*℥j. *Agaric.* ℥.ß. *fiat potio, hauriatur tepida. Tertio die reſumenda Alexipharmaca. Quartâ die tumor phlebotomo aperiendus, etiamſi maturus non videatur; Epithemata cordi, & aliis locis crebrò apponenda.* Hæc *Manardus.* Cuius tanti viri ſententiâ fretus, in hoc ægro è talo dextræ partis ſanguinem exhaurirem; nam in hac parte apparuit tumor; leni medicamento vacuante per aluum vterer ad priſcorum mentem; Alexiteria, & prolicientia ſudorem poſtea exhiberem, modicè calida, hæc enim præſidia in peſte, de totius prouidentiâ priùs conſideratione habitâ, primas tenent, quorum numerum inter tantos luculenter patefecit *Anutius Fœſius Mediomatricus, in ſuâ Pharmacop. ſect.* 1. *de Antidotis*, præcipua ſunt, *Lapis Belzaar, Vnicornu, Armenia terra, lapides pretioſi, os de corde Cerui, Dictamnum, Tormentilla, Carlina, Ebur, Angelica, Scorzonera, Theriaca, Electuarium de Gemmis, Alchermes, Confectio Hyacinthor. Electuarium de ſanguinibus;* de *Ouo, Oleum de ſcorpionibus Matthioli, Cornu Aſini Indici, de quo Ælianus lib.*5. *varia hiſt. cap.* 2. *Cornu Camphurch*, cuius vires miras delineauit *Theuetus tom.*5. *Coſmograph. lib.*2. *cap.*5. Galega, de cuius admirandâ vi contra venenum pulchra edocuit *Foreſtus lib.*2. *de incerto vrinar. iudicio. Ruta* de quâ *Athenæus lib.*3. *Dipnoſoph* & alia compoſita pretioſa, quorum deſcriptionem exactam ex multorum mente retulit eloquenter *Ludouicus Gardinius in tract. ſuo de peſte eleganti.*

His ita repentè dictis, quæ altiori indagine probari poterant, putabam illos in meam ſententiam attracturum: ſed obſtinatâ quadam pertinaciâ citra

rationem

rationem vllam vnanimiter aſſeruerunt, ſuo modo ægrum eſſe curandum, & ſic vincentibus illis, impoſitóque cauſtico ſupra bubonem, & ſudorificis exhibitis, citra totius prouidentiam, æger, Cardiogmo, & delirio arreptus, poſt ſeptem horas exceſſit è viuis. An verò ex vi morbi, an ex præpoſtero remedio mors acciderit, tu iudica ſi catus es, *adeò indelebile malum eſt, eluique non potens, iſta circa ſectas ambitio, ac ſcabie quauis ad ſanandum rebellius, monente Magiſtro lib. 1. de naturalib. facult. cap. 13. in init.*

OBSERVATIO CXX.

De extenuatione ſumma.

Extenuatio tabifica, Olei vſu, curatur.

G*Alenum vehementer miror*, quòd de facultatibus alimentorum vſque ad minima deſcendens, de Olei nutrimento nihil literis commendauerit, neque Veteres, aut Neoterici, eum, Balantûm more ſequuti, de hoc negotio quicquam conſcripſerint, cùm hic præſtantiſſimus liquor, non ſolùm vitæ vſui, ſed nutritioni ſit valdè neceſſarius: nam in *lib. 2. de aliment. facult.* 24. oleum, tanquam alimentum nos calefacere, dubitanter, & ex aliorum mente aſſeuerat. Attamen oleum nutrit, quùm ſit pingue, lentum, modicè calidum, & humidum, & ſic humidum primigenium, radicale, quod eſt aëreum, pingue, oleoſum, vt probat *Fernelius lib. 4. physiolog. 6.* refocillat. Has olei conditiones, & proprietates

animaduertens *acutiſſimus Auerroës lib. 5. collect. 36. de ouis*, in hæc verba prorumpit. *Et propterea quando conquaſſatur cum oleo, & aceto, & fit tremulum, eſt valdè bonum: quia res quæ coquitur cum oleo, eſt multum nutritiua, dummodò oleum nouum ſit, & dulce, & oleum oliuæ, quia natura illius eſt temperata, & declinans parum ad calorem, & impinguat Hepar, & augmentat ipſius ſubſtantiam, & generaliter dico quod eſt conueniens homini multum ſecundùm totam ſui ſubſtantiam; & propterea in terris noſtris non coquimus carnes niſi cum eo, quia melior modus, & temperatior comedendi carnes*, &c. Nam ex aſſiduo eius vſu homines pingueſcunt, cùm enim pingue ſit, corpora renutrit, pinguedinis modo, cui nutriendi facultatem, *lib. 3. de alimentor. facult. 11.* Galenus attribuit.

Tanti viri auctoritate munitus, acceſſi ad inuiſendum elapſis annis iuuenem, qui ex nimio veneris vſu, in tabem inciderat. Huic plurima iam Medici ad exhauſtam ſubſtantiam reparandam ſolerter conſuluerant auxilia, quorum ope, ſolida, & ſpirituoſa materia facilè reparari ſolet. Alimentorum nutrientium copia oblata, facilis digeſtionis, & diſtributionis. Vinum generoſum, tenue, & odoriferum exhibitum. Partes principes Emplaſtris odoriferis, & Epithematis firmatæ. Lactis caprini potus imperatus. Applicita Balnea. Venus omnino interdicta, toti corpori admota vnguenta, quæ humiditatem deperditam reſtaurarent. Largus prouocatus ſomnus. Electuaria varia reſumptiua, ex Teſtudinum nemoralium, Ranarum, Caponis, & perdicum pulpâ, multis aliis adiectis, longo temporis ſpatio aſſumpta. Demùm nihil non tentatum, quod ſpiritûs

reficeret,

reficeret, carnoſas, & ſolidas partes craſſefaceret.

Hic cùm eſſet fortunæ bonis affluens, & abundans, & parum proficeret, Medicos iterum in conſilium conuocauit. *Plures*, hæc dicta eſſe repetenda auxilia commonefaciunt iuxta *Senis Oraculum lib. 2. Aph.* 52. dicentis: *Omnia ſecundùm rationem facienti, ſi non ſuccedat ſecundùm rationem, non eſt tranſeundum ad aliud, ſuppetente quod ab initio probaueris.* Nam vt ſcitè docuit *Auicenna* 4. 1. *cap.* 1. *in fin. Caue ne à rectitudine recedas, licèt non appareat iuuamentum*, quoniam *quæ longo tempore attenuantur corpora, lentè reficere conuenit*, refert *dictator ſummus lib.* 2. *Aph.* 7. *Alij*, ſolum mutandum eſſe conſuluerunt, ſic enim prædixit *Hippocr. lib.* 6. *epid. ſect.* 5. *text.* 20. *cum Auicen.* 4. 1. *cap.* 1. *in fin.* §. *Ex eis præterea quæ huic modo medicationis ſunt propinquæ, eſt mutatio de terrâ ad terram, & de aëre ad aërem.* Sed æger horum conſiliis non acquieſcens, eos iterum me præſente conuocauit. Hi cùm eſſent doctrinâ, experimentóque percelebres, dictum votum denuò confirmârunt, comrogârúntque vt omiſſâ omni contentione, communi ſtudio rem omnem in ægri vtilitatem indagarem, & in hunc vaſtiſſimum Medicinæ campum deſcenderem, & ſi aliquid noui cogitarem, in medium promerem.

Ego cùm à grauioribus laboribus, curiſque eſſem immunis, & huius contemplationis flagrarem deſiderio, liberè inquirens curationem totam, præſidia attentâ mentis acie ſum rimatus. Rectè à *Galeno* 5. *de ſanit. tuendâ, cap.* 9. dictum eſt vno ſolùm medicamento non eſſe vtendum in ſenum aluo prouocandâ: nam aſſuefacta natura eorum vim temnit, quoniam, vt inquit *Auic.* 4. 1. *cap.* 1. *vnicuique corpori,*

immò omni membro, in vnâ horâ, & non in alterâ ineſt proprietas ab vnâ medicinâ pati, & non ab aliâ. Firmat *Paulus lib. 3. cap. 78.* Repetit *Haly 8. pract. cap. vlt.* Quare licet immutare auxilia, dummodo in eis eadem virtus remaneat. Et hoc eſt quod dicebat *Hip. lib. de loc. in homin. num. 50. vno medicamento non conferente ad aliud tranſeundum.* Quare iamdudum animus erat *alia* præſidia tentare, ac periclitari, ſed vt ingenuè loquar, citra veſtrum votum aggredi, mihi indecorum viſum eſt.

Extat celebris Hiſtoria apud Auenzoarem lib. 1. theizir, tract. 11. cap. 2. poſt med. quâ docet, ſe, & Auum ſuum curâſſe Phthiſicos valde extenuatos cum pane bene fermentato cum Oleo Oliuarum, cuius vſu reſumpti ſunt, & humiditatem recuperârunt: nec dubitandum: Nam ſi Oleum ſit dulciſſimum, defæcatum, pingue, viſcoſum, tenue, pellucidum, hoc eſſe familiare partibus nutriendis, & nutrire, affirmat Auctor *lib. de Ren. dignot. & curat. cap. 6.* Nam partes viſcidæ, ſolidæ, craſſæ, lento, craſſo, viſcido egent alimento: humidum enim vitale, permanens eſt, fixum, non dilabile. Quoniam tenue, friabile citò gelatur, quare Aquatilia minùs viuacia, & pedeſtribus & volatilibus, & inter pedeſtria, ſanguinea viuaciora, inter inſecta Apes, quibus humidum dulce, lentum eſt, non facilè reſolubile, aptúmque calidi pabulum, & hac de causâ arbores quæ ex ſe reſinam, Oleúmve effundunt, diutius durant: nam noſter ignis amat humidum, fugit à merè ſiccis. Quare ſi vobis placuerit mutare auxilium, olei vſus vtiliſſimus erit, & ad impinguandum, & humectandum aptiſſimus.

Rurſus. Hac de causâ frictio ex Oleo dulci ad

impinguandum

impinguandum eſt vtilis valdè, quare non immeritò *Galenus lib. 5. de ſanit. tuendâ, cap. 4.* ad producendam vitam, matutinam ex oleo frictionem, vtilem eſſe affirmat, cum *Auicennâ 3. 10. doct. 3. cap. 1.* Ex his apparet veriſſimum eſſe Axioma prolatum à *Galeno loc. cit. ſenes, intus melle, vino, aut mulſo, foris oleo* eſſe vſuros; illis enim ad vitam vnus eſt victus appoſitiſſimus, excalfaciens, & humectans; qui ergo oleo vtetur, traducet ſenectam, & ſalubriorem, & diuturniorem, explicat ingenuè *Langius lib. 1. epiſt. 51.*

Præterea cùm tanta ſit Balnei pro extenuatis, & Hecticis corporibus craſſefaciendis vtilitas, quas ex profeſſo citat *Galenus lib. 7. meth. cap. 7. & lib. 11. eiuſd. cap. 20. & lib. 3. acut. à com. 44. vſque ad fin. & ſexcentis locis*, & Medicinæ proceres confirmant. Hoc præſtantius erit, ſi ex aquâ & oleo paretur (Hydrelæum vocant) quod pro curandâ ſiccâ intemperie, vt ſummum auxilium multis encomiis effert *Galenus lib. 2. de ſimpl. medic. facult. 25. & lib. 5. eiuſd. cap. 5. & lib. 6. eiuſd. tit. de oleo*: nam oleum impinguat, replet artûs, mollit viſcera, reficit, diſcutit, coquit, lenit, maturat. *Aqua enim, inquit Galenus, cùm fluida ſit, & liquida, minimèque cuti adhærere poſſit, olei lentore, ceu glutino quodam in cutis poris impingitur, ſicque diu morata impensè penetrat, & promptius humectat.* Quare Balneum ex aquâ & oleo paratum, excellentiores vires ſortiri, quàm dulcis aquæ lauacrum, teſtantur *Ioannes Michaël Sauanarola tract. de Balneis tit. de Balneo oleaginoſo, & non ſiluit expertiſſimus Mercatus lib. 1. indicat. 13. & nos ſuprà appoſito exemplo prædiximus obſ. 35.*

Ob hanc cauſam in hoc ægro, & præſidium commutarem,

commutarem, & olei vſu eum reficerem. Panem ex tritici duri, grauis, denſi, pleni, mundi, cribrati, à cortice purgati, tenuiſſimè moliti, ſelectiſſimâ farinâ confectum, cui copia Sacchari, & olei puriſſimi, & modicum ſalis, & fermenti adiiciatur, aquâ clariſſimâ ſubactum, & vitellis ouorum permixtum, & in Clibano coctum, pro continuo alimento offerrem, cuius recentis, & nuperrimè à furno extracti odore percepto ſpiritûs mirum in modum reficiuntur, vt probant *Marſilius Ficinus lib. 2. de ſtudioſ. ſanit. tuendâ cap. 18. & Valleſius in com. num. 10. Hipp. lib. de alimento*, cuius olfactu *Democritum* quaſi animam agentem triduò vitam prorogaſſe fatetur *Diogenes Laërtius in eius vitâ.* Carnes in oleo coquerem, quarum ſuccum per deſtillationem, aut expreſſionem extractum cum iure auium ſelectiſſimarum permiſcerem. Balneum applicetur Oleagineum, & poſt hoc frictio fiat leniſſima cum oleo celebrata, cuius auxilij ope, impinguandum fore ægrum non deſpero.

Audiui, inquit *Senior acutiſſime Zacute*, rem totam, eámque memoriter complector. Pulchra prædicis, quare in tuam deſcendam ſententiam, ſi perſpicuè ad duo, quæ propoſiturus ſum, reſpondeas. Primum cur panem approbas fermentatum, ſi *Celſus lib. 2. cap. 28. panem* fermentatum facilè intus corrumpi, ſine fermento verò intus minimè vitiari affirmat? *Celſi* dictum miratur *Ronſséus in com.* & vt extra rationem prolatum condemnant *Bruyerinus lib. 6. de re cibariâ cap. 6. de fermento, Ioann. Baptiſta Syluaticus controuerſ. 6. iuxta med.* At immeritò: quoniam *Celſus* panem ſuperfluè fermentatum intus vitiari affirmat: nam panis nimis fermentatus

apud

apud *Iſhac lib. diætar. partic. tit. de pane*, parum nutrit, & non confortat, cauſam lege apud *Hipp. lib. de diætâ, num. 10. Gal. 3. alim. 26. Paul. lib. 7. tit. de fermento, Auic. lib. 2. cap. 573. Auer. 5. collig. 31. Baptiſt. Theodoſ. epiſt. 7. & variæ lectionis virum Mercurialem lib. 6. variar. 5.*

Secundum me valdè ſuſpenſum tenet, inquit ipſe, ex *Auerrois* oleum laudantis ſermone deſumptum: nam loc. à te citato panem cum oleo impaſtatum (ſic enim loquitur) & decoctum, malum eſſe aſſeruit, & meritò, cùm oleum mali ſucci ſit apud *Celſum lib. 2. cap. 21.* At, vt omnis ambigendi occaſio deſit, *Auerroëm* interpretator de pane nimiùm cocto, & veluti combuſto, qui eſt reprobi ſucci, ſicut *Celſum* de ſalito oleo, quod neceſſariò mordax eſt, ex *Galeno lib. 2. ſimpl. cap. 18.*

Adeò applauſerunt huic eruditiſſimo viro, & aliis Collegis doctiſſimis, rationes meæ, auctoritate virorum ſpectatæ eruditionis comprobatæ, vt manibus, pedibúſque in meam iuerint ſententiam, & maximè cùm æger tot præſidiis iam eſſet fatigatus valdè. Quare Balneo Oleagineo, ſpatio duorum menſium vſus, oleíque ope renutritus, pulchrior, ſpecioſior eſt factus, & priſtinam recuperauit ſanitatem. *De olei vſu lege Scaligerum in Cardanum, exercit. 101. num. 5. Marcellum Virgilium lib. 1. in Dioſcorid. in com. cap. 28. Rhodigin. lib. 6. Antiq. lection. cap. 7.*

OBSER

OBSERVATIO CXXI.

De frigido ſudore.

Sudor diuturnus frigidus, Ebrietate curatus.

LIcèt nemo probet ebrietatem, vinolentiam non condemnet, quùm nulli morbo ſit ex vſu, & à prudente Medico non ſit imperanda, cum ea parua ſit inſania, ex *Chryſippo apud Stobæum lib.* 1. *ſentent. cap.* 19. & vini copia multa mentem tentet, vnde vinum, temetum appellatur, & deteſtanda vitia gignat, ob quæ ebrietatem vehementer execratur *Sacra pagina* in multis locis, quæ citant *Dominicus Mannus in Polyanthæa, Ioſephus Langius, & Andreas Eborenſis*, qui multis in ebrietatem inuehuntur argumentis, propoſitis ab *ingenioſiſſimo Petro Andréa Canonherio Medico Antuerpienſi celeberrimo lib.* 2. *de vini facultatibus admirandis*, tamen aliquando morbos caſu curari probat ex multorum mente *Marcellus Donatus lib.* 6. *de hiſtor. med. Mirabili, cap. vlt.* In hanc rem narrabo hiſtoriam veram. Quinquagenarius ingluuiei deditus, quadrienniò ob copiam humoris frigidi, & contumacis, bis, & aliquando ter in ſeptimanâ, frigido ſudore vniuerſali citra febrim vllam, madebat per horas duas, ita vt ſe totum algere prædicaret. Hoc malum, cùm à frigidiſſimi humoris multitudine, & contumaciâ, quæ non facilè calorem concipit, ſcaturiret, iuxta *Galeni* mentem *lib.*4. *Aph.* 47. & periculoſorum morborum ſit præludium, numeroſam Medici præſidiorum ſyluam

uam imperârunt ; de quorum numero , ſunt victus attenuans , purgationes variæ , roborantia partibus præcipuis admota,& cùm hic tranſacto paroxyſmo nil ampliùs mali perſentiret , & optimo eſſet corporis habitu (quod mirum erat ,) ad humorem excrementitium abſumendum , & ventriculum roborandum,varias potiones roborantes aſſumendas parant. Ex hac enim ſolùm parte debili emanare hoc rati ſunt , nam aduentante ſudore frigido , aſſiduè oſcitabat , & ſaliuam copioſam emittebat excreto ructu. Demum cùm nihil proficeret , ſudorifica ex Ebeno conſulunt , Sulphurea Balnea miniſtrant. Ecce vno die in medio algoris impetu , merum generoſum potat ad inſaniam vſque;cuius vi per diem obdormiuit, à cuius potu ita roborata ſunt viſcera, ſuperfluus humor eſt abſumptus , vt in perpetuum ſanus euaſerit : nam vt ait *Galenus lib.5. Aph.com.5. ſubſtantiæ igitur copiâ vinum neruis conuulſionem conciliat , ſuâ verò qualitate neruos calefaciendo , & exiccando , rurſus eam affectionem ſanat , quam effecerat.* Quoniam exiccat, roborat, emollit, diſcutit ex *Galeno 2. de fracturis* 72. & omnibus frigidis vitiis remedio eſt, ex *Gal.7.meth.6.* Vnde *Galenus lib. 8. ſec. loc. cap.* 7. ſic cecinit : *Optimè enim in ipſis faciunt, quoniam cum hoc quòd intemperiem curant, etiam alere poſſunt,& ob id etiam vinum conuenientiſſimum eſt,modò non febricitent,aut ſit Eryſipelas, aut abſceſſus,aut calida intemperatura ægrotantibus , nam & nutrit , & concoquit, & roborat, & putrefactioni reſiſtit, & ſi intemperies facta ſit ex frigiditate, & humiditate,eam citra moleſtiam,& ſecurè perſanat,&c.* & licèt omnia de vino modicè ſumpto ſint intelligenda ; tamen,multi humoris frigidi, & craſſi congeries, multo vini calore

ſolùm

ſolùm abſumi potuit. Sic in maiori copiâ epotum vinum, Bulimum curat apud *Hipp. & Galen. lib. 2. Aph. 21.*

OBSERVATIO CXXII.

De Ebrietate.

Ebrietate ſubitò emortuus, alius conuulſus.

FAcetam Hiſtoriam recitabo, ſed funeſtam. Vocatus præteritis annis vt inuiſerem Cauponem. Ecce mihi deſcendenti ab equo, obuij facti ſunt ſcholares duo, ſolertiſſimo ingenio præditi. Hi cùm me agnoſcerent, non ſeſe difficiles in colloquiis præbuerunt, immò garruli, pedibus torpidi, mente ligati, balbi, veluti fatui, & inſani, ad bibendum, calice vini pleno oblato, meum ſeruum à pedibus inuitârunt. Hoc facto, eorum alter ſedens in Cathedrâ ſic nugatus eſt, erat enim in humanioribus literis ſatis verſatus. Vinum eſt ſuaue lac veneris apud *Apuleiũ in Aſino aureo*, eſt lac ſenum, ex *Auic.* 2. 1. *cap.* 8. ſubtriſtibus, melancholicis, & hominum conſortia fugientibus miro eſt auxilio, ex *ſacris verbis in lib. Indic. num.* 9. nam lætificat cor hominum; quoniam noſtræ naturæ ſimillimum cùm ſit, citiſſimè ſplendidos ſpiritûs generat, quorum penuriâ qui laborant, triſtes, & melancholici eſſe conſueuerunt, quare ſine fontis Caballini ope, nec bicipitis Parnaſſi beneficio, ſed ſolius Bacchi auxilio, repentè Poëta euaſi, & priùs exhauſto calice ſic cecinit.

Mihi

Mihi bibendo vinum
Ærumna dormit omnis.
Ad me quid labor ? quid luctus?
Quid curæ, quidve mœror ?
Bibamus ergo vinum
Pulchri merum Lyæi,
Bibendo namque vinum
Cura ſopitur omnis.

Alter cùm eſſet in philoſophiâ apprimè inſtructus, ſocium Poëtam inuidens, ſic fari incepit: Violentiæ fauent multæ conditiones bonæ: nam vinum firmitudinem corpori conciliat, coctionem, diſtributionémque humorum iuuat, vrinam, ſudorémque mouet, ſanguinem generat, ſpiritûs purificat, fouet, reficit, eſt citiſſimi alimenti, temperat humores, audaces homines facit, ſuſcitat innatum ignem, fœminis fœcunditatem inducit, eſt ſimillimum nobis, amicum naturæ, collapſas vires reparans, ſenum labores temperans, aduerſus frigidos morbos vnicum leuamen, ſomnum procurat, bilis amaræ acrimoniam frangit, mœrorem pellit, mentem exhilarat, venenis omnibus aduerſatur ex omnium auctorum mente, denique nullum eſt tam ſuaue edulium, quod tum vices medicamenti, tum alimenti ſecum gerat: nam ſyncopticos, exolutos mirè iuuat, denum emortuas facultates reuiuiſcere facit, præſertim quod cum modicâ, non tamen obſcurâ dulcedine fragrantiſſimum ex ſe ſpirat odorem; quare vini pretium in pretio habe: mirabiles enim ex ſe promit vires; & omne animal quod quatuor ingreditur pedibus, vino vehementer delectatur. Ipſi quoque Serpentes, Sues, Simiæ, Corui, Vrſi, Elephantes, quum datur occaſio, vinum præ-

cipuè appetunt, monente *Plinio lib.* 10. *cap.* 72. Vnde exiccato poculo, ſic ſonorâ voce occinere cœpit:

Ut me ſubit Lyæus,
Tum cura edormit omnis,
Crœſum ſperno præ me,
Volo cantare pulchrè.

Ego tantorum verborum pertæſus, ab eorum manibus, qui hactenus me vinctum tenebant, ſubitò aufugiens, per ſcalam aſcendens, ægrum inuiſi, & de morbi cauſâ cunctantiùs inquirens, dimidiam conſumpſi horam. Deſcendens, cogitans, quomodo alas darem pedibus, ne fortè in eorum manûs incurrerem, ecce Scholaſticos vino ſepultos humi proſtratos inuenio, pulſum tango, in quodam nullum reperio, in altero obſcuriſſimus inerat. Ille perpetuò obdormiuit; hic conuulſione preſſus, multis applicitis, magno tamen labore, leuatus eſt. Quare ex mente *Hipp. lib.* 2. *de morb. num.* 28. *& lib.* 5. *Aph.* 5. *& lib.* 3. *de morb. num.* 28. *Gal.* 3. *de temper.* 2. *Auic.* 3. 1. *doct.* 1. *cap.* 8. ex ebrietate Aphonia, Conuulſio, Apoplexia, Paraplexia, Caros, Coma, Epilepſia, & exitialia damna contingunt: nam vinum immodicum imperat animæ facultatibus, velut tyrannus quidam. Ac ne vagemur in incerto, quæ noxæ attribuuntur vino, eæ vini ſunt nimij; quæ ei aſſignantur laudes, ad vinum pertinent moderatè ſumptum, & lymphatum: nam hoc modo res eſt vtiliſſima, pharmacum ſuauiſſimum, obſonium iucundiſſimum, de quo argumento lege *Hipp.* 7. *Aph.* 56. & præter plurimos *Barbaros, & politos Medicos, Mercurialem lib.* 1. *variar.* 18. Num autem aqua vino priùs affundenda, an vinum aquæ, in hac futili quæſtiunculâ,

ſtiunculâ, otioſos *Scaligerum, & Cardanum exercitat. 101. num. 4. de ſubtilitate, per otium lege.*

OBSERVATIO CXXIII.

Ebrietatis, certum Amuletum.

PRoduntur nonnulla quæ cæcâ quadam, & latente vi ebrietatem arcent. Ex horum caterua ſunt Allium, Braſſica, Amygdalæ Amaræ; ſuccus Acini Hederacei, Amethyſtus herba, liguſtri flores, Croci, & Baccaris, Nuces, Porrum, Ari radix, Betonica, Raphani ſuccus, & alia. Certiſſimum præſidium, ſi poſt crapulam, vnciam vnam olei Nucum deglutiat patiens: huius enim vi in ſuperno ventriculi oſtio innatantia impediuntur, ne cum noxiis vaporibus vndatim ferantur in cerebrum. Summum etiam eſt auxilium, Gummi in *Orientali plagâ*, in regione *Martauam*, enatum, quod ab *Indis* vocatur *Lakeka*: hoc enim ſi monilis vice in brachio geſtetur, filo transfixum, ita vt carnem tangat, natiuâ quadam, & occultâ proprietate, temulentiam arcet, & ſic apud illos magno eſt in pretio; expertum enim eſt illos, qui affatim. & ad ſatietatem vinum ex Dactylis confectum ſine modo epotârunt, licèt hoc præ calore, & craſſitie magis caput tentet, nunquam hoc Antidoto munitos ebrietate fuiſſe concuſſos. Optimum auxilium eſt hoc ad arcendum malum tantum, ex quo funeſta, & miſeranda mala ſcaturire, omnes nôrunt, quæ palàm facit *Homerus lib. 4. Odyſséæ, verſicul. 621.* & comprobat ingenioſiſſimus *Ioan. Baptiſta Perſona in com.*

cap.3. Gal.lib.quòd animi mores,& propoſuit eloquenter Valleriola lib.2. loc.commun.cap.7.

OBSERVATIO CXXIV.

Ad abhorrendum vinum, auxilium ſingulare.

OMniſcius Conradus Geſnerus, *à multis, & meritò, Plinius Germanus vocatus, lib. 4. Aquatil. hiſtor. animal.pag.953.* remedia proponit quæ potui exhibita, vini tædium, ſeu odium pariunt. Duo ſunt præcipua, & à naturæ peritioribus magnis elogiis celebrata. Primum eſt Rana viridis ex iis quæ in fontibus ſalientibus reperiuntur; viua, in vini menſurâ (duarum librarum fortè) ſuffocata. Secundum eſt vinum in quo Anguilla ſuffocata ſit. Ego hoc poſtremum ſæpè ſum expertus cum vtilitate multâ, & magis ſi libris tribus vini, vnciæ duæ ſanguinis Anguillæ addantur. In quo remedio exercendo multo tempore perſeuerauì, donec Medicum quendam Luſitanum conueni, qui per plures annos in *Orientali Indiâ, Proregum, & Magnatum curam geſſerat*, & ab eo didici repertum eſſe apud *Perſas* generoſum medicamentum, quod collo, brachiiſque certo modo geſtatum, vini odium potenter inducit: quo ſolò, eius regionis, vini feraciſſimæ, incolæ, velut Cardiaco Antidoto muniti, vinum inteſtino odio abhorrent, vt ab eius noxis ſe defendant: in eo enim terræ tractu, vt *Bellonius* aſſirmat *lib. 3. obſeruat.*15. Indi, Turci, & Mauri Amphyoniſtæ, opium in magnâ quantitate deuorant, vt in actu venereo diu

diu perſiſtant, & poſt Meconij frequentem vſum, vinum ad ſatietatem exhauriunt. Quare matres filiis ebrioſis, & ſæpius hac de cauſâ variis periculis tentatis, hoc auxilio, brachio appenſo, faſtidium vini procurant. Vocatur *Linguâ Perſicâ*, *Amiuil*, & eſt radix arboris ſimilis caſtaneæ, quæ, quò è profundiori terræ loco ſit eradicata, ampliores in hunc vſum dotes ſortitur.

OBSERVATIO CXXV.

De Contabeſcentia puerorum.

Puer, Hydrope, Marcore, & aliis ſæuis morbis implicitus, lactis ope, curatur.

COmplutenſis Academiæ ornamentum Valleſius in ſuis eruditiſſimis commentariis ad lib. 1. *epid. in com. text.* 9. *ſect.* 2. quærit cauſam, cur pueri ex grauiſſimis malis, & periculoſiſſimis crebriùs euadant quàm alij homines. Res enim eſt miraculo ſimilis, è quantis deſperationibus illi effugiant. *Hoc fit,* inquit ipſe, *quia habent vires naturales, quibus vincuntur morbi, robuſtiſſimas, nempe commutatricem, & expultricem. Nulla autem alia ratio pellendi morbum eſt, quàm commutando, aut pellendo materiam.* Nam apud *Gal.* 2. *prog.* 36. & 3. *prog.* 34. in pueris facultates naturales, præſertim concoctrix, expultrix, & tractrix, magis robuſtæ ſunt, quàm in reliquis ætatibus; ſi verò *Gal.* 3. *Aph.* 27. contrarium videatur aſſerere, intellige eum de retentrice, vt aduersùs *Lacunam* connotauit *Valleſius lib. de loc. manifeſtè purgantibus, con-*

tradict.6. nam retentrix gaudet ſiccitate, pueri verò humidiſſimi ſunt. Sed his relictis ad hiſtoriam accedamus. Incidit puer 14.annorum in pleuritidem, ex deſtillatione ſubortam. Illa in ſuppurationem abiit. Poſt duos menſes tumeſcit venter, ſitis ſuperuenit inexhauſta, vigilia, tuſſis aſſidua, & importuna. Denique febris tenuis, & continuum alui profluuium bilioſum, ex partium debilitate, viſcerúmque obſtructionibus enatum, illum intra quatuor menſes ita confecerunt, vt ventre, & pedibus in œdematoſum tumorem vehementer inflatis, tota corporis moles languida ſenſim liqueſceret, & lecto affixus, cadaueris inſtar, cum facie Hippocraticâ, ſe ab vno latere ad aliud mouere non poſſet, immò animam in horas efflare videretur. Cúmque à Medicis pro deplorato linqueretur, fortè me per plateam tranſeuntem obnixè parentes, vt eum inuiſam, compellunt. Accedo, pulſum exploro, Aſciticum, & Supputatum inuenio. Curatio difficillima: nam fluxus nimius diris torminibus corpus extenuatiſſimum exercens, incraſſantia expoſtulat. Obſtructio viſceribus contumaciter adhæreſcens, aperientia efflagitat. Purulenta materia in magnâ copiâ per tuſſim excreta, requirit abſtergentia, quæ omnia tam diuerſa auxilia ab vnico, eóque puſillo hectici calore ad actum reduci non poſſunt, maximè cùm diuerſas inter ſe ſortirentur indicationes.

Viſis his, ad abſtergendum thoracem, & humorem bilioſum, à venoſo genere, & Hepate igneo ad inteſtina confluentem repurgandum, ad leuandam ſitim, deobſtruendum, & adſtringendum, ſerum lactis, vſtulatum tamen ad normam *Hipp.lib.7.epid. num*. 3. per multos dies exhibui: & hoc iuxta ſuppurationis,

purationis,& alui profluuij bilioſi indicationem eſt factum : nam vtendum eſt primò extergentibus, & expurgationem faciliorem reddentibus , quale ſerum eſt. Cùm verò extenuatio ſumma , humorum acrimonia, nutrientia, & temperantia expoſcerent, ad medicamentum acceſſi alimentoſum cum vtilitate multâ,inter quæ lacte Aſinino nullum præſtantius inueni , in quo interdum lapilli igniti, aut ferrum candens immergebantur , horum enim vi deponitur facultas expurgandi, & comparatur adſtrictio quædam. In hunc vſum multoties exhibitum Rhabarbarum torrefactum. Epithemata Cordi , Lumbis, & Hepati adhibita. Roborantia ventriculo admota , ventri Emplaſtra , & Vnguenta deobſtruentia applicita. Tumor pedum ablatus eſt Cataplaſmate ex farinâ lupinor. Orobi , Fabar. Hord. lentium , parato cum decocto Chamæmel. Aneth. Abſinth. Sem. Lin. Roſar. Melilot. Fœnugræc. Violar.& Oxymelite. Quoniam verò tuſſis multùm infeſtabat ex cerebri debilitate ſuborta, quod ita eſſe, teſtabantur grauamen capitis, Aurium tinnitus, mucoſi humoris per nares excretio, idcirco cùm lactis ope minores eſſent dolores, alui profluuium minùs infeſtaret, detumeſceret venter, & ipſe iam pinguior euaderet, potuit cauterium , ad deſtillationem tam neceſſarium, in brachio affigi, quo impreſſo, & ſanie emanante , à Catarrho , & tuſſi poſt menſem liber euaſit. Vt verò aridum adhuc corpuſculum fœliciùs nutriretur, Ptiſanam ex torrefacto hordeo cum portione Amyli dedi , in aquâ priùs Chalibéatâ diſſolutam. Vltimò, loco lactis Aſinini, Caprinum obtuli ; & cùm abeſſet Diarrhœa, hoc vſtulare neceſſe non fuit. Quo ſanè auxilio menſes ferè tres vſus,

integræ ſanitati fuit reſtitutus, pinguis, & nitidus effectus, viuitque adhuc, nutu, & beneficio præpotentis Dei, qui ſit benedictus in æternum.

OBSERVATIO CXXVI.

De Orthopnœâ.

Orthopnœa ſæua, & diuturna, cauterio ad nucham indito, leuatur.

QVi pro curandis morbis, cauteria negat (vulgo Fonticulos vocant,) is Hippocratis, & veterum dicta irridet, & temnit. Hic enim in variis ſuæ doctrinæ locis, varia, in variis noſtri corporis partibus, pro variis morbis curandis, excitat cauteria, vt latè expendunt *Terillus lib. de Veſicantibus, Michaël Guanaſſetius lib. de natur. cauterij cap. 15. Petrus Pichotus lib. de Rheumatiſmo, Amatus lib. 5. cent.* & alij innumeri. Vir erat triginta ferè annos natus, temperamento ſanguineus, corde, & Hepate calido, cerebro frigido, & humido, catarrhoſis defluxionibus valdè obnoxius, qui ex temporum incertis interuallis, ob diſtillationem à capite deſcendentem, difficultate reſpirationis ita vexabatur, cum ſono, & ſtertore, vt accedente febri intensâ, & linguâ ſiccâ, veluti ſuffocatus ſolùm recto thorace reſpirare poſſet. Paroxyſmus interdum quatuor, aliquando quinque durabat dies, in quibus cogebatur aduigilare: nam ſi vel declinante acceſſione, ſomnum captare volebat, iterum maiori cum impetu reuertebatur tuſſis, quæ excretâ craſsâ, crudâ, & viſcidâ materiâ tum per

tuſſim,

tuſſim, tum per ſcreatum ſimplicem, ſenſim ceſſabat. Durauit hoc malum octodecim annis, maximè quoniam Medicus febri ſolùm, & interno feruori, qui ex conatu naturæ, & motu humorum oriebatur, attentus, in medio acceſſionis impetu, copioſè ſanguinem emittendum imperabat, quod profectò magnæ negligentiæ erat, (ne quid dicam grauius,) in ægro debili, vigiliis vexato, & in morbo, in quo animalis facultatis ad expectorandum tam neceſſariæ ope indigemus, nam tunc qui venam ſecare temerè audent, quantum ſanguinis detrahunt, tantum vires eneruant, & mortem accelerant.

Hic in intermedio tempore variis auxiliis vſus eſt. In acceſſione, frictionibus vtebatur extremorum, vinculis dolorificis, cucurbitulis tum ſiccis, tum humidis, ſcapulis, collóque admotis, acribus clyſteribus, expectorantibus, & nutrientibus. Extra acceſſionem recreatis viribus, multoties expurgatũ corpus. Terebinthina vario modo exhibita. Adminiſtratæ expectorantes potiones. Sudorifica ex Ebeno oblata, roboratum caput. Demum linctus, tabellæ, confectiones imperatæ, & cùm ex Iecore calido, & ventriculo humido multa humorum copia in cerebrum conflueret, qui ibi denſati, in thoracis cauitatem, & pulmonum ramos iterum tanquam in partem debilem confluebant, neceſſe fuit reuulſionis, & vacuationis cauſâ, fonticulos in crure dextro, & brachio ſiniſtro aperire. At crudele malum nullis ceſſit auxiliis. Hoc tempore per proprietatem caput laborabat, quare me conuocat, qui ad originem, & fluxionis initium celebrare auxilium ſatius duxi, ſicque veſicatoriuum Bregmati impoſui, cuius vi licèt ichoris per duos menſes emanaret

copia multa, nihil tamen ægrotum leuauit. Occluſo hoc, Cauterium in Nuchâ affixi; quod ita poſt annum contulit, vt vacuato ex propinquiori loco, nocuo humore, acceſſio ex rarioribus interuallis, & mitibus ſtipata ſymptomatis affligat, & minore temporis ſpatio his poſtremis decem annis eum nunc premat, & fatiget, ſpéſque ſit, vt deinceps huius auxilij beneficio, ſenectam traducat non ita huic vitio obnoxiam. *Lege Brunnerum lib. conſil. conſil. 33. de huius morbi auxiliis doctè diſceptantem.*

OBSERVATIO CXXVII.

De Pede ſummo.

Pedes ſummi cerei.

DVm *Galeni* monumenta verſarem, ecce occurrit mihi illius non vtique inamœna ſententia, quæ ſcriptoris huius genuinam ſapit facundiam, ingeniíque præfert facilitatem non aſpernabilem, quæ *lib. 3. Aph. 3.* ſic ſe habet: *Eſt quidem totum corpus nouiter natis puerulis maximè humidum, adeò vt etiam oſſium natura in ipſis potiùs cerea, quàm lapidea videatur*, &c. Hanc doctrinam veram eſſe ſemper ratus ſum ob rationem dictam, ſed veriſſimam expertus ſum, dum ad puerum curandum vocatus, in quinto ætatis anno conſtitutum, qui, cùm ab vtero exiret cum ſummis pedibus adeò mollibus, & flexibilibus, vt ceræ modo, facilè ſequerentur, quocunque torqueres, vſque ad eam ætatem factis pluribus auxiliis conſaneſcere non poterat. Huic, cùm ab inundante

dante humiditate, oſſium, neruorúmque debilitate
otiretur hoc vitium, Balneum artificiale roborans,
& exiccans, ſummo fuit auxilio, nam pedes firmi
ſunt facti & ad motum habiles.

℞. Betonic. Rutæ, Saluiæ, Stœchad. Roriſmarini,
Abſinth. an. M.j. Balauſtiorum, ℥.ij. Myrtillor. ℥. j.
Sang. Dracon. Boli Armen. Acaciæ, Spodij, Roſar. Gal-
lar. an. ℥. j. Meliſſæ, Iuæ Arthriticæ, an. M. ß. Scoriæ
ferri limati, lib. ß. Aluminis pulueriſati, lib. ij. Salis, lib. j.
Sulph. ℥.ij. Hypociſthid. ʒ.ij. Cortic. Medianor. Caſta-
near. Cortic. Arbor. glandium. Sumach, Terræ ſigillat.
Fol. Pruni Syluest. Radic. Biſtort. an. ʒ.ij. Maſtich. ʒ.ij.
Sorbor. ſiccor. ℥.j. Nucum Cupreſſi, num. iiij. Radic. Che-
lidon. ℥.ij.

Coque in ſufficiente vini ſtyptici quantitate,
quoüſque remaneant lib. iiij. cola, ſerua, & cum vnâ
librâ decocti, actu calidi, ſingulis noctibus pedes
ablue, & tege linteo, Maſtiche, & Roremarino priùs
ſuffumigato. Huius præſidij ope, recordor multos
perſanâſſe, qui in tenerâ ætate conſtituti, præ hu-
miditate, & mollitie oſſium, ambulare non pote-
rant, & ſi id facere tentabant, vacillantes in ſolum
cadebant. Si non proſit hoc Balneum, vtere Alu-
minoſo, ferreo, quod ſponte è terra ſcaturit: nam
mirabilem etiam eius vſum inuenies: quoniam alu-
minoſa, ferrea ſiccant, ſtrenuè calefaciunt, adſtri-
ctione roborant, & humidis affectionibus ſummo-
però proſunt, vt ex Veterum mente explanat *Carda-*
nus lib. 3. contradicent. tract. 4. contrad. 3.

OBSER

OBSERVATIO CXXVIII.

Ex vlcere depaſcente in ſummo pede enato, mors repentina.

VEnenoſum humorem innaſci in corpore pluribus in locis affirmat *Galenus*. Hunc latere multo tempore in corpore citra noxam, 14. aut 20. annis, ipſe edocuit *lib. de Theriac. ad Piſon. cap.* 16. nam conceptus tempore menſtruationis, elephanticus euadit, non modò poſt 12. aut 14. annos, ſed poſt quadrageſimum, vt teſtatur *Alzaharauius cap. de Leprâ*, quod in rabioſis palam fit, in quibus non illico à morſu detegitur venenum, neque aliquam ſui notam in corpore præbet: vel quia toto illo tempore non eſt inducta facta intemperies, quæ valdè lædit, & immedicabilis eſt, vel ob ignobilitatem membri, cuius virtus non valdè irritatur, vel quoniam pars continens paruo veneno aſſueta non læditur, vel in aliquâ parte viciſſim concoctrix, & retentrix roborantur infirmatâ expultrice: nonnunquam hæc robuſtior fit, & noxium expellere tentat. Sic ſenſit *Galenus lib.* 2. *prorrhet. com.* 17. *& lib.* 3. *epid. ſect.* 3. *com.* 75. Ob hanc cauſam ſæpè euenit, vt plures ſanorum munia obeuntes, repentè, velut ſiderati concidant, & moriantur, quoniam veneno ſimilis in corpore genitus erat humor, qui ſuâ lethali vi, ex improuiſo cor premens, ſpiritûs extinguit, ex *Auic.* 1. 3. *tract.* 5. *cap.* 8. *& Gal. lib.* 6. *de loc. cap.* 5. Ob hanc rem iuuenis quidam, benè temperato corporis habitu præditus, paſſus eſt in ſummo pede dextro dolorē

per

per duas horas ingentem,quo aliquantiſper ſedato, in plantâ pedis vlcus eſt exortum ita Cacoëthicum, & doloſum, vt poſt paucas horas totum pedem depaſcendo exeſerit, nullâ præcedente liuedine loci. Chirurgi poſtquam totum pedem, ne vltrà ſerperet contagium,vt mortuum,& inſenſilem recìdere tentant, dum, quâ parte inciſio eſſet facienda, an per corruptam, vel ſanam, inter ſe conſuluêre, æger Agône, Anxietate prehenſus, præcedente Syncope, animam efflauit.Pro quæſtione verò Chirurgorum, plures cum *Celſo lib.7.cap.vlt.* per ſanam partem eſſe celebrandam inciſionem contendunt, ſed quâ ratione defendant, pete à *Clariſſimo Fabricio Hildano lib. de Gangrænâ, cap.17. qui, allatis, veterum, & Iuniorum illuſtribus ſententiis, te ab his labyrinthis extricabit.*

OBSERVATIO CXXIX.

De Alui fluxu.

Alui fluxûs lapidoſi, hiſtoria illuſtris.

IN variis noſtri corporis partibus lapides generari, præterquàm in veſicâ, & renibus, vbi videlicet detur cauſa materialis, & efficiens, viſcidum humorem,paulatim exaſſans,torrens, & in formam lapidis indurans, veterum, & Iuniorum teſtimonio ſancitum eſt. Hac ratione in inteſtinis renaſci auctor eſt *Auicenna 16.3.tract.3.cap.3*, firmant *Fernelius 6. Patholog. 9. Matthæus 2.part.in 9.ad Almanſ. cap.11. Muſa lib.4. Aph.79.* Iuuenis,quidam,excarnis, calidiſſimi

calidiſſimi temperamenti, ad venerem pronus, nullum ordinem in victu obſeruans, gulæ deditus, ex interuallis ſolùm fæcalia excrementa deponebat, ſicca, exuſta, citra noxam vllam. Poſt longum temporis ſpatium, quùm deiiciebat, in imo ventris dolorem experiebatur immanem. Vno die cùm auctorem doloris, lumbricum ſuſpicaretur, aluinas fæces aquâ diluere tentauit, vt intimiùs mali cauſam inquireret. Ecce loco vermis deſiderati, inuenit quinque lapillos duriſſimos, quorum duo, lentis, tres, ciceris magnitudinem ſuperabant, ad albicantem colorem declinantes. Ceſſantibus torminibus, poſt tres dies, iterum de ilium, & ventris dolore queri cœpit, qui iterum excretis ſex calculis ex toto eſt mitigatus. Sed cùm nullum præter dolorem ſentiret incommodum, de ſalute ſuâ parum ſolicitus, in eodem regimine victûs bienniò inſiſtit, cum excrementis commixtos calculos excernens. At vno die auctâ affectione, ſæuiore oppreſſus ventris dolore, cohibitâ aluo, auxilia quærit, & Clyſtere iniecto, ingenti cum ilium dolore, per ſedem expulit calculos tres rotundos, Auellanarum inſtar, valde compactos, cineritij coloris, mucóque tenaci, vnde concreuerant, reſperſos.

Æger timidiuſculus factus Medicorum opem expoſtulat. Hi cùm eſſent tres, eorum *primus* aſſeruit, horum lapidum generationem, non eſſe calori inteſtinorum attribuendam, velut illorum qui frequenter à renibus deciduntur: nam renes, quidam, apud *Gal.3.alimentor.*12.inter viſcera connumerant, quare calore igneo, velut in adultis, aut moderato, vt in ſenibus, mucoſum humorem, abſumptâ humidiori parte, ad tophi, & lapidis ſpiſſitudinem redigunt,

gunt, auctore *Galeno lib. 6. epid. ſect. 1. com. 6.* & alibi, in inteſtinis verò aliter ſe habet: nam ob frigiditatem (exanguia enim ſunt, frigida, & membranoſa) tenax humor vertitur, & concreſcit in lapidem, ſic apud *Gal. lib. cit. epid. ſect. 3. com. 15. in veſicâ frigidâ, quippe quæ neruoſa ſit & pauci ſanguinis, & ampliſſimâ interiùs concauitate inanis, craſſitudo in ipſam tranſmiſſa, ibi iterum cogitur, & inſpiſſatur, & magis quando in ipſâ diutius immoratur.* Quare à frigore lapides in humano corpore concreſcunt, ex ſententiâ *Galeni*, quam defendunt *Mercurialis lib. 2. variar. cap. 11. Cardanus in com. Aph. 79. lib. 4. Aph. Hipp. Valleſius in cit. loc. Hipp. §. eſt verò hic morbus Lithiaſis, ſeu lapidum in renibus congeſtio, quæ quidem fit ex ſuccis craſſis, calore, aut frigore intra renes duratis,* &c. Ob id neceſſe eſt propinare in hoc ægro quæ craſſos humores euacuent, incîdant, inteſtina calefaciant; in quem vſum, præter totius prouidentiam, ſunt Balnea naturalia, Sudorifica ex Ebeno, & alia quæ intus aſſumpta, & foris admota, inteſtina roborant, & excrementitiam humiditatem abſumunt.

Secundus contrariam omnino conatus adſtruere curandi viam in hæc verba prorumpit. Licèt *veritas non dicentium numero, ſed ſapientiâ ſit iudicanda,* auctore *Galeno lib. 1. de dignoſcend. pulſ. cap. 1.* tamen *quando plures concordant, & vnus diſſentit, rationabilius eſt æſtimare vnum potiùs deerrare, quàm omnes alios, monente Magiſtro lib. 2. de vſu part. cap. 3.* Sic firmum eſt, & inconcuſſum apud illos, qui *Galeni* filios ſe eſſe gloriantur, lapidum generationem in corpore humano à calore proficiſci, hic enim viſcidum humorem exaſſat, ſiccat, qui licèt aliquando non ſit vehemens, ſed remiſſus, vt in ſenibus, per moram,

eum

eum indurat. Hoc docuit apertè *Galenus loc. cit. &* 3. *Aph.* 26. *lib.* 1. *de aliment. facult.* 15. *&* 3. *eiuſd. cap.* 1. *&* 6. *Auic.* 18. 3. *tract.* 2. *cap.* 16. *Ariſt. ſect.* 10. *probl.* 42. & vnanimis deinde Medicorum tum veterum, tum recentiorum comprobauit opinio: *Neque enim tanta in corpore frigiditas viuente animali eſſe poteſt, vt aliquid in ipſo concreſcere in duritiem queat*, monente *Galeno lib.* 2. *de temp.* 3. quoniam *partes ventris adeò rigere nequeunt, vt cibi, potúſque congelati indurentur, ſicut alia extra corpus hyeme frigore concreta dureſcunt; priùs enim quàm ita frigeret, homo interiret, inquit Galenus lib.* 6. *epid. ſect.* 5. *com.* 27. Si verò, quod obiiciebat ingenioſus collega, in epidemiis *Galenus* dicebat, veſicam frigido ſuo temperamento ſuccos craſſos condenſare poſſe, per frigiditatem, non abſolutam frigiditatem, ſed calorem imbecilliorem intelligas oportet, ſic *Galenus* cerebrum, veſicam, ad alias partes calidiores collatione factâ, frigidas vocat. Adde quòd inteſtina, tum ſuo, tum circumiacentium viſcerum calore chylificant, vt *Galenus inquit* 4. *de vſu part.* 17. probant *Laurentius lib.* 4. *de hiſtor. Anatomic. quæſt.* 12. *Valleſius lib.* 8. *contr. cap.* 3. quare ampliùs inhærendum ſententiæ *Galeni*: cùm vel ipſe *Cardanus lib.* 7. *de ſubtilit.* in multis animalibus, vt Bufone, Limace, Cancro, Lapides generari poſſe à frigiditate affirmet, in homine verò ſolùm à calore immoderato, ſui immemor ſcribat. His ego ductus, in hoc ægro, calidiſſimo temperamento conſtante, temperarem calorem immodicum, à quo lapides concreſcunt. Sic *Trallianus Galenum diuiniſſimum* incuſat *lib.* 5. *cap.* 4. quod *lib.* 4. *de loc. cap.* 8. ægros, calculum per tuſſim excernentes curauerit Theriacâ, & extenuantibus medicamẽtis, contrariis calori,

à quo

à quo concreuerant, ex *Galen. 6. epid. ſect. 3. com. 36.* Nam hæc humorem craſſiorem reddunt, viſcera inflammant, totum corporis habitum exiccant, maximè cùm *Galenus* in calculoſo cum tophis ſolùm ob gracilitatem lac exhibeat *lib. 6. de ſanit. tuend. cap. 11.* tam contrarium tophis, apud ipſum *lib. 6. epid. ſect. 3. com. 15. & lib. 7. Aph. 76.* Demum, licitum eſt ſpernere vnam indicationem, propter aliam vrgentiorem, vt monuit *Magiſter lib. 10. meth. cap. 1. & 6.* Exhibenda ergo erunt quæ Hepatis, & inteſtinorum calorem retundant, vnáque citra calorem craſſos humores educere nata ſint, quorum medicamentorum materiam noſter ſocius diſertè proponet, & hanc litem facundo ſuo iudicio acerrimè dirimet.

Tertius cùm ſenio eſſet confectus, debilis, & occupatus, citra rixam, & iurgia, hanc controuerſiam compoſuit, ad ſecundi votum penitus inclinans. Nam à calore concreſcere lapides certum eſt, & præter citatos firmat *Peripateticorũ Princeps Aphrodiſæus lib. 1. probl. 110.* & plures alij. Idcirco calorem viſcerum internorum exuperantem demulcerem humidâ diætâ, ſimili potu, refrigerantibus Clyſmis, venâ ſectâ, ſuauibus expurgantibus, ſero lactis, Externis Epithematis, ventri, & hepati admotis, & tandem dulcis aquæ Lauacro per menſem exhibito. His dictis æger obediens omnia intra trium menſium ſpatium exequitur, at citra leuamen vllum. Nam hic carnifex morbus nullis ſæpe cedit auxiliis; ex quo accidit, vt exaſperato malo, in ventris dira tormina cum ſtercoris ſuppreſſione incurrerit, qui cùm in horas exacerbaretur magis, & pluribus auxiliis, nec clyſteribus

emollientibus & vacuantibus ſuccumberet, factum eſt, vt ferociùs ſæuiente dolore, æger exanimis occubuerit. Diſſecto corpore, inuentus eſt calculus Caſtaneæ,& formâ, & magnitudine, Colo inteſtino tenaciter adhærens, qui anteactam tragœdiam hactenus excitauerat.

Poſtquam huic obſeruationi manum ſupremam imponerem, *Legi Epiſtolam medicam Doctoris Acoſta Luſitani Medici Rothomagenſis clariſſimi*, in quâ narrat quendam ægrum habuiſſe Diarrhœam diuturnam, quæ cùm multis diu applicitis auxiliis non cederet, tandem omnino curata eſt, excreto lapide quadrato, & tenui, qui vnguem digiti pollicis repræſentabat, quo expulſo, æger conclamatus, à fluxu euaſit.

OBSERVATIO CXXX.

De Vrina.

Vrina nigerrima totâ vitâ, citra noxam excreta.

IN causône, aliiſque adurentibus febribus, ſanguine aduſto, & nigriore reddito, ob vim ignis interni torrefacientis, vrinam nigram excerni, nouum non eſt, id docuere *Hipp.* 2. *prog.* 29. *Gal.* 1. *criſ.* 11. & 12. *Aëtius tetrab.* 2. *ſerm.* 1. *cap.* 44. Sicut apud illos paſſim eſt inculcatum, hanc, in febribus longis, in copiâ humoris melancholici, in cutaneis affectibus, in ſuppreſſis mẽſtruis, hæmorrhoïdibus, maximâ cum commoditate excerni, teſtante *Gal. lib. de atrâ bile, cap.* 8. Sic mulier in Thaſo cum hac vrinâ euaſit,

euaſit, apud *Hipp. 3. epid. ſect. 3. text. 73. & 82.* Firmant *Auic. 2. 1. doct. 3. cap. 3. & in primâ part. Canti- cor. tract. 2. text. 307. Antonius Valleſius exercit. ad caput* 40. *Holler. de morb. intern. Adolphus Scribonius lib. de inſpection. Vrinar. pag.* 51. & alij. At citra has cauſas hanc vrinam diu emingi citra læſionem, eſt rariſſimum. Septennis puer quùm in omnibus ſanorum munia exequeretur, vndecim annis eminxit vrinam nigram atramenti ſcriptorij inſtar, & cùm nullum edulium ſumeret, ob quod vrina nigredine conſpurcatur, vt ſæpe contingit, vt notauit celebri quadam hiſtoriâ *Actuarius lib. 1. de iudiciis vrinarum, cap.* 20. rationabilius erat ex viſcerum igneo calore humorem bilioſum aduri, & in nigredinem verti, quare ne hic in aliquem lapſum immedicabilem ex ſiccitate ſubortum incideret, in 14. anno conſtitutus, remedia expoſcit, multa fuere oblata, quæ Iecur, à quo tanquam à communi officinâ hoc vitium emanare Medici rati ſunt, attemperarent, vnáque illius phlogoſim retundere nata eſſent. Expurgatum ſæpius corpus præmiſsâ phlebotomiâ, ſerum lactis exhibitum, obſeruatâ frigidâ & humidâ diætâ. Imperatum Balneum, & alia innumera ferè oblata in potum quæ igneam viſcerum intemperiem corrigerent: Tandem cùm nullis auxiliis leuaretur, ipſe ſanorum munia obiens, medicamentorum iam impatiens, ab eis deſiſtit, &, quod mirum eſt, nullâ ſiti, aut oris amarore oppreſſus vitam ſaniſſimè ducebat. Hic nupſit, & fœcundâ fuit factus prole beatus, & in multos annos hanc emittens vrinam, vitam produxit. *Lege eruditiſſimum Henricum Petræum Manſpurgenſem, diſput. 5. de vrinis, num. 22.*

OBSERVATIO CXXXI.

De Vlceribus.

Vlcera manantia diuturna, in vniuerſâ corporis mole exorta, quomodo curata.

VIr quidam ingenioſus, & doctus, habitu melancholico prædictus, repentè pruritum paſſus eſt in corpore toto adeò pertinacem, vt cutem ſcalpendo vnguibus dilacerare cogeretur. Hoc malum quatriduò durauit. Ceſſante pruritu, totum corpus conſpurcari cœpit vlceribus, ex quibus velut per manantes fontes ichor exibat ſeroſus, flauus, tam acris, & mordax,& in copiâ tantâ,vt ſubiectam carnem per quam fluebat exederet. Malo huic ab exuſtis humoribus genito vt occurreret, cõſilio Medici pluries ſecuit venam,& ſæpe ex talo,& ex mariſcis, hirudinum ope ſanguinem extraxit. Expurgatum corpus. Serum lactis exhibitum,multiplici melanagogorum ſyluâ præparatum. Saluatellas ſecuit, & optimo regimine vſus Balnea admiſit. At omnia fruſtra. Huic,cùm aliqua morbi Gallici indicia eſſent, ſudorifica ex Smilace aſperâ, decoctâ in aqua Endiuiæ ob viſcerum calorem imperata. Admota Mercurialia vnguenta, & alia quæ ſiccitate ſuâ ſuperfluum humorem abſumũt. Demum laſſatus iam, & ex diuturnâ applicatione medicamentorũ debilis factus, Balnea aluminoſa fuit expertus, à quibus nihil leuatus, ſicut nec ab ingreſſu in riuos in quibus hirudines viuunt,quarum ſuctu ex totâ corporis ſuperficie limoſus eductus eſt ſanguis in copiâ multâ.

Tunc

Tunc ex nimiâ per vlcera vacuatione veluti viribus proſtratus, lecto continuò decubuit, victûs ſolùm ratione commodâ vſus. His deſtitutus à Medicis, fonticulos, meo voto, in crure dextro, & brachio læuo admiſit, qui adeò contulerunt, vt totâ ſanie, quæ per vlcera purgabatur, per cauteria vacuatâ, intra menſis ſpatium, conſolidatis vlceribus, ſanitatem, Dei miſericordiâ, cuius manus effœta non eſt, fuerit conſequutus.

OBSERVATIO CXXXII.

De Ictero Nigro.

Icterus Niger, ex infrequentiſsima cauſâ pronatus.

DIſceptatum diu inter eruditos arbitror, qui veterum fertiliſſimos campos ſtudio indefeſſo colunt, & irrigant, ſuper cauſas Icteri nigri. Omnes vnanimiter iurant cum *Galeno* in locis multis, triplici de cauſâ id euenire poſſe, vel vitio particulæ quæ excrementum ipſum expurgat, vel ratione viarum per quas expurgatur, vel ipſiuſmet excrementi vitio. Horum virorum votum in hunc vſque diem ſum amplexus, donec *Doctor Gaſpar Acoſta Luſitanus, Medicus Rothomagenſis celeberrimus*, aliam infrequentem huius morbi cauſam, in quodam conſilio, miſſo Antuerpienſi Canonico, & mihi poſtea communicato patefecit, cuius exemplum hoc loco ſubnectere viſum eſt. Vxoris cuiuſdam nobilis viri, atro colore cutis tota ita fuit tincta, atque fœdata, vt ſolummodò eius aſpectus omnibus horroré incuteret.

Hæc abſque febri mœſta perpetuò erat, nam vniuerſa corporis ſuperficies Æthiopis colore erat cõſpurcata. Inter Medicos de cauſâ morbi ſatis diſceptatum, concluſúmque hunc nigrum colorem, ſeu icteritiam nigram, à contumace lienis, & meſenterij obſtructione eſſe ſubortam, (licèt nulla, aut ſaltem ſenſui conſpicua reperiretur illarum partium tenſio, ac durities,) quare ad nigros humores vacuandos, & deobſtruendas vias, ſelecta auxilia præſcribunt, à quorum vſu ita malè habuit, vt ab eis, medentium conſilio coacta abſtineret. Tandem accedente aſſiduâ Lipothymiâ, & ſequutâ continuâ febri, è vitâ diſceſſit. Cadauer diſſectum ſine liene inuentum eſt, qui cùm ſit receptaculum melancholici ſucci, nil mirum, ſi eo deficiente corpus totum redderetur nigrum; quoniam atro humore non attracto, huiuſmodi humor per venas cum ſanguine ferebatur, ex quo maſſa ſanguinaria infecta nutrimentum corpori cum præſtaſſet, ipſum hoc nigro colore fœdauit.

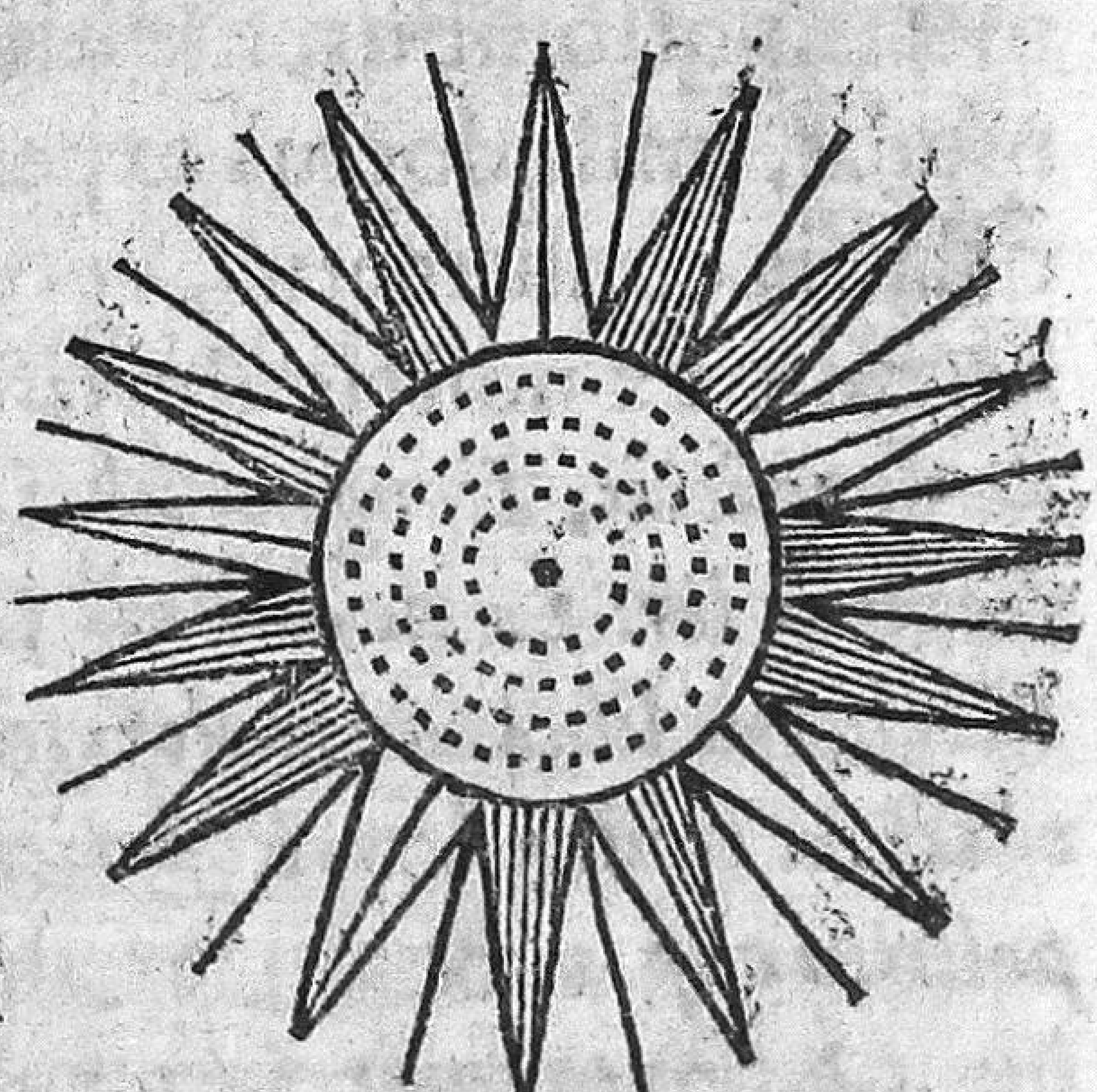
OBSERVATIO CXXXV.

De Lapide Veſicæ.

Lapidis in Veſica inuenti, forma ſtupenda, & enormis.

LApides, diuersâ forma, quantitate, atque colore, in veſica vrinaria fuiſſe inuentos, vel ab ea artis ope extractos, Veterum, & Recentiorum exempla ſatis confirmant. Sed huius forma eſt rariſſima,

rariſſima, & admirabilis, cuius hiſtoriam palam fecit *Doctor Acoſta Luſitanus, Medicus Rhotomagenſis incomparabilis, & in inueſtigandis naturæ arcanis laborioſiſſimus.* Ægrotauit diu immani, ac miſerabili veſicæ tormento puer quindecim annos non excedens, qui omnibus membris saluis, tandem infando cruciatu excarnificatus animam efflauit. Secto cadauere, in capacitate veſicæ inuentus eſt lapis rotundus, magnitudine paruæ pilæ, pyramidibus politis, & acutis vndique circunſeptus, (Solis inſtar) & ita humor hic ab aſſante calore erat diſpoſitus, & induratus, vt inter pyramidem vnam, atque alteram eſſent fabrefactæ puncticulæ longæ, acus formâ (mirabile viſu) à natura inſertæ: ex harum aculeo, puer cum ad eiaculandam vrinam ex longis temporum interuallis cogebatur, ſe, in pube, velut acubus, & acutiſſimis ſpiculis pungi, & lacerari, magno vlulatu ingemiſcens conclamabat. Huius ergo calculi monſtroſam, & inauditam effigiem in lectorum gratiam ad viuum exprimere libuit.

OBSERVATIO CXXXIV.

De Morbis trans naturam.

Morbi trans naturam, remediis trans naturam, curantur.

DÆmonis commercio, & pacto fieri faſcinium, maleficium, incantationes, præſtigiaturas, philtris, poculis amatoriis, verbis prolatis, orationibus, appenſis, geſtatis, coniurationibus, characteribus, figuris, anulis, carminibus, ſonis, cantibus, numeris, potionibus, ſuffitibus, odoribus, & aliis mille modis, mille doctus experimentis, teſtimoniis certiſſimis confirmatus, verum eſſe non dubito, & latè firmant ex noſtris *Baptiſta Codronchius lib.* 3. *cap.* 6. *de veneficiis*, *Langius lib.* 1. *epiſt.* 38. *& lib.* 2. *epiſt.* 34. *Gemma lib.* 2. *de diuinis Characteriſmis cap.* 4. *Ioan. Hucherus lib.* 4. *de maleficiis*, *Cardanus lib.* 2. *contrad. tract.* 2. *contrad.* 7. *Rodericus à Caſtro lib.* 4. *de medic. politico cap.* 2. & alij, ex alienis *Petrus Toloſanus I.C. lib.* 34. *Syntagmat. iuris vniuerſi cap.* 14. qui ex multorum cenſu auctorum eloquenter probat, magicis artibus, certis ceremoniis, & actionibus incendi poſſe libidinem, elementa turbari, aquam de cœlo pluere, aërem mutari, homines in alia corpora trãſponi, & morbos ferinos, inſuperabiles induci, tranſmutatis noxiis ſuccis à partibus ignobilibus ad nobiles, vel inſtrumentorum figurâ vitiatâ, vel immediatè per motum localem, vel illudendo ſenſibus, vel applicando actiua paſſiuis.

Harum

Harum omnium artium dæmon eſt auctor, aut adiutor, quas, fœdere inito cum illo, exercent mulieres præſtigiatrices, quas, *Lamias*, ſeu *Striges* vocant, aut venefici homines, qui *Strigones*, *Alaſtores*, *Sicarij*, *Telchinæ* dicuntur. Quos, certis verborum, aut geſtuum formulis mira perpetrare, certum eſt, quicquid contra clamet ad rauim vſque *Cornelius Agrippa lib. aduerſus lamiarum inquiſitores*, futilibus quibuſdam argumentis nixus, faſcinationem ex pacto Dæmonum contractam pertinaciter denegans, quas eſſe ex iure diuino, & humano puniendas, legat qui velit in materiâ hac potiùs Theologicâ, quàm medicâ, *Sixtum Senenſem lib. 6. Sanctæ Bibliæ adnot.* 276. quo loco, copioſè, & doctè contra eum efficaciſſimis rationibus diſceptat, & multò antea, ornatè ſatis, & breuiter comprobauerat *Chriſtoph. Landinus in Virgilium, eo loco. Neſcio quis teneros oculus, &c.*

Ex hoc perenni fonte ſcaturiunt morbi immanes, atroces, admirabiles, qui licèt naturalibus ſimiles appareant, cùm tamen cauſam habeant, medendi arti haudquaquam obſequentem, iure à *Fernelio lib. 2. de abdit. rer. cauſ. cap.* 16. trans naturam appellantur; qui remediis naturalibus applicitis in peius ruunt, aliis verò trans naturam admotis conſaneſcunt. In hanc rem apponam hiſtoriam admirandam, ſed veram.

Puellam, annum agentem ætatis decimum ſextum, ex nobili proſapiâ oriundam, formâ non vulgari præditam, iuuenis quidam ſpecioſus, & liberalibus artibus apprimè inſtructus ita miſerè deperibat, vt illius amore irretitus noctes plures velut amens, inſomnis duceret: at cùm illũ ea vt ex infimo

loco natum temneret, & irrideret, indignabundus, ſagarum conſilio de eâ magicis artibus vindictam ſumere curat. Quare abſentis puellæ imaginem cerâ confictam, verbis prolatis ſortilegæ compungunt, quibus recitatis, inſons ſæuis doloribus in toto corpore excitatis eſt afflicta, iiſque ita infandis, immiſericorditer vexabatur, vt aculeis transfigi videretur. Quibus lenitis remanebat Aphona, & conuulſione mirabili arrepta, quâ pedibus antrorſum pectus contingebat, cum oculis toruis, nigricante facie, pinnis narium inuerſis, linguæ tremore, lipothymia, omnimodâ virium iacturâ, faſtidio ſummo.

His triduò perſeuerantibus, conuocantur Medici, qui poſtquam vltrò citróque de causâ morbi diſceptârunt, in eam vnanimes conuenerunt ſententiam, vt crederent, hæc horrenda vitia, ab vtero, auráque veneficâ ad partes ſuperas elatâ, tanquam à primâ origine emanare, quæ ſimilem tragœdiam excitare nata eſt. Quapropter præſidia plurima adaptant in hunc vſum. Sed cùm iis applicitis, illa delira, furibunda, & omni conuulſionis ſpecie premeretur immaniter, à Medicis tanquam ſpiritu malo apprehenſa, aut veneficio vexata, deſeritur.

Hoc ita eſſe confirmauit poſtea enormis vomitus, cuius violentiâ, nigerrimam materiam primò, poſtea glomeratos crines, Tribulorum faſciculum, acûs æneas, & tandem ouiformem maſſam atro colore conſpurcatam reiecit, quâ diſſectâ erupêre plures volantes formicæ, quæ adeò horrendum fœtorem ex ſe expirârunt, vt nullus in domo perſiſtere poſſet. Viſis his, omnibus patuit cuncta hæc ex veneficio eſſe ſuborta. At cùm in agône eſſet, Syncope oppreſſa,

oppreſſa, per vomitum laborioſiſſimè excreuit animal, pugni formâ, colore atrum, caudâ oblongâ, toto corpore piloſum, Muris inſtar, quod poſtquam in terram delapſum eſt, eximiâ pedum agilitate per domum obrepit, & emoritur.

Parentes rei nouitate, & periculo filiæ commoti conſulunt ariolos, ſaga, ſortilegos, magos, & incantatores. Ex iis vnus, ſe eam ſanaturum propoſitâ multâ mercede conſtanter pollicetur, dicens vt aduentante paroxyſmo vocaretur. Sic factum; nam cùm acceſſio ferociter inualeſcit, conuocatur ipſe, qui ſuper caput ægræ priùs abraſum, me præſente, impoſuit Papyraceam chartam albiſſimam, in quâ ſcriptæ erant literæ binæ, T. M. & impoſita erat vngula Aſini Semicombuſta, & ille neſcio quæ verba ad aurem obmurmurans, illam ab inſultu, & omni ſymptomate in poſterum liberauit. Morbi ergo trans naturam remediis trans naturam curantur, vt graphicè poſt *Fernelium diſſeruit Carrerius ad libros Galeni de loc.affect.diſput.*37.

OBSERVATIO CXXXV.

De Incuria Miniſtrorum.

Pharmacopæi inſcitiâ, æger emoritur.

CVm *Hippocratis & Galeni* monumēta reuoluo, horum auctorum dulci ſapore, & illorum ſuaui lectione velut delinitus inebrior, tam mihi viui dentur eorum opera ſucculenta, affabréque compoſita. Dum ea perlegerem, occurrit laudatiſſima, & quaſi

quaſi per manûs à multis ſæculis tranſlata ſententia in *lib.1.epid.ſect.3. text.51.* quâ oſtendit hic diuinus auctor, artem noſtram ex tribus conſtare, morbo, ægro, & Medico artis miniſtro. Hic vt naturæ rectè operantis vias ſequatur, neceſſe eſt, vt habeat ſuos miniſtros promptos, & in arte ſatis verſatos: famulantur enim Medico, inquit *Galenus lib.6.epid.ſect.5. com.1.* quinque artes, *Pharmacopœa, ars infundendi clyſteres, ars aperiendi venas, ars obſtetricandi*, & *Coquinaria*. At ab iſtis inſciis ſæpe mors emanat. Quare ab arte pharmaceuticâ incipiamus, in quâ multi adſunt Grammaticæ ignari, putant enim iſti cùm in promptu habeant *Dodonæum*, *Lobellium*, *Fuchſium*, ex Latinâ linguâ in Teutonicam, aut Germanicam tranſlatos; & vel *Lacunam*, aut *Mathiolum*, *Bauderonum*, aut alios ſuâ vernaculâ linguâ conſcriptos memoriâ teneant, ipſum Meſuëm, acutie, & componendi medicamina facundiâ ſuperâſſe. Nam oportet Pharmacopœum eſſe prudentem virum, diligentem, & artis ſuæ obſeruantiſſimum, & quod plus eſt, Latino ſermone inſtructum, vt probè diſpenſare medicamenta, & compoſitiones à Medico ordinatas intelligere, & componere, ne temerè, non intelligens, conficere queat. Hinc fit ſæpe vt multos capitales errores committat, & pro multis vnum ſit exemplum ſatis. Laborauerat æger toto ferè anno Dyſenteriâ, quæ ex interuallis illum opprimebat immaniter, ob cuius ſæuitiem totum inteſtinum rectum vlceribus cauis, & ſordidiſſimis erat conſpurcatum, quæ vt Medicus abſtergeret, & exiccaret, ſuppoſitorium deſcripſit & dixit, fiat ſuppoſitorium, filo, vno nexu ligatum; Pharmacopœus Grammaticæ ignarus fecit tumultuariè glandem,

dem, & cùm non intelligeret verga *filo vno*, putauit quod erat Philonium, & neſcio quâ huius Opiati quantitate adiectâ, ſuppoſitorium conſtruxit. Impoſito eo, cùm æger debilis eſſet, ob frigiditatem medicamenti, ſomno profundo arreptus, perpetuò obdormiuit. Dubitas? audi *Auic.* 16.3.*tract.*1.*cap.*4. §.*Etiam teſtati ſumus nos vidiſſe qui ſuppoſuit ſibi collyriũ ex Opio, & mortuus fuit*: Nam & multi impoſito ſuppoſitorio opiato, ob vigilias, & fluxûs diuturnos, ſupremo ſomno correpti ſunt, vt ſcribunt *Marcus Gattinaria cap. de curâ ſodæ Cholericæ, Nicolus ſerm.* 2.*cap.* 11. & alij. Oportet ergo vt Pharmacopœus ſit diligens, & Latino ſermone benè inſtructus, & habeat miniſtros vigilantes, Latinos, peritos, & probos. At de horum incuriâ, & negligentiâ plura dici poterant, *ſed ſub vno exemplo cætera comprehenduntur*, auctore *Galeno lib.* 1.*acut.com.* 33. & *lib.* 3.*com.* 43. & 61. & *lib.* 5.*Aph.* 33.

OBSERVATIO CXXXVI.

Obſtetricis malitiâ, & fraude, plures fœminæ interfectæ, aliæ in grauiſſima pericula incurrerunt.

NOn celabo, per Deum immortalem, vnum facinoroſum ſcelus, ex quo, obſtetricis malitiâ, & dolo tot fœminæ interfectæ, aliæ in mortis fauces deductæ. Putant enim hæ inſciæ honorem maximum reportare, ſi ſalua pariat fœmina, & infans lucis vſurâ fruatur in manibus ſuis, ac ſi hoc opus, donum Dei appellari non mereretur: nam

patiens

patiens ſimul, & naſcens ſtatim in ipſo vitæ limine Sacroſancti Archiatri opem miſerabili voce implorant. Quòd ſi partus difficilis ſit, & lachrymoſæ preſſuræ dolorum adſint, ingentes,& immanes hoſtiles partûs labores infeſtent, & viæ per quas labi infans debet, ſint vel ex morbo, aut ætate calloſæ factæ, neque partes pudibundæ dilatari poſſint, & acerba concitentur tormina, cruciatûs ſæui, ferina ſymptomata repullulent, fœminæ triſtes metuant, paueant, mœrore conficiantur, lancinentur, exoluantur, & agoniâ ferâ contabeſcant. Tunc neceſſe eſt priùs, diuinum, & deinde humanum, & medicum implorare auxilium,non ab obſtetricibus:nam hæ multa machinantur ſæpe, vi & violenter,vt infans intempeſtiuè,vel lacerus, vel mortuus exeat in lucem. Vidi vnam maleficam, quæ fœminis in hoc agône poſitis, & præ nixu, & doloris ſæuitie nihil ſentientibus, acutiſſimo, ſed ſatis oblongo cultello, quod fortè in hos nefarios vsûs in carpo iuxta tunicam reſeruatum habebat, totum vteri os versùs anum reſecabat, & ſic dilatato vtero labebatur fœtus. At fœminæ obortâ Hæmorrhagiâ nimiâ,ſciſſo vtero, vel ano reſecto, excretâ deinde vrinâ per aluum,& ſtercore exeunte per vuluam, vel animam efflabant,vel deinde cum magno labore euadebant. At ab aſſiſtentibus apud Magiſtratum accuſata, in exilium perpetuum, cùm teſtes contra ſe non haberet ſufficientes, eſt relegata.

OBSERVATIO CXXXVII.

Ex Clyſtere actu calidiſſimo iniecto, mors ſubſequuta.

QVi debet iniicere clyſterem, attentus, & vigilans ſit oportet. In populoſiſſimâ quadam ciuitate vidi accidere inopinatam mortem ex clyſtere, qui cùm ob miniſtri incuriam, actu calidiſſimus immitteretur, inteſtina adeò lancinauit, vt immani ſequuto dolore, & confluentibus hac ipsâ de causâ humoribus, generatâ inflammatione, & parte deinde occupatâ Gangrænâ, ſuperuenientibus febri, delirio, ſiti, & vigiliâ, æger, qui antea ſanus erat, animam poſt duos dies efflauerit. Cuidam ex cœcis hæmorrhoïdibus laboranti, cùm præ illarum tumore anus eſſet clauſus, & multis diebus, vt ſæpe in hoc morbo contingit, non deiiceret, iniecto à quodam inſcio, clyſtere, ita hæmorrhoïdales venæ ſunt dilaceratæ, vt ob dolorem, & affluxum humorum, totâ inflammatâ parte ſphacelatâ, (hæ enim partes ſunt valdè obnoxiæ corruptioni ob multas cauſas) biduò vitam cum morte commutauerit.

OBSERVATIO CXXXVIII.

Phlebotomi incuriâ, ægræ fluente ſanguine emoriuntur.

ACcedamus ad phlebotomos, qui in multis cùm peccent, tolerari non poſſunt: nam Medico

dico multi ſapientiores æſtimantur, tantum ſibi placent, tantum ſibi aſſumunt. Erant duo, vnus incautus iuuenis, alius delirus ſenex. Ille vt ſcientiam ſuam oſtentaret, ſectâ venâ poplitis, reclamantibus aſſiſtentibus, hiſtoriis, & facetiis enarrandis ſolùm intentus, tantum ſanguinis in phialam aquâ calente plenam extrahi curauit, vt vix perſpecto ſanguine cùm aquâ confuſo, fœmina delicatula, & ex morbo debilis, poſt dimidiam horam exanimis corrueret. Senex garrulus experimentum cùm haberet, vt ipſe inſolenter dicebat, audaciâ multâ confirmatum, ad ſenem Nephritico dolore laborantem, Saphenæ ſecandæ causâ cùm eſſet accerſitus, tusâ venâ, tantam quantitatem extrahere permiſit ſuo conſilio nixus (parcam enim in ſene debili, doloribus, & vigiliis vexato inſtituerat Medicus) quoüſque æger animi deliquio arreptus, poſt horam exceſſit è viuis. Et licèt plura poſſent prædici de argumento hoc, ea ſilentij tenebris inuoluere ſatius duxi, ne Lectori tædio ſim, & illis inimicitiæ: & ego Epilogum facio, non tractatum.

OBSERVATIO CXXXIX.

Ob coqui ignorantiam, ſtoliditas ſuborta.

CRoco inſunt facultates mirabiles, quas priſci vno ore extollunt, & ob hæc in multa ingreditur Antidota, Theriacam, Mithridatium, confectiones Cardiacas, quæ noſtri corporis facultates mirè roborant, & eſt medicamen Cordiale, & in catalogo medicamentorum quæ vires cordis tuentur, reponitur

reponitur ab *Auicennâ lib. de viribus cordis tract. 2. cap. de Croco*: attamen immodicè ſi quiſpiam eo vſus ſit, in pallorem, capitis dolorem, caliginem oculorum, & demum in inſaniam maximè alacrem, & lætabundam incurret; ſic enim habet *Auicenna in loco dicto: Multitudo verò comeſtionis eius ſuperfluè dilatat ſpiritum, & mouet ad extrà, donec accidat propter hoc vt diſcedat à nutrimentali materiâ, & ſequatur inde mors*, &c. *Et lib. 2. tract. 2. cap. 129.* Sic ait, *dicitur quòd tres aurei de ipſo interficiunt lætificando*, &c. Quam ſententiam omnes deinceps comprobârunt. Hoc non aduertens Coquus quidam, qui vt alimenta eleganter condiret, vt maiorem palato gratiam conciliarent, in auium iure tantam quantitatem Croci diſſoluti iniiciebat, vt fœmina illo vſa continuè, in riſum ex interuallis ita lætabundum repentè incideret, à quo nunquam potuit leuari, quæ omnia ex Croci nimiâ quantitate eſſe ſuborta, non dubito. At ſi Crocum fuiſſe adulteratum inſtes, non repugno. Adulteratur enim ſæpe inquit *Dioſcorides lib. 1. cap. 23.* Argenti ſpumâ, atque plumbagine, ex quo æquè lethalia ſymptomata oriri, ac ex Argenti ſpumâ, verum eſt. Vnum certius quod ipſe *Dioſcorides* ibi adiunxit, exitioſum eſſe ſi tribus drachmis ex aquâ potetur. Pro ſalute ergo, quâ nihil charius, apud *Galenum lib. 7. meth. cap. 6.* miniſtri prudentes ad coquinariam artem eligantur, ne ſi fortè ægri præ faſtidio alimentum abhorreant, ipſi ad irritandum palatum, noua condimenta, clàm imponant, quæ ægro nocere impensè queant: nam vidi fœminam illuſtrem, cui ab inſcio Coquo in ferculis iniecto ſucco Coriandri viridis in copiâ multa, nauſea ſuperuenit, & vētriculi debilitas adeò

eam oppreſſit, vt cogeretur cibos illico vomitione reiicere. Hæc curata, Aloës vſu in pilulas redactæ, vini Abſinthitis potu, & roborantibus in ventriculo admotis. Quibus autem dotibus debeat eſſe inſtructus Coquus, proponunt *Varro*, *& Columella in ſuis de re ruſticâ libris elegantiſſimis.*

OBSERVATIO CXL.

De Inſcitia Medicorum.

Inſcitia Medici, quidam emortuus.

S*Olus Deus languores ſanat*, inquit *Meſuë in præfatione practicæ ſuæ ; & de frugalitatis ſolio produxit in largitate medicinam, Benedictus, glorioſus , & excelſus Creator.* Huius ſolùm proprium eſt nec fallere, nec falli : *mortales cùm homines ſint, in multis peccant, quædam videlicet penitus ignorando , quædam malè iudicando, quædam negligentiùs ſcriptis tradendo*, dicebat *Galenus lib.2.ſec.loc.cap.1.* Nam *ſupra captum hominis eſt nunquam errare , ſolius artificis quàm minimum , ex Gal.3.prog.41.* quoniam *optimus Medicus aberrat aliquando.2. Aph.29. & lib.1. ad Glauc.1.* præſertim in vitâ breui , & arte longâ , ad quam nec ipſe *Hipp.* peruenit, ex *ipſo in epiſt.num.31.* maximè cùm Medicus ſit artifex coniecturalis, coniectura autem licèt ad veritatem proximè accedat, aliquando fallit nos, ex *Gal.1.Aph.12.* quoniam eſt poſita in medio ſcientiæ, & ignorantiæ, *ex ipſo lib.1.de loc.cap.1.* Ob hæc *Hipp.5. epid.27. & lib.2. epid. ſect.4. & lib. de oſſium natur.num.17.* Se erràſſe ingenuè fatetur, & remediis

nihil

nihil contuliſſe affirmat 7. *epid.*40.41.62.68.69.86. *Gal.*2. *de loc.*5. in ſeipſo ægrotante deceptus eſt, & alibi, ſæpe ſe ignoràſſe confitetur. Suos errores confeſſi ſunt *Auic.* 6. 4. *tract.*4. *cap.*22. *Auenzoar lib.* 1. *tract.*15. *cap.*13. *& lib.* 2. *tract.* 5. *cap.*13. *Aretæus* 4. *Chroniôn.cap.*1. *Alzabarauius lib.*31. *pract. ſect.*1.*cap.* 15. & alij Medicinæ Phœnices fatentur palàm, ne quis decipiatur eâdem ratione, quâ quis antea deceptus eſt. At hoc eſt rariſſimum; errores verò quos proponimus, ſunt craſſiſſimi, & intolerabiles, in quos ſolùm gregarij iſti Medici paſſim incurrunt.

Medicus quidam ſenex, garrulus, aue Picâ loquacior, & qui ſe ab Æſculapij familiâ oriundum, & Magnatum, Principúmque eſſe Medicum, per vicos, plateas, fora, vbique paſſim, & qualibet vel minimâ datâ occaſione, iactabundus, & glorioſus, inflatis buccis proclamabat, cùm ad curandum mediocris ſortis hominem eſſet vocatus, qui febriculâ, ventris gurgulatione, diuturno alui profluuio erat correptus, ventre ſubturgido, pedibus inflatis, cum futuræ tabis, aut hydropis metu, longo tempore decolor in lecto iacebat, de ſalute ſua deſperans, me, annuente ægro inuitus conſuluit. Conſilium adhibitum. Cumque alui fluxus ex debilitate, & hepatis obſtructione pronatus, complicatiſſimus affectus, & difficilis curationis ſit ob multas cauſas, non phlebotomiâ, vt ille prædixerat, ſed aliis auxiliis eſſe curandum ægrum palam feci. Sed cum ille non acquieſceret, excitans iurgia, & clamores, præfatus periculum, abij, diſceſſi. At ille, extracto ſanguine, ſolùm ob hepatis ardorem, ægrum exhauſit, qui reſolutis viribus poſt quatuor dies extinctus eſt. Rectiſſimè ergò à *Galeno* promulgatum *lib. de Theriac.*

ad Piſon. cap. 4. Si quis miſer in methodici tanquam in alterius belluæ manus incidat, proculdubio morietur ex conſequutione dogmatis ab eo interfectus, quoniam vt à ſecta non recedat, inueſtigare cauſas non vult. At benè fortunatus ille qui ad rationalem medicum acceſſerit, neque enim tàm malis ſymptomatis facilè capietur, neque ob artem rationalis medici mortem incurret, &c. Medicus ergò inſcius ægrotanti altera fera, qui ita remedia ægris præſcribit, ac illi qui aleam iaciunt, quorum inutilia præcepta magnum ægrotis afferre ſolent incommodum, vt ſcitè docuit *Galenus lib. 1. epid. ſect. 3. com. 50 Conſule de horum nebulonum inſcitia, verſutie, & temeritate Ioann. Freitagium in ſuis noctibus medicis cap. 20.*

OBSERVATIO CXLI.

Medici errore, Podagricus obiit.

NVper in quadam celebri ciuitate, medico cuidam ſeni, indocto, magnifico tamen titulo ob canos, & albicantes pilos ſuperbienti accidiſſe vidi, qui, poſtquam alij, arte, & eruditione inſignes viri, multas remediorum centurias, ægro calidiſſimo temperamento prædito, gracili, excarni, articulariis doloribus vexato ſine fructu præſcripſerunt, ſua, gloriabundus, velut ſtrepens inter Anſer olores, præſidia, quæ manus Dei vocitabat, ad ſidera efferens, artubus dolentibus, Vnguentum ex Sulphure, Nitro, Euphorbio, cum ſucco Artemiſiæ, & oleo de Piperibus paratum admouit. Hoc applicito, æger cum eſſet calidiſſimus; ſæuiente dolore, exacerbatâ febri,

febri, vigiliis afflictus, motu priuatus, ſenſim contabuit, qui paucis poſt diebus extinctus eſt. Sed hos ex Pædotriba factos medicos, tanquam ipſiſſimam peſtem, quam ſemper habuit, & habebit ars medica, vt fatuos, & ſtolidos, tanquam lapidem, non verberemus: nam citiùs tardus bos ſentiet admotos ſtimulos, quàm iſti, recta conſilia obſeruabunt. Nam illis hæc ſunt ſuperflua, ac ſi aſino fabulam narres, vt cum *Galeno loquar lib. 1. meth. 1. & 3. de facult. cap. 3. de quorum ſtupiditate legendi Petrus Talpa in ſuo lib. de indocto medico, & Ioannes Aubrius lib. de vendicand a medicinæ dignitate, & priùs prædixit Hipp. lib. de lege, num. 3. §. Imperitia malus theſaurus eſt, timiditatis, ac temeritatis nutrix.*

OBSERVATIO CXLII.

Applicito cauſtico, Arthriticus occubuit.

MEdicus quidam contumelioſus, ſuperbus, inſcius, & audax, quùm diuitem inuiſeret arthriticum, ſe remedio quodam parti applicito, morbum hunc importunum, & cum quo medici docti antea luctauerant, ſuperaturum haud inglorius pollicetur. Sermonis lenocinio, & ſpe ſalutis allectus æger, annuit illicò. Ille fermentum cum Cantharidibus parti afflictæ imponit, humorem parti tenaciter impactum, auxilij ope educturum ſperans. Vix decem pertranſierant horæ, quando ampullis excitatis, ſequutáque nigredine loci, humerum Gangræna occupauit, quæ cum profundis ſcarificationibus, aliiſve medicamentis putrilaginem inhibentibus

non cederet, & vſque ad collum ſerperet corruptio, nec pars ſphacelata ſectioni eſſet opportuna, factum eſt, vt reſolutis viribus obierit miſer. Atque hanc laudem Theſſalicus iſte inter multos ſpectatores eſt conſecutus, oſtendens explicatum ab Arthritide hominem, intra tres, vt promiſerat, dies.

OBSERVATIO CXLIII.

Medicus, ignorantiâ ſuâ, ſibi ipſi mortem acciuit.

VIx deſcenderat Medicus quidam ab equo, quando ab hoc, recalcitrone ſanè & refractario, illi in femore ſatis magnus illatus eſt ictus, quem tumor, & dolor poſtea conſequuntur. Ad eum curandum alij amici vocati, conſilio *Galeni lib.4.acut.19.* ad præſeruandam partem, ne inflammatione tentaretur deinceps, ſtatim ſanguinem emittendum imperant. Sic enim habet *Galenus*: *Nos autem, & eâ non exiſtente venam ſecamus, quùm dolor vehemens, hominem ſtatim prehenderit, vel pars aliqua fracta fuerit, vel os ex loco pulſum ſit, vel alius quiſpiam articulus contractus, reductúſque ſit*, &c. Sententiâ *Galeni* prolatâ, reclamat ipſe, qui ſemper multum ſibi aſſumpſit, & veluti furore percitus inſtat vehementer, & vt putabat argutulè, ex eâ non inferri rectè ipſum eſſe phlebotomandum: nam *Galenus* ibi non loquebatur de ictu facto à calcitrone equo. Omnes ſubriſimus: nam mouerat Cornicula riſum. At nos pacato animo illum ſic fuimus alloquuti: *Galenus* ſub vno exemplo cætera dolorem inferentia comprehendit,

prehendit, vt patet ex ipſo *lib. 3. acut. 42. 61.* & *5. Aph. 53.* & in methodo *in lib. 4. cap. 6.* ſic ait: *Quippe ipſos empiricos videmus, cùm lapſus ab alto quis ſit, aut aliàs plagâ aliquâ contuſas vehementer corporis partes habuerit, ad ſanguinis miſſionem confugere: quanquam idem homo paulò ante ſanus fuerat, prorsúſque redundantiæ ſanguinis expers, &c.* Nam venæ ſectio reuellit, inflammationem arcet, & ſanguinis impetum ad partem dolorificam, & imbellem ſuopte impetu decumbentis coërcet. Mihi, hæc & alia ratiocinanti neque aures præbuit, nec aliorum vota approbans, & immorigerus, ſibi vnquam venam ſecari permiſit. Quare factum eſt, vt confluente ob dolorem affatim ad partem ſanguine, inflammatione auctâ, & ſequutâ Gangrænâ, quæ nullis auxiliis ceſſit deinceps, poſt ſeptem dies animam efflauerit.

OBSERVATIO CXLIV.

Hydropicus, Medici pertinaciâ, ſubitò emoritur.

GEneroſus quidam vir Aſcite bienniò laborauit, quem clamoſa, & inextinguibilis comitabatur ſitis, cum iugi, tenuíque febriculâ coniuncta. Aderant obſtructiones internæ cum flatuum copiâ multâ, & alia, quæ huius claſſis Hydropicos ſequi ſolent. Multis præſidiis à ſuo Medico tractatus, ſemper ruebat in peius. Ille cùm vellet eſſe ſolus in præſepe equus, doctos in conſilium nunquam admiſit. At reclamantibus affinibus, vel renuente eo, alij conuocantur, re, & opere celeberrimi. Colle-

gium initum. Varij variam, doctè tamen & eruditè, remediorum ſyluam propoſuere. Ea ſunt Hydragoga, Trochiſci, Emplaſtra, Vnguenta, Thermales aquæ, Sudorifica, Roborantia, Veſicatoria in cruribus excitata, Phœnigmi, vſtiones, ſcarificationes, & fontanellæ, demum imperatum exercitium, conſultus meri potus, cum exiccante diætâ coniunctus. Ex Vltimis, *primus*, ſolùm Paracenteſi vtendum eſſe prædixit, quod auxilium eſſe huic morbo præſtantiſſimum, cæteris non conferentibus, docuit *Hippocr.6. epid. ſect.7.text.*11.in hunc modum, *Tabeſcentes ſtatim vrere, Hydropicos citiùs ſecare oportet, & lib.6. Aph.*27. id affirmat, & pluries *Galenus* edocuit; quod præſidium etſi veterum aliqui condemnent apud *Cœlium Aurelianum lib. 3. tardar. paſſion. cap. de ſectione Hydropicorum*, ob multas rationes, quas ſoluunt *Valleſius & Hollerius in com. Hippocr.loc. nuper citat.* tamen, eius efficaciâ & ope, plurimos ſalutem fuiſſe adeptos, narrant *Paréus lib.7. cap.12. Muſa in com.cit. Aph. Michaël Ioan. Paſchal.lib.1.prax.cap.44. Laurentius lib.1.de re Anatomic.quæſt.16.& aly. Poſtremus* qui pro curandâ ægri domo ſtipendium habebat, quùm ſenior eſſet, ſic eſt præfatus.

Rectè quidem à veterum ſcientiſſimis eſt proditum, ad ventilanda interna viſcera, ſitim incompeſcibilem mitigandam, nullum aliud eſſe præſtantius venæ ſectione auxilium, quâ de causâ, vt cætera in poſterum fœliciter eueniant, ad remittendum incendium internum, leuandam naturam, ad priſcorum mentem, ex Baſilicâ cruorem exhaurirem. Sic fecit *Hippocrat. cum Galeno lib. 4. acut. text.* 11. *Sic ipſe lib. de curand. rat. per*

ſang.

ſang. miſſ. 12. in crudorum humorum copiâ, bis in die ſanguinem emiſit. Sic in Priapiſmo *lib.* 14. *meth.* 7. Sic in Palpitatione, 5. *de loc. cap.* 1. Sic in ſuffocatis præ gelidæ potu venam ſecant *Dioſcorides lib.* 6. *cap.* 3. *Paulus lib.* 5. *cap. vltimo.* Sic in Mirachiali affectu 3. *de loc. cap.* 7. Si ergo in morbis, qui à flatuoſo, meréque frigido humore oriuntur, veteres ſanguinem extrahendum prædicant, cur in hoc ægro Aſcite laborante, in quo ob nimium calorem Iecur æſtuat, ſanguis aduritur, & natiui caloris ſubſtantia diſſipatur, ſecuriſſimè non adminiſtrabitur? vt commendat *Auicenn.* 14. 3. *tract.* 4. *cap.* 15. qui in Tympanite ſecat venam. §. *& phlebotomia quidem non ingreditur in hoc capite, niſi rarò*, &c. & 4. 1. *cap.* 20. in Hydropiſi ſanguinem emittit in parte dextrâ ſupra Hepar. Firmant *Lupéus doctiſſimus, qui omnia opera Galeni eruditiſſimis Scholiis illuſtrauit, in com.* 89. *lib.* 4. *de rat. vict. Petrus de Peramato lib. de vacuand. rat. cap.* 29. *Mercatus lib.* 4. *de morb. intern. cap.* 6. qui in Aſcite, quando ex Hepatis phlogoſi oritur hoc malum, ex ſaluatellâ ſanguinem euacuant.

Collegio in tam diuerſas ſententias diſtracto, exequenda auxilia in ſequentem diem Medici diſtulere, vt re bene penſata, præſidium ſecurius celebraretur. *Qui enim ad propoſita reſpondet velociter, vix Medicus putandus eſt*, dicebat *ſententioſus Damaſcenus*, ſic referente *Nicolo ſerm.* 1. *tract.* 1. *diſtinct.* 2. *cap.* 11. *prope fin.* quoniam *qui citò reſpondet, cito facilè dubitabundus eſt, ex Rhaſio* 6. *Aph.* 40. *quod enim paulatim fit, optimum eſt, ex Gal. lib.* 1. *de fract.* 48. & 2. *prorrhet.* 17. quieſcendo enim anima fit ſapiens,

quamdiu enim cerebrum quieuerit, tamdiu homo ſapit, ex Hipp.lib.epiſt.num.30.epiſt.19.& lib.de morb.ſacro, num. 22. nam *qui reprehendit ſedulò, ſeipſum afficit contumeliâ*, dicebat *diſertiſſimus Gal.lib.3. epid.ſect.1. com.4.prope fin.* Quare redintegratis viribus, in altero die, *Iunior* ſic præfatus, omnem de hac re dubitationem, & veluti caliginem, dilucidâ oratione diſcuſſit.

Scitum eſt ab omnibus, qui vel prima Medicinæ liminâ deguſtârunt, paracenteſim non eſſe adminiſtrandam, ſi Hydropicus tabidus ſit, vires ſint languidiores, febris adiuncta, viſcera habitualiter affecta, interna putredo ingens, ex aquà nimiùm putrefactâ contracta: hoc tempore, ſi interaneis corruptis ſectionem tentes, nihil aliud facies, quàm exhauſtis ſpiritibus, cum effuſâ aquâ corpus moribundum citiùs interficere: quapropter temeraria eſt tunc curatio hæc, quo tempore nihil aliud fit, quàm quòd, quæ tempeſtiuè ſuſcepta contuliſſent, celebrata ſeriùs infamantur auxilia. Cùm ergo hæc omnia in hoc ægroto adſint, vireſque ſint debiles, & morbus ſit diuturnus, cane & angue peiùs fugienda paracenteſis eſt.

Quare cùm ex morbo valdè progreſſo, vires in eo deficiant, explodenda venæ ſectio eſt: ſi autem *Galenus* ſanguinem emittit, id facit, quando ex retentis vacuationibus oritur hoc malum. Roborantia ergo ſalutaria ſunt, parata ex ſpeciebus Dialaccæ, Diacurcumæ, Trochiſcor. de Rhab. Abſinth. ex quibus, cum Conſeruâ Zingiber. Anthos, Citri, Eryngij, additis Diacymino, Dianiſo, Diagalanga, Diacinnamomo, cum Syrupo de Eupatorio fiat Electuarium cum Mithridatio, & Theriacâ. His dictis cæteri dedêre manus.

Sed

Sed cùm morbus iis non conſaneſceret, ſitíſque, & febris eum opprimerent, & nimio Caumate preſſus, anxietate quateretur immaniter, ſuum Medicum vocat; hic, æſtui ſolùm, & feruori interno attentus, ſanguinem imperat emittendum. Æger cùm nullum ex celebratis præſidiis commodum ſentiret, maluit illius pertinaciter contendentis opinioni, quàm aliorum peritorum eam obnixè reprobantium voto adhærere. At vocato Chirurgo, & extracto ſanguine ex Baſilicâ venâ, toto ſeroſo, & aqueo, æger poſt dimidiam horam, illis adhuc præſentibus, ſyncope correptus, frigido ſudore madidus, toto corpore liuidus, ſtertens citò occubuit.

OBSERVATIO CXLV.

Medici ignauiâ, æger vitam finit.

QVoniam in malè feriatorum Chymicorum torporem ignauum, ac turpiter deſidentem ruditatem perducti ſumus, in amœniſſima, facundiſſimáque *Galeni* Pomœria ingreſſi, inuenimus ſententiam laudatiſſimam, quæ eſt prima inter cætera, quæ ſcienter admodum ille, nec citra rationem, ſummámque ſcientiam protulit Axiomata, ſic enim habet ſyncerioris Medicinæ inſtaurator diligentiſſimus *lib. 3. de facult. naturalib. cap.* 10. *Quiſquis enim nôſſe quid ſupra vulgum debebit, ſtatim non naturâ modò, verùm etiam primis doctrinarum rudimentis, multùm cæteris præſtet oportet. Idem vbi iam adoleuerit, veritatis inſano quodam teneatur amore, veluti afflatus; tùm ſine vllâ diei, noctiſve intermiſſione properare,*

ac contendere, ea quæ à clariſſimis veterum tradita ſunt, diſcere : eadémque vbi didicerit, indicare : multóque tempore explorare, ac conſiderare, quæ rebus ſenſui patentibus conſentiant, quæque rurſus iiſdem diſſentiant: ac ſic illa quidem ſuſcipere, hæc reſpuere. Atque huic quidem admodum vtiles fore libellos noſtros ſpero, (erunt autem huius generis omnino pauci :) reliquis opus hoc perinde fore ſuperfluum, ac ſi quis aſino fabulam narret, &c. O ſententia digniſſima cedro! putant enim scioli quidam non eſſe neceſſe ſtudere, vt eſt in Prouerbio, ſed ſtuduiſſe. Hac ſententiâ tantâ munitus, nihil vnquam ægris præſcripſi, quod non eſſet priùs ex librorum lectione frequenti comparatum. Hæc ſalutaria præcepta ſenex quidam Paracelſicus, ignauus, & rudis, parui pendens, vocatus in primâ die ad curandam continentem febrem, quæ iuuenem euſarcum, & quadratum, ſæuiſſimis ſtipata ſymptomatis, inclementer exercebat, exactâ diætâ, ſpiritu Tartari, & Sulphuris, ſolùm eſſe minuendum, & abſumendum ſanguinem imperauit. Accedens ego, quum ab efferueſcentis ſanguinis copiâ febrem ſcaturire agnoſcerem, ſubitâ, & copioſâ venæ ſectione, ad normam *Galeni*, vbique paſſim eam celebrantis, eſſe curandum illicò prædixi, nam *occaſio præceps*, dicebat *Diuinus ſenex lib.* 1. *Aph.* 1. Superueniens ille, textûs & auctoritates *Galeni* flocci faciens, eas, argutulorum iuuenum tricas, & ineptas nugas appellans, aſſiſtentes in ſui votum adduxit. At æger ſanguinis ſaburrâ, velut ſarcinâ preſſus, in varias figuras ſe iactans, inquietus, & implacidus poſt 12. horas, ſuperueniente exiguo ſudore, occupatus delirio, vitam finiuit, cui poſt mortem, ſpatio quatuor horarum, ſanguinis copia tanta per

nares

nares exiuit, vt libras tres æquaret. Tu verò hos Paracelſicos apage, quorum præſtigiis, deliramentis, & fabulis ſcatet Europa, & præſertim Germania tota.

OBSERVATIO CXLVI.

Quidam febri vehementiſſimâ oppreſſus, inſcitiâ Medici ad fauces mortis deductus, magnâ prudentiâ, curatur.

INciderat in vehementiſſimam febrim quadrage-
narius ſatis robuſtus, quæ licèt imputris ſangui-
nea eſſet, & mitibus ſtipata ſymptomatis, eum ta-
men vigiliâ, Cephalalgiâ, ſiti, & faſtidio biduò
malè confecerat. Vocatus Medicus, cum quo,
tempore ſanitatis, æger arctiſſimâ amicitiâ erat
deuinctus. Hic, cùm pulſum, ob copiam grauan-
tis plethoræ inueniret paruum, & debilem, hac de
causâ phlebotomiam in hoc morbo tam neceſſa-
riam prætermiſit, ignorans rarò accidere, vt pri-
mo, ſecundóve die morbi vires imbecilles cernan-
tur, monente *Galeno lib. 10. meth. cap. 2. in fin.* Sed
cùm æger in quarto die, ob ebullitionem humoris,
conatum naturæ, & criſim, immani febri preme-
retur, cum linguâ ſcabrâ, & ſiccâ, nam in ſtatu om-
nia fortiora apud *Hipp. 2. Aph. 29.* & concoctâ ma-
teriâ, & rarefactâ, quæ in genere venoſo erat infi-
xa, vires eſſent magis liberales, Medicus, vt præter-
miſſæ venæ ſectionis defectum reſarciret, illicò
ſanguinem emittendum imperat. Parentes timent,
renuunt,

renuunt,me vocant. Ego, re benè penſatâ, eam interdico : nam futuram criſim per ſudorem præ foribus adeſſe coniecto. Rigore enim frequenti tentabatur æger, extima calebant, facies erat valdè rubra, in cute ſuauis quidam ſentiebatur calor, & pulſus erat vndoſus,mollis,& altus,qui teſte *Galeno lib.2. de præſag.ex pulſib.cap.9.* ex humiditate arteriæ, facultate modicè affectâ, conatu naturæ, & virium firmitudine emanat, ex *Gal.lib. 3. de criſib. cap. vlt.* quare bono animo ægrum eſſe iubeo. Medicus enim generoſus,& arte Hippocraticâ dignus in his inopinatis euentibus non debet perterreri, ſed exitum morbi prædicere tenetur, *neque debet multùm timere mala quæ præter rationem eueniunt, talia enim ſtabilia non ſunt, neque multum durare, & permanere conſueuerunt, ex Hipp.2. Aph.27.* Nam,vt doctè *Galenus* monet *in com. tantum abeſt vt hæc malum aliquod ſignificent, vt nonnunquam bonum iudicium haud ita multo pòſt futurum enuncient.* His dictis miniſtri nuntiant ægri cutem eſſe madidam. Tunc ad proliciendum ſudorem grana quatuor lapidis Belzaartici cum vnciis duabus aquæ ſtillatitiæ papaueris rubri propino, cuius aquæ vires pro prouocando ſudore ſunt eximiæ. His factis poſt dimidiam horam emanauit ſudor multus, calidus, vniuerſalis, & cùm eſſet excretus in quarto die, qui eſt iudicatorius,febrim integrè ſedauit, nam hic eſt optimus, ex *Hipp. lib.1. prognoſt.text.22.*

Per tranſennam hîc notabis duo,quæ hunc triobolarem Medicum perturbârunt. Exiſtimabat enim diem quartum decretorium non eſſe, cùm in criſimorum numero non reponatur ab *Hipp. lib.4. Aph. 36.* & licèt eſſet iudicatorius, raró decernit, ex *Gal.*

in

in com. & firmat ipſe *lib.3.criſ. cap.4.* Sed hoc intelligendum eſt de bilioſis morbis, non de ſanguineis, qui per pares mouentur dies,& frequenter in quarto iudicantur, vt adnotauit *Amatus in initio tract.de dieb.decretoriis.* Hoc modo apud *Hipp.3. prog.2.ſimpliciſſimæ febres, ac ſignis firmatæ ſecuriſſimis, quarto die, aut citiùs finiuntur.* Sic ſudore multo *Pericles* in quarto eſt iudicatus apud *Hipp. lib. 3. epid. ſect. 3. text. 77.*

Deinde timenda eſſe multùm ſigna critica,veluti indignabundus contra me,ſtriatâ,perfrictáque fronte, inculcabat, quia non ſunt præter rationem, vt *Galenus* falsò prædixit *in com.* nam criſis à natura fit, quæ ſummâ cum ratione, & ordine operatur. Miratus ſum valdè, vnde hic tantum dubium hauſerit, tam arduum, aſperrimum, & à nullo propoſitum eorum,qui Aphoriſmorum ambages hactenus ſunt interpretati. Sed tu huic nodo, hunc cuneum impone: licèt enim hæc ſigna à naturâ excitentur, quæ certis legibus, & ratione procedit, non ſunt periculoſa, quia eueniunt præter rationem noſtram: ne ergo ea timeas,neque damna imminentia pertimeſcas; quoniam à conatu naturæ, à maiori ebullitione, & rarefactione humoris, ob pugnam naturæ cum morbificâ causâ originem ducunt: nam poſtea ſubſequitur ſalus. Sic in *ſtatu omnia fortiora ex Hipp.2. Aph.30.* quoniam *vehementes ſunt tunc acceſſiones febrium, vigiliæ, dolores, faſtidium.ſitis,morbus tamen multò melior, quàm in principio, ex Gal. eodem lib.Aph.com.29.* Coctio enim quæ in ſtatu fit, *3.criſ. cap. 5.* facit ceſſare putredinem, *apud ipſum in art. medicâ cap. 84.* Quare ſi hac ſolutione *Galeni* mentem interpreteris, tutus incedes, dummodò circumforaneos

foraneos iſtos Medicos contemnas, & profles, qui *quoties accedunt ad ægros, toties peccant, monente ſic Galeno lib. 1. de dieb. decretor. cap. 11.* Nec enim naturæ motum certum obſeruant, quæ ordinatis legibus vtitur ſemper in animantis commodum, quum ſit morborum medicatrix, & criſis auctor, dum robore ſuo vtile ab inutili ſeparat, & excernit, ſic monente *Galeno 2. de vſu part. 17. & 2. Aph. 13. De cuius prudentiâ, & prouidentiâ pulchra ſatis propoſuit ad Galeni mentem elegantiſſimus Ioubertus lib. 1. paradox. 6.*

OBSERVATIO CXLVII.

Medicus inſcius, in præſagiendo aberrat ſemper.

A*Nnotatione dignum Theorema eſt, prolatum à primo artis noſtræ Conditore, in lib. 4. epid. text. 81.* Ægros prope mortem melius habere: nam puer in *Hippologi villâ conuulſus, ceſſante conuulſione, mortuus eſt. Et Galenus lib. 1. prorrhet. ſect. 2. com. 17.* narrat ægrum adſtante veneno interno, in quarto die, & ſequentibus meliùs habuiſſe, qui illico tabefactus interiit. Sic *Hermocrates lib. 3. epid. ſect. 1. text. 2.* lethali morbo correptus, ſine febri, cum ſomno, & ſanâ mente mortuus eſt, in cuius contextûs interpretatione, admiranda eloquentiſſimè protulit *Galenus, repetit in lib. 6. epid. ſect. 2. com. 43.* Ob hæc ſapienter admodum *Auicenna 2. 4. tract. 1. cap. 92.* in hæc verba prorumpit: *Quum homo habet febrim incenſiuam, & inuenit alleuiationem, & quietem caliditatis ſubitò abſque criſi manifeſtâ cum euacuatione, aut*

permutatione, & ſine extinctione vltimâ, & ſine permutatione de aëre ad aërem in regione vnâ, aut in duabus regionibus, & quieſcit quod eſt in pulſu de velocitate, & inuenitur ſicut tranquillitas, tunc iudica quòd morietur velociter, &c. Huius euentûs multiplex eſt cauſa, quòd pereunte ſenſu, & ceſſante facultatum actione omnia miteſcunt ſymptomata, quia ceſſat naturæ conatus, & pugna. Deinde ceſſante coctione remittuntur dolores, & febres, vt incipiente Gangrænâ in parte inflammatâ ſæpe contingit. Et præ debilitate facultatum ceſſant excrementa moueri, & vapores eleuari ad partes principes. Demum quibuſdam abſcedunt excrementa ad tempus à partibus præcipuis, facultate extremos conatûs apponente.

Hæc veriſſima documenta in conſultatione cuiuſdam ægri propoſui, qui ex febri malignâ ſæuis ſtipatâ ſymptomatis decumbens, poſtquam preſſus anguſtiâ cum morbo laborioſè luctauerat, tandem illius feritate deuictus ceſſauit à pugnâ, & videbatur ab omnibus, & à medico rectiùs valere, quia febri carebat omnino, & mente ſanâ ad oblata meliùs ſe habebat: quare vt de morbi ſtatu iudicium ferrem, vocatus, inuenio ægrum hilarem, & bonæ ſpei plenum, ſed ita languidiſſimo pulſu præditum, vt vix perciperetur, vrina erat crudiſſima, nulla præceſſerat concoctio, nullus abſceſſus, oculi ex interuallis perturbati. His viſis, mortem prædixi: *quæ enim ſine ſignis finiuntur, maligniùs retrocedunt*, ex *Galen. 3. de criſib. cap. 6.* & prænunciauit *Hippocr. lib. 2. Aph. 27.* dum dicit: *Iis quæ ſine ratione leuant, fidere non oportet:* Ille contrà, ægrum ſanum eſſe prædicabat. At hic poſt duas horas, linguâ

obtremiſcente, & ſequuto delirio, iuxta oraculum *Hipp.lib.1. prorrheticor. text.*20. animam efflauit, & præſens Medicus, habitus inſcius ac ignarus, rubore ſuffuſus, pudibundus è domo diſceſſit. O peſtis hiſce noſtris temporibus populatiter graſſans! ô dolenda medicaſtrorum clades! ô abortiui Medici! immò in præſagiendo temerarij, fatui, præcipites, qui *diuiniſſimum Galenum* negligitis rectorem in dictis locis? ne deinde, *dum mors contingit, vel fefelliſſe, vel ignorâſſe videamini*, quod bellè docuit *Celſus lib.* 5.*cap.*26. *in initio*.

OBSERVATIO CXLVIII.

Hecticus, ſuperbiâ, & dolo Medici, violenter occumbit.

LAborauerat Anglus quidam, gracilis, & raræ contexturæ, ad iram maximè propenſus, febri continenti bilioſâ citra putredinem, quæ adeò illum macerauit æſtatis tempore, vt nullum non adhibitum præſidiorum genus contempſerit. Hæc, ob ſubiecti calidum intemperamentum, & temporis exuberantem calorem citò in hecticam tranſmigrauit, ita vt æger extenuatus, & excarnis, tabe afficeretur euidenter. Huic, præter humectantem victum, & reliqua intus, & extrà applicita, quæ aridum corpus renutriunt, & viſcera ſqualida demulcent, Balneum conſului per plures dies. Cùm autem lapſus ex ſiccitate periculoſus ſit, & veluti immedicabilis, quia ſiccitas eſt multùm reſiſtiua, & corrigitur per humiditatem, quæ pigra eſt; &

in

in agendo iners, idcircò ex eo nil leuatus eſt, quare lac aſininum ei conſului. At cùm *corpora quæ longo tempore extenuantur, lentè reficere conueniat*, iuxta *ſenis* edictum 2. *Aph.* 6. Factum eſt, vt lactis ope proficeret, ſed perparùm. Affines acquirendæ ſanitatis auidi, me inſcio, alium ſeniorem conuocârunt. Hic miratur valdè, cur tam longo tempore, tantis applicitis auxiliis, æger non conualeſceret, & ſic iurgioſus, & in me ſtomachabundus plura incompoſita verba iactauit inſolenter. Illi reſpondi, Medicum omnes languidos ſanare, eſſe impoſſibile, ex præſcripto *Hippocr. in præfatione ad libros prognoſticôn:* nam vt diſertè ait *Galenus lib. 6. epid. ſect. 8. com. vlt. tunc denique officio noſtro functi ſumus, cùm omnia effecimus quæ ratio nobis ſuppeditat, & longus vſus, peritiáque commonſtrat*, quoniam, *Hippocrate auctore lib. 4. acut. 22. vbi corpus imbecille fit, morbus præualet, vbi autem morbus præualuerit, remedium non habet.* Repetit *Galenus lib. de totius morbi temporibus cap. 5.* Ille vt erat animi immorigeri, & refractarij, ſermonem meum interrumpens, pedibus humum pulſans, & præ ſuperbiâ, & irâ, velut amens factus, ſic præfatur: Niſi multum tibi, etſi iuueni tribuerem, nihil horum tolerâſſem: nam quæ Lippis nota ſunt, mihi velut ignaro ſuades: cæterùm per duas ſeptimanas ſine me huic ægro ex meâ ſententiâ proſpicere, & ſanum eum penitus conſpicies. Sed cùm vnicuique ſuauis ſit ſalutis ſpes, illico ei velut veraci, adhibita fuit fides, adeò vt me reiecto, illum amplecterentur, qui ſolùm febri attentus, quam ex humore craſſo pronatam putabat, non alterantia, ſed violenter purgantia ſæpius conſuluit, quibus

iecur incanduit, ſpiritûs commoti, ſanguis abſumptus, caro liquata, & ſic colliquante fluxu miſer tabefactus, vitam cum morte commutauit. Caue ergo ſuperbos, & inſolentes, quibus ſolùm arrident ſua: nam humilibus multa bona in medicâ facultate contingunt, vt *Philoſophorum ſapientiſſimus protulit Seneca, Epiſtolâ* 82. adeò *indelebile vitium eſt ſuperbia, præſertim ſi cum ignorantiâ fuerit coniuncta, auctore Galeno lib.*13. *meth.cap.*15.

OBSERVATIO VLTIMA.

Medici imperitiâ, quidam interfectus.

ANnus agitur trigeſimus quintus, ſi rectè recordor, quo ad quendam illuſtrem ægrum accitus, eum truculento ventriculi dolore, citra febrim, à craſſo, terreſtri, tenacique humore ſuborto cum flatûs nebuloſi copiâ multâ, laborare conſpexi. Ecce ingreditur pleno paſſu Medicus, qui primâ facie mihi bardus viſus eſt, & ad arandum magis, quàm ad curandum natus, & erat ex eorum numero, qui ex conducto Medicinam apud Conimbricenſes addiſcunt. Nam illi erant patulæ nares, adſtricta, rugoſáque frons, demiſſum ſupercilium, venter ſubtumidus, turgidus vultus, miluini oculi, & retrogradi, pedes curti, quæ omnia ſtoliditatis manifeſta ſunt indicia, ſi *Philoſopho fides eſt adhibenda, in libris de Phyſiognomiâ.* Hic cùm eſſet ætate prouectus, albicantibus pilis ornatus, inflatis buccis, perfrictáque fronte morbi cauſam indiſtinctè propoſuit, &

neſcio quæ prauè prolata verba obmurmurans, altâ voce loquutus, concludit, ægrum Cathartico ad euacuandos craſſos humores illicò eſſe expurgandum, parato ex Diaphœnico, Senâ, Epithymo, Agarico, Carthamo, & Hermodactylis. Hoc medicamentum, dixi ego, non approbo in primâ die, iuxta *Galeni* mentem, ſed alia reuellentia priùs adhiberem auxilia, Anodyna, intus, & extrà oblata, enemata, quæ tum leniunt, tum ventriculum à mucoſis humoribus ſuauiter exonerant; nam exhibito in initio doloris hanc partem infeſtantis, medicamento expurgante, humor à toto in dolentem confluet partem, vnde ſæuior dolor, inflammatio, & mors ſæpe contingunt. Sic enim habet *Galenus lib. 13. meth. cap. 11. Siquidem longiſſimè à tentatâ fluxione parte, quod redundat reuellere, nequaquam ad eam trahere conuenit. Hac itaque ratione, nec ſi ventriculus, aut inteſtina phlegmone occupari iam cœperint, medicamine quod aluum deiiciat, vti conueniet*, &c. Hac tantâ *Galeni* ſententiâ non reſipiſcens, in propinando Pharmaco pertinaciter inſiſtit, & cùm eſſet me ſenior, affines eius votum libenter admittunt, ſed ab aſſumpto medicamento, poſt quatuor horas, exaſperato dolore, æger miſerrimè ſingultiendo vitam finiuit. Sed hos præſtigiatores, qui licere ſibi putãt impunè homines occidere, cum ſuâ inſcitiâ relinquamus. Eorum fraudes, contumelias, Adulationem, Latrocinium, Superbiam, Audaciam vbique patefecit *Galenus*, & præſertim *lib. de præcognit. ad Poſthum. ferè per totum, & lib. 1. meth. cap. 1.* & fuſè retulit *Plin. lib.29. cap.1.* quorum ſtupiditatem nec Apollo cum Muſis ſanabit vnquam, aut Europa

deteriorem ſentiet peſtilentiam, nec ſenſit ipſe Cranon. Quare dum hæc contemplor, animi angore diſrumpor,

Nunc vellem facunda forem, dolor artibus obſtat,
Ingeniúmque meis ſubſtitit omne malis.
Non mihi reſpondent veteres in carmina vires,
Plectra dolore tacent, muta dolore Lyra eſt.

AD LECTVM LECTOREM.

PERORATIO.

MVLTA quidem, Lector candide, ardua, mirabilia, Dædaleis Labyrinthis obſcuriora, per vniuerſam medicam materiam digreſſi, indagine, ni fallor, mirificâ ſumus rimati, in quibus ſapientiſſimi Medici, quos hucuſque clariſſimos habuit ætas noſtra, naturæ vberrimè luxuriantis, procelloſum, latiſſimum, & ſcopuloſum Oceanum ingreſſi, vix portum attingere potuerunt. Poterant & plura, ſed nobis in vaſtiſſimâ rerum congerie, perpulchra ſolùm, vtilia, & abdita deſcribentibus, ſeruare temperamentum quoddam, præſtabilius viſum eſt. Non ambigo plurimos eſſe, qui poſtquam legerint, ea Timoniano dente inceſſant, vel etiam Vatiniano proſequantur odio, inuidi, alienæ famæ detractores, quorum virulento morſu conuulnerata plerumque exareſcunt omnia. At hos inſtabiles faciamus miſſos, qui tam pertinaciter in calumniando ſtabiles ſunt,

vt in ſuâ inſtabilitate, & malignitate iam conſenuerint; ſunt enim huiuſmodi amœnitatum rudes, hoc eſt medicarum auſcultationum exortes, & limo, cœnóque obluteſcentes, totum diem, ludis, dicteriis, facetiíſque pertranſigunt. Nos contrà ſoli literarum ſtudio addicti, non fucatam, non palliatam, ſed præclaram Medicinæ ſcientiam affectamus, ex quâ, velut ex equo Troiano, innumera prodit ſapientium Medicorum caterua, & veterum more omne ſcriptorum genus excutimus: maximè cùm in eorum lectione, omnium ferè parcamus famæ: nec enim infectam cruore gloriolam captamus ſemper, aut Satyram condimus. Quod reliquum eſt, ſi quæ è ſpeculationum altitudine tibi dantur feriæ, peruelim altero ſaltem oculo hæc reſpicias quandoque, ſed ita, vt ne virgulæ Ariſtarchi parcendum cenſeas, vt tantâ commonitus cenſurâ ſtylum vertere condiſcam, Scripturus mox quæ cedro digna ſint, lemniſcóque ornentur. Hoc nil facere gratius poteris, nec quod grauiſſimo ingenio tuo ampliùs congruat, & hoc nomine gratias tibi teſtatura poſteritas eſt: ſicut enim ex attritu ferri, & ſilicis elicitur ignis, ſic ex mutuâ diſceptatione in Democriti puteo deliteſcens eruitur veritas. Si verò è literarum penu quicquam fuerit depromptum, quo te

viciſsim promereamur; tuo voto noſtra accreſcent præſidia: nam infælicis ingenij arbitror, non ſe publico natum bono credere. Hæc nimirum eſt ad æternam gloriam via. Hac in primis ratione Deum induimus, dum illius quà poſſumus, & fas eſt, exuperantem imitamur liberalitatem. Duo me ſolantur ſolùm, & quòd in arduis ſat eſt voluntas ſola, & quòd in his exemplis delineandis nihil finxi, mutaui, falsò addidi, ſed tantùm hiſtoriæ veritatem, ſine fuco, & fallaciis expoſitam, vt meis oculis accidiſſe vidi, ſyncerè, ſicut bonum virum decet, Deum timentem, & publicæ vtilitatis amantiſsimum, propoſui. Nec obtrudas quod in quibuſdam recitandis extra obſeruationis modum ſim aliquando longiuſculus; nam præterquàm quòd illuſtrium virorum auctoritas, quâ ornantur, in causâ fuit, vnde celebrem doctrinam, haudquaquam ex triuio haurire poteris, etiam nos coëgit affectûs, de quo ſermo eſt, obſcuriſsimi nodus implicitus, & à Iuniorum paucisſimis diſſolutus, pro cuius explicatione ſæpe pluribus opus eſt machinis. Sed ne ego dum breuitatem præfero, ſim prolixior, Valeas, opto, qui legeris, liuore depoſito.

Pro coronide præſtabo ſummas gratias Im-

menſo Deo, omnium bonorum vberrimo largitori, cuius ope & auxilio, hoc opus inchoatum, ad extremum faſtigium deductum. Quare gratitudinis, & obſeruantiæ ergò laudes in æternum canam Patri Pientiſſimo, Miſericordi, Regi ſæculorum inuiſibili, Immortali, ſoli Sapienti, Excelſo veritatis tutori, admirabili Seruatori, Sacroſancto Archiatro, in quo omnis medela repoſita eſt, cui ſit honor, & gloria in ſæculorum ſæcula æterna. Amen.

Libri Tertij, & Vltimi, de Praxi Medica Admiranda, Finis.

INDEX LEMMATVM OBSERVATIONVM LIBRI PRIMI DE CAPITIS, ET SPIRITALIUM PARTIUM AFFECTIBUS.

OBSERVATIO PRIMA.

AD renaſcendos, & denigrandos pilos, auxilium peregrinum. pag. 1

2 *Porrigo, Anguium decocto curata.* 2

5 *Reſtricto, medicamentorum vi, humore ex capitis vlceribus emanante, recenter nati ſubitò occumbunt.* 4

4 *Sine cerebro vixit quidam tribus annis.* 5

5 *Cultelli dimidium octenniò intra cerebrum latens citra noxam.* 5

6 *Cephalæâ diuturnâ concuſſus, expulſo per nares verme miro, conualuit.* 6

7 *Sæuus capitis dolor, excitato fonticulo in ſummâ manu curatur.* 7

8 *Immanis temporum dolor cum eorum palpitatione coniunctus, hirudinibus temporibus affixis curatur.* 8

9 *Contumax*

9 *Contumax Cephalæa, ſectâ in cantho oculorum venâ, curatur.* 9
10 *Dira Cephalæa, venâ ſectâ in fronte curatur.* 9
11 *Phrenitis ſæua, artificioſâ vacuatione ſanata.* 11
12 *Phrenitis confirmata, cucurbitulâ in ſyncipite ſcarificatâ, curatur.* 12
13 *Phrenitis vtiliter in Lethargum tranſmutata.* 12
14 *Lethargus cauterio curatus.* 13
15 *Lethargus criticâ ſurditate ſolutus.* 14
16 *Apoplecticus pro mortuo habitus, poſt duorum dierum ſpatium reuixit.* 15
17 *Apoplecticus apparente cruentâ ſpumâ, conclamatus, ſanguinis miſſionis ope mirabiliter liberatur.* 16
18 *Epilepſia ſæua à ſanguine orta, copioſâ venæ ſectione curata.* 17
19 *Epilepſia è pollice excitata, cauſtico pollici laboranti impoſito, curatur.* 18
20 *Epileptici Syrupo Nicotianæ curati.* 19
21 *Ab Epilepſiâ ſæuâ, vomitûs ope præſeruatus.* 19
22 *Auxilium contra Epilepſiam præſtantiſſimum.* 21
23 *Epilepſia poſt partum ſæua, hirudinibus, internæ vteri parti admotis, curatur.* 22
24 *Epilepſiâ ab vtero grauidæ correptæ, ſectâ venâ in talo, tutò curantur.* 23
25 *Nonimeſtris Epilepſiâ apprehenſa, hirudinibus ſuper mariſcas affixis, conualuit.* 24
26 *Epilepſiâ grauiſſimâ frequenter concuſſus, ſectâ ex interuallis Saphænâ, ab ea præſeruatur.* 25
27 *Epilepſia actu fluentibus menſtruis, venæ ſectione in lepore naſi, curatur.* 25
28 *Epilepſia fortiſſima, Stibij ope curata.* 26
29 *Epilepſia ex vlcere antiquo in lepore naſi occluſo ſuborta,*

ſuborta, apertâ fontanellâ in tibia, curatur. 27

30 *Fœmina tres filias enixa, illicò poſt partum Epilepſiâ forti concuſſa, occubuit.* 28

31 *Ex ſubito, & inopinato bombardarum terrore, puer Epilepſiâ correptus, & mortuus.* 29

32 *Ex vrinarum Anadrome Epilepſiâ correptus, magno labore curatur.* 29

33 *Epilepſia aliquando hæreditaria.* 30

34 *Ad Paralyſim, vnguentum præſtantiſſimum.* 31

35 *Paralyſis poſt partum, venâ ſectâ in talo, tutò curatur.* 33

36 *Septuagenarius reſolutione affectus, ſolâ ſanguinis miſſione, curatur.* 34

37 *Ex decubitu ſub dio, ſtupor attonitus lethalis.* 35

38 *Vertigo, cauterio ad bregma indito, curatur.* 36

39 *Tremor diuturnus, Balnei artificialis ope curatus.* 36

40 *Conuulſio ſæua ex Zinariâ bile pronata, dextræ ſaluatellæ ſectionis efficaciâ, curata.* 38

41 *Conuulſio flatulenta, Ebeni decocto, curata.* 39

42 *Incubo emortuus.* 40

43 *Noctambulus, Balneo curatus.* 41

44 *Melancholicus ingenio curatus.* 42

45 *Melancholicus miro artificio curatus.* 43

46 *Melancholia ex ſuppreſſis hæmorrhoïdibus orta, excitato ſupra lienem fonticulo, curatur.* 45

47 *Inſania ex retentis hæmorrhoïdibus orta, diuturnâ Hæmorrhagiâ factâ per inſenſilem porum in interfœmineo, curatur.* 46

48 *Ex Alapâ cœcitas.* 48

49 *Cœcitas repentina ex morbo Gallico contracta.* 48

50 *Lachrymæ ſanguineæ diu per circuitus repetentes.* 49

51 *Ex Encanthide malè curatâ, Rhyas, & perpetuus lachrymarum*

lachrymarum fluxus ſubſequuntur. 50
52 *Guttæ ſerenæ ex viſualium neruorum obſtructione, curatio.* 51
53 *Ophthalmia diuturna dextræ ſaluatellæ ſectione curata.* 53
54 *Ophthalmia Gallica Mercurij ope curata.* 54
55 *Ophthalmia ſæua, copioſiſſimâ venæ ſectione curata.* 56
56 *Strabiſmus laqueo ad nucham indito, curatur.* 57
57 *Epiphora mirabilis.* 58
58 *Palpebrarum morus, cauterio curatus.* 60
59 *Palpebris reſolutis, remedium eximium.* 62
60 *Phthiriaſi palpebrarum, optimum præſidium.* 62
61 *Auris dolore diro oppreſſus, impoſito intra aurem opio emortuus.* 63
62 *Auris dolore inflammatorio æger concuſſus, impoſito ſuppoſitorio Opiato extinctus.* 63
63 *Verminatio in auribus.* 64
64 *Auris dolor inflammatorius, cucurbitulâ ſcarificatâ retro aures, euanuit.* 65
65 *Vſtio in parotidibus ſalutaris.* 66
66 *Prodigioſa narium Hæmorrhagia, cauterio in planta pedis affixo, curatur.* 67
67 *Turundæ craſſæ, & concretæ per nares excretæ curatio, quæ hominem tandem ad interitum deduxit.* 69
68 *Guttæ Roſaceæ curatio.* 70
69 *Guttæ rubræ curatio.* 72
70 *Ad formicam faciei corroſiuam, celebre auxilium.* 73
71 *Pro nigredine faciei, præſidium exoticum.* 73
72 *Lapis ſupra mucronem linguæ enatus.* 75
73 *Verrucæ Gallicæ in mucrone linguæ enatæ hiſtoria, eiúſque*

eiúſque curatio. 75
74 *Linguæ portentoſus tumor, hirudinum ſuctu curatus.* 77
75 *Ingens linguæ tumor, ipſâ ſcarificatâ ſanatur.* 77
76 *Linguæ reſolutio, ſectis raninis, curatur.* 78
77 *Palati lacuna citra morbi Gallici vitium deperdita, à natura aliquando repletur.* 79
78 *Ad dentium dolorem remedium admirandum.* 80
79 *Dentium dolor ſæuiſſimus, niue circumpoſitâ ablatus.* 81
80 *Quidam ſæuo dentium dolore vexatus, impoſito intra dentis cauum Philonio occubuit.* 82
81 *Pro oris fœtore optimum præſidium.* 83
82 *In oris Gallicis vlceribus Vnguenta Mercurialia imperanda.* 84
83 *Ad oris, & Genitalium vlcera deleteria, auxilium præſtans.* 85
84 *Ex dente vi euulſo, ingens Hæmorrhagia ſequuta, facili remedio curata.* 86
85 *Immodicus ex Gingiuæ arteria ſanguinis fluor, Emplaſtro Galen. ſuppreſſus.* 87
86 *Sanguinis ex Gingiuis profluuium criticum.* 88
87 *Ex Epulide, mors.* 88
88 *Angina canina, cucurbitulâ ſub mento ſcarificatâ, curatur.* 89
89 *Angina acutiſſima, iugularibus venis ſectis curatur.* 90
90 *Angina præfocatiua intra quatuor horas interficiens.* 91
91 *A præciſo Gurgulione, tabes, mors.* 92
92 *Biennis infans faucium lethalibus vlceribus affectus triduo occubuit.* 93
93 *Gulæ reſolutio febri ardentiſſima ſuperueniens, vini potu*

potu curata. 96
94 *Axillarum fœtor intolerabilis, fontanellis in cruribus apertis, euanuit.* 98
95 *Calculus magnus tuſſi proiectus.* 99
96 *Tuſſis Lapidoſa.* 100
97 *Ex retentâ Gonorrhæâ virulentâ, Aphonia ſuborta, fonticulis in inguine apertis, curatur.* 100
98 *Aphonia ex recurrentium neruorum infrigidatione, curatur.* 101
99 *Vocis raucedo morbi Gallici ſignum eſt manifeſtum.* 103
100 *Pulmonibus deſtitutus.* 103
101 *Dimidiâ Pulmonum, & vaſorum parte per ſputum excretâ, quidam pluribus menſibus vitam ſuſtinuit.* 104
102 *Hydrops pulmonis, ſectione Thoracis, curatur.* 105
103 *Ex pulmonis tuberculo plerunque mors.* 108
104 *Pleuritis maligna in initio mitiſſima apparens, neglectâ phlebotomiâ, ſæuior facta, hirudinibus ſupra partem affectam impoſitis, magno labore curatur.* 112
105 *Pleuritis, alui profluuio curata.* 113
106 *Pleuriticus in declinatione conſtitutus, epoto Philonio, cohibito ſputo, occubuit.* 114
107 *Pleuriticus, procedente ſputo, purgatione intempeſtiuâ, emoritur.* 115
108 *Pleuriticus in ſtatu poſitus, copioſâ factâ venæ ſectione, interiit.* 116
109 *Empyemate correptus, pure per vrinam vacuato, conualuit.* 117
110 *Suppuratio ex pleuritide, lactis potu curata.* 119
111 *Empyema ſectione curatur.* 119
112 *Suppuratio Thoracis ex crudo, ſeroſóque humore ſuborta,*

ſuborta, commodis præſidiis curatur. 121
113 *Ad tabem Aſthmaticam, fonticuli ſub axillis excitati, mirè proſunt.* 123
114 *Pro Aſthmate ſyrupus laudatiſſimus.* 125
115 *Cancer vlceratus, eſt contagioſus affectus.* 126
116 *Cancri memorabile exemplum.* 127
117 *Cancri ſuper oculum nati Hiſtoria rariſſima.* 129
118 *Nutrix menſtruata non ſit.* 133
119 *Ad ſanguinis ex quacunque parte profluuium, remedium rarum.* 134
120 *Phthiſis, lacte muliebri, & eius vnguento, curata.* 136
121 *Phthiſica vario Rhodoſacchari vſu perſanata.* 137
122 *Tabes dorſalis ex venere orta, lactis extracti ex caprâ nigrâ vſu, curatur.* 140
123 *Tabe laborans, eleuatâ Xiphoide cartilagine, reuixit.* 142
124 *Tabes infantilis, auxilio facili curatur.* 144
125 *Tabis Gallicæ curatio celebris.* 145
126 *Tabis Coxariæ Hiſtoria mira, eiúſque curatio.* 146
127 *Atrophia, picatione curata.* 150
128 *Tabes Pericardij, exitialis affectus.* 152
129 *Pericardij inflammatio funeſta.* 154
130 *Vermis Cardiacus.* 155
131 *Calculi in cordis ventriculo reperti.* 155
132 *Cor marcidum factum.* 156
133 *Cordis valida palpitatio, cucurbitulâ ſcarificatâ, ſupra cor admotâ, curatur.* 156
134 *Criticè ſudans veſtibus nimiùm contectus, in ſyncopen incidit.* 158
135 *Syncope Cardiaca, copioſiſſimâ ſanguinis miſſione curatur.* 159

136 *Ad animi deliquium, & Syncopen, remedium eximium.* 161

137 *Ex irâ emortua.* 162

LEMMATA OBSERVATIONUM LIBRI SECUNDI.

De Naturalium, Genitalium, & Inferiorum partium affectibus.

OBSERVATIO PRIMA.

Ventriculi dolor ex abditâ cauſâ pronatus. 165

2 *Ventriculi Verruca lethalis.* 167

3 *Attritionis ventriculi curatio.* 168

4 *Ad ardorem ventriculi, remedium egregium.* 169

5 *Hectica ventriculi curatio.* 170

6 *Cachundè, ad imbecillitatem ventriculi, auxilium pretioſum.* 172

7 *Ructus moleſtiſſimus, ambari vſu curatur.* 175

8 *Mirachialis affectio, eboris vſu curatur.* 176

9 *Pro morbo Hypochondriaco, lapis Belzaar vtiliſſimus.* 177

10 *Mœſtitia melancholica, Auri potabilis vſu, curatur.* 179

11 *Mortificatio*

11 *Mortificatio ventriculi, Allij eſu præter omnium ſpem perſanatur.* 180

12 *Incredibilis ſanguinis vomitus, Saphenæ ſectione curatus.* 182

13 *Atrabilario vomitu ſingulis menſibus vexatus, ad multos annos vitam produxit.* 183

14 *Mirus atræ bilis vomitus, Chalybis vſu leuatus.* 183

15 *Choleræ ſæuiſſimæ curatio.* 185

16 *Ex adamante impolito deuorato, cruenta deiectio, tabes, mors.* 186

17 *Dyſenteria ex ſuppreſſis menſibus orta, Saphenæ ſectione curatur.* 187

18 *In deſperatâ Dyſenteriâ, cauſtica aliquando ſunt ex vſu.* 188

19 *Diarrhœa ex obſtructione ſuborta, aperientibus curata.* 190

20 *Fluxus diuturnus cerebralis, cauterio ad bregma indito curatur.* 192

21 *Colicus dolor peſtilens, contagioſus, lethalis.* 193

22 *Colicus dolor animaduerſus Gallicus.* 194

23 *Colicus dolor ſæuiſſimus niue circumpoſitâ curatur.* 195

24 *Pudendum taurinum, colico dolori mirabile.* 196

25 *Colicus dolor, Vrinæ humanæ potu curatus.* 196

26 *Immani cruciatu Colico excarnificatus, ſibi ipſi cultello pectore confoſſo, mortem acciuit.* 197

27 *Pila plumbea deuorata pro Iliaco dolore curando, præſtantiſſima.* 198

28 *In deſperato voluulo, Hydrargyri potus, & follis fabrilis ſummoperè iuuant.* 199

29 *Vmbilici dolor ſæuiſſimus, Opio epoto curatur.* 202

30 *Ex pugno in vmbilico illato, mors ſubſequuta.* 203

31 *Vermis mirus.* 203
32 *Vermes inguen perforantes.* 204
33 *Vermes viui per vmbilicum prodeuntes.* 205
34 *Correptus vermibus, Opiſthotono vexatur, in quo Calcanea capiti erant connexa.* 206
35 *Quidam ob vermes Apoplexiâ concuſſus, reuixit.* 207
36 *Aphonia ex vermibus admiranda.* 208
37 *Ad vermes necandos, bolus mirabilis.* 208
38 *Corpus ſine Hepate inuentum, cuius loco maſſa carnea admiranda.* 209
39 *Ad phlogoſim hepatis, auxilium mirum.* 210
40 *Ad internum Hepatis ardorem, præſidium laudatiſſimum.* 211
41 *Pro Hepatis ſcirrho, efficax auxilium.* 213
42 *Sæuus lienis dolor copioſiſſimâ venæ ſectione, curatus.* 214
43 *Scirrhus lienis, cauterio ipſi indito, curatur.* 215
44 *In morbo regio diuturno, ſi ſanguis ex naribus effluat, cautè vena ſecanda.* 216
45 *Hydropis ſpecies rara.* 218
46 *Emplaſtrum ad Hydropen vtiliſſimum.* 219
47 *Hydropicus, ſcarificato ſcroto ſanatus.* 220
48 *Pro Hydrope curando, aquarum Spadanarum vis mirabilis.* 221
49 *Syrupus de Chalybe ad Hydropen eximius.* 222
50 *Ut venæ ſecandæ deliteſcentes, in Hydropicis, & obeſis emineant, artificium mirum.* 224
51 *Electuarium Hydropi proficuum.* 225
52 *Hydropicus fonticulo in ſcroto ſponte aperto, à morbo liberatur.* 226
53 *Hydropicus biennio ab aquæ potu abſtinens conualuit.* 226
54 *Hydropici ſummâ curâ cuſtodiendi.* 277

55 Syrupus

55 *Syrupus ad tympanitem probatiſſimus.* 228
56 *In Hydrope, morbiſque frigidis aliquando rubeſcit vrina.* 219
57 *Lumborum ſæuus dolor; impoſitis ſuper lumbos hirudinibus, curatur.* 231
58 *Lithiaſis, Balſami vſu curatur.* 232
59 *Lithiaſis, Belzaartici lapidis vſu curatur.* 234
60 *Renalis, miræ formæ, coloris, & magnitudinis lapis.* 235
61 *Inuentus in veſicâ, miræ magnitudinis lapis.* ibid.
62 *Excreſcentia carnea in veſica enata, & inuenta, calculum ementiens.* 236
63 *Trichiaſis renum hiſtoria mira, eiúſque curatio.* 237
64 *Iſchuria admirabilis.* 238
65 *Iſchuriæ ex grumo ſubortæ auxilium optimum.* 239
66 *Lapis in fine virgæ impactus, lotij omnimodam retentionem efficiens, glandis inciſione curatur.* 240
67 *A lapide in virgâ impacto mors ſubſequuta.* 241
68 *Quidam ob lapidem in virgâ impactum, velut deſperatus, audaciâ curatus.* 241
69 *Mictus ſanguinis criticus.* 242
70 *Sæuus vrinæ ardor ex glandularum vrinæ adjacentium ſiccitate nimiâ ſubortus, Balneo lactis curatur.* 243
71 *Diabetis hiſtoria mira, eiúſque curatio.* 244
72 *Immanis inguinum dolor, ſaluatellæ ſectione, curatus.* 245
73 *Hæmorrhoidum doloribus diuturnis, fontanella in crure adaperta, remedium præſtantiſſimum.* 246

74 *Vt venæ internæ ani ad hirudinum impoſitionem emineant, remedium præſtantiſſimum.* 248

75 *Hydrocele, immiſſo Siphone curatur.* 249

76 *Sine vtero vixit fœmina annis triginta.* 252

77 *Medici inſcitiâ, fœmina emortua.* 253

78 *Vteri ſcirrho Gallico, ſyrupus eximius.* 254

79 *Vterinus ſcirrhoſus tumor, miræ magnitudinis, chalybis vſu curatur.* 255

80 *Pſeudohydrops vteri in grauidis pronatus, profundâ ſcarificatione curatur.* 257

81 *Tumore vteri flatuoſo fœmina laborans, pluribus fruſtra tentatis auxiliis, ſponte conualuit.* 258

82 *Nymphotomia.* 260

83 *Vteri pruritûs curatio.* 262

84 *Vteri deliramenta viri conſortio conquieſcunt.* 264

85 *Vteri ſuffocatio ex retento ſemine, eo excreto curatur.* 266

86 *Vterus prolapſus, miro artificio ad ſuum locum reductus.* 268

87 *Electuarium vlceribus vteri cacoëthicis præſtantiſſimum.* 269

88 *Vteri doloſis vlceribus, aqua theriacalis eximia.* 270

89 *Tabes ex fluxu muliebri ſuborta, Ebeno curata.* 271

90 *Vteri dolori curando, ſyrupus laudatiſſimus.* 273

91 *Menſes per Gingiuas manantes.* 274

92 *Menſes per vmbilicum exeuntes.* 275

93 *Menſes per inguina erumpentes.* 276

94 *Nimiæ vteri Hæmorrhagiæ, Emplaſtrum excellens.* 277

95 *Fœmina retentione menſtrui laborans, ſpretâ phlebotomiâ, concuſſa Apoplexiâ, emoritur.* 278

96 *Pano inguinis ex retento menſtruo ſuborto, Saphenæ ſectio remedio eſt.* 279
97 *Fluxus Hæmorrhoidalis menſtrui retentioni ſuperueniens, bonus.* 280
98 *Ad prouocanda menſtrua, Peſſulus mirabilis.* 281
99 *Carbonum vorax, ſuppreſſis per decennium menſtruis, integrè curatur.* 282
100 *Ad prouocanda menſtrua, Pilulæ vtiliſſimæ.* 283
101 *Muſca per vrinam excreta.* 284
102 *Vir patiens menſtrua mulieris inſtar.* 285
103 *Pudendum corroſum vitâ ſuperſtite.* ibid.
104 *Ad colis palpitationem, pilulæ eximiæ.* 286
105 *Ad priapiſmum, præſidium celebre.* 287
106 *Veretri, cornu inſtar facti, curatio.* 288
107 *Ex nimio concubitu animo linquens, quomodo ſubitò refocillandus.* 289
108 *Ad minuendum coitum, Electuarium præſtantiſſimum.* 291
109 *Ingens vmbilici tumor, vſu intermiſſæ veneris, curatur.* 292
110 *Ex intermiſſâ veneris aſſuetudine, Epilepſia, & mors ſubſequuta.* 294
111 *Electuarium ad excitandam tentiginem nulli ſecundum.* 295
112 *In coïtu, loco ſeminis flatus per penem emiſſus.* 296
113 *Ad coitûs ignauiam, pilulæ optimæ.* 297
114 *Impotentiâ deſperatâ laborans, quomodo curatus.* 298
115 *Ad laxum pudendum roborandum, Vnguentum celebre.* 300
116 *Alimentum ad prouocandam venerem perutile.* ibid.
117 *Gonorrhœa diuturna, balneis naturalibus curatur.* 302

118 *Ex ſuppreſsâ Gonorrhæâ virulentâ, vlcus ſæuum ſub vmbilico exortum.* 303
119 *Gonorrhœa Gallica cum tabitudine ſummâ, validiſſimâ febri, & omnium membrorum contractione, Ebeno curatur.* 304
120 *Ad Gallicum pilorum defluuium, præſidium optimum.* 305
121 *Causticum medicamentum ſuper tophos Gallicos impoſitum, egregium auxilium.* 306
122 *Fontanellis in inguine ſponte apertis, quidam à ſæuo morbo Gallico euaſit immunis.* 307
123 *Cibus morbo Gallico laudatiſſimus.* 308
124 *Mercurium in potum aſſumptum, Gallicoſis præſentaneum auxilium.* ibid.
125 *Morbus Gallicus interdũ contagioſus ad diſtãs.* 309
126 *Si non contingat vacuatio per Hydrargyricam alipticam, quid faciendum.* 310
127 *Vnguentum ex Auro, Mercurij antidotum.* 311
128 *Ad extrahendum Mercurium in corpore latens, nouum, nec ita vulgo cognitum auxilium.* 314
129 *Super caput aliquando vnguenta Mercurialia imponenda.* 316
130 *In bubone venereo in grauidis, è talo mittendus eſt ſanguis.* 317
131 *Ad ſterilitatem præ calore, auxilium laudatiſſimum.* 318
132 *Ad ſterilitatem præ frigore, pilula eximiæ.* 319
133 *Puer Roſatus.* 320
134 *Incorrupta, naturaliter concepit, peperit.* 321
135 *Fœmina in ſeptimo menſe vtero gerens, repetitâ ſæpius ex talo phlebotomiâ, fœliciter peperit.* 323
136 *Grauida oppreſſa anginâ, ſepties in die phlebotomata, reuixit.* 324

137 *Grauida cauſone correpta, extracto ſanguine copioſè, à morte euaſit.* 325
138 *Catharticũ pro purgandis grauidis ſecuriſſimũ.* 326
139 *Ignoratæ grauidationis exemplum ſtupendum.* 330
140 *Immanis fera ab vtero excluſa.* 331
141 *Ter pariens ventum.* 334
142 *Pro præſeruatione à molâ ventoſâ, auxilium egregium.* 335
143 *Molæ aquoſæ exemplum admirandum.* 336
144 *Mola carnea mirabilis.* 337
145 *Ad eliciendam ab vtero molam, auxilium electum.* 338
146 *Mola membranoſa.* 339
147 *Molarum incredibilis numerus.* ibid.
148 *Ad facilitandum partum, remedium optimum.* 341
149 *Ad difficultatem partûs, remedium generoſum.* 342
150 *Pro præſeruatione abortûs, fontanella adaperta mirè prodeſt.* 343
151 *Ad præcauendum abortum, aliquando vena ſectio è Saphæna eſt ex vſu.* 343
152 *Ad retinendum fœtum, auxilium rarum.* 345
153 *Ad excludendum fœtum mortuum, Vnguentum efficaciſſimum.* 346
154 *Fœtus mortuus, Peſſario appoſito forás excluditur.* 347
155 *Fœtus mortuus, Saphænæ ſectione excluditur.* 349
156 *Fœtus mortuus Vnco extrahitur.* 350
157 *Fœtus mortuus putridus fruſtillatim poſt duodecim annos excluſus.* 351
158 *Sphincteris reſolutio, Ebeno curatur.* 353
159 *Coxæ dolor, hirudinum, ſuper partem affectam ſuctu curatur.* 355

160 *Uſtio venarum retro aures, Iſchiadicis vtiliſſima.* 356
161 *Iſchiadicus dolor, ſaluatellâ in pede ſectâ curatur.* 358
162 *Iſchiadicus, hirudinum vſu reſtitutus.* 359
163 *Genu aperto, loco puris, egreditur ventus.* ibid.
164 *Balnea naturalia, articulorum doloribus vtiliſſima.* 361
165 *Admoto Narcotico ſupra genu, mortificatio, & mors.* 363
166 *Sæuus genu dolor, Hydrargyri Vnguento, curatus.* 364
167 *Immanis genu dolor, fonticulo infra inguen aperto, curatur.* ibid.
168 *Super vlceratam tibiam medicamento ſtyptico intempeſtiuè appoſito, inflammatio ventriculi lethalis ſequuta.* 365
169 *Olei ex oſſibus humanis ad articularios dolores vis mirabilis.* 367
170 *Auxilium ad præſeruandum à cruciatu arthritico vtiliſſimum.* 368
171 *Prophylacticum contra articularem morbum, auxilium.* 369
172 *Podagricus materiâ ad ſtomachum conuerſâ, reuocatâ fluxione ad artûs, præter omnium ſpem conualuit.* 370
173 *Balneum ex arenâ, Podagricis vtiliſſimum.* 371
174 *Atrox pollicis dolor, Narcoticis, intus, & extrà applicitis, miteſcit.* 372
175 *Lactis equini potu, quidam à bilioſâ Podagrâ præſeruatus.* 373
176 *Grandines, medicamenti vi, è podagricorum tophis educta.* 375

177 *Articulorum*

177 *Articulorum tophi, Zarsâ curati.* ibid.
178 *Ad tophum, auxilium expertiſſimum.* 376
179 *Cornu in Calcaneo enati hiſtoria mira.* 377
180 *Dirus plantæ pedis dolor cauterio curatus.* 379

LEMMATA OBSERVATIONVM LIBRI TERTII.

De Febribus, & variis affectibus.

OBSERVATIO PRIMA.

EX potu nimio, & venere, Diaria, & ex inſcitia medici, mors ſubſequuta. 383
2 *Ex varietate ciborum Diaria orta, fame curata.* 385
3 *Puellus quadrimus continenti imputri laborans, liberali ſanguinis miſſione curatur.* 386
4 *Qui ex debilitate extenuari videbatur, copiosâ phlebotomiâ leuatus.* 387
5 *Valdè annoſus Senex, ope phlebotomiæ, à febre euaſit.* 388
6 *Continens putrida, copioſiſſimâ ſanguinis miſſione curatur.* 390
7 *Cauſus, gelidæ potu vſque ad ſatietatem, non præcedente coctione, curatur.* 391
8 *Febris ardens, delirio curata.* 392

9 Febris

9 *Febris purpurea, copioſâ venæ ſectione curatur.* 394
10 *Febris liuida, non ſemper Lethalis.* 395
11 *Syrupus de ſero, & chalybe, fœminis obſtructis debiliſſimis, eximius.* 398
12 *Febris Rheumaticæ deſcriptio, & curatio abſoluta.* 402
13 *Febris puncticularis, cucurbitulis ſuper emunctoria ſcarificatis ſolùm ſuccubuit.* 409
14 *Febris culicularis, hirudinum ſuctu curatur.* 411
15 *Febris ampulloſa, Balneo curatur.* 413
16 *Febris ſudaminoſa nihil commune habet, cum variolis.* 415
17 *Febris anxioſa, purgatione curatur.* 417
18 *Febris Elodes, vacuatione curatur.* 418
19 *Febris horrifica, continua, maligna, fallaciſſima.* 420
20 *Febris ſingultuoſa, cucurbitulâ ſupra ventriculum ſcarificatâ, curatur.* 421
21 *Febris laſſitudinariæ curatio.* 422
22 *Febris ſyncopalis minuta, Tamarindorum ope curata.* ibid.
23 *Febris ſyncopalis humoroſa, mulſæ beneficio curata.* 424
24 *Febris colliquans, lactis Chalybéati potu, curatur.* 426
25 *Lipyria vera ex inflammatione ventriculi oborta, cucurbitulâ ſupra partem affectam ſcarificatâ, curatur.* 427
26 *Ad febrem Epialam, optimum auxilium.* 429
27 *Ad tertianam exquiſitam auxilium peregrinum.* 431
28 *Annoſus ſenex tertianâ exquiſitâ correptus, victu curatur.* 433
29 *Tertiana notha annis triginta fatigans.* 434
30 *Quotidiana, Ebeni decocto curata.* 435

31 *Semiter*

31 *Semitertiana, horrida, anxioſa, maligna, lethalis.* 436
32 *In curandâ quartanâ, cautio ſcitu digniſſima.* 437
33 *Febris Erratica, Chalybis vſu curata.* 438
34 *Febris decimana, poſſibilis.* 440
35 *Febris Hectica, Hydrelæo curata.* 441
36 *Hectica cum putridâ complicata, Balneo curata.* 442
37 *Peſtis horribilis.* 444
38 *Peſtis Bubonia lethalis.* 445
39 *Peſtis mira.* 446
40 *Sudor ſanguineus cum totius liuore in peſte.* ibid.
41 *In peſte è cucurbitulis ſanguis emanans compeſci non potuit.* 447
42 *Ex contagio cadaueris peſte emortui, plures interfecti.* ibid.
43 *Ex ſanguinis peſtiferi extracti horribili fœtore, plures peſte infecti.* 450
44 *In febri peſtiferâ, Saphenæ ſectio vtiliſſima.* 451
45 *Arſenicum Sublimatum in peſte ſuper cor geſtatum, auxilium ſuſpectum.* 452
46 *Grauidæ variolis correptæ hiſtoria mira.* 454
47 *Morbillorum ſymptomata admiranda.* 456
48 *In febri malignâ cautè præſagiendum.* 457
49 *Ad ſcabiem puerorum, ſuauiſſimum vnguentum.* 459
50 *Scabioſus, illitus vnguento, ſubitò occubuit.* 461
51 *Scabies contumax, maligna, Vnguento præſtantiſſimo curata.* ibid.
52 *Intempeſtiua ſanguinis miſſio commouet febres, mortem accerſit.* 463
53 *Sanguis arenoſus.* 464
54 *Septuagenarius phlebotomatus, fluente actu ſanguine emoritur.* 465
55 *Phlebotomia in acceſſione facta, ægrũ iugulauit.* ibid.

56 In

56 *In ſummâ virium penuriâ facta phlebotomia, mortem attulit.* 466

57 *In die purgationis aliquando phlebotomia eſt ex vſu.* 467

58 *Sanguis extractus ſi non concreſcat, non ſemper malum portendit.* 469

59 *Hæmorrhoïdes, hirudinum morſu, non ſcalpello aperiendæ.* 471

60 *Hirudo per anum caſu ingrediens, auxilio quodam ſemimortua extracta.* 472

61 *Hirudo incuriâ Chirurgi naſum penetrans, hominem interfecit.* ibid.

62 *Cautio debet eſſe magna in applicandis hirudinibus.* 473

63 *In longum tempus vt conſeruentur hirudines, artificium certum.* 474

64 *Ex ſcarificatione profundè adminiſtratâ, Paralyſis ſequuta.* 474

65 *Ex profundâ ſcarificatione, mors ſubſequuta.* 475

66 *Ab ſcarificatione, Gangræna, mors.* 476

67 *Purgatione emortua.* ibid.

68 *A ſyrupo ſolutiuo recenti aſſumpto, mors ſubſequuta.* 478

69 *Ab intempeſtiuâ purgatione, tabes, mors.* 479

70 *Repreſſo ſudore mortuus.* ibid.

71 *Sudoris fœtidi curatio.* 480

72 *Sudor ſanguineus criticus.* 481

73 *Sudor nigerrimus.* 482

74 *Excreſcentiæ carneæ, portentoſæ magnitudinis, curatio.* 483

75 *Nattæ ab vteri labio pendentis, miræ magnitudinis, curatio.* 484

76 *Ex vapore Arſenici Icterus, & extenuatio tabifica.* 485

77 *Ex ſanguinis Taurini eſu, vteri corroſio, & mors.* 487
78 *Ex ſemine Ricini ad prouocandum vomitum, mors ſubſequuta.* 488
79 *Ex potu ſanguinis hominis ruſi, perpetua fatuitas.* 489
80 *Ex morſu Apum, mortificatio.* 491
81 *Rabies, contagioſiſſimus, & venenoſiſſimus affectus.* 492
82 *Rabiei contagium admirandum.* 493
83 *Rabiei exemplum ſtupendum.* 494
84 *Ex morſu hominis, mors ſubſequuta.* 495
85 *Ex Hydrargyri illitu, mors repentina.* 497
86 *Febris maleficentiſſima, vſu lapidis Belzaartici in multâ copiâ exhibiti, curatur.* 498
87 *Dyſenteria venenoſa, Smaragdi vſu curatur.* ibid.
88 *Sanguinis Rhinocerotis aduerſus affectus venenoſos, vis mirabilis.* 499
89 *Stercus humanum, celebre aduerſus venena Alexipharmacum.* 501
90 *Viperæ venenum, ſolo humanæ vrinæ potu miteſcit.* 502
91 *Puella Barbata.* 504
92 *Puella imperforata in virum verſa.* ibid.
93 *Homo cornutus.* 506
94 *Morbus Braſilienſis, vermis dictus.* 508
95 *Dolor furioſus ex nouâ causâ pronatus.* 510
96 *Cutis vniuerſa, corticis arboreæ inſtar duriſſima.* ibid.
97 *Flamma volans, eiúſque curatio.* 511
98 *Vnguium procidentia mira.* 513
99 *Conſuetudinis potentia mirabilis.* 515

100 *Quidam aſſuetus tepidæ potui, febriens, coactâ vi, gelidam aſſumens, ſingultiens emoritur.* 516
101 *Quidam retentâ conſuetâ vacuatione per aluum, illicò emoritur.* 518
102 *Circa conſuetas vacuationes, exemplum admirandum.* 519
103 *Quidam ob odorem caſei, in animi deliquium incurrebat ſemper.* 521
104 *Mira Idioſyncraſia.* 523
105 *Dolor vagus ex turbido ſpiritu natus, quomodo curatus.* 525
106 *Ad inſuetum liuorem faciei, ſyrupus de ſero præſtantiſſimus.* 527
107 *Temporis ſiniſtri pulſatio vehementiſſima, cum immani dolore coniuncta, arteriotomiâ ſolâ ſublata.* 530
108 *Prodigioſa corporis craſſities, ſcarificatione, & hirudinum ſuctu, curatur.* 533
109 *Nodi, per vniuerſum corporis ambitum numeroſi exorti, cauterio in nuchâ, curati.* 535
110 *Cauſus, criſi mirâ ſolutus.* 538
111 *Tabes annua, vernalis caloris ope curata.* 540
112 *Annua pleuritis, Saphænæ ſectione curatur.* 542
113 *Duplex pleuritis, ſanguinis miſſione vſque ad animi deliquium, curata.* 545
114 *Rariſſima penis virilis conuulſio.* 550
115 *Menſtruus globiformis maſſæ concretæ vomitus perniciosiſſimus, quomodo curatus.* 551
116 *Picæ infrequentis curatio.* 553
117 *Stupendæ Hydrocephali ſpecies in viro curata, cuius caput, bouis caput æquabat.* 554
118 *Carbone affectus iuxta cubitum, ex ipſo cubito ſanguine extracto, curatur.* 555

119 *Detegitur error Chirurgorum in curando Bubone peſtifero, & vera eius curatio proponitur.* 558
120 *Extenuatio tabifica, Olei vſu curatur.* 567
121 *Sudor frigidus, ebrietate curatus.* 574
122 *Ebrietate ſubitò emortuus, alius conuulſus.* 576
123 *Ebrietatis certum Amuletum.* 579
124 *Ad abhorrendum vinum, auxilium ſingulare.* 580
125 *Puer Hydrope, marcore, & aliis ſæuis morbis implicitus, lactis ope curatur.* 581
126 *Orthopnœa ſæua, & diuturna, cauterio ad nucham indito, leuatur.* 584
127 *Pedes ſummi cerei.* 586
128 *Ex vlcere depaſcente in pede ſummo enato, mors repentina.* 588
129 *Alui fluxûs lapidoſi, hiſtoria illuſtris.* 589
130 *Vrina nigerrima, totâ vitâ, citra noxam excreta.* 594
131 *Vlcera manantia diuturna, in vniuerſâ corporis mole exorta, quomodo curata.* 596
132 *Icterus niger, ex infrequentiſſimâ cauſâ enatus.* 597
133 *Lapidis in veſicâ inuenti, forma ſtupenda.* 598
134 *Morbi trans naturam, remediis trans naturam curantur.* 600
135 *Pharmacopœi inſcitiâ, æger emoritur.* 603
136 *Obſtetricis malitiâ, & fraude, plures fœminæ interfectæ, aliæ in grauiſſima pericula redactæ.* 605
137 *Ex clyſtere actu calidiſſimo iniecto, mors ſubſequuta.* 607
138 *Phlebotomi incuriâ, ægræ fluente actu ſanguine, emoriuntur.* 608

139 *Ob Coqui ignorantiam, ſtoliditas ſuborta.* 608
140 *Inſcitiâ Medici, quidam emortuus.* 610
141 *Medici errore, podagricus obiit.* 612
142 *Applicito cauſtico, Arthricus occubuit.* 613
143 *Medicus ignorantiâ ſuâ, ſibi ipſi mortem acciuit.* 614
144 *Hydropicus, Medici pertinaciâ, ſubitò emoritur.* 615
145 *Medici ignauiâ, æger vitam finit.* 619
146 *Quidam febri vehementiſſimâ oppreſſus, inſcitiâ Medici ad mortis fauces deductus, magnâ prudentiâ curatur.* 621
147 *Medicus inſcius in præſagiendo aberrat ſemper.* 624
148 *Hecticus, ſuperbiâ, & dolo Medici, violenter occumbit.* 626
149 *Medici imperitiâ, quidam interfectus.* 628

FINIS INDICIS.

ZACVTI LVSITANI,
AD
PHILIATROS
CANDIDISSIMOS
exhortatio.

ARS noſtra (donum Dei) omnium præclariſſima, & ſummè neceſſaria, hoc noſtro calamitoſo ſæculo, in quo ſolùm viget Mars, Bellona ſæuit, & omnia armis, belloque circunſonant, ob verſutias Circulatorum, Empiricorum ruditatem, conuitia impoſtorum, à ſuo natiuo ſplendore, à priſtina venuſtate, ab eius præterea gloria, in dies magis, ac magis emarceſcit. O ſors miſeranda! ô deploranda calamitas! Hanc ergo iam iam labaſcentem, & maximum ſui ipſius exitium minantem, oportet, vt viri ſcientiſſimi, medendi facundiâ clari, ingenio ſolertes, vſu dexterrimi, in praxi verſatiſſimi excolant, iuuent, illuſtrent, exornent. Quamobrem vos omnes Apollineæ artis Myſtas, & candidos Philiatros ad hoc

negotium perficiendum compello, inuoco, exoro, vt hoc *Rararum Obſeruationum* Opus, aliis admirandis exemplis pro virili locupletare conemini: ſic enim auguſtam veſtri nominis memoriam gratioſa poſteritas concelebrabit. Enimuerò etſi in hac infœlice ætate videam regnare inuidiam, dominari calumniam, literas iacere, flocci fieri ingenia, parui pendi virtutẽ; tamen aduerſus hæc reluctantur vſque adhuc eximij Medicinæ Profeſſores, & alij famigeratiſſimi viri, qui ſedulo labore, vigilanti induſtriâ, indefeſſo ſtudio Medicæ artis actuosã partem exercentes, omni conatu, eam, ſcriptis ſuis politiſſimis exornare certatim contendunt, quibus ineſt literarum amor, ſtudij genius admirabilis, & in ſcribendo acuties mira, quorum fama, longè latéque diffunditur. De horum numero ſunt *ingenioſiſſimi Itali, acutiſſimi Galli, expertiſſimi Hiſpani, ſcientiſſimi Germani, doctiſſimi Flandri, ſolertiſſimi Angli, peritiſſimi Luſitani*; Hos omnes, & alios cuiuſcunque nationis, & ordinis Medicos ſacratiſſimo Æſculapij vinculo iterum obteſtor, vt obſeruationes veſtras, raras ſolùm, & memorabiles mihi communicetis, Latino ſanè ſermone deſcriptas, quæ circa humani corporis Anatomen,

tomen, fabricam, morborum cauſas, ſigna, euentus, atque curationes verſentur, quas, fidè, verè, nullâ auctâ, aut diminutâ literâ, veſtris ſubſcriptis glorioſis nominibus, in perpetuæ famæ immortalitatem operi huic inſeram, quùm de nouo fuerit excuſum. Viuo Dei Miſericordiâ, & licèt ſenex ſim, animo tamen conſto ad ſubeundos labores in medicæ Reipublicæ vtilitatem valdè alacri, in quo igniculi vigent, & viuunt inuitamenta à naturâ data, & ingenita ad virtutem. Habito Amſtelodamo, inclyto Muſarum Lycæo, celeberrimo totius orbis emporio, ad quod ex Europâ vniuerſâ, mercaturæ maritimæ beneficio, citra diſpēdium vllum, cum mercibus, literæ fideliter conuehi poſſunt. Habet hæc populoſiſſima vrbs Bibliopolas plures, inter quos eminet HENRICVS LAVRENTIVS, qui cùm in bonas literas, ſtudiorúmque cultores beneuolentiâ, & humanitate ſit præditus ſingulari, in commodum publicum nullis parcit ſumptibus, & potiſſimum in libris medicis excudendis. Quapropter vobis patronis tantis, hócque prompto miniſtro, & aliquali operulâ meâ, (nam non intermittens diem ſine lineâ, in eodem argumento amplificando enixè ſemper inſudo) ſpero

 quòd

quod liber hic ornatior, & quæſtionibus etiã arduis, ſeu ſcholiis condecoratus illuſtrior exeat in lucem. Quotidie enim occurrunt quamplurima animaduerſione digniſſima in tractandis ægris, in morbis dignoſcendis, atque curandis, quæ peculiarem obſeruationem expoſcunt. In hoc enim imitabor *Hippocratem*, Medicinæ tutelarem Deum, & primum artis noſtræ conditorem, qui in libris Epidemiôn, de induſtriâ, ſingulatim exempla rara propoſuit. Non fallam opinionem veſtram, ſi fata velint. De his omnibus in calce huius operis vos commonefacere ſatius duxi; nam, vt *eloquentiæ parens* ſcitè prædixit in Tuſculanis ſuis: Aures orationis extremum expectant, in eóque acquieſcunt. Valete Medicinæ ſtudioſi, & hæc, æqui boníque conſulite.

FINIS CORONAT OPVS.

LAVS DEO.

Ac 975